BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
1 B
13

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

38 6 6 13. 7. g. 14

Digitized by Google

Digitized by Google

PRACTICA

LVSITANA,

ADVOCATIS, IVDICIBVS, VTROQVE FORO QVOTIDIE verſantibus, admodum vtilis, & neceſſaria.

IN QVINQVE LIBROS DIVISA.

CVM DVCENTIS ET QVADRAginta nouiſſimis Senatus deciſionibus. Et centum contra cautellis. Item & nonnullis animaduertionibus ad bonũ publicum iuſtitiæ concernentibus. Et alijs vtiliſſimis Ordinationum declarationibus.

AVCTORE EMANVELE MENDES à Caſtro, Curiæ Aduocato, & olim in Salmanticenſi & Colymbricenſi Academia publico ſtipendio legum profeſſore.

Cum Licentia Superiorum.

OLYSIPONE: Apud Georgium Rodericum.

Anno 1619.

PRacticam hanc Luſitanam eruditiſſimi ac doctiſſimi Licenciati Emanuelis Mendes de Caſtro publici in his Portugalliæ Regnis conſiſtorialis aduocati, de mandato reuerendiſſ. atq; illuſtriſſ. Epiſcopi domini Petri à Caſtilho, ſupremæ ſanctiſſimi Officij Inquiſitionis præfecti, qua potui diligentia legi & euolui. Et quantum de ea conſequi poſſum, equidem iudico opus eſſe veram ſolidamq; doctrinam continens, nec in re illa, ab ea, quam ab Eccleſia ac SS. Patribus accepimus, diſcordãtem. Imo verò propter magnam tum textuum tum exemplorum congeriem ab authore mirificè confectam (quibus & fulgentiſſimam lucẽ, de omnibus præſtat, & Ordinationibus noſtris Regalibus aptiſſima, & fundatiſſima commentaria) omnibus ſaltem vtriuſq; iuris profeſſoribus, ne dicam etiam quibuſcunq; latina lingua pollentibus, ſiquidem lites euadere poteſt nemo, magnæ ſingulariq; vtilitati futurum Vidi item additiones nuper ab eodem cõfectas auctore, & id de ijs iuditium fero. Datum Olyſipone die 27. Ianuarij, anni 1617. *D. Fr. Antonius Freire.*

VIſta a informaçã podeſe imprimir eſta Practica Luſitana, & deſpois de impreſſa torne a eſte conſelho para ſe cõferir, & dar licença para correr, & ſem ella nam correrà. Em Lisboa. 6. de Feuereiro de 609.

Marcos Teixeira. Bertolameu da Fonſeca.

POdeſe imprimir eſte liuro chamado Pratica Luſitana, & impreſſo tornàra aos 13. de Setembro de 618.

Damiaõ Viegas.

POderà o ſupplicante mandar imprimir eſta Pratica Luſitanã viſto a licença que tem do ſancto Officio, & depois de impreſſa tornarà a eſta meſa pera ſe lhe taxar a xij de Feuereiro de 609.

Coſta. Luis Machado.

Taxado na meſa do Paço em cento & oitenta reis em papel, a 7. de Mayo de 619. *F. V. Pinto.* *L. Machado.*

D. D.

MENDO A MOTTA

VALLADARES, SOTO MAIORI,

CATHOLICI PHILIPPI HISPA-
ſniarum, ac Indiarum Regis potentiſſimi, in
eius Supremo Conſilio digniſſimo, ac
ſapientiſſimo Conſiliario.

CVM iam ab antiqua conſuetudine longius prouenire certum ſit, vnumquenq; ſua opera, ſuaq; ſtudia, quæ publico prælo cōmiſſa forent, magnis viris, & principibus, à quibus fauorem & auxilium reciperēt, dedicare. Tu vnus præ alijs mihi obuius extitiſti, cui vt has meas lucubrationes libenter, & ex animo cōſecrarem, maior ratio expoſtulauit, nàm præterquā omnia illa quæ in lucem prodierint de legibus ac earū interpretatione, quibus viuimus, & regimur, tibi vnico legum patri iuſtitiæq; moderatori dedicari iuri ac rationi conuenit, hæc peculiariter, quæ de Luſitaniæ moribus primitiuæ in lucem prodeunt, tibi etiam meritò debentur, quippe qui te conſulente Rex noſter omnium opt. ac max. tuo iuditio, vt par erat, plurimum confiſus, multa in meliorem frugem quo ad praxim & iuſtitiæ exercitium mirabiliter ac ſanctiſſimè redegit. Sed & illud ad hoc me valde impellere potuit, cum ſciā multis à te beneficijs me ſemper fuiſſe affectum, quaré nemo erit qui me temeritatis arguat ſi tanto viro tam paruum munuſculum offerri videat, cum in ijs potius animus, quam munus ſpectandum ſit. Addidit etiam, & illud mihi animos tua ſcilicet eximia virtus, eiuſq; magna claritas & ſplendor, tuaq; omnium ſcientiarum, tam iuris Cæſarij quam Pontificij admirabilis ſapientia, ita vt raro aut nunquā in tam claro viro tantæ virtutes, tantaq; ſcientiæ in tanto gradu magnitudinis copulari & coniungi, ſicutin te vſquā viderentur, quibus ad

ſummum

ſummum dignitatis gradum, & faſtigium fuiſti merito euectus. Taceo iam tuam ſingularem prudentiam, tuam illam veram iuſtitiam, cuius beneficio ac munere principes, & diu, & fœliciter imperant, qua ſummo quo potes ſtudio Portugalliæ ſtatũ, omniũ bonorum applauſu integerrime ac æquanimiter conſeruas. Taceo tuam vere regiam erga omnes litteratos liberalitatem & munificentiam, qua omnes bonas literas vindicare, in tuamq́; tutellam ac fidem ſuſcipere ſemper conſueuiſti, nihil enim magno viro & heroe dignius, quod cum ad eximias & raras illas virtutes, quas tibi quiſq́; de tua ac verè præclara indole illuſtriq́; nobilitate experitur, adiungas; nemo eſt qui nomen tuum ingenti gloria ac fama maxima cum omnium poſterorum admiratione in perpetuum celebrari nõ dicat. At tuam animi magnitudinem, & manſuetudinem cum grauitate cõiunctam, cæteraſq́; animi tui dotes nemo eſt qui ſummo honore non extollat, laudet, ac veneretur. Omitto ſatis præclaros, bello paceq́; ſatis notos auos & proauos tuos Mottas, Valladares, & Soto maiores, à quibus originem ducis, & quos apud omnes in dies magis ac magis exornas, quia cum non omnia opera tua recenſere valeo, nec omnium tuorum maiorum facinora narrare fas erit, illud dumtaxat à te ſummo opere contendo vt tuã celſitudinem cum tenuitate tam parui munuſculi ne metiaris, ſed ab eo proficiſci exiſtimes qui te ſummo honore colit, ac veneratur. VALE.

Emanuel Mendes à Caſtro.

NIHIL magis in hoc opere elaborare curauimus, quam ſuperflua & inania reſecare, confuſionem opinionum effugere, breuitatem & verã reſolutionem ſectari, nec enim niſi breuis reſolutio ad praxim conuenit, nam quæ magis pro ingenio diſceptanda ſunt, ſcholis dimittimus, & quæ etiam ex Ordinatione tanquam è puriſſimis iuris fontibus pro indubitatis principijs paſſim, & vulgo habentur, non inculcamus, vt alij ineptè fecerunt, ſed longe alia grauiora, quæ magis vtilia, & ad praxim pro caſuum frequentia neceſſaria ſunt, adiũximus, alij alia ſi fortè meliora inuenerint, his addere poterunt.

§.1. *De diuiſione totius operis.*

TOtum igitur hoc opus in quinq; verſabitur, & ad imitationem Ordinationum Regalium in quinq; libros diuiditur, nam ſicut corpus humanum, quod ſecundum Philoſophũ breuis mundus dicitur, quinq; ſenſibus regitur, & gubernatur; ita huius reipub. regimen, & gubernatio in quinq; libris rectè nititur, eſt autem iſte numerus laudabilis, optimus, & Portugalliæ nationi memorabilis propter quinq; quinas, quæ in ſcuto Regio in ſignũ admir. victoriæ à Rege Alfõſo de Mauris adeptæ Regi diuinitus datæ in hoc Regno huc vſq; ſunt, & in æternũ permanebunt. In primo libro de perſonis in iuditio neceſſarijs agam; ſunt enim perſonæ rebus digniores. l. 2. ff. de ſtat. hom. In ſecundo de praxi Eccleſ. In tertio de Seculari iuditio, in quarto de requiſitis actionũ, & de earum reſponſionum, in quinto de ordine procedendi in cauſis criminalibus tractabimus, quæ omnia multis deciſionibus, cauteltis, & alijs annotationibus ad praxim, & pleriſq; ad Ordina. interpretationibus exornabimus.

§.2. *De praxis vtilitate & neceßitate.*

CVm autem theorica ſit veritatis ſpeculatio, & iudicibus, & aduocatis neceſſaria ſecundum Bald. in l. 1. ff. de iuſt. & iur. quia turpe eſt patritio, & nobili viro ius in quo verſatur

ignorare

Digitized by Google

ignorare.l.2. §. Seruius.ff.de orig.iur.habẽti theoricam per quã neceſſaria erit practica, quæ applicat ll. ad caſus occurrentes, in quo conſiſtit legum virtus. l.non ſolum. §.qui primipilo. ff. de excuſa.tut. Et iſta adaptatio ſeu practica eſt intellectrix legũ ſecundum Bald.in tit.de fæud.ſine culp. non amitt. nam theorica ſine praxi digeſtam ſolidamq; iuris cognitionem præſtare nequit vt dicit Pinel.in l.2.2.par. cap.4.num.2. de reſcind. Et idcirco nulla eſt gens nullaq;regio aut prouintia,quæ ſuam praxim non habeat præterquã Luſitania, vbi nullus huc vſq; hoc aggredi auſus fuit; fortè præ terrore inuidiæ, quæ maxime hic viget; nihil enim tam eximium eſſe poteſt, quod nõ pateat aliorum inuidiæ,calumniæ,& obtrectationi,vt dicitur in Eccleſiaſtes.cap.4.ibi, contemplatus ſum omnes labores hominum, & induſtrias, animaduerti patere inuidiæ proximi, quibus verbis oſtendit Salomon omnium mortalium opera, quãtumuis ſint egregia,& honeſta,inuidiæ & æmulationi eſſe ſubiecta, atq; ita docet,quod quantumuis quis excellat virtute,& induſtria, imo quod magis excellit, eó magis patere aliorum inuidiæ, & obtrectationi, quod ſine dubio inter alia huius vitæ mala eſt grauiſſimum malum, & quod ſæpe homines deterret à præclaris operibus.

§. 3. *Finis huius operis qualis ſit.*

EO autem res noſtra dirigitur, & in eo maxime conſiſtit, vt quis efficiatur perfectus aduocatus & iudex, nam quẽadmodum Ariſto.M.Tullius,& Quintilianus docuerunt,quomodo quis efficeretur perfectus orator, & ſcientiam eloquendi in artem redigerunt; ita & nos fauente Deo iuris prudentiam (quæ latiſſima eſt) quaſi in praxis artẽ redigere conamur; quæ ſi placuerit(placebunt fortaſſe aliqua) eorum gloria Deo omnipotenti tribuatur, cui omnia debentur, & cuius auxilio, hæc ſupra vires noſtras(ſcio enim quàm imbecillis ſim) aggredi auſi fuimus.

IN

PRAXIS LVSITANIÆ DE PERSONIS IN IVDITIO NECESSARIIS.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Ex quibus perſonis tota cauſa diſceptatio conſtet.

1 QVANuis tex. in c. 1. 4. q. 4. & in c. forus de verb. ſignif. innuere videatur in omni iuditio, ſeu negotio (in quo aliqua diſceptatio fit) quatuor perſonas interueniri debere, Iudicem ſcilicet, actorem, reum, & teſtes. Magis tamen placet de ſubſtantia tres tantum priores requiri, vt in Regia Luſitaniæ conſtitutione habetur lib. 3. tit. 20. in princ. ſine quibus fruſtrá iuditiũ finiri, vel experiri poteſt, vt probat Hoſtienſ. in Summa titul. de Iuditijs, vnde licet iuditium pro diſcutione vel proceſſu ſumptum varié
á Doctoribus definiri ſoleat, 2
crebior tamen definitio eſt vt ſit actus trium perſonarum

Iudicis, actoris, & rei in iudi-
tio contendentium ſm Bald.
in rub. ff. de Iuditijs. Abb. in
rub. ex. eodē col. 2. quicquid
improbet Cagnol. in l. omnis
definitio. num. 37. de regul.
iur. Alcia. lib. 6. parerg. cap. 9.
Maranta de ord. Iudit. 2. par.
num. 6. Nec huic reſolutioni
obſtat tex. in d. cap. 1. 4. quæſ.
4. & in d. cap. forus. Nam re-
iectis alijs ſolutionibus verius
eſt dicere neceſſitate cauſati-
3 ua quatuor perſonas neceſſa-
rias eſſe, de quibus in præd.
iuribus, at vero de neceſſitate
præciſa & ſubſtātiali tres per
ſonas tantum ſupra enumera-
tas interueniri debere, nam
teſtes nonſunt neceſſarij præ
ciſè, ſed cauſatiuè ad effectū,
vt actor obtineat, actore enim
non probante reus abſoluitur
4 l. actor. C. de probat. cap. fin.
de iur. iurand. Quò fit iuditiū
& ſententiam ſine teſtibus &
probationibus mero iure tene
ri vt probat Bart. poſt Azon.
in l. prolatam C. de ſentent.
& interlocut. & idem repetit
in l. per hanc. C. de tempor.
appellat, ſequitur Abb. in c.
afferte gladium de præſump.
Felin. in cap. Eccleſia nu. 24. 5
de conſtit. In quo tamen obi-
ter aduerti debet, dum dici-
mus iuditium eſſe actum triū
perſonarum, verbum illud,
(actum) ſtare indefinitè colle
ctiuè ſecundum Bart. in l. ſi
pluribus ff. de legat. 2. & ita
vniuerſaliter comprehendere
actum Iudicis, actoris & rei,
nam vnicus actus tantum nō
conſtituit iuditium iuxta tex.
in cap. quoniā contra de pro- 6
bat. ſicut & illud verbum
(trium) exponi ſolet trium
generum perſonarum, ſcilicet
Iudicis, actoris & rei ſecun-
dum Rip. in rub. num. 24. de
Iudit. nō enim congruit quod
ſingula generum intelligan-
tur, ſed genera ſingulorum,
cum benè poſſint eſſe plu-
res litis conſortes, nempe
plures actores, vel plures rei,
vt in l. 1. C. de conſortibus
eiuſdem litis, & etiam plures
Iudices delegati in eadē cau-
ſa cap. Paſtoralis de reſcript.
Præterea & illud verbum (per 7
ſonarum) cōprehendit veras
& fictas perſonas, nam in iu-
ditio

ditio inquiſitionis (quodex Iudicis officio fit) fama vel notorietas accuſatoris loco habentur. cap. ſuper his, cap.
8 Inquiſitionis de accuſat. De ijs igitur tribus perſonis, cum ſuis appendicibus in hoc primo libro nobis ſigilatim ſuo ordine agendum erit, nam Iudici appenditur perſona illa; quæ cauſas diſtribuit, & ille qui inquirit & examinat teſtes, & in ſuper tabellio, qui acta & Iudicis decreta ſcribit, de quibus nobis ſermo erit. Actori vero & reo appenduntur aliæ perſonæ diuerſæ vt eſt Procurator & Aduocatus, & ideo non incongruum erit de illis etiam aliqua annotare.

CAP. II.

De Iudicibus huius Regni.

1 CVM tota ciuilis poteſtas & iuriſdictio penes ipſum Regem noſtrum conſiſtat; ab eoque tanquam à fonte in totius Regni ciuitates, villas, & oppida deriuetur ſecundum Ordin. lib. 2. titul. 45. vt ſubditorum commodis & expenſis conſuleret, & quia Rex magno labore conſumeretur, & eſſet vltra vires ſuas, quod ſuſtinere non poſſet iuxta doctrinã Exod. cap. 18. & Deut. cap. 1. & ſic commodius Reſpub. regeretur, plures & diuerſi Magiſtratus ſunt creati, apud quos vnuſquiſq; ius ſuum cõſequi poſſet, fruſtra enim ius in Republica proditum eſſet, niſi adeſſent Iudices, qui iura vnicuiq; redderent. l. 2. §. poſt originem. ff. de origin. iur. eſt autem hoc iudicantis proprium munus. cap. 1. verſicu. Iudex. 23. quæſt. 2. cap. forus de verb. ſignif.

§. I.

De Senatu Palatij.

IN primis eſt in hoc Regno Senatus Maximus Regij Palatij, vbi ſunt Senatores, qui cognoſcunt de omnibus 2

ijs, de quibus Rex ipſe cog-
noſcere poterat, exceptis qui-
buſdam caſibus, quos ſibi Rex
reſeruauit, & pro eis ſunt etiã
hodie alij Conſiliarij in Cu-
ria Madrid, qui lateri Regis
continuò aſſiſtunt, & pars
corporis eius reputantur. l. ius
Senatorum. C. de dignitat. lib.
12. l. quisquis. C. ad l. Iul. Ma
ieſtat. & Patres conſcripti ab
Imperatore nuncupantur in
l. 1. C. de caduc. tollend. & in
multis Regiam maieſtatem
conſulunt, & alia decernunt
voce, & vice Principis, &
ideo ab illis decretum cenſe-
tur ab ipſo Rege emanari. l. 1.
C. de officio Vicarij, atque ob
id ſedere debent ad latus Re-
gis, non ad pedes quando fue
rint in Conſilio cum Rege ſe
cundum Bart. in l. Iuriſperi-
tos. ff. de excuſat. tut. nam præ
dicti Senatores Senatui Ro-
mano adæquantur, & omnia
expediũt, quæ in bello paceq;
ad ſtatum totius Regni perti-
nent, & quales eſſe debeant
remitto me ad ea quæ de illis
tradit Montaluus in Tractatu
quem fecit de Conſilio Re-
gis, & optimè Afflict. lib. 1.
conſtit. rubr. 45. & l. 7. tit. 18.
par. 4. Solet autem Senatus 3
iſte remunerare ſeruitores, &
officiales ſui Regis etiam vl-
tra ſalaria conſueta dari de do
mo Regia, cum illa ſemper
fuerunt parua, & augmentata
talibus beneficijs, vnde face-
ret iniuriam, ſi ita non face-
ret, cum communiter à Regis
prædeceſſoribus in hoc Reg-
no ita fuit factum argum. l. 1
§. permittitur. ff. de aqua quo-
tid. & æſtiu. & ibi Bartol. &
eſt ad propoſitum gl. notab.
in cap. fin. 100. diſt. & optimè
firmat idem Greg. in l. 2. tit. 9.
p. 2. verb. *fazer bien*. Et quia
prout inquit Salomon Pro-
uerb. 20. Clementia Thronus
Regis roboratur, ad quod eſt
etiam illud Virgilij 6. Aenei-
dos, (hæ tibi erunt artes, pa-
ciſq; imponere morem, par-
cere ſubiectis, & debellare ſu-
perbos) optimè facit ampliſ-
ſimus Senatus pietatem in pœ
nis moliendis exercendo, vel
aliquando in totum parcẽdo,
nam etiam de iure pœnas reo
rum remitti, vel commutati

ex

ex cauſa à ſapiētiſſimis ſancitum eſt pro vt notat Tiraq. de pœnis in præfatione, & etiam propter merita ſua, vel maiorum ſuorum ſolet indulgeri, vt per Cæpol. caut. 3. Tiraq. vbi ſupra cauſ. 49. & in leg. ſi vnquam verb. donatione. num. 34. C. de reuoc. donat. nam ideo dicitur in c. 1. quæſ. 7. iun. gl. ibi quod diſpenſatio quandoq; eſt debita, & Miſericordia portio Iuſtitiæ appellatur vt inquit Ambroſ. ſup. Pſalm. 118. Sermon. 8. verſic. 20. Et ſimiliter ſolet Senatus diſpenſare ſuper ordinatione, occurrenti præſertim caſu, qui ſi contineretur in præd. lege Regia vniuerſali, redderet eam iniquā, & duram, vt adnotauimus lib. 3. cap. 3. num. [illegible] verſic. nam cum, & ſic poteſt tranſgredi leges ex cauſa pro vt infra dixi. num. 4.

℣. Imo dicebat Innoc. vſq. ad fin.

§. 2.

De Senatu ſupplicationis.

EST etiam in hoc Regno Regia domus ſupplicationis, vbi eſt præcipua menſa grauaminum, in quá cum præfecto Prætorio decē Senatores reſident, qui loco Principis ius dicernunt, & ſic ab eis vltra appellari, vel ſupplicari nō licet, credidit enim Princeps eos qui ob ſingularem induſtriam explorata eorum fide & grauitate ad huius officia adhiberentur, non aliter iudicaturos eſſe pro ſapientia ac luce dignitatis ſuæ, quàm ipſe foret iudicaturus l. 1. ff. de officio præfecti prætorio, ſūt enim ſupremi in cauſis Iuſtitiæ, ideoque ipſi deuiare poſſunt á rigore & ſolemnitate iuris ſequentes æquitatem, & veritatē, cum enim hoc liceat Principi. l. 1. C. de Legibus, licebit etiam ijs, qui Principis locum tenent Bartol. in l. Aemilius. col. fin. ff. de minoribus, quem ſequi-

tur Dec. conſi. 200. ad fin. Aymon conſi. 198. num. 7. Roland. conſil. 70. num. 23. quanuis contrarium exiſtimet Mẽchac. de ſucceſſ. §. 6. num. 4. imo dicebat Inoc. in cap. 1. de conſtit. quod Iudices maiores poterant ex cauſa leges trangredi, ſequitur ibi Felin. num. 50. Bald. in l. omnes populi num. 5. ff. de Iuſti. & iure argum. tex. in l. ſi hominem. ff. mandati, vbi Bartol. in fin. ita notat, præſertim quando iuſta cauſa, quæ ſuperuenit, eſt ardua bonum ſtatum Reipubl. concernens Salicet. in auth. hodie. C. de Iuditijs, & ibi Iaſſ. num. 2. idem Iaſſ. in l. 1. num. 3. ad fin. C. de precibus Imperat. offer. licet in hoc caſu tutius eſſet Principem cõſulere, niſi vertatur aliquod periculum iuxta tex. elegantem. in l. ſi quis filio. §. hi autem omnes. ff. de in iuſto rup. Cagnol. in rubr. num. 58. ff. de officio eius, ſentit Dec. in cap. at ſi Clerici. §. de adulterijs. col. 7. extra de Iuditijs. Solent item plerunq; prædicti Senatores, prout debent, decreta & placita proregis irritare ſi ſibi in iuſta, nec ſecundum leges prolata videantur, vti contigit in lite Franciſci Paes cũ Rodulfo Oſorio Scriba Anto. Guerra Anno 1610. tanta enim eſt auctoritas Senatus. Cognoſcunt etiam de grauamine Luſitano illato ab Auditore Militiæ Caſtellanæ vti in Senatu Portuenſi receptum fuit in lite Franciſci Portocarrero, & Ludouici Pita, exoppido de Viana Anno 1610. Scriba Emanuele da Rocha. Nam ſi agatur de incompetentia iuditij, tunc ex mandato proregis, & Capitanei Generalis fit ſeſſetio inter Auditorem, & duos Senatores, & quod ibi euincitur pro iudicato habetur, & ita ſtylo ſeruatur. Quod ſi auditor contumax fuerit in remittendo, & reponendo cõtra l. 2. C. de officio milit. Iud. fit conſultatio ad Regem, vt in l. in officiales ibi certiores. C. de officio recto. Prouinc. & ſi adhuc monitus, & requiſitus proceſſerit, quaſi contra bonum publicum de-

lin-

linquens capi poterit, vt tenet Auend. de exeq. mandat. cap. 11. num. 9. Et ita contigit cum quodam Iudice militari Michaële de la Plaça á Capitaneo Generali delegato, in Ciuitate Portuenſi Anno 1603. Et ad id eſt quod tradit Platea in l. fiue ex Prætoriano. C. de executor. & ex act. lib. 12. vbi tenet, quod ſi delegatus à Principe delinquat in Prouincia, Præſes cõtra eum cognoſcet, licet aliàs delegatus maior Præſide reputetur: & Montaluus in l. 4. tit. 7. fori leg. lib. 1. gloſ. vlt. in fin. dicit, quod ordinarius poteſt punire delegatum Principis delinquentem in proceſſu cauſæ, & abutentem iuriſdictione, refert Auiles in cap. prætor. cap. 1. verb. mandato. num. 34. Et idẽm tenuit Auend. de exeq. mandat. 1. p. cap. 11. num. 9.

5 Sunt etiam in hac domo ſupplicationis, quatuor Prætores Curiales, quorum duo cognoſcunt de cauſis criminalibus, & duo de ciuilibus, in prima inſtancia in Regia Curia intra ambitum quinq; leucarum, ſicut & olim intra centeſſimum miliarem cognoſcebat præfectus vrbis Romæ. l. 1. ff. de officio præfect. 6
vrb. qui quidem eſt idem, quẽ hodie dicimus, *Corregedor da Corte*, vrbis enim appellatione non Ciuitatẽ Romanorũ, ſed locum Curiæ Principis intelligimus, nam & coram iſto conueniebatur Senator ſecundum ius commune. l. 2. C. vbi Senator. vel clariſſimi.

Sunt item duo Iudices patrimonij Regalis, & Regiæ Coronæ, (quia differt vnus ab alio, tanquam quid priuatum à iure publico,) vt in l. 3. §. fi. ff. de iur. Fiſci. Lucas de Pena. in l. quicunq. C. de omn. agr. deſer. lib. 10. Et ideo quo ad ius publicum pertinet cognoſcit ille de quacunq; violentia illata à Iudicibus Eccleſiaſticis, idq; ex vſu antiquiſſimo, & immemoriali, non ſolum in hoc Regno apud Luſitanos, ſed etiam in tota Hiſpania, Gallia, Neapolis, & alijs Regnis, & ditionibus 7

Digitized by Google

Principum Chriſtianorum receptiſſimo, prout teſtatur Nauar. in cap. cum contingat, remed. 1. fol. 146. extra de reſcript. Azeued. in l.2.tit.6. lib.1. recopillat. Et etiam inter ipſos Eccleſiaſticos cognoſcit, vt argum. tex. in cap. petimus. 11. quæſt. 1. & alijs, fundat Lucas de Pena, in l. ſi coloni, quæſtione, vlt. C. de agricol. & cenſit. lib. 11. Auendan. de exequend. mandat. 1. par. cap. 1. num. 32. Non quod Regia & Catholica Maieſtas velit, aut intendat in ſuis Regnis iuriſdictionẽ Eccleſiaſticam præripere, aut occupare, quæ ſibi non competit, ſed quaſi declaret eſſe, fuiſſeque ſemper de mente Domini Papæ, vt violentia, quæ aliàs à ſuis Iudicibus Eccleſiaſticis contra ius naturale nobis facta fuerit (nam ita appellari ſolet, quod ex mandatis Iudicum iniuſtis præcipitur. l. lege Iulia. ff. ad l. Iul. de vi publ.) ſiquidem ipſe Dominus Papa, procul exiſtens ab omnibus tam cito adiri non poteſt, per Regem noſtrum, & eius Supremum, Iuſtiſſimum, & Sapientiſſimum Senatum tollatur, præ habita illorum reuerentia, vocatione, & ſumaria cognitione, vt per Hypol. ſing. 70. Guid. Pap. deci. 1. Et ad ita procedendum conueniunt plura, quæ egregie in propoſito pro iſta conſuetudine adducit Greg. Lop. in l. 13. tit. 13. par. 2. gloſ. 4. & aliæ plerequæ rationes bono publico congruentes, quas etiam in id eleganter adnotauit Couarruuias practica. quæſtion. capit. 35. ex numer. 3. verſ. Hic autem vſus.

Igitur in hoc praxis, & ſty- 8
lus talis eſt, vt ſcilicet non ſemel, ſed bis, & tertio literæ expediantur ad Iudicem Eccleſiaſticum, vt vim deponat, quod ſi ille contumax fuerit (ſiquidem in perſonam procedere fas non eſt) bona eius profana, veluti mulæ capiuntur, & famuli, ac ſeruitores miniſterium ei præſtare prohibentur, argumento tex. in l. addictos ſupplicio, vbi gloſ. verb. vindicetur. C. de Epiſcopal. aud. & ita de-

ciſum

Digitized by Google

ciſum fuit hoc Anno 1617. Quæ praxis deſumi etiam videtur ex text. notab. in l. fin. ff. de officio procurat Cæſar. vbi ille qui caret iuriſdictione, nihilominus poteſt iniurioſos ſuis ſubditis prohibere, ne accedant ad certum locum, & ita practicari Caſtellæ quo ad priuationẽ rerum temporalium vſq; ad expulſionem à Regno tradiderunt Ceuallos in pract. quæſt. tom. 4. quæſt. 899. num. 173. Auenda. 2. par. de exequend. mand. cap. 6. num. 12. Salzed. in practic. canon. criminal. cap. 102. addit. 10. Sed apud nos expulſio non fit niſi conſulto Principe. Cæterum quicquid fuerit attentatum per Eccleſiaſticũ, pendẽte quæſtione in hoc iuditio, licet poſtea Eccleſiaſtico cauſa remittatur, ſemper hic reuocandum erit, vt per Guillerm. Bened. in cap. Raynutius. verb. & vxorem nomine adelaſiam. fol. 87. colum. 3. Gregor. vbi ſup. col. 2. Sed mihi de ijs iam ſatis, cum rectè ſciam D. Gabrielem Pereyra à Caſtro Senatorem grauiſſimũ, & noſtræ ætatis virum admirabilis iudicij, & ingenij acutiſſimũ hoc onus, & munus, ex profeſſo ſuſcepiſſe, qui pro ſua egregia eruditione, praxi, & elucubratione præſtantius pro rei dignitate tractatum iſtum perficiet, & ad exitum vſquè perducet.

9 Cognoſcit item Iudex iſte de donationibus officiorum à Rege factis, ex tit. 9. §. 6. lib. 1. in quo obſeruari licet officia parentum concedi eorum filijs plerunq; vſu conſueuiſſe, qui ideo deinceps ſeruari debuerat, vt in l. fin. C. de iniurijs. cap. quàm graué, de crimin. falſ. Bald. in l. de quibus, num. 10. ff. de ll. Menoch. conſ. 51. num. 36. lib. 1. Et ſic quando extraneis illa concedebantur, in diplomate Regio dicebatur, quia vltimus poſſeſſor ſine filijs deceſſerat, nam conuenit filios officialium in eorum conceſſione extraneis præferri. l. 1. C. de filijs official. lib. 12. l. Iubemus. §. ad filios. C. de Aduocat. diuerſ. Iud. aliás fieri

dicebatur filio iniuria ſecundum Vallaſc. conſ.129.num. 13. Idq; multo magis ſi proppter merita,& ſeruitia illa fuere conceſſa,nam eorum merces priuilegiata eſt nimis capit. relatum ibi ſeruitij meritum de teſtament. & debetur ſicut pretium rei emptæ, vt per D.Thom. 2. 2. quæſt.14. num. 1. Sanè merita parentũ ad liberos quoq; tranſeunt, vt eleganter reſpondit Bald.conſil.355. col.2. lib.2. quem ſequitur Socin. conſ. 84. col.3. lib.3. nam filij remunerari ſolent apud nos ex parentum meritis. l.3. ff. de priuileg.veteran.l.nemini. verſ.filios, & l.petitionem. verſ.filijs. C.de Aduocat. diuer. Iudit. Tiraquel. in l. ſi vnquam. verb. donatione. num.40. C.de reuocand. donat. expedit autem bono publico remunerari, vt obſeruat Pinel. in l. 1. C.de bon. mat. 3. par. num. 62. verſ. 14. Greg. in l. 2. tit. 9. par. 2. verb. *Fazer bien*. Et comprobat Iuſtus Lipſius lib.4.cap.8.Politicor.:melius (inquit Seneca) beneficijs imperium cuſtoditur, quam armis, nec Princeps tanta ſtudia aſſequetur eorum,quibus dederit, quanta odia eorum, quibus ademerit, vt ait Cicero.lib.2.de officijs. Sed ex ad- 10
uerſo cum Rex poſſit iſta officia poſſeſſori adimere, ex Ord. lib. 1. tit.98. quicquid Gregor.in l.2.titul.10.par.2. verb. *mantenerle*. A fortiori poterit eius filio non dare. l. multo magis. C. de Epiſcop. & Cler.: nec de Principis poteſtate diſputare licet,cum de eius voluntate conſtet, quia Regis voluntas lex animata cenſetur, & ſupra omnes leges eſt. l. quod Principi placuit.C.de ll. & ita decidit Senatus in lite Sebaſtiani de Lucena cum Gabriele Correa, Ann.1618. Scriba Auguſtino Rabelo.

Sunt etiam in hoc Senatu Auditores criminum qui cognoſcunt in Relatione per appellationẽ de cauſis criminalibus. Item & Iudex Chancellariæ, qui omnes expediũt cauſas cum ſuis adiunctis, quos nominare ſolet præfe-

ctus

ctus Prætorio, vt per Cabed. deciſion. 1. numer. 5. lib. 1.

11 Et ſimiliter Iudex Fiſci, qui cognoſcit de bonis, quæ Fiſco propter hæreſim applicantur, in quo quæſtio vertitur an bona vinculata, & alienari prohibita ſaltim pro vita poſſeſſoris poſſint ad Fiſcum pertinere, & quamuis partem affirmatiuam tenuerint non nulli, quos refert Gomes. in l.40.taur.num.fin. per tex.in l.ſtatius florus. §.Cornelio Felici.ff.de iur.Fiſci.ille tex. nihil probat, quia loquitur, quando bona fideicommiſſo ſubiecta non habent clauſulam expreſſam de non alienando, tunc enim interim rectè poteſt fieri alienatio, ex Paulo in l. filius fam. §. diui. num.7. ff. de legat.1. Verior tamē ſentētia eſt, quod ſtatim bona pertineant ad ſequentem in gradu, vt tenuit Segura in l.cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulgari; & alij quos refert Gomes. ſup. Molina. lib.1.primogen.cap.20 nu.9. & probatur ex tex. in l. cum pater.§.lib.ertis. ff.leg.2. conſtat enim quod bona prohibita alienari per contractum, prohibētur etiam alienari per delictū, ex tex.in l.imperator. ff.de fideicommiſſ.liber. quēadmodum ibi facta alienatione ſerui propter delictum domini cenſetur impleta conditio libertatis fideicommiſſariæ, quæ debebatur in caſu alienationis, ex l. generaliter. §.ſi petitum, & in l.cum quidam. ff.de fideicom. liber. ita in propoſita ſpecie, ſi fiat alienatio propter delictum poſſeſſoris cenſetur impleta conditio ſequentis fideicommiſſi relicti in caſu alienationis, ex dict. §. libertis, Nec obſtat, quod prædicta alienatio per delictum facta videtur neceſſaria, & ideo non prohibita ex l.peto.§.prædium.ff.de lega.2. vbi prohibitio eſt in rē, & tamē alienatio neceſſaria nō cenſetur prohibita. Reſpondendum enim eſt, quod ſi delictum eſt tale, vt ipſo iure bona ſint confiſcata, iuxta tex. in cap.cum ſecundùm de hæret.in 6. & communem, quam reſoluit Burſatus, conſ.43.lib.

1. Eo ipſo quod poſſeſſor maioratus tale delictum commiſit, verè, & propriè fecit actum alienationis voluntariæ, vnde cenſetur grauatus reſtituere ea bona ſequenti in gradu, ex dict. §. libertis, & cum Fiſcus ſuccedat in obligationes delinquentis quaſi hæres, vt in l. actione. §. publicatione. ff. pro ſocio. l. ſi marito. ff. ſolut. matrimon. conſequens eſt, vt ipſe Fiſcus cenſeatur grauatus reſtituere, ex l. in ſumma, & l. quod placuit. ff. de iure Fiſci. Quod ſi delictum requirat ſententiam condẽnatoriam, tunc non dicetur delinquens alienare, ſed Iudex exequendo ſententiam ſuam, argumento eorum quæ notantur in l. à Diuo Pio. ff. de re iud. & in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. Vnde talis alienatio, tanquam neceſſaria, nec immediate facta ab ipſo poſſeſſore non cenſetur prohibita, ex dict. §. prædium. Si autem iſte ſequens in gradu ſit filius ipſius hæretici, quanuis ille regulariter ſit incapax, vt in l. quisquis. §. filij. C. ad l. Iul. maieſt. cap. ſtatutum. o 2. §. hoc ſanè de hæret. in 6. Videndum erit, an ſit conceptus, vel natus ante hæreſim, quia adhuc tunc non excludetur ab auita ſucceſſione maioratus. ex tex. in cap. ſi habes. 24. quæſt. 3. cap. non imputantur 1. quæſt. 4. & in l. 2. C. de libert. & eorum lib. l. emancipatum. §. ſed ſi quis. ff. de Senat. l. 6. tit. 27. par. 2. & l. fin. tit. 31. par. 7. & fuit ſententia Calder. conſ. 3. titul. de hæret. Anan. in cap. vergentis. num. 18. de hæret. Tiraquel. de primog. quæſt. 31. num. 9. Siman. de cath. inſtit. cap. 29. num. 22. Molina de primogen. lib. 4. cap. 11. num. 54. verſ. vt cũquè. Mieres de maior. 2. par. illat. 2. ex num. 5. Quemada, de confiſcat. quæſt. 24. vbi dicit hanc ſententiam eſſe iuri communi conformem, & veriorem, attento iure Regio, affirmat Gomes. 3. tom. varia. cap. 2. num. 16. in fin. verſ. ſed certe. Et ita iudicatum fuit in Supremo Senatu Caſtellæ, me ibi patrocinante, ſuper

ſuper Maioratu de Baylem. Anno 1599.

§. 3.

De Prouiſore Reſiduorum.

12 PRouiſor Reſiduorũ ideo ſic dicitur, quia prouidet in ijs, quæ ex re defuncti ſuperſunt deducto ære alieno, quaſi reſidua dicantur, quæ reliqua ſunt, & quorum ratio, & expunctio fit; vel Reſiduorum, ideo ſic nominatur, quia agitur de ijs, quæ pertinent ad leg. Iuliam de reſiduis, vt in l. 2. & in l. 4. §. lege. ff. ad l. Iul. peculat., nam in exequendis defunctorum elogijs inquirit Prouiſor, ſi hæres, aut teſtamentarius pecuniam teſtatoris in aliquem vſum deſtinatam retinuerit, aut erogauerit, vt in l. 4. §. ſed & qui. ff. ad l. Iul. pecul. & eorum rationes expungit, idque in loco originis teſtatoris, vel domicilij, Sylueſter verb. teſtamentum a 2. verſ. 5. Deciſio Capell. Tholoſan. quæſt. 112. Et ſimiliter cognoſcit, de oneribus pijs, quæ ſunt impoſita maioratibus, & capellis, vt in Ord. lib. 1. tit. 50. & §. 1. Sed nõ poterit cognoſcere ſuper dubijs incidentibus in maioratibus, nec ſi bona poſſint dari in emphiteoſim, ſimilis Ord. lib. 1. titul. 62. §. 2. Valaſc. conſ. 27. quanuis ſi dubium incidat ſuper legato, vel fideicommiſſo relicto, rectè illud decidere poſſe cenſuit Senatus in litè Geronymæ da Breu, Scriba Antonio Cotta, Anno 1610. Nam & ideo iſti olim de iure communi prætores fideicommiſſarij dicebantur, qui de fideicommiſſis lites ſubortas decidebant l. ſicubi. ff. de cond. & demonſtr. l. ſi libertus, in fin. ff. de bon. liber. l. 4. in fin. ff. quibus ad libert. proclam. non licet, & procedunt ſummariè, vt in auth. hoc amplius. C. de fideicommiſſis, dixi lib. 3. cap. 22. num. 13. Nec quilibet priuilegiatus quanuis Clericus poterit huius Iudicis forum effugere, pro vt deciſũ eſt à Senatu in cauſa Franciſci Correa ex op-

pio

pido de Torresvedras, Anno 1610. Scriba Iorgeo Penaluo quæ deciſio fundatur ex ijs, quæ ſtatim dicam.

§. 4.

De Iudice Indiæ, & Minæ.

13 Sicut & olim apud Romanos erat præfectus prætoriorũ Orientis, qui inter alia de nauicularijs rationibus, ſiue de tranſuectionibus cognoſcebat, vt in l. vlt. C. de officio præfect. prætor. Orient. ſic & ſimiliter Iudex iſte apud nos cognoſcit etiã de vectura, ſiue tranſuectione, quam de ſtylo facit illico deponere cũ iuramento actoris Ordin. lib. 1. tit. 51. § 3. Dummodo non ſit ex naui regali; quia merces eius vecturæ, antequam nauigationẽ incipiat, ſemper ſolui conſueuit. Cæterum reus excuſabitur à depoſito dando pignora, quæ tamen, ſi pars inſtet, vendi ſtatim ſolent, ſine eo quod expectetur ſententia, vt decreuit Senatus in lite Emanuel Gomes Galego, Anno 1618. Scriba Martino Alfonſo d'Auiz. Non tamen cognoſcet de aſſecuratione mercium, quæ veniunt ex India ſecundum Cabed. areſt. 79. 1. par. Nec poterit expedire literas citatorias, vt compareat aliquis in Curia ex Prouincia Braſilenſi, vt per Cabed. ſtyllo vlt. 1. par. niſi reus asportaſſet merces ex hac ciuitate creditas, & promiſiſſet earum pretia hìc reſtituere, vt cenſuit Senatus in lite Baltesar Pereyra cum Baltesar Velho, Sriba Felicio Rodrigues. Et licet poſſet ipſe ſolus decidere deffinitiuè omnes cauſas criminales. §. vlt. eod. tit. tamen acta proceſſus ſuper morte cõmiſſa in India, tenetur remittere ad Præſides Curiæ, vt deciſſum fuiſſe teſtatur Cabed. Areſt. 22. 1. par. An autem 14 priuilegiatus veluti ſcholaris aut Senator ſuper actione rerũ Indiæ potuerit iudicium iſtud declinare decreuit Senatus quod non in lite Doctoris Frãciſci Caldera, Scri-

ba

ba Felicio Rodrigues, Anno 1605. & comprobari poteſt ex doctrina Angeli in l. 1. C. vbi, & apud quem, vbi ſcribit quod ſi ſtatutum dicat, quod ſolus Capitaneus cognoſcat de adulterio, alijs cenſetur ademptа iuri dictio, ſequitur Felin. in cap. paſtoralis. col. 2. verſ. limita. 3. de officio ordinar. Menoch. lib. 2. præſumpt. 18. numer. 13. quamuis quando duo priuilegia concurrunt, vnum rebus, & aliud perſonis conceſſum, illud dicitur magis ſpetiale, quod conceditur perſonæ ſecundum Bald. in l. vnica. §. vbi autem. C. de cad. tollend. & in l. 1. quæſ. 3. ff. de officio conſul. Sed in hoc caſu præualet iuriſdictio Iudicis, qui eſt datus rebus, vnde in eis nec ex conſenſu partium alia iuriſdictio prorogari poteſt, nec acta, & ſententia valida erit prout iudicauit Senatus in cauſa Epiſcopi de Cabo verde cum Simone Rodriguez Mantua, Anno 1604. Scriba Emanuel Fernandes Lamego. Inde ſit quod licet reus poſſit reconuenire actorem coram eodemmet Iudice apud quẽ ipſe poſtulauit, & ipſe Iudex ab actore recuſari minime poſſet, vt dixi lib. 3. cap. 8. tamen ſi actor reconueniatur de rebus indicis coram alio iudice, non tenebitur reſpondere ad reconuentionem, & illa ad iſtum remittenda erit, vt notabiliter probari poteſt ex deciſione tex. in Ord. lib. 3. titul. 33. §. 5. in fin. & idem voluit Bart. in auth. & conſequenter num. 6. & 19. C. de ſentẽt. & interlocut. omn. Iud. Et ſimiliter quamuis auctor quantumuis priuilegiatus ſequi debeat forum eius, á quo nominatur ad ſui defenſionẽ, prout dixi lib. 3. cap. 5. num. 8. tamen ſi lis ſit ſuper rebus Indicis cauſa ad iſtum remittetur. Vnde nec etiam ſententiam huius Iudicis potuiſſe in alio foro executioni mandari cẽſuit Senatus in lite Antonij Laurentij cum Emanuele Martins, Scriba Felicio Rodrigues, Anno 1605. Caue-

bis autem quod Iudex iſte non erit competens ſuper rebus alterius Indiæ Occidentalis, quæ eſt inditione Regni Caſtellæ, prout decreuit Senatus in litẽ Didaci da Barreyra contra Ludouicum de Palma, Scriba Emanuele Fernandez Lamego, Anno 1607.

§. 5.

De Auditore Baſilica publica vulgo Ouuidor d'Alfandega.

15 AD exẽplum populi Romani, vbi plures prætores creatos fuiſſe conſtat. l. 2. §. deinde cum placuiſſet. ff. de origin. iur. quorum alij erant vrbani, qui cauſas ciuium decidebant. l. 1. ff. de rebus eorum, alij peregrini, qui de pegrinorum litibus cognoſcebant, vt iextat in l. ſi oleum. §. hæc. ff. de dolo, ita apud nos prætor iſte deſignatus fuit ad cauſas peregrinorum mercatorum, & nauigãtium, qui merces ad baſilicã publicãm tranſuehebant, & ideo ille de plano, leuato velo mercedem tranſuectionis deponere compellit, vt in Ordin. lib. 1. titul. 52. §. 12. quam tamen duobus modis limitari, & declarari vidi. Primò vt ſi reus intentet exceptionem declinatoriam fori, interim dum pendet quæſtio incompetentiæ, non teneatur reus deponere, deciſum fuit à Senatu, Anno 1607. in cauſa Hieronymi Freyre cum Antonio Martins, Scriba Petro Carualho. Secundò, vt ſi 16 reus nominet bona, in quibus executio fiat, non erit carceri detrudendus, quantumuis in pecunia depoſitũ non fiat, ex generalitate tex. in Ordin. lib. 4. tit. 76. & §. 1. quæ non reperitur limitata, & ſic generaliter intelligi debet. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præſtand. nam vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. l. de pretio. §. 1. ff. de public. in rem actione. Nec obſtat prædict. Ordin. in §. 12. quia reſpond. quod illa non iubet procede-

re ad capturam, ſed tantũ vt non audiatur reus ſine depoſito, & cum ſit correctoria, & contra ius, non debet extendi ad caſum capturæ, in quo non loquitur. l. ſi vero. §. de viro. ff. ſolut. matrimon. Vt autem extenſio fieret in illo cauſu, neceſſariò requirebatur ſpetialis limitatio prædict. Ordin. vt in ſimili arguit. I. C. in l. patri. ff. ſi à parent. quis fuer. manu miſ. Item licet Auditor poſſit cognoſcere de ſcriptura, in qua quis foro ſuo renuntiauit ſecundum Ordin. lib. 1. tit. 52. §. 6. quia tamen in tali renuntiatione pars nominatim ſe ſubmiſerat foro Præſidis Curiæ, & via ordinaria ex ſcriptura agebatur, declinatoriam admitti ab Auditore iuſſit Senatus in cauſa Mariæ de Reſende contra Ludou. Bulhaõ, Scriba Andre Ribeiro, Anno 1617.

§. 6.

De Præſidibus vrbis, & Prouinciarum.

Vnt etiam in hac Ciuitate duo Præſides vrbis, qui cognoſcunt de cauſis ciuilibus, quorum iuditium eſt diuerſum ab alijs Iudicibus ordinarijs in multis ſecundũ Cabed. areſt. 27. 1. par. & quãuis ſint duo, vnum tamen, & idem tribunal cenſetur, & quod vnus iubet, alter non vetat, nam & vnus aliquando cognoſcit, & alter decidit ex l. 1. ff. de conſulibus. E alij quatuor ſeparatim cognoſcũt de criminalibus vt in l. ſolemus. § latrunculator. ff. de Iudit. Quanuis ſi in criminali quæſtio incidat ciuilis, poterunt de ea cognoſcere, prout tenuerunt DD. in l. 3. C. de Iudit. Bartol. in l. interdum. §. qui furẽ. ff. de furtis, & eſt communis ſecũdum Hypol. conſil. 115. num. 19. ſicut, & ſimiliter Iudex cauſarum ciuilium ſecundum communẽ poteſt cognoſcere de crimi-

 nali

nili incidenter per tex. in l. 3. C. de condict. ob turp. cauſam, & l. nullum. C. de teſtibus. Præſides autem Prouinciarum in Prouincijs ius di-
19 cunt ſicut olim proconſules, qui in prouintias mittebantur. l. 1. ff. de officio proconſul. idem in prouincia gerentes, quod & conſules in vrbe ſide omnibus, & ſequenti. ff. de officio præſid. & ad illos poterat appellari. l. 2. qui, & à qq. in Regno Caſtellæ vocantur *Adelantados*, cognoſcunt enim etiam per appellationẽ. l. 15. titul. 4. lib. 3. Recop.

§. 7.

De Iudicibus à Conſiſtorio Ciuitatis creatis.

20 Licet iure communi controuerſum eſſet, an iſti ordinariam habeant iuriſdictionẽ? verius eſt quod ſic ſecundum Paul. in rubric. ff. de officio Aſſeſſ. Curt. Iun. in rubr. ff. de officio eius, quicu quid ibi velit Alex. numer. 3. & 4. idem tenet Auendan. de exeq. mand. 1. par. cap. 3. numer. 2. Vnde quanuis quili- 21
bet eorum Iudex ſuam ſententiam exequi poſſit in ijs, quæ ſubſunt ſuæ iuriſdictioni abſquè vlla appellatione, ſuperior tamen poterit cognoſcere, ſi pars dicat ſententiam nullam, nam licet quis prohibeatur appellare, admittitur tamen ſupplicatio de nullitate cauſæ, Iaſ. in l. 1. num. 6. ff. de iuſt. & iur. Bant. de nullit. tit. quis poſſit dicere. num. 33. vbi reſoluit communẽ. Item ſtyllus eſt apud iſtos vt impedimenta aduerſus eorum ſententiam diffinitiuam admittantur in iiſdem actis, ſine eo, quod in Chancellaria pars teneatur illa ponere.

§. 8.

De Iudicibus pupillorum, & proprietatũ.

De duobus hîc quæri 22 poteſt? Primò, an iuriſdictio quæ his Iudicibus conceſſa eſt reſpectu certarũ perſonarum, vel rerum, videatur

deatur adempta ordinarijs? quàm quæſtionem diſputat gloſ. verb. *deue fazer Iuſtiça* in l. 24. tit. 9. par. 2. Corn. conſil. 76. num. 11. lib. 1. Afflict. de ciſ. 41. Felin. in cap. peſtoralis. num. 8. de officio ordin. Menoch. lib. 2. præſumpt. 18. num. 17. dixi ſup. num. 14. Secundò, an illa iuriſdictio, quæ limitata eſt, poſſit ex partium conſenſu prorogari, de qua Cabed. deciſ. 22. num. 5. lib. 1. Vallaſc. conſil. 27. num. 5. in fin. Sed & Iudices pupillorum olim tutellares dicebantur. l. 1. & l. Tutores. ff. de confirm. tut. & poſſunt trahere ad ſuum forum pupillorum debitores etiam ſi in Regno Caſtellæ morentur ex Ordin. lib. 1. tit. 87. §. 45. deciſum fuit in lite Ioannis Godines contra Didacum Pereyra, Scriba Baltesar Fernandes Anno 1607. Nã lex ſemper aliás vberius & plenius ſubuenit pupillis, quam alijs, vt conſtat ex tit. C. quando Imperator. inter, & id ipſum conſtat ex legibus diuinis, & naturæ, quibus hi ſunt comendatiſſimi, quas refert Tiraq. de iure cõſtit. 3. par. lim. 30. num. 30. Iudices autem propietatum cognoſcunt de ſeruitutibus, & ædificijs, etiam ſi illa ſint Ecclesiaſticæ, vt per Cabed. deciſ. 152. num. 3. 1. par. non tamen de illarum violentijs ſecundum Cabed. areſt. 5. 1. p. quod eſt notandum pro Ord. lib. 1. tit. 68. §. 22.

§. 9.

Iudex qualis eſſe debeat.

23 IN primis Iudex debet eſſe incola huius Regni Portugaliæ; idquè ex vſu, & conſuetudine receptum eſſe conſtat, ideoq; ſentẽtiam, in qua D. Belchior de Teues incola Caſtellæ votum præſtiterat, nullam poſtea declarauit Senatus in proceſſu Antonij Carualho Tinoco Scriba Petro de Morim, Anno 1617. Equidem rectè, quia magnum præiuditiũ noſtratum cauſæ fit, ſi illa per exterum iudicetur, cap. fundamẽ

ta.§.dignè de elect. in 6. ibi. *quæ incolis nota diſpendia intulerunt*. cap.peregrina.cap. leges.cap.vnaquæq; 23.quæſtio.6. nec item vllum maius malum in repub. eſſe poteſt, quam ſi illa per exteros adminiſtretur, vt notat D.Thom. 1.2. quæſt.105. artic.1. ad 2. Ancharran.conſil.339. num. 9. & probatur in l. in Eccleſijs. C. de Epiſcop. & cler.l. vnic.C.non licet. habit. metrocom. lib. 11. cap. nullus. cap.obitum 61.diſt. cap. bonæ. verſ. *intelleximus*, de poſtulat.præl. ibi, *nec vellemus ei præficere alienum*, per quæ, & alia ita reſoluit gloſ. in cap.cum inter verb. *aliam* de elect. & plures refert Couar. practic. cap. 35. num.5. Gregor.in l. 1. titul.11.verb. *de los ſuyos*, & in l. 1. tit. 18. par.2. verb. *de fuera*. Dueñas reg.202.Burg.in l.3.taur.1.p. num. 374. & in hoc Regno
24 ita prouiſum eſt in lib. 1. tit. 1. ibi *noſſo natural*. & in Regno Caſtellæ.l.2. tit.3. lib.7. recopill. & in Regno Franciæ in conſtitutione, quam refert Rebuf. 2. tom. conſtit. tit.de liter.natur. gloſ.2. Niſi natus in alio Regno ſit filius ex noſtro incola, & originario, qui regis muneri ibi fuiſſet aſtrictus, vti deciſum extat in cauſa Comitis de Salinas Anno 1614. ex Ordin. lib.2.titul.55.§.2. Imo quamuis ille non ob cauſam regis, ſed ob homicidium, quod hìc comiſerat, ſi in aliud ſe contuliſſet, quod eius filius ibi ortus, vt noſter naturalis, nõ excludatur, ſed admittatur ad officium declarauit Senatus in cauſa Martini de Souſa Sampayo, Scriba Duardo Correa, quod eſt notabile ad præd. Ordin. §.3.

Deinde ex conſuetudine 25 Regni.lib.1.tit.93.§.1.requiritur, quod Iudex ſit vxoratus, fortè vt ſic euitetur cautella Bart. in l. ſi filius famil. §.Iudex.num.13.ff. de Iudit. vel quod magis credibile eſt, ne ipſe ſanè Imperij poteſtate efferatur, & mæchus fiat. Quãuis propter fœminarum auaritiam, quod non foret vxoratus, melius putauit Vlpian.

pian.in l.4.§.proficiſci. ff de officio proconſul., nè videlicet vxores ipſæ ſua immodica rapacitate, & auaritia prouinciales diſpolient, cuius tamen rei originem ſiquis ſcire deſideret, legat Cornel. Tacitum lib.3. Sed prædict. Ordin. (qualis ſit) intelligenda eſt in proprietario, ſecus vero in ſubſtituto, prout cenſuit Senatus *no officio da Almotaceria de Euora*, Scriba Emanuele Coelho, notauit Cabed.areſt.96.2.par.

26 Item Iudex debet eſſe manſuetus & boni ſermonis erga venientes coram eo litigare, nam per nimiam Iudicis ſæuitiam priuatur Iudex iuriſdictione, vt in l. 2. ff. de ijs qui ſunt ſui, vel alien. iur. Debetq; eſſe diligens in expediendis negotijs, nam officialis propter in curiam, & negligentiam officij punitur l. 2. C. de condit. in horreo pub. lib. 10. multaturq; in ammiſſione ſalarij. l. iudices. C. de annon. & tribur. lib. 10.

27 Præterea ex prædict. Ordin. Iudex debet adimplere ætatem 25. annorum; quia antè hoc tempus nondum ſit huic ætati plenum rationis iudicium, atq; conſilium, vt dicit Ariſt. Politicor. 1. cap.vlt. & l. 1. ff. de minor. aſſerit fragile eſſe, & infirmum huiuſmodi ætatis conſilium, vnde nec in hoc caſu ſufficit veniam ætatis impetraſſe, niſi in reſcripto veniæ eius rei mentio fiat, vti notat. in l. 2. C. de reſtit. min. Rationem ponit Conſult. in l. ad rempublicam. ff. de muni. & hon. l. non tantum §. 1. ff. de decurion. Cald. in l. ſi curatorem. verſ. hunc contractum á num. 41. Quid ſi 28 minor habens iuriſdictionem poſſit nominare auditorem, qui ſuo nomine iuſtitiā exerceat? videtur quod non, quia is illā exercere non poteſt, & auditor habet iuriſdictionem ab eo. Ordinatio. lib.2. 29 tit.45. Cæterum contrarium quod poſſit, videtur verius, quia illa apræſentatio auditorum conſiſtit in facto, cuius eſt capax minor ex ijs,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quæ Gama tradit deciſ. 14. Cald. ſup. verb. læſis. nu. 78. & denom. quæſtio. 4. num. 7. fol. 32.

APPENDIX I.

De Scriba Iuditiario.

50 QVanuis in inſtrumentis à ſe conficiendis tabellio publicus teneatur ponere duos, aut tres teſtes vt in auth. de tabellion. §. il-
51 lud quoq; collat. 4. In actis iuditialibus non eſſe neceſſarios probat l. in donationib. C. de donat. & firmat glo. in cap. quoniam contra. verb. viros in fin. de probat. ſequitur Bald. in rubr. C. de fid. inſtrum. communem dicit Dec. in dict. cap. quoniam
52 contra. nu. 19. Quod tamen fallit in actu præiuditiali, quia tunc ille actus per ſubſcriptionem partis, aut (eo neſciente ſcribere) duobus teſtibus firmari debet: dixi, lib. 5. cap. 1. nu. 75. verſ. quibus addes.

APPENDIX II.

De eo qui acta proceſſus diſtribuit.

IN Regno Caſtellæ non eſt 33
in vſu hoc officium, & in maioribus tribunalibus, & ſupremis conſilijs hoc munere fungitur eorum præſes, vel præfectus prætorio quoad diſtribuendos proceſſus inter Senatores, atq; ita ſané fieri debuerat in hoc Regno, pendet enim totum bonum publicum iuſtitiæ à diſtributione, nec enim cogitarunt Reges Caſtellæ alicui eſſe confidendum negotium tanti ponderis, & momenti, niſi perſonæ tali, qualis eſt præfectus prætorio, qui eligit, & nominat Iudices, quibus negotia expedienda comittit.
Nam ſolet ille in ijs diſtribu- 34
tionibus conſiderare aliquando qualitatem cauſæ (ſi illa eſt ardua, & difficilis, & dubia,) & tunc doctiſsimo eam comittit argum. l. 2. ibi pro cauſæ qualitat. ff. de re iud. & ſolet inſpiſcere conditionem per-

perſonarum, ſubtilibus enim & doctis ſubtiles cauſæ ſunt committendæ vt per DD. in cap. ſtatutum de reſcript. in 6. Rebuf. 3. tom. tracta. de Inquiſitoribus. gloſ. vnic. num. 18. Deniq; hoc modo (quod magis neceſſarium eſt) euitatur magna occaſio corruptelæ, & amicitiæ. Vnde posteaquam hæc ſcripſimus, & illa inter alia Maieſtati Regiæ aduertimus Anno 1613. optimo cõſilio decretum fuit coram Cancellario diſtributio nẽ fieri, vti moris eſt in auditorio Rotæ, ſecundum deciſ. Rotæ 362. Matienſo in dialo. relator. cap. 5. num. 3. Cæterũ quo ad diſtribuẽdos proceſſus inter Scribas ex multis cauſis hoc officium vbique conuenit; inter quos æqua fie
35 ri debet diſtributio vt in l. in ſacris vbi Lucas de Penna C. de. proxim. Sacr. Scrinio. lib. 12. Et quia non nulli callidè ſubterfugiunt diſtributionem ad faciendam litem in contumatia, cautè faciet reus, ſi petat moneri actorem vt declatet coram quo notario actio ſit propoſita, aliás ſibi præiuditium non fiat. Quod ſi mutato Scriba propter ſuſpitionem, iterum fiat diſtributio in alio Scriba alterius virgæ, non ideo mutatur Iudex primus vt cenſuit Senatus in litè Iorgei de Aldana cum Simone Roderico, Scriba Emanuele Gutierres Anno 1610. quod ad praxim notandum eſt.

APPENDIX III.

De Teſtium examinatore.

Eceptio teſtium, & eorum examen non committitur in hoc Regno ſolùm tabellioni, ſed alio viro probatæ fidei præſente, qui inquirit, & teſtes examinat, per ſona publica, & ad hoc deputata, idq; apud Luſitanos dũtaxat in vſu eſt prout tradit Couarru. lib. 2. var. reſolut. cap. 13. num. 10. & meritò, nam de iure teſtes ab ipſo iudice examinandi erant vt dicit gloſ. 1. in auth. ſed Iudex. & ibi Salicet. C. de Epiſcop. 36

cler.Bald.in l.ſi quis teſtium.
num. 1. C. de teſtibus,Bar-
tol. in l.admonēdi num.42.
37 ff. de iur. iurand. Vt igitur
ille rectius ſuum officium ge
rat, in primis recipere debet
à teſte iuramentum antequã
ille deponat, nec enim ſuffi-
ciet ſi poſtea iuret. Boer. de-
ciſ.259. Couar. ſup.num.2.
niſi incontinenti abſq; vllo
interuallo iuramentum præ-
38 ſtet Tiraquel.de retract. §.1.
gloſ. 5. Deinde de generali
conſuetudine de ætate inter-
rogare debet, vt Iudici con-
ſtet an teſtis quamuis maior
deponat de ijs, quæ vidit in
pupillari ætate, qui ita ido-
39 neus non erit Maſc. concluſ.
1253. num. 11. Item tenetur
inquirere à teſte de ratione
ſui dicti, nec enim debet eſſe
contentus, quod teſtis depo
nat per verbũ *ſcire*, ſed quod
reddat rationẽ ſuæ ſcientiæ
vt in Ordin.lib.1. tit.85.§.5.
quia iſtud ſcire eſt ambiguũ,
quod poteſt intelligi *ſcire*,
quod vehementer opinatur
iuxt. gloſ. in l. Pantonius. §.
rei perduellionis. ff. de acq.
hæred. nec teſtis ita deponẽs
probat ſecundum Bald. in c.
fin. de iurament. calumniæ,
quamuis ab eo pluribus fun-
damentis diſceſſerit Alex. in
l.1.ff. ſi cert.pet.,cui opinio-
ni alias rationes aſſignando
adhæret Socin.reg.497.verſ.
quinto fallit. Vnde cautè fa- 40
cies ſi in ijs,quibus teſtis ſine
cauſæ ratione non probat,
(quæ cumulat Maſc. concl.
1375) impetres diploma re-
gium, vt concedatur teſtem
iterum interrogari, & repeti
de ratione etiam poſt publi-
cationem, quod fieri poteſt
ex cap. per tuas de teſtibus,
idq; expenſis examinatoris,
qui omitit á teſte rationẽ exi
gere,quia omittendo interro
gare,quæ ſunt ſui officij, præ
ſumitur cauſa malitiæ feciſſe
Rebuf. 3.tom. ad ll. Gallicas.
tit.de Inquiſitoribus,glo.vni
ca,art.17.Item debẽt ſecretè 41
& ſigillatim examinare, ita
quod vnus non ſciat, quod al
ter dicit, nec ipſa pars intel-
ligat, vt in cap. venerabilis
de teſtibus.gloſ.in cap.2. ver
bo *audire*,extra eodem. Ro-

jas.

jas.ſingul. 188. & de generali conſuetudine ita ſeruari teſtatur gloſ. & Bartol. in l. ſi quando. C. de teſtibus, Mar-
42 cus. deciſ. 100. Item debet quærere de conſanguinitate, & affinitate vt per Maſcard. concl. 412. & 408. quod dicitur eſſe de generali cõſuetudine, quia affines & conſanguinei ad teſtificãdum non ſunt admittendi, & tãquam à iure reprobati, prorſus à teſtimonio repellũtur. cap. ſimiliter
43 3. q. 5. cap. abſens & 2. 3. quæſtio. 9. ſpecul. tit. de teſtibus. §. 1. num. 10. & 14. Sed qui negauit ſe eſſe conſanguineũ aut affinem, & in hoc falſum dixit, non tamẽ per hoc eius dictum annullatur ſecundum Hypol. ſingul. 76. nec punitur pœna ordinaria falſi, vt per Auend. in cap. prætorum 27. num. 19. 2. par. Caſtillo in l. 83. taur. ex num. 10. quanuis alias teſtis in parte verus, & in parte falſus, in totum reputari debeat falſus ſecundum Bart. & communem in l. ſi ex falſis. C. de tranſact. Oldrad. conſil. 37. numer. 1. Item debet examinare in ter 44
mino, aliás teſtis examinatus extra terminum non probat vt per DD. in cap. licet cauſam de probat. vbi Imol. numer. 28. Boſſ. de oppoſitione contra teſtes. num. 33. Conrad. titul. de teſtibus, rubrica de recept. poſt terminum. numer. 47. Nec in hoc Regno ſeruatur illa praxis, vt iuratus in termino poſſit examinari poſt terminum, de qua Bartol. in l. ſi quando. num. 3. vbi Salicet. nu. 8. C. de teſtib.

CAP. III.
De Actore.

QVoniam in voluntate 1
actoris cõſiſtit litem mouere iuxta titul. C. vt nemo inuitus agere, ideo ante eius principium illa omnia ab eo attendenda ſunt, quæ habentur in Ordinatio. lib. 3. titul. 20. §. 2. vt ſic laboribus partium, & expenſis parcatur, & ſuæ conſcientiæ conſulatur. Et prius conſiderabit coram quo Iudice reum conuenire debeat, nam actor

ſequi-

ſequitur forum rei, & corám ſuo iudice reus conuenien-dus eſt cap. cum ſit generale de foro cõpet., Qui forus di citur, vel ratione originis aut domicilij, vt in l. iuris ordi-
2 nem. C. de iuriſdict. omn. Iu-di. Socin. regu. 15. vel ratione delicti, vt per gloſ. in l. hæres abſens. §. perinde. verb. debe-bit. ff. de iuditijs, vel ratione contractus, vt quia promiſit ſoluere in certo loco Ordin. lib. 3. titul. 6. §. 2. explicat Bar tol. in l. quod ſi ephæſi. num. 2. ff. de eo quod cert. loco, vbi Iaſſ. in fin. Couarru. practic. cap. 10. num. 3. non obſtante quocunq; priuilegio vt in c.
3 fin. de priuileg. in 6. Cabed. areſt. 88. 2. par. vel ratione rei ſitæ, quæ petitur l. 1. C. vbi de poſſeſſione agi oport. Ordinat. lib. 3. titul. 11. §. 5. per quam declarari debet l. vlt. C. vbi in rem actio, & conſonat dic. l. hæres abſens cum ſuis §. §. & cap. fin. de foro compete. quanuis tranſacto Anno actor ſequi debet forum rei Ordina. vbi ſup. §. 6. vbi poſitum fuit verbum *rei vendicação*, quod non erat in antiqua Ordinat. & ſic perperam exiſtimant non nulli prædict. Ordin. loqui in caſu violentiæ, & contra eos expenditur prædict. Ordinat. in 2. par. & Ordina. lib. 3. tit. 45. §. pen. in fin.

Cæterum prædict. regula 4 generalis quæ habet, quod actor ſequi debeat forum rei, fallit ex Ordina. lib. 3. titul. 5. quæ dum loquitur de priuilegiatis, intelligenda eſt, dum ipſi etiam ſint in Curia, vt per Cabed. Areſt. 80. 2. par. & non ſint ſuſpenſi ab officio, ratione cuius priuilegiũ habent, prout ſeruat ſtylus per tex. in l. ſemper. §. negotiatores ibi: *quandiu* & in §. vlt. & ibi Bartol. 2. notab. ff. de iur. immun. & in l. athletæ iun. gloſ. verb. *gentium* ff. de excuſ. tut. Et inter ipſos priuilegiatos enumeratur ibi vidua, quæ trahit ad Curiam aduerſarium, quod communis omnium ferè gentiũ praxis obſeruat tam in Regno Caſtellæ. l. 5. titul. 3. par. 3. quàm in Gallia Rebuf. 1. to.

ad

ad ll. Regias. titul.de ſenten. prouiſion. gloſ. vlt. col.4. & de iure communi.l.vnica.C. quando Imperator. Couar. pract.cap.5.6.& 7. In tãtum vt quanuis actio eſſet iam incœpta viuo marito, hoc etiã procedat Ordina. lib.3. tit.5. §.3. quod mirum eſt ex alia Ordina.lib.2.titul.1. §.3. vbi clericus qui priuilegiatus eſt, non poteſt vt hæres defuncti eius iuriſdictioné lite ab eo iam incæpta aliquo modo effugere,quæ Ordina.in praxi planè procedit, quicquid Canoniſtæ, quos refert Couar.pract. cap.8. nu.3. col.4. verſ.verum,Barboſa in l.hæres abſens.nu.129.ff de Iud. Quod viduæ priuilegium ita latiſſimè interpretatur, vt quanuis maritus renuntiaſſet ſuo foro perſcripturã, id etiã (quod diximus) ſinedubio admittatur prout habes in lib. 3.cap.22.num.45., & etiam ſi ipſa vidua tacitè prorogaſſet iuriſdictioné, nam quocumq; tempore licet poſt cõteſtationé potuiſſe forum declinare tenuit Alex.in l.ſi per errorem, & in l.ſi conuenerit ff. de iuriſdict. omn.Iud. Afflict.lib.1.rubric.37.num.24. in conſtit. Neapol. quicquid aliud velit Couar.pract. cap. 7.in fin.verſ.nono,& hoc po ſuit pro cautela Bald. ad infringendum proceſſum in d. l.ſi per errorem, quem ſequitur Paul.ibi. Non tamen puto ita fore ſi ipſa ſemel conſenſiſſet in ordinarium, vt cenſuit Senatus in cauſa Mariæ Antoniæ cum Catharina Monteira Anno 1604. Scriba Antonio Guerra, idq; argum.tex.in l.ſi quis ius iuran dum. C. de reb. credit, quo 8
inixus Bald. in auth. habita. col.7. verſ.primò dubitatur, in fin. C. ne filius pro Patre ſcribit,quodin caſibus,in quibus permittitur variatio, intelligitur tantum de prima, ita ſcilicet, vt non liceat iterum variare ſequitur Iaſſ. in l.edita.col.4. verſ.& attende diligenter.C.de edend. & in l. prætor. §.aliquando. col.3. verſ.tertiò nota.ff.nou.oper. nunt. Sed quanuis hoc priui- 7
legium viduæ competat alijs litis

litis conſortibus qui commune ius cum viduis & pupillis habere contendunt, ſi illud maximè eſt indiuiduum, & connexum, vt per Bart. in l. 1. C. ſi in communi eadéq; cauſa. Dolan. de in integ. reſtit. cap. 185. cum ſequentibus, tamen illud non con cōpetit ijs, quibus actio fuit ceſſa, etiam ſi cedens ſit conſanguineus vt per Guido. deciſ. 273. ſpeculat. tit. deceſſio. §. 1. num. 9. Nam quicquid non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, nec id quoq; ceſsibile eſt l. ex pluribus 43. & ibi

8 Bart. ff. admin. tut. Tiraquel. de retract. linag. §. 26. gloſ. 1. num. 46. Item ſi quis velit agere pro ſucceſsione Maioraius, ibi agi debet vbi maior pars bonorum ſita fuerit. l. ſi fideicommiſſum vbi omnes. ff. de iudic. l. 1. C. vbi de hæred. agi oport. Tiraq. de retract. linag. §. 36. gloſ. 3. nu. 6. Niſi caput ipſius Maioratus ſit in alio diſtrictu, tunc nāq; quanuis maior bonorum maioratus pars ſit in alio, lis ad eum diſtrictum, in quo caput ipſius maioratus eſt, remittēda erit Molina vbi aſſerit ita iudicatum fuiſſe ſuper comitatu de Buendia lib. 3. de primog. cap. 13. nu. 74. pro quo benè inducitur. l. cum in diuerſis locis. ff. de Religioſ. & ſumpt. funer. Item actor non 9

poteſt litigare ſine conſenſu vxoris ſup. rebus imobilibus ex conſuetudine Regni, de qua Vallaſc. de iure emphyt. quæſt. 5. num. 6. & quæſt. 29. num. 6. dicuntur autem ibi inmobilia bona, panes ciuiles (*vulgo tenças*) quanuis nō attenta iſta Ordinat. in lib. 3. tit. 47. acceperim contrariū fuiſſe iudicatum in caſu domini Chriſtophori de Noronha cum Fernando Roderiq; Caſtello branco, Scriba Fernando Maciel Ann. 1588. ex Bartol. in l. ſciendum. nu. 10. ff. qui ſatis d. cog. quæ ſententia fuit reuocata in reuiſione, nam annui redditus computantur inter immobilia vt ex Vallaſco & alijs reſolui in rubric. num. 34. de annon. ciuilibus, vbi etiam remanet indubitatum ſi lis ſiat ſup. iuri- 10

bus

bus Regalibus perpetuo debitis, vxoris citationem eſſe neceſſariam Cabed. deciſ. 35 1. par. num. 2. vbi conciliat duas Ordinationes in vicem contrarias, & ſimiliter in litibus ſup. poſſeſſorijs, & violentijs vt per eundem Cabe. deciſ. 182. vbi etiam conciliat & intelligit aliam Ordi. quæ prædict. ſententiæ aduer
11 ſari videbatur. Sed dubium eſt an iſte conſenſus vxoris ſufficiat tacitus vt pote ſi ſciat per maritum litem agitari? & quod ſic tenuit Palat. in rubr. §. 68. num. 21. de donat. inter, cuius tamen cō trarium verius eſt cum hic conſenſus pro forma requiratur, & lex vlterius procedat annullando actum, vt per DD. in l. 1. ff. de lib. & poſt. & quia eſt ſolemnitas præter ius commune, Ancharran. conſil. 6. & 35. Dec. conſ. 262 & 612. num. 3. vnde expreſſus eſſe debet Iaſſ. in l. 2. §. voluntate. num. 6. ff. ſolut. matrimonio Rom. ſingul. 712. Soares titul. *de las deudas*. fol. 58. Dec. conſil. 38. col. 3.
Saluari tamē poteſt dictū Pa 12
latij int. rminis l. filio fa. C. de iure delib. vt per eūdem ſup. num. 23. ac per Hypolit. ſingul. 447. Iaſſ. in l. is qui hæres. §. vltim. num. 12. cum ſeqnentibus. ff. acq. hæred. vel ſi vxor aliquem actum fecerit, iuxta tradita per Palat. vbi ſup. n. 26. facit tex. in c. di lecti de appellat. Limita ta- 13
men ſi matrimoniū ſit ſeparatum quo ad torum, nam non requiritur mulieris conſenſus, nec mandatum lite mota ſup. immobilibus, & ita iudicatū refert Gama deciſ. 357. & deciſ. 182. Cæterum con- 14
ſenſus ſi interueniat quocūq; tempore conualidabit omnia quæ geſta fuere Ordina. lib. 3. titul. 63. Nam quanuis quādo conſenſus pro ſolemnitate, vel forma requiritur debeat in ipſo actu adhiberi. c. auditis iun. cap. quia propter de electione. Cyn. & Bald. in l. fin. C. ad Macedon. Paul. & Alex. in l. ſiquis mihi bona. §. iuſſum. ff. acq. hære. cum alijs adductis per Tiraq. in ll. conub. gloſ. 6. num. 3. & 42.

tamē

15 tamen quando priuatim tan
git commodum conſentire
debentis, poteſt poſt actum
interponi, vt voluit Barto. in
l. 1. §. ſed ſi filius. ff. de leg. 3.
Tiraq. vbi ſup. num. 5. ita vt
non ſolum à tempore rati ha
bitionis, ſed à tẽpore quo fa-
ctus fuit, valeat, Bartol. in l. ſi
fundus. §. 2. ff. de pignor.

16 Item actor hæres alicuius li-
cet cenſeatur nouus litigator
l. oratione in fin. & ibi Bald.
ff. de ferijs, tenetur tamẽ per-
ſequi eandem inſtantiam à
defuncto cæptam, nec poteſt
de nouo litem inchoare l. ſi
petitor. 31. ff. de iud. l. filius
21. verſ. *multò*. ff. de in offi-
cio. teſtam. & id etiam pro-
cedit in ſucceſſore illius rei,
de qua agebatur. l. in iuditio
48. ff. fam. erciſ. Bartol.
in l. 1. num. 4. ff. ad trebell.
vbi Iaſſ. dicit receptũ. nu. 10.
Molina de Hiſp. primog. lib.
4. cap. 8. nu. 6. Et idem eſt in
emptore actionis, in quem cẽ
ſetur inſtantia, & actio tran-
lata competens venditori,
abſq; alia ceſſione. l. 2. C. de
act. & oblig. l. emptor. & l.
penult. C. de hæred. vel act.
vend. l. ſi cum emptore. ff. de
pact. vnde etiam in ijs bonis
defuncti, quæ ad vnum tantũ
hæredẽ ſunt tranſmiſſibilia,
in eum ſolum tranſit inſtan-
tia, quia hæres eſt eius, quod
intereſt in iuditium deduci.
l. ſi operarum. ff. de oper. li-
ber. & impluribus ſententijs
Senatus obtinuit cum Rege
in cauſa Chriſtophori de
Souſa de bonis Coronæ arg.
l. 1. § denuntiari. ff. de vent.
inſpiſc. tradit Cabed. deciſ.
197. numer. 10. Limita in 17
fiſco ſucceſſore in quo ſpe-
tiale eſt, vt in eum non tran
ſeat inſtantia. l. ſi conſtan-
te. § fin. vbi Bartol. num. 4.
ff. ſolut. matr. ea ratione, quia
fiſcus habet certos Iudices,
& ſpetiales, coram quibus
cauſæ fiſci debeant tractari.
l. 1. C. de iuriſd. omn. Iud. l. 2.
& 3. C. ſi aduerſus fiſcum, &
in tit. C. vbi cauſæ fiſcales, &
ita coram ſuis iudicibus cau-
ſa denuo agitanda eſt, quam
ſententiam dicit communi-
ter receptã Dec. in cap. quia
9. numer. 10. de Iud. & eam
probat

probat Couar. pract. quæſt. cap. 8. nu. 3. ad fin. Pereglin. de iuribus fiſc. lib. 7. titul. 1. num. 11. contrariũ tamen tenuerunt complures, quos refert Berboſa in dict. l. ſi conſtante. §. fin. num. 18. ſed reiectis aliorum conciliationibus, & alia nimis periculoſa, quam ponit idem Barboſa vbi ſup. num. 20. vera concordia eſt, quam praxis hodie admittit vt inſtantia tranſeat in fiſcum actiuè & paſſiuè, ſed proceſſus in eodem ſtatu, & in iiſdem terminis ad iudicem fiſci remittatur vt in Ordinatio. lib. 1. titul. 10. §. 8. & ita practicari vidi in litè Vaſquianes Carraſco Scriba Iuliano de Goes.

18 limita etiam in actione, quæ ex peculiari priuilegio actori competit, nam eo mortuo inſtantia & iuditium perimitur, nec tranſit in ſucceſſorem vt in l. ſi conſtãte. §. fin. Nã ſuppoſito quod ſola vxor poteſt agere pro dote cõſtãte matrimonio contra maritum vergẽtem ad inopiam vt in dict. l. ſi conſtante in prin. dicit ille tex. in §. fin. actionẽ & iuditium incæptum vxore deportata, vel eius dote publicata finiri, quia talis actio ſic priuilegiata ad ſucceſſorẽ non tranſit l. quia tale. ff. eodẽ & ſic hic eſt illius tex. verus intellectus, quem doctiſſimus Barboſa ibi non accepit, nec vllus alius quem ego viderim.

Et ſimiliter lis incæpta 19 aduerſus de fructum reũ trãſit ad hæredem. l. ſeruus 14. ff. de iis qui not. infam. l. ſi eũ hominẽ. 34. ff. de fide iuſſor. ita vt etiam ſi vnus ex hæredibus ſit Clericus non poſſit iuditium cæptum cum defuncto effugere Sur. conſi. 222. 1. tom. & dixi ſup. n. 6. Item & quanuis vnus ex illis hæreditati renuntiaſſet contentus certa quadam portione, vt quia vult ingredi religionem, adhuc pro rata portionis, quæ ei remanſit conueniri debet. gloſ. ſingul. in l. controuerſia, verbo conueniſſe, & iterum in gloſ. vlt. verſ. ſi verò. ad med. ff. de trãſact. pro conſtanti habuit Senatus

natus in lite Emanuelis Varela cum Monialibus de Odiuelas Scriba Fráciſco d'Azeuedo, & ad id eſt etiã notab. l. filius fam. §. ſi ſeruus. ff. de petit. hæred. Sed ſi aliquis ex illis ſit abſens veluti apud Indos ſuperſedendum erit in cauſa cum alijs vſq; quò ille citetur Vallaſc.conſi.38.verſic.cæterũ,1.par. & perſonaliter, & non per edictum ſm. Cabed. deciſ. 197. numer.9. quia omnes citari debent, niſi actor per terminum á ſe ſubſcriptum conſentiat in iuditio ſe nolle habita ſententia præiudicare abſenti, ſed tamen præſenti vti iudicatum fuiſſe aſſerit Vallaſc. vbi ſup.

20 Et idem, quod de hærede diximus, habet etiam locum in ſucceſſore eius rei, ſup. qua agitur, quanuis hæres non ſit l. tam ex contractibus 57. ff. de iud. vbi inſtantia cæpta contra filium tranſit in patrẽ qui tamen non eſt hæres illius l. qui contra. 12. & ibi Paul. ff. de fideiuſſ. ſed tantũ ſucceſſor bonorum. l. 2. ff. de caſtrens. pecul. quãuis in hoc requiratur litẽ eſſe conteſtatã ſecundũ Barboſ. in l. hæres abſens. numer. 20. ff. de iud. Vnde ſi vnus ex hæredibus rẽ poſſideat ſuper qua agebatur cũ defũcto, ille ſolus citari & conueniri debet. l. 2. §. fin. ff. de prætorijs ſtipul. facit tex. in l. 3. §. hæres. ff. commodati cætera vide in lib. 3. c. 21. n. 9.

Item actor executores teſtamentarios conuenire poteſt pro obligatione defuncti, ſi ipſi ab eo nominati ſunt nullo hærede inſtituto, quia loco hæredum ſunt ſecundum praxim quam inuitus agnouit Vallaſc. lib. 1. conſult. 68. numer. 3. vbi dicit ita fuiſſe iudicatum, quanuis illa non iure probari, ſed tantum in cauſa pia, quando ſcilicet anima eſt hæres inſtituta, vel pauperes Chriſti, verius ſit ex Bart. in l. centurio. num. 21. ff. de vulgar. quem teſtatur communẽ Alexan. ibi, num. 78. & idem conſil. 12. num. 9. lib. 3. Soci. conſil. 116. num. 4. & 9. lib. 2. Ruynus conſil. 103. num. 5. & 22 probat. tex. quo Bar. mouetur in cap. cum tibi de teſtament.

21

ment. Nã licet ille tex. varios habeat intellectus, tamẽ cõmuniter recipitur intellectus Inocent. ibidem ſcilicet quod ſi nullo hærede inſtituto deputentur executores, ipſi cenſentur hæredes inſtituti cum onere diſtribuendi bona in pias cauſas, idq; fauore piæ cauſæ, de quo videndus eſt, Tiraq. de priuileg. piæ cauſ. priuileg. 15.

23 Vltimo adde quod ſi actor ſe abſentauerit, poteſt reus abſolui ab inſtantia. gloſ. in l. properandum. §. & ſi quidẽ. C. de iudic. l. 9. titul. 22. par. 3. Ordin. lib. 3. tit. 14. quo caſu ſententia non erit diffinitiua, ſed interlocutoria iuxt. gloſ. recept. in l. harum verb. abſol uetur. ff. ſi ſeruit. vend. & eſt communis ſecundũ Iaſſ. in l. admonendi, nu. 80. ff. de iur. iurand. Felin. in cap. examinata col. fin. de iudic. pro quo eſt tex. in l. & poſt edictum, in fin. ff. de iudit. quanuis cõtrarium ſcilicet, quod reus abſoluatur definitiuè praxi communiter eſſe receptum aſſerit Couar. lib. 1. var. cap. 1. num. 8. ad fin. Dicendum 24 tamen eſt quod ſi reus velit in abſentia actoris procedere ad litigationem negotij principalis, prout poteſt iuxta Ordina. lib. 3. tit. 14. §. 1. ſententia erit deffinitiua authent. qui ſemel C. quomodo, & quando Iudex, alias erit interlocutoria ab obſeruatione iuditij vt in dict. l. & poſt edictum. In quo notabis in pra- 25 xi, quod quanuis perempta inſtantia per abſolutionem ab obſeruatione iuditij pereãt acta litis & iuditij ordinatoria vt eſt citatio & litis conteſtatio, non tamen acta deciſoria vt ſunt confeſſiones, & depoſitiones teſtium publicatæ, quæ faciunt fidem in alia inſtantia vt habetur in l. fin. C. de teſtibus, Barto. in l. 2. ff. iudica. ſolui. Rip. in l. is apud quem. C. de edendo vide infr. lib. 3. cap. 3. nu. 8. Item & effectus producti ex actis ordinatorijs iudicij, qualis eſt interruptio præſcriptionis, & vitium litigioſi, & alij durant etiam perempta inſtantia, vt in terminis præ-

dict. Ordin. tenet gloſ. & alij communiter in l. 1. C. de præſcript. long. temp. quo argumento dici poteſt idem in iuriſdictioni delegato, perpetuatur enim ex litis conteſtatione, aut etiam citatione, cap. relatum, & cap. gratum, de officio delegat. quod eſt neceſſariũ ſcire propter nouæ cauſæ cognitionem, quæ ex integro ſumi debet ſecundũ prædicta.

APPENDIX I.

De Aduocato.

27 Quale ſit Aduocati officium exprimit I. C. in l. 1 §. poſtulare. ff. de poſtuland. illud laudabile appellat Imperator. in l. 3. C. de aduoc. diuerſ. Iudit. & honorabile dicit Bald. in l. inuitus. col. 1. C. de procurat. Tiraq. de nobil. cap. 27. num. 11. dicens aduocatum in honore haberi non minus quàm perſonas nobiles, & egregias; nã illud reipub. vtile & neceſſarium exiſtimat Cabed. deciſ. 214. & And. Gayl. lib. 1. obſeruat. 43. num. 3. & 4. Et ob id multa á iure priuilegia Aduocato Curiæ fuiſſe conceſſa tradit Matienſ. in dialog. relatorum. 1. par. cap. 9. nu. 6. Et ideo homagiũ, quod apud Luſitanos nobili conceditur, & Aduocato Curiæ non denegari, nec eius ædiculas metatorum nomine moleſtari, vt in l. 5. C. de aduoc. diuerſ. iud. ſæpiſſimè deciſum extat. Nec item ſericas veſtes ei interdici, quarum vſus equiti nobili permittitur, declaranit Senatus ad petitionem Gabrielis Fernandez, Anno 1610. Nam Aduocatus debet eſſe ornatus bonis veſtibus & talaribus ſuo officio congruentibus, eoq; togati à veſte toga dicti ſunt vt in l. quid quod, & in l. aduocatio. C. de aduocat. nam aduocati dicuntur ſacerdotes. l. 1. ff. de iuſt. & iur. & ſacerdotes debent habere veſtes talares officio ſuo congruentes. cap. pen. 23. diſt. Maximè quia aduocati ſunt milites. l. aduocati. C. de aduocat., & milites habent

habēt militaria inſignia, quæ ſi eis detrahantur, ſunt infames. l. 2. ff. de ijs qui not. infam. Ergo eduocati propter authoritarem perſonæ, & dignitatem ſuæ militiæ debent eſſe ornati veſtibus, ne infamia notentur, & his cum qui bus viuunt ſe conforment. cap. quiſquis 40. cap. illa 12. diſt. talis enim præſumitur qualis inuenitur. l. apud labeonē. §. ſi quis virgines. ff. de iniurijs. cap. contingat de ſententia excomun. vnde non benè videtur dixiſſe Iuſtus Lipſius. lib. 2. politico. cap. 11. fol. 60. dum contra aduocati officium inuehitur exiſtimans ſine cauſidicis ſatis fælices fuiſſe, futuraſq; vrbes. Nam præſumitur quod multa mala excogitat, cenſeturq; parū conſcientiatus Bald. in l. ab Anaſtaſio num. 4. C. mandati, ideoq; bonus aduocatus debet litem improbam non ſuſcipere, ſed á lite deſiſtere, quandocumq; perpenderit ſuum clientulum iniuſtā habere cauſam. l. rem non nouam. C. de iudit. l. 13. titul. 6. par. 3. nam tenetur de malo conſilio, ſi fuerit in dolo ſecundum Bartol. in l. 2. ff. mandat. Iaſſ. in §. omnes. col. 4. de act. num. 4. & ſi eius culpa lis protrahitur, punitur per Iudicem. l. properandum. §. illo C. de iudit. & ſi ſuccumbat ſua imperitia, vel culpa tenetur ad damna & intereſſe, D. Thom. 2. 2. quæſt. 3. art. 7. Et ſic de periculo aduocationis, quo ad conſcientiam, & de bonis & malis non nulla refert Azeued. in rubr. & l. 1. tit. 16. lib. 2. recopillat.

APPENDIX II.

De Procuratore.

IN primis Iudex non debet aliquem audire, niſi mandatum oſtendat, ne aliàs iuditium illuſorium fiat Bald. in l. exceptionem. num. 7. C. de probat; Dec. qui dicit ita eſſe in communi obſeruantia in cap. cauſamq; o 1. nu. 2. de iuditijs, niſi ſit ſocius, aut cohæres ratione comunionis l. 10. tit. 5. par. 3, l. 2. C. de cō- 36

ſortibus eiuſdem litis, aut cõiuncta perſona ex ijs, quas ponit l. 1. §. fin. ff. de poſtuland. quæ cum cautione de rato admittuntur, tam ad defenden-
37 dum quã ad agẽdum. l. ſed & hæ. ff. de procurat. l. exigendi. C. eodem, vbi Iaſſ. 17. modis limitat ex num. 3. nam in ijs quæ ſpetiale mandatum requirunt, non admittitur coniunctus ſine mandato Barto. & gloſ. ibi, vnde cautè reus ſubterfugiet iuditium, ſi dicat ſe velle deferre iuramentum actori, quia non admittetur ſine mandato ſpetiali, Bartol. in l. vulgo de in litẽ
38 iurand. Quæ autem negotia mandatum ſpetiale exigant, refert gloſ. in cap. qui ad agẽdum de procurat. in 6. vbi 38. cauſas cumulat Francus, & 73. Firmianus in repertorio, verb. mandatum, in quibus generale mandatum non ſufficit Couar. lib. 1. var. cap. 6. num. 2. quanuis mandatum cum libera aliquando habeatur pro ſpetiali. l. procurator cui. ff. de procurat. l. tranſactionis. C. de transact. Tiraq. de retract. linag. §. 1. gloſ. 13. nu. 32. non tamen in ijs, quæ graue damnum & præiuditium afferri ſolent vt per Iaſſon. in §. in bonæ fidei. nu. 4. & 6. Inſt. de act. quia illa clauſula (cum libera) de ſtylo, & abuſu tabellionis ſæpe ponitur Abb. in cap. 1. num. 28. vt litè non conteſtat. Item
mandatum ſi ſpetialiter ſit 39
conceſſum ad aliquam litem, & poſtea in fine dicatur, & ad omnia alia negotia, quæ habuero, non comprehendit maiora vel grauiora, quàm in ipſo mandato ſint expreſſa, imo clauſula illa generalis reſtringitur ex ijs, quæ ſpetialiter dicta ſunt vt probat tex. in clem. 2. de procur. ex ratione ibidem præſcripta, quæ cum ſit generalis reſtringitur ad exemplum argumento l. regulæ. §. & licet. ff. de iur. & fact. ign. ita Felin. in cap. ſedes. num. 3. & ibi Dec. nu. 8. de reſcript. Eſt enim hoc regulare in omnibus diſpoſitionibus vt clauſula in fine poſita, quantumuis generalis reſtringi debeat ad ſpetialiter

diſpoſita vt in l. ſi de certa. C. de tranſact. Vallaſc. conſi. 39. 1. par. num. 2. Maſcard. concluſio. 1252. de probat. Nec eſt nouum vt lex ſpetialiter quibusdam enumeratis generale ſubijciat verbũ, quo ſpetialia complectatur. l. ſi ſeruus 27. §. inquit. ff. ad l.
40 Aquil. Similiter etiam generalitas mandati non extenditur ad exorbitantem, & incogitatum caſum l. in obligatione generali. ff. de pignor. cap. in generali de regul. iur. in 6. cap. ſi Epiſcopus de pœnit. & remiſſ. in 6. Ex quibus Alciat. reſp. 371. num. 1. probat quoties mandato damnũ ex mandato poſſet euenire, in dubio pronuntiandum eſſe non ſubeſſe mandatum, nec valere, cenſuit Senatus in lite Alfonſi d'Spinoſa cũ Comite de Oliuares ann. 1594.
41 Quod ex eo cõfirmatur quia verba dubia intelligẽda ſunt contra producentem & fundantẽ ſe in eis. l. veterib'. ff. de pact. quã ſic intelligunt oẽs, vt per Socin. conſil. 99. vol. 3. Cagnol. in l. ſemper in obſcuris. ff. de regul. iur. Imo verba ambigua mandati contra cõſtituentem, interpretationẽ non recipiunt, ſed potius ipſius aſſertioni, & interpretationi adhærendum eſt gloſ. communiter approbata in c. petitio in fin. de procurat. ſequitur Speculat. & Ioan. Andr. in titul. de procur. §. ratione autem formæ, verſ. vbi autem. Hypol. Reminal. in §. 1. numer. 121. inſt. de act. Et hinc etiam eſt quod forma mandati ſtrictiſſimè obſeruari debet ſecundum. Alex. in l. fin. C. de neg. geſt. & in l. ſi procurator. C. de procur. & conſtitutus ad vnam litẽ nõ præiudicabit domino in alijs l. 1. § igitur. ff. de exercitor. act. l. procuratorem, & l. maritus. C. de procurat. Et illud omne quod fit præter formã comiſſionis, aut mandati eſt ipſo iure nullum. l. item eorum. §. ſed ſrita vbi Barto. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. nom. nã mandati diſpoſitio in extendibilis eſt. l. non diſtinguemus. §. de officio. ff. de arbitr. & qui habet mandatum ad com-

compromittendum non poteſt tranſigere, licet ſint vicini actus & ſimiles Iaſſ. in l. transactione. C. de transact. Alciat. in propoſito multa notatu digna tradit in dict. cõ-
42 ſil. 371. per tot. Item Procurator quanuis litem fuerit conteſtatus, etiam iuuitus reuocari poteſt ex inimicitia, Ordinatio lib. 3. titul. 26. §. 1. quæ intelligenda eſt dummodo ſit capitalis. l. filius fam. 7. §. procuratorem. ff. procur. gloſ. in l. poſt litem, & ibi Paul. ff. eodem.

CAP. IIII.

De Reo.

1 REUS an pendente litè teneatur alimenta, & litis ſumptus inopi litiganti ſubminiſtrare quæſtionis eſt? nam Vallaſc. conſil. 1. num. 9. 1. par. tenet quod non etiam in fortioribus terminis. Contrarium tamen præcipuè quando lis eſt inter eos quibus aliás de iure naturæ alimenta debentur, & pro eo adſit aliqua præſumptio iuſtitiæ decreuit Senatus quod ſic in lite Auguſtini Franco Scriba Sebaſtiani Gonçalues de Lima, Anno 1604. quæ praxis ſeruatur etiam Neapolis ſecundum Afflict. deciſ. 11. & Galliæ ſecundum Rebuf. 1. tom. ad ll. Galliæ titu. de ſententia prouiſionis. art. 1. gloſ. 2. & Caſtellæ ſecundum Couarruias pract. cap. 6. num. 6. vbi aſſerit ita in Granatenſi prætorio fuiſſe deciſum, Molina lib. 2. de primogen. cap. 16. num. 24. & 37. Lara. in l. ſi quis à liberis. §. ſi vel parens. num. 44. ff. de lib. agn. nec ſi appelletur à ſententia tenetur victor ſatisdare de alimẽtis reddendis. Surd. titul. 1. de aliment. quæſtio. 125. in fin. Item Reo deſuncto eius hæredes ex teſtamento vel abinteſtato citari debẽt, qui ſi petierint tempus ad deliberandum, Iudex pro ſuo arbitrio debet moderatum tempus eis aſſignare. l. ſi curatoris. 9. C. de iure deliber. quod ex pra- 2

xi

xi terminum decem dierum non excedet ſiue ad inſtantiam creditorum, ſiuè ſubſtituti ſit datum, & ſiue ille ſit hæres de ſuis, ſiue de extraneis ſecundum Vallaſc. conſult. 96. num. 7. & 8. 1. par. quo elapſo excluditur hæres ab vtroq; modo ſuccedendi tám de iure prætorio quám ciuili: quicquid aliud de iure communi afferat Curt. & Iaſſ. in rubr. col. 2. & 3. C. de
3 ſucceſſor. edict. Quod ſi lis fuerit inter ſcriptum hæredē & venientes àb inteſtato ſuper validitate teſtamenti, actor pro ſuo debito vel legato poteſt conuenire vnum ex litigantibus, poſſeſſorem ſcilicet, vel petitorem. l. fin. C. de petitione hæred. Vallaſc. conſil. 90. num. 3, verſ. Secundus caſus. Ruyn. conſil. 75. num. 2. lib. 1. Lancelot. de attent. 2. par. cap. 4. limit. 26. num. 7. notabiliter Bartol. in l. controuerſia. numer. 7. de
4 transact. Item ſi filius à paternis creditoribus conuenia tur, opus eſt in habilitatione articulare & demonſtrare eū nō ſolum filium eſſe, ſed etiā ſui parentis hæreditati ſe imiſcuiſſe, quia licet iure ciuili filius in poteſtate ſit ſuus hæres, & neceſſarius. l. in ſuis. ff. de lib. & poſthum. l. cum ratio. ff. de bon. damn. tamen cū iure prætorio habeat abſtinendi beneficium. §. ſui de hæred. qualit. & differentia, vi huius beneficij nō præſumitur hæres patris, niſi probetur ita Accurſ. Bar. & alij in l. neceſſarijs. ff. acq. hæred. & in l. 1. C. ſi vt ab hæred. ſe abſtineat, iudicauit ſenatus in litè dnæ Antoniæ da Coſta cum Antonio Rabelo Scriba Sebaſtiano Gonçal. de Lima, Anno 1616. Sufficiet tamen 5
oſtendere immiſtionē per cōiecturam aliquā, prout referēdo complures notauit Maſc. de probat. conc. 804. vel poſſeſſorem eſſe, nam poſſeſſor conuenitur ex contractibus defuncti. l. fin. §. ſecundū autem. C. de petit. hæred. vel per interrogationē filio factā quòd dicat ſe eſſe hæredem. l. ſi filius à prima. ff. de interrogat. act.

PRAXIS ECCLESIASTICAE DE MODO ET FORMA PROCEDENDI CIRCA Tribunalia Eccleſiaſtica.

LIB. II.

CVM NOVISSIMIS SACRI PALATII Deciſionibus,& huius Diæceſis ſtylis, necnon ſacræ Congregationis declarationibus ad ſacroſanctum Concilium Tridentinum, cum multis Summorum Pontificum Bullis.

SVMMA CAPITVM, Ex Lib. 2.

CAP. 1. De vnaquaq; iuriſdictione, quæ eſt in hoc Regno penes illius Iudices Eccleſiaſticos.

§. 1. *De iuriſdictione Epiſcopali.*

§. 2 *De Abbatibus.*

§. 3. *De Capelano maiori Capellæ Regiæ.*

§. 4. *De Iudice Ordinum militarium.*

§. 5. *De Archiepiſcopo.*

§. 6. *De Collectore.*

§. 7. *De Tribunali ſanctæ Inquiſitionis.*

§. 8. *De Tribunali S. Ioan. Ieroſolymitani.*

Cap. 2. De iuriſdictione Ordinarij.

Cap. 3. De iuriſdictione Delegati.

Appendix de impedimentis ad-

aduerſus reſcripta.
Cap. 4. De quibus Eccleſiaſticus cognoſcat.
§. 1. In quibus Iudex Secularis cognoſcat contra Eccleſiaſtios.
§. 2. De praxi in caſibus mixti fori.
Cap. 5. De citatione & monitorio.
Cap. 6. De libelli oblatione.
§. 1. De contumace.
Cap. 7. De reo excipiente.
Cap. 8. De reſponſione rei.
Cap. 9. De termino probatorio Appendix depoſitionibus.
§. 1. De teſtium repulſione.
Cap. 10. De ſententia.
Cap. 11. De appellatione.
§. 1. De tuitiua.
§. 2. Appellatio ad quē vadat.
§. 3. De inhibitione.
§. 4. De attentatis.
§. 5. Appellatio quando non admittitur.
Cap. 12. De executione.
§. 1. De executore apoſtolico.
§. 2. De auxilio brachij ſecularis.
§. 3. De Promotore.

CAP. I. De vnaquaq; iuriſdictione, quæ eſt in hoc Regno penes illius Iudices Eccleſiaſticos.

QVONIAM in hoc lib. tractaturi ſumus de praxi Eccleſiaſtica. Prius ad vertendum eſt plures eſſe Iudices, pluraq; tribunalia Eccleſiaſtica in hoc Regno diſtincta & ſeparata, in quibus eadem ferè praxis conuenit, & generaliter frequentatur. Ideoq; ſigillatim de illis pauca à nobis, quoad praxim dicenda ſunt. Nam quanuis iuriſdictio ipſa Eccleſiaſtica principiò ex lege Euangelica fluxerit in beatū Petrum, & in eius ſucceſſores iuxta illud Ioan. cap. fin. & Math. cap. 16. Tamen ita illa á Pontificibus commiſſa eſt prælatis, vel alijs pro qualitate perſonarum, & eorum priuilegijs, vt non poſſitvnus

Digitized by Google

de ſubdito alterius cognoſcere cap. ita dominus 19. diſt. cap. ſi Imperator, & ibi gloſ. verb. diſcuti. 99. diſt. cap. futura 12. quæſt. 1. cap. continua. 11. quæſt. 1. & infrà latius dicemus.

§. 1.

De iuriſdictione Epiſcopali.

3 Epiſcopi etiam ita priuatiuè habent iuriſdictionem ſuam à Summo Pontifice commendatam, vt non poſſit vnus ſe intromittere ad cognoſcēdum de alterius diæceſis ſubdito, notat gloſ. verb. & ipſarum, & verb. diuino. in cap. quanquam de cenſibus. lib. 6. & probatur in cap. nullus 2. 9. quæſt. 2. vbi Epiſcopus non poteſt alterius ſubditum ordinare, ita nec iudicare tradit Zerolla in pract. Epiſcop. 1. par. verbo Epiſcopus, & probatur etiam in Concil. Tridentin. ſeſsion. 6. de reformat. cap. 5. & ſeſſion. 14. de reformatio. cap 2. vbi non licet Epiſcopis in alterius diæceſi ſine expreſſa proprij Epiſcopi licentia Pontificalia exercere, tenet Couar. in pract. quæſtio. cap. 31. num. 1. Victoria in relection. de poteſt. Eccleſ. in fin. Quilibet igitur Epiſcopus in ſua diæceſi ſuperior 4 eſt, & iuriſdictionem ordinariam habet vt in cap. de perſona 11. quæſt. 1. Et ſic inquirere, & punire poteſt adulteria, & reliqua ſcelera ſuorum ſubditorum, tam clericorum, quàm etiam laicorum, quando eſſent mere Eccleſiaſtica, vel mixti fori, vel quando cognoſceret ad pænitentiam imponendam, & peccatum prohibendum per denuntiationem Euangelicam, aut quando eſſet notorietas delicti in populo, nam tunc propter negligentiam ſecularis Iudicis poterit Epiſcopus cognoſcere vt probat tex. ſic intelligendus in cap. 1. de officio ordinarij, quem ſic accipiunt ibi Abb. num. 6. Barba. num. 66. Imol. num.. & Alciat. num. 19. & probatur in Concilio Trident. ſeſſio. 14.

de reformat. cap. 1. in princ. & cap. 4. eiuſdem ſeſsion.

§. 2.

De Abbatibus.

5 Abbates ſunt prælati inferiores Epiſcopis, qui habent etiam ordinariam iuriſdictionem in diocæſibus Epiſcoporum ex conſuetudiue, priuilegio vel alio iure ſpetiali, quanuis ipſi conſecrati non ſint, nec benedicti, dummodo ſint cõfirmati vti probatur in cap. 1. cap. ad hæc de officio Archidiacon. & in cap. cum ab Eccleſiarũ, & in cap. irrefragabilis de officio ordinar. & in cap. ſicut tuus de ſymon. & in cap. vt in Eccleſia de maiorit. & obedient. Quæ iuriſdictio comprobatur etiam in Concil. Trident. ſeſſion. 24. de reformat. cap. 20. vbi approbantur iuriſdictiones Decanorũ, Archidiaconorũ, & aliorũ inferiorũ, & ſic quanuis Abbas Alcobatiæ ſeu comẽdatarius iſtam iuriſdictionem haberet, hodie tamen translata eſt in eius Abbatem conuentualem & triennalem per deſiſtentiam ſereniſſimi Cardinalis & Regis Henrici confirmatã per Bullas Pij Quinti, & Gregorij decimi tertij.

Sed non poterunt prædicti Abbates in diæceſibus Epiſcoporum exercere ſuam iuriſdictionem ordinariam circa cauſas matrimoniales, & criminales, nam propter eorum grauitatem ad ſolos Epiſcopos reſeruantur, & abbatibus & alijs prælatis inferioribus prohibentur iuxta tex. in cap. viſis. 16. quæſt. 2. per quem tex. ita firmat Abb. Panor. in dict. cap. cum ab Eccleſiarum. num. 8. & ſpeciatim hodie deciditur á dict. Concil. Trident. ſeſſion. 24. de reformation. cap. 20. verſic. ad hæc. 6

Item aduertẽdum eſt prædictam iuriſdictionem competentem prædictis Abbatibus, & reliquis prælatis inferioribus intelligendam eſſe eis competere cumulatiuè tã tum, non vero priuatiuè ad ex- 7

exclusionẽ Epiſcopi ad hunc ſcilicet eff.ctum, vt talis inferior illa iuriſdictione vti poſſet, ſicut Epiſcopus, & locus ſit præuentioni, quod probatur in l.fin. C.de iuriſdict. omn. iud. & in auth. de defenſoribus ciuitatum in principio collat.3. vbi dicitur defenſorem ciuitatis, cui æquiparatur Epiſcopus, cognoſcere poſſe de cauſis ſubditorum omiſſis magiſtratibus inferioribus, ſed quo ad hæc conſuetudo antiqua ſeruanda erit.

§. 3.

De Capellano Maiori Capellæ Regiæ.

8 EST etiam in hoc Regno iuriſdictio Eccleſiaſtica penes Capellanum maiorem Capellæ Regiæ nulli ordinario ſubiecta, ſed exempta tâm in ciuilibus quàm in criminalibus ex Bullis Summorum Pontificum Leonis Decimi, Clement.7. & Iulij 3. & Pij Quarti, quas refert Cabed. de patronat. regio cap. 43. Quæ tamen iuriſdictio priuilegiata eſt accumulatiua, tanquam delegata ſpeciatim ad cauſas inter Capellanos, & ideo ipſi non ſunt omnino exempti à iuriſdictione regia, ſi ſint clerici in minoribus conſtituti ex Ordin. lib.2. tit.1. §.4. & §.24.
9 Atquè ita deciſum fuit Anno 1617. in caſu notabili. Nã inquirẽdo prætor curialis de quodam homicidio voluit cõpellere cãtorem Capellæ Regiæ Ludouicum de concha, vt teſtificaretur, & quanuis ipſe ſubterfugere tentaſſet iuriſdictionem Regiam ex eo, quia erat clericus in minoribus conſtitutus prædictæ Capellæ Regiæ miniſterio ſeruiens, cæterùm quia non erat de licentia ordinarij miniſterio Eccleſiæ addictus, vt ex auctoritate Concil. Trident. §.23. de reformat. cap.6. requiritur; compulſus fuit auctoritate Senatus teſtificare Scriba Ludouico de Aluarenga.

§. 4.

De Iudice Ordinum Militarium.

*

10 EST etiam Eccleſiaſtica iuriſdictio penes Iudicem trium Ordinum Militarium. Nam huiuſmodi Comẽdatores ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ, vt probat Nauar. de reddit. Eccleſ. quæſt. 1. monitu 5. contra Sotum de iuſt. & iure, & Sarmient. ſentit Vallaſc. 1. par. conſil. 14. Frater Emanuel Rodericus quæſtio. 36. num. fin. art. 7. & idẽ Vallaſc. 2. par. conſil. 8. à numer. 23. & idcirco comenda dicitur beneficium Eccleſiaſticum, de quo per Corraſ. in §. Sacerdos. 1. par. ad cap. 3. num. 2. Mandoſ. de infirm. reſignat. quæſt. 2. num. 8. ad de Couar. in cap. cum in officijs. numer. 4. de teſtament. Ledeſma in 4. 4. quæſti. 18. Soto de iuſt. & iur. lib. 9. quæſtio. 7. artic. 1. Gigas de penſion. quæſt. 508. Victoria de ſymon. 1. par. quæſt. 1. à numer. 45. Quæ iuriſdictio conceſſa fuit per Bullam ſummi Pontificis Pij quarti Regi noſtro tanquam Magiſtro, virtute cuius Rex vt magnus magiſter ex diplomate ſuo iuriſdictionem comittit huic Iudici. In quo ſæpè vertitur quæſtio. An Ordinarius vel 11
Delegatus ſit? & quod ſit delegatus probatur ex ſequentibus. Primo, quia Ordinarius dicitur quãdo vel à Principe, vel à lege datur ex Bal. in cap. 1. quis dicatur Dux. Gramaticus deciſ. 46. Auendan. de exequend. mandat. in princ. Felin. in rubric. de officio ordina. At in hoc caſu Rex noſter iuriſdictionem non habet Eccleſiaſticam, diſtinctæ enim ſunt iuriſdictiones, vt habetur in cap. 1. de conſtitut. & in cap. nouit de iudit. Ideo eam mandare nõ poteſt, vt ordinariam, quia nemo dat, quæ non habet, quinimò ex prædicta Bulla non vt regi, ſed vt magno Magiſtro committit, & delegat Pontifex iuriſdictionẽ Eccleſiaſticam, quam ipſe ſubdelegat iudicibus ordinis,

nis, & ſic non iure regio, ſed magiſtrali habet iuriſdictionem in militibus ordinum, & probatur in Ordin. lib. 2. titul. 3. ibi, *Não como juiz*, & in finalib. verbis, quibus Rex dominum, ſed non iudicem perſonarum Eccleſiaſticarũ ſui Regni palám profitetur, & colligitur ex traditis à Cabed. 1. par. deciſ. 61. Ex quibus conſtat Regem, vt Magiſtrum habere iuriſdictionẽ in milites delegatam auctoritate Apoſtolica, cum poteſtate ſubdelegandi, & ex conſequenti apparet iudicem ordinum eſſe delegatum non ordinarium, quia in eo non concurrunt qualitates ordinarij, de quibus Felin. in rubrica de officio delegat. Non obſtant verba Bullæ, ibi, *tanquam iudices ordinarij, ſeu vicarij*, quia illa dictio (*tanquam*) denotat non eſſe ordinarium ex regula, quód nullum ſimile eſt idem. l. pecu-
12 niam. ff. ſi cert. pet. Sed & ſi dicatur expreſſim eſſe ordinarium, intelligendum eſt inter eoſdem milites, ibi, *inter eoſdem fratres, & milites*, quod ſi inſtes ex illis verbis, ibi (*ſeu contra eoſdem motis*) reſpondendum puto id procedere circa cauſas criminales tantũ contra eoſdem motas vt in Ordin. lib. 2. tit. 12. Et ita ea verba Bullæ interpretata eſt conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, cap. cum dilectus de conſuetud. cæterum de cauſis ciuilibus militum ordinis non cognoſcit iudex à magiſtro datus vt in lib. 2. titul. 12. §. 1. Quod ſi Iudex ordinum fuiſſet iudex ordinarius priuatiuè, vtiq; corám eo, & ciuiles cauſæ tractarẽtur. Quô fit vt ſi mota ſit lis ſuper renouatione emphiteoſis Eccleſiaſticæ alicuius ordinis, ſeu perſonæ exemptæ, cognoſcere debet prætor curialis, vt in d. §. 1. quia ordinarius non eſt, ita iudicatum pluriẽs accepi in proceſſu de Franciſco Rõbo de Caruálho *contra os Padres de noſſa Senhora da Luz* Scriba Ferdinando Maciel, & in proceſſu Roderici Sanchez Scriba Fráciſco Pardo,

&

& in duobus alijs contra Patres Alcobatiæ, Scriba Belchiore Correa de Faria; & meritò quia ſic bona ratione vtilis dominij cenſentur pro ſana ex traditis per Iul. Clarum, verb. emphiteoſis, quæſtio.45. Gama, deciſ.2. nu.5. & deciſ.50. num.2. & deciſ. 308. num. 7. Vallaſc. de iur. emphit. quæſt. 17. num. 12. Item addo quod licet quilibet eques militiæ militaris poſſit à ſententia lata in ſecũda inſtãtia per Senatores mẽſæ magiſtralis ſupplicare. Tamẽ promotori Iuſtitiæ id nõ permittitur vti deciſum eſſe conſtat in cauſa Comitis da Vidigeira, & fratris eius, quod de iure communi fulciri poteſt ex ijs quæ infra dicam. lib.5. cap. 1. num. 97. verſ. Imo.

§.5.
De Archiepiſcopo.

13 RVrſus Archiepiſcopus habet iuriſdictionem ordinariam in ſubditos Epiſcoporum ſuffraganeorũ per appellationem, & in alijs caſibus exceptis vt in cap. paſtoralis de officio ordin. & in cap.2. 9. quæſt. 2. & in cap. nullus primas, & in cap. conqueſtus 9. quæſt. 3. & in cap. 1. princ. & in §. 1. de officio ordin. in 6. & in cap. 1. prin. & §. 1, de foro compet. in 6. Non tamen aliàs poterit cognoſcere in prima inſtãtia cõtra ſubditos Epiſcoporum, qui non ſunt ei ſubditi, licet ſint Archiepiſcopo ſuffraganei. Nam vnicuiq; ſuam iuriſdictionem ſeruari decet, nec licet vt ordo Eccleſiaſticus confundatur, vt in cap. peruenit, & in cap. duo de officio ordin. Vnde licet Archiepiſcopus habeat iuriſdictionẽ Archiepiſcopalẽ in tota ſua prouincia, & eam viſitet vt in cap. ſopitæ de cenſibus, & in cap. 1. eodem titul. in 6. & clementina 2. de priuilegijs, non tamen habet iuriſdictionem Epiſcopalem, niſi in ſua diœceſi, gloſ. in capit. 1. verb. agant de officio ordin. in 6. Couar. in practic. quæſt. cap. 9. nu. 2. Cæterum ſi lis eſt inter Epiſcopos ſuf- 14
fra-

ſuffraganeos, vel inter Epiſcopum & ſubditos eius, Archiepiſcopus eſt Iudex competens. cap. ſanè de for. compet. Couar. vbi ſup. Zerolla in pract. Epiſcopal. verb. appellatio. num. 16.

§. 6.

De Collectore.

15 Legatus Sedis Apoſtolicæ, quanuis ſit ordinarius vt in cap. 1. de officio legat. cap. 2. eod. titul. in 6. Tamen cauſas agitandas in prima inſtantia præripere non poteſt, impedire, ſeu turbare iuriſdictionem ordinariorũ, niſi prius requiſitus fuerit ordinarius, & negligens vt nonè decretum extat in Concil. Trident. ſeſſio. 24. de reformat. cap. 20. Cæterum in caſu appellationis ad ſedem Apoſtolicã tunc ipſe cõmittit in partibus, quia legatus delatere venit appellatione ſedis Apoſtolicæ, vt in cap. ſi Abbatem, & ibi gloſ. de electione. lib. 6. etiam ſi appellatio ſit interpoſita ad ſummum Põtificem expreſſo nomine proprio ſecundum magis receptã ſententiã & praxim quã ponit Vallaſc. conſil. 62. num. 6. tom. 1.

§. 7.

De Tribunali Sanctæ Inquiſitionis.

Non omnia, quæcunq; 16
dixerim in ijs quinq; libris, applicari poſſunt ad praxim, quæ in ſanctæ Inquiſitionis foro verſatur, cum illa ab ordinaria Eccleſiaſtici, & ſecularis fori practica, (de quibus dumtaxat agimus) diſtet ex Pontificum decretis, & alijs inſtructionibus, ſacriſq; ſanctionibus, veluti diuinis oraculis cælitus præſcriptis, de quibus Symanch. de cath. inſtit. cap. 43. Et latius, ac copioſius habetur (vti mihi à nonnullis relatũ eſt) in illo præclariſſimo libro, ac deciſorio regimine, quod miro ac eleganti ſtylo conſcripſit dominus Antonius Diaz Cardoſus ſanctæ & generalis Inquiſitionis,

&

& ſupremi Senatus Conſiliarius ſapientiſſimus vir noſtræ ætatis admirabilis ſanctitatis & prudentiæ, quo nihil plus ad praxim, vel amplius deſiderari poterit, quò circa extraordinarium Inquiſitionis iuditium plerunq; nuncupatur, gl. in c. quoniam. verb extraordinario de probat. gl. in c. multi verb. extraordinario 2. q. 1. Nauar. poſt alios in rubrica, nu. 18. extra de iudicijs. Vnde qui hoc ſanctum officium, diuinumq; iuditiū nimis crudele, nimiſq; rigurosum eſſe dicunt, non niſi, quod propriam cauſam defendant, exiſtimandi ſunt. Putrida membra (licet acerbius feratur) reſecari conuenit. Nam Moyſes & Phinees proximos de gente ſua, qui diuinæ Maieſtati rebelles fuerant, trucidarunt, in cap. reos 23. quæſt. 5. multis alijs exemplis, & auctoritatibus id confirmat Symanc. vbi ſup. cap. 45. Caſtro de iuſta hæret. punit. lib. 1. cap. 3. & 4.
1 Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatorū. *Pſalm.* 57. Cum igitur in hoc Tribunali de Dei omnipotētis cauſa agatur, meritò ad illud priuatiué cognitio de crimine hæreſeos pertinet, non ad ſeculare iuditium, quod nec quo ad quæſtionem facti de eo cognoſcere poterit, vt reſoluit communiter Nauar. in cap. nouit notab. 6. nu. 44. de iudit. Couarru. in pract. cap. 33. nu. 3. in fin. ſed tantum Iudices ſeculares exequi poſſunt, ac debent mandata Inquiſitorum, cum ab illis fuerint requiſiti, nulla de iuſtitia ipſorum cognitione facta, quia cenſentur meri executores. cap. vt Inquiſitionis. §. prohibemus de hæret. lib. 6. Ordin. lib. 2. titul. 6. & tota Hiſpania vſu eſſe receptum teſtatur Iulius Clarus lib. 5. ſententiarum. §. fin. quæſt. 96. num. 7. Quod ſi aliquis grauatus fuerit ab Inquiſitoribus, tam in ciuilibus quam in criminalibus cauſis, quæ ad eos pertinent, recurrere debebit ad ſupremum ſanctæ & generalis Inquiſi-

tionis Senatum vt per Symanc. vbi ſup. cap.36. nu.1.

§.8.

De Tribunali Ordinis Sancti Ioannis Ieroſolymitani.

18 Est etiam Eccleſiaſtica iuriſdictio penes comiſſarium Religionis S. Ioannis Ieroſolymitani, nã ſunt huius ordinis milites Eccleſiaſticæ perſonæ, vt per Caſſ n. in Cathal. gloriæ mund. 9. par. conſid. 2. & 4. Ideoq; priuatiuè cognoſcitur de eorum rebus, & perſonis, tam in ciuilibus quam in criminalibus non minus quã de alijs clericis in ſuo foro. Quanuis
19 ſi Comendatarius vim, vel violentiam nouam alicui intulerit, ad ſeculare regium iuditium trahi poterit vti deciſum fuit à Senatu in cauſa Michaelis da Praça cum Procuratore prædict. Religionis Scriba Ioanne de Payua, quæ deciſio facilè cõfirmatur ex ijs, quæ tradit Vallaſc. conſi. 93. num. 4. & conſil. 95. num. 12. Salzedus in pract. fol. 354 & idem Vallaſc. conſil. 79.

Nec item conſeruator poteſt 20 ſe intromittere niſi de manifeſtis violentijs, quæ fiant priuilegiatis, vt in cap. 1. de officio deleg. lib. 6. Vnde auocatoriam prædict. conſeruatoris in cauſa profana, & inter laicos non adimpleri iuſſit Senatus in grauamine Thomæ Dias Anno 1610. Scriba Auguſtino Rabelo, quæ deciſio comprobari poteſt ex ijs quæ infra dicam. cap. 4. num. 14. & lib. 3. cap. 3. nu. 10. Item quanuis priuilegium reuocandi forum non competat donatis ſigno Tau. vt in Ord. lib. 2. tit. 2. competit tamẽ colonis, & emphyteutis prædict. Religionis vti extãt plura decreta Senatus in litè Antonij Fernandez Paes cũ Emanuele Mendes Dias Scriba Syluestre Guedes Anno 1608.

C A P. I I.

De Iuriſdictione Ordinarij.

1 Ordinarij Iudices dicũtur, qui propriam iuriſ-

riſdictionem habent ſibi delatam à lege, principe, conſuetudine, vniuerſitate, aut populo ad vniuerſitatem cauſarum, vel ad aliquorum negotiorum cognitionem vt per Bart. & alios in l. more. ff. de iuriſdict. omn. iud. Alciat. in rubr. num. 5. extrà de officio ordinarij. Vnde quando contingat vt quis habeat plures Iudices, ille erit proprius ordinarius in cauſa illa, qui iuriſdictionem præuenerit, quæ præuentio per ſolam citationem fit vt in cap. propoſuiſti de foro compet. l. ſiquis poſteaquam ff. de iudit. clem. 2. vt lite pend. cap. gratum de officio delega. & probatur in Ordin. lib. 1. titul. 62. §. 4. & ſic intelligo. l. vbi cæptum. ff. de iudit. & eſt communis ſecundum Curt. in rubr. numer. 15. ff. de iudi. Socin. in rubric. ff. de in ius vocand.

CAP. III.
De iuriſdictione Delegati.

1 IVre pontificio omnes cauſas meri, & mixti imperij delegari poſſe certum eſt ab Epiſcopis, Archiepiſcopis, & ab alijs Iudicibus Eccleſiaſticis merum, & mixtum imperium habentibus ex gl. vlt. in cap. in Archiepiſcopatu de raptoribus, & gloſ. in cap. quod ſedem verb. committere de officio ord. gloſ. in cap. peruenit 95. diſt. quas dicunt communiter receptas, Alex. & Iaſſ. in l. 1. ff. de officio eius cui mand. Alciat. in dict. cap. quod ſedem. nu. 76. Couar. lib. 3. var. cap. 20. nu. 4. ad fin. 2 Vnde Vicarij foranei Epiſcoporum in aliquibus locis, vel partibus diæceſis ab Epiſcopis conſtituti delegatam iuriſdictionem habere dicũtur, non vero ordinariam, ex gloſ. communiter recepta in clem. 2. verb. foraneo de reſcript. & ideo ab illis appellari poteſt ad ſuum Epiſcopum tanquam ad ſuũ delegantem per tex. in cap. ſuper quæſtionum de officio delegat. & in cap. dilecti. 3. & ibi gloſ. 2. de appellat. Marant. de ord. iudit. 4. par. diſt. 5. á num. 13. & in 6. par. titul.

de appell. à num. 383. Zerolla in praxi. verb. Vicarius. verſ. 2. 1. par.

3 Ijs ſic conſtitutis, primò obſeruo quod delegatus, qui in negotio alienã exequitur iuriſdictionem & ſi ordinarius ſit, nihil pro ſua authoritate agit, ſed eius, qui mandauit, poteſtate vtitur, vnde ſi prouocari ab eo contingat, non ſuperior illius, qui exequitur, ſed mandans ipſe prouocandus eſt. l. fin. ff. quis & à quo. Neque ius reddendum eſt pro more fori eius, qui cognoſcit, ſed eius qui mandauit, prout docet Angel. in l. & ſi prætor. ff. de officio eius cui mand. idcirco pro more eius, qui mandauit, & ſalariũ pro ſententiæ recipere poterit c. cum ab omni de vita & honeſt. cler. quod iudex ordinarius non facit auth. de man-

4 datis princip. §. illud. Secundo obſeruo in praxi, quod delegatus debet citare cum inſerto tenore ſui reſcripti, ita quod aliás non teneatur pars citata comparere Guid. Pap. quæſt. 445. nec delegatus poterit ſubdelegare Couar. lib. 3. var. cap. 20. num. 5. & 6. Nec exequi tranſacto anno, cap. quærenti de officio deleg. niſi fuiſſet ab eo appellatum Capell. Tholoſana q. 8. nec implorare brachium ſeculare, niſi adſit clauſula, & habeat in commiſſis Zerolla in pract. verb. delegatus nu. 13. Et quia delegatus nõ 5 poteſt extendere ſuam iuriſdictionem vltra tenorem ſuæ comiſſionis in literis commiſſæ. cap. P. & g. de officio deleg. ideo de illis dicemus.

APPENDIX

De impedimentis aduerſus reſcriptũ, & eius clauſulas.

QVanuis pro reſcripto 6 regulariter præſumatur vt in cap. ex tuarum, de auctoritate & vſu palij, Felin. in cap. cauſamq; de reſcript. Tamen contra illud opponi poteſt ex ſequentibus. Primò ſi illud ſit impetratum contra ſtyllum & conſuetudinem

dinem, vt in cap.2. vbi Abb. & Felin.num.16.de reſcript. cap. in memoriam 19. diſt. cap.ex parte 1.in fin. de officio deleg. cap. porrecta de confirmat.vtil.vel inutil.tradit Mandoſius ſuper regula cancellar. in regul. de infirmand. quæſt.16. num.8. Alciat. de præſumpt. regul. 2. præſump. 30. in fin. vbi dicit communiter receptum, & Tyber. Decian. reſponſo 119
7 num.72.lib.2. Secundò ſi illud ſit impetratum à Procuratore excõmunicato vt per Thom. Zerol. in pract. canon. 1. par. verb. reſcriptum
8 in princ. Tertió ſi illud tollit ius alterius ita Alciat. vbi ſup.reg.3. præſumpt. 11. Abb in cap.ex parte de officio de-
9 leg. Quartò, ſi in illo appareat charta raſa & poſtea ibi dem fuerit ſcriptum, vel ſcri ptura ſuperlinearis facta. capit. inter dilectos, & in cap. ex literis de fid.inſtrum.cap. licet de crim. falſ. Inonc. in cap.1.col.pen.verſ.item nota de fid.inſtrum. Iul. Clar. in §.falſum. verſ.abradens Menoch. conſil. 48. num.10. & in tractatu de arbitr.caſu 187 num.40. Maſcard.de probat. concluſ. 1260. Abb. in cap. cum venerabilis. num. 8. de relig.dom. vbi ponit cautellã quomodo in raſura falſi præſumptio remoueatur, quam probat Ordin.lib.3. titul.60. §.3. Quintò, ſi illud non fuit 10
expeditum in tempore, hoc eſt ante commiſſionem iuxta reg. Cancell. commiſſiones non valere niſi literis expeditis, vt dicit Caſſad.deciſ. 5.num.4. Maſcard.de probat. concluſ. 992. Sextò ſi illud 11
ſit obreptitium, aut ſubreptitium, quod probari poteſt multis modis, de quibus copioſè Menoch.de arbitr. iud. lib.2.cent.3.caſu 201.& 202 In quorũ altero enarrat, quæ ſint illæ qualitates, quibus nõ expreſſis reſcripta gratiæ ſubreptitia reddantur, in altero enarrat qualitates exprimendas in impetratione reſcripti iuſtitiæ, & quæ ſint hæ qualitates, quibus expreſſis, aut non expreſſis huiuſmodi reſcriptum ſit ſubreptitium ad

de Vallaſc. conſil. 11. & 60. num 5. & conſil. 72. num. 7. & 8. Quæ tamē exceptio ſubreptionis opponenda & probanda eſt ante litis conteſtationem ſecundum Præpoſit. in cap. per tuas. col. 1. de appellat. Crauet. conſ. 79. Abb. in cap. ſi clericus. num. 9. de
12 for. compet. Et quia præd. exceptio præiudicialis ſtatim oppoſita faciet ſuperſedere reſcripti executionem, vt in lite Petri de Pina a Fonſeca, cum Ioanne de Faria decreuit Senatus Anno 1608. Scri
13 ba Iorgeo da Frota Item quādo impetrans ſeu excipiens, ideſt actor aut reus probare debeat ſubreptionem, & cui eorum incūbat probatio tradit Imol. in cap. ſuper literas. num. 18. verſ. vlt. de reſcript. vbi recenſet in hoc quinque Doctorum opiniones, explicat & diſtinguit Maſcard. de probat. concl. 1128. ex nu. 4. vltra quæ adde nonaginta, & vnam exceptiones, quibus contra reſcriptum opponere potes, quæ tradit Hoſtienſ. in ſumma de reſcriptis. num. 30.

De clauſula perinde valere.

Regulariter hæc clauſula gratiam concernit, 14
& eſt in vſu frequentiſſima, nam cōcedit Papa literas cōmiſſionis, quæ fuerunt ab eo reuocatæ, poſtea decreuit eas etiam valere, & perinde ac ſi executio ratione illarum facta fuiſſet, itaq; clauſula etiā valere cō munius datur, quando aliquid reuocatum à Papa, poſtea ſi decernat ex cau- 15
ſa illud valere, ponitur clauſula etiam valere. Si vero Papa non irritauerit primam collationem, vel actum, ſed ex ſubreptione, vel alio caſu actus fortè eſt inualidus, datur reſcriptum (perinde valere) quaſi Papa in illo fringat & ſtatuat, vt actus perinde valeat, ac ſi iure factus eſſet, quæ fictio ponitur per Bartol. & DD. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſu capion. & reſoluit Rebuf. in praxi benefic. 2. par. in princ. & eſt quaſi confirmatio actus, qui aliqua ex parte ſit inualidus prout ex nunc, & prout ex tunc.

tunc. Vnde ſi quis dubitet poſſe ex aliqua cauſa impediri prouiſionem ſummi Pōtificis, impetrat hoc reſcriptum vt perinde valeat, ac ſi tempore impetrationis valida fuiſſet vt in cap. cum in illis de præb. in 6. Nam iſta dictio (perinde) denotat omnimodam iuris ſimilitudinē, Pariſius conſil. 38. lib. 4. & operatur vt omnia tollat, & trahit decreta pro expreſſis, vt conſtat in deciſionibus ſacri Palatij. 3. par. lib. 3. quæſt.
16 965. Sequentia autem impedimenta allegari poſſint contra hoc reſcriptum. Primò, ſi illud ſit conceſſum poſteaquam fuerit ius tertio quæſitum, nec enim Papa cenſetur derogare iuri tertij, nec per prædicta verba intendit auferre ius in re, vel ad rem alteri quæſitam. cap. quanuis de reſcript. in 6. cap. cū olim de conſuetudine. Nam ratihabitio vel confirmatio non trahitur retrò in præiuditiū iuris quæſiti. l. bonorum. ff. rem ratam hab. vbi Bartol. id notat; nec princeps confirmat contractum inualidum ſi fiat in alterius præiuditiū, & poſteaquam eſt alteri ius quæſitum. l. adoptio non iurè facta. ff. de adopt. l. 2. in fin. ff. de rebus eorum. Item contra illud opponi poteſt quod 17
in eo non ſunt expreſſi omnes defectus, qui exprimi debuerant; nam expreſſio vnius non ſupplet alios non expreſſos. l. 1. § ſi plura. ff. ad Turpill. & ſublato vno impedimento, aliud remanet, cap. ex tuarum de auct. & vſu palij, & ita praxis Romana obſeruat, vt in reſcripto perinde valere, non debeat ſuppleri vltra id quod in ſupplicatione ſit expreſſum pro vt teſtatur Rebuf. in praxi benef. 2. par. num. 38. Item, & 18
illud obijci poteſt ſi in eo ſuppletur defectus, qui iure ſuppleri non poteſt, nec enim hæc gratia (perinde valere) poteſt ſe extendere ad defectus naturales Iaſſ. in l. reſcripta in fin. C. de precibus imper. offerend. Bald. in l. Barbarius. col. 12. ff. de officio prætor. Inoc. in cap. ſuſcitatus

19 tus de reſcript. Item prædict. reſcriptum poteſt impedire verus impetrans, quoniam impetrans gratiam (perinde valere) eſt quaſi fictus impetrans qui per fictionem vult, vt ſua impetratio vim & robur habeat tanquam ſi vera eſſet & valida á principio, & ideo verus ei præferri debet, ſicut veritas præfertur opi-
20 nioni. l. filio quem pater. ff. de lib. & poſth. l. ſi pater. §. quoties. ff. de man. miſſ. vind. §. ſi quis rem Inſtituta de legat. & verus ſponſus præfertur ficto, cap. fraternitatis de frigidis; & cauſa naturalis præfertur accidentali. l. qui habet. ff. de tutell. cap. præſenti. §. idem de præbend. 6. Caſſad. deciſ. 6. de conceſ. præben.

De clauſula rationi congruit.

21 TEndit hæc clauſula ad conſeruandũ ius, quod habeo ex prima impetratione, veluti ſi à Papa fuero prouiſus de aliquo beneficio, & habuerõ tantum ſignaturam, & ille Papa mortuus fuerit, poſtea Papa ſucceſſor ſolet expedire Bullã cum illa clauſula (rationi congruit) quaſi dicat conuenire, & honeſtũ eſſe, vt quæ de Romani Pontificis gratia ſeu benignitate in proſequendo iuſta deſideria petentium proceſſerunt, licet eius ſuperueniente obitu Apoſtolicæ ſuper illis literæ confectæ non fuerint, ſuum plenum conſequantur effectum Gomes, & Mandoſius num. 8. reg. Cancell. Rebuf. lib. 2. prax. benef. cap. de gratia. Sed obijcitur contra 22 illã ſi prima impetratio erat inutilis, nam per iſtam ſecundam Bullam cum prædicta clauſula, illa non confirmatur, quia non eſt intentionis Pontificis confirmare primã prouiſionem ſi ſit inualida, ſed vult ut valeat, ac ſi expedita fuiſſet à prædeceſſore, vnde ſi ab illo facta non valuiſſet, nec nunc quidem valebit. Item contra illam op- 23
ponitur ſi ſecunda Bulla ſub forma *(rationi congruit)* amplior ſit, & primæ aliquid

per

per eam addatur, nec enim ſecunda valebit, quia omnis actus intelligitur de primo. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignific. cap. non poteſt de præb. & iſta eſt ſubreptitia. Nam ſi Pontifex ſciuiſſet Bullam prius expeditam, nõ hanc conceſſiſſet, vel non tã facile. cap. poſtulaſti in fin.
4 de reſcriptis. Item & excipi poteſt, ſi literæ priores non fuerunt iuſtæ ſuper caſu, & negotio iuſtitiæ Rebuf. ſup. nu. 28. Item adde quod clauſula *(ex certa ſcientia, & de plenitudine poteſtatis)* ſolũ operatur in ijs quæ ſunt iuris, & non facti, Bald. in l. vlt. C. ſententiam reſcind. Roland. conſil. 7. nu. 100. vol. 3. vbi declarat quando illa non procedat.

CAP. IIII.

De cauſis, quæ ſpectent ad Iudices Eccleſiaſticos.

1 INter alia, quorum cognitio ad Iudicem Eccleſiaſticum ſpectat (quæ omnibus vbiq; in aperto ſunt) eſt etiam cognitio de bonis proprijs Eccleſiæ, quæ eius ſunt quoad vtile, & directum dominium: nam de ijs cognoſcit Eccleſiaſticus contra laicum, Ordin. lib. 2. tit. 1. §. 6. verſ. *porem*. Sed hæc Ordin. limitatur niſi reus laicus neget res illas eſſe Eccleſiaſticas, nam tunc remittẽdus eſt ad Iudicem ſecularẽ vti probatur in cap. ſi clericus laicũ de for. comp. quia per illam negationem res efficitur dubia gloſ. in cap. 1. verb. *conſeruatores*, de officio deleg. t. in 6. gloſ. in cap. veniens de renuntiatione. Et in dubio laicus non eſt trahendus ad Iudicem Eccleſiaſticum cõtra regulam. cap. cum ſit generale de for. compet. & ita deciſum fuit in cauſa Monaſterij Diui Dominici cum Petro Aluares, Ann. 1607. Scriba Auguſtino Rabelo. Niſi clericus actor dicat ſe paratum eſſe incontinenti probare rem eſſe Eccleſiæ, vt per Abb. in cap. ſi clericus

num.

num. 14. & 15. de for. compet. Couar. lib. 1. var. cap. 4.
4 Item quoq; cognoſcit Eccleſiaſticus etiam inter laicos, de crimine periurij ſecundũ gloſ. 3. in dict. cap. cum ſit generale. Eſt enim mixti fori. Ordin. lib. 2. tit. 9. ibi, *periuros*. Sed hæc Ord. intelligenda eſt in hunc modum ſcilicet, vt ſecularis iudex poſſit punire laicos periuros, cap. Rex debet 23. quæſt. 5. Co-
5 uar. in cap. quanuis pactum. 1. par. §. 3. num. 11. in 6. Poſſitq; cogere laicum cui turpiter eſt iuratum, vt iuramẽtum remittat ſecundum Couar. lib. 1. reſolut. cap. 4. nu. 5. verſ. verum. vel ad eius obſeruantiam, quando fuerit licitum vt in cap. licet mulieres de iur. iur. in 6. Cæterum quo ad hoc, vt detur pœnitentia, periuro in foro conſcientiæ, vel quando agitur in foro cõtentioſo de validitate iuramẽti, aut de eius relaxatione, tũc Iudex Eccleſiaſticus competens erit etiam inter laicos, & illi efficiuntur de foro Eccleſiæ, vt in capit. fin. de for. comp. in 6. Fortun Garcia de vlt. fine. num. 325. Selua in tractatu de iur. iur. 2. par. quæſt. 5. Et in foro iurantis ſeu in loco contractus Capicius deciſ. 18. num. 6. Praxi 6
vero ad petendam relaxationem iuramenti creditor citari ſolet, ſiue illud iuramẽtum ſit turpe, ſeu illicitum à maioribus, vel à minoribus, ſiue à mulieribus præſtitum ex c. 1. de iur. iuran. cap. tuas de vſuris reſoluit Affliн. in praxi. §. 7. cap. 5. limit. 103. Menoch. conſil. 24. numer. 11. & 12. Couar. lib. 1. var. cap. 4. num. 5. verſ. id vero. Thom. Zerol. in pract. Epiſco. verb. iuramẽti abſolutio in princ. Et prædicta relaxatio denegari non ſolet etiam inuita parte aduerſa vt per Afflict. deciſſio. 220. nu. 10. & 11. Quantum 7
iis in contractu iuramentũm appoſitum fuerit de non petenda relaxatione, nec ea vtẽda ſi fuerit conceſſa etiã motu proprio, Zerola vbi ſup. in princ. nam tale iuramentũ cenſetur temerarium, & per illud detrahitur iuri ſuperioris,

ris, cuius auctoritas in quolibet iuramento cenſetur excepta iuxta tex. in cap. venientes de iur. iurand. tenet Richard. in 4. diſtin. 38. artic. 9. quæſt. 3. Felin. in cap. conſtitutus num. 9. de reſcript. Soto lib. 8. de iuſt. & iur. quæſt. 1. artic. 9. col. pen. Staphileus de liter. gratiæ pag. 168. Dum modo tamen impetrãs faciat mentionem de iuramento, & quod iurauit ſe non petiturũ relaxationem, nec ea vſurum etiam motu proprio conceſſa, alioquin alter præſtita ſubreptitia eſſet, ſecundum Afflict. vbi ſup. num. 11. Pariſ. conſil. 96. num 93. lib. 2.

8 Praxis etiam recipit vt in eodem libello in quo petitur relaxatio iuramenti ad effectũ agẽdi, ſimul peti poſſit, quod ipſe Iudex Eccleſiaſticus præſtita relaxatione annullet & reſcindat ipſum contractum, nam ad hoc etiam erit competens ſecundum Bald. in l. ordinarij. C. de rei vend. ſequitur Alex. in l. quoties. C. de iudit. & dicit communem in praxi Dec. in rubric. lect. 1. num. 2. extra de iudit. & ibi Nauar. num. 12. Gutierres de iuram. confirm. 3. par. cap. 12. num. 6. pro qua ſentencia expendo tex. in Ordi. lib. 4. tit. 73. §. 1. Quatenus ibi lex pro- 9
hibet tabellionibus ne in contractibus de ſe validis inter laicos celebratis iuramẽtum apponant, & nulla quidem alia ex cauſa, quam quia ratione iuramenti laici efficiantur de foro Eccleſiaſtico, & ſecularis iuriſdictio defraudetur. Sed hoc non egreditur perſonam iurantis, nam in eo caſu quo ſecularis fideiuſſit apud acta cum iuramẽto, eius hæredes nõ potuiſſe trahi ad Eccleſiaſticum decidit Senatus in lite Petri Franco, Scriba Auguſtino Rabelo, Anno 1616. Praxis etiam eſt vt ſola relaxatio non ſufficiat ad annullandum contractum, ſed adhuc neceſſaria eſt enormiſſimæ læſionis probatio, vt decidit Senatus in lite Monialium de S. Clara de Beja, cum Ioanne Auoim, Scriba Stephano de Viana. Item co- 10
gnoſcit Iudex Eccleſiaſticus

de

de matrimonio ſi eſt clandeſtinum Zerol.in pract. Epiſcop.verb.matrimonium. verſic. 3. vbi dicit ex declaratione ſacræ Congregationis 68. ab Epiſcopo deberi declarari irritum, & nullum. In quo notabis qualiter ſacrum Cōcilium de reform.matrimon. cap.1. ſolum annullat matrimonium clandeſtinum contractum per verba de præſenti, non autem ſponſalia per verba de futuro, quia ea relinquit in terminis iuris communis ſacr. Congregat. declar.45.

§.1.

Quando Iudex ſecularis poſſit cognoſcere contra perſonas Eccleſiaſticas.

11 IN primis ex Regia conſtitutione, lib.2. titul.1. manifeſtum patet, quod ſecularis poteſt cognoſcere contra clericum ſuper bonis patrimonialibus eiuſdem clerici, & ita apud Hiſpanos ſeruari teſtatur Grego. per tex. ibi in l.57.tit.6.par.1. & receptum dicit Couar.lib.1.var. cap.4. num.3. vbi num. 4. Ampliat 12
etiam ſi prædicta bona ſint illa, ad quorum titulum clericus ſacros ordines ſuſcepit, ac proinde in prædictis bonis ordinariam præſcriptionem ſufficere decreuit Senatos in lite Emanuelis Sanchez d'Almada, cum Marcos Lopes Anriques, Anno 13
1611. Scriba Antonio Carualho, & tenuit Abb. in cap. ex literis.num.11. de vita, & honeſt. cleric. Item, & de poſ 14
ſeſſione rei Eccleſiaſticæ, quæ in facto conſiſtit, quia eſt profana Menoch. de recup.remed.15.num.211. Gutier.quæſt. lib.1. tit.34. Azeuedus lib.1. nou.recop. tit.6. cap.2. Afflict. deciſ.2. nu.13. Cabed. deciſ. 82. Saualhos, quæſt.504. Menoch.de retin. 15
remed.3.nu.357. Et etiam de Clerico in minoribus conſtituto qui ſi declinat iuriſdictionē Regia, mmunera, quæ ab ipſo Rege obtinuit, amittit ex Ordin.lib.2.tit.3. Quæ

pœna

pœna quomodo euitari poſſit per cautelā docuit Gomes 3.tom. cap.10.nu.7.adde Co
16 uar. pract.cap.33.nu.6. Alios caſus enumerant Caſſan. in conſult.Burg.rub.1.§.5.n.47 Zerola in practic. Epiſcop. verb. Iudex.num.9.

§. 2.

De praxi procedendi in caſibus mixti fori.

17 QVæ diximus de caſibus mixti fori intelligēda ſunt, primò ita quidē, vt crimen punitum ab vno, non poſſit ab altero iterum puniri Marant. de ord. iud. 4.par. diſt.1. num.20. & 27. & 6.par.tit.de Inquiſit.num.
18 97 Niſi pœna á Iudice Eccleſiaſtico impoſita non ſit con digna, & menſurata delicto, nam ſecularis tūc poterit iterum cognoſcere & punire, Symanch.de inſtit.cathol. titul. 8. num. 9. Auend. in cc. prætorum, 2. par. cap 5. num. 18. Alciat. in cap.1. nu.128. de officio ord. Couar. lib. 2. var. cap 10. num.6. & ſic eſt intelligendus tex. in cap. Felicis. §. per hoc de pœn.in 6. Secundò, illud quod dicitur 19
Iudicem Eccleſiaſticum poſſe cognoſcere aduerſus laicos, debet ita intelligi, & declarari, vt non poſſit ille propria auctoritate capere bona, & perſonas eorū, ſed vt per cēſuras Eccleſiaſticas aduerſus eos procedat pro executione ſuæ ſententiæ, & poſtea imploret brachium ſeculare, & eſt communis praxis Hiſpaniæ, quam reſoluit Auiles in cc. prætorum. cap.20. nu.14. Iul. Clar. lib.5. ſentent. §.fin. quæſt.37. num.8. Palat. Rub. in cap. per veſtras. §. ſed eſt pulchra dubitatio. num. 18. & ita decidit Senatus Portuenſis in fortioribus terminis in cauſa Coſme d'Vnhos Anno 1609. Scriba Emanuel da Rocha. Fallit tamen niſi in 20
aliquo Tribunali Eccleſiaſtico vigeret contraria conſuetudo, nam tunc Epiſcopus poterit capere bona, & perſonas laicorum, prout opinatur Bald. in cap. ſignificaſti de

de officio delegat. Auiles vbi ſup.num.15. Palat.numer.6. Couarru.qui dicit in aliquot Hiſpaniarum diæceſibus ita obtinuiſſe pract. cap.10.n.2. Iuuat Ord.lib.2.tit.9.§.1. ibi
21 *Ha o dito coſtume.* Quæ tamẽ conſuetudo hodie ſublata cẽſetur ex alia Ord. quæ videtur antinomia.lib.2.tit.1.§13. ibi, *do contrario coſtume*, ex qua quendam Franciſcum Ramalho laicum non potuiſſe ab Epiſcopo Lyrienſi in carcerem detrudi abſq; iuditiali proceſſu & ſententia decreuit Senatus, Anno 1608, Scriba Agoſtino Rabelo. Et
22 quanuis quando Iudex Eccleſiaſticus legitimè aduerſus laicum cognitionem, & examen culpæ ad punitionẽ inſtituerit, à multis receptũ ſit poſſe laicum ipſum capere,& in carcerem mittere, vt in cap.attendendum 17.q.4. cap.contra idolorum 26.quæſtio. 5. cuius meminit Rom. ſing. 660. Felin. in cap. cum ſit generale.num.20. de foro
23 comp. Tamen ex praxi adhuc neceſſe eſt, vt per ſententiam conuincatur reus de crimine iuditialiter, ita vt abſq; illa non poſſe Eccleſiaſticũ procedere ad capturam laici ex crimine viſitationis cenſuerit Senatus non obſtante diplomate regio,quo continebatur crimina ſecreta non eſſe remittenda in lite Mathæi Antunes, ex oppido de Azeytão, Anno 1611. Scriba Auguſtino Rabello.

CAP. V.

De citatione & mandato monitorio.

1 IN monitorio, vel in citatione per literas precatorias, inſeri debet cauſa, ob quam citatio fit, Abb.in cap.2. num. 8. de dilat.Marant.in pract.pag.369. num. 69. Vnde ſi in precatoria ſit expreſſa vna cauſa, & poſtea eam actor mutauerit, reus non tenetur ei reſpondere, Ordin.lib.3.tit.1.§.7. Bartol.in l.aut qui aliter.ff.quód vi aut clam Felin. in capit. conſuluit. num.3. de officio deleg.

deleg. & ſi cauſa fuerit falſa non valebit citatio, gloſ. in cap.veniens de accuſat. Alexan.in l.à diuo Pio.§.in venditione.colum.6. ff.de re iud. Item citatio facta non ſeruata ſolemnitate eſt nulla, & proceſſus nullus. l. 1. §. Offilius. & ibi Bartol. ff. ne quis eum, Afflict. deciſſio.2.
2 num.6.Niſi citatus ſua ſponte compareat,quia tunc citatio inualida per comparitionem robur accipit, & conualidatur, ita ſtatuit Senatus in litè Ioann.Feo, Scriba Frãciſco de Oliuera circa citationem à Nuncio intra domum factam per text. in l. 1. §.ſed ſi.ff.de ferijs. Alex. ibi, num.3. Bartol.in l.1. num.1. ff. de in ius voc. Gayl. pract. obſer.58.& 48. num.4. Item in citatione, quæ fieri ſolet in animã,praxi non recipitur illud, quod in ſeculari iuditio frequentatur, vt in contumatia rei iuramentum actori referatur,ſed eſt neceſſaria cõteſtatio, & vt reus appareat per ſe, vel per Procuratorem aliàs proceditur per cẽſuras.

CAP. VI.

De libelli oblatione.

Libellus impugnari poteſt de ineptitudine, vt quia ſit obſcurus., ſecundum Specul.de lib.concept.2.col. verſ. item non valet. Auendan.reſponſo 1.num.19. Matienſ. in dialog. relat. 3. par. cap. 43. num.3. Gayl. pract. obſer.66.& 67. In quo datur cautela per Cæpol. cap.106. vt cõtra eũ opponatur ſẽper in ſpecie dicendo, in quo loco, & in qua parte obſcurus & incertus ſit. Nàm ſi opponatur in genere non ſufficiet & poterit actor replicare dicens, quod exceptio rei eſt varia dubia, & incerta, vt quia non petit declarari in quo loco ſit obſcuritas. Item & ſecundo libellus impugnari ſolet, quia habet concluſionem incertam.l. ſi ſeruus.§.3. ff.ad l. Aquil.Item ſi continet contraria. Item ſi non continet cauſam,vt gloſ.& Bartol. in l.2. §. circa. ff. de doli excep.Item ſine expreſſione rei quæ

pellitur tamen á recuſatione pars quæ fecerit actũ, per quẽ videatur in Iudicem conſentire, iam habita notitia cauſæ recuſationis. Qui tamen conſenſus non inducitur ex eo, quod petierit copiam libelli, vel quod dederit ſatisdationẽ iuditio Siſti ſecundum Bart. in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſd. omn. iud. per l. non videtur à 2. ff. de iudit. Marant. vbi ſup. pag. 227. num. 50. Libellus autem recuſationis proponitur coram ipſo iudice, & probatur coram arbitris ellectis per Iudicem, & partes litigantes. cap. ſuſpitionis de officio deleg. vel apud collegam. cap. ſi contra vnũ de officio deleg. in 6. Couar. pract. cap. 26. num. 5. Et licet dubium ſit an geſta á Iudice recuſato valeant, verius eſt valere, quanuis reſcindi poſſint vt in l. non diſtnguemus §. cum quidam. ff. de arbitr. Conſtat enim quod propter recuſationem non tollitur iuriſdictio. cap. Iudex de officio deleg. in 6. quanquã aliud dicendum ſit in ſeculari iuditio ex Ordin. lib. 3. titul. 21. §. 4. Alex. in l. quia poterat. num. 8. ff. ad Treb. Poteſt etiã reus excipere aduerſus actorem, quod non poſſit ſtare in iuditio, quia ſit excommunicatus. cap. intelleximus de iudit. In quo declarari oportet ſpetiem excommunicationis, an ſit maior, vel minor, & etiam nomen excommunicationis vt in cap. 1. de except. in 6. Ne excipiens vagetur, & illudat iudici, & actori, & vt ſic finis litibus imponatur. Couarru. in cap. alma mater. §. 8. num. 5. 1. par. de ſententia excom. in 6.

CAP. VIII.

De reſponſione rei, & litis conteſtatione.

Reus ſi ſtatim reſpondere noluerit, facit cõteſtationem in hunc modum. *o R. comprema de v. m & medo das cenſuras Eccleſiaſticas conteſta o libello do A. per negação, ſegundo vem propoſto, negando narrata, prout narrantur,*

rantur, & petita fieri, & proteſta vir com ſua contrariedade em ſeu tempo, & pede juſtiça com cuſtas, quam praxim poſuit Bartol. in l. 1. nu. 73. C. de litis conteſtatione, Abb. in cap. 1. poſt num. 6. extra eodem. Et de ſtylo hodie dicitur *conteſto pola clauſula gèral*. Quod eſt idem. Nam cum litis conteſtatio ſit lapis angularis, & fundamentum iuditij ſecundum Bald. in cap. 1. de lit. conteſt. Gayl. pract obſeru. 75. In tantum quod illa à partibus remitti non poſſit ſecundum gloſ. in cap. de cauſis de officio deleg. nihil mirum ſi reus à Iudice compallatur litem conteſtari Marant. in pract. 6. p. memb. 10. num. 8. Affinius in praxi. §. 17. num. 5. Nã licet in foro ſeculari Iudex habeat litem pro conteſtata ſine alia coactione vt infra dicam. Tamen in hoc foro proceditur per cenſuras vſquè quo reus veniat litem conteſtaturus, quo caſu proteſtatio dicẽtis ſe non animo conteſtandi reſpondiſſe, nihil iuuat, vt per Maſcard. de probat. concluſ. 434. num. 20. cum ſeqq. Sed in cauſis ſummarijs litis conteſtatio non requiritur, Clementina ſæpe de verbor. ſignificatione. Et 82. caſus in quibus illa non eſt neceſſaria, congerit Socin. in cap. quoniam frequenter á nu. 9. vt lite non conteſtat, & eius effectus ponit Marant. in practic. pag. 420. num. 9. & 12. refert Soares in pract. 1. tom. 1. par. 6. temp. Item licet in ſeculari iuditio tantummodo dentur duo libelli ex qualibet parte, tamen in hoc admittitur quadruplicatio, & articuli accumulatiui de nouo ex licentia, vti erat de iure communi. l. 2. ff. de except., & in principio Inſtit. de replica. Et ſi reus ad terminum non reſponderit incuſari debet contumatia, vt reijciatur, & de cæ:ero non ſit audiendus, quod non eſt ita in ſeculari, vt infra dicam, lib. 3. cap. 10. n. 2.

*

CAP.

CAP. IX.

De termino probatorio.

1 APud Tribunalia Eccleſiaſtica tres dilationes conceduntur. Quarta vero non datur niſi adhibita iuris ſolemnitate, de qua in cap. vltra tertiam 55. de teſtibus, reſoluit Gayl. lib. 1. obſer. 91. nu. 2. 4 & 6. Vel niſi pars fuerit minor, Eccleſia, capitulum, collegium, hoſpitalis, vniuerſitas, & alij, quibus competit reſtitutio, quos latè recenſet Marant. in pract. pag. 564. ex num. 83.
2 Quæ ſibi danda erit etiam contra aliam perſonam priuilegiatam. cap. auditis de in integ. reſt. Rebuf. 2. tom. de reſt. artic. 1. gloſ. 1. num. 44. Maurit. de reſt. in integ. cap. 249. Vnde prædictis perſo-
3 nis dilationem duplicari per reſtitutionem in integrũ cautè aduocatus procurat, ne poſtea petita in integrũ reſtitutione lis magis protrahatur, nam etiam non petenti, & inuito minori duplicari omnes tres dilationes ex Bartol. in l. 1. C. de dilat. ſtylo & praxi receptum aſſerit Cabed. areſt. 86. 1. par.

APPENDIX

De poſitionibus.

LIcet de iure & praxi nõ reſpondens poſitionibus habeatur pro confeſſo, prout habes lib. 3. cap. 12. numer. 24. Tamen hoc fallit in beneficialibus, & ſpiritualibus, in quibus non reſpondẽs poſitionibus, ſicut & non iurans de calumnia, non habetur pro confeſſo, ita Speculat. in titul. de poſit. § 3. numer. 3. verſ. *ſecus puto*. Ea ratione, quia beneficia & ſpiritualia non poſſunt poſſideri abq; canonica inſtitutione cap. 3. de inſtit. & confeſſio aduerſarij, ſiue tacita ſiue expreſſa nihil in hoc operatur, ne hac via ingreſſus ad beneficia pateat vitioſus. cap. eum qui. De eo qui mittitur in poſſeſſ. cauſa rei ſeruandæ in 6. 4 5

§. 1.

De teſtium repulſione.

6 IN hoc foro Eccleſiaſtico, quocunq; tempore poſſunt peti nomina ad obijciendum aduerſus teſtes antequam publicatio fiat vt in cap. præſentium de teſtibus in 6. non obſtăte cõtraria conſuetudine, quæ in ſeculari iuditio ſeruatur. Et licet in
7 alijs cauſis repulſæ in prima inſtantia non poſſint opponi poſtea in ſecunda, vt ex Afflict. & alijs infra annotaui. cap. 13. lib. 3. Tamen in cauſa matrimoniali exceptio falſitatis contra teſtes poſt ſentẽtiã, & in infinitum obijci poteſt gloſ. in cap. 1. verb. per ſententiam de except. Cum appareat falſitate probata Eccleſiam fuiſſe deceptam, ac proinde ſententia erit retractanda iuxta cap. lator, capit. conſanguinei de re iud. Abb. in cap. 1. num. 10. de except. vbi Dec. num. 4. Mantua. numer. 16. Vnde dicitur, quod ſententia in cauſa matrimoniali nunquam tranſit in rem iudicatam ſecundum omnes in dict. cap. lator poſt gloſ. ibi. verb. permanere, quã uis alio modo explicet Couar. in 4. de ſponſal. 2. par. capit. 8. §. 12. num. 12. & alio Soares in pract. 1. tom. 1. par. 9. temp. num. 7. Sed melius explicat And. Gayl. lib. 1. practic. obſer. 112.

CAP. X.

De ſententia.

IN primis Iudex in ſententia poteſt ſibi reſeruare diminutionem, declarationem, ſiue moderamẽ illius, Couarr. pract. cap. 34. in fin. Rebuf. pract. benef. in forma vicariat. num. 136. Selua in Tracta. de benef. 4 par. quæſt. 7. num. 5. Sed illa non tranſit in rẽ iudicatã in cauſa matrimonij vt ſup. dixi, nec etiã in cauſa beneficiali quo ad præiuditium ſuperioris, ſed bene quoad præiuditium partium. cap. cum Bertol-

dus

dus de re iud. Abb. in cap. 1. de conceſſ. præbend. Nec etiã in cauſa ſuſpenſionis, excommunicationis, vel interdicti, Zerola in practica verb. ſententia. num. 9. vltra quæ 24. caſus in quibus ſententia nõ tranſit in rem iudicatam tradit Marant. in pract. pag. 534 num. 130. cum ſequentibus.

CAP. XI.

De appellatione.

1 Appellatio interponi debet corám Iudice à quo viua voce in Audientia, Clementin. 1. ibi, corám ipſis, de appell. deciſio 50. Rota de appel. in nouis, & eſt communis ſecundum Nauar. in cap. cum contingat num. 10. de reſcript. reſoluit Gutierres lib. 1. pract. quæſt. 102. alioquin appellatio corã notario interpoſita, & non corám Iudice erit nulla Capella Tholoſana, deciſ. 429. & fiet in hunc modum.

Dis f. R. que elle ſe ſente muito agrauado de v.m. o condenar pela ſententia da contenda, & o he de feyto pelas cauſas, & razoẽs ſeguintes. A primeira, por tal, & tal couſa. E a ſegũda, por tal, &c. Pelas quaes, & por outras q̃ do proceſſo ſe coligem, que aqui ha por expreſſas & decladas, & por outras que en ſeu tempo & lugar ſe dirão, ſaluo iure nullitatis appellada d ſentença para o noſſo muy ſanto padre Papa, ou para ante à ſede Apoſtolica, para ante, &c. ſob cuja proteção & amparo poem ſua peſſoa & bens, & pede os Apoſtolos ſæpe ſæpius ſæpiſſimè, inſtanter, inſtantius, inſtantiſſimè, ſimul, & vno contextu. E outra vez os pede com as maiores inſtancias, & affincamentos que pode, & o Eſcriuão lhe dè por eſtrumento, & os preſentes lhẽ ſejam teſtemunhas. 2

3 Dicitur *ſaluo iure nullitatis*, quia ſi ſententia eſt nulla ratione conſenſus appellans appellando ſimpliciter confirmat ſententiam nullam, ſecus

cus ſi eſt nulla ex alio deffe-ctu vt per Bartol.& gloſ.in l. 2. C. ſi ex falſi inſtrum. & in l.1.C.quando prouocar.non eſt neceſ.l.ſi expreſſim.§.fin. de appellat. & ideo illa proteſtatio (ſaluo) conſeruat ius partis.gloſ.in l.ſi debitor.§.1. verſ.ſaluam pignoris cauſam ff.quibus mod.pign.vel Hypoth. Cephal.conſil.296.lib. 2. num. 1. Gam. deciſ. 148. num.3.

4 Dicitur etiam, *pede os Apoſtolos*, ideſt literas dimiſſorias, quas ſi appellans non petit, non valet appellatio iuxta Clementina quãuis rigor de appellat. Guid. in q. 4.num.13.vbi limitat, & ſunt petendi Apoſtoli modo, de quo ſup. alias appellatio non valebit Marant. in pract. tit. de appell.num.119. Sufficiet tamen vt vnico actu ſæpius petantur in vno eodemque libello intra 30. dies. Clem. quanuis de appell.

§. 1.

De tuitiua.

5 SI pars appellauerit ad Curiam Romanam (in caſu quo poteſt) antequam finiatur tempus appellationem proſequendi, poterit impetrare chartam, per quam pendẽte appellatione nõ procedatur contra illum, Ordinat.lib.2.tit.10. Quam chartam tuitiuam concedunt Senatores palatij, in tit. do regimẽto do deſembargo do Paço.§.118. & eius praxim ponit Couar.pract. cap.35. nume.3.verſ.nam vbi lis agitur. Quod ſi ante appellationem petatur charta tuitiua iuxta terminos interdicti, vnde vi, videtur poſſe concedi ex Or- 6 din. vbi ſup. §. 116. pro quo expende, Ordin. lib.3. tit. 85. §.1. Et de iſtis tuitiuis, circa alias quæſ. vide Cabed.deciſ. 76.lib.1.& deciſ.71.2.p.Valaſc.conſi.79.lib.1.

§.2.

Appellatio ad quẽ interponi debeat.

POſtquam appellans ſe offert coràm Iudice à quo, & coram eo ſuam appellationem interpoſuit, tũc ille, aut appellationem denegat, aut ei defert, primò caſu ap-

appellans ſupplicat ad ſuperiorem, & petit reſcriptum inhibitorium, vt per dies aliquos non procedat ad vlteriora, & vt tranſmittat acta, quibus tranſmiſſis, & viſis iudicari poteſt iuxta cap. venerabilibus. §. porro. de ſententia excommunicationis, & ſi inuenerit bene appellatum abſoluet, vel ad ſuffraganeum, vt eum abſoluat, remittet Zerolla in pract. Epiſcop. verb. appellatio. verſic.
8 deinde. Si vero appellationi deffert tunc aſſignabitur tempus appellanti ad petendos Apoſtolos, & ad ſe preſentãdum, & ad proſequendã appellationem coràm ſuperiore, & ſi non ſe præſentauerit in termino conſtituto, appellatio remanet deſerta ex teſtimonio, quod affert appellatus ad comparendum, cuius rei praxim ponit Cabed. areſt. 42. 1. par. & DD. in ca-
9 pit. perſonas de appellat. Contra quam tamen ſententiam deſertionis opponi poſſunt impedimẽta ex cauſis, de quibus Maſcard. concl. 116. Marant. in pract. pag. 641. num. 401. Quæ tamen appellatio fieri debet de minori ad maiorem Iudicem. cap. non putamus de conſuet. in 6. De- 10
betq; gradatim ad Iudicem maiorem immediatum, & nõ ommiſſo medio interponi, cap. dilecti 3. de appell. cap. Metropolitanum 2. quæſt. 7. Quanuis omiſſo medio ad Papam appellari poſſe probat. tex. in cap. ad Romanam 11
2. quæſt. 6. cap. ſi duobus. capit. ſolicitudinem de appell. vel ad legatum ſedis Apoſtolicæ, Couar. pract. cap. 4. n. 9. Niſi appellaretur à ſubdelegato delegati Papæ, quia tunc 12
ad ipſum delegatum eſt appellandum. cap. ſi delegatus. §. fin. de officio deleg. in 6.

§. 3.

De inhibitione.

Diximus quod in hoc 13
gradu ante omnia petit appellans mandatum inhibitionis contra Iudicem inferiorem, quo ei inhibetur cauſæ cognitio. cap. Romana. §. ſi vero de appel. in 6. inouato à Concil. Tridenti-

ſeſ.22.cap.7. Nam in caſibus in quibus appellatio de iure prohibita eſſet, non poterat ſuperior inhibitionem dare contra inferiorem, donec cognoſcat de cauſa iuſta, vel iniuſta appellationis per acta ipſius proceſſus, & ideo in
14 hoc ſolet altera pars impetrare, nihil tranſeat, per quod ſuſpenditur mandatum inhibitionis, & non conceditur niſi parte citata, & audita de iure ſuo. Nec etiam in cauſa criminali datur inhibitio, niſi prius viſis actis proceſſus, Concil. Trident. ſeſ.13. de reform. cap.3. Vnde in ijs cautus Aduocatus procurat, vt veniát acta proceſſus ad ſuperiorem, vt ex eis poſſit iuſtificare appellationem, & ſic poſſit inhiberi executio inferiori, nam ſi Iudex à quo poſt inhibitionem ei intimatam aliquid inouauerit, quaſi attentatum reuocabitur per ſuperiorem, vel nullum iudicabitur, vt in cap. per tuas de ſententia excommun. Lancel. de attent. c.20. ampl. 10.
15 Cæterum ſi appellatio fiat ab interlocutoria habẽte vim deffinitiuæ vel continẽte grauamen irreparabile per deffinitiuam, debet conſtare bene appellatũ ex primis actis proceſſus, non verò ex nouis, Clementina appellanti, de appell. Bartol. in l. eius qui. num.8. ff. de minor. Dueñas, regul.47. vbi ponit 7. limitationes. Et cõſtituto, quod ſit bene appellatũ Iudex retinet cognitionem cauſæ principalis ſecundum gloſ. in cap. vt debitus honor. verb. alioquin de appell. gloſ. in cap. Romana. §. fin. eodem lib. 6. Eius rei praxim explicat Couar. pract. cap.9. nu.5. verſ. quin, & illud.

§. 4.

De attentatis.

ITem addo, quod quicquid fit medio tempore, appellatione pendente à ſententia diffinitiua, dicitur attentatũ, vt per iura, & DD. quos citat Maſcard. concluſ. 147. & ſequenti Vallaſc. conſil. 91. lib. 1. Cabed. deciſ. 120. 1. par. Et 16

erit

erit reuocandum per Iudicē, ad quem iuxta tradita à Cabed. deciſ. 59. num. 4. 1. par. vel per Iudicem à quo ſecundum Couarr. pract. cap. 23. num. 2. verſic. prima igitur.

17 Vnde ſi pendente appellatione appellans diſſipauerit fructus, Iudices ſuperiores poſſunt illos ſequeſtrare. l. Imperatores. nu. fin. ff. de appellat. Ordin. lib. 3. tit. 73. §. 2. notat Marant. in practic. pag. 591. nu. 177. Cabed. vbi ſup. nu. 5. Sed in hoc caſu non ſufficit allegatio, ſed probatione opus eſt, quod diſsipet Gayl. lib. 1. obſeruat. 147. num. 5.

§. 5.

Appellatio quibus caſibus nō admittitur.

18 Appellatio hodie ab interlocutoria non ſuſpendit nec admittitur Concil. Tridentin. §. 24. de reformat. cap. 20. Nec etiam in cauſis criminalibus. §. 13. de reformat. cap. 1. Nec etiam admittitur præſertim ad effectum ſuſpenſiuum, quando per reſcriptum Papæ ſublata ſit appellatio per clauſulam illam (appellatione remota) c. 1. de reſcript. cap. paſtoralis de appellat. cap. ſuper quæſtionū. §. ſi vero de officio delegat. tradit Vitalis de clauſulis. fol. 17. num. 3. Quæ tamen 19 clauſula non intelligitur quo ad tertium pro ſuo intereſſe, vt eſt communis per Couar. pract. quæſt. cap. 15. num. 4. Nam clauſula illa operatur tantū quo ad partes in reſcripto comprehenſas, non vero quo ad tertium. Puteus in 2. deciſ. 147. Lancelot. de attent. 2. par. cap. 12. limit. 8. num. 46. Sed ſi reſcriptum illud emanauit ab officio contradictarum, per viam conqueſtus, ex quo illa clauſula paſſim in omnibus comiſſionibus per illud officium cōceditur, ſine aliqua cauſæ cognitione, non debet ſeruari communis opinio, & hæc praxis ex conſuetudine obtinuit in cauſa Hiſpalenſi, deciſ. 71. ſacr. Palat. volum. 3. Sicut nec prædicta clauſula 20 tol-

tollit appellationem, quam appellans offert ſe incontinenti iuſtificaturum, ſecundum gloſ. in cap. ſuſcitata, verb. ſententiæ, de in integr. reſtitutione, Maſcard. de probat. concluſ. 687. num. 3. Sicut etiam nec prædicta clauſula tollit querellam. cap. paſtoralis. cap. concertationibus, eodem lib. 6. Nec ſupplicationem. Niſi remoueatur propter delictum, vel contumatiam, Clementina vnica, de dolo, vel ob infinitatem vitandam, Rebuf. 2. tom. conſtit. tit. de reſcript. in præfactione. num. 161.

CAP. XII.

De executione ſententiæ.

1 IN primis executio trium ſententiarum conformiũ nõ retardatur, Clem. 1. de re iudic., niſi ex reſtitutione in integrum, pro vt dixi lib. 3. cap. 11. num. 33. Vel ex nullitate ſurgente ex defectu iuriſdictionis, vt per gloſ. vlt. in Clement. de ſequeſt. poſſ. & fruct. Alexand. conſil. 77. num. 12. lib. 2. Couar. pract. cap. 25. num. 4. Vel ex cauſa nullitatis notoriæ, vt per Bal. in l. 1. C. ne liceat tertio prouocare. Iaſſ. in l. 1. num. 8. ff. noui operis. Maſcard. concl. 689. num. 3. de probatio. Sed 2
nec tunc, quando executio eſt retractabilis, ſecundum Alexand. in l. 4. §. condemnatum nu. 10. ff. de re iudicata. Aut quando impedimẽta ſint præſumptiuè calumnioſa contra illam, Capel. Tholoſana, quæſtio. 54. & 430. & ibi additio, M ſing cent. 3. obſer. 84. Item 3
per ſententiam pars requiritur, & proceditur per cenſuras, vſq; ad auxilium brachij ſecularis, ſeruata tamen forma Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reforma. cap. 3. Item in hoc 4
foro, vt ſumariè procedatur ex ſcriptura, neceſſaria eſt recognitio, nec ſufficit illa ficta, quæ ob contumaciam in ſeculari á l. Regia inducitur.

§ 1.

De executore apoſtolico.

Exe-

5 EXecutor datus á Papa, dicitur habere delegatam authoritatem Guido Papa. quæſt. 70. Gomes de trienal. poſſeſ. quæſt. 27. col. 3. verſ. ſic etiam, deciſ. Rotæ 6. de officio deleg. in nouiſſim. num. 2. qui partem citare debet, ſecundum Gomes in tractatu de expectat. & de breui, fallit quãdo vellet examinare aliquẽ ſi eſt idoneus, quia tunc non eſt pars citanda, Anan. in cap. licet. num. 14. de tranſact. Abb. in clem. 1. de officio deleg. Quando vero in comiſſione dicitur *vocatis vocandis*, vel *ſine præiuditio*, requiritur cauſæ cognitio Felin. in cap. de cætero. col. 3. de re iud. Caputaq; deciſ. 284. par. 2. Item executor poterit cogere impetrantem ad probandum valorem beneficij, licet illum expreſſerit in Chancellaria
6 Apoſtolica iuxta formam regulæ de exprimendo valorem beneficij, imo debet facere executor ex officio ſuo, verũ ſit verum, quod expreſſerit Boer. deciſ. 161. num. 171. Nam gratia eſt nulla, ob non expreſſionem veri valoris, Caputaq; deciſ. §. numer. 6. deciſ. 27. num. 2. gloſ. verb. aliquem in cap. ſignificauit de appellat. & in Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 5. & 6. de reformat. Item executor, an poſſit procedere abſq; ordine iudiciario, & poſſit recuſari, & ab eo appellari, vide Inoc. in cap. propoſuit de conceſſ. præbend. nu. 5. Sed quia pars 7
ponit exceptionem, & impedimenta aduerſus reſcriptum executoriale, & à non receptione ſupplicat, & petit commiſſionem ad Collectorem, ſolet altera pars impetrare clauſulam, ſine retardatione legitimæ executionis literarum Apoſtolicarum, vti euenit in lite Franciſci Vas Pinto, Anno 1605. Scriba Ioanne Baptiſta ſanctæ Crucis. Item literæ gratiarum, quomodo exequi debeant, pro praxi videnda ſunt, quæ lato calamo ſcripſit Flores lib. 1. pract. quæſt. 4. Caualc. deciſſio. 22. fol. 243.

§. 2.

De auxilio brachij ſecularis.

8 PRaxis in hoc caſu talis eſt, vt poſtquam Iudex Eccleſiaſticus aduerſus Clericum, vel laicum ſuis cenſuris vſus fuerit, nec earum virtute potuerit ſuam ſententiam exequi, nec iuſtitiam miniſtrare, requirere poterit Iudicem ſecularem per literas precatorias, vt ipſe captis rebus,& perſona Rei, ſententiã Eccleſiaſtici Iudicis exequatur. cap. 1. vbi gloſ. verb. publicum, vbi etiam Abb. de officio ordin. & lege regia ſancitum eſt in lib. 2. titul. 8. tradit Cabed. deciſ. 9. & 36. Couar. pract. cap. 10. Nam ſpiritualis poteſtas, & ſecularis inter ſe coadiuuantur. cap. Imperator 96. diſt. cap. nouit de iudit. aliás poteſt illum compellere ſuis cenſuris & pœnis ſpiritualibus ad auxilium ſibi exhibendum, cap.
9 2. de maledicis, quod Iudex ſecularis tenetur exhibere nõ alio requiſito, & Eccleſiaſtici ſententiam exequi abſquè eo, quod de eius iuſtitia cognoſcat Iul. Clar. lib. 5. ſententiarum. §. fin. quæſt. 69. nu. 7. Bernard. Dias in pract. crim. cap. 133. Poſſunt autem obijci, & admitti impedimenta cõtra brachij inuocationem, & obtenta mandata executorialia in termino reproductionis, qualia ſunt illa impedimenta litis pendentiæ, & nullitatis, vel à ſententia Iudicis 10
Eccleſiaſtici, cuius executio petitur, ritè & debito tempore appellatum, ac proinde pẽdente appellatione nihil innouandum, vel per Eccleſiaſticum Iudicem nulliter proceſſum, & iudicatum, quia ſententia nulla non meretur executionem, de qua nullitate iudex ſecularis, antequam ad pœnam procedat primùm cognoſcere debet, vt præclare docet Abb. in cap. 1. de officio ordinar. num. 10. cum ſequentibus. Et ita fuiſſe deciſum in Camera imperiali, teſtatur And. Gayl. lib. 1. practic. obſeruat. 115. num. 4. in fin. Marant. in diſput. 1. num. 26. Oldrad. conſil. 89. Sed ſi 11

Iudex requiſitus excedat ita quod ab eo poſſit appellari, quæſtionis eſt? Quis erit Iudex appellationis? An ille qui ſuperior eſt Iudicis deprecantis, an ſuperior iudicis requiſiti. In qua quæſtione Bartol. diſtinctio admittitur in l. à Diuo Pio. §. ſententiam Romæ. num. 6. ff. de re iud. quam ſequitur ibi Iaſſon. num. 10. Abb. in cap. quoad conſultationem. numer. 29. de re iud. quamuis de conſuetudine ad ſuperiorem requiſiti erit appellandum Rebuf. 2. tom. ad ll. Galliæ. tit. de requiſitorijs. num. 14. vide ſup. cap. 3. nu. 3.

§. 3.

De Promottore Iuſtitiæ.

12 VT Rectius, & facilius diæceſes regantur, & moderētur, conſtituitur Promottor Iuſtitiæ àb Epiſcopo, & eius Vicario, qui pro rebus Eccleſiaſticis agat, & eas defendat, vitiaq; ſubditorum accuſet, & denuntiet, qui loco officij Epiſcoporū, ſeu eorum vicariorum ſuccedit, & quod ipſi faciunt, ex mandato Epiſcoporum cenſentur facere, vt not. Bernar. Dias in pract. crimin. canon. cap. 5. & de ſtylo fit laicus Promottor, vt in cap. 1. princip. de Procurat. in 6. Quanuis Caſtellæ ſemper clericus promottor fieri ſoleat, quia laico vitia clericorum accuſare ſeu denuntiare interdictum eſt, cap. laico. c. ſicut ſacerdotes 2. quæſt. 7. cap. cum P. de accuſat. Et eius deputatio etiam ad procedendū contra capitulares, pertinet ad Epiſcopum abſq; Concilio Capituli, ita ſacra Congregatione fuiſſe declaratū die 22. Septembr. Anno 1573. in facto ad Cardinalem Pachecū Archiepiſcopum Burgenſ. teſtatur Zerolla in practic. Epiſcop. verb. Fiſcus. num. 3. Item inſtante Promottore Epiſcopus poteſt eſſe Iudex in cauſa ſuæ Eccleſiæ, etiam ad retractādum ea quæ ipſemet fecit Nauar. conſil. 20. num. 9. de reſcript. 13
Sed ſi Promottor temeritate, vel odio, aut calumniæ ſtudio aliquem accuſaſſe de-

pre-

prehendatur, non minus in expenſis condemnabitur, quã ſi priuatus accuſaſſet, vt tenent Iul. Clar. in pract. crim. quæſt. 10. verſ. ſed nunc quid Salzedus ad pract. Bernardi Dias in pract. crim. cap. 102. gloſ. vlt. Boer. deciſ. 324. Farinac. in lib. 1. tit. 2. de accuſ. quæſtio. 16. numer. 22. & 23.
Quanuis in ſeculari iuditio, 14
Promottor condemnari non ſoleat in expenſis ſecundum Gutier. pract. lib. 3. quæſt. 21. num. 5. Sed bene pars, cui ille aſſiſtit Cabed. Areſt. 52. 1. par.

FINIS LIB. II.

PRAXIS

PRAXIS SECVLARIS DE MODO, ET FORMA PROCEDENDI IN CAVSIS CIVILIBVS

tàm via ordinaria in 1. 2. & 3. inſtantia, quàm via executiua, & ſummaria.

LIB. III.

SVMMA EX LIB. III.

CAP. 1. De citatione, & vocatione in iuditium.

§. 1. De citatione in animã

Cap. 2. De libello.

Cap. 3. de exceptionibus dilatorijs.

§. 1. De ſuſpitione iudicibus intentanda.

§. 2. De declinatoria fori.

§. 3. De exceptione litis pendentiæ.

§. 4. De exceptione incidenti, vel emergenti.

§. 5. De impedimentis, & qualia admitti debeant vel non.

Cap. 4. De exceptionibus peremptorijs.

Cap 5. De tertio opponente ſe liti.

§. 1. De tertio aſſiſtente.

Cap. 6. De litis conteſtatione.

Cap. 7. De iuramento calũniæ.

Cap. 8. De reconuentione, & compenſatione.

Cap. 9. De libello reſponſorio.

Cap. 10. De libello replicationis.

Cap. 11. De libello triplicationis.

Cap. 12. De dilationibus, & quibus modis probatio fiat.

§. 1. De probatione, quæ fit per teſtes.

§. 2. De probatione, quæ fit, per ſcripturas.

§. 3. De probatione, quæ fit per

per confeſſionem partis.
§. 4. *de probatione quæ fit per euidentiam facti.*
§. 5. *de probatione quæ fit per iuramentum.*
Appendix de poſitionibus.
Cap. 13. de repulſis aduerſus perſonas teſtium.
§. 1. *quibus ex cauſis teſtes reprobari poſſint.*
Cap. 14. de publicatione proceſſus.
§. 1 *de impedimentis aduerſus publicationẽ teſtiũ.*
Cap. 15. de allegationibus in cauſa faciendis.
§. 1. *de modo videndi proceſſum.*
§. 2. *de modo allegandi.*
Cap. 16. de cõcluſione in cauſa
Cap. 17. de ſententia Iudicis definitiua.
Cap. 18. de impedimentis in Chancellaria.
Cap. 19. de praxi procedendi in 2. gradu appellationis, aut ſupplicationis.
§. 1. *de forma expediendi appellationem, vel gratiamen per Senatores.*
§. 2. *de recuſatione Senatorum.*
§. 3. *de modo admittendi, & expediendi impedimenta poſita in Cancellaria ſupplicationis.*
Cap. 20. de praxi procedendi in cauſa reuiſionis, id eſt, ſupplicationis ex gratia.
§. 1. *Reuiſio quibus caſibus non admittitur.*
§. 2. *de effectu reuiſionis.*
Cap. 21. de praxi proceſſus executiui.
§. 1. *de perſona exequente.*
§. 2. *de liquidatione ſententiæ.*
§. 3. *de executione contra hæredes.*
§. 4. *de modo quo executio fit.*
§. 5. *in quibus executio fieri non poteſt.*
§. 6. *de forma expediendi impedimenta aduerſus executionem ſententiæ in gradu appellationis.*
§. 7. *ex quibus impedimẽtis ſuſpendatur executio.*
§. 8. *de alijs impedimentis aduerſus executionem.*
§. 9. *de impedimentis corã Iudice exequente obiectis*

ctis an ille cognoſcere debeat, vel remittere? & quando.
§. *10. de ijs quæ inſtar ſententiæ habent paratam executionem.*
§. *11. de prælatione creditorum in executione rei pignoratæ.*
§. *12. de ſubhaſtatione facienda.*
§. *13. de impedimentis adverſus ſubhaſtationem.*
Cap. 22. de praxi proceſſus in actione decem dierum.
§. *1. ex quibus ſcripturis actio ſummaria competat decem dierum.*
§. *2. de ijs quæ requiruntur ad hoc, vt locus ſit actioni decem dierum.*
§. *3. de impedimentis, quæ obijci poſſunt in actione ſumaria decem dierum.*
§. *4. de clauſula depoſitaria.*
§. *5. de aſsignatione decem dierum.*
§. *6 de quinquenio quod præſtari ſolet debitori inopia laboranti.*

CAP. I. De citatione, & vocatione in iuditium.

AD Iuditium inchoādum omnino neceſſaria eſt citatio, ſine qua proceſſus, & ſententia eſt nulla Ordin. lib. 3. titu. 75. tradit Minſinger. lib. 5. ſingular. cent. 3. obſerua. 71. Quò fit vt etiam in ſumarijs iuditijs citatio nunquam tollatur, quia cum introducta ſit ad defenſionem, tolli non poteſt, quoniam nec ipſa defenſio, quia iuris naturalis eſt, tollitur. l. vt vim. ff. de inſtitia & iur. probat tex. in Clem. ſæpé de verb. ſignifi. & in Clem. paſtoralis. §. cæterum de re iud. Nam in audita parte nihil poteſt definiri. cap. 1. de cauſ. poſſ. & proprietat. cap. nos in quendam. 2. quæſt. 1. Et quanuis dubitatum ſit, an per principem tolli poſſit? Verius eſt non poſſe, pro vt defendit Pinel in rubr. de reſcind. vend. 1. par. cap. 2. n. 21.

Ideòq; neq; ſtatuto aut lege
tolli poterit, vt probat Bald.
in l.1.col.1. C.quomodo,aut
quando Iudex, Felin. in cap.
ex parte o 2. col.2. de officio
deleg. Eo tamen caſu quo li-
quido conſtaret non compe-
tere defenſionem tenuerunt
non nulli citationem non eſ-
ſe neceſſariam ex tex. in cap.
cum olim de re iud. & in l.2.
§.1. ff.adminiſtr. rerum ad ci
uit.pertin. & ita id ipſum te-
net Abb.in cap.1. num.5. de
cauſ. poſſeſſ.& propr. Sed ea
opinio falſa eſt, nec alibi pro
batur, ſtandum enim eſt re-
gulæ generali, de qua ſup.
3 Nec obſtat tex.in dict.cap.cũ
olim, quia ibi multa ſimul iũ
cta effecerunt, vt iuditium
ita neceſſarium non eſſet, &
ita iuditium fuit ommiſſum,
non vero citatio ſine qua iu-
ditium non conſiſtit ſecun-
dum prædicta, erat autem æ-
quiſſimum, vt ibi iuditium
ommitteretur, Primò, quia
conſtabat quod Papa contu-
lit dignitatem deceptus ab
impetrante, quo caſu contu-
liſſe non videtur ceſſante vo
luntate conferentis iuxta no
tata in l.& eleganter.ff.de do
lo per tex. ibi Secundò,quia
litteræ ſic impetratæ fuerunt
ſubreptitiæ. Tertio,quia ſub-
reptio conſtabat liquido ex-
actis. Quartò, quod cauſa
agebatur coram ſummo Pon
tifice. Quinto,quod erat cau
ſa beneficialis, in qua habet
ipſe Iudex, &. Papa pleniſ-
ſimam poteſtatem. cap.2. de
præb.in 6.Clem.1. vt lite nõ
conteſtat adeò, vt ex ea cau-
ſa dicat Abb. in cap. 1. vbi
ſup. num. 26. Quod poteſt
procedere in ijs Papa ſine ci-
tatione. Vnde fit,mirum non
eſſe ſi in dict. cap. cum olim
ſummus Pontifex ſine ordi-
ne iuditiali proceſſit,notoriè
intruſum repellendo propria
auctoritate, conſtat enim, 4
quod clandeſtinum poſſeſſo
rẽ poteſt quis repellere à do-
mo ſua ſine Iudice. l. clám
poſſidere. §.qui ad nundinas.
ff. acq. poſſ. quæ interpreta-
tio ad d. c.cũ olim ommiſſis
alijs vera videtur, & per eam
limitatur deciſio tex. in cap.
conquerẽte de reſtit. ſpoliat.

Neq;

Neq; enim ſi poſſeſſor clandeſtinus expellatur à domino reſtitui debet. cap.olim.o
5 1.eod. tit. Non etiam obſtat tex.in d.l.2.§.1. ff.de admin. rerum ad ciuit. pertin. quia poteſt intelligi ſecundũ Bartol.ibi, vel etiam poteſt dici, quod procedit ex eo, quia ibi abſens iam fuerat citatus, & conuictus ſuper eo, quod dicebatur pecuniam frumentariam ciuitatis conuertiſſe in alios vſus, vnde nouum iuditium non eſt neceſſarium ad hoc, vt eam pecuniam præſtet ciuitati cum incremento vſurarum, pro vt etiam conſtat in eo caſu quem Bartol.
6 effingit. Ex quibus infertur iuſtè dubitari poſſe de praxi, quæ vulgo abuſiuè habetur, vt valeat conuentio de citatione facienda in alia perſona extranea, attenta præcipuè Ordinat. lib.4. titul.72. Vnde illa ita admitti videtur ſi conſtet abſente reo citationem fieri, ſicut pronunciatũ extat à Senatu argum. Ordinat.lib.3.tit.2. vbi in litis ingreſſu procuratori, non niſi abſente reo citatio facta tenet. Nec item admittitur huiuſmodi citatio, niſi ex chyrographo recognito & iuſtificato, vti ſæpiſſimè iudicatum vidi.

§. 1.

De citatione in animam.

IN hac citatione praxis eſt vt reo non comparente referatur iuramẽtũ actori, quaſi non comparẽs ei referat tradit Riminal.conſil.413.lib.3. 7
Limita ſi ille cui refertur iuramentum probabiliter ignoret factum, tunc enim ei iuramentum referri non poteſt 8
l.Marcellus.§.fin.& ibi Bartol.ff.act.rerum amot. Aym. conſil. 203. num.5. Vel ſi de facto probabiliter dubitet, nam dubitans, non cogitur illud ſuſcipere. l. generaliter. §.1.verſ.hoc atteſtetur.C.de reb.credit. Bart.in l.manifeſtæ. num.4. ff.de iur. iurand. Item limita in citatione per edicta, quia tunc actori non refertur iuramentum in animam, vti decreuit Senatus in cauſa Nonij Dias de Brito,

Scriba Sebaſtiano de Padi-
9 lha, Anno 1609. Sed cautè
procurator quando videt reũ
citatum animoſe velle iuran
do in animam negare debi-
tum, poteſt pœnitere ante-
quam iuret, vt in l.ſi quis ius
iurandum 11. C.de reb. cre-
dit. Nec enim ex praxi ad re-
uocationem delationis iura-
menti requiritur, quod iuſta
cauſa de nouo ſuperueniat
vt putauit Bartol. in l. non
erit. §. fin. num.4. ff. de iure
iurand. intelligendo ſic illum
tex. quem dicit communiter
receptum Iaſſ. in l.ius iuran-
dum, quod exconuentíone.
num. 7. ff. eodem. Nam tex.
iſte hoc non requirit, vt im-
pugnando communem con-
ſiderauit Imol. in l. fin. ff. de
prætor.ſtipul. quanuis defen
dendo communẽ dici poſſit,
ibi partem allegaſſe ſe proba
tionem ſufficiẽtem habuiſſe,
& ſic in effectu ſuperueniſſe
cauſam poſt delatum iura-
mentum, ſtari enim ſolet di-
cto allegantis de nouo ali-
quid ſuperueniſſe. cap. paſto-
ralis de exception. Bartol. re-
cept. in l.admonendi. num.4.
ff.de iur.iur. At contra cau-
tella in hoc caſu talis erit, vt
Iudex requirat an procura-
tor actoris habeat mãdatum
ad reuocãdam actionẽ, quod
ſi non habuerit nihilominus
iuramentum reo defferetur,
iudicauit Senatus in litè cu-
iuſdã Germani, Anno 1616.
Scriba Valentino da Coſta,
& probatur ex traditis á Car
roſio de contractibus, tit. de
iuramento deciſorio. Cæte- 10
rum ſi reus incontinenti non
ſuſceperit iuramentum, & ſi
poſtea iuret, nihil ei proderit
iuramentum, quia cenſetur
delatio iuramenti reſoluta,
gloſ. vlt. in dict. l.non erit. §.
fin. vnde Bart. ibi num.3. ad-
monet, vt ille, cui defertur iu
ramentum, non reſpondeat,
volo deliberare vtrum iurẽ,
quia tunc reſoluetur delatio,
ſed reſpondeat ſe ſuſcipere,
& paratum eſſe iurare, pete-
re tamen tempus deliberãdi
qualiter iurare debeat: hoc e-
nim admittit iuramenti de-
latio, l. ius iurandum, & ad
pecunias in fin. ff. de iur. iu-
rand.

fand. ſequitur Iuſſ. in §. item ſi quis poſtulante. num. 33. de action. Cephal. conſi. 65.
11 num. 63. An autem in hac citatione in animam poſſit declinari iuriſdictio? diuerſimodè practicari vidi, modo ſic ex l. tutor. §. vlt. ff. de iur. iurando, modo non ex Bart. in l. 1. ff. de confeſsis.

CAP. II.
De Libello.

1 IVdex comparente Reo in iuditio per ſe, aut per procuratorem (ſi non valuerit partes ad concordiam reducere, aut controuerſiam ſtatim dirimere) præcipit libellum offerri ad primam audientiam ex lib. 3. tit. 20. §. 4. In quo, vt recto ordine procedamus, prænotari licet quid ſit libellus, & qualis eſſe debeat? Et quoad primum libellus nihil aliud eſt quam narratio quædam in ſcriptis redacta claram intentionem actoris continens, vti colligitur ex traditis à gloſ. & alijs quos refert Alciat. in pract. fol. 101. col. 2. Maſcar. de probat. concl. 979.

Dis Martinho morador neſta cidade contra Pedro R. & ſe comprir.

P. *Que na inſtituição do morgado que fes & inſtituyo Lourenço, ordenou, & mandou que não ſocedeſſe nelle femea, ſaluo não ſe achando varão.*

P. *Que elle A. he da geração do d. inſtituydor, & ſeu deſcente parente mais chegado, por ſer como he irmão de Diogo, pay de Geronymo vltimo poſſuydor, o qual he falecido ſem deixar filho varão lidimo deſcendente.*

P. *Que o R. Pedro he filho de Iſabel irmãa do vltimo poſſuydor, & filha de Diogo irmão de elle A. & por eſtar em mais remoto grão não lhe pertence a ſucceſſão do morgado, ſenão a elle A. que he varão. he fama publica.*

Petit admitti, & iuſtitiam omni meliori modo, cum expens.

2 In primis requiritur vt apponatur quid, narrando factũ vt in l. ſi in rem, & l. officium vbi Bart. ff. de rei vend. Item & quo iure, cauſa, vel ratione petatur, nam licet non ſit neceſſarium nomen actionis proponere, oportet tamẽ cauſam ponere, ex qua concluſio ſequatur Bart. in l. edita. C. de edend. Iaſſ. in §. omnium. num. 165. Inſt. de actio. Gayl. lib. 1. pract. obſerua. 61. ex num. 4.

3 Item ponitur in libello, *& ſe comprir*, quæ clauſula ex vſu communi in omnibus libellis apponi ſolet, & operatur hunc effectum, quod licet plura in libello cumulãs, ea omnia aſtringatur probare, vt dicit Archid. in c. 2. de teſtibus in 6. Tamen per prædictam clauſulam ſolum aſtringitur probare id quod ad victoriam illius cauſæ ſufficiat, quæ clauſula ſucceſſit in locum antiquæ, qua dicebatur (non me aſtringens vltra quam ad neceſſaria) cuius meminit Abb. in cap. ex parte o 1. nu n. 8. de reſcript. & in cap. examinata de iuditijs. Gomes in §. omnium. col. 5. de action. Item propter prædict. clauſulam, non aſtringitur. A. qualitatẽ in libello propoſitã probare. Maſc. de probat. conſi. 1254. n. 56. Itẽ dicitur, *prouara*, vel *intende prouar*, fortè ſecundum conſiliũ & cautionem quã dicit Bartol. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogonus. nu. 8. de verb. oblig. vt ſcilicet ponatur in libello, agit, & agere intendit, idq; ad hoc vt etiam in futurum comprehendat. 4

(*Petit admitti, & iuſtitiam*) clauſula iſta ſalutaris eſt, & nunquam ommittenda, tam ex parte actoris, quam rei, nã plures effectus habet, & multi defectus per eam ſupplentur, vt videbis apud Iaſſ. in §. omnium, à num. 147. de action. Ita vt licet quando narratio facti eſt diuerſa á cõcluſione, ei, & non narrationi ſtandum ſit ſecundum Dec. conſil. 28. col. 2. num. 3. Tamen per iſtam clauſulam narratis etiam ſtandum erit, vt tradit Auend. reſponſo 1. numé. 18.

me.18. Gayl. vbi ſup. à nu.11.
5 Item clauſula illa ſuper omnibus, & ſingulis, quam vtilis ſit, & quãdo vide per Maſcard. concluſ. 1254.

6 Item ponitur (*omni meliori modo*) quæ clauſula licet non ſit neceſſaria, eſt tamen vtilis, & habet hunc effectũ, vt ſi duo remedia proponantur in libello, vnum aptum, & aliud ineptum, vel aduocatus ſit dubius de remedio competenti, virtute dictæ clauſulæ ſuſtinetur libellus, eo modo quo melius de iure valere poſſit, vt per Iaſſ. in d. §. omnium. numer. 149. & 151. de action. Marant. in pract. pag. 396. num. 10. Hypol. ſing. 36. Et ideo proponens duas actiones in libello cumulatiuè, nõ poteſt compelli, vt vnam ex illis eligat, ſi vtraq; ad eundem rei finem tendat, pro vt decidit Senatus in grauamine Catherinæ Coelha, cum Catharina Lopes, Scriba Bernaldin da Coſta, pro qua deciſ. eſt gloſ. optima iun. tex. ibi in l. 1. §. quia autem. ff. quorum legat. eleganter Bartol. in l. edita. num. 14. C. de edendo. vbi reſpondet ad contraria. Et inde etiam ſuſtinetur libellus licet concluſionẽ non habeat ſecundum Bald. in d. l. edita. num. 6. Quod hodie planùm fit attenta Ordinat. lib. 3. tit. 63. Pro vt ex ſimili lege regia, quæ eſt apud Hiſpanos probarunt Matienſo in dialog. relatorum. 3. par. cap. 43. num. 2. Auend. 1. reſponſ. Affhct. in conſtit. rub. § 8. num. 4. Et quidem prædict. ordinario conſonat menti iuris antiqui, vt eſt gloſ. in l. 1. §. ſi quis argentum, verbo iuranti. ff. depoſiti recepta ex Iaſſ. in l. 1. num. 6. ff. de officio aſſeſſ. Et inde etiam fit, vt licet quis agat ex vna cauſa, & aliam probet, non propterea debet ſuccũbere propter prædictam clauſulam, vt dicit Socin. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 3. ff. acqui. poſſeſſ. Dec. in leg. petens numer. 5. C. de pact. Marant. in pract. pag. 195. num. 33. Contrarium tamen ex multis defendit Vallaſc. 7 8

de iur.emphyt. quæſt. 6. nu. 12.verſ.verum. Pinel. in l.2. 3.par. cap.3. num. 28. & 32.

9 Quorum ſententiam libēter amplector attenta præcipuè Ordinatione lib. 3. titul. 63. §.fin.vbi non poteſt ferri ſententia ex cauſa probata,ſi nõ fuerit intentata, cuius legis ea potiſſimùm ratio eſſe videtur, quia pars citata non poteſt ſe defendere niſi ſuper expreſſè deductis in libello, vnde non aliter ſententia ferenda eſt. Vnde ſi ſuper non deductis ſit inter partes diſcuſſum, videtur ſuper illis ſententia ferri poſſe, quia non poteſt dici partem fuiſſe in defenſam,vt notauit Abb.in cap.Abbate de verborum ſignific. Afflict. deciſ.95. vel ſi compatiantur probata cum propoſitis ſecundum Vallaſ. ſup.num.13.

10 Item poni ſolet vbiq; clauſula illa (cum expenſis) quia de iure communi Iudex hàc expenſarum condemnationẽ facere non tenebatur, niſi á parte petitæ fuiſſent ſecundũ gloſ. in cap. fin. de reſcript. Couar.in pract.cap.27.nu.5. Nec enim officium ſuum tenetur impartiri, niſi petenti.l.4. §. hoc autem iuditium. ff. de damn. infect. Nec ſi omitterentur in condemnatione rei iudicatæ, poſtea peti poterãt. l.4.C. de poſiti. l.terminato. C.de fruct.& lit.expenſ. quãuis hodie aliud ſit,nam iudex tenetur ſemper victum condemnare in expenſis, licet ille iuſtam cauſam litigãdi habuerit. Ordin.lib.3. titul.67. quod non erat ita de iure cõmuni, ſecundum gloſ.& Bartol. in l. properandum. §.ſiue autẽ. C. de iudit. Meno.lib.2. de arbitr. cent.2.caſu 177. Et licet ſpecialiter nõ petantur, ſatis eſt principalem rem peti,& ſuper ea iuſtitiam miniſtrari argum. tex. in l.ædiles. §. item ſciendum. ff. de edilict. edict. aliàs ſi iudex ommittat condemnationem facere expenſarum, tenebitur reſarcire damnum,vt in dict. §.ſiue autem, in eo enim qui iuſtitiam denegat,facit litem ſuam.l.4.§ ſi Iudex.ff.de act. & oblig.l.fin.ff. de var. & extraord.

traord. cog. Quod non ſolum procedit quando fertur ſententia deffinitiua in negotio principali, ſed etiam quando fertur interlocutoria in negotio incidenti, vel emergenti l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expenſ. quia ſi per calũniam, aut temeritatem quis litigauerit, æquiſſimum eſt, vt hoc non cedat in præiuditium victoris, pro quo præſumitur propter ſententiam. l. 2. ibi, quod non arbitramur. C. de officio ciuil. iud. Meno. lib. 2. tit. 67. de præſumpt.

11 Item ponitur (*he fama publica*) quia licet fama publica de per ſe non inducat plenam probationem, ſed semiplenam, ſecundum gloſ. in cap. 1. verbo fama, extra de appell. Barto. in l. de minore. §. plurimum. num. 30. ff. de quæſt. & ibi Hypol. num. 27. tamen cum vno teſte plenam probationem inducit, ſecundum gloſ. & DD. quos refert Maſcar. de proba. concl. 753. Et ſic de ſtylo ponitur in fine articulorum, ſecundum Abb. in cap. inter dilectos. num. 2. de fide inſtrum. quam uis quando ſolum teſtes in fine examinis deponunt de prædictis extare publicã vocem & famam, illam non probari tenuerunt Burſat. cõſil. 20. num. 64. Ferretus conſil. 246. num. 2. lib. 2. Item dici ſolet in fine, *ſem contenda de juyzo*, quæ admonitio nõ eſt neceſſaria, ſed tamen ex urbanitate, ſecundum gloſ. in cap. licet Elij verb. in ſcripto, de ſymon.

CAP. III.

De exceptionibus.

§. I.
De ſuſpitione iudicum.

QVanuis nullibi reperiatur de iure ciuili neceſſariam eſſe cauſam, vt iudex ſuſpectus dicatur, ſed tantũ de iure canonico. cap. 2. cap. cum ſpetiali de appellat. quod ius apud nos ſeruatur etiam in ſeculari iudicio, tamẽ an id indiſtinctè in om nibus

nibus iudicibus etiam inferioribus admitti liceat, & bono publico conueniat; alij videāt, cum iure Caſtellæ, quæ eſt melior praxis, tantū ſufficit parti, quod iuret non eſſe calumnioſam ſuſpitionem l.22. tit.4. par.3. exceptis caſibus relatis in l.1. tit.10. lib.2. recopill.

2 Huius autem ſuſpitionis probatio, intra 45. dies finiri debet, & non vltra progredi tur, quanuis facto aduerſarij præd. terminus probationis eſſet tranſactus. Ordin. lib.3. titul. 21. §. 21. & 22. ibi, *ſem embargo*, quæ lex licet dura ſeruanda eſt. l. proſpexit. ff. qui, & á quibus. Nec enim licet nobis iudicare de lege, ſed ſecūdum legem. cap. erit autem 4. d. cap. paſtoralis. §.

3 quia vero de officio deleg. Et ob id cautè quidam ſupplementum impetrauit à Senatu maximo, nam cum leges vniuerſaliter ferri oporteat, nec ſoleant ſinguli articuli in ea explicari. l. iura. 1. & 2. l. neq; l. non poſſunt. ff. de ll. occurrenti caſu qui ſi contineatur in lege vniuerſali redderet eam iniquam, & durā, dictat æquitas illum caſum ſubducit de lege accedente ſuperioris auctoritate. l. 5. l. leges á 3. C. de ll.

Item poteſt, & debet pars aduerſa poſtquam pronuntiatum ſit ſuſpitionem procedere intra terminum obijcere impedimenta, & exceptiones aduerſus procedimentū ſuſpitionis; ita vt lapſo termino 30. dierum, & ſententia lata ſuper recuſatione talia impedimenta nihil præſtent, vt deciſum fuit in lite Guilherme Cocayme cum Franciſco d'Almeyda, Scriba Ioāne Leal, Anno 1609. Nam illa ſimul cum ſuſpitione currere debent, & vna ſententia terminari intra præfixum terminum, vt dixi. 4

§. 2.

De declinatoria fori.

Exceptio iſta declinatoria proponitur coràm eodem Iudice, cuius iuriſdictio declinatur, & iuditium incompetens allegatur, qui de 5

de tali incompetentia cognoſcere, ac pronuntiare poteſt. l. ſi quis ex aliena. ff. de iudit. vbi Bartol. & in l. 2. ff. ſi quis in ius vocatus, Gama deciſ. 340. num. 3. Licet ex eo Iudex aliquod intereſſe pretendat veluti ſportulas, ſecũdum Cabed. deciſ. 41. lib. 1. Qui ſuper illa ſumariè cognoſcere ac pronuntiare debet Paul. in l. 1. C. de ord. iud.
6 num, 9. Alioquin ſi abſq; pronuntiatione ad vlterius procederet, proceſſus tanquam à iudice ſuam iuriſdictionem ignorante factus eſſet nullus vt voluit Caualcan. conſil. 115. num. 4. Bartol. in l. multum. ff. de cond. & demonſt. Aſſinius in praxi. §. 13. cap. 8.
7 num. 2. Et ſiue ille pronuntiet ſe eſſe competentem, aut non, ſemper, & in omni caſu etiam minoris ſummæ vtraq; pars poteſt ſupplicare per petitionem, aut per inſtrumentum quicquid Vallaſc. conſi. 47. num. 5. in fin. tom. 1. tradidit Cabed. deciſ 48. nu. 2.
8 1. par. Sed quãuis de iure proceſſus corám Iudice incompetenti factus poſt declinatoriam annulletur, ſecundum Vantium de nullit. ex defectu iuriſdict. Gama. deciſ. 219. vbi plures ad id refert. Tamẽ in praxi ſæpe Senatus obſeruare ſolet, quod ſententia ſola annulletur, acta vero ad iuditium competens remittantur, & ſuſtineantur, vt decreuit Senatus in lite Ioan. Can ſuel, contra Gaſpar Iaques, Anno 1612. Scriba Ludoui. Motta Feo. Quicquid Alber. in l. 2. col. 6. verſ. ſed nunquid acta. ff. ſi quis in ius vocatus, & alij in l. is apud quem. C. 9
de edẽdo. Niſi pars ex eorũ annullatione intereſſe aliquod pretendat ſecundum Cabed. deciſ. 259. num. 2. Vallaſc. conſil. 65. ad fin. 1. par. Ali- 10
quando etiam in hoc caſu impetrari ſolet à Iudice competenti, vel conſeruatore auocatoria, & requiſitoria vt proceſſus remittatur, & transferatur iuxta ea quæ tradit Couar. pract. cap. 9. Quæ ſi per impedimenta cõſtiterit quod ſit notoriè iniuſta, aut nulla, vt quia ſit conceſſa ſine cauſæ

ſæ cognitiõe, vel ſine mandato principis, vt opus eſt iuxta Ordin. lib. 1. titul. 65. §. 18. Vel quia non conſtet de poteſtate iudicis requirentis, vt quia non ſit eius Iudex, ſecundum Couarru. in pract. cap. 11. num. 5. Cabed. deciſ. 49. 1. par. illa adimpleri non debet ex regula cap. inter cæteras de re iud. Couar. lib. 1. var. cap. 1. num. 10. verſ. vltimo. Marant. de ord. iud. diſput. 1. num. 36. Imò in ijs nec impedimenta remitti, ſed debere Iudicem requiſitum de illis cognoſcere decreuit Senatus in cauſa Petri Scholaris, cum Antonio de Brito de Sylua, ſuper auocatoria emanata à Conſeruatore Conymbr. Anno 1609. Scriba Marco do Couto.

§. 3.
De exceptione litis pendentiæ.

11 Iſta exceptio eſt etiam dilatoria, & idcirco ante litis conteſtationem. ſimiliter eſt obijcienda, Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 9. Afflict. deciſ. 130. num. 5. lib. 4. Aſsin. in praxi. §. 13. cap. 2. num. 3. Limita in 12 tertio comparẽte, qui poteſt etiam poſt litis conteſtationem dilatoriam exceptionem obijcere, vt obſeruat Angel. in l. ſi quis libertatem col. vltim. in fin. verſ. & ſecundum hoc. ff. de petit. hæred. Dec. in cap. cum ſuper num. 3. de officio deleg. quem ſequitur And. Gayl. lib. 1. pract. obſerua. 71. num. 8. Inducitur autẽ litis pendentia per ſupplicationem principi prorectam præſertim ſi ſubſequatur reſcriptum principis. l. 1. & 2. C. quando libellus princip. dat. & l. 1. C. vt lite pend. Vel per citationem, iuxta Clem. 2. vt lit. pend. declarat Guid. Pap. deciſ. 478. Alex. in l. cũ notiſsimi. C. de præſcript. 30. ann. Nam iuriſdictio dicitur præuenta per citationem vt probatur per iura, quæ dixi, lib. 2. cap. 2. Vel etiam per commiſsionem cauſæ, aut per impetrationem iudicis. cap. ſugeſtum de appell. ca p. cauſam o 2. de teſtibus. Vel etiam ſi cauſa licet noua, & pri-

priuilegiata reſpectu perſonarum dependeat ab inuentario & iuditio vniuerſali familiæ erciſcundæ, quia tunc remittenda erit ad priorem iudicem, vt praxi receptum eſſe conſtat, & deciſum à Senatu in lite Mariæ d'Oliua cum Guiomar de Lemos, Scriba Sebaſtiano Gõçal. de Lima, Anno 1612. Alios modos litis pendentiæ refert Firmianus verb. lis pendet, & Maſcard. probat. concl. 987.

53 Dixi autem per ſolam citationem induci litis pendentiam, quod intelligo non ſolum caſu, quo ipſe actor prius citauit corám vno iudice, & poſtea interpellauit reum coram alio, ſed etiam quando alius tertius veluti ſocius aut cohæres ſuper eadem re, & cauſa iam reum conuenerat, nam ne ipſe diuerſis iuditijs vexetur ſuper eadem cauſa, exceptio admittenda eſt. l. qui prior. ff. de iudit. iun. l. 1. ff. quibus rebus ad eundem iud. eatur, iudicauit Senatus in lite Hectoris Roderici cũ Antonio da Veiga, Scriba Ioan. de Payua, Anno 1609. Imò & rurſus idem intelligo quando ipſe Reus prius intẽtauit actionem contra actorẽ veluti de annulando, aut reſcindendo contractu (vti ſæpe contigit) & actor vult poſtea eum citare ſuper eadem re, & cauſa in alio iuditio, quantumuis ille agat via ordinaria, & iſte per viam ſummariam, exceptio recipiẽda eſt propter præuentionem iuditij, in lite Iuliani Enriquez cum Petro Booz, Scriba Ludouico Gomeſio decreuit Senatus Anno 1609. Pro qua deciſione inducitur tex. ratio in Ordin. lib. 3. tit. 33. §. 2. & l. qui prior. ff. de iudit. Nam & continentia cauſæ diuidi non poteſt. l. nulli. C. de iudit. iun. l. vbi cæptum. ff. eod. & facit quod tradit Gutierres de iuram. confirmat. cap. 2. num. 18. Contrarium tamẽ exiſtimauit Senatus pro vt infra dicam cap. 22. numẽ. 33. Limita in exceptione eius litis, quæ pendet in foro Eccleſiaſtico inter laicos, quia illa non admittitur ex deciſ-

ſione

ſione Cabed. Areſt. 91. 2.p.

§. 4.

De exceptionibus incidentibus, vel emergentibus.

14 EXceptio quæ incidit, vel emergit in cauſa principali, aut eſt præiuditialis aut non. Primò caſu facit vt ſuper negotio principali ſuper ſedeat Iudex vſq; quo incidens finiatur, & plenè tractetur vt in l. quoniam Alexandrum. C. ad l. Iul. de adult. l. 3. C. de iudit. l. pen. C. de ord. cogn. ex quibus ita decisum fuit in caſu de quo Cabed. areſt. 89. 2. par. Nam ideo dicitur præiuditialis quia præiuditium affert cauſæ principali. §. præiuditiales Inſt. de action. ita vt ceſſet negotium principale ſi pronuntietur in fauorem obijcientis. l. fundũ. l. fundi. ff. de except. l. 2. C. de ord. cog. cap. tuam eodem titul. l. 1. C. de ord. iudit. cap.
15 lator qui filij ſint legit. Si vero cauſa emergens, vel incidens, non eſt præiuditialis ceſſetur vna, & eadem cum negotio principali, ita vt iudex aditus non dicatur incidenter de ea cognoſcere, ſed impartiri officium ſuum in negotio principali, vt tenet Barto. ſic intelligendus in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis, quẽ ſequitur Iaſſ. in §. ex maleficijs. num. 77. de action. Et eſt communis opinio ſecundum Hypolit. conſil. 115. num. 19. adeò vt malè doceant auctores communiter in l. 3. C. de iudit, dicentes iudicem cauſarum criminalium non poſſe incidenter cognoſcere de negotio ciuili, id enim tripliciter intelligi poteſt, primò quando cauſa eſt præiuditiales, & tunc vera eſt communis opinio ex eo, quia priùs tractanda eſt, nec poteſt cognoſci de cauſa principali, antequam de ea cognoſcatur. l. quoniam Alexandrum. C. de adulterijs. Secundò, quando eſt exceptio non præiuditialis, ſed aliàs peremptoria veluti exceptio pacti, & tunc non dicitur cauſa incidens, ſed excludens actionem, ſeu accuſationem, vt in l. 2. ff de except. Ideòq; non eſt mirũ

ſi

ſi Iudex qui cognoſcit de ac cuſatione, poſſit etiam cognoſcere de pacto. Tertiò, quã do verè negotium eſt incidens, & tunc ſi non poſſit ſeparari á negotio principali, nemo dubitat poſſe eundem Iudicem de ea cognoſcere, ex ratione tex. in d. l. quoniã Alexand. quanuis tunc ſumarié agendum ſit vt in dict. l. 3. & in l. ſi quis á liberis. §. ſi vel
16 parens. ff. delib. agnoſc. Propterea, quod non eſt cauſa præiuditialis, cæterùm ſi negotium incidens poſſit ſeparari à negotio principali, nõ video cur Iudex cauſarũ criminalium non poſſit de tali negotio ciuili, etiam inciden ter cognoſcere, quicquid dicant Iaſſ. & alij in l. 3. C. de Iudit. vnde fit vt ſi cauſa eſt præiuditialis licet de ea non poſſit Iudex ſeparatim cognoſcere, poteſt tamen quando eadem eſt incidens, vt l. 3. C. de iudit. l. 1. C. de ord. cogni. & in ea ferre ſententiam deffinitiuam, quæ habeat auctoritatem rei iudicatæ, quicquid contrarium velit Iaſſo. poſt alios in l. 1. §. qui mandatam. nu. 7. ff. de offic. eius.

§. 5.

De impedimentis in genere, & qualia illa ſint, quæ admitti debeant, vel non.

OPportunè hic, quoniam de dilatorijs agimus, annectitur tractatus de 17
impedimentis in genere, nã ſolent procuratores moroſi, qui cauſas protelare ſtudent, vbiq; impedire, & impugnare id quod iudex præcipit; & Hiſpani irrident, & inuehuntur in iura noſtra, quæ hoc non prohibent; vnde nõ defuere iudices grauiſſimi, qui ſaltim in audientia huic cautellæ prudenter contraueniunt, iubent enim vt verbaliter procurator explicet, vel illico proponat, quæ ſint impedimenta ad obijciendum. 18
Quo modo cautè euitatur magna litium prolixitas, cui obuiari cõnueuit, ſunt enim fugiendæ lites propter expẽſas, & vexationes, & alia incõmoda, quæ inde oriuntur, vt l. fratris. C. de tranſact. l. mi-

minoribus.ff.de minor. l.ſeruus. ff.de act. & oblig. cap. diſpendia de reſcript. in 6. Idq; laudatur à I. C. in l. item ſi res. §. fin. de alien. iud. mut. Nam ob bonum publicum introductum eſt finem, & modum litibus præſcribi. l. properandum. C. de iudit. cap. finem litibus de dolo, & contum. cap. 1. de appellat. in 6. l. litibus. C. de agricol. & cenſ. lib. 11.

18 Data igitur copia ad obijciendum, poſteaq; ſuper eo vnus impugnat, & alter ſuſtinet per rationes iuridicas, Iudex pronuntiat ſuper receptione impedimentorum, quæ ſi non admittuntur, ſupplicari poteſt per petitionē. Si autem iudex illa receperit, non poteſt altera pars grauamen interponere per petitionē, niſi tantum in actu proceſſus ex conſuetudine Regni, vnde tunc càutela eſt, vt procurator in audientia aliquid requirat à Iudice quod ſibi erit denegandum, à qua denegatione cum ſupplicare liceat, in petitione grau. minis cumulatiuè aget de vno, & altero grauamine, quibus Senatus vtriq; vel alteri magis neceſſario prouidere ſolet, vti contigit in proceſſu Ludouici de Arutia cū Alōſo Nuñes Flores, Scriba Ludouic. Gomeſio, Anno 1616.

Diximus autem per ſententiam Iudicem pronuntiare prius debere ſuper receptione impedimentorum, antequam ponantur in dilatione, quia ſi non fuerint releuantia, recipi non debent: nec eſt tunc neceſſaria probatio, reijcitur enim illa, quādo impertinens apparuerit: l. ad probationem. 22. vbi Bald. C. de probat. Alexan. conſil. 166. num. 7. volum. 6. Dec. in cap. dilecti, num. 4. de except. Et quod ſit notoriè impertinens demonſtrari poteſt arguendo à ſufficienti partium enumeratione, quod in iure argumentum ſolidiſſimum eſt l. patre furioſo, vbi notatur de ijs qui ſunt ſui, vti in eodem propoſito arguit Roland. à Valle conſil. 34. ex num. 13. lib. 3. Aut quando 20 non 19

non ſit veriſimile id quod dicitur in impedimentis, nec enim admittitur probatio rei non veriſimilis, vt voluit Imol. per tex. ibi in cap. quia veriſimile de præſumpt. ſequitur Anchar. conſil. 257. refert Tiraquel. in l. ſi vnquam in præfat. numer. 39.
21 in fine. Aut quando in articulis nulla alia teſtium probatio admittēda erat, niſi per inſtrumenta, iuxta Ordin. lib. 3. tit. 59. Et illa fuerunt cum articulis iam oblata, tunc ſi ex illis nullum adhuc ius partis obijciētis eſſe apparuerit, impedimenta recipi non debent, nam vltra dilatio inutilis, & ſuperflua cenſetur, & circuitus euitandus eſt. l. dominus teſtamento. ff. de condict. indeb. Clementina auditor de reſcriptis, cum concordantijs vtrobiq; adductis per glo. Noſter autem Senatus vbiq; reijcit inutilia ſuperflua, & otioſa, idq; magis expedit partibus, ne vexentur ſuperfluis litibus, & expenſis. Aut ſi impedimenta obijciūtur in cauſis ſumarijs, & illa altiorem indaginem requirunt, nam tunc admittenda non ſunt, vt eſt vera Vlpiani traditio in l. 3. §. ibidem. ff. ad exhibendum. l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad Trebellian. vbi gloſ. ante pen. alias concordantias ad id etiam adducit. Dicuntur autem ſummariæ cauſæ illæ, de quibus Iudex ſummatim cōgnoſcere debet, quarum exempla vide bis relata per Accurſ. in l. 3. verſ. ſciendum eſt autem, verbo ſummatim. ff. ad exhibēd. & melius per Ordinat. reg. lib. 3. tit. 18. §. 3. vſq; ad §. 12. Dicentur etiam impedimenta requirentia altiorem indaginem, quæ vel ſint in ſe ita obſcura vt ius partis illico, & manifeſtè non indicent, vel quæ incontinenti probari non poſſunt, ideſt intra terminum ad probandum conceſſum vt dixi. lib. 4. cap. 10.
22 num. 31. Aut ſi impedimenta ſint reiterata, ideſt ſi prioribus impedimentis adhuc nō finitis, vna poſt alia adducātur, quæ quidē admitti non de-

mer.7.C.de ord.cogn.declarat Fel i 1. in cap.ſuborta. numer.3.& 4.de re iud.pro quo eſt tex.opt.in l.vindicantem 17.cum l.ſequēti. ff. de euict. Bart.in l. Iulianus verum debitorem. num.10.ff.de cond. in deb. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. num.6. in 5. oppoſit.ff.de verb.oblig. vbi explicat quādo deciſum in vno iuditio per viam exceptionis

30 poſſit in alio refricari. Fallit ſi de materia veteri excipiatur ad alium caſum, & ad alium finem diuerſum, nam repelli non debet, quia ex diuerſis non fit illatio. l. vlt. in fin.& ibi Barto. ff.de calumniator. l. Papinianus, & ibi quoque Bartol. ff.de minoribus, & l. inter ſtipulantem. §.ſacram. ibi. *ſed hæc diſsimilia ſunt*. ff. de verb. oblig. ex quibus illud axioma depromitur ſeparatorum ſeparatam eſſe rationem.

31 E contrario autem generaliter in dubio impedimenta recipi ſolēt, vt merita cauſæ partium aſſertione pandātur ex l.fin. C. ſi per vim, vel alio modo. l. Necenius verſi. in re.ff.de neg.geſt. Barboſ.in l.ſi alienam. num.5. ff. ſolut. matrimon. Nec ad receptionem impedimentorum oportet quod ſtatim conſtet de veritate illorum, ſed quod exceptionū forma concludat intentum, iuxta tradita per Speculat.in tit.de officio iud. §. de ſeruitutibus, num. 14.

Sed ſi iudex impedimenta 32
admiſerit,& poſtea apparuerit in fine, quod non debuerant admitti, pronuntiat pro non probatis Maranta in practic.pag.441.nu.23 Barto.in l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus.num.11. & ibi Iaſſon. num.31.ff.de iur.iurand.Quāuis regulariter ſi illa probentur, victoriam certam promittunt excipienti,& ſecundum ea iudex pronuntiare tenetur, iuxta gloſ.in cap. cū contingat.verb. nihilominus extra de officio deleg. Dec. conſil.84.num.2.Nam iudex recipiendo articulos, tunc per interlocutoriam pronuntiare cenſetur illos eſſe pertinentes, & dicuntur pertinen

tes

tes etiam modicum conferẽtes ad cauſam, vt notat Bald. in cap. quoniam de teſtibus.
33 Rurſus aliquando impedimẽta, non ſolum admittuntur, ſed etiam, ſi ſtatim iuſta appareant, ſimul recipiuntur ac habentur pro probatis, ſine aliqua præuia pronuntiatione ſuper eorum receptione, quod cauſa breuitatis optimo cõſilio introductum eſſe cenſetur in lite Paul. Rodrigues, cum Ludouico de Mercado, Scriba Paulo da Breu, Ann. 1611. Nam exceptio ſi eſt notoria ſatis eſt, quod allegetur, nec opus eſt vt probetur, docet gloſ. verb. aliás in Clementina appellanti de appell. communiter recepta, ſecundum Couarru. in cap. Raynutius. §. 11. num. 3. Tiraquel. de retract. tit. 1. §. 32. gloſ. 1. num. 98. Padilla in l. ædiles in fin. C. de ſeruit.
34 Et dicitur notorium, quod ex ipſis actis apparet, vt dixi infra. cap. 15. num. 4. Aut ſi impedimenta à iure inſint, & in iure conſiſtant, nãtunc ſimul, ſi admittuntur, haberi etiam debent pro probatis, quia in ijs, quæ inſunt ſupplere debet Iudex etiam parte non opponente, ita Bart. in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. num. 20. verſ. ſi verò apparet. ff. de pactis, dixi infra. cap. 22. num. 59. & 60. vbi videbis exempla.

CAP. IIII.

De exceptionibus peremptorijs.

Ex ijs prior eſt ſententia l. 1. ff. de re iud. quoniã illa finem, & modum litibus imponit. l. 2. §. fin. C. de veter. iur. enu. l. cum quærebatur. ff. Iud. ſolu. l. 1. §. fin. ff. ad tertyll. l. tranſacta. ff. de verb. ſign. l. terminato. C. de fruct. & lit. expens, & ſingulis controuerſijs vnum iudicati finem ſufficere placuit, vt dicit tex. in l. ſingulis. ff. de except. rei iud. quia res iudicata facit ius inter partes, & pro veritate habetur. l. res iudicata. ff. de reg. iur. l. penul. 1

ſæ cognitione, vel ſine mandato principis, vt opus eſt iuxta Ordin. lib. 1. titul. 65. §. 18. Vel quia non conſtet de poteſtate iudicis requirentis, vt quia non ſit eius Iudex, ſecundum Couarru. in pract. cap. 11. num. 5. Cabed. deciſ. 49. 1. par. illa adimpleri non debet ex regula cap. inter cæteras de re iud. Couar. lib. 1. var. cap. 1. num. 10. verſ. vltimo. Marant. de ord. iud. diſput. 1. num. 36. Imò in ijs nec impedimenta remitti, ſed debere Iudicem requiſitum de illis cognoſcere decreuit Senatus in cauſa Petri Scholaris, cum Antonio de Brito de Sylua, ſuper auocatoria emanata à Conſeruatore Conymbr. Anno 1609. Scriba Marco do Couto.

§. 3.

De exceptione litis pendentiæ.

11 Iſta exceptio eſt etiam dilatoria, & idcirco ante litis conteſtationem ſimiliter eſt obijcienda, Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 9. Afflict. deciſ. 130. num. 5. lib. 4. Aſsin. in praxi. §. 13. cap. 2. num. 3. Limita in 12 tertio comparẽte, qui poteſt etiam poſt litis conteſtationem dilatoriam exceptionem obijcere, vt obſeruat Angel. in l. ſi quis libertatem col. vltim. in fin. verſ. & ſecundum hoc. ff. de petit. hæred. Dec. in cap. cum ſuper num. 3. de officio deleg. quem ſequitur And. Gayl. lib. 1. pract. obſerua. 71. num. 8. Inducitur autẽ litis pendentia per ſupplicationem principi porrectam præſertim ſi ſubſequatur reſcriptum principis. l. 1. & 2. C. quando libellus princip. dat. & l. 1. C. vt lite pend. Vel per citationem, iuxta Clem. 2. vt lit. pend. declarat Guid. Pap. deciſ. 478. Alex. in l. cũ notiſsimi. C. de præſcript. 30. ann. Nam iuriſdictio dicitur præuenta per citationem vt probatur per iura, quæ dixi, lib. 2. cap. 2. Vel etiam per commiſsionem cauſæ, aut per impetrationem iudicis. cap. ſugeſtum de appell. cap. cauſam 02. de teſtibus. Vel etiam ſi cauſa licet noua, & pri-

priuilegiata reſpectu perſonarum dependeat ab inuentario & iuditio vniuerſali familiæ erciſcundæ, quia tunc remittenda erit ad priorem iudicem, vt praxi receptum eſſe conſtat, & deciſum à Senatu in lite Mariæ d'Oliua cum Guiomar de Lemos, Scriba Sebaſtiano Gõçal. de Lima, Anno 1612. Alios modos litis pendentiæ refert Firmianus verb. lis pendet, & Maſcard. probat. concl. 987.

13 Dixi autem per ſolam citationem induci litis pendentiam, quod intelligo non ſolum caſu, quo ipſe actor prius citauit corám vno iudice, & poſtea interpellauit reum coram alio, ſed etiam quando alius tertius veluti ſocius aut cohæres ſuper eadem re, & cauſa iam reum conuenerat, nam ne ipſe diuerſis iuditijs vexetur ſuper eadem cauſa, exceptio admittenda eſt. l. qui prior. ff. de iudit. iun. l. 1. ff. quibus rebus ad eundem iud. eatur, iudicauit Senatus in lite Hectoris Roderici cũ Antonio da Veiga, Scriba Ioan. de Payua, Anno 1609. Imò & rurſus idem intelligo quando ipſe Reus prius intẽtauit actionem contra actorẽ veluti de annulando, aut reſcindendo contractu (vti ſæpe contigit) & actor vult poſtea eum citare ſuper eadem re, & cauſa in alio iuditio, quantumuis ille agat via ordinaria, & iſte per viam ſummariam, exceptio recipiẽda eſt propter præuentionem iuditij, in lite Iuliani Enriquez cum Petro Booz, Scriba Ludouico Gomeſio decreuit Senatus Anno 1609. Pro qua deciſione inducitur tex. ratio in Ordin. lib. 3. tit. 33. §. 2. & l. qui prior. ff. de iudit. Nam & continentia cauſæ diuidi non poteſt. l. nulli. C. de iudit. iun. l. vbi cæptum. ff. eod. & facit quod tradit Gutierres de iuram. confirmat. cap. 2. num. 18. Contrarium tamẽ exiſtimauit Senatus pro vt infra dicam cap. 22. numẽ. 33. Limita in exceptione eius litis, quæ pendet in foro Eccleſiaſtico inter laicos, quia illa non admittitur ex deciſ-

ſione

ſione Cabed. Areſt. 91. 2.p.

§. 4.

De exceptionibus incidentibus, vel emergentibus.

14 EXceptio quæ incidit, vel emergit in cauſa principali, aut eſt præiuditialis aut non. Primò caſu facit vt ſuper negotio principali ſuperſedeat Iudex vſq; quo incidens finiatur, & plenè tractetur vt in l. quoniam Alexandrum. C. ad l. Iul. de adult. l. 3. C. de iudit. l. pen. C. de ord. cogn. ex quibus ita deci um fuit in caſu de quo Cabed. areſt. 89. 2. par. Nam ideo dicitur præiuditialis quia præiuditium affert cauſæ principali. §. præiuditiales Inſt. de action. ita vt ceſſet negotium principale ſi pronuntietur in fauorem obijcientis. l. fundũ. l. fundi. ff. de except. l. 2. C. de ord. cog. cap. tuam eodem titul. l. 1. C. de ord. iudit. cap.

15 lator qui filij ſint legit. Si vero cauſa emergens, vel incidens, non eſt præiuditialis ceſſetur vna, & eadem cum negotio principali, ita vt iudex aditus non dicatur incidere de ea cognoſcere, ſed impartiri officium ſuum in negotio principali, vt tenet Barto. ſic intelligendus in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis, quẽ ſequitur Iaſſ. in §. ex maleficijs. num. 77. de action. Et eſt communis opinio ſecundum Hypolit. conſil. 115. num. 19. adeò vt malè doceant auctores communiter in l. 3. C. de iudit, dicentes iudicem cauſarum criminalium non poſſe incidenter cognoſcere de negotio ciuili, id enim tripliciter intelligi poteſt, primò quando cauſa eſt præiuditiales, & tunc vera eſt communis opinio ex eo, quia priùs tractanda eſt, nec poteſt cognoſci de cauſa principali, antequam de ea cognoſcatur. l. quoniam Alexandrum. C. de adulterijs. Secundò, quando eſt exceptio non præiuditialis, ſed aliàs peremptoria veluti exceptio pacti, & tunc non dicitur cauſa incidens, ſed excludens actionem, ſeu accuſationem, vt in l. 2. ff de except. Ideòq; non eſt mirũ

ſi

ſi Iudex qui cognoſcit de accuſatione, poſſit etiam cognoſcere de pacto. Tertiò, quã do verè negotium eſt incidens, & tunc ſi non poſſit ſeparari á negotio principali, nemo dubitat poſſe eundem Iudicem de ea cognoſcere, ex ratione tex. in d. l. quoniã Alexand. quanuis tunc ſumariè agendum ſit vt in dict. l. 3. & in l. ſi quis á liberis. §. ſi vel
16 parens. ff. delib. agnoſc. Propterea, quod non eſt cauſa præiuditialis, cæterùm ſi negotium incidens poſſit ſeparari à negotio principali, nõ video cur Iudex cauſarũ criminalium non poſſit de tali negotio ciuili, etiam inciden ter cognoſcere, quicquid dicant Iaſſ. & alij in l. 3. C. de Iudit. vnde fit vt ſi cauſa eſt præiuditialis licet de ea non poſſit Iudex ſeparatim cognoſcere, poteſt tamen quando eadem eſt incidens, vt l. 3. C. de iudit. l. 1. C. de ord. cogni. & in ea ferre ſententiam deffinitiuam, quæ habeat auctoritatem rei iudicatæ, quicquid contrarium velit Iaſſo. poſt alios in l. 1. §. qui mandatam. nu. 7. ff. de offic. eius.

§. 5.

De impedimentis in genere, & qualia illa ſint, quæ admitti debeant, vel non.

OPportunè hic, quoniam de dilatorijs agimus, annectitur tractatus de impedimentis in genere, nã ſolent procuratores moroſi, qui cauſas protelare ſtudent, vbiq; impedire, & impugnare id quod iudex præcipit; & Hiſpani irrident, & inuehuntur in iura noſtra, quæ hoc non prohibent; vnde nõ defuere iudices grauiſſimi, qui ſaltim in audientia huic cautellæ prudenter contrauenient, iubent enim vt verbaliter procurator explicet, vel illico proponat, quæ ſint impedimenta ad obijciendum. 17 18
Quo modo cautè euitatur magna litium prolixitas, cui obuiari conueuit, ſunt enim fugiendæ lites propter expẽſas, & vexationes, & alia incõmoda, quæ inde oriuntur, vt l. fratris. C. de tranſact. l. mi-

minoribus.ff.de minor. l.ſeruus.ff.de act.& oblig.cap.diſpendia de reſcript. in 6. Idq; laudatur à I. C. in l. item ſi res. §.fin. de alien. iud. mut. Nam ob bonum publicum introductum eſt finem, & modum litibus præſcribi. l. properandum. C. de iudit. cap. finem litibus de dolo, & contum. cap. 1. de appellat. in 6. l. litibus. C. de agricol. & cenſ.lib.11.

18 Data igitur copia ad obijciendum, poſteaq; ſuper eo vnus impugnat, & alter ſuſtinet per rationes iuridicas, Iudex pronuntiat ſuper receptione impedimentorum, quæ ſi non admittuntur, ſupplicari poteſt per petitionẽ. Si autem iudex illa receperit, non poteſt altera pars grauamen interponere per petitionẽ, niſi tantum in actu proceſſus ex conſuetudine Regni, vnde tunc càutela eſt, vt procurator in audientia aliquid requirat à Iudice quod ſibi erit denegandum, à qua denegatione cum ſupplicare liceat, in petitione grauaminis cumulatiuè aget de vno, & altero grauamine, quibus Senatus vtriq; vel alteri magis neceſſario prouidere ſolet, vti contigit in proceſſu Ludouici de Arutia cũ Alõſo Nuñes Flores, Scriba Ludouic.Gomeſio, Anno 1616.

Diximus autem per ſententiam Iudicem pronuntiare prius debere ſuper receptione impedimentorum, antequam ponantur in dilatione, quia ſi non fuerint releuantia, recipi non debent: nec eſt tunc neceſſaria probatio, reijcitur enim illa, quã do impertinens apparuerit: l. ad probationem. 22. vbi Bald. C. de probat. Alexan. conſil.166. num.7. volum.6. Dec. in cap. dilecti, num. 4. de except. Et quod ſit notoriè impertinens demonſtrari poteſt arguendo à ſufficienti partium enumeratione, quod in iure argumentum ſolidiſſimum eſt l. patre furioſo, vbi notatur de ijs qui ſunt ſui, vti in eodem propoſito arguit Roland.à Valle conſil.34. ex num. 13. lib. 3. Aut quando 20 non

non ſit veriſimile id quod dicitur in impedimentis, nec enim admittitur probatio rei non veriſimilis, vt voluit Imol. per tex. ibi in cap. quia veriſimile de præſumpt. ſequitur Anchar. conſil. 257. refert Tiraquel. in l. ſi vnquam in præfat. numer. 39.
21 in fine. Aut quando in articulis nulla alia teſtium probatio admittẽda erat, niſi per inſtrumenta, iuxta Ordin. lib. 3. tit. 59. Et illa fuerunt cum articulis iam oblata, tunc ſi ex illis nullum adhuc ius partis objiciẽtis eſſe apparuerit, impedimenta recipi non debent, nam vltra dilatio inutilis, & ſuperflua cenſetur, & circuitus euitandus eſt. l. dominus teſtamento. ff. de condict. indeb. Clementina auditor de reſcriptis, cum concordantijs vtrobiq; adductis per glo. Noſter autem Senatus vbiq; reijcit inutilia ſuperflua, & otioſa, idq; magis expedit partibus, ne vexentur ſuperfluis litibus, & expenſis. Aut ſi impedimenta objiciũtur in cauſis ſumarijs, & illa altiorem indaginem requirunt, nam tunc admittenda non ſunt, vt eſt vera Vlpiani traditio in l. 3. §. ibidem. ff. ad exhibendum. l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad Trebellian. vbi gloſ. ante pen. alias concordantias ad id etiam adducit. Dicuntur autem ſummariæ cauſæ illæ, de quibus Iudex ſummatim cognoſcere debet, quarum exempla vide bis relata per Accurſ. in l. 3. verſ. ſciendum eſt autem, verbo ſummatim. ff. ad exhibẽd. & melius per Ordinat. reg. lib. 3. tit. 18. §. 3. vſq; ad §. 12. Dicentur etiam impedimenta requirentia altiorem indaginem, quæ vel ſint in ſe ita obſcura vt ius partis illico, & manifeſtè non indicent, vel quæ incontinenti probari non poſſunt, ideſt intra terminum ad probandum conceſſum vt dixi. lib. 4. cap. 10. num. 31. Aut ſi impedimenta 22
ſint reiterata, ideſt ſi prioribus impedimentis adhuc nõ finitis, vna poſt alia adducãtur, quæ quidẽ admitti non de-

debent, nam ſolent non nulli vt primum obijciunt aliqua impedimenta, antequam illa finiantur, & terminentur, de alijs etiam obiectis opponere, vt quia receptis impedimentis, & admiſſa parte ad probationē, poſtea ipſe petit copiam ſibi dari aduerſus publicationem illius incidentis; ex quo præſumitur iam malitia contrà impedientem voluiſſe ſcilicet facere iocum magnum vt in cap. nullus dubitat de præſump. Propterea in ijs cautè iudices in Regno Caſtellæ ex praxi concedūt decem dies dilationis peremptorios abſq; aliqua publicatione, & concluſione (vulgo ibi dicitur, *con todo cargo de publicacion y concluſo*) & ita conuenit ne in vnoquoq; incidenti proceſſus ordinarius
23 fiat. Aut quando in ipſis impedimentis apparet aliqua præſumptio contra impediētē, nam hæc etiā impedimenta recipi non debēt Innoc. in cap. ſuper hoc. num. 2. de renuntiation. vbi ponit exemplum in eo qui obijcit de ſpōtanea voluntate contra agentem de vi: nam probata violēta ſpoliatione per duos teſtes, non valet aduerſario aliqua probatio ſuper ſpontanea, etiam ſi per centū teſtes probaret vt dixi infra. lib. 4. cap. 9. num. 3. Aut quando impedimenta præſumantur calūniosa, vt quia impedientis procurator non ſit ſufficiens ſeu litem negligat, & ab ea deſiſtat. l. ſed ſi vnius. §. procuratorem o 1. ff. de injurijs, vbi excluditur pater ab actione pro filio dando mandatū non ſufficiens. cap. cum dilecti de reſtitutione ſpol. Vel quia illa ad rem non faciant. Rebuf. de reſcript. articul. 3. gloſ. 3. in fin. tom. 2. vel quia non ſeruiant deciſioni proceſſus, idem Rebuf. vbi ſupra gloſ. 5. Deniq; omnia illa impedimenta, quæ nihilo aliò tēdunt, quâm vt morentur, & differant litem, & fruſtrentur, reijci debēt, quia calūniosa præſumentur vti reſcripſere I. C. in l. ſi calumnietur, ff. de verb. ſign. & in l. ſed ad eos. ff. ex quibus cauſ. maior 24

vti

vti ad hoc ea notauit Rebuſ. vbi ſup. gloſ. 3. Maſcard. de probat. concluſ. 253. num. 9.
25 Aut quando impedimenta ſint de materia veteri, & iam allegata, nam iſta quoq; admitti non debent ex l. 1. vbi gloſſ. Bald. Iaſſ. & Meneſ. C. de iur. & fact. ignor. gloſ. notab. in l. Necenius 41. §. fin. ff. de re iud. Alex. in l. ex diuerſo. §. fin. col. 2. verſ. ſecundò etiam limita. ff. ſolut. matrimon. Fallit tamen ſi illa iu
26 dex non reprobauerit, quia tunc poterit poſtea de illis nihilominus opponit ex l. quod in diem. 6. §. fin. ff. de compenſat. l. ſi autem 8. §. fin. ff. de negot. geſt. tenet Abb. in cap. fin. col. vlt. de iu ram. calum. Paul. in l. fin. §. donec. C. de iur. delib. & eſt communis ſecundum Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. num. 26. ff. de verb. obligat.
32 Secundò, fallit etiam ſi Iudex illa expreſſè reprobaſſet in caſu exceptionis perẽptoriè, nam adhuc poteſt reus reſpondere libello actoris ex materia iam diſcuſſa, & allegata in illa, quam iudex reprobauit Ordin. lib. 3, tit. 20. §. 15. quod non deuiat à iure communi, vbi prædict. exceptio ſi habet altiorẽ indaginem ſolet reſeruari in proceſſu cauſæ in tẽpus, quò negotium principale definitiuè decidendum ſit vt per Bartol. poſt gloſ. ibi, in l. nam poſtea in princ. ff. de iur. iur. Mirant. in pract. pag. 417. num. 13. & de communi ſtylo Curiæ Caſtellæ ita in Regijs Conuentibus inualuiſſe teſtatur Molina lib. 4. de primog. cap. 9. num. 42. Tertiò 28
fallit ſi qualitas aliqua addatur, quia tunc iam non dicetur materia vetus ſecundum Soares allegat. 5. num. 4. Vel etiam ſi materiæ veteri noua cauſa interueniat, vt in l. de eo. §. ſæpius. ff. ad exhibend. quo loco I. C. huius rei tria exẽpla proponit. Quartò fal- 29
lit quoties eſt diuerſus finis agendi ab eo, qui erat excipiẽdi, nam quod deductum eſt, per viam excipiendi, ſi non obtineatur, poteſt peti per viam actionis Paul. in l. 1. nu

mer.7.C.de ord.cogn.declarat Fe i i. in cap.ſuborta. numer.3.& 4.de re iud.pro quo eſt tex.opt.in l.vindicantem 17.cum l.ſequēti. ff. de euict. Bart.in l. Iulianus verum debitorem. num.10.ff.de cond. in deb. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. num.6. in 5. oppoſit.ff.de verb.oblig. vbi explicat quādo deciſum in vno iuditio per viam exceptionis
30 poſſit in alio refricari. Fallit ſi de materia veteri excipiatur ad alium caſum, & ad alium finem diuerſum, nam repelli non debet, quia ex diuerſis non fit illatio. l. vlt. in fin.& ibi Barto. ff.de calumniator. l. Papinianus, & ibi quoque Bartol. ff.de minoribus, & l. inter ſtipulantem. §.ſacram. ibi. *ſed hæc diſſimilia ſunt*. ff. de verb. oblig. ex quibus illud axioma depromitur ſeparatorum ſeparatam eſſe rationem.

31 E contrario autem generaliter in dubio impedimenta recipi ſolēt, vt merita cauſæ partium aſſertione pandātur ex l.fin. C. ſi per vim, vel alio modo. l. Necenius verſi. in re.ff.deneg.geſt. Barboſ.in l.ſi alienam. num.5. ff. ſolut. matrimon. Nec ad receptionem impedimentorum oportet quod ſtatim conſtet de veritate illorum, ſed quod exceptionū forma concludat intentum, iuxta tradita per Speculat.in tit.de officio iud. §. de ſeruitutibus, num. 14.

Sed ſi iudex impedimenta 32
admiſerit, & poſtea apparuerit in fine, quod non debuerant admitti, pronuntiat pro non probatis Maranta in practic.pag.441.nu.23 Barto.in l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus.num.11. & ibi Iaſſon. num.31.ff.de iur.iurand. Quāuis regulariter ſi illa probentur, victoriam certam promittunt excipienti, & ſecundum ea iudex pronuntiare tenetur, iuxta gloſ.in cap. cū contingat.verb. nihilominus extra de officio deleg. Dec. conſi.84.num.2. Nam iudex recipiendo articulos, tunc per interlocutoriam pronuntiare cenſetur illos eſſe pertinentes, & dicuntur pertinen

tes etiam modicum conferẽtes ad cauſam, vt notat Bald. in cap. quoniam de teſtibus.
33 Rurſus aliquando impedimẽta, non ſolum admittuntur, ſed etiam, ſi ſtatim iuſta appareant, ſimul recipiuntur ac habentur pro probatis, ſine aliqua præuia pronuntiatione ſuper eorum receptione, quod cauſa breuitatis optimo cõſi io introductum eſſe cenſetur in lite Paul. Rodrigues, cum Ludouico de Mercado, Scriba Paulo da Breu, Ann. 1611. Nam exceptio ſi eſt notoria ſatis eſt, quod allegetur, nec opus eſt vt probetur, docet gloſ. verb. aliás in Clementina appellanti de appell. communiter recepta, ſecundum Couarru. in cap. Raynutius. §. 11. num. 3. Tiraquel. de retract. tit. 1. §. 32. gloſ. 1. num. 98. Padilla in l. ædiles in fin. C. de ſeruit.
34 Et dicitur notorium, quod ex ipſis actis apparet, vt dixi infra. cap. 15. num. 4. Aut ſi impedimenta à iure inſint, & in iure conſiſtant, nãtunc ſimul, ſi admittuntur, haberi etiam debent pro probatis, quia in ijs, quæ inſunt ſupplere debet Iudex etiam parte non opponente, ita Bart. in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. num. 20. verſ. ſi verò apparet. ff. de pactis, dixi infra. cap. 22. num. 59. & 60. vbi vid按 debis exempla.

CAP. IIII.

De exceptionibus peremptorijs.

1 Ex ijs prior eſt ſententia l. 1. ff. de re iud. quoniã illa finem, & modum litibus imponit. l. 2. §. fin. C. de veter. iur. enu. l. cum quærebatur. ff. Iud. ſolu. l. 1. §. fin. ff. ad tertyll. l. tranſacta. ff. de verb. ſign. l. terminato. C. de fruct. & lit. expens, & ſingulis controuerſijs vnum iudicati finem ſufficere placuit, vt dicit tex. in l. ſingulis. ff. de except. rei iud. quia res iudicata facit ius inter partes, & pro veritate habetur. l. res iudicata. ff. de reg. iur. l. penul. §. pen-

§.pen.ff.de iuſt.& iur.l.1.& l.praeſes.ff.de re iud. Amplia etiam ſi ſentētia ſit cum alijs habita,dummodo ſit cum legitimo contradictore, à quo ius itidem aliorum pendeat. Vel ſuper iure vniuerſali,aut libertatis,vel legitimationis, aut filiationis, vt in l. ingenuum. ff.de ſtat. homin. l. 1. §.fin.cum leg.ſequenti. ff. de lib.agnoſ. Alex.in l.ſæpe. nu. 76. ff.de re iud. Abb. in cap. pēn. num. 17. extra eodem. Couar.pract.cap.13. num 5. l.19.& 21.tit.22.par.3.Tiraquel.de nobil.cap.37 num.2. & ſentit gloſ.2 in l. & an eandem.ff.de except.rei iud. niſi in caſu leg.2. C.de fid.inſtrumen. vbi Bald. & in alijs de quibus infra. cap. 21. nu.10. Secundò, amplia etiam ſi ſententia ſit lata in iuditio ſummario, vt per Bartol. in l. á Diuo Pio. §.ſi ſuper rebus.ff. de re iud. Nanquè ſententia lata in iuditio poſſeſſorio habente annexam cauſam proprietatis pariet exceptionē, Molina lib.3. cap. 13. nu.22. Sed qui vincitur in poſſeſſorio,vincere poterit in iuditio proprietatis,nec obſtabit exceptio, vt l.ſi iudex. ff. de liber. cauſa. cap. veniens o 2. extra de teſtibus.

Cæterùm hæc omnia intellige quando ſententia fuerit lata ab eo qui iudicandi ius habet. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. nec enim dicitur ſentētia, niſi illa quæ valida eſt argum. tex. in l.nō putauit. §. non quæuis. ff. de bonorum poſſeſſ.contra tab. gl.in clem.1.de ſequeſtr.poſſeſſ. & fruct. Secundò quando ſententia lata eſt ſuper eadem re,cauſa & iure. l. Iulianus,& l.ſi mater. §.eandem. & l.cum quæritur cum ſequētibus.ff.de except.rei iud.nec .n. refert quod in 2. iuditio ſit eadem cauſa defenſionis, quæ fuit in primo, ſed quod ſit eadem cauſa petendi, prout eſt caſus mirabilis, quem ſic ſummat Paul.de Caſtr. in l.ſi vno. ff.de except. rei iud. Tertió limita niſi denuo ſcripturæ reperiantur iuxta l. imperatores. ff. de re iud. l.ſub prætextu vbi Padilha aſſerit

ita

ita eſſe Senatu deciſum. C. de tranſact. Quartò limita niſi præd. exceptio requireret altiorem indaginem, quia reſeruari ſolet in proceſſu cauſæ, vt dixi in cap. præced. nu. 32. Quintò, limita ſi ſententia fuit lata ab obſeruatione iuditij, vt quia non probaſti ſecundum Bartol. in l. Iulianus verum debitorem. n. 34. ff. de condict. indeb. præſertim alio agente, vt per Bart. in l. 2 §. 1. num. 4. ff. vi bonorum rapt. Et ſimiliter idem
3 quod dicitur de ſententia dicendum eſt in exceptione trāſactionis, vt illa ſit cum eadē perſona, & ſuper eadem re. l. 1. 3. & 4. C. de tranſact. & fuerit item facta ſuper re dubia Bart. in l. eleganter. ff. de condict. indeb. & aliquo dato vel accepto. Sed quanuis illa ſit ganeralis reſtringitur tamen pro ratione ſubiecti vti comprobari poteſt ex ijs quæ dixi lib. 1. cap. 3. nu. 39. Item & infringi poteſt ſi dolus ex propoſito, vel metus in illa interueniat. l. actione. l. ſub prætextu. l. interpoſitas, C. de tranſact. etiam ſi ſit confirmata per Principē vti fundat Molina. lib. 4. cap. 9. nu. 33. de primog. Tertiò idem 4
dico de præſcriptione, niſi ius reſiſteret, vel alia quæ impediunt præſcriptionem vti habes in lib. 4. cap. 2. num. 10. De reliquis peremptorijs ponit exempla Affinius in praxi. §. 13. cap. 6. & aliud eſſe poteſt ex Ordin. lib 5. tit 92. §. 7. prout in Curia iudicatū fuit in lite Auguſtini d'Almeyda cum Ioanne Roderico Scriba Aluaro de Moraes, Anno 1607. Item ſententia 5
in præd. exceptione lata non nocet, ſi noua cauſa ſuperueniat. l. ſi mater. §. eandem. ff. de except. rei iud. quod regulare eſt, & in hoc multa cumulat Tiraq. lib 1. retract. §. 8. gloſ. 7. à num. 4. explicat Soares in l. poſt rem declaratione leg. regn. §. pro euidentia. num. 40. Menoch. lib. 2. cent. 1. caſu 19. Imo ſi ignoranter ommiſſa fuerit exceptio peremptoria in cauſa principali, poterit illa opponi in cauſa appellationis Butrius,

& Abb. in cap. inter Monaſterium. col.6. de re iudicat.

CAP. V.

De Tertio opponente ſe liti.

1 SOlet autem in proceſſu duorum inter ſe collitigantium pars aliqua ſe offerre, & examini cauſæ ſe opponere ad vtrunq; excludendũ actorem ſcilicet, & reum, dicens rem ſuper qua contenditur ad ſe pertinere, quæ oppoſitio plerumquè dolo, & fraude fit, non alia ex cauſa quam quod Reus timens iuſtiſſimam condemnationem litem differri velit, ideòq;. ſi oppoſitio fiat iam pendente dilatione ad probandum, vel in cauſa appellationis iudex non debet ſuperſedere in proceſſu, imò adulteriora progredietur, & lis diffinienda erit abſq; illius tertij præiuditio, qui nihilominus in ſeparato
2 proceſſu admittetur ad proprij iuris probationem, & ad cauſam agendam ab initio, ac ſi ab alio cæpta non eſſet, omniaq; ſunt cum illo repetenda: huius ſententiæ auctor eſt Innoc. in cap. cum ſuper. col.3. vbi Felin. num.17. extra de re iud. Couarru. pract. cap.14 num.4. Quod ſi tertius oppoſitionem proponat ante initium termini, qui aſſignari ſolet ad probationẽ faciendam, vel in ipſo huius termini initio, cum enim id 3 tempus omnibus ſimul currere poſſit, nec damnum aliquod cæteris ex huius oppoſitionis ad miſtione irrogari; nec negotium vlterius protrahi valeat, æquum videtur eius oppoſitionem non repellere, imò in ijſdem actis oppoſitio admittetur, quod pluribus iuribus, & rationibus probari poteſt, & colligitur ex Ordin. lib.3. titul.20. §.31. quanuis ſit cauſa ſumaria, vt deciſum extat in proceſſu Mathiæ Leyte cum Marchione de Villareal, cui medius ſe oppoſuit Egydius da Breu vtrunq; excluſurus, Anno 1607. Scriba Coſmo da Guarda.

§. I.

§. I.

De Tertio aſsiſtente.

4 CAEterum ſi hic tertius qui ſe liti opponit, venit ad coadiuuandum reum, vel actorem, vtq; ei aſſiſtat, tunc in eo ſtatu cauſam proſequi debet, quo proſequebatur ipſe principalis. c. vlt. vt lite pend.lib.6. Felin.in c. eum ſuper.num.15. Extra de re iud. Couar. pract. cap.13. num. 1. Nec quanuis ſit minor, poterit reſtitui ad probandum, ſi iam fuerit facta publicatio, vti cauetur Ordinat.lib.3.tit.20.§.32.quanuis de iure communi cōtrarium eſſe dicendum, vt expreſſè deducitur ex gloſ. in l. ſi parentes, verbo ex perſona.C. de euictíon. Afflict. deciſ.15. Nec id iniquum videri debet, cum adhuc tertio ſaluum maneat ius appellādi ad proprij iuris defenſionem, vel impediendi executionem in ijs caſibus, quibus ſibi non nocet res inter alios acta cum principali. Couar. pract.cap. 14. num.3. col.3. & cap. 15. Vnde ſi in ſecunda inſtantia iam ſit lata ſententia, minor aſſiſtens non excludetur in Cancellaria per reſtitutionē in integrum allegare exceptiones, quæ infringant ipſam ſententiā, quanuis pars principalis vltra cum illis non audiretur, quod eſt notabile ad Ordin.lib.3.tit.87.§.1.in fin. ibi, *que desfação.*

Verùm Auctor nominatus tenetur ſequi forum illius, à quo fuit nominatus ad ſui defenſionem, nec poteſt allegare priuilegium ſui Iudicis. l. venditor. ff. de iudic. l. 57. tit.6.par.1.Ordin.lib.3. titul. 45. §. 11. Gama deciſ. 332. Amplia primo, vt procedat etiam ſi iudex rei delegatus ſit, nam quanuis eius iuriſdictio non ſit prorogabilis ad perſonas in delegatione non expreſſas.cap.P.& G.de officio deleg. Tamen in terminis, de quibus loquimur iuriſdictio delegati porrigitur ad perſonam auctoris, ea nimirum ratione, quam affert Afflict. qui hanc ſententiam pro-

probat deciſ. 227. & tenuit And. Gayl.lib.1.pract.obſerua.70.num 2. Secundò amplia vt procedat, etiam ſi is auctor ſit Clericus iuxta ſententiam gloſ. in cap. clericũ nullus 11.quæſt.1.quæ ſeruatur Hiſpaniæ ſecundum Couar.pract.cap.8.num.3. & in Luſitania iuxta Ordin. lib.2. tit.1.§.11.& in Gallia ſecundum Fabr. §. fin. col.2. Inſt. de ſatisdat.Limita primo,niſi vocatus allegaret in competentiam iudicis inter partes principales colitigantes ſecundum Anchar. conſilio 333.num.3.quem ſequitur Felin. in cap.exceptionem. nu. 25.de except. Secundò limita quod auctor iſte poterit allegare ſuſpitionem iudicis, ex tex.notab.in l. ſi pariter.9. ff.de lib.cauſa,quod vt ſingulare notauit Gayl.vbiſup.obſeru.71.num.7. Tertiò limita in Rege & Fiſco qui ſi vt auctor fuerit vocatus, ad iudicem patrimonij Regij debẽt acta remitti. Ordin. lib.3.tit. 45.§.vlt.& tenuit etiam Barto.& Platea, quos refert Martin. Laudenſis de Fiſco.quæſtio.27.quicquid Bald.in l.3. col.2.C.de iure Fiſci. lib.10. Quartò limita niſi iſte tertius veniat ad defendendum ſe ipſum,& rem quam adhuc dicit eſſe ſuam, licet alius nomine eius teneat, nam tunc conſeruatur in ſuo foro,vt in Ordin.lib.3. tit.45. §.10. ibi, *per ante o juiz do ſeu foro*, quæ ordinatio ſic declarari, & concordari debet,aliàs .n. repugnaret tex. in §. 11. ſtatim ſequenti, pro qua concordia ponderatur ratio tex. ibi, *pois he demandado por a couſa que dis ſer ſua*, quod eſt notabile pro declaratione tex.in l.1. & 2. C.vbi in rem actio, & fundatur ex ijs quæ dixi.lib. 1. cap. 3. numer. 3. Quod ita decidit Senatus in lite Michaelis Leyte cũ Duce de Auero, ſuper renouatione emphyteoſis,in qua tertius aſſiſtens, fuit admiſſus cum exceptione declinatoria, Anno 1611. Scriba Ioanne de Payua.

CAP.

CAP. VI.

De litiscontestatione.

QVanuis olim de iure communi litis conteſtatio eſſet vnus actus ſubſtãtialis iudicij, adeò vt ſi ommitteretur, totum proceſſum vitiaret, vt per gloſ. in cap. dudum 2. de electione. Bartol. in l. prolatam. C. de ſent. & interlocut. Auendan. 1. reſponſ. num. 2. & 4. Minſing. cent. 3. obſeruat. 174. & dixi lib. 2. cap. 8. Tamen hodie de conſuetudine Regni talis error non facit proceſſum nullum, & abſq; ea ſuſtinetur, imo cauſa breuitatis inductũ fuit, vt iudex ex officio teneatur ſtatim in principio dicere litem eſſe conteſtatam. lib. 3. tit. 51. per quod corrigitur ius commune in auth. libellum. C. de litis conteſtatione & tollitur controuerſia Doctorum, de qua per Maſcard. concl. 434. Sed non de iſta, ſed de propria, & ſtricta litis conteſtatione, quæ per reſponſionem partis inducitur, intelligenda eſt lex regia, cũ illa ſit pœnalis, in lib. 3. tit. 36. ibi, *ſe quizer decer*, pro vt in terminis decidit Senatus in lite Gaſpar de Faria cum Alonſo de Ciſneros, Scriba Iorgeo Fernandes, Anno 1611. Et in hoc etiam ſenſu accipienda eſt Ordin. lib. 4. tit. 13. §. 10. ibi, *do tempo*, quæ obſeruatio ad praxim vtilis erit, & vera videtur attenta diſpoſitione iuris communis, vbi litis conteſtatio tunc ſolum dicitur, quando fit reſponſio contraria ad libellum actoris, vt in cap. vn. iun. gl. ibi, extra de litis conteſtatione. cap. dudum 2. de electione. Iudicauit in terminis Senatus in lite Andreæ de Caſtro, Scriba Chriſtophoro Ribero, Anno 1610. quæ deciſio ſuſtinetur etiam ex traditis à Gama deciſ. 147. nu. 2. in fin. Licet contrarium cenſuerit poſtea idem Senatus in lite Ludouici dacunha cum Cathalina de Atayde, Scriba Antonio de Freytas, ex eo quia moratoria rei cunctatio quo ad hunc effectum habetur

tur pro litis conteſtatione, vt per Bald. Alber. & Iaſſ. in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis caut. & tenuit etiam Tiraq. lib. 1. retract. §. 15. gloſ. 2. num. 5. Conciliari tamen poſſunt prædict. duæ deciſiones, vt prima procedat quando reus habuit iuſtam cauſam iudicium ſubterfugiendi, & non conteſtandi. Secunda vero deciſio procedat quando conſtiterit doloſè reum litẽ fruſtrari, differre, & cunctari, nam tunc ne ex ſuo dolo fructus lucretur, moratoria eius cunctatio in eius odium habetur pro litis conteſtatione quo ad fructus reſtituendos, ita nuncupatim voluit Faber quem citat Tiraq. vbi ſup. num. 8. cum ſequentib. Inde etiam alius effectus infertur vt ſcilicet etiã poſt libellum oblatum ante contrariam partis reſponſionẽ poſſit actor ab inſtantia deſiſtere ſine eo quod teneatur deſiſtere ab omni cauſa, vt per Senatum in lite Vaſco Fernãdez cum Frãciſco de Lemos Scriba Valentin. da Coſta, quod notari licet pro declaratione tex. in l. poſtquam liti. C. de pactis. Item alius effectus eſt vt poſt litem conteſtatam non poſſit actor mutare libellum, nec addere vt dixi infra cap. 10. & cap. 11. in princ. Et ex ijs etiam infertur declaratio ad Ordin. lib. 4. tit. 30. §. 2. ibi, *antes da lide conteſtada*, vt intelligatur de propria, & vera litis conteſtatione, de qua ſupra, & ita practicari vidi.

CAP. VII.

De iuramento calumniæ.

POſt litis cõteſtationem ſequitur iuramentum calumniæ, quod qui recuſauerit, ſiue actor, ſiue reus cadit à cauſa. Dummodo tamen præcedat iuſſus iudicis ſecundũ Paul. in l. 2. §. quod ſi actor. C. de iur. iur. propter calum. & pars ſtatim inſiſtat, & iudicetur, nam ſi per diſſimulationem, ſine vlla ſententia, in cauſa progrediatur, nõ

ideo

ideo proceſſus reddetur retro nullus vti olim erat de iure communi ſecundum Matheſal. ſingul.6. Ferrar. caut. 12. ante Ordin.lib.3. titul.63. per quã prædicta cautela euitatur.

CAP. VIII.

De compenſatione, & reconuentione.

REus conuentus ſi quid ab actore conſequi ſperat, habet duplex remedium repulſandi. Primum eſt per viam compenſationis, quod non ſemper habet locũ, præſertim ſi non ſit liquidum ex alterutra parte. l. vltim. C. de compenſ. quãuis ad hoc vno modo cauit Cæpola. cap.83. alio Bart. in l.3. ff. de ſtat. lib. Secundum remedium eſt reconuentionis, per quod Reo plenius conſulitur corám eodemmet Iudice ſiue ille ſit ordinarius, ſiue delegatus ad inſtantiam tantum actoris, vt per Bartol. in auth. & conſequenter. C. de ſent. & inter locut. Marant. in ſpecul. aduocat.4.par. diſt.6. num.11. pa.151. limitata ſic lege Regia in lib.3. titul.33.§. vlt. vbi loquitur de delegato ad inſtantiam vtriuſq;. Et ſiue ille ſit ad certam ſpeciem cauſarum, vel perſonarum ſpetialiter deputatus, quales ſunt in hac vrbe Iudices pupillorum, & rerum Indiarum, vel reſiduorum, Marant. vbi ſup. num.19. verſ.5. quæro. Niſi eius rei ſuper qua mutuo petitur per reconuentionem iudex incapax ſit, Ordinat. vbi ſup.§.5. quæ ſic debet intelligi, & concordari cum alia, Ordin. lib.2. tit.1.§.1. notauit Bartol. vbi ſup. num.6. & 19. quem ſequitur Paul. ibi, num.2. Sed qui objicit compenſationem debiti ſibi iam ſoluti, an teneatur pœna dupli, de qua in Ordinat. lib.3. tit.36.? Bart. dicit quod ſic in l. amplius non peti in final. verbis. ff. rem ratam habet. Contrarium tamen defendi poteſt, quia cum ſit pœnale, non debet extendi. l. in-

ter-

terpretatione. ff. de pœnis. Sed non eſt diſcedendum á Bartol. quia & is, qui compenſat, verè actor dicitur. l. neq;. C. de compenſ. imo & is tenebitur pœna ſtellionatus. l. ſi fideiuſſor. 29. §. in omnibus, in fine. ff. mandati.

CAP. IX.

De libello reſponſorio Rei.

1 IN iſta repulſione quia reus efficitur actor. l. 1. ff. de except. poni debet ſpecificè ratio, & cauſa per quam Reus concludat ſuam reſponſionẽ & defenſionem, ita vt eam non in genere, ſed in ſpecie proponat ſecundum Bartol. in d. l. 1. num. 6. & 7. Felin. in cap. paſtoralis. col. 5. extra de

2 except. Et vbicunq; fecerit mentionem in ſuis articulis de aliqua ſcriptura, illam offerre tenetur ſicut & Actor. l. 1. ff. de edendo. Aliás articuli deleri debent ex Regia Ordinat. lib. 3. titu. 20. §. 25. Nec edere videtur, qui totam ſcripturam non edit. l. 1. §. fin. vbi gloſ. verbo edere. ff. edendo. l. veluti, ibi, vel minus plenê editum. ff. edendo. l. vbi ex igitur. verſ. dolo autem. ff. eodem. Niſi talis ſcriptura ſit penes partem aduerſam, nam tunc non tenetur eam offerre Abb. in cap. 1. de probat. Bart. in l. ſi legatum. ff. de edẽdo. Vel niſi ſcriptura de qua ſit mentio fuerit inter alias perſonas; nam poteſt articulari de illa, etiam ſi non offeratur, vt tradit Vallaſc. de iur. emphyt. quæſtio. 7. num. 35. Vel niſi petatur licentia ad articulandum de tenore illius; & de eius ammiſſione, nam in ijs caſibus prædict. Ordin. limitatur ex auctoritate deciſionis Senatus in lite Ludouici Aluares da Coſta, cum Vicentio Monteiro, Scriba Dominico de Pina, Anno 1607. Et quia qui offert inſtrumentum, cenſetur fateri omnia in eo contenta, vt in l. cum precum. C. delib. cauſ. Bartol. in l. poſt legatum. nu. 2. ff. de ijs quibus vt indigni. Ne aliqua eius capitula produ- 3

ducenti noceant cautè alìqui dicunt illud producere quatenus contra ſe non facit ſecundum Bald. in cap. cum dilectus.num.15.de conſuet. Sed contra cautela eſt,vt aduerſarius dicat,ego reproduco eandem ſcripturam quantum pro me facit, ſecundum Butrium in cap.cum olim de cenſibus,& reſoluit communiter Franc.in cap.imputari, ad fin. de fid. inſtrum. quanuis alij præd. cautionem nihil prodeſſe magis putēt,quorum dicta nititur ad concordiam reducere Maſc. concl. 916. ex num. 15. Igitur iſta repulſatio ſemper admittitur in audientia,ſi & in quãtum, ideſt ſi pertinet, & in quantum pertinet,quod alibi dicitur (ſaluo iure impertinentium, & non admittendo iis) nam impertinentes articulos non eſſe admittendos colligitur ex I.C.in l.ſi duo patroni.§.idem Iulianus. ff. de iure iurand. Bart.in l.ad probationē 2 1.2.notab. C.de probat.Veſtrius in pract.cap.14. & 15.lib.1. Maſc.concl.132. de probat.Vnde iſta clauſula (ſi & in quantum) efficit ne attendatur admiſſio, vbi articuli impertinentes reperiãtur,ſi credimus Bart. in d.l. ſi duo patroni.§.idem Iulianus Bald.in l.fin.in fin. C.qui legitim. perſonam. Crauetta conſi.23. Marc.deciſ.565. & 567.1.par. Felin.& communiter omnes in cap.cum contingat de officio delegat.

Contrariando dizem Pedro & ſua molher.
RR.contra Mart.& ſua molher,&c.

P. *Que na inſtituição do morgado que fes Lourenço, ſomente excluyo femeas no meſmo grao, & linha, & antes faltando no meſmo grao varão,admittio femeas, aſſi no primeiro, como nos demais chamamentos que fes dos ſeus deſcendentes, & collateraes.*

P. *Que elle Pedro he filho de Iſabel irmãa de Geronymo,vltimo poſſuydor*

poſſuydor do d. morgado, o qual he falecido ſem filhos, & aßi por ſ. ltar naquele grao varaõ, como auia de ſucceder ſua mãy ſe fora viua, com muito mais razaõ elle R. por ſer tambem varaõ.

Petit admitti, &c.

De primo & ſecundo articulo pro maſculo ex fœmina.

5 QVanuis teſtator vocauerit maſculos, & in eorum defectu filias fœminas, non inde cenſetur excluſus, imo eſt admiſſus maſculus ex femiua. Primò, quia de rigore, & propria nominis ſignificatione, maſculorũ appellatione cognati maſculi comprehenduntur auth. de hæred abinteſt. ven. §. nos igitur, ibi, quiq; ex maſculorum, &c. quẽ tex. ad id allegat Fulgoſ. conſi. 86. num. 4. Ant. Rub. conſi. 22. num. 7. ad idem etiam allegari ſolet. l. 1. C. de cond. inſert. ian. doctrina Paul. ibi num. 4. & licet hæc iura non probent eã ſententiam ad quam allegantur, veriſſima eſt, & pro eã eſt melior. tex. in auth. ſicut hæreditas. C. de legit. hæred. iun. l. 1. C. quando mulier, & dubitari nõ poteſt quin maſculorum appellatio comprehendat maſculos cognatos, ſecũdum communem vſum loquendi, cui ſtandum eſt. l. librorum 50. §. quod tamen Caſſius verſicu. nam & plerunq;. ff. de leg. 3. à qua proprietate non eſt recedẽdum, niſi appareat euidens contraria voluntas. l. non aliter. ff. eodem. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 1. Secundò 6 pro hoc maſculo facit tex. in cap. 1. de eo qui ſibi, & hæredibus. verſ. tandem, quem ad hoc induxit Grego. in l. 3. tit. 13. par. 6. verb. *mugeres.* col. 6. verſ. ſed quid ſi, vbi ſcribit, quod ſi conditor maioratus vocauit maſculos, quos voluit ſemper præferri fœminis, deficientibus maſculis admittentur ad maioratum maſculi ex fœminis, in cuius ſenten-

ſententiam citat etiam Anchar.conſi.359. num.3. Paul. de Caſtro in l.1. C. de cond. inſert. idq; aſſerit Greg. maximè procedere in maioratu, in quo ſunt villæ, caſtra, iuriſdictio, nam tunc teſtator præferens maſculos videtur conſiderare fragilitatem mulierum, quibus dominari non conuenit, eandem etiam ſententiam ſequitur Bald. conſi. 133.lib.2.& repetit idem Bal. in l.quoties.num.6.C.de ſuis & leg.hæred. & in cap.ſignificauit.num.1.de reſcript. & ferè in eiſdem terminis Ant. Gom. in l.40. taur. num.62.
7 verſ. quarto facit. Præterea pro hoc ſæpe conſuluiſſe aſſerit Mantica de coniecturis. lib.8.tit.18. num.6. & 19. & per integrum illud conſilium multis rationibus & Doctorum teſtimonijs hanc partem tuetur, & ipſum etiam defendit Pelaes de maior. 2.
8 par. quæſt.6. nu.67. Vlterius pro hac parte facit, quia quotieſcunq; conditor maioratus maſculos ad ſucceſſionē vocauit, & eis extantibus noluit fœminas admitti, non tamen cauſa conſeruandæ agnationis, ſed ex prædilectione ſexus propter fragilitatē mulierum, quibus dominari non licet, vt ſupra dixi, vel ex eo quod ipſi maſculi ſuſtineant onera familiæ, fœminis vero ſufficiat competentem dotem aſſignari, vt per Molin. lib.3. cap.5. num.26. Vel ex eo quod honorem, & dignitatem maſculi tueātur, iniurias propulſent, atq; illatas vendicent, vt inquit Cephal.conſil.306. nu.72. lib.3. Proculdubio in hoc caſu certum eſt vocatis maſculis intelligi vocatos maſculos ex fœminis deſcendentes, quia ex vi, & proprietate vocabuli negari non poteſt, quod maſculorum appellatione comprehendantur maſculi deſcēdentes ex fœminis quam cō cluſionem in terminis tenet Rub.conſi.22.num.3. Corn. conſi.246.lib.2. Ruyn. conſil.43.lib.1.Bolognin.cōſ.63. Cæpol.conſil.7. Brun.tracta. de ſtatut. fœm. exclud. art.3. Molin. lib.3. cap.5. num.48.

Pelaes dict. quæſt. 6. num. 55. & 58. aſſerens hoc eſſe de mẽte omnium ſcribentium. Et
9 confirmatur, quia conditor vocauit in defectu maſculorum filias, eiuſquè deſcendentes, ita vt ijs deficiẽtibus ad colaterales maſculos deueniret ſucceſſio, quo caſu dubiũ non eſt maſculũ ex fœmina cenſeri vocatũ ea ratione, quia ex quo perſonæ ipſæ honoratæ non poterant eſſe agnatæ, nõ cenſetur cõſiderata agnatio, ſed qualitas maſculinitatis, ita in terminis Anchar. conſil. 339. col. 3. & 4. Dec. conſil. 303. num. 8. docent Aret. col. pen. & Socin. num. 59. in l. Gallus. §. nunc de lege velleia. ff. de lib. & poſth. Molina & Pelaes vbi
10 ſup. Nec obſtat quod teſtator vocauit filios cum qualitatẽ maſculinitatis, & ſic videtur voluiſſe conſeruare agnationem, quia illud non procedit quoties qualitas maſculinitatis ad certos gradus, & perſonas reſtringitur, nam tunc conſeruãdæ agnationis ratio vlterius non extẽditur, limitata enim cauſa limitatũ parit effectum. l. in agris, de acq. rerum dom. l. age cum Geminiano. C. de tranſact. cum alijs adductis à Mieres de maior. quæſt. 6. num. 106. & ita limitat Imol. in l. ſi vero. §. de viro ad fin. ff. ſolut. matrimonio, quam ſequũtur communiter DD. quos refert Molin. lib. 1. cap. 5. n. 37. & lib. 3. cap. 5. num. 10. & 18. Pro quibus ego vltra ipſos 11
conſidero, quod de perſona ad perſonam non fit regulariter extenſio. l. commodiſſimè delib. & poſthu. ſecundũ interpretationem quam aſſignat ad eam. l. Bart. in l. Gallus. num. 9. cui ſubſcribit Cuman. in d. l. commodiſſimè. num. 3. Ripa in l. 1. num. 82. ff. de vulga. Soar. in l. quoniã. amp. 1. num. 11. Iaſſ. conſil. 220. col 4. lib. 2. Vnde in eo caſu quo conditor maioratus ſtatuit, quod non ſuccederet fœmina niſi quando non reperiretur maſculus, Senatus contra fœminam agnatam admiſſit cognatum in lite Ducatus de Veragua, pro domi-

domino Nuno Colon, Anno 1604. pro quo ego conſului.

C A P. X.

De libello replicationis.

1 Replicatio iuuat, & fortificat libellum pro vt notat Bald. in l. fin. quæſt. 17.num.38. C.de hær. inſtit. nam replicatio habetur pro libello, glo.in l.quæſitum 31. § fin. ff. de pecul. Gam. deciſ.330.num.2. Vnde ſi illa repugnaret, & eſſet contraria libello non admittetur, Afflict.lib.2.fæud. fol.55. tit.de controuerſia inter Epiſcopũ & Vaſſal. num. 6. Nec enim permittitur actori actionem mutare poſt litem conteſtatã ſecundum gloſ. & Bartol.per tex ibi,in l.edita. C.de edendo, iudicauit Senatus Neapolitan. in fortioribus terminis ſecundum Afflict. deciſ. 60. Vnde in hoc caſu reus poterit impedire replicationem compellendo agentem, vt primã cauſam proſequatur iux-
2 ta authen. qui ſemel C. quomodo, & quando Iud. Aut petet abſolui, nec admittet, vt actor mutet actionem ſecundum cautellam, quam cominiſcitur Pinel. in l. 2. 3. par. cap. 3. num. 25. de reſcind. Sed tunc actor deſiſtet à priori actione, & tantum proſequetur deductam in replicatione ſecundum Dec. in d. l. edita. num. 53. ſoluens prius expenſas interim factas, pro vt tradit Salicet. in l.poſtquã liti.num.19.C.de pact. Sed ſi replicatio non opponatur, ex- 2
ceptio habebit locum Dec. conſi.84 num.2. Ideoq; replicatio (oportet) vt offeratur in termino, aliàs repelletur actor, & non auditur Ordin. lib.3.tit.20. §.19. In quo Angel. Aret. in rubrica Inſtit.de exception.num.23.ad fin. admonet cauſidicos vt ſint cauti & elapſo termino perẽptorio accuſent contumatiam, & iudex ad ipſorum petitionem inſtanter ſuper hoc pronuntiet, videlicet titium fuiſſe contumacem in termino, & de cætero non fore ſuper illo audiendum, quod dicit idem ſenſiſſe Bald. in l.diffamari.C.de ingen.& man. Salicet.in l.ſi ea. C.qui accuſar.

non poſſ. eandem cautelam poſuit Cæpola. cap. 164. Et idem etiam cenſuit Natta in Clemen. ſæpè. §. & quia. col. 14 de verb. ſignific. Felin. in cap. licet cauſam. nu. 17. verſ. limita 4. de probat. & videtur ſentire Ordinat. vbi ſup. ibi, *o juiz os mandara pregoar*, & ibi, *os lançara*. Et quidem hac cautela ſemper huc vſq; fuere vſi aduocati noſtri temporis, ſed iam praxi receptum eſt neceſſariam non eſſe accuſationem contumatiæ, ſed ipſo iure abſq; petitione partis elapſo termino ab ipſo Scriba dati mandatũ de capiendo proceſſum contra aduocatum, & ſi in illo non reperiatur reſponſio, remanet pars repulſa, & progreditur in cauſa, quæ praxis ſuſtinetur ex eo, quia attenta Ordin. Regia omnes termini hodie ſunt iam peremptorij, & à lege inducti in lib. 3. tit. 20. § 44. ibi, *ſejam auidos por lançados do que ouuerão de vir, poſto que à parte contraria nao accuſe ſua cõtumacia*, & ibi, *nao ſera neceſſaria outra obra mandado, pronunciação do julgador*, quaſi terminus iſte legis ſit ſtatutus in modum præſcriptionis, ita Felin. in d. cap. licet. verſ. limita. 3. cui ſententiæ conuenit tex. in l. quinquaginta, & in l. ſiue oportet. §. 1. & §. conſequens. ff. de excuſat. tut. vbi non auditur elapſo termino 50. dierum, qui datur ad excuſandum Alex. in l. inſulam num. 34. ff. de verb. oblig. Bal. in l. exceptionem. C. de probat. Abb. in cap. cum in tua ad fin. qui matrimonium accuſar. poſſ. & ratio eſt, quia fortior eſt diſpoſitio legis ad excludendum, quam diſpoſitio hominis, nam lex nõ ſuppletur per Iudicem, & ideo terminus legalis prorogari non poteſt, auth. de exhib. reis. §. ſuſcepto, nam ex termino iuris oritur quædam interlocutoria, à qua non appellatur. l. ſi qua pœna. ff. de verb. ſignific. Maſc. de prob. concl. 1235. num. 36. Quod tamen limita niſi pars reiecta alleget impedimentum ex clauſula generali, & plerũq; pars 3

admit-

admittitur ſi adhuc res eſt integra, prout erat tempore aſſignati termini, & ius aduerſari non ſit factum deterius gloſ.in Clem.ſæpe.§. & quia verſ. non obſtante de verb. ſignific. & videtur tex. pro hoc in l. mancipiorum. ff. de option.leg. vbi ſi datur alicui terminus ad eligendum, & poſt terminum electio transferatur in te, tamen elapſo termino poteſt mora purgari, ſi ius aduerſarij non efficiatur deterius, ſimilis tex.in cap. ſi tibi abſenti de præben. in 6. vbi lapſus termini ad acceptandum beneficium non nocet re integra,quin poſt terminum lapſum poſſit acceptari, & forma hæc eſt.

Replicando,&c.

P. *Que o fundador do morgado da contenda, naõ ſomente por palauras claras, mas por coniecturas muy expreſſas quis que eſte morgado naõ vieſſe a femeas em quanto ouueſſe varaõ, poſto que foſſe de mais remoto graõ, porque*

P. *Que o fundador teue intento de cõſeruar ſua agnaçaõ, a qual naõ ſe conſerua pelas femeas, ſenaõ pelos varoẽs, chamandoos ſempre, & excluyndo as femeas.*

De primo articulo. Pro maſculo agnato, contra cognatum.

4 IN primis contra cognatũ expenditur tex.in l.ſi viua matre. C.de bon. mater. vbi nepos non debet eſſe melioris conditionis,quam filius, vnde Paul. in l.gallus. §.nũc de lege. dicebat in emphyteoſi accepta pro ſe, & liberis maſculis nepotem ex fœmina non poſſe admitti,quoniam mater eius,ſi viueret,excluderetur, deinde expenditur doctrina Bartol. in l.liberorum. num.14. & 26. ff. de verb.ſignific.quæ eſt recepta communiter ſecundum Pinel. in dict. l. ſi viua matre. num.19. Gomes in l.40.taur. num.61. Molin. lib.3. cap.5. num.1. Palaes 2.par. quæſt.6.

á num. 52. pro quibus eſt. l. illam. C. de collat. vbi nepos ſubintrans in locum matris in eadem portione ſuccedit, quã mater habitura eſſet, & in l. fin. C. de natur. lib. vbi prohibitio facta filio extenditur ad nepotem vbi eſt eadem ratio, deniq; eſt tex. in cap. 1. §. hoc autem notan
5 dum de ijs qui fæud. dar. poſſ. in quo fœminæ non ſuccedunt, nec eorum fil j admittuntur, cum de fæudo ad maioratum paſſim argumententur DD. vt conſtat ex Bald. in l. cum antiquioribus. n. 2. C. de iur. deliberand. Couar. lib. 3. var. cap. 5. verſ. 6. Maximè cum ratio illorum iuriũ militet etiam in alijs diſpoſitionibus. Ea enim eſt quia nõ debet quis melioris eſſe conditionis, quã auctor eius fuit. l. non debet. l. quod ipſis de regu. iuris, quam rationem in d. §. hoc autem aſſignat Iſernia. num. 9. vbi eleganter Bal. inquit ſucceſſionem non debere fieri per ſaltum, & ideo oportere vt gradus antea ſit ſucceſſibilis argument. l. tria prædia de ſeruit. ruſtic. præd.
Destructo nanq; antecedenti 6
ſequitur conſequentis deſtructio. l. 1. ff. de officio eius. Facit ratio tex. in cap. licet ex quadam de teſtibus, cum ſatis ſit abſurdum eos admitti, quorum repellerentur auctores, vnde Ioan. And in addit. ad Speculat. in tit. de ſucceſſ. abinteſtat. ſcribit quod ſiquis aliquem hæredem inſtituerit, & ſubſtituat alium ſub conditione, ſi ſine liberis maſculis deceſerit, ſi inſtitutus decedat relicto nepote ex filia, non videtur defeciſſe fideicomiſſi conditio, & ideo ſubſtitutus admittetur, quam ſententiam plures ſecuntur, quos Molina refert vbi ſup.

CAP. XI.

De libello Triplicationis.

AN in cauſis ſummarijs duplicatio, & triplicatio daretur? magis obtinuit á Senatu illam dari, vti in ordinarijs, in lite Martini Alfõſi, 1

Scriba

Scriba Bertolameo Moro, Anno 1609. Vnde in cauſa habilitationis hæredũ triplicationem admitti à Senatu quoq; deciſum fuit. Item an poſt oblatum libellum triplicationis, poſſit actor addere ſuo libello replicationis? dubitatum fuit in lite Bertolamei Thomas cum Franciſco de Freytas, Scriba Valentin da Coſta, Ann. 1611. Vbi tamẽ deciſum extat actorem nihil addere nec mutare poſſe, vt quia poſt terminum elapſum non dicatur res integra ſecũdum Bald. in l. ſi eo tempore. C. de remiſſ. pignor.

Triplicando dis, &c.

P. *Que no chamamento primeyro que fes o fundador para o dito morgado de ſeus filhos, deſpois de os auer nomeado aos varões, & ſeus deſcendentes deles varões por linha maſcolina, logo chamou a falta deles a ſuas filhas, & nas demais ſoſtituyções tornou a fazer o meſmo modo de chamamentos nos netos do primeiro chamado.*

P. *Que no cabo pos hũa clauſula, & diſſe, que pelo meſmo modo & maneira ſe ſoccedeſſe nos demais deſcendentes ſeus, ou tranſuerſais, adonde entraſſe o dito morgado.*

P. *Que quando a falta de filho ou neto varaõ ſe chama a filha, naõ ſe tem reſpeito propriamente a agnaçaõ.*

P. *Que a may delle R. eſta en grao & linha mais chegada, a qual ſeu filho repreſenta.*

De ſecundo Articulo Triplicationis. Ex quibus colligatur voluiſſe teſtatorem eundem modum ſuccedendi in ſeqq. ſubſtit.

2 DIxi ponderanda eſſe illa verba, *ſuccedaſſe aſſi, & da meſma maneira,* quæ omnimodam ſimilitudinem ſignificant, & includũt in ſe eundem modum ſuccedendi, ſecundum Bart. in extrauag. ad reprimendum verbo, pro vt, ſequitur Bald. & Iaſſ. in l. pen. C. de inſtitut. Alex. conſi. 9. num. 10. lib. 1.

Nam illa verba habent relationem ad præcedentes ſubſtitutiones factas, & primo nominatas, ex qua relatione idem modus præcedens ineſt in referente. l. aſſe toto. de hæ re. inſt. l. ſi ita ſcripſero. ff. de cond. & dem. Quemadmodũ verbum *aſſi*, ſimilitudinem denotat. l. quæſitum. §. peto. l. qui habebat. §. fin. leg. 3. l. libertas. §. hæc ſcriptura, de manumiſſ. teſtam. Bart. l. quibus diebus. §. termilius. 2. col. ff. de con. & dem. Aymo. conſi. 25. num. 26. vbi dicit dictionem (ita) eſſe reſtrictiuã ad præcedentia. Et verbum, ſemper, idem importat, quod omni caſu ſecundum Rom. conſil. 166. col. pen. Et dũ dixit teſtator *ſuccedaſſe aſſi*, aperte ſignificauit illis verbis, ordinem in principio expreſſũ ſeruandum eſſe in omnibus, qui in locum deficientium ſubrogarentur.

De tertio articulo. An ex vocatione fœminæ, agnatio cenſeatur excluſa.

3 Quoties in aliqua parte diſpoſitionis fœmina aliqua inuitatur ad ſucceſſionem, non cenſetur habita ratio conſeruandæ agnationis, iuxta celeb. conſil. Bald. 473. lib. 5. vbi probat tunc cenſeri conſeruatam agnationem; quando fœmina ſemper excluditur, & nullo caſu admittitur, & plures refert Molina lib. 3. capit. 5. num. 50. & vltra ipſos Paul. in l. gallus. §. nunc de lege. num. 8. quem refert & multis comprobat Meres d. quæſ. 6. num. 64. verſ. 2. dicta communis.

4 Sed hæc ſententia limitatur, vt non procedat, quando inſtitutor fœminas vocauerit in ſubſidium, non ex prædilectione, ſed eas relinquendo in diſpoſitione iuris communis; tunc enim cenſebitur voluiſſe conſeruare agnationem interim dum ſupereſt aliquis maſculus agnatus etiã remotiſſimus iuxta doctrinã Decij in conſil. 364. num. 2. dicẽtis quod ſi ſtatuto prohibeantur ſuccedere fœminæ, quandiu

quandiu ſuperſunt maſculi, non ex eo ſequitur fœminas eſſe vocatas, ſed remanere in diſpoſitione iuris cōmunis, inducta enim ad excluſionē non debent operari effectum contrarium. l. legata inutiliter de leg.1.l.legata inutiliter ff. de adim. leg., quod in alio propoſito rectè comprobat Pelaes. d.quæſt. verſ. quibus non obſtantibus. num. 101. Facit doctrina Ancharran.& Florian. inter conſilia Anchar. conſil. 359. vbi docet, quod ſi teſtator maſculos, & deſcendentes eorum vocauerit, licet poſtea fœminas in eorum defectum admiſerit, maſculus agnatus etiam remotior excludet quancunq; fœminam & maſculum cognatum,& etiam proximiorē, quam doctrinam bene fundat Greg. in l.3. tit.13. par.6. verb.*mugeres*.verſ.2. præmittendum, docens propter talē vocationem fœminarum nō fuiſſe receſſum ab agnatione prius expreſſa.

Pro cuius pleniori intelligentia,& confirmatione ob ſeruo fundatorem maioratus ad vocationem fœminarum deſcendere quaſi coactum,ne bona libera manerent; nam euenire poterat, vt maſculi agnati, quales ipſe ad ſuam ſucceſſionem deſiderabat, deficerent; atq; ita in vltimo maſculo viderentur ipſa bona manere libera, & alienabilia argum. l. qui ſolidum. §. prædium deleg.2. & in terminis ita reſpondet Bertrand. conſi.46.num.8.lib.1.docēs, quod quando fœminæ non ſunt inuitatæ,nec ſubſtitutæ, vltimus maſculus poteſt libere de bonis teſtari, probat late Iaſſ. conſil. 164. num.2. lib. 4.& in conſi.3.lib.1.quan uis contrariæ partis auctores plures referat Mieres in 3. p. quæſt.6.num.44.& 4.p. quæſtio. 29. num. 2. col. 3. illius num. ad finem. Quò fit, vt 7 in hoc caſu conditor maioratus qui perpetuam eſſe cupiē ſuam ſucceſſionem per ſubrogationē eorum, qui eſſent de ſuo genere iuxta l. cum debere colūnam deſeruit vrb. præd. l. proponebatur. ff. de iudit.

iudit. & l. ſicut. §. fin. quod cuiuſque vniuerſit. nomine, deficientibus maſculis prudenter fœminas, & earũ progeniẽ admiſerit, ne fortè exiſtimari poſſet in vltimo maſculo maioratũ expiraſſe; atq; ita ad conſeruationẽ agnationis, quam prædilexerat, defeciſſe non videtur, interim dum ſupereſſet aliquis, per quem ea conſeruari poſſet; deſideria enim morientium ex arbitrio viuentium, non ſine iuſta ratione interpretanda ſunt. l. quoniam deſideria. C. de natur. lib. Superior autem interpretatio pro culdubio arbitrio teſtatoris, ſi viueret, conueniret. Atque ideo in conflictu eorum omnium, qui erãt cognati, illum, qui ex matre tantum deſcenderat præferri illis, qui ex matre, & auia. cenſuit Senatus Caſtellæ, in lite Comitatus de Cifuentes, anno 1613.

In quarto articulo, ibi, *a qual ſeu filho repreſenta.*

8 REpreſentatio tunc demũ admittitur, ſi aliud ex voluntate teſtatoris nõ appareat vt in Ordinatio. lib. 4. tit 100. § 3. Nã prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionẽ legis Tiraq. in l. ſi vnquam. verb. liber. num. 8. & 9. Molina lib. 1. cap. 2. num. 27. Et in dubio videtur teſtator ſe cõformare cũ diſpoſitione iuris. l. ſi duo. acq. hære. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. Vnde verba illa, *o que elle ordenar, & diſpuſer, ſe guardara*, ad diſpoſitionem expreſſam inſtitutoris neceſſario ſunt referenda, cum id diſpoſitum dicatur, quod ex verbis diſpoſitionis euidenter conſtat, & non coniecturis tantũ deducitur ſecundũ Dominic. in cap. 1. §. licet. num. 5. de procurat. in 6. & comprobatur ex adductis in terminis per Molinam. lib. 3. cap. 8. num. 2. cum ſequentibus. Tu tamen dic ſufficere tacitam voluntatem ex verbis, aut mente teſtantis iuridicè deductã. Cum voluntas 9 non tantum dicatur, quæ expreſſa eſt, ſed quæ tacitè, & per coniecturas ex verbis deducitur

ducitur. l. cum virum. C. de fideicom. l. pen. deleg. 1. l. cũ proponeretur. l. qui ſolidum deleg. 2. l. 3. C. delib. præterit. l. licet imperator deleg. 1. ſingul. tex. in l. titius. §. 1. de liber. & poſth. & in terminis Paul. Pariſi. conſi. 38. num. 13. vol. 2. Dec. conſi. 1. 15. & 38. Tyb. Decian. conſil. 63. nu. 7. vol. 2. Auend. in l. 40. Tau. gl. 20. nu. 2. & 4. & ibi Palat. nu. 22. & 29. Caſtillo. num. 30. Greg. in l. 3. tit. 13. pa. 6. verb. *mugeres*. col. 7. ad fin. verſic. Ideoq; dicendum eſt, quos refert Molina. lib. 3. cap. 8. nu. 5. Et confirmatur ex eo, quia expreſſum etiam eſt illud, quod ex verbis infertur, ſeu deducitur, licet illud non exprimatur. Et ſcriptum dicitur quod ex ſcriptis colligitur Angel. in l. quoties. ff. de hær. inſti. Bart. in l. ſi fideiuſſor. §. meminiſſe. nu. 1. in fin. ff. deleg. 1. reſoluit Dec. conſil. 68. col. 4. Cepha. conſ. 74. num. 10.

10 Vnde primo repræſentatio ceſſabit, ſi conditor maioratus ad ſucceſſionem vocauerit filium, vel ſucceſſorem, qui tempore ſucceſſionis maior exiſtat, nam tũc filius ſecundo genitus admittetur excluſo nepote filij primogeniti, qui in vita aui præmortuus fuerit vt tenuit Ancharr. conſil. 82. num. 11. Alciat. conſil. 579. num. 4. Dec. conſil. 443. in fin. Soc. conſil. 87. vol. 3. & in l. ſi cognatis. nu. 5. de reb. dub. & alij quos refert Molin. lib. 3. cap. 8. nu. 18. & confirmat multis rationibus, & auctoritatibus. Auẽda. in l. 40. gl. 17. ex num. 18. Et comprobatur quia verba illa (*filho mayor*) ſecundum naturalem, & non fictam ſignificationem ſunt accipiẽda. l. fin. C. de ijs, qui ven. æta. Et quando filius vocatur cum aliqua qualitate, quæ non reperitur in nepote, nepos non continetur appellatione filiorum, vt in ſpecie pro patruo conſiderauit Alexan. & Iaſſ. quos refert Auend. vbi ſup. num. 19. Iudicauit ita Senatus ex ijs, in lite Simonis da Cerpa cum Blanca Florina, Scriba Iorg. Fern. ann. 1618.

Con-

11 Contrarium tamen tenuerunt non nulli quos refert Molin. lib. 3. cap. 8. num. 19. & Tiraquel. de primog. quæſtio. 40. num. 11. & quæſt. 41. num. 4. Peralt. in l. cum ita. §. in fideicommiſſo. num. 15. de leg. 2. Et vltra ea, quæ ab iſtis auctoribus pro nepote allegantur, illa argumentatio pro eo magis vrget, ſcilicet, quod cum omnes deſcendentes ſint vocati ordine ſucceſſiuo (pro vt eſt in materia maioratus) inde fit vt tales deſcendẽtes in ſecũdo gradu cenſeantur vocati ſecundum gloſ. receptam in l. gallus. §. quidã rectè. ff. de lib. & poſth. vbi Paul. explicat & probat Soc. Ergo videntur inuitati per ſubſtitutionem compendioſam, ſcilicet, vt eo caſu quo proximus non ſuccedat, cenſeatur vocatus ſequens in gradu per ſubſtitutionẽ vulgarem, quæ etiam habet locũ in legatis, & fideicommiſſis. l. vt hæredibus. ff. de legat. 2. Et eo caſu quo non ſuccedat primus cenſeatur vocatus ſequens in gradu per fideicommiſſum, quod apertè probatur ex doctrina Bart. in l. centurio. num. 32. ff. de vulgar. recepta communiter ſecundum Rip. ibi num. 146. Alciat. num. 96. Alex. conſ. 162. num. 1. lib. 2. Paul. Pariſ. conſil. 18. num. 14. lib. 2. quam explicat Couar. in cap. Raynutius. §. 9. num. 1. de teſtam. vbi DD. communiter talem ſubſtitutionem appellant cõpendioſam lato ſumpto vocabulo, cum ea ſubſtitutio cenſeatur repetita per omnes deſcendẽtes, quoniam quot ſunt capita, tot ſunt ſubſtitutiones ex natura maioratus, vt benè probat Molin. lib. 1. c. 1. num. 17. & lib. 3. cap. 6. n. 29. Sequitur manifeſtè quod cũ poſt mortem cuiuslibet primogeniti cenſeatur vocatus per fideicommiſſum ſequens in gradu, cenſebitur etiam vocatus per vulgarem ſubſtitutionem ſcilicet mortuo primogenito in vita patris, cum igitur talis nepos cenſeatur admiſſus ex prima maioratus inſtitutione ſecundum prædicta, conſequens eſt, vt 12

licet

licet teſtator vocauerit filiũ maiorem qui reperiatur tem pore mortis vltimi poſſeſſoris,non debet nepos exprimo genito excludi, tã ex eo quia nepos ſemel admiſſus, ex natura maioratus debuit poſtea ſpecialiter excludi, nec in verbis generalibus cenſetur excluſus, vt in l. cum auus. ff. de cond. & dem. Quàm etiam ex eo quia verbum (filius maior) poſitum in maioratu debet referri ad ſolos filios, ita vt inter eos ex orta contentione maior præferatur, non vero ad caſum de nepote contra patruum, inter quos non poteſt dari bona comparatio maioritatis.

13 Secundò repræſentatio ceſſ.bit ex alia cõiectura, veluti ſi teſtator dixerit, vt ſuccedat filius qui ſuperuixerit, vel qui ſuperſtes extiterit tẽpore mortis vltimi poſſeſſoris, vt tenuit Gregor. in l. 28. tit.8. pa.5. verb. *ſegun*. Bertrand. conſ.214. col.4. vol.4. Coſta de patruo, & nept. num. 13. vſque ad num. 16. & alij quos refert Molin. lib. 3. de primogen. cap.8. & eam multis rationibus & auctoritatibus comprobat Auenda. in l.40. taur. gl.8. ex num.11. vbi argumentis in contrarium ſatisfacere Conatur.

Tertiò repræſentatio ceſſabit ex alio, veluti ſi inſtitutor maioratus vocauerit ſuũ proximiorem, vel proximum in gradu, vt in terminis noſtræ Ordinationis probat etiã latiſſimè Auend. in l.40. taur. gl. 20. ex num. 16. cum ſeqq. Nam vbi proximior vocatur, filius non repræſentat perſonam patris prædefuncti. Couar. pract. quæſt. cap. 38 nu.4. Ant. Gom. in l.40. taur. n.41. Coſta de patruo, & nep. pag. 130. quicquid Molina de primogen. lib.3. cap.8. num.11. cuius fundamenta impugnat Humada in l.2. tit.15. par.2. gl.17. num.10. Et ita ſanè iudicauit Senatus in lite Aluari Rodrigues Borralho, anno 1607. Scriba Hieronymo de Mendoça. 14

Quartò ceſſabit ſi conditor maioratus agnatum, remotiorem admiſerit, & per 15

illum

illũ excluſerit filias fœminas nam tunc neptis ex filio primogenito prædefuncto, quã uis aliàs ipſa prærogatiuam viri patris repræſentet vt reſoluit Tiraq. de iure primog. quæſt. 14. num. 3. & 4. Couar. pract. cap. vlt. num. 8. verſ. 4. Molina lib. 3. cap. 8. num. 10. de Hiſpan. primog. Pelaes de maior. 2. par. quæſtio. 6. à num 15. & 19. Coſta de ſucceſſione Reg. pag. 198. Tamen per patruum ipſa excludetur, vti decidit Senatus Caſtellæ in cauſa Comitatus de Palma pro domino Ludouico Portocarrero, Anno 1594.

16 Sed & illud pro declaratione noſtræ Ordinatio. adde quod ſi conditor maioratus in linea deſcendentium expreſſè ſuſtulit ius repræſentationis, tacitè illud videtur ſuſtuliſſe in linea tranſuerſali. Auendan. in l. 40. taur gl. 18. num. 6. Et ratio eſt, quia cum prædict. Ordinat. Illud, quod diſpoſuerat circa ius repræſentandi in linea deſcendentium, ampliauit procedere in linea tráſuerſali, vt ibi, *o que naõ ſomente, &c.* Deducitur quod excluſa per teſtatorem repræſentatione in linea principali deſcendentiũ, ampliatio quæ facta eſt ad lineam tranſuerſalem, debet etiam cenſeri excluſa, iuxta doctrin. Dominic. in cap. quã lis. 25. diſt. Et quia ampliatio 17 ſiue addicio facta ad lineam tranſuerſalem, non poteſt cõ ſiſtere ſine ſuo principali regula cum principalis de reg. iur. in 6. Quam opinionem probauit etiam Azeued. in l. 5. tit. 7. lib. 5. nou. recopillat. num. 5 Inquiens quod ſi in linea deſcendentium pater ordinauit quod patruus excluderet nepotem filium primogeniti, idem etiam videtur voluiſſe obſeruari in linea transuerſali, quia conſtat hoc caſu teſtatoris voluntatem fuiſſe, vt propinquior in gradu præferretur, nam nulla alia ratio reddi poteſt, & ideo haberi debet pro expreſſa. l. quamuis vbi gloſ. communiter recepta. C. de fideicomiſſis. Deinde quia iſte ca- 18 ſus

ſus in filio ſecundo expreſſus ex paritate rationis; vel per argumentum à fortiori, aut de maiori ad minus, procul dubio & alios caſus ſimiles in transuerſalibus comprehendere debet, quando cõcurrit fi us ſecundus cùm nepote.

C A P. X I I.

De dilationibus, & quibus modis probatio fiat.

1 IN cauſis violentiæ vnicam tantũ dilationem concedi Praxi & ſtylo receptum eſſe conſtat. In ordinarijs verò ſecunda dilatio non conceditur illi, qui in prima dilatione nullam probationem, aut diligentiam fecit, vt traditũ eſt ab Speculator. tit. de probat. §. 1. & docuit Bald. in eius addit. in tit. de dilat. Et ratio eſt, quia iura negligentibus non ſubueniunt. l. pupillus. ff. quæ in fraud. credit. Vnde abſq; iuſto impedimẽto probato, finità dilatio reintegrari non poteſt. l. oratione, ibi, cauſa cognita. ff. de feriis. Bartol. & Bald. in l. fin. eodem titulo. Imo ſine cauſæ cognitione datio ſecundæ dilationis erit nulla ſecundum Abb. conſi. 64. num. 2. & altera pars ſupplicare poterit, vt per Barto. conſil. 97. Quæ 2 quidem ſecunda dilatio ſemper intelligitur lapſo priori termino Tiraq. de retract. lib. 2. § 2. gloſ. vnica. nu. 23. Sed in hoc melior eſt praxis Caſtellæ vt ſecunda, vel tertia dilatio petatur intra terminum, non vero termino elapſo, vti fit in hoc Regno reluctante Ordinat. lib. 3. titu. 54. §. 1. Sed non currit dilatio ſi facto aduerſarij impediatur, ſecundum Alexan. conſi. 72. vol. 3. Iáſſ. in l. ſi eum. §. qui iniuriarum. col. 3. & 4. ff. ſi quis caut. & cautela eſt, vt pars proteſtetur ſecundum Marant. in practic. pag 434. num. 8. Item praxis eſt vt petenti prorogationem termini non ſit neceſſe ei notificari ex regula. cap. eum qui de regul.

gul.iur.in 6.& ſit communis vtriq; ita vt vni conceſſa pro ſit alij. l.petendæ. C.de tempor.in integr.reſt. nec poteſt renuntiari inuito aduerſario Tiraq. lib. primo retract. ad fin.num.27.

3 Item, quia ſæpe contigit, vt malitioſè dilatio petatur extra Regnum, optima eſt praxis Caſtellæ, vt illa concedatur ſub cominatione certæ pænæ pecuniariæ in defectu probationis fiendæ, ſic enim lites finientur, & malitijs cautè obuiari poterit.

4 Item petens terminum vltra marinum ad regiones Indiarum, & alias, iurare ille ſtatim tenetur, nec debet expectare, vt notificetur ad iurandum, imo ſi vſq; ad primam audientiam non iurauerit, reijcitur a petitione præd. dilationis, & ita practicari vidi in lite Lupi Roderico, Anno 1609. Scriba Martino Alfonſo d'Auis.

Item praxis eſt tempore dilationis *da terra proteſtar por tempo, & carta para fura*, quanuis abſq; hac proteſtatione illam fore concedendā, *para fora*, cenſuerit Senatus in lite Antonij Correa, cum Gondiſaluo Lopes de Vergas Scriba Pet. Carualho, Anno 1616.

§. 1.

De Probatione quæ fit per teſtes.

PRimo modo probatio fit per teſtes, qui probandi modus primum ſibi locum vendicat, & omnibus alijs dignior, quia naturalis, & iuri diuino conſona. cap. tertio loco, vbi Abb. extra de probat. vnius enim teſtis probatio nulla reputatur. l. iuris iurandi. C. de teſtibus. cap. licet vniuerſis. extra eodem. 5
Quod primo fallit quando ipſe deponit de facto proprio ad vtilitatem alterius. l. quæro. §. 1. ff. de ædilit. edict. defendit Alex. conſi. 197. col. 2. lib. 7. Salicet. in l. ſi quis decurio. C. de falſis, & alij quos refert Tiraq. de retract. 1. par. §. 1. gloſ. 14. num. 46. Ita tamen ſi aliquot bonæ coniecturæ concurrant, & de eius commodo, vel incommodo non

non agatur vt per Vallaſc.cõſul.73. num. 4. Cuius tamen ſententia adhuc dubia videtur ex ijs quæ ipſemet Alex. ſibi contrarius tradit. in l. 2. §. ſi abſens, & ibi quoq; latè Iaſſ. per multa quæ vterquè allegat. ff. ſi ex noxal. cauſ. agat. quæ illic in promptu ſunt omnibus, & ideo illam adhuc reſtringendam puto, vt procedat tantum in rebus parui momenti, & in cauſa ciuili rectè Symanch. in catho.inſtitu.cap.62. num. 41.

6 Secundò fallit, quando vni teſti, id eſt certæ perſonæ, & eius dicto committitur ex cõuentione litigantium, quòd ſanè fieri poteſt vt per Bart. & Ang.in l.vlt. ff. de prætor. ſtipulat. dicit communẽ Alexan. conſil. 54. lib. 2. Quod cum moderamine accipiendum eſt, quoties ſcilicet nominatim quoad certum negotium,& ſuper re certa conſenſus præſtatur vt probatur in l.Theopompus,ibi,*inæqualibus*. ff. de dot. præleg. Nè aliàs propter generalitatem detur occaſio fraudibus, & falſitatibus, vt conſiderauit Gouar.lib.2.var.cap.13.verſ. verũ. Et ita tamẽ vt in illa re teſtis affectio, & commodum poſtea non appareat, vt quia agat de ſe exonerando Barto. in l.defferre in fin. ff. de iur. fiſci, Farinaceus te teſtibus. quæſt.60.num.18. Aliter etiã diſtinguit Bald. in l. in bonæ fidei. num. 8. C. de reb.cred. Tertiò fallit vt infra cap.22. num.9.& alijs caſibus de quibus per Gabriel. titu.de teſtibus concl.1. Iaſſ.in repetitione l. admonendi ex num.173. ff.de iur.iurand. Vnde deducitur ad perfectam probationem, non minus quam duos teſtes requiri, & ipſos ſufficere. l.vbi numerus. ff.de teſtibus. cap. in omni negotio, & cap. licet vniuerſis extra eodem. Quanuis hoc limitare contendãt multis modis. Specul.titu.de teſtibus. §.reſtat. num. 1. Farinaceus tractatu de teſtibus. quæſtio.63. ex num. 32. in quibus plures teſtes, quã duo requiruntur. Item addo ex lege Regni nullam eſſe probationem per te- 7

ſtes in ijs quæ eius ſummam excedunt, quicquid Abb. in cap. 2. num. 10. & ibi Felin. num. 16. de probat. aliter doceant, atq; ideo nec per libellum poſſe illam ſummam peti ſine inſtrumento declarauit Senatus in lite Marci do Quintal cum Ioan. Roderic. Nouais, Anno 1607. Scriba Bertolam. Moro, & tradidit Cabed. deciſ. 31. lib. 1. Nam prædicta nullitas inducta à lege ipſo iure habet locum, licet à parte non opponatur, Ordinat. lib. 3. titul. 59. in fin. & ſic inutilis redditur cautela Cæpol. cap. 253. non minus quam alia quæ ad prædictam conſtitutionem ponitur á Barto. & Salicet. in l. ſancimus. C. de donat. attenta præcipuè Ordin. lib. 4. tit. 19.

8 §. 2. Sed ille caſus cautè quidem notandus eſt, vt ſi plus ſit dictum inter partes, & minus reperiatur ſcriptum à Tabellione, illa ommiſſio probari poſſit per teſtes ſecundũ Bart. in l. ſi librarius 93. in fin. ff. de reg. iur. Quoniam iſta mixta probatio admittitur etiam in caſibus requirentibus ſcripturam Bartol. recept. in l. certi condictio. § quoniam. num. 14. ff. ſi cert. pet. & in ſpecie ita colligitur ex Ang. in l. quoties. nu. 3. & ibi Imol. num. 9. ff. hær. inſt. ſequitur Aret. in l. gallus §. idem credendum. col. 2. ff. delib. & poſthum. Alex. conſi. 215. nu. 2. lib. 2. Dec. conſi. 11. num. 17. Et deciſum fuit à Senatu in lite Emanuel. de Goes cum Hector Mendes, Scriba Marco do Quintal, Anno 1610.

Et his etiam addo alium caſum, quo ſcilicet dotis promiſſionem à fratre factã marito Sororis ſuæ potuiſſe probari per teſtes, etiam ſi illa ſummam ordinationis excederet, decreuit Senatus in cauſa Ludouici de Arrutia, cum filio Emanuel Gomes Galego, Anno 1616. Scriba Ludouic. Motta Feo. Sic ampliata Ordin. d. tit. 59. §. 11. verſic. *nem*, quamuis Thom. Valaſc. in hoc variè à Senatu Portuenſi iudicatum fuiſſe aſſerat deciſ. 72. num. 45. tom. 1. Alios caſus ad limitationem 9

præ-

prædict. Ordina. cautè notauit Hypol. in rub. num. 37. de prob. Vallaſc. de iure emphy. quæſt. 7. num. 18. ad quos lectorem reijcio.

§. 2.

De probatione quæ fit per ſcripturam.

10 SEcundo modo probatio fit per inſtrumentum, cui tamē derogari poteſt per duos, vel per tres teſtes, vt per Lanfranc. in praxi. cap. 9. num. 39. Maſcard. de probat. quæſt. 6. num. 60. Couar. lib. 2. var. cap. 13. num. 11. Menoch. lib. 2. de arbitrar. caſu 105. Cuius rei praxim ad articulandum docuit Bartol. in l. in exercendis. num. 9. C. de fid. inſtrum. vbi etiam ponitur contra cautella. num. 15. Vel ſi illud non habeat requiſita, de quibus in Ordina. lib. 1. tit. 80. §. 7. Quæ ſingula declarat Couar. pract. cap. 20. Maſcard. vbi ſup. ex num. 92.

§. 3.

De probatione quæ fit per confeſſionem partis.

11 TErtio modo fit probatio per confeſſionem partis in iuditio, quæ vt valida ſit, nonnulla neceſſaria ſunt. Primò, vt ſit facta à maiori, quia confeſſio pupilli ſine tutore ei non præiudicat, nec valet, l. certum. §. in pupillo. ff. de confeſſ. l. clarū. C. de auct. præſt. Nec etiam confeſſio minoris ſine curatore in cauſa criminali, pro vt habes. lib. 5. cap. 1. nu. 39. Quanuis in ciuilibus valida ſit, ſed aduerſus eam reſtitui poſſit ſecundum Speculator. tit. de confeſſ. §. ſequitur, & in tit. de reſtit. in integr. §. 2. in princ. Bartol. etiam in l. 1. col. penul. C. de confeſſ.

Secūdo vt ſit ſponte, quia 12 confeſſio per metū, vel fraudem, vel vi extorta irrita eſt, nec confitenti nocet, cap. 1. extra quod met. cauſa. cap. 2. 15. quæſt. 6. l. 1. §. 1. ff. de quæſtion. Item, & ſcienter, quia 13 ſi per errorem facta fuerit, erit nulla, cap. fin. extra de confeſſ. l. 2. ff. eodem Maſc. lib. 1. quæſtio. 7. num. 19. & concl. 378. Nec enim erronea confeſſio præiudicat, imo reuocari poteſt, niſi ſit confeſ-

ſio ſuper facto proprio, in quo non cadit probabilis error, l. quanquam ad Vellean., & ideo contra illam non admittitur probatio Bartol. in l. non fatetur. ff. de confeſſ. Vel niſi ſit facta dato termino ad confitendum, & illa ſit à parte recepta, nam tunc prætextu erroris minimè reuocari poterit, vt per cautellam inſtruit Cæpol. cap. 69. num. 2. Sed contra cautellam videbis apud Bartol. in l. de ætate. §. qui iuſto. num. 3. ff. de interrogat. act. vbi dicit ſe

14 pluries ita conſuluiſſe. Item confeſſio, quæ fit in vno iuditio reſpectiuè ad certum finem, in alio non præiudicat. l. fin. ff. de interrogat. action. inducta enim ad vnum finē, non operantur diuerſum. l. legata. ff. de adim. legat. Et ideo ex confeſſione, quam quis fecit productus in teſtē, non potuiſſe in alio condemnari cenſuit Senatus, teſte Vallaſco, conſult. 33. 1. par. Ad quod optimè pertinet inſignè dictum Alber. de Roſat. in 2. par. ſtatut. quæſ. 148. vbi dicit, quod ſi legè municipali caueretur, vt omnes pro æſtimo faciendo deberent afferre omnia bona ſua, vt poſſent notari, & etiam ſi haberent debita, ſi quis, vt minus pro æſtimo ſolueret, retulit bona ſua, & iurauit etiam ſe debere centum ſempronio, quod talis virtute illius confeſſionis etiam iuratæ non poteſt cogi à ſempronio, vt ſibi illa centum ſoluātur, cui ſuffragatur quod pulchrè dixit Salicet in l. 1. col. 4. C. de confeſſ. quem pro ſingulari ſequitur Hypol. in rubr. num. 104. verſ. limita. & in repe. l. fin. vbi de hoc latè. C. de probat. & in hanc ſententiam ſunt, & alia conſimilia exempla quæ egregiè in propoſito affert Maſcard. concl. 345. ex num. 23. cum ſequentibus, & voluit etiam Tiraquel. in tit. res inter alios acta limit. 1. in fin. Et inde etiam eſt, vt confeſſio dubia ſemper in fauorem confitentis ſoleat accipi, & intelligi, vt poſt Dec. reſoluit idem Maſcar. concl. 344. num. 12.

Et

15 Et inde etiam fit, vt ſi quis confiteatur in iuditio ſe debere pro certo reſpectu, & ad certum finem, non poſſit cōfeſſio ſeparari, ſed & qualitati fides adhibenda erit. cap. cum olim in fin. de cenſibus, & multo magis ſi confeſſio fiat cum iuramento iuditiali, quia licet aliàs in confeſſione abſq; iuramento, ſi qualitas ſit ſeparabilis, vt quia poſt debitum confeſſatū interueniſſet, qualitati, quæ pro confitente facit, fides adhiberi non ſoleat pro vt reſoluit Barto!. in l. Aurelius. §. idem quæſijt in fine. ff. delib. leg. communiter recept. ex Boer. deciſ. 243. nu. 3. & deciſ. 339. & ſatis apertè colligitur ex Ordin. lib. 3. tit. 50. §. 1. verſ. *porem*, & ex l. ſiquidem. C. de except. Cabed. areſt. 68. 1. par. Tamen in cōfeſſione cum iuramento iuditiali indiſtinctè fides adhibenda eſt, & qualitati etiam ſi ex poſt facto conſtet interueniſſe, vt probat Ord. lib. 4. titul. 52. & idem eſſe de iu e communi tenuit Faber. in §. ſi quis poſtulante in princ. & ibi Gomes. num. 17. de actio. & alij quos refert Cabed. deciſ. 34. 1. par. Et ratio eſt, quia in præd. iuramento qui iurat, cenſetur iudex. l. 1. in princ. ff. quarum rerum actio, iudex autem non ſolùm ſuper cauſa principali pronuntiare poteſt, ſed etiam ſuper dependentibus ab ea. l. cum vendēte, & ibi Paul. C. vbi cauſæ fiſcal. clem. diſpendioſam ad fin. de iudit. Vnde pars deferens iuramentum tacitè videtur permittere quod etiam ſuper connexis iuretur, argumen. l. 3. §. penul. ff. de contr. & vtil. act. tutell. tradit Iaſſ. in l. 1. num. 3. C. de tranſact. Quare præd. Ordin. intelligenda eſt quando qualitas allegata habet aliquam connexitatem, ſiue dependentiam à cauſa principali, aliàs prædictæ qualitati fides non adhibebitur, verbi gratia, ſi iures te mutuum accepiſſe, & tamen aduerſarium tibi deberi ex alia cauſa eandē quātitatem, cum enim hæc cauſa omnino ſeparata ſit à cauſa prin-

principali, illi non adhibebitur fides, vt in terminis declarat Boer. conſi. 7. num. 6. Iudicauit ita Senatus in lite Gaſpar Lopes, cum Emanuele Gomes deluas, Scriba Ludouic. Motta Feo. Ex quibus optimè fundari poteſt deciſ.
16 Cabed. 34. num. 12. Alia autem eſt confeſſio extra iuditialis de qua Maſcard. conclu. 346. & ſequenti. In quo notabis ad extorquendã confeſſionem ab aduerſario inuentam eſſe á DD. cautellã fundatam in l. filius fam. a 2. ff. ad Maced. quam appellat mirabilem Matheſ. notab. 22 & ſecuntur alij quos refert Maſcard. concl. 627. num. 36. Menoch. lib. 1. caſ. 94. num. 7. & caſu 21. Fuluius Patian. in tract. cui incubat onus probandi, lib. 1. cap. 29. ex nu. 26 Cui adde & aliam cautellam ad probandum debitum pecuniæ, quam mutuo dediſti amico ſe motis arbitris, qui æs alienum corám teſtibus confiteri renuit, vt illum ducas in tuum cubiculum, vbi habens teſtes abditos, tunc roges quando debitum tibi velit exoluere, qui tunc nullum præter creditorem adeſſe putans, facilè ſponte debitum fatebitur, & teſtes depo nent per hoſtij rimulam vidiſſe, & vocem habuiſſe notam, hoc igitur pacto creditoris intẽtio optimè erit probata, vt tenuit Accur. in l. 2. §. idem labeo in verb. audierunt. ff. de aqu. plu. arc. Cuius doctrinam vt eximiã plurimum commendant, & ſecuntur ibi Bart. & cæteri omnes ſcribentes relati ab Hypol. in rubr. de probat. num. 350. Maſc. concl. 458.

§. 4.

De probatione, quæ fit per euidentiam facti.

QVarto modo probatio fit per inſpectionem oculorum, quæ nunquam cẽſetur excluſa, quia etiam poſt lapſum terminum, & concluſum in cauſa admittitur: & ſuperat omnem ſpetiem probationis ſecundum Azon. in ſumma. C. de lege Aquil. prout eum allegat Bal. in l. contra negantem. num. 7. C. eod. 17

Iaſſ.

Iaſſ. in l. 1. num. 10. ff. nou. oper. nunc. & in hanc rem plura dicit Tiraq. de retract. linag. §. 4. gloſ. 1. num. 37. Hypolit. in l. 1. §. ſi ſeruum. ff. de quæſtion. Vbi etiam multa egregiè adducit, nec enim alia ex cauſa probatio in iure requiritur, niſi vt veritas in apertum referatur, & ipſi iudici ſit nota vt per Couar. lib. 1. var. cap. 1. verſi. 7. nu. 1. Etſic nunquam cenſetur prohibita, vt dicit Alciat. in tract. de præſumpt. 2. par. nu.
18 16. Ita vt ſi ſtatuto caueatur, vt non poſſit opponi aduerſus ſententiam, nec etiam de nullitate; tamen hoc non habet locum in nullitate, quæ conſtat ex inſpectione actorum ſecundum Anchar. conſil. 212. quem ſequitur Hypolit. vbi ſup. num. 7. tradit Maſc. lib. 1. de probat. quæſt. 8. num. 17. Fulu. Patian. lib. 1. cui incumbat onus probandi cap. 47.

§. 5.

De probatione, quæ fit per iuramentum.

QVinto modo probatio fit per iuramentũ 19
neceſſarium, quando ſcilicet actor in cauſa parui momenti vnum tantum teſtem idoneum habuit, qui facit ſemiplenam probationẽ. l. Theopompus. ff. de dot. præleg. l. ius iurandum. C. de teſtibus, ideo præſtatur iuramentum ſuppletorium ex mandato iudicis, petente tamen parte ſecundum Bar. in l. admonendi circa fin. ff. de iure iurand. 20
Quod tamen impediri poteſt ex multis, veluti ex defectu perſonæ, vt quia actor ſit periurus, infamis, pupillus, vſurarius, excommunicatus, & alia huiuſmodi. Vel quia qualitas cauſæ id nõ patitur, vt quia in ea de conſuetudine requiratur plena & integra probatio vt per Socin. reg. 252. vbi So. colliges cauſas ex quibus prædict. iuramentum impediri poſſit, & alias ex Herculano de probanda negat. num. 199. & nu. 235. & alias ex Ploto in l. ſi quando. C. vn de vi, à num. 125. & alias á Cabed. deciſ. 45. lib. 1. nu. 5.

Menoch. de arbitr. iud. lib. 2.
21 caſu 208. Notabis tamen quod quando actor probat ſemiplenè, & idem reus efficiat, reo potius deferendum eſt iuramentum, debet enim iudex eſſe paratior ad abſoluendum quam ad condenandum. cap. ex literis extra de probat. l. Arrianus. ff. de act. & oblig. cap. inter dilectos in fin. de fid. inſtrum. adeò vt ſi tu probes per vnum teſtem magis legalem, & fidedignũ, & aduerſarius per alium teſtem non ita fidedignum, nõ deferetur tibi hoc iuramentũ Aret. in cap. in noſtra, & ibi Felin. de teſtibus, nam licet
22 perfecta probatio per aliam contrariam non elidatur, ſed plenior, & veriſimilior præualeat, cap. in noſtra de teſtibus, tamen imperfecta probatio per contrariam, & minus veriſimilem eliditur argum. cap. literas de præſump. Bart. in d. l. admonendi. num. 51. de iur. iur. Gozadin. conſ. 8. num. 48. Quod ſi viderit actor quod Iudex non ſibi, ſed reo deferat iuramentum per cap. fin. de iur. iurand. hanc poterit interponere cautellã vt percludat ipſi iudici viam, aſſerendo reum ad iuramentum præſtandum eſſe ſibi ſuſpectum. l. non omnes. §. á Barbaris. ff. de re milit. notauit Maſc. de probat. quæſtio. 9. num. 57.

APPENDIX I.
de poſitionibus.

Empore dilationis poſitiones fiunt, ex quibus actor ſuam intentionem inſtruere conatur per confeſſionem partis aduerſæ, vt ita Iudici probatio fiat ſecundũ Speculat. tit. de poſitionibus. §. 4. Eſt enim poſitio optima & fundamentalis pars probationis continens id ſuperquo quis petit ab aduerſario reſpõderi ſecundum Bald. in l. generaliter. §. ſed ſacramento. C. de rebus creditis, vnde illa ſolum recipit confeſſionẽ ipſius partis. cap. ſtatuimus de confeſſ. Atq; ideò licet ſit 24
minor 25. annis, & maior 14. Ipſe & non curator deponere tenetur vt per Cabed. deciſ. 137. 1. par. num. 3. Dixi tem-

tempore dilationis poſitionẽ fieri quia elapſo terminò dilationis non tenetur reus deponere Bald. in l. in contractibus. §. illo C. non num. pecun. Marant. in pract. pag. 441. num. 11. Maſcar. de proba. concl. 1181. Item ſi po-
25 ſitio ſit partim vera, partium falſa tota negari poteſt abſq; periurio ſecundum gloſ. in cap. 2. de confeſſ. in 6. Quam dicit communem Iaſſ. in l. 1. §. ſi ſtipulanti. num. 10. ff. de verborum. Vnde quomodo rectè formari poſſit poſitio, ne deponens excuſari poſſit à periuro ſuper quantitate tradit Couar. lib. 1. var. cap. 2. num. 5. ad fin. Gayl. pract. obſeruat. 82. ex num. 16.

Solet autem in Regnis
26 Aragoniæ & Italiæ pars petere, vt teſtes qui fuerint producti contra ſe, reſpondeant ad ſua interrogatoria ſuper articulis ſecundum circũſtantias cauſæ, & perſonarũ, quæ praxis non inutilis eſt ad indagandam veritatem, & ad faciendos teſtes variari in altero ex illis decem prædicamentis, quæ ponit Bald. in l. teſtium. num. 14. C. de teſtibus, & ideo illorum copia nõ datur parti, ne inſtruãtur teſtes ad falſum, vt per Alex. in l. 2. C. de edend. Et miror quod aduocati eruditiſſimo huius Regni hac praxi non vtantur. Cum etiam de iure communi illa vbiq; ſit admiſſa ab aduocatis antiquis, vt traditum eſt per Speculat. titul. de teſtibus. §. iam de interrogatorijs, & per DD. in cap. 2. vbi gloſ. verbo interrogatoria de teſtibus in 6. Maranta in pract. pag. 406. & pag. 454. act. 7.

CAP. XIII.

De repulſis aduerſus perſonas teſtium.

1 SI pars præſens fuerit in loco, vbi teſtes examinãtur, debent ſtatim tempore examinis, vel ſi abſens quam primùm poſt finitam dilationem petere nomina teſtium, & dicere cauſas ob quas teſtes

ſtes reprobare intendit, idq; praxi & vſu forenſi receptum eſſe conſtat, etenim iure cõmuni aduerſus teſtes erant obiectiones, & vitia proponenda ante ſententiam, cap. 1. de except. ideſt ante concluſionem in cauſa, cap. cum dilectus de fid. inſtrum. cap. auditis de procurat. imo ante publicationem, & nõ poſt vt in cap. præſentium de teſtibus.
2 Vnde à fortiori, nec in cauſa appellationis contra eoſdem teſtes obiectio ex eorum vitijs, & defectibus ad illorum elidendũ teſtimoniũ admitti debet. Et ita praxi hæc ſententia vera eſt, quam etiam Neapolis ſeruari aſſerit Afflict. deciſ. 266. quicquid gloſ. in cap. 1. de exception. verb. per ſententiam, & ibi Abb. & Felin. col. 2. cuius gloſ. & Abbatis opinionem ſeruari in Regno Franciæ teſtatur Guid. Pap. deciſ. Delphin. 500. Et praxi eſſe receptam in prætorio Granatenſi affirmat Couar. pract. c. 18. nu. 5. col. 4. verſ. deinde ſcio.
3 Cæterum prædict. reſolutio limitari poteſt in obiectione de falſitate, & de ſubornatione teſtis ex pretio iuxta Ordin. lib. 3. tit. 58. §. 2. verſ. ſaluo. Nam exceptio falſitatis ſemper, & vbiq; etiam apertis teſtibus, & poſt ſententiã allegari poteſt, vt infra dixi. cap. 15. num. 7. in fin. & cap. 20. num. 2. Vel ſi pars ſit mi- 4
nor qui admittetur per reſtitutionem in integrum aduerſus lapſum temporis cõceſſi ad obijciẽdum contra teſtes, quanuis contrarium teneat Capel. Tholo. deciſ. 53. Boer. deciſ. 245. num. 7. Palat. in rep. cap. per veſtras. §. 26. nu. 13. & l. 1. tit. 8. lib. 4. cõpill. Caſtellæ. Vel ſi ex actis pro- 5
ceſſus conſtet iudici de inhabilitate teſtium, ille ex officio poterit quocunq; tempore teſtes repellere, quanuis repulſæ à parte non fuerint oppoſitæ Felin. in cap. intimauit de teſtibus Iaſſ. in l. admonendi. num. 14. de iur. iurand. Bald. in l. ſi quis teſtibus. num. 7. C. de teſtibus. Gomes. 3. tom. cap. 12. numer. 22.

§. I.

§. 7.

Quibus ex cauſis teſtes repelli, ac contradici poſſit.

6 Cauſas ex quibus teſtes impugnari poſſint, refert ad longum Maſc. concl. 1363.& ſequenti, cuius dicta tranſcripſit Farinaceus de oppoſitione contra perſonas teſtium.quæſt.54.cum ſeqq.ad quos lectorem reijcio. Cæte-
7 rum repulſa illa nō admittur ſi vnus teſtis legalis concordet cum alio, qui patitur defectum, nam fides vnius tollit defectum alterius. Bald.recept.in l.ſiquis ex argentarijs §.1.ff.de edéd.ex multis quos refert Tiraq.de pæn.cauſ.51. num.121.& colligitur ex Ordin.lib.3.titul.62. §.3. in fin. Quod tamen accipi debet, quando plures etiam teſtes concurrunt, prout intellexit Ange.quem ſecũtur alij quos refert Gabriel in com. tit. de
8 teſtibus concl.1. num.2. Nã ſi ad perfectam teſtium probationem ad minus neceſſariò requiruntur duo teſtes.l. vbi numerus. ff. de teſtibus: proculdubio vterq; debet eſſe probatæ vitæ Bald. in cap. tertio loco de probat. Nam ſi fides vnius teſtis omnino tollitur, dictum illius ſuppleri 11
non poteſt, cum id quod nihil eſt ſupplementum non recipiat,vt ex Bald.notauit Tiraq. vbi ſup. num.124. Item 9
repulſa inimicitiæ non admittitur ſi conſtiterit malicioſè, iam lite mota, facto aduerſarij, contra quem teſtis producitur inimicitiam fuiſſe contractam vti contra cautelam Cæpolæ. cap. 4. rectè notari licet ex traditis á Bart.in l.1. §.cum quis in fin. ff. de quæſtio. & melius ex Ordin. lib. 3.titul.58.§.8. Gomes.3.tom. cap.12.num.14.

Item repulſa non admittitur, ſi obiectio aduerſus perſonas teſtium, eius inhabilitatem non concludat tempore iuramenti, & depoſitionis iuxta tex.in l.non hoc. ff. vnde cognat. Nam conditio teſtis inſpiſcitur tempore delati iuramenti, & non tempore publicati proceſſus vt per Bart. & Rom. in l. damni. §. ſabini.ff.de damn.infect. Bal. 10

in

in l.ſi quando. C.de teſtibus, vbi Salicet.col.3. Ferrara vbi ita aduertit.cap.15.de cautel.

11 Item quanuis ex praxi nō admittatur reprobatio teſtiū qui dixerunt circa repulſas, niſi tantū in duobus caſibus de quibus in Ordination. lib. 3. titul. 58. §. 4. Tamen laudatio teſtium, quos pars contraria intendit repellere, denegari non ſolet, nec debet.

CAP. XIIII.

De publicatione teſtium.

1 PVblicatio etiā in ſummarijs iuditijs neceſſaria eſt vt dixit Bart. in extrauagant. ad reprimendum, verb. figura. verſ. & an requiratur publicatio, quem refert & ſequitur quo ad remedia poſſeſſoria, Capicius deciſ.55. num.3. & ita ſeruari de conſuetudine teſtatur Molin. de primogen. lib.3. capit.13. num.67. Nam publicatio ideò fit vt partes poſſint recipere copiam examinis teſtium, & tunc cenſetur præcluſa via producendorū teſtium. Nam regulare eſt publicatis atteſtationibus teſtes amplius non recipi ſuper eiſdem articulis, vel directo cōtrarijs. Auth. at qui ſemel. C. de probation. cap. intimauit. cap. fraternitatis de teſtibus. Clem.2. eodem titul. quæ regula limitatur in multis caſibus vt per Menoch. de arbitr. quæſt.34. alias fallentias ponit Rojas ſingul.203. alias 13. Andreas Gayl. lib.1. pract. obſeru. 105. ex num. 2. & eam fuſiſſime explicat Anto. Gabriel lib.1. tit. de teſtibus concluſione vltima, vbi 71. limitationes ponit præter vndecim ampliationes. Nam ad- 2 huc publicatis atteſtationibus iudex ex officio poteſt quærere à teſte interpretationem ſui teſtimonij, & iterum eum examinare ſi confuſè dixerat, vt docet gloſ. verb. dubium in cap. in præſentia de probat. & ſi non fecerit requiſitus à parte, poteſt ab eo ſupplicari aut appellari ſecūdum Felin. in cap. per tuas. nu.5.

num. 5. de teſtibus, cui ſubſcribit Hypol. in l.1. §. ſi quis vltro.num.34. ff. de quæſtio. quicquid Aret. & ibi Abb.in cap. cum clamor de teſtibus
3 aliud exiſtiment. An autem publicationis ommiſſio reddat proceſſum nullum? Bart. dixit quod non. in l. prolatã. num. 19. C. de ſententijs, & interlocut.omn. Iud. Menoc. de arbitr. quæſt.33. Niſi tamẽ à parte publicatio petatur, quoniam tunc ſi Iudex illam non faciat, proceſſus nullus iudicabitur ſecundum gloſ. in cap. fin. verſ.ceſſante. verbo iuditijs de hæret. in 6. Si modo à tali denegatione appelletur, vt reſoluit cum pluribus Bantius de nullit. titul. de nullit. ex defectu proceſſi num.40. & teſtatur communem Aſſinius in praxi. §. 3.
4 cap. 10. num. 4. Vnde hanc controuerſiam omnino tollere videtur Ord.lib 3.tit.63. ibi, *ou naõ foſſem as inquiriçoes abertas*. Vel eam Ordin. intellige, & declara vt per DD. proxime relatos. Quanuis in cauſa criminali publicationem teſtium eſſe de ſubſtantia iuditij, eiuſq; omiſſio 5 nem nullitatem proceſſus inducere pro conſtanti defendat Iul.Clar.lib.5. ſententiarum. §.fin. quæſt.40. num.1.

§.1.

De impedimentis aduerſus publicationem teſtium, & de reſtitutione in integrum.

*

QVoties quodlibet impedimentum ſubſit, 6 publicatio impeditur, & iterũm dilatio reformatur.l.oratione.ff.de ferijs, Maranta in pract. pag.433.nu.5. Et multo melius ſi pars fuerit minor per reſtitutionem. cap. 7 auditis, & ibi Abb. de in integr. reſtit. Nam eo ipſo, quo ommiſſa eſt probatio, minor cenſetur læſus, nec eſt neceſſaria alia probatio. Maſcard. concl.1279. á nu. 11. cũ ſeq. Quod primò fallit in cauſa criminali, in qua non reſti 8 tuitur minor accuſans aduerſus ommiſſam allegationem, vel probationem; vt eſt tex. notab.in l.auxilium. ff.de mi nor,

nor. tenet Alex. in l. 1. §. nuntiatio. num. 34. & ibi Iaſſon. num. 10. verſ. 2. ff. nou. oper. nuntiat Ant. Gomes. 3. tom. var. cap. 1. num. 7. Cald. in l. ſi curatorem, verb. vel aduerſarij dolo. num. 37. C. de in
9 integr. reſtit. Secundò fallit in minore iuriſperito ſecundum gloſ. in l. profeſſio. C. de muner. patrimon. lib. 10. quã vnicam & ſingularem appellat ibi Ioan. de Platea, & Anton. Gomes. 2. tom. var. cap. 14. num. 5. verſic. 10. & alij quos refert Roland. de confectione inuent. 2. par. quæſtio. 6. Auiles in cc. prætorũ. cap. 33. gloſ. verb. *a menos coſta* num. 4. quanuis Sarmien. lib. 3. ſelect. cap. 12. contrariam opinionem defendat.
10 Tertiò fallit quando petitur reſtitutio poſt publicatas atteſtationes ad probãdam aliquam exceptionem dilatoriam, vel declinatoriam, nã talis reſtitutio deneganda eſt Inoc. in cap. coram de in integr. reſtitut. quem ſequitur Bald. in l. peremptorias. numer. 28. C. ſententiã reſcind. non poſſ. à quo tamen diſcedit Couar. pract. cap. 26. n. 4. verſ. vidi tamen, Molina. lib. 3. de primogen. cap. 13. n. 60.
Quartò fallit in cauſa ſummaria, & iuditio poſſeſſorio, vt per Capic. deciſ. 13. Couar. vbi ſup. cap. 17. num. 4. verſ. 6. Cald. vbi ſup. num. 19. 11
Quintò limita vt minor non reſtituatur poſt dicicita, & publicata, ad probandum idẽ ſuper quo iam aliquos teſtes ipſe produxit, propter euidẽs periculum ſubornationis, vt poſt Innoc. in c. auditis de in integr. reſtit. tenet Bart. in l. 1. §. nuntiatio. num. 33. ff. nou. oper. nunt. Menchac. quæſt. forenſ. cap. 31. ante n. 4. Ant. Gom. 2. tom. cap. 14. num. 5. Quæ ſententia recepta fuit à Senatu in lite Franciſci Lopes Franco Anno 1612. Scriba Dominico de chaues, quicquid Cald. vbi ſup. num. 20. 12
Sextò limita vt reſtitutio ſemel conceſſa non reitaretur, nec in ſecunda inſtantia in cauſa appellationis. l. 1. C. ſi ſæpius in integr. reſtit. Nam in vnoquoq; caſu vnam reſti- 13

tu-

tutionem concedi praxi receptum eſſe conſtat, niſi ſint diuerſi articuli Cabed. deciſ. 200. 1. par. num. 4. Vel niſi in ſecundo gradu noua exceptio allegetur, tunc enim iterũ reſtitutio concedetur, pro vt tradit Azeued. in l. 5. titul. 9. lib. 4. recopilat. num. 4.

14 Septimò limita vt etiam minor non reſtituatur aduerſus lapſum temporis conceſſi ad obijciendum aduerſus teſtes. Capella Tholoſan. deciſ. 53. Boer. deciſ. 245. num. 7. Palat. in repet. cap. per veſtras. §. 26. nu. 13. dixi ſup. cap. 13.

15 num. 4. Octauò limita vt minor alicui aſſiſtens non reſtituatur ad probandum ſi iam fuerit facta publicatio, vt dixi ſup. cap. 5. num. 4.

CAP. XV.

De allegationibus in cauſa faciendis.

1 POſtquam fit teſtium publicatio, Scriba mittit proceſſum ad aduocatum actoris, vt ſuper illo faciat allegationẽm de re benè probata, tam de iure, quàm de facto. iuxta l. qui prior. ff. de iudic. cuius allegationis copia datur reo in ipſis actis ad allegãdum ſimiliter tradi: Iaſ. in l. is apud quem. col. 2. C. de edend. Marant. in pract. pag. 484. nu. 50. Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 2. caſu 175. vbi refert quatuor opiniones, apud Luſitanos autem id ſine controuerſia eſt. Initio autem allegationis poterit aduocatus aliqua prænotare vt fiant, ex quibus ſe iuuare ſperet, præſertim ſi illa ſint eiuſmodi, vt extra terminum probatorium fieri poſſint, veluti ſi per inſpectionem oculorũ Iudicis velit pars aliquid probare de ſua intentione, quia talis probatio nunquam cenſetur excluſa vt dixi ſup. cap. 12. num. 17. Vel poteſt offerre acta proceſſus iam finiti ſicut ſtyllo ſeruatur. Vel petere vt Iudex quærat à teſte interpretationem ſui dicti, quod ex officio facere poteſt, pro vt dixi ſup. cap. 14. nu. 2.

num. 2. Vel etiam petere, vt deferatur iuramentum ſuppletorium, vt per Marant. in pract. pag. 499. num. 4. Vel vt fiat examen nam in ijs, & ſimilibus ante ſententiam Iudex prouidere ſolet, ſi ſibi rectè videatur, vt infra dicam. cap. 16. num. 2. Sed ſi vltra aduerſarius dicat aliquid debere fieri de iure, poteſt dicere aduocatus, doce, quia hoc nulla lege cauetur, nam vt dicit Bald. in cap. nihil circa fin. de electione, quod lege non cauetur, in practica non habetur, & paria ſunt aliqua fieri ſine lege, & contra legem, idem Bald. in cap. in geneſi eodem facit, cap. is qui, ibi, *cum id non ſit expreſſum in iure de ſententia excommun. in 6.* Auth. de non eligend. ſecund. nubent. coll. 1. ibi, *nec qualibet eſt lex tale aliquid dicens.* Quanuis dici non poteſt, quod ille loquitur ſine lege, qui allegat rationem. Nam lex eſt omne quod ratione conſiſtit. gl. in c. conſuetudo. 1. diſ. gl. in c. ex eo, verb. rationis, de electi. lib. 6.

§. I.

De modo videndi proceſſum.

IN primis inſpiciat aduocatus, an pars aduerſa fuerit confeſſa in poſitionibus, vel in iuditio viua voce, & ipſa confeſſio fuerit redacta in ſcriptis per notarium, vt acta demonſtrant, quæ faciunt rē notoriā. l. geſta. C. de re iud. Roland. conſil. 70. num. 7. vol. 1. Bart. in l. 1. num. 4. ff. iudic. ſolui. Poſt modum videat atteſtationes ſui clientuli, in quibus ſi teſtes in aliquo diſcordent, curet eos componere, quoniam teſtium contrarietas vitanda eſt, & teſtiū dicta (quantum fieri poteſt) ad concordiam ſunt reducenda, non autem cauillanda, nec ſtricte intelligenda, ſed adiuuanda, & vt concordent etiā verba impropianda ſunt, vt voluit Cephal. conſ. 77. n. 31. Hyer. Gabriel. conſ. 55. nu. 1. Bertazol. conſil. ciuili 60. numer. 22. lib. 1. Valle conſil. 33. num. 14. vol. 2. Decian. conſil. 40. num. 2. vol. 2. Imo ſæpe intelligenda ſunt ſecundū arti-

articulum Dec.in l. quatenus cuiuſq; interſit. ff.de reg.iur.
6 Rurſus ſi viderit teſtes rei, & actoris eſſe inuicem contrarios, aſſeuerabit magis ſuis, tanquam veriſimilia deponē tibus eſſe credendum, optime Abb. in cap. cum oporteat, col. vlt. de accuſat. Iaſſ. conſi.126.in fin.lib.4. Tiraq. in l.ſi vnquam in præfatione. num.43. Maſc.concluſ.1370. Vel quia ſunt ſui teſtes de affirmatiua, contrarij vero denegatiua. gloſ. in l.diem proferre. §. ſi plures. ff. de arbitris; aut quia ſunt digniores, vel quia ſunt plures numero, contrarij vero pauciores, vt dixi.lib.4.cap.10 num.13. Vel quia deponunt cum cauſæ redditione, contrarij vero non, ſecundum Iaſſ. in l.cum ij. § vult. num.4. ff. de tranſact. Vel quia ſui teſtes iuris præſumptione, poſſent eſſe melius informati, vel quia deponunt in ſpecie, contrarij vero in genere, vel quia ſui teſtes deponūt in fauorem rei, & alia ſimilia, de quibus omnibus Ant. Gabriel late in cō munibus. tit. de teſtibus, concluſ. 4. cum ſequentibus. Iuxta quæ intelligendus eſt I.C. in l.3. verſ. tu magis. ff. de teſtibus. Item in ſuis allegatio- 7
nibus curet aduocatus probationem aduerſarij deſtruere obijciendo aduerſus dicta teſtium, vt quia deponunt de auditu, qui non probāt Gabr. in commun. titul. de teſtibus, concl.3.

Vel quia ſunt ſingulares, quo caſu etiam non probant idem Gabriel. vbi ſup. concluſ.2. dixi infra lib.5.cap.1. n.79. Niſi ex aliquo præſumantur cōteſtes Gramat. crimi. conſil.27. n.12. Grauetta conſil.78.num.9. Imo quando teſtes deponunt de actu reiterabili ſatis eſt, quod tendant in eundem rei finem. l. qui ſententiam. C. de pœnis, Paul. de Caſtro conſil. 113. col.2.lib.2. Aym. de antiquit. temp.4.par. verſic. ſed enim. num.11. Alexan. conſil.53. in cauſa. num.4. ad finem. lib.1. Hypol. conſil.5. num.6. & 8. Pariſius conſil. 75. num. 14. lib. 1. Marant. in l. is poteſt.

num.90.ff.acq.hæred. Nequè obſtant. cap. cum dilecti de electione, & c. tam literis de teſtibus, procedunt enim in ſingularitate obſtatiua, non in adminiculatiua, in hac enim teſtes ſingulares coniun guntur ad plenam probationem.cap.fin. de ſucceſſ.ab in teſtat. gloſ.verb.legitimis.In l.2.ff.de excuſat.tut. DD.in l.gallus.§.ille caſus. ff.de lib. & poſth.Pariſ.conſi.75.num. 33.lib.1.eleganter Cæpol.con ſil.3.num.9. in ciuilibus.Siue agatur de probando aliquid in genere.gloſ.fin. in l.ob car men. §.fin.ff.de teſtibus, ſiue in ſpecie, dummodo teſtes ſin gulares in eum ſcopum depoſitiones ſuas dirigant d. l. qui ſententiam.C.de pœnis, cum alijs ſup. adductis, aut niſi teſtes quamuis ſingulares ſint ita probi, & notabiles, quod iudicem adducant ad indubitatam fidem, vt volũt plures quos refert Tiraq. de pœnis cauſa 51. num. 106. Gabriel.vbi ſup.nu.62.& 71.

Vel etiam obijciat, quod in ſuis dictis ipſe teſtis ſit ſibi contrarius, vt quia vnum dixit extra iuditium, aliud in iuditio, talis enim contrarietas reprobatur, & nulli fides adhibenda eſt. l. qui falſo. ff. de teſtibus.l.eos. ff.ad l.Cornel. de falſ.Couar.lib.2.var. cap. 13.num.7. Maſcar. qui egregiè declarat & limitat concl. 1367.num.3.de probat. Vnde Bar.in d.l.eos. num.8. poſuit cautellam, quando habes teſtem, qui dixit extra iuditium (ego ſcio) hoc tantũ nõ plus, facias ſcribi dictum eius, vel facias dici coràm teſtibus, quia ſi aliud dicat in iuditio, puniretur de falſo, quæ tamẽ cautela adhuc non videtur tuta ex ijs, quæ tradit Grego. in l.41.tit.16. par.3.verb. *dizen el contrario*. Vel quia teſtes plures ſunt inter ſe varij, & contrarij, ex hoc etiam reprobantur vt per Curt.de teſtibus.7.par.num.144. Maſc. vbi ſup. Vnde caut.Barto.eſt in hoc caſu, vt Iudex mittat pro teſtibus, vt declarent dictum, quando in eis apparet contrarietas Bartol. in l.2. §. creditum. num.10. ff. ſi cert. pet.

per. Cæterum ſi apertis teſtibus reperitur quod aliquis teſtis dixit falſum qua practica & cautella vti debeat aduocatus, monuit Bart. in l. ſi falſo. num. 3. C. ad l. Cornel. de fal. & contra cautellam videbis apud eundem Bart. in l. 3. num. 4. C. de fid. inſtrum.

8 Item obijcere poterit aduocatus, ſi teſtis de credulitate, vel iuditio deponat, quia ei fides adhiberi non debet cap. quoties de teſtibus, gloſ. in l. teſtium. C. eodem. quod quã verum ſit explicat Maſc. vbi ſup. concl. 1369. Vel etiam ſi deponat extra capitula Bart. in l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus per tex. ibi. ff. de iur. iur. Maſc. concl. 1370. & concluſ. ſequenti. Vel ſi teſtis dat alium in conteſtem, qui interrogatus neget, aut dicat ſe neſcire, redditur enim de falſo ſuſpectus, & facit vt neutris eorum tanquam contrarijs credatur. ita Bald. in cap. cauſam. col. 3. de teſtibus Cãpeſ. de teſtibus. reg. 410. Burſat. conſi. 69. num. 26. vol. 1. Cephal. conſil. 233. num. 24. vol. 2. Vel ſi teſtis non reddit rationem ſufficientem dicti ſui, quia tunc nullam fidem facit Bald. in l. conuenticulã. col. 4. C. de Epiſcop. & cler. laté Menoch. de arbitr. quæſtio. 25. num. 3. declarat multifariè Maſcard. concl. 1375. Vel ſi teſtis deponat in cauſa ad ſuum commodum ſpectãti, aut eorum qui ſibi vinculo affectionis ſunt coniuncti. l. nullus. ff. de teſtibus. l. omnes C. eodem Maſc. concl. 1363. Niſi ipſe teſtis ante depoſitionem proteſtetur cum iuramento nihil commodi ex depoſitione expectare, ita cautè notauit Ferrara caut. 40. Soc. reg. 513. verſ. primo fallit, & voluit Felin. in cap. per ſonas de teſtibus, & niſi ipſe affinis aut conſanguineus, & ita inhabilis deponat de facto proprio, quod ipſe fecit ad vtilitatem alterius, vt elegan ter notauit Paul. in l. 2 §. ſi abſens, & ibi Iaſſ. num. 8. ff. ſi ex noxal. cauſa agat, quod cautè notandum eſt.

§. 2.

De modo allegandi.

9 QVi in ſuis allegationibus optimum methodum ſeruare velit, ſequentia principaliter debet attendere (nec enim alienum erit hæc pro iunioribus explanare) vt nihil huic ſtudio aduocandi deeſſe videatur. In primis igitur pro faciliori intellectu eorum, quæ ad ſubiectæ materiæ expeditionem reſpiciunt, debet pars aliqua euidentialia in facto, vel in iure præmittete per capitula vt in l. præponebatur, verſic. *quibus ita præmiſſis*. ff. de caſtr. pecul. quia ſic melius dicenda percipiuntur, vt in l. 1. ff. de origin. iur. vbi ſuadetur euidentialia ab aduocatis in foro dicentibus eſſe præmittenda per duos effectus, primò quia auditores reddũt auidos, & attentos. Secundò quia dicendorum præſtant intellectum. Deinde debet diuiſionem ponere, nam partitio (vt ait Accurſ. in proœmio Inſt. §. igitur. verb. partiri) animum legentis incitat, mentem intelligentis præparat, memoriam artificioſè informat. Item & caſum litis motæ verè, & breuiſſimè figurare debet, nam ex facto ius oritur. l. ex plagijs. §. in cliuo. ff. ad l. Aquil. l. fin. in princ. ff. de iur. iurand. & quæſtionem ex caſu inſurgẽtem proponere, & de ea pro vtraq; parte diſputabit, nam arguendo, & diſputando veritas detegitur. l. munerum. §. mixta. ff. de muner. & honor. Et ſi fuerit res clara, & legibus determinata, non curet plures auctores congerere. Etenim (vt dici ſolet) vbi legem habemus, ſuperfluum eſt gloſas, & Doctores allegare teſte gloſ. in l. ſed licet. ff. de officio præſid. Nam vbi eſt caſus legis ibi nõ eſt quæſtio. gloſ. vlt. l. ancillæ. C. de furtis. Et ſi habuerit regulam pro ſe, ea firmiter niti debet vt dicit Accurſ. in l. omnis definitio in princ. ff. de regu. iur. Nec enim dubium dicitur de quo eſt regula, vt inquit Bartol. in l. quoties. ff. ſi quis caut. nam ſecundum regulam ſemper pronuntiandũ eſt vt per Bald. in l. ſi tutor in fin.

fin. C. de ſeruis comun. manumitt. & dicit gloſ. in rub. de reg iur. in 6. paulò ante finem. Potiorem eſſe eius cauſam, pro quo facit regula ſequitur Abb. in rubric. vt lite non conteſtat. cum alijs adductis á Iaſſon. in l. 2. col. 6. verſiculo nota iſtam doctrinam. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. Sed ſi lex aut Ordin. non ita expreſſe caſum decidat, illa tamen in argumentum adduci poteſt per aliquem ex locis legalibus, quos retulit Specul. in titulo de diſpu. & alleg. §. poſt hoc. & latiſſimè Euerard. in centiloquio. Quod ſi lis, vel controuerſia fuerit ſuper intellectu alicuius clauſulæ inſtrumenti, pro ſua parte debet põderare ſemper verba ſcripturæ contractus, vel teſtamenti, nam regulariter á proprietate verborum non eſt recedendũ. l. non aliter. ff. de leg. 3. quod in legibus, & ſtatutis etiam procedit gloſ. opt. per tex. ibi in l. 1. §. ſi is qui nauẽ. verſ. in re igitur dubia. ff. de exercitor. act. multa Tiraq. in l. ſi vnquam verb. libertis, ex num. 4. C. de reuoc & nu. 71. Mantica de coniecturis, tit. 4. lib. 3. Sed fallit niſi vſus loquendi aliud patiatur, qui ante omnia attendendus eſt. l. librorum. §. quod tamen Caſſius. ff. de legat. 3 l. labeo, vbi Bart. ff. de ſuppelect. leg. Maſcard. de probat. concluſ. 329. num. 3. Etiam in qualibet materia odioſa, & pœnali, ſecundum Bart. in rubr. ff. nou. oper. nunt. & quanuis in ſtatuto caueatur; vt verba intelligantur ad literam, & pro vt iacent ſecundum Bald. in l. omnes populi. pen. quæſ. ff. de iuſt. & iur. Abb. in proæm. decret. & ibi Felin. num. 14. Maſc. concl. 1129. num. 17. 21. & 22. Tiraq. de retract. §. 1. gloſ. 1. num. 6. Nam propter vſum teſtatoris, vel regionis receditur à proprietate verborum, vt eſt tex. vulg. in l. cum de lanionis. 8. §. aſinam. verſ. optimum. ff. de fund. inſtruc. Nec enim in teſtamentaria diſpoſitione, multum attenditur verborũ. proprietas, cum ſæpe ab ig-

naris, & indoctis proferatur, vt in d.l.non aliter. §.1. verſi. cum plerunq; ff.deleg.3. obſeruat Accurſ. in l.quod ſi ne potes.1.ſcholio.ff.de teſtam. tutel. Item quid verba ſignificent, & importent diligenter attendet. Sunt enim quæ voluntatem liberam, & quæ arbitrium boni viri ſignificant, de quibus plura Bartol. in extrauag. ad reprimendũ. verb.videbitur,& melius Gregor. in l.29. tit.9. par.6. Menoch.lib.1.de arbitr. quæſ.7. cum ſequentibus. Nam legatum in arbitrio hæredis poſitum valebit, & in eius voluntate minime. l.Senatus.§. 1.l.ſi ſic.78.ff.deleg.1. l.vtrũ. §.cumquidam.ff.de reb.dub. Vnde ſi teſtator rogauit hæredem, vt poſt mortem nominet Titium in emphy. *ſi ſibi videbitur, & ille meruerit*, Senatus ſanxijt fideicõmiſſũ deberi in lite Franciſci Pedroſa da Gama cum donna Iſabel Pereyra, Scriba Antonio de Freytas. ex l.fideicommiſſa 11. §. quanquam, ibi, *videbitur*, & ibi, *meruerit*.ff. deleg. 3. adde Sarmientum. lib.2.ſelect. cap.6.

Item mens teſtatoris non eſt coniecturanda in caſu omnino ommiſſo, & abortiuo, ſed ex verbis á teſtatore prolatis perfectis, vel imperfectis, vt per Alex. & Iaſſ. in l. 3.C.de lib.præt.& vulgò dicitur in mente retentum nihil operari. l.ſi repetendi. C. de condict.ob cauſ.l.quidam cum filium.ff.de hæred.inſti. l.commodiſſimè. ff.de lib. & poſth. & ommiſſum habetur pro ommiſſo. l. quicquid aſtringendæ. ff. de verb. oblig. l.vlt.C.de pact.conu.Et non fit extenſio de re ad rem, nec de perſona ad perſonam. l. ſi vnus.§.ante omnia. ff.de pacti. l. ſi ita 126. §. Chriſogonus.ff.de verb.obl. Sed tunc debet totam ſcripturam perlegere iuxta l. in ciuile. ff. de ll. Nam ex vna parte ſcripturæ alia declaratur cum voluntas teſtatoris, vel contrahentis ſemper præualeat,quæ ex verbis ſcripturæ connexis vel admixtis elicitur, & fit manifeſta,vt per Bart.notabiliter

in l. 2. num. 39. & ibi Alexan. num. 32. & Iaſſ. num. 36. ff. de vulg. Bald. Ang. & Salicet in l. precibus. C. de impub. & alijs. Præferenda eſt enim voluntas verbis, vt animus corpori, & ſequenda tanquã Regina, vt de contractibus notatur in l. pen. ff. quæ res pignor. oblig. l. ſi inſulam. ff. de præſcript. verb. de vltimis volunt. in l. in conditionibus ff. de cond. & dem. l. 3. C. de lib. præt. l. cum proponeretur ff. deleg. 2. Tiraq. in l. ſi vnquam, verb. libertis ex n. 52. & ſufficit quod illa ex coniecturis propiciatur Valle conſil. 6. num. 15. vol. 4. dixi ſup.
12 cap. 11. num. 9. in fin. Nam, & voluntas diſponentis elicitur, & probatur ex vicinitate ſcripturæ. l. hæredes palam. §. 1. ff. de teſtam. Nam ſi ſuperius de aliqua qualitate loquitur, quod eam proſequatur, vicinitas ſcripturæ ſemper innuit gloſ. in §. item lapilli. Inſt. de rerum diuiſione quanuis ponatur aduerſatiua (ſed) ſemper enim intelligitur retentis iiſdem terminis præcedentibus Syluest. Aldobrand. in §. ſed ius quidem ciuile Inſt. de iure nat. gent. & ciuil. Nam & præcedentia magis influunt in ſequentia, & maioris efficaciæ eſt clauſula præcedẽs ad ſequẽtia, quã è conuerſo. gloſ. 1. in l. quiſquis. 93. ff. deleg. 3. Bart. in l. auia. ff. de cond. & demonſt. & in l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium. num. 20. ff. de edendo Matheſal. notab. 151. Peralta in l. ſi quis in principio teſtamenti. num. 166. deleg. 3. Deinde è conuerſo pro 13
batur voluntas, quod fuerit talis in præcedenti ex ſequentibus. l. ſi ſeruus plurium 53. §. vlt. ff. deleg. 1. Nam ſequentia declarant præcedentia, vt docet Mant. de coniect. mente teſtant. lib. 6. titul. 13. Iul. Clarus. in §. teſtamentum. quæſ. 76. Et ex poſteriori ſcriptura declaratur prima. l. quiſquis 93. iun. gloſ. vlt. ff. deleg. 3. actus qui ſequitur declarat voluntatem in actu præcedẽti, vt in l. ſedet Iulianus. §. proinde. ff. ad Macedon. & in §. pauonum Inſt. de rerum di-

ſione, & per Bart. in l. cætera. §. ſed ſi parauerit. ff. deleg. 1. Ex quibus in ijs terminis dicit Ruyn. conſi. 139. num. 13. verſ. & præmitto. 2. vol. quod ſi maſculi in conditione ſequentis ſubſtitutionis appoſiti ſint, ex hoc maſculos in præcedenti ſubſtitutione vocatos eſſe intelligitur, ſequitur Anto. Gabriel. lib. 4. commun. tit. de teſtamen. concl. 10. num. 9. Ita credo cenſuiſſe Senatum Caſtellæ, in lite
14 Comitis de Buendia. Præterea voluntas elicitur ex contextu ipſius teſtamenti vt in l. numis. ff. deleg 3. nec enim colligitur ex vno ſolo verbo, ſed ex omnibus clauſulis iunctis diſpoſitionis vt in l. Mæuia. 44. ibi neq; contextu verborū totius ſcripturæ. ff. de man. miſſ. teſtam. Vnde dicebat Bald. conſil. 136. col. 1. volu. 3. Quod non debemus inſpiſcere vnam clauſulam ſolā teſtamenti, ſed omnes optimè Brunus conſi. 39. nu. 6. declarat Mant. vbi ſup. tit. 13.
15 Rurſus voluntas declaratur ex Relatione vt in l. talis ſcriptura. §. fin. ff. deleg. 1. Molina lib. 3. de primog. cap. 7. nu. 11. Et ex repetitione vt in l. qui filiabus vbi Iaſſ. ff. deleg. 1. Et ex præfatione vt in l. vltim. ff. de hæred. inſtit. notat Molina lib. 1. primog. cap. 5. a num. 2. Et ex clauſula generali in fine poſita l. quæ cōditio. ff. de cond. & demonſt. Et ex cauſa argum. l. ſi quis nec cauſam vbi Cornel. ff. ſi cert. pet. & à primordio tituli à quo poſterior formatur euētus. l. 1. vbi gloſ. & Bar. nu. 9. C. de imponend. lucrat. deſcript. lib. 10. ex quo infert ad quæſtionem Bald. quem ſequitur Iaſſ. in l. generaliter. §. cum autem. num. 11. C. de inſtit. & ſubſt. Et á ratione propter quam diſpoſitio dicitur emanare. l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. deleg. 2. quia illa regulat, & ampliat prædict. diſpoſitionem Roland. á Valle conſil. 6. num. 16. lib. 1. Tiraq. de ceſſant. cauſ. 1. p. num. 144. Et tanto magis id dicendum venit, quando teſtator ſi de hoc fuiſſet interrogatus vtiq; ita reſpondiſſet

iuxta notat. per Bart. in l. Titius. §. Lutius. ff. delib. & poſthum. gloſ. communiter approbata in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. de quo multa Tiraq. in l. ſi vnquam in princip. num. 3. & nu. 56. C. de reuoc. donat. Nã deſideria morientium ex arbitrio viuentium, non ſinè iuſta ratione interpretanda ſunt. l. quoniã deſideria. C. de natur. lib. Mãtic. de coniect. lib. 3. titul. 2. num. 6.

16 Vlterius voluntas elicitur & probatur ex conditione, & qualitate perſonæ, in quam verba fuerint prolata, ſic docuit I. C. in l. & ſi ſuſcepit. §. & ſi proponas. ff. de iudit. & in l. pen. de alim. leg. l. Titia, §. vlti. ff. de aur. & argen. leg. & in l. ſi ſeruus plurium. §. fi. ff. de legat. 1. optime Bald. in l. ex militari. ff. de teſtam. milit. Bart. in l. plenum. §. equitij ff. de vſu, & habit. Simon. de præt. lib. 1. de interpret. vlt. vol. fol. 106. & 118. ex nu. 8. Mant. de coniect. lib. 6. tit. 11. vbi ex hoc inferunt ad plures quæſtiones, & idem antea tradidit Palat. in rubr. de donat. §. 11. num. 12. & 14.

Deniq; voluntas elici, & 17 deduci poteſt ex grauamine alicui iniuncto, vt in l. deniq; §. interdum. ff. de pecul. lega. Vbi quanuis ſi legetur libertas ſeruo in teſtamento nõ videatur ſibi relictum peculiũ, iuxta l. vnica. C. de peculio eius, ſi tamen ſeruus iubeatur aliquid dare de peculio hæredi, ex hoc cenſetur ſibi relictum peculium, & ita ex grauamine inducitur honor ad limitationem tex. l. legata inutiliter. ff. de adim. legat. Secũdò facit tex. in l. Titia ſeio 89 §. ſeia libertis. de leg. 2. Vbi ex grauamine quod nouiſſimus fundum reſtituat videtur induci inter legatarios reciproca ſubſtitutio. Tertiò facit l. ſi ita ſtipulatio 39 ff. de oper. libert. Ex quibus inferebat Bart. in l. centurio. num. 37. ff. de vulgar. limitationem ad gloſ. communiter approbatã in l. Lutius in fin. ff. de hæredi. inſtituend. Vbi ſi filij in cõditione poſiti fuiſſent à teſtatore grauati, ex hoc cenſeren-

tur

tur honorati & vocati ex teſtamento, quaſi primus videatur grauatus ex fideicommiſſo eis bona reſtituere, vt ita grauamen ipſis impoſitũ ſubſiſtat, quam ſententiam defendit Galliaul. ibi. nu. 458. & magis communem teſtatur Alciat. num. 99. Couar. in cap. Raynutius. §.3. nu.3. Ruyn. conſ.39. lib. 3. nu. 12. quicquid Iaſſ. in d.l. centurio nu.57. Rip. nu.266.

CAP. XVI.

De concluſione in cauſa.

COncluſum in cauſa dicitur, quando eſt productionibus, & allegationibus renuntiatum, vt per Iaſſ. in l. admonendi. num. 51. 1. lect. & num. 62. 2. lect. ff. de iur. iurand. Vel etiam quando alterutra parte inuita in contumatia Iudex præcipit fieri concluſum iuxta auth. iubemus. C. de iudic. alios modos quibus concluſio fit adnotauit Felin. in capit. cum dilectus á num. 27. vſq; ad num. 39. de fid. inſtru. Et illa quidem in omnibus cauſis neceſſaria eſt, vt per Menoch. lib. 1. de arbitr. quæſtion. 35. num. 7. vbi num. 8. enumerat decem cauſas, in quibus non concluditur, & de ſtyllo in hoc Regno Scriba ponit concluſionem, & dicitur eſſe proceſſus concluſus, quanuis nonnulli melius putent adhuc non dici verè concluſum interim dum non eſt proceſſus poſitus in manu
iudicum. Cæterum conclu- 2
ſio proceſſus aperiri poteſt, non ſolum ex ratione tex. in Ordin. lib. 3. tit. 20. §. 30. Sed atiam ex alijs, de quibus Gayl. lib. 1. pract. obſeruat. 107. ex num. 5. Vel etiam ſi Iudex reperiat antea opportere fieri aliquas interrogationes ad ſe bene inſtruendum, præſertim in cauſis ſummarijs, vt Clementina ſæpé, verb. *interrogabitur*, in fin. de verb. ſignific. Vel ſuper aliquo prouideri, quod ab aduocato ſit prænotatum, pro vt diximus ſup. cap. 15. vel etiam in cauſa criminali poterit admittere omnem probationem, vt per Barto. in l. diui fratres. ff.

de pœnis, & infra dicam lib. 5. cap. 1. num. 81. Vel etiam ſi aliquis ex litigantibus moriatur, aperitur concluſio, vt hæredum habilitatio fiat, ne detur ſententia contra defunctum, l. defuncto. ff. de pub. iudit. Si autem concluſio facta ſit à partibus, illam iudex reuocare non poteſt, etiam iuſta ſubſiſtente cauſa, cum cō cluſio non ſit actus ſuus, ſed partiū, aduerſus quarum cōuentionem nil facere poteſt Iudex ipſe ita Bald. Affinius, & alij quos refert & ſequitur Menoch. lib. 2. præſumpt. 64. num. 3.

CAP. XVII.

De ſententia Iudicis.

IVdex in ſententia debet exprimere cauſas, quibus nititur ad ita iudicandum ex noſtra conſuetudine. lib. 3. tit. 66. §. 7. correcto in hoc iure communi in cap. ſicut, & in cap. cum Bertoldus de re iud. Per quæ iura communis opinio eſt non eſſe neceſſarium, quod cauſa exprimatur ſecundum Imol. in l. ſi is ad quem. ff. acq. hæred. Iaſſon. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. Rationem poſuit gloſ. in l. ſi quis ad exhibendum. ff. de except. rei iud. quam ad id notauit Bartol. in l. inter ſtipulantem. §. 1. num. 11. ff. de verb. oblig. Sed non requiritur cauſa vt valeat ſententia, ſed vt conſtet de cauſa condemnationis, vt eſt tex. in ſimili. in l. 2. §. ignominiæ. ff. de ijs qui not. infam. maximè quia prædict. Ordin. non procedit annulando prohibitiuè, quo caſu valet actus in contrarium ex Salicet., per tex. ibi in l. vlt. C. de ſentent. ex breuil. ſequitur Iaſſ. in l. non dubium. num. 18. C. de legibus.

CAP. XVIII.

De impedimentis in Chancellaria.

LIcet impedimenta omnia illa obijci poſſint in Chan-

Chancellaria, quæ in executione aduerſus ſentẽtiam. Tamen commodius erit in Chãcellaria propter Gabellæ exactionem. Et quia in ijs (de quibus modo agimus) ſi recipiantur, datur replicatio, & treplicatio ſecundum Cabed. Areſt. 51. 2. par. quod non eſt ita in impedimentis aduerſus executionem, nec item datur iuramentum vti fit in executione, Ordin. lib.
2 3. titul. 88. Sed vtrobiq; de illis cognoſcit idem iudex, qui ſententiam tulit vt in l. fin. vbi Salicet. C. de ſententijs, quæ ſine certa quantit. Bart. & Paul. in l. 1. per tex. ibi. C. de ſentent. & interlocut. omni. iud.
3 Item anteaquam ſententia tranſeat per Chancellariam poteſt pars petere declarationem per impedimenta, vt declaretur ſuper aliquo, veluti ſi pars petat ius ſibi reſeruari in proprietate, vel cõtra aliquem, nam ſententia obſcura declarari poteſt Ordina. lib. 3. titul. 66. §. 6. notauit Gabriel. lib. 6. de regul. iur. concluſ. 3. num. 25. Si autem declaratio infringat totam condemnationem, non eſt admittenda, nam qui declarat nihil de nouo addere poteſt. l. hæredes palàm. §. ſi quid poſt. ff. de teſtament. l. adeò. §. videtur. ff. acq. rerũ dom. notabiliter Oldrad. con ſil. 263. num. 2. Eſſet enim tunc potius noua diſpoſitio, quam declaratio, quod ius non patitur. l. ab executore, & ibi Bart. num. 5. ff. de appellat. obſeruant ex alijs Menoch. de arbitr. lib. 1. quæſt. 73. num. 17. & num. 21. cum ſequentibus. Andr. Gayl. obſeruat. 1. num 6. lib. 2.

Obſerua tamen in praxi 4
vtilius, & pinguius prouideri damnato per appellationem ac ſupplicationem, quàm per impedimenta in Chancellaria, & ratio eſt, quia ſi pars condemnata victa quoq; fuerit in illa ſecunda ſententia, quæ lata fuerit ſuper impedimentis, & eis non obſtantibus tranſierit per Chancellariam (quanuis ab ea appellari, & ſuplicari poſſit) non tamen dñi Senatores grauaminis

minis cognoſcunt de meritis, & in iuſtitia primæ ſententiæ, contra quam fuere impedimenta obiecta. Ordi. lib.3.
5 tit. 84. §. 8. Vnde cautius & conſultius faciet aduocatus, quamuis videat ſententiam habere aliquam nullitatem, vt non curet eam impedire in Chancellaria, ſed ſupplicationem interponat, cum etiam in gradu appellationis, vel grauaminis poſſit agi de nullitate ſententiæ, vt in Ordin.lib.3.tit.75.§.1. Quamuis iudices ſuperiores in hoc caſu debuerant prius cognoſcere de nullitate, & pronuntiare ſuper illa, quã in de meritis cauſæ, vt per DD. in l. ſi vt proponis. C. quomodo, & quando iudex. Bart. in l. ſi expreſſim. nu.8. vbi ponit practicam. ff. de appellat. Et licet in hoc caſu poſtea appareat, quod appellatio ex aliqua cauſa ſit deſerta, non remanebit deſerta cauſa nullitatis, quod notabile dicit Barto. vbi ſup. num. 10. Minſing. cent.4. obſeru.63.

6 Obſerua etiam in praxi, quod ſi quis ſupplicauit in tempore, & ſimul poſuit impedimenta in Chancellaria, poterit deſiſtere ab impedimentis, & proſequi grauamẽ intra duos menſes vti colligitur ex Ordin.lib.3.tit.84 § 4. in fin. Quæ tamen lex dum probat duos menſes currere etiam á tempore, quo impedita fuit in Chancellaria ſententia ab eo, qui ſupplicauit, debet intelligi & limitari, niſi ex probabili ratione fuiſſet impedita, quia tunc tempus ad ſupplicandum conceſſum non currit ſecundum Bald. in l. contra maiorem. C. de in offícioſ. teſtam. Angel. & Paul. in l. hæres. col.1. in fin. ff. de vſuris Hypolit. ſing.152. Didac. Peres in l.2. titul.5. lib.3. ordin. gloſ.1. in princ.

Item obſerua, quod decima Chancellariæ non debetur de ſententia eius rei, quæ eſt inæſtimabilis Cabed. areſto 84.2. par. Nec de illa quæ, lata eſt à Iudice commiſſario in eo proceſſu, qui cæptus fuit in iuditio, vbi decima nõ debebatur, & poſtea per diploma 7

ploma Regium fuit aduocatus, & alteri iudici commiſſus, vti decidit Senatus in litè Franciſci Botelho, Anno 1608. Scriba Franciſco d'Almeyda.

CAP. XIX.

De praxi procedendi in gradu appellationis, aut ſupplicationis.

1 IN primis licet regulariter omnibus, & in omnibus cauſis appellatio permiſſa ſit, quia eſt defenſio gloſ. in l. qui reſtituere. ff. de re iud. tamen vltra 45. fallentias, quas ponit Marant. in pract. pag. 618. ex n. 267. & alias centum & viginti vnã, quas refert Anton. Nicel. in cõcord. gloſarum. gloſ. 6. & alias 32. quas conſtituit Soc. reg. 40. & alias Greg. in l. 13. & 16. titul. 23. par. 3. Couar. pract. quæſt. cap. 23. num. 4. in fin. Tu iuxta ritum Regni quinquè modis principaliter limitare poteris ex Ordinat. lib. 3. titul. 79. Primò quando 2
ſententia lata eſt in ea ſumma quæ iudicis iuriſdictioni ſubſit; nam illa executioni mandatur, neq; ab ea appellari licet, idq; propter negotiorum qualitatem, quæ non patitur iuxta rei pub. bene inſtitutæ vtilitatem, executionem ſententiæ in tam breui ſumma appellatione propoſita impediri. In qua tamen 3
ſemper attendi debet quantitas petita àb actore, quanuis reus reconueniat de maiori ſumma. l. ſi idem. §. quid ſi. ff. de iuriſdict. omn. iud. Cabed. deciſ. 21. 1. par. num. 6. Et licet in minori ſumma iuditiũ fiat, vt quia reliquam maiorem, videlicet nonaginta è cẽtum fuiſſet ſtatim reus confeſſus, ita ſeruari iuſſit Senatus in lite Franciſci Botelho, 4
cum Franciſco Mendes trancoſo, Scriba Michaele Rodrigues, Anno 1610. Non enim attenditur niſi ſola forma petitionis, & non confeſſionis, aut probationis extrinſecæ, vt per Alex. in l. 2. num. 16. ff. ſi quis in ius vocatus, Menoch.

5 noch.conſi.2. num.94. Nec etiam in actu, quem quis approbauit, appellatio admittitur, de quo Menoch. quando dicatur approbari in lib. 2.
6 præſum.94. Nec poſt decendiū. Nec etiam in cauſa, in qua aliquis fuit verus contumax. l. 1. C. quorum appell. non recip.l.ex conſenſu.§.fi. ff.de appell. vbi Barto.Imol. & Alex.declarant quis dicatur verus contumax Marant. in pract. pag.610. num.274.
7 Licet ipſe poſſit opponere exceptionem nullitatis argum. tex. in l.4.§. condemnatum. ff.de re iud.optimè Bart. in l. diuus. ff. de milit.teſtament.
8 Nec etiam ab executore, niſi excedat modum, quod tunc dicetur ſi oppoſita aliqua exceptione ad impediendum, illa non obſtante,in executione procedat gloſ.in l. ab executore,verb.excedat.ff.de appell. caute notauit Cæpol. cap.44. Dueñas,reg.41. fallent.1. vbi etiam alia exempla proponit.
9 Item licet appellatio habeat effectum deuolutiuum, & ſuſpenſiuum. Tamen ſententia non ſuſpenditur per appellationem in cauſa alimētorum per l.fin. vbi Barto.de appell. recip.Nec in via executiua iuxta Ordinat.lib. 3. tit. 86. §.3. Nec in iuditio liquidationis pro vt dixi infra cap. 21. num. 6. Nec in via ſumaria decem dierum pro vt habes infra. cap. 22. nu.3. Nec in iuditio familiæ erciſcūdæ, pro vt ſcribitur lib. 4. titul.96. §.22. Nec etiam in cauſa depoſiti, argum.tex. in Ordinat.lib.4.titul.49.§.fin. In quibus licet appellatio iurê admittatur, quo ad cauſæ deuolutionem, non vero quo ad eius ſuſpēſionem, alia exēpla pro praxi Caſtellæ adiungit Couar. pract. cap. 23. ex num.7. Marant.in pract.pag. 588.ex num.163. & dixi ſup. lib.2.cap.11.num.18.

Item pars quæ grauamen 10
interponit debet intra duos menſes illud proſequi, alias rejjcitur à remedio prædicto, nec ex vi iuſti impedimenti prædictū tempus prorogari poteſt niſi à ſolo Rege Gama

deciſ.

Digitized by Google

deciſ.38. Et in hoc differt primò ſupplicatio ab appellatione Cabed. deciſ.42. nũ.7. lib.1. in qua partes poſſunt allegare cauſas impedimenti, quando appellatio dicitur deſerta. l. vlt. §. illud. C. de tempo. appellat. Clementina ſi appellationi de appellatio. Secundò differt quia interim dum pendet appellatio in Senatu ſuſpenditur executio. lib.3. tit.73. Sed in grauamine tantum per ſex menſes. lib.3.tit.84 §.14. Tertió differt quia etiã ſi appelletur ab vna parte tantum; fit appellatio communis vtriquè, & tam appellanti, quam appellato prouidetur in gradu appellationis per iudices ſuperiores lib.3. tit.72. quod non eſt ita in grauamine. lib.3.tit.
11 84.§ 12. Quartò differt quia ſi acta veniunt per appellationem ad ſuperiores elapſo termino præfixo, ſemeſtri tẽpore poteſt Senatus ex actis appellationem deſertam pronuntiare, quod eſt notabile, ſi verò veniunt acta per viã grauaminis ordinarij prædicto termino fatalium elapſo pronuntiat Senatus ſe de tali grauamine non poſſe cognoſcere, & ſic eſt differẽtia in pronuntiatione quam poſuit Cabed. deciſ. 42. num. 4. & 5. lib.1. Quintò differt, nam in caſu appellationis poteſt pars vti inſtrumentis dierum apparitionis, in ſupplicationibus vero controuerſum eſt, & diuerſimode á Senatu fuit iudicatum; modo ſic modo non vt teſtatur Cabed. deciſ. 40. Sextò differt quia ſi iudex recipit appellationem, altera pars poteſt aggrauare in actu proceſſus in lib.3. tit. 70.§.8. in ſupplicatione vero ſi iudex eam concedit, & admittit, pars opponit ſe contra illam conceſſionem per impedimenta. lib.3. titul.84. §.5. Septimò differt, quia ſi pars appellat, cum ſupplicare debuiſſet, poteſt ſupperior cognoſcere de grauamine, nõ ſic ẽcõuerſo, nam ſi pars ſupplicat, non poteſt cognoſcere de appellatione, niſi appelletur argumento Ordinatio. lib.3. titul.69. §. vlti. Octauò

differt in alio, vt infra dicã. num.14.

12 Item prius datur copia proceſſus ad expriméda grauamina ſupplicanti ex l. qui prior. ff. de iudic. qui ſi velit aliquid probare per teſtes, debet in ſua allegatione licentiam petere, quia illa concedi non ſolet, nec debet, niſi ſuper articulis de nouo, & ſuper quibus in prima inſtãtia non fuerunt adducti, & recepti teſtes, Bart. in l. per hanc. C. de temp. appell. nu. 4. & idem in auth. qui ſemel. C. de probat. Ordinat. lib. 3. tit. 83. ibi, *qualquer razaõ de nouo*, quæ tamen ita ſingulariter exponi ac declarari debet, vt ſcilicet illa ratio, & materia noua ſit dependens ab ea, quæ in articulis veteribus continebatur faciens ad cauſam, & reſpiciés primam actionem. Quia ſi fuerit aliquid omnino nouũ & diuerſum, tunc admitti non debet, vt dicit Abb. in cap. ſi iudicauerant, & ibi Felin. in 4. colum. de except. & pro ſingul. refert Hypolit. ſing. 240. Rebuf. in tractatu de reſcript. articul. 3. gloſ. 4. num. 14. Maſcar. de probat. concl. 118. num. 50. ex quo explicant Abb. num. 7. Felin. num. 11. quis dicatur nouus articulus dependens à veteri in cap. fraternitatis, & ibi Marianus extra de teſtibus. Sed quid ſi illa ratio fuiſſet deducta in prima inſtantia, ſed ſuper illa non fuiſſent teſtes adducti, nec recepti? Et videtur quod ad huc non ſit ratio illa admittenda in cauſa appellationis ex prædict. Ordination. ibi, *naõ tenhaõ allegada*, & in §. 2. ibi, *de que ya eraõ lançados* per argumentum ab ſpetiali, & iterum in §. vltim. ibi, *de que naõ foy articulada*. Contrarium tamen tenent complures, quos refert & ſequitur Couar. pract. cap. 18. num. 6. Matienſo in dialog. relat. 3. par. cap. 46. num. 2. deciſ. Pedemontana 14. & ita non ſemel, ſed ſæpius practicari vidi, ad quod etiam pertinet cautela Bald. in l. ampliorem. num. 5. C. de ap

pellat. quem ſequitur Cor-
13 ſet.ſingul.verb, teſtis. Rurſus non datur licẽtia ad formandum articulos ſi illi ſint directò contrarij probationi ab altera parte iam factæ in prima inſtantia, Clementina 2. de teſtibus, vbi id DD. notant, niſi ſint de probando per indirectum ſecundum Ant. Gabriel. tit. de teſtibus concluſ. 21. num. 42. Vel niſi prædicta licentia poſtuletur ex reſtitutione minoris, vt dixi ſup. cap. 14. nu. 7. Vel niſi pars velit probare per euidentiam facti, vt habes. cap. 12. num. 17. Soc.
14 regul. 403. fallent. 19. Quod ſi vtraq; pars ſupplicat, qui prior ſupplicationem ſuam interpoſuit de grauamine, ipſe prius allegare debet, cuius allegati copia alteri parti etiam ſupplicanti conceditur, & poſtea ille prior ſupplicans habet etiam copiam de allegatione, quam ille ſecundus fecit, idq; de more, & ſtylo ſeruatur, quanuis nõ ſit ita in appellatione, nec enim ſecundi appellantis allegatio reuertitur ad primũ, quanuis iſte primus appellans reſpectu ſecundi, qui appellauit cenſeatur appellatus, & ſic in hoc etiam differt ſupplicatio ab appellatione, in cæteris vero ſupplicatio habet ſe ad inſtar appellationis Cabed. deciſ. 11. num. 15. Afflict. deciſ. 231.

§. 1.

De forma expediendi appellationem, vel grauamen per Senatores.

CAuſæ appellationis in 15 ſecunda inſtantia expediuntur per Relationem in menſa rerum fiſcalium, Coronæ, & patrimonij Regij, iudicis Chancellariæ, præſidum Curiæ, & auditorum criminum. Item in mẽſa grauaminum expediuntur etiam per Relationem cauſæ, quæ veniunt per ſupplicationem ab interlocutoria omnium iudicũ prouincialium per inſtrumẽta grauaminum, & ſimiliter ab interlocutoria iudicum huius ciuitatis, & quinq; leucarum in circuitu, & ab omnibus

man-

mandatis cuiuſuis Senatoris in Audientia per petitioné. In quibus licet grauamé ſimpliciter interpoſitum regulariter non ſuſpendat, tamen in hac ciuitate praxis eſt, vt per petitionem grauaminis adiunctam proceſſui ſignatam à Rectore iudex à quo remaneat inhibitus, & non poſſit iterum ad vlteriora procedere, imo eius iuriſdictio manet ſuſpenſa, & ita ſeruat ſtylus ſecundum Cabed. deciſ.59. num. 2. par. 1.

16 Et contra ſententiam Senatus ſuper prædict. petitionibus, vel inſtrumentis grauaminum latã, poteſt pars per impedimenta iterum ſupplicare, & eorum cognitio, & expeditio reuertitur ad eoſdẽ Iudices, vt habetur in l. prima. C. de ſentent. præfect. l. ſi quis, & auth. quæ ſupplicatio. C. de precibus Imp. offer. Quãuis in ijs quæ diximus melior ſit conſuetudo Caſtellæ, vt tempore relationis, ideſt, quando relatio cauſæ fit, partes adſint, nec niſi illis præſentibus, vel eorum Procuratoribus vni ſoli relatori negotium credatur, nec enim de iure aſſertioni ſolius iudicis creditur, cap. quoniam contra falſam extra de prob. Clementi. 1. eodem tit. & quia ſæpè euenit quod ex breuiſſima narratione facti mutati in totũ ius euertatur. l. ſi is. ff. de excuſat. tut. l. hoc legatum, & l. fin. ff. de leg. 3. Nec huic cõſuetudini refragatur, imo ſuffragatur Ord. lib. 3. tit. 20 §. 40. verſ. *ſaluo*. Quam nõ ſemel ſed rarius, quàm oportuerat, practicari vidi. Sed 17 & illud peius eſt quod cum iure Caſtellæ ſapienter ſancitum ſit, vt iuniores in Senatu prius votum præbeant in l. 6. tit. 4. lib. 2. recopillat. ne fortè reſpectu ſeniorum libentius dicere vereantur, vti fatetur Gama deciſio. 1. num. 10. Cabed. deciſ. 6. n. 8. Quod etiam obſeruat auditorium Rotæ ſecundum Roma. ſingul. 81. & in Neapolis ſecundum Afflict. deciſ. 1. Et obſeruandum dicit Nicol. Lyrenſ. in Exod. cap. 23.

In hoc Regno qui alijs præeſt relationem facit,& prius votum præbet ex Ordinat. lib. 1.tit.1. §.13. idq; ex ſententia tex. in l. 1. ff. de alb. ſcribend. l.2. ibi decernendi. C. de præfec. prætor. lib. 12. Ita vt alij adiuncti non poſſint non propter eius auctoritatem illi aſſentiri, & ſæpiſſimè factum integrè non percipientes, quod ita fieri non conuenit. Nam ex facto ius oritur. l. ex plagijs 53. §. in cliuo. ff. ad l. Aquil. l. fin. in princ. ff de iur. iur. Et incertus de facto, certus de iure eſſe non poteſt, neq; præbere reſpõſum. l. vt reſpõſũ. C. de tranſact. l. domitius labeo. ff. de teſtament. Ideoq; in alijs Regnis Aragoniæ, Italiæ, & in Parlamento Pariſienſi, & in Senatu Tholoſano, & Rottæ vbi Senatores mutuò relationem faciunt, vti apud nos, qui Relatoris munere fungitur, ex eo ipſo ſuffragium pro illa vice non præſtat vti affirmat Matienſo in dialog. relatorum. cap. 5. num. 3.

18 Alio modo cauſæ appellationis, & grauaminis á deffinitiua expediuntur in Senatu. Scilicet per ſuffragia, & deliberationes in ſcriptis, vbi ſi primus (cui eſt facta cauſæ diſtributio) aut ſecundus, vel tertius in ea fuerint deliberatione, quod proceſſus non eſt ita benè fulminatus, vt poſſit finaliter definiri ſine præuia aliqua diligentia facienda, poterit in menſa per relationem pronũtiare interlocutoriã cum iiſdem, vel alijs ſuper illo incidenti, quantunuis primus, vel ſecundus dediſſent iam votum in definitiua, nam clauſis prioribus deliberationibus, ita fit ex lib. 1. titu. 6. §. 14. Quod non deuiat á iure communi vt in cap. cũ Ioannes vbi Felin. num. 11. extra de fid. inſtru. Barto. in l. vbicunq; num. 7. ff. de interrog. act. dicens Iudicem quandocũq; etiam poſt cõcluſionem in cauſa poſitiones facere poſſe. gloſ. in l. 3. verb. inimicitiæ. ff. de teſtibus, quæ dicit quod iudex

poteſt

poteſt ſe informare de qualitate teſtis, nam veritas ſæpius examinata magis ſplendeſcit in lucem. cap. graue 35. quæſt. 9. Contigit etiam vt aliquando grauamen interponatur ab interlocutoria, & interim ante eius expeditionem appellatio veniat à definitiua ſuper principali, & ſic concurrit ſimul vtrunq; ſcilicet grauamen, quod certis iudicibus diſtribuitur, & appellatio alijs, praxis eſt, vt quia remediũ appellationis eſt magis ordinarium, & dignius trahat ad ſe quod eſt minus argumento tex. in cap. in dubijs de cõſec. altar. Iubent enim Iudices appellationis prædictum grauamen in actis accumulari ac ſuper omnibus pronũtiant, nec enim data ſententia in finali, poteſt iam tractari ſeparatim ſuper incidenti, vt innuit tex. in lib. 3. tit. 20. §. 46. verſ. *porem.* Ita deciſum fuit in lite Simonis da Serpa cum Conuentu de Thomar, Anno 1608. Scriba Manoel Manhos.

§. 2.

De Recuſatione Senatorum.

CVm facta diſtributio- 20
ne ſciri poteſt qui Iudex in appellatione futurus ſit, praxis eſt vt tunc intentetur recuſatio, nam poſtea dum fuerit Senator in expeditione, quanuis adhuc votũ non dederit, recuſari non poteſt, cum iam res ſit iudicari cæpta. lib. 3. tit. 21. §. 5. Quod vtilius eſt ad tollendas tot calumnias, quibus in iudicum recuſationibus paſſim litigantes vtuntur. Limita primò niſi ſuſpicionis cauſa ſuperueniat de nouo, nam in ijs, quæ poſtea accreuerint, recuſatio admittenda eſt, quod æquiſſimo conſilio factum eſt, vt nemo cogatur æquum ferre iudicem, qui ſibi ſuſpectus & inimicus ſit, cap. quod ſuſpecti 3. quæſt. 5. Limita ſecundò in minore, qui per in integr. reſtitutionem poterit etiam ex cauſa, quæ orta ſit ante, recuſare Senatorẽ, qui fuerit in expeditione, vt comprobat mul-

tis rationibus Mauritius de in integr. reſtit. cap. 253. & receptum aſſerit Couarru. pract.cap.26.num.4. Notabis autem quod ſi quinq; Senatores fuerint in ſententia procedimenti propter trium priorum varietatem, & diſcordiam, in ſententia tamen deffinitiua tres tantum interuenirè debent Cabed. deciſ. 41.num.2.1.par. Sed ſi pars opponit exceptionem contra ſententiam procedimenti, ijdemmet Iudices qui fuerunt in prima ſententia procedimenti, debent eſſe Iudices ad cognoſcẽdum de prædictis exceptionibus, & ita praxis ſeruat.

21 Cæterum an qui Regis Conſilijs aſſiſtunt, poſſint recuſari, quæſtionis eſt? Et videtur quod non, quia vt ex definitione recuſationis conſtat, illa ſuſpendit iuriſdictionem iudicis recuſati, & Senatores palatij cognoſcunt de materijs gratiæ, & non iuſtitiæ in voce, & nomine Regio, & cum ipſo Rege, nam Rex per Senatus conſulta eorum decreta approbat, quo caſu ſacra maieſtas confirmat, & ſic qui conſulunt non habent iuriſdictionem Bart. receptus in l.1.ff.de officio aſſeſſor. Morla. in quæſtion. iur. ciuil. & Pontif. 1.par.tit.2.num.173. fol. 90. Vnde videtur quod Ordinat.lib.1.tit.2. §.7. ibi, *Deſembargadores do Paço*, intelligatur, quando aliquis Senator fuerit iudex inter partes, qui debeat iudicare vt iudex delegatus, vt ſic poſſit recuſari, & propter eius auctoritatem, & officij præeminentiam augetur cautio in lib.3. tit. 22. Nam quemadmodum Rex non poteſt recuſari vt per Morlan. vbi ſup.num.187. Nec eius Cõſiliarius, partes enim corporis eius ſunt. l.quiſquis.C.ad l. Iul. Maieſt. Sed ego vidi contrariũ practicari in quodam Coſmo Machado, qui recuſauit Petrũ Barboſa dũ eſſet in Conſilijs Regis in Senatu maximo Madrid, & alius Doctor Petrus Barboſa eius nepos recuſauit Sena- 22

tores

tores Palatij, & omnes hæ recuſationes fuerunt admiſſæ, non in forma iudicandi, ſed in forma conſilij, & ita fatetur Cabed. deciſ. 64. 1. p.
23 num 4. vbi num. 3. aſſerit ipſum conſilium totum recuſari poſſe, quando principaliores de eo ſuſpecti ſunt, & probat Menoch. lib. vlt. de arbitr. Iud. Laudenſ. de officialibus dominorum, q. 15. And. Gayl. lib. 1. pract. obſeru. 33. Etiam ſi princeps deleget cum clauſula recuſatione remota, vt ibi per eũ num. 4. Vnde cautè poni ſolet in commiſſione clauſula, vt in caſu recuſationis alius Aſſeſſor ei adiungatur, qui cum delegato litem expediat, quo caſu iudex recuſatus non remouetur in totum á cognitione cauſæ iuxta textu in auth. ſi vero. C. de iudic. ita communiter intellectum ſecundum Couar. practic. quæſt. cap. 26. num. 1. Præterquam in aliquibus caſibus in quibus iudex in totum recuſari poteſt, quorum aliquot congerit Greg. Lop. in l. 22. tit. 4. p. 3. gl. fi. Qui ſi in iudicando diſcordent adeundus erit ſuperior Auend. in cc. præt. 2. par. cap. 23. num. 14. Item notabis in praxi cautionem non amittere 24
illum, qui in lite recuſationis iudicatus fuit pro non parte, vel quando durante dilatione mortuus fuit Senator, qui fuerat recuſatus, in ijs duobus caſibus non amittitur cautio, vt per Cabed. areſt. 25. 1. par. Et idem dici videtur ſi fuerit abſens extra Regnum argum. tex. in Ordin. lib. 1. tit. 6. §. 18. iun. ratione tex. in l. gallus. §. ecquid. ſi tantum. ff. de lib. & poſth. Vbi diſpoſitio loquẽs in caſu mortis extenditur ad caſus ſimiles, vbi reſultat idẽ effectus tradunt ibi ſcribentes.

§. 3.

De modo admittendi, & expediendi impedimenta poſita in Chancellaria ſupplicationis.

IN primis illud praxi, & 25
vſu forenſi receptum eſſe con-

conſtat nempè ſecunda impedimenta poſt prima nuſquam admitti propter præſumptionem doli ex Regia conſtitutione lib.3. titul. 88. Nec enim de iure communi poſt duas ſententias tertio prouocare licebat l.1. C. ne liceat in vna eademq; cauſa. cap.ſua de appellat. vbi Decius. num.13. & facit tex. in l.ſi quis aduerſus. C.de precibus Imper.offerend. tradit Hypol.in l.vnica. num.160. C.de rapt.virg. Greg.in l.4. & 6.tit.24.par.3. Marant.in pract. pag. 619. num. 260. Quod tamen fallit primo, ſi in ſententia ſit aliquod caput ommiſſum, ſuper quo nõ fuit facta aliqua condemnatio aut declaratio, nam tunc licet aliás ſententia nõ poſſit pro parte valere, & pro parte non valere l. in hoc iuditio.ff.fam.erciſcundæ. Tamen ſi contineat diuerſa capita, poteſt in vno valere, in alio minimè quia tot ſunt ſententiæ, quot ſunt capita diuerſa l. quædam mulier. ff. eodem titulo, quæ in iiſdem verbis repetitur in l. vlt. ff. de iur.patron. Secundò fallit ſi in prædicta ſentẽtia quæ tranſit per Chancellariam non obſtantibus exceptionibus ſit aliqua noua condemnatio, aut declaratio ſuper aliquo nouo articulo, nam tunc poteſt per impedimenta contra illam declarationem, & nouam additionẽ audiri, quoniam licet ſecunda ſententia ſit confirmatoria prioris, tamen cum in ea aliquid addatur, vel detrahatur, vel detur forma exequẽdi primam, veluti quod aliquid fiat, vel omittatur ante quam executioni mandetur prima, tunc ſententiæ diſſonãt inter ſe, nec conformes reputantur, nec in eis locum habebunt ſupra dicta, quod probari videtur in l.ius ciuile.ff.de iuſt.& iur. ibi, ideoq; cum aliquid additur, &c. & ibi Paul. & Iaſſ. Couar.practi.quæſt. cap.25. num.6. 26

Tertiò fallit, ſi poſteaquã lata fuit ſententia á Senatu, aliquis tertius ſe oppoſuit pro ſuo intereſſe per impedi- 27

menta

menta in Chancellaria; aut fuit vocatus ad cauſam, quia tunc poterit ſuas exceptiones allegare contra dictā ſententiam ſuper dictis impedimentis latam, quæ praxis rectè deducitur ex ſerie tex. in l. ab executore. §. alio. ff. de appellat. quæ tranſcripta eſt in l. 4. vbi id explicat Greg. tit. 23. par. 3. Nam licet ſint tres ſententiæ latæ conformes, contra quas nec admittitur aliqua nullitatis exceptio iuxta Clem. 1. de re iudi-

28 cat. Tamen illa Clementinæ deciſio non eſt admittenda, quoad tertium oppoſitorem, qui ratione proprij præiuditij aduerſus ipſam ſententiā vltimam ſe opponit ad illam impediendum vt per Couarru. pract. cap. 15. num. 9. Gayl. lib. 1. pract. obſer. 72. n. 4.

29 Quamuis cum iſta ſupplicatio, vel obiectio in Chancellaria ſit contra regulam iuris, propter præſumptionem doli, vt ſupra diximus, non aliter admittenda eſt, quám ſi expreſſa cauſa iuſtificetur gloſ. celebris in cap. Romana. §. ſi autem de appellat. in 6. Quam præter DD. ibi valdè comendant Abb. in cap. ad conſultationem. col. vlt. & ibi Felin. num. 19. de re iud. Nec etiam admittenda eſt in caſu quo ipſa ſententia ex vi, & natura nocet, aut prodeſt etiam ignoranti, vt in l. ſæpè. ff. de re iud. cum alijs adductis à Couarru. in pract. cap. 13. n. 5. cum ſeqq.

Cæterum praxis vtroq; modo diuerſimodè habetur, nā 30 in caſu primæ fallentiæ, ſi pars vult ſententiam ex proceſſu in eo, quod eſt liquidū, & conforme in prima & ſecunda ſententia, ſcilicet in ea quæ tranſiuit per Chancellariam, non ei denegari ſolet, & in cæteris proſequitur. Secundò vero caſu quādo tertius oppoſitor fuit admiſſus, non ſolet licentia cōcedi, vt extrahatur ſententia de proceſſu, vſq; dum finiatur cum tertio oppoſitore, quæ praxis facilè colligi poteſt ex iure regio in lib. 3. tit. 20. §. 32. verſ. Ese. Ponderando tex. ibi, *alegar contra a dita* 35

a dita ſentença. Pro qua etiã inducitur de iure communi tex.in l.à ſententia, & in l.ſi perluſorio.ff.de appellat. facit etiam tex. de iure pontificio in cap. cum ſuper vbi gloſ. in 1. notab. extra de re iud.in quibus admiſſa oppoſitione tertij in appellatione executio ſuſpenditur.

32 Erunt autem in praxi optima impedimenta illa omnia in Chancellaria,quæ nõ habent querimoniam aliquã de Senatoribus, qui ſententiam tulerunt vti fit in appellatione, vel grauamine, vbi pars appellans conqueritur de iniuſtitia, & iniquitate ſententiæ,nam turpe eſſet allegare iniquitatem ſu-
33 premi Senatus. Sed debet pars allegare negligentiam ſuam propriam, & propriũ errorem, vel circunuentionem aduerſarij, vti habetur in l. præfecti. ff. de minor. Affliõ.in præludijs conſtit. in 10. quæſt. fallent. 4. Marant.in pract. pag. 557. Vel
34 quia in ſententia reperitur ſcriptum diuerſum aut contrarium deliberationibus Senatorum,aut aliquid ommiſſum quod eam modificaret, nam probato errore, vel ommiſſione valebit ſentẽtia ſecundum quod fuit in veritate Alex. conſil. 215. volu.2. num.2.verſ.& ex hoc infertur. Vel quia fundamentum 35 ſententiæ ſit falſum, & contra veritatem negotij & cauſæ illud ſtatim eſſe apparuerit, impediri poteſt ſententia in Chancelaria,& impedimenta admitti debent. l.ſi prætor 75. §. Marcellus. ff. de iudit.l.3. C.ſi ex falſis inſtrum. tradit etiam Gregor. in l.33.tit.14. par.5. verb.allegaciones,nam quando ceſſat fundamentum ſentẽtiæ, ceſſat & virtus eius. l.egi tecum.verb.Paulus. ff.de except. rei iud. Vnde in illa cauſa Laurentij Viera, cum Petro de Azeuedo conceſſa fuit prouiſio á Senatu maximo, vt iterum reuideretur ſententia ab ijſdem iudicibus, attento quod apparuerat per confeſſionem vnius ex illis eius votum fuiſſe ex

falſa

falſa cauſa, & fundamento erroneo datum, voluiſſequè ſe retractare, Anno 1614. Scriba Coſmo da Guarda. Quod tamen habet difficultatem ex doctrina Bart. in l. 1.§.ſi quis moriens. verſ. itē facit, & ibi Rom. ff. ad ſyllan. ductus argumento tex. in cap. ſicut de teſtibus, diſtinguit tamen Maſc. de probat. concluſio.951. num.23.

36 Vel cauté tunc etiam obijciet pars de illa nullitate, videlicet, quod non interuenit mandatum vxoris ſuper re immobili, ex quo omnia acta, & ſententias corruere cenſuit Senatus anno 1610. in lite Franciſci Paēs cū Gomes Dias Caſtanho, Scriba Franciſco d'Azeuedo, quæ tamen cautela poſtea euanuit, nam per nouam vxoris citationem, omnia acta fuerunt recōualidata, & res ad priorem iudicati modum fuit perlata, in litè Gerony mæ da Breu, cum Michaele Rodrigues, Anno 1611. Scriba Antonio Cotta, ex ijs quæ dixi lib.1. cap.3. nu.14.

Vel etiam quia in actis aliquid vitiatum, vel falſò repe- 37 riatur commiſſum, nam per hoc pars cadit à cauſa. l. in fraudem.§.quoties o 1. ff. de iure fiſci, vbi DD. id notant Farinaceus de falſitate quæſtio.150.num.37.& ſequenti, ita iudicari vidi in lite Ioann. Sanches cum Ioann. Bapt. Colonia, Scriba Chriſtophoro Ribero. Vel etiam 38 aliam quamlibet nullitatem allegabit non tamē nudam, ſed cum effectu coopertam adminiculo iuſtitiæ, nam ſi præter nullitatem nihil alleget aliud releuans, quod in puncto iuris foueat iuſtitiā, Senatus ad id non attendit ſecundum Vallaſc. de iure emphy. quæſtio.6. num. 14. Nam ſententia eius proceſſus, in quo non fuit ſeruatus iuris ordo, non ideo corruit, imo eius error ſuppleri poteſt correcto in hoc tex. in l. prolatam. C. de interlocut. omn.iud. ex Ord. lib.3. titul. 63. ibi, *pola verdade ſabida*, quibus verbis tollitur ordo iuditiarius ſecundum Bald. 39 in

in cap. 1. §. in veſtitura de noua forma fidel. Rom. con ſil. 20. Roland. conſi 7. n. 32. volu. 3. Præſertim in ijs quæ ſunt accidẽtalia, & non ſubſtantialia iuditij ex l. fin. §. vlt. ff. de eo quod met. cauſa, quam ad hoc notat Pinel. in l. 1. 2. par. num. 64. C. de bon. mat. Bant. de null. proceſſ. cap. 13. Maranta qui ponit 14. effectus huius clauſulæ de ord. iud. 4. par. diſt. 9.
40 num. 32. fol. 195. Sed cum quædam impedimenta nullitatis poſita in Chancellaria non fuiſſent recepta à Senatoribus, (nam ad eoſdemmet iudices eorum cognitio & expeditio reuertitur) pars condemnata Ioannes à Coſta Caſtelobranco querimoniam expoſuit coram Chancellario de viſibili nullitate, ob quod gloſata à Chãcellario ſecundum Ordi. lib. 1. tit. 4. §. 1. Et viſa in Senatu cum alijs iuxta Ordin. lib. 1. titul. 1. §. 10. in fin. deciſum fuit illã non debere tranſire per Chancellariã, Scriba Payo Malheyro, Anno 1608. Nam ſententia quæ per euidentiam facti nulla eſt, nunquam tranſit in rẽ iudicatã, cap. fraternitatis, circa med. & ibi Innoc. de frigid. & malef. Bald. in l. 1. in fin. C. ſententiam reſcind. non poſſ. dixi ſup. cap. 12. num. 18.

CAP. XX.

De Praxi Proceſſus in cauſa Reuiſionis.

PRo perfecta huius rei cognitione illa nobis ſunt pertractãda. In primis quod ſit reuiſio, deinde quo ordine, & modo ſit in ea procedendũ, vltimo quibus caſibus reuiſio nõ admittatur, & de eius effectu. Quoad primum reuiſio nihil aliud eſt quam ſupplicatio Principi porrecta, vt rigor iuſtitiæ reparetur, quæ definitio colligitur ex Greg. in l. 1. tit. 24. par. 3. Quæ tamen ſufficiens non eſt, nec alia quam ponit Vallaſc. cõſil. 51. n. 5. Et ideo alio modo defi-

definiri licet, vt ſit petitio in Senatu maximo per quã datur regreſſus ex ijſdem actis proceſſus contra iudicatũ, quod per appellationem, nullitatem, ſeu aliud remedium ordinariũ retractari nequit. Alia eſt quæ ex mera gratia conceditur, alia quæ conce-
2 ditur quando nullo dato remedio iurisordinarij, pars aliqua vult infringere ſententiam, quam dicit eſſe latam ex falſis probationibus, quæ licet ſit nulla, poteſt tamen pars reccurrere ad principẽ, & petere, vt iterum proceſſus reuideatur vt in Ordina. lib.3.titul.95.in princ. quod ita etiam erat de iure communi. l.diuus Hadrianus. ff. de re iud.iun.gl.1.ibi.Cuius
3 tamen partis allegatio dicentis ſententiam fuiſſe latam ex falſa probatione concludere debet ex inſtrumentis, quæ offerat iuxta tradita à Dec. in l. fin. C. de edendo, vel per alios teſtes, qui interfuerunt corruptioni, vel ſubornationi illorum, vel ſi indirectè contra illos teſtificẽtur, vt in cap ex tenore de teſtibus, ſufficiet tamen probari falſitatem teſtium abſq; eo quod probentur pecunia, vel alio modo corrupti gl.2. in cap. licet cauſam de probat.& ibi Abb.& Felin. verſic.6.concluſio, quam communiter ſcribentes ſequi teſtatur Socin.Iun. conſil.40. num.9.volu.2. Et ſic in hoc 4
caſu falſitatis tripliciter reo damnato ſubueniri poteſt, vno modo, de quo diximus, libello principi oblato petita reuiſione per in integrum reſtitutionem, quod durabit quadriennio ſecundum gloſ. & ibi Iaſſ.in d.l.diuus. n.34. Vel per actionem in factum ad intereſſe contra corrumpentem, iuxta tex.in l.qui nomine.25. verſ.ex hac cauſa. ff.de falſis, gloſ. in cap.licet cauſam, & ibi Abb.num.28. Felin.36.de probat. quod durabit ſpatio 30.annorum, argumento tex. in l. ſicut. vbi gloſ. C.de præſcript.30.ann. aut per actionem criminalẽ, vſq; ad 20. annos, iuxta l. querellam. C. de falſis, vel

etiam

etiam per exceptionem fal-
ſitatis in executione quæ per
petua erit argumento tex. in
l. purè. §. fin. ff. de doli mali
exceptione.

5 Cæterum quoad Reuiſio
nem ex gratia, ſupplicatio
cum iuris allegatione fulci-
ta ac ſubſcripta ab aduocato
curiali porrigenda eſt in Se-
natu intra duos menſes à pu
blicatione ſententiæ, Ordin.
lib. 3. tit. 95. § 3. Quo elapſo
tollitur omne beneficium re
uiſionis. Quid ſi in ſexageſſi
ma prima die menſis quis re
uiſionem petat? Audiendus
erit ita enim I. C. reſcripſit
in l. vbi lex. 101. ff. de regul.
iur. vbi Dec. id notat, quid
autem ſi poſt duos menſes
minor velit reſtitui? deci-
ſum fuit quod ſic in reuiſio-
ne quam petijt dominus An
tonius de Atayde cõtra Frã
ciſcum Barretum, & hanc
opinionem tenuit etiam Di
dac. Perez in l. 8. tit. 4. lib. 2.
Ordina. gloſ. verb. *dentro*,
6 col. 394. Quanuis Auendan.
in tracta. de ſecunda ſuppli-
cat. num. 19. contrarium
velit, nam etiã ex iuſta cau-
ſa quilibet aduerſus lapſum
temporis per petitionẽ Prin
cipi oblatam reſtitui debet,
& ſic etiam poſt 4. annos ex
diplomate Regio, admiſſus
fuit Epiſcopus do Porto ad
petendam reuiſionẽm, in li-
te Antonij da Coſta, Anno
1611. Scriba Marcos do
Quintal.

Diximus etiam quod Se- 7
natores conceſſa reuiſione
debent reuidere proceſſum
ex iiſdem actis, & ſentẽtiam
proferre nullo admiſſo libel
lo, petitione allegatione, pro
batione, ſcriptura, & dilatio
ne etiam per viam reſtitutio
nis in integrum, vel aliquo
alio modo intentato, niſi fue
rint allegationes iuris, Ordi
nat. lib. 3. titu. 95. §. 7. Rebuf.
de ſupplicat. num. 80. Quan
uis viderint impetrari diplo
ma Regium, vt inſtrumenta
de nouo reperta reciperen-
tur in lite Emanueli Gomes
Galego cum Petro de la rea,
Anno 1617. Scriba Marco
do Quintal. Eſſet enim ini- 8
quum, iuſtam litigantium
cauſam

cauſam propter nouas allegationes, & inſtrumenta de nouo reperta præoculis iudicũ perire, vt dicit Cabed. areſt. 39. 1. par. Matienſo in dialog. relat. 3. par. cap. 8. n. 3.

§. 1.

Reuiſio quibus caſibus non admittitur.

9 SVnt tamen nonnulli caſus in quibus Reuiſio denegari ſolet, pro vt notat Vallaſc. conſil. 51. lib. 1. Rebuf. de ſupplicat. quæſtio. 9. Sed quamuis illa non detur in cauſa criminali, ſi tamen in ea petatur aliqua magna ſumma ratione intereſſe iuxta doctrinam Bart. in l. inter dum. §. qui furem. ff. de furtis, ratione illius intereſſe, ſi excedat ſummam, quam lex requirit, reuiſio admittetur, pro vt docet Bald. in l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. ff. de minoribus, vbi adnota-

10 uit, quod ſi ſtatuto ſublata ſit appellatio in quæſtionibus criminalibus, vel reſtitutio in integrum, cenſetur ſublata reſpectu principalis cauſæ, & non reſpectu emergentis, ſeu incidentis in ea ſequitur Alex. in rub. num. 2. & ibi Iaſſ. num. 7. ff. de re iudi. Auiles in cc. prætorum. cap. 6. num. 4. & 6. in gloſ. verb. ſententias. Boſſius in praxi crimin. tit. de appellat. num. 11. Nec huic ſententiæ repugnat Ordin. lib. 3. tit. 95. §. 11. in fin. Alios caſus congerit Cabed. areſt. 42. lib. 2. Item non admittitur reuiſio 11 ſi non excedat ſummam centum regalium in rebus immobilibus, & in alijs 150. Ordin. titul. 95. §. 8. Vallaſc. ſup. num. 39. Quæ tamen ordinatio declarari poteſt, primò vt æſtimatio ſemper cõſiderari debeat tẽpore actionis, & rei petitæ, etiam ſi tẽpore ſententiæ creuerit valor, vt notant Bald. Angel. & Iaſſ. num. 6. in l. ſi idem cum. §. fin. ff. de iuriſdict. omni. iud. Auendan. in tractatu de ſupplicat. num. 15. Tradidit etiam Soares à Pace in praxi. 1. tom. 7. par. cap. vni. nu. 80. & Cabed. deciſ. 190. 1. par. Secundò declarari poteſt, vt ſi ex vna actione ac-

de-

ſenſione plurium fieret con demnatio etiam in viriles portiones, tunc vna cauſa reputaretur, & vna ſupplicatio ſufficeret, vt concludit Auendan. in tracta. de ſecunda ſupplic. num. 14. Quanuis reuiſio petita ab vno nõ proſit alijs, niſi ſit res indiuidua quæ petitur argum. tex. in l. ſi communem. ff. quemadmod. ſeruit. ammitt. gloſ. in l. 1. C. ſi in commun. eademq; cauſa, vbi Paul. de Caſtro, & optimé in hanc ſententiam induci poteſt tex. in Ordin. lib. 3. tit. 80. §. vlt.

12 Item non admittitur Reuiſio à ſententia interlocutoria, vt in §. 12. & notat Vallaſc. vbi ſup. num. 50. Etiam ſi illa habeat vim deffinitiuæ optimè Auend. de ſuppl. nu. 18. Rebuff. de ſupplicat. nu. 66. Gayl. obſer. 155. num. 6. Et intellige ſentẽtiam illam dici interlocutoriam, quæ non definit principalem articulum, ſed media cauſæ reſpicit ſecundum gloſ. in Clement. ad compeſcendas verbo definitiua de ſequeſtr. poſſeſsion. & fruct. gloſ. in auth. de litigioſ. §. ad excludendas verbo interlocutionibus. Auiles in cc. prætorũ. cap. 6. verbo ſententias, nu. 10. Similiter ſententia, quæ poſt ſe aliam definitiuam expectat, interlocutoria dicitur l. poſt ſententiam. C. de ſententijs, & l. 1. C. quando prouocar. non eſt neceſ. Adde 13 tamen quod ſi principaliter agatur de nullitate, vel reſciſione alicuius actus, ſententia ſuper eo lata dicetur diffinitiua, quantumcunquè cauſa principalis, quæ alias erat inter eaſdem perſonas, deciſa non remaneat, colligitur ex cap. auditis, & ibi Innoc. de procurat. Bart. in l. 1. §. fin. num. 3. ff. de prætor. ſtipul. Petrus ſurd. de alimẽt. tit. 9. quæſt. 7. num. 4. & ſua deri poteſt ex areſt. Cabed. 95. 2. par. Contrarium tamẽ deciſum fuit à Senatu Caſtellæ in cauſa Ducis de Paſtrana cum fratre eius, me ibi patrocinante, ex ratione tex. in l. 7. titul. 20. lib. 4. Recopillat.

Item

14 Item notabis vt ſi aliquis ex litigantibus moriatur tẽpore, quo petita fuit Reuiſio in Senatu, non eſt neceſſaria habilitatio hæredum defuncti, pro vt teſtatur Cabed. areſt.46.2.par. Contrarium tamẽ iudicauit poſtea Senatus in lite Petri de la rea contra Emanuelẽ Gomes, Anno 1616. Scriba Marco do Quintal, vbi ſententiam in reuiſorio iuditio latã mortuo interim actore ſine hæredum habilitatione nullã pro
15 nunciauit. Item notabis vt ſi lata ſit ſententia à Iudicibus ex commiſsione principis cum clauſula appellatione remota, adhuc ſi ſubſit iuſta cauſa, hæc reuiſio non denegabitur. Cum etiam ab illis, à quibus appellare non eſt liberum, ſupplicari liceat reuiſionem vt in cap. cuncta 19.quæſ.3. ſicut ab ipſo principe ſupplicatur ad ipſum, cap. ex literis de in integ. reſtit. cap. cum cauſa de re iud. Rebuf. de ſupplicat. ex num. 27. quæſt.6. in præfat. Notũ eſt enim quod reſpondit Machetes interrogatus à Philippo Rege Macedoniæ ad quem appellaſſet, ad te ipſũ ò Rex, dixit, de quò Plutarc. in apothemat. vitæ Philip. appellatur enim à principe male informato ad eundem benè informatum. l.1.§.quæſitum. ff. de appellat. l.1. C. de relationibus, Martin. Laudenſ. in tracta. de principe. artic.4. Et ad id præſtat nobis optimum argumentum, & exemplum, quod Vlpian. enarrat in l. diui fratres. ff. de iure patronat. vbi Imperatores ſententiam Proculiani, & Mætiani Iure conſultorum eminẽtiſſimorum alijs Iuris peritis adhibitis, & re plenius tractata reuocarunt, nec quod plures fuerint in vna ſententia, ideo eis aſſentiri debet vir bonus, & doctus, ſi aliud iuſtum, & verũ eſſe ſentiat, nam legitur Exodi 23. Non plurimorum acquieſces ſententiæ, vt à vero deuias. Vnde licet prædicta ſupplicatio ſit ex mera gratia principis, tamen non ſolet, nec debet princeps recuſare

cuſare illam concedere ſi iuſtum ſit, alioquin iuſtitiam denegaret, quod non debet facere princeps, cum Regũ proprium ſit facere iuditiũ, & iuſtitiam. cap. Regum 23. quæſt. 5. Bald. in l. princeps. ff. de legibus, & idem dicit tex. in cap. tum ex literis de in integ. reſtit. Rebuf. de ſupplicat. quæſ. 9. num. 45. Imò peccaret ſi talem ſupplicationē Reuiſionis non admitteret ſecundum Zabarall. in Clementina paſtoralis de re iud. Caſſan. in Cathalog. glor. mund. 4. par. conſid. 24. nu. 103. Econuerſo non poterit eam concedere niſi ex probabili cauſa, vt per Cabed. deciſ. 12. num. 1. lib. 1. Nec. n. poteſt ab aliquo mutari ſenten ia, niſi ab ipſo principe ex cauſa l. diui fratres. ff. de pœnis, & dicetur cauſa iuſta, non ſolum quando fuit varietas votorum, ſed etiam quando deliberationes Senatorum non conueniunt in ratione fundamentali, qua quiſquè eorum nititur.

§. 2.

De effectu Reuiſionis.

Effectus qui ſecuntur ex Reuiſione ponit cōplu res Rebuf. de ſupplicat. ex num. 96. cui adde alium ex Cabed. deciſ. 144. num. 3. circa reſtitutionem fructuũ. 16

CAP. XXI.

De Praxi Proceſſus executiui.

In primis ſententia vt executioni mandetur poſtquam eſt extracta á proceſſu ſecundum conſuetudinem Regni, debet ſigillari in Chancellaria iuxta Ordina. lib. 2. titul. 39. Quia ante eius expeditionem ſententia dicitur in formis atq; imperfecta vti habetur in regula Cancellariæ de non iudicando iuxta formam ſupplicationis vbi Gomes quæſtio. 1. Molina de primogen. lib. 2. cap. 7. num. 53. Caſſan. in cathalog. glor. mund. 5. p. nu. 61. quorum non meminit 1

nit Cabed. 1. par. deciſ. 3. n. 7. Deinde praxis eſt, vt ex præ dicta ſententia pars citetur ad executionem fiendam, quam approbat Bart. in l. defendente. ff. de auct. tut. & in l. à diuo Pio. § in venditione num. 2. ff. de re iud. proſequi tur Dueñas regul. 94. multæ enim exceptiones opponi poſſunt poſt ſententiam, vt in l. 1. C. de iur. & fact. ign. fundat Bart. in l. creditores.
2 num. 26. C. de pignor. Quan uis ſi cauſa fuerit à principio agitata cum procuratore ſufficienti eius domino abſente habita ſententia execu tio fieri poſſe videtur ſine noua domini citatione, procuratore tamen citato, pro vt deciſum fuit à Senatu in lite inter Iuſtam de Barros, & Antoniũ Fernandez Paes Scriba Michaele Couceyro, Ann. 1607. Nec enim potuit procurator executionẽ ſubterfugere dicens mandatum expiraſſe per cauſæ extinctionẽ, & eſſe cauſam nouã, quæ exequitur, quia non dicitur noua, ſed eadem quæ ex illa deriuatur argumento tex. in l. ſed & manente. ff. de precario. Contrarium tamen iudicauit poſtea idem Senatus in lite Laurentij Garces Palha cum Antonio Fernãdez d'Eluas, Scriba Ludouico Motta Feo, anno 1617. Quæ practica tutior eſt ſecũdum Bart. in l. meminerint. nu. 5. C. vnde vi.

§. 1.

De Perſona exequente.

Praxis eſt, vt hæres eius, 3 qui deceſſit lata ſententia pro ſe, vel inchoata executione; non niſi ſe legitimato cum ipſo reo, illam proſequi valeat, nec ſufficiet certificatio ſententiæ legitimationis, aut confeſſionis iam cum alio habitæ, vt in l. fin. ff. de interrogat. act. ſed eſt adhuc neceſſaria iterum habilitatio per articulos, quibus contrariari poſſit, cenſuit Senatus in lite hæredum Duardi Nunes cum Didaco Nuñes Caldeira, Scriba Frãciſco do Couto, anno 1611. Et à ſententia habilitationis ſupplicari poſſe potius per

petitionem á Senatu deciſum eſſe cõſtat. 4 Nec id quod diximus de habilitatione, intelligitur ſolum de hærede vniuerſali, ſed etiam in quocunq; ſucceſſore particulari, in quem res de qua agitur translata eſt cum ſuo iure, veluti ceſſionario vt in l. ſeruo. §. vltim. ff. ad trebell. Bart. in l. in prouinciali. ff. de nou. oper. nun. Nam & is habilitare ſe debet, vt per Hypol. ſing. 26. Boer. deciſ. 10. ac iſte executionem proſequi poterit, quia in eum etiã tranſiuit ius executiuum, pro vt decidit Senatus in lite dominæ Iſabel de Gamboa, Scriba Sebaſtia. de Padilha. Nam habetur loco hæredis. l. in conuentionibus 219. ff. de verb. ſignifi. l. id tempus. §. 1. ff. de vſucapion. Nam verbũ hæres non ſolùm intelligitur ſtrictè pro vt eſt nomen iuris ciuilis, ſed etiam pro vt ſignificat ſucceſſorẽ iuris. l. quoties. §. hæredes. ff. de hær. inſtit. l. hæreditatis appellatione 138. ff. de verb. ſignifi. vide ſup. lib. 1. cap. 3. num. 16. Item & ſimiliter ſententia lata pro vno ſocio in cauſa ſocietatis, vel pro vno hærede in cauſa ſucceſſionis proderit alij cohæredi, & conſocio, & iſte poterit exequi pro ſua parte, gl. in cap. quanuis extra de re iud. Alex. in l. ſæpe. num. 52. ff. de re iud. Idq; ex vi & natura ipſius ſententiæ propter communionem rei, vt acta, ſententia, & executio pro vno proſit alijs. l. ſi communem. ff. quemadmod. ſeruit. amitt. l. loci corpus. §. ſi fundus. ff. ſi ſeruit. vend.

§. 2.

De liquidatione ſententiæ.

5 VNo modo fit liquidatio eius ſententiæ, quæ incerta, vel liquida non eſt per arbitros, alia per articulos, qui ita formari poſſunt, prout dixi lib. 4. cap. 8. num. 61. Et illis datur cõtraria reſponſio ſine replicatione, vti in gradu appellationis, quoniam proceditur ſummariè, ſed interim executio ſiſtit, nam quoties exceptio trahit originem á tenore ipſius ſententiæ

tentiæ veluti de aliquo dubio decidendo per arbitros, quod antea Iudex fieri iuſſerat in ſententia, executio retardatur, vt optime per exẽpla aduertit Surdus conſil. 186. num. 23. Caſtro conſil. 270. num. 3. lib. 2. verſ. allegata vero, Ruyn. conſil. 22. num. 9. verſ. ſecundo reſpondetur, vol. 1. Capicius deciſ. 17. num. 9. Nec vltra quam quod expreſſum eſt in ſententia liquidatio fieri poteſt quia ſententia eſt ſtricti iuris. l. 1. & ibi gloſ. C. de ſentent. quæ ſin. cert. quãt. l. 1. iun. glo. C. ſi aduerſus rẽ iud. l. cum poſt C. de ſent. & in-
6 terlocut. omn. iud. Sed lata ſententia in liquidatione, licet ab ea appelletur aut aggrauetur de ſtylo illa appellatio & ſupplicatio non ſuſpendit executionem, nam quanuis in lege non ita repeſiatur expreſſum, verum eſt facta liquidatione reum non audiri cum quibuſcunquè impedimentis, vſq; quo ſoluat, aut pignora capiantur vti in prædicta Regia conſtitutione cauetur. titul. 86. §. 1. Ex quo tex. per ſupplicationem á ſententia liquidationis, eius executionem non ſuſpendi, decreuit Senatus anno 1607. inter Simon. Pirez Solis, cum Roquo Antunes, Scriba Dominico Dias Murzelo.

Item liquidatio per arbitros facta, cum per articulos formatos fieri deberet (in quibus reus per contrariam reſponſionem multa articulare potuiſſet, quæ illam modificarent, aut extenuarent fuit reuocata ex ſententia Senatus inter Emanuel Varela & Monaſter. de Odiuelas, Anno 1603. Scriba Franciſco de Azeuedo, quæ hodie extat penes Scribam Ludouic. Gomes de Barros. Cuius deciſionis ea præcipuè ratio redditur, quia in cauſa quæ per articulos liquidari debet non poteſt pars cogi arbitros aſſumere ex notat á Molina lib. 4. de primogen. cap. 9. num. 29. 7

Si vero res talis eſt, vt nõ niſi per arbitros, & æſtimatores

tores definiri poſſit, tunc Iudex compellit partes, vt eligant arbitratores, qui debent eſſe periti in arte. Nec dictis eorum in hoc creditur niſi aliter conſtet de eorum peritia, vt ait Bart. in l. de ætate. col. 4. poſt nu. 9. verſic. 2. pono. ff. de minor. Nec illi admittendi ſunt, qui rem fabricati ſunt, de cuius æſtimationis probatione agitur, cũ illis laus aut opprobriũ euenire poſſit Maſcard. de probat. concl. 654. num. 11.

Et poſteaquã ſunt electi, & nominati, iuramento ab eis peracto ſecundum text. & ibi Bal. in l. hac ædictali. §. ijs illud. verſ. interpoſito. C. de ſecundis nupt. Iudex illis certum diem præfiniet ad faciendam liquidationem & computationem, vel æſtimationem. Intra quem altera parte ceſſante Iudex partibus ſuis fungetur. l. 2. ad fi. C. de vſur. & fruct. legat. Sed ſi ipſi diſcordent, partes eligunt tertium vt per Bald. in d. l. hac edictali. §. ijs illud. C. de ſecundis nupt. Etſi partes diſcrepent in electione, tunc iudex poteſt eligere vt per Panth. in l. 2. num. 295. & 298. C. de reſcind.

Sed omnis exceptio quæ poteſt repellere teſtem, poteſt etiam repellere huiuſmodi æſtimatores, vt inquit Aret. in cap. cauſam de probat. in 3. notab. Et ſimiliter prolata ſententia per iudicẽ ſuper illa computatione, & arbitramento debet in continenti executioni mandari, neq; admittitur contra eam appellatio, niſi facta prius ſolutione, vt in Auth. de ſanctiſſ. Epiſc. §. œconomis, vbi Angel. collat. 9.

Item notabis ad praxim ſententiæ liquidationem fieri debere in loco domicilij condemnati, quantumuis illa ſit lata in Senatu ſupplicationis, vel à prætore curiali, niſi ex priuilegio actoris, reus ad curiam trahi poſſit, Cabed. areſt. 28. 1. par. Item & ipſa pars ad liquidationem citari debet vti ex mente Bart. in l. Theopompus. ff. de dote præleg. commu- 8

nis

nis praxis obſeruat.

§.2.

De executione facienda contra hæredes.

9 QVi habet ſententiam
contra aliquem qui
poſtea defunctus eſt, debet
citare, & legitimare eius hæ
redes ad eius executionem,
Felin.in cap.quia.num.3. de
iudit. Marant.in pract. pag.
653. num.17. Nam huiuſmo
di ſententia exequi poteſt ad
uerſus ſucceſſores, & eis no-
cet l. ex contractu. ff. de re
iud. Soar.in l.poſt rem decla
rat l.Regni 1.extenſion.Ca-
bed.deciſ.198.1.par. num.3.
Couar.pract.cap.13.num.6.
Pinel.in l.1. 3.par. ex nu.49.
C. de bon.mater. Quod etiã
habet locum contra quem-
cunq; ſucceſſorem, quanuis
is contra voluntatem præde
ceſſoris ſuccedat Tiraq. de
primog. quæſt.35. num. 17.
Et etiam contra minorem,
nam nihilominus poteſt fie-
ri executio in bonis quæ ad
eum peruenerunt ex defun-
cto.l.pupillus iun. gloſ.in §.
ſed & ſi creditor. ff. de auct.
tut.l. 1. C. quando decreto
opus non eſt. Item & in Fiſ-
cum ſucceſſorem, vel eum
cui fiſcus bona dedit vt in l.
1. C.de hæred. vel act.vend.
l. eum qui bona. ff. de iure
fiſci. Iaſſ.conſi.88.lib.3. quia
fiſcus non vult nec intendit
iuri tertij præiudicare.l.2. §.
ſi quis á principe. ff.ne quid
in loco pub. & princeps con
cedendo bona, obligationes
cõcedere videtur.l.princeps
bona 21. ff.de verb.ſignific.
Sed hoc limita quando pars 10
litigat ſuper ipſa re cum eo,
ad quẽ res principaliter per-
tinet, ſecus ſi ſuper qualita-
te perſonarum, vt quia dici-
tur non es conſanguineus,
nam tunc militat regula. l.
ſæpe. ff. de re iud. Secun-
dò limita nõ procedere quã
do ſententia fundata fuit ſu-
per aliquo facto voluntario
ipſius poſſeſſoris condemna
ti vtpote ex aliqua renuntia-
tione eius, vel confeſsione;
quia tunc talis ſententia non
nocet ſucceſſori, ſicut nec
ipſum factum voluntarium
noceret ita Bald.in l.2 nu.8.

C.quibus res iud. nõ nocet, & ibi Salicet. ad fin. Pinel. vbi ſup. num. 50. & 7. limit. Tiraquel. de nobil. cap. 37. num. 13. Menchac. de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 6. nu. 28. Tertiò limita quando poſſeſſor ob dolum, culpam, vel ob negligentiam fuit condẽnatus ſecundum Vallaſc. de iur. emphyt. q. 10. nu. 3. vbi alios refert, Molina lib. 4. de primog. c. 8. n. 7. Quartò limita in ſententia habita ex actione ad exhibendum, quæ exequi non poteſt aduerſus hæredem eius, ſi dicat ſe nõ habere, nam ſtatur eius iuramento, gloſ. vlt. in Clementin. 2. de vſuris, & ita iudicauit Senatus Caſtellæ in lite Chriſtophori Arrieta, anno 1613. Scriba Ioanne Moreno. Quintò limita in ſingulari ſucceſſore, ſeu poſſidẽte aliqua bona debitoris, quia cõtra eũ nõ fiet executio pro obligatione perſonali. gl. in l. 3. C. de cond. ob cauſ. l. venditor. ff. comun. præd. Soares in l. poſt rem declar. leg. Regn. lim. 1. facit tex. in l. vt pomum de ſeruit. l. 4. §. opus. ff. de alien. iud. mut. cauſa fac. Sed hoc fallit in ſucceſſore rei litigioſæ, vt dixi. num. 87.

§. 4.

De modo quo executio fit.

DIximus ſupra executionem fieri debere in loco, & domicilio condemnati, vnde ſententia lata à Iudice vnius loci exequenda erit extra territorium per literas requiſitorias, iuxta l. à diuo Pio. §. ſententiam Romæ. ff. de re iud. Auth. vt different. iud. & in Auth. de exhibend. reis. §. ſi vero. reſoluit Aſinius in praxi. §. 31. cap. 9. num. 2. Sed in hoc Regno executio nõ fit ex requiſitoria Caſtellæ, ſi in ea nõ ſit inſerta ſententia; quia licet apud Caſtellanos executio fiat ex inſtrumento publico, ſine aliqua ſententia. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. Recop. In hoc tamen ex inſtrumento publico abſquè ſententia executio non fit, atq; ideo nihil mirum, ſi illa requiſitoria in hoc Regno non ſeruetur 11 12

tur

tur quoad executionem ſtatim faciendam abſq; ſententia. Imo impedimenta aduerſus illam recipiuntur in ijſdem actis, vt in cauſa Iulij Spinola cum Emanuele Gomeſio d'Eluas, Anno 1612. Scriba Franciſco d'Eſtrada. Nam conſuetudo, & ſtyllus loci, in quo petitur, in reſpicientibus ad ordinem iuditiarium attendi debet, & nõ loci in quo actus fuit celebratus ſecundum Bart. in l. 1. num. 15. C. de ſum. Trinit. & fid. cathol. receptum ex Iaſſ. ibi. 2. lectura. num. 57. Et ſic ſtatuta municipalia vnius territorij, alter Iudex in exequendo ſequi non debet, vt ſentit expreſſe Bald. in l. 1. num. 4. C. ne filius pro patre, & in l. vnica. C. de cõfeſſ. Alex. in l. à diuo Pio. §. 1. num. 12. & ibi Iaſſ. ad fin. ff. de re iud.

13 Sed quia ob id cautè nõnulli curarunt prædictas executorias à Regno Caſtellæ dirigi ad Auditorẽ militiæ Caſtellanæ, qui reſidet in hac ciuitate ad hoc, vt ipſe eas intrepidè executioni mandaret, qui ſtatim pro earum executione deprecabatur Iudices Luſitaniæ ad pignorandum, vel ad perſonas capiendas incolas huius Regni, decreuit Senatus tales requiſitorias vt pote non in forma prædictæ Ordinationis Regiæ latas, irritas, & nullas pronunciari, in lite Hectoris & Franciſci de Lisboa, cum Ferdinando Dias de Sylua, Scriba Ioan. de Payua, Anno 1608. & iterum in cauſa de Branca Nunes, contra Hectorẽ de Lisboa, Scriba Michaele Couceyro, Anno 1607. Imo & quod magis eſt, etiam ſi executoria procedat ex ſententia iam lata, illa adimpleri non ſolet, vt patet ex deciſione Senatus in cauſa Comitis da Toguia Scriba Paulo da Breu da Zambuja.

Item ſi reus nominauerit bona immobilia ad executionẽ, ex praxi cogi poterit, vt oſtẽdat inſtrumenta rerum conſignatarum, vel citata parte dabit teſtes qui dicant illa bona eſſe ſua, & habere valorem 14

lorem debiti, qui tamen te-
ſtes perinde habebuntur, ac
ſi eſſent fideiuſſores, iuxta
tex. in l.cum oſtendimus. §.
15 fin. ff.de fideiuſſ. tutor. Quo
peracto debitor incarceran-
dus non erit, prout praxis ſer
uat auctoritate glo. ſingular.
in l.3.§.tutores.ff.de ſuſpect.
tut.quam dicunt communi-
ter receptam plures relati à
Baeça de inop. debitor. cap.
1. num.26. Sicut nec ille qui
habet idoneum fideiuſſorem
ſecundum Vallaſc. qui dicit
ita fuiſſe à Senatu deciſum.
lib.1.conſult.13. Quæ notan
da ſunt pro declaratione Or
dination.lib.4.titul.76.§.1.
de qua etiam dicam infra nu
16 mer. 80. Sed quid ſi facta
addictione de redditibus ali
cuius domus, & iam capta
poſſeſſione à victore domus
diruatur; An victus teneatur
adhuc alia pignora dare? &
videtur quod non quia fini-
ta addictione amplius in cau
ſa executionis pars non au-
ditur. l. à diuo Pio. §. ſi poſt
addictũ. ff. de re iud. & quia
illa addictio habetur loco
venditionis in qua periculũ
eſt emptoris. §. cum autem.
Inſt.de empt.& vend.l.1.C.
de pericul.& comod.rei vẽ-
di. Contrarium tamen iudi-
cauit Senatus in lite Duardi
da Coſta cum Antonio Pei
xoto, Scriba Michaele Ro-
drigues ex eo, quia penſionũ
addictio ad inſtar locationis
haberi debet, in qua condu-
ctor de caſu fortuito non te-
netur, vt dixi lib. 4. cap. 8.
nu. 26. Nec obſtat quod fuit
facta ſubhaſtatio in iuditio,
quia factũ iudicis, factum
partis reputatur. l. ſi prædiũ.
C. de euict. Sed quid ſi pro
modico ære alieno executio
fiat in re magna, an executio
ob id reſcindatur? videtur
quod ſic argum. l.magis pu-
to.§. Item prætor ibi vel pro
pter.ff.de rebus eorum, Ga-
ma deciſ. Contrarium tamẽ
iudicauit Senatus ex Bart.in
l.á diuo Pio. §.in venditione
nu.8. ff.de re iud. in lite An-
tonij Vas Pereyra contra Lu
dou. Aluares, Scriba Anto-
nio Teixeyra, Anno 1617.

§. 5.

In quibus bonis executio fieri non poteſt.

IN primis executio non poteſt fieri in armis militum,
17 nec in equis nobilium etiam ſi alia bona non reperiãtur. Ordin. lib.3. tit.86.§.23. Sed bene in eorum carrucis, & quadrigis pleriſqué Senatus deciſionibus praxi receptũ eſſe conſtat, Scriba Bertolameo Moro.

Secundò non fit executio
18 in bonis maioratus propter debita poſſeſſoris Ordinat. lib.3. tit. 93. §. 1. fiet tamen in vſufructu durãte vita poſſeſſoris. Bart. in l. codicillis. §.inſtituto.ff. de leg.2. Palat. in rub.§ 62.num.10. Tiraq. lib.1.retract.gloſ.7.num.48. Iaſſ. in l.commodis. ff. de re iud. Poſſunt enim ea bona capi, & interim dum viuit poſſeſſor maioratus retineri ad ſoluenda debita ipſius, ita tamen vt poſt mortem eiuſdem reſtituantur ea bona ſequenti in gradu, ex tex. in l. peto.§.prædium. ff. de leg.2. vbi talis alienatio, tanquam neceſſaria permittitur ſine præiuditio ſequentis fideicommiſſarij. Amplia prædi- 19
cta vt etiam ex cauſa dotis, non poſſit fieri executio in bonis maioratus, quantumuis ſit illa cauſa publica, & fauorabilis. l.1. ff. ſolut. matrimonio, & in ſpecie id ipſum tenet Anton. Gomes in l.40.taur. num. 87. Pinel. in l.1.3.par. nu.102. C. de bon. mater. Pelaes de maiorat. 4. par. quæſt.1. lim.1. licet contrarium tenuerit Alex. in l. mulier.§.cum proponeretur ff. ad trebell. Molin. de primog. lib.4. cap.6. qui decepti fuerunt auctoritate tex. in auth. res quæ. C. communia de legat. qui communem cõcluſionem nõ probat, ad quã ſolet allegari vt aduertunt multi, quos refert Molina vbi ſup. num. 4. licet ipſe ab eorum opinione diſcedat. Limita tamẽ ſuperiorem cõ- 20
cluſionem, vt non procedat quando debita ſunt ipſius inſtitutoris maioratus, nam tunc fiet executio in re ipſa ex l. filius fam. §. diui o 2. ff. de leg. 1. l. alienationes. ff.

fam.

fam. ercisc. dummodo alia bona non exiſtant ipſius fundatoris, vt probat Molina. lib. 1. de primog. cap. 10. n. 4. Et quanuis res ipſa maioratus ſit deſtinata conſtructioni Eccleſiæ, vel Hoſpitalis adhuc à creditoribus vendi poteſt, vt per Iaſſ. in dict. §. diui. num. 24. Imo quanuis Capella ſit iam conſtructa executionem pro debito in ea; fieri pro conſtanti præmiſit Senatus in lite Eliſabet Gomes, cum Monaſterio Diui Auguſtini, Scriba Antonio Correa, ann. 1615. Quia licet Capella ſit res ſacra, ius tamen ſepeliendi in ea à laico poſſideri poteſt, Syluester, verbo ſepultura, num. 3. ac alienari & vendi, Laçarte de decima venditionis, cap. 14. num. 5. Molina lib. 1. cap. 24. num. 38. & 39. de primogen. & ſatis apertè colligitur ex Bart. in l. Aufidius in fin. ff. de priuileg. cred. quicquid inepte Parlad. quotid. quæſt. lib. 2. cap.
21 fin. §. 3. num. 27. & 28. Cæterum prædicta limitatio debet etiam ſublimitari, niſi debita ſint contracta per fundatorem poſt maioratum irreuocabiliter conſtitutum, tunc enim non fiet executio in rebus maioratus, ne per indirectum maioratus reuocatio inducatur, quam inſtituens iam facere non poterat tenet Gomes in l. 40. taur. num. 72. in fin. quod ita in praxi ſæpe obtentum fuiſſe, aſſerit Molina lib. 1. cap. 10. num. 11. Quod verũ intelligo ſi in prædicto maioratu interueniat traditio. l. 1. cum gloſ. 2. C. de iur. fiſci. lib. 10. Nam aliàs bona maioratus etiam irreuocabilis poterant hypothecari per inſtituentem. l. vltima. §. lutius ff. de donat. qui creditores propter hypothecam etiam ſi poſteriores ſint præferentur. l. eos qui. C. qui potiores in pign. ceſſante autem hypotheca tam adminiſtrator maioratus, quam alij creditores venient in tributum, iuxta l. procuratoris. §. planè ff. de tributor. & l. priuilegia ff. de priuileg. credit.

22 Tertiò non fit executio propter debita patris in emphyteoſi conceſſa pro filio, fiet tamen pro vita patris debitoris, ſed eo mortuo filius reuocauit alienationē, quia in iure ſibi quæſito pater præiudicare non potuit.l.peto 71.§.prædium. ff.deleg.2. & in terminis Iſernia.cap.1. num.6.de inueſtit. de re aliena.fact.Brun.conſi 37.Auēdan.reſponſo 13. Cabed.deciſ.134.lib.1. vnde Ordinat. lib.3.tit.93. §.3. intelligenda eſt in emphyteoſi nominationis, in qua nulla certa perſona poteſt prætendere præiuditium, & ratio eſt quia nō à nominante, ſed â domino concedente nominatus videtur ius habere, l.vnum ex familia 69.§.1.ff.de leg.2. vnde in re profus aliena executio fieri non poteſt. l. à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus. ff. de re iud. l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito, quod procedit etiam ſi debitoris bona ſint hypothecata, quia licet in generali hypotheca bonorum comprehendatur etiam emphyteoſis, Affliͨt. deciſ. 191.nu.3. Tamen cum morte hypothecantis reſoluatur eius ius, cenſebitur etiam reſoluta hypotheca ab eo facta.l.lex quæ vectigalis. ff.de pignor.ita Iſern. vbi ſup.nu. 5.& in ſimili tradit Bart.in l. ſi conſtante. num. 73. ff. ſolut.matrim. Quod adeò procedit, vt etiam ſi emphyteoſis nominationis iuſſu Iudicis ſit capta, vt in ea executio fiat, ſi debitor moriatur ante perfectam executionē, non poterit fieri adhuc executio contra nominatū, quia per huiuſmodi capturam tātum inducitur pignus iuditiale. l. 1. C. ſi in cauſa iudicat. Iaſ.in d.l.à diuo Pio. §. in venditione.num.4. Vnde adhuc militat. reg. d. l. lex quæ vectigalis Gama, deciſ. 5.n.7. Cæterum ſi ille nominatus in emphyteoſi fuerit quoq; hæres nominantis tūc aduerſus eum poterit fieri executio in emphyteoſi, vt in alijs rebus hæreditarijs, Afflict. deciſ. 240. num. 10. Niſi is hæres faciat inuentarium,

rium, Afflict. deciſ. 26. ad fi. Pinel. in l. 1. 3. par. num. 96. C. de bon. mater. verſic. infertur 6.

23 Quartò non fit executio in peculio profectitio filij, pro debitis patris, vt eſt tex. ſingul. in l. 3. §. ſed vtrum ad fin. ff. de minor. per quem eſt recepta ſententia ſecundum Alex. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. nu. 48. ff. de dam. infect. dixi in l. cum oportet. num. 44.

24 Quintò non fit executio in vſufructu quem pater habet bonorum aduentitiorum pro debitis filij. l. pen. vbi Bald. Salicet. & Paul. nu. 2. C. qui bon. ced. poſſ. Imo nec in proprietate aduentitiorum ſecundum Bart. in d. §. ſi de vectigalibus. col. fin. Iaſſ. in §. omnes. num. 11. de act. Gomes. 2. tom. var. cap. 13. num. 12. reſoluimus in d. l. cum oportet. à num. 135.

25 Sextò, & ſimiliter in fructibus dotis iam decurſis, propter æs alienum mariti diuortio facto, executio non fiet, prout decidit Senatus in lite Vaſqui Anes Carraſco, Scriba Dominico do Baſto, Anno 1607.

Septimò, & èconuerſo non fiet executio, propter debita vxoris in re dotali, nec illa auferetur à marito dum durat matrimonium, vt probat. tex. in l. titia 63. ff. de iure dot. ad fin. ibi, *cur marito dos*, quod eo non citato tenuit gloſ. in l. quinq; legibus. 3. in fin. ff. de bon. damnat. & ibi Bar. num. 2. Alex. in l. à diuo Pio. §. in venditione. num. 27. & ibi Iaſſon. num. 19. ad fin. cum ſequentibus. ff. de re iud. licet gloſ. pen. in d. l. Titia ſentiat in ſubſidium quando non fuerint alia bona poſſe executionem fieri in rebus dotalibus, & latè defendit Capicius deciſ. 128 num. 2. Tamen eſt contra mentem ſupra allegatorum, & contra tex. in l. fin. §. ſi à ſocero. ff. quæ in fraud. credit. & ita in ſpecie gl. reprobat. Fulgoſ. in d. l. Titia. Ex quibus infertur elegans declaratio ad regul. tex. in l. 1. ff. de fund. dotal. 26

Dum

Dum probat non obſtante prohibitione legis Iuliæ in rebus dotalibus poſſe fieri executionem virtute ſententiæ, quia ea regula intelligenda eſt quando ſententia fertur ſuper iure rem ipſam reſpiciente, aliás enim pro obligatione perſonali mulieris, non poteſt fieri executio in rebus dotalibus vt ſupra dictum eſt, & ita etiam præd. regulam declarat Salicet. in l. ob maritorum. num. 5. C. ne vxor pro marito, Iaſſ. conſil. 44. num. 4. lib. 1. vt igitur fiat executio oportet maritum conſentire. l. fin. ff. de iure dotium tradit Nouell. de dote. 7. par. priuileg. 1. num. 8.

27 Octauò, executio nõ fiet in alimentis vti probari videtur ex tex. in l. ſiquis à liberis. §. ſi mater. verſ. parens. ff. de lib. agnot. nec iſtud ius alienari ac diſtrahi poteſt. l. cum ij. § ſi vni. ff. de tranſact. tradit Surdus de alimẽt. cap. Niſi in ſubſidium quando alia bona non extent. l. ſtipendia. C. de execut. rei iud. l. commodis. ff. de re iud. Ordin. lib. 4. titul. 55. in fin. l. 3. tit. 27. par. 3. vbi Gregor. verb. *fallando otros*. Et ſimiliter in prætenſione munerũ, quæ debitor ſperabat à Rege propter ſeruitia ei facta, executio nõ admittetur, vt in l. ſpem. C. quæ res pignor. obligari poſſunt.

Nonò, non fiet executio 28 in bonis mariti pro ære alieno vxoris, quod ipſa ante nuptias contraxit, & écontra. l. 1. & 2. C. ne vxor pro marito. Ordin. lib. 4. tit. 95. § 4. Quod tamen non habet locum quando mulier mortuo marito ſuſcepit tutellam filiorum, & tranſit ad ſecunda vota, non redditis rationibus, & non petito tutore, quia poteſt pro debito tutellari fieri executio, etiam in bonis ſecundi mariti, quia cenſentur ad hoc ipſo iure obligata tex. eſt notab. in l. ſi mater. C. in quibus cauſis pign. vel hypoth. tacite contrahatur.

*

§. 6.

§. 6.

Quomodo in gradu appellationis expediri debeant impedimenta obiecta aduerſus executionem ſententiæ.

29 QVia facta executione, vel pignoratione reus condemnatus ſolet obijcere aduerſus executionem impedimenta, quæ ſi non recipiantur à iudice exequente, vel in eis in fine condemnatio nihilominus fiat, aut quoquo modo in exequendo executor excedat, pro vt dixi ſupra.cap.19.nu. 8. Appellatio, vel ſuplicatio venit ad Iudices qui ſententiam tulerunt, ex Ordinatio. lib.3. tit.87. §.7. & 14. Illud etiam pro praxi & ſtylo obſeruari licet, vt ſi in prædicta ſententia, quæ mandatur executioni, fuerint quinq; , aut ſeptem Senatores, tunc de impedimentis illi ſolum cognoſcunt qui fuerunt concordes in Senatu, vti apparet in Regia conſtitutione, lib. 1. tit.1.§.10. verſ. *porem*. Non vero illi, quorum vota fuerunt victa, in tantum vt ſi in locum eius qui fuit victus in votis, alius ſit ſubſtitutus propter illius abſentiam aut ſuſpenſionem (vti ſæpè contigit) adhuc iſte ſubſtitutus non poterit in prædictis exceptionibus ſuum votum interponere, quod ſumma cũ ratione praxi receptum eſſe conſtat. Quod ſi in parte aliqua non fuerint concordes, in reliquis vero ſic, etiam & ipſi Iudices adhuc remanebunt ſuper prædictis impedimentis, & ita ſtylus ſeruat. Cœterum ſi per inſtrumentum grauaminis ab aliquo incidenti in executione ſententiæ, veniat ſupplicatio ad prædictos Senatores, licet tres Senatores concordes in expediendis inſtrumẽtis grauaminis ſufficiant, tamen de more illa ſupplicatio vadit ad omnes Senatores quinq; vel ſeptem, qui fuerunt in prædicta ſententia, è quibus poſteriores nihil dicunt, & ferunt hoc eſſe de more, ſed nonnulli id moram appellant, quod adeo verum eſt,

vt etiam ſi poſteriores votũ dederint in contrarium, & fuerint plures numero, adhuc tamen cum res ſit iam euicta à tribus prioribus, ea ſententia ſeruanda erit, idq; ita eſſe de iure declarauit Senatus maximus in lite dominæ Iſabel da Sylua cum Antonio Rodrigues mõte mor. Limita in executione eius ſententiæ, quæ lata fuit à Commiſſarijs & delegatis à Rege, nam tũc eorum maior pars in votis attendenda eſt. l. duo ex tribus. ff. de re iud. Secundò limita in executione eius ſententiæ, quæ fuit habita pro deſerta ex inſtrumento dierum apparitionis, quia tunc non reuertitur appellatio ab impedimentis aduerſus executionem ad illos, qui ſententiam tulerunt, ſecundum Cabed. areſt. 64. lib. 1. Item ſi executio fiat per literas requiſitorias, & iudex requiſitus cognouerit de exceptionibus obiectis aduerſus executionem, appellatio, vel ſupplicatio vadit ad ſuperiorem iudicis requiſiti, non vero ad ſuperiores iudicis requirentis pro vt habes lib.2. cap.12. num. 11.
Item notabis quod appella- 30
tio a iudice inferiori liquidationis eius ſentẽtiæ, quæ fuit lata à prætore curiali tãtum, ad ipſum prætorem vadet, ſic decidit Senatus in lite Ferdinandi Gonçalues cum domina Luiſa de Moura, Scriba Bertolameu Mouro. Sed quæſtionis eſt an ſi actio iudicati intentata ſit virtute alicuius ſententiæ, quæ fuit lata à Senatu iuxta Ordina.
lib.3.tit.25. §.8. eius ſuppli- 31
catio vadat ad ſuperiores illius qui ſententiam dedit in actione iudicati? an vero ad illos, qui fuerunt iudices certi in priori ſententia, de qua orta fuit illa actio iudicati, decretum fuit quod ſic in lite do prouedor do Loreto, Anno 1616. Scriba Franciſco d'Azeuedo.

§. 7.

Quibus impedimentis executio ſuſpendatur.

IN primis executio ſiſtit 32
per impedimenta reſtitu-

tionis in iuditio recepta, Or
din.lib.3. titul.41.§.4. Quæ
ideo in ijſdem actis admitti
ritus Regni obſeruat. Quod
Amplia primò etiam ſi ſen-
tentia quæ executioni man-
datur, ſit tranſacta in rem iu
dicatam á quocunq; iudice
ordinario. l. in cauſæ a 2. §.
vlt.ff.de minor.l.vlt.vbi Bar
tol.C. vbi, & apud quem.
Amplia ſecundo, etiam ſi
executio fiat ex tribus ſen-
tentijs conformibus, vt te-
net Milius in ſuo repertorio,
verb.executio trium ſenten-
33 tiarum. Nam probata læſio-
ne ita competit reſtitutio cō
tra plures ſententias, ſicut
contra vnam. cap.cum ex li
teris de reſtit.in integr.l.mi-
nor. ff.de minor. quam opi-
nionem ex pluribus ample-
ctitur Caſſad, deciſ. 1. poſt
num.3. verſ.aliquando vero.
Gama deciſ. 106. Salicet. in
l. 1. C. ne liceat in vna ea-
demq; cauſa, Quãuis contra
rium velit ibi Bald, quem ſe-
quitur Alex, in l.4.§.condē-
natum, col.pen. ff.de re iud.
Anto.Canar.in tract. de exe
cutione inſtrum. 21. quæſt.
princip.nu.48. quorum opi-
niones ad concordiam niti-
tur reducere Maſca. de pro-
bat. concluſ.1280. num. 18.
Amplia tertiô etiam ſi exe- 34
cutio fiat propter ſententiã
Principis, nam contra eam
admittitur reſtitutio. l. mi-
nor autem magiſtratus. §.1.
ff. de minor. & probatur ar-
gum. cap. ſuſcitata de in in-
tegr. reſtit. vbi Innocenc.&
Abb. num. 8. Couar. pract.
cap. 25. num. fin. Amplia 35
quartò, vt prædictum bene-
ficium reſtitutionis compe-
tat etiam hæredibus minoris
in eo negotio, quod cum illo
geſtum fuit.l.minor.19.§.fi.
ff. de minor. de ratione Bar-
boſa in l. quia tale. num. 48.
ff.ſolut. matrimonio, Gomes
2.tom.cap.14. Vnde execu-
tio etiam ſuperſederi debet,
prout ex ijs decreuit Senatus
in cauſa Alfonſi Vieyra, cũ
hæredibus de Dom Aleixo
de Meneſes, Scriba Amaro
Coelho, anno 1604. Amplia
quintò vt prædicta reſtitutio
proſit etiam ceſſionario, cui

prædicta reſtitutio, & actio ceſſa fuit, vt per Tiraq. de retract.§.26.gloſ.3.num.13. ſcilicet in ijs, in quibus minor ante ceſsionẽ læſus fuit gloſ. in l.non ſolum. ff.de in integr.reſtit.l.ex pluribus.ff. adminiſt.tut.l.quod ſi minor in princip. ff. de minoribus.

36 Fallit tamen ſi reſtitutio ſit petita malicioſè, Ordin. lib. 3.tit.41.§.5. Bart.in l.defendente in fin. ff. de auct. tut. Dicetur autem præſumi malitioſam eſſe petitionem reſtitutionis, quando illa petatur non docto aliquo pacto de bono iure ſuo, tunc enim per ſolamallegationem læſionis non probatæ,ſed probandæ,non debet ſententiæ executio ſuſpendi,ſecus vero ſi ex actis nouis, vel antiquis apparere poſsit aliquod, quod præſumptionem calũniæ,vel malitiæ ſilere faciat, nam tunc non erit deneganda reſtitutio aduerſus executionem ſententiæ, vt aſſerit Aufrerius ad Capell. Tholoſ.deciſ.54. incip. item fuit quæſitum,quod etiam tradidit Innoc.in d.cap.ſuſcitatã num. 2. verſ. impediri vbi Abb. num.8. Fallit ſecundò ſi ipſa ſit petita à marito maiori reſpectu ſuæ vxoris minoris ætatis, nam licet in iuditijs maritus reſpectu ſuæ coniugis reſtituatur, iuxta Ordinat. lib.3.titul.42. §.4. ex ratione l. ſi communem. ff. quemadmod.ſeruit.amitt. & quæ tradit Hypol. in l. de minoribus. §.tormenta. nu. 13. ff. de quæſtio. Tamen in executione ſententiæ, vt illa ſuperſedeat, reſtitutio iſta non admittitur Ordin. lib.3. tit.41.§.5. Nam de iure communi nullibi admittebatur reſtitutio ex capite vxoris, nec marito prodeſſe poterat l.vnica.C.ſi in commun.eademq; cauſa.l.3. §. ſed vtrũ. ff.de minoribus.Fallit tertiò in executione,quæ ſit ex iuditio familiæ erciſcund. prout dixi lib. 4. cap.3. num.9. verſ.nec item.

Suſpenditur ſecundò executio ſi tertius poſſeſſor ſuper re pignorata impedimẽta alleget aduerſus executionem, 37

nem, nam ex praxi iſta impedimenta faciunt ſuperſedere executioni per Ordin. lib.3. tit.86. §.17. in fin. ibi, *& vindo*. Licet ille tex. hoc non apertê probet tamen ſic ex illo practicari, & fuiſſe deciſum teſtatur Cabed. areſt. 66. 1. par. & de iure communi hanc ſententiam tenuit expreſſe Bart. in l. à diuo Pio §. ſi ſuper rebus. num. 3. & ibi Paul. num. 8. Iaſſ. 9. Alex. 26. ff. de re iud. Dueñas reg. 275. lim. 6. Vallaſc. conſult. 55. 1. par. Couarru. in pract. quæſt. cap. 16. num. 3. in fin. verſ. quartus caſus, & idem probatur in Regno Caſtellæ. l. 3. tit. 27. verſ. *& ſi por vẽ*
38 *tura*. par. 3. Quod procedit etiam ſi tertius non opponat de iure proprietatis, ſed tantum de iure poſſeſſionis ita gloſ. in d. §. ſi ſuper rebus, quam ibi ſequitur Bartol. & communiter receptam dicit Iaſſ. num. 6. Alex. in l. ſi marito in princ. ff. ſolut. matrimonio, Abb. in cap. cum ſuper extra de ſententia, & re iud. Et ratio eſt, quia in dubio poſſeſſor præſumitur eſſe dominus. l. 1. verſ. dominium. ff. de acquir. rerum dom. §. retinendæ Inſtituta de interdict. l. fin. C. de rei vend. l. ſiue poſſidetis, vbi omnes. C. de probat. l. fin. verſ. nec interlocutio. C. ſi per vim, vel alio modo, & vnico verbo hoc totum optime declarat Bart. vbi ſup. vt ſcilicet ſi executio fiat in aliqua re pro pecunia debita ex actione perſonali, tũc qui libet tertius impediet executionem ſiue ſit dominus ſiue poſſeſſor, quia de iſto iure rei nunquam fuit cognitũ, & ita deciſum fuit à Senatu in lite Gaſpar Dias Franco, Scriba Dominico Nogueyra, anno 1614.

Praxis ſic ſe habet de ſtyl 39
lo huius Regni, vt tertius iſte intra tres dies faciat ſummariam probationem de re à ſe poſſeſſa, & interim ſuperſederi debet executio, quibus trãſactis ſit concluſum, & ſi impedimenta recipiuntur ſuſpenſa executione datur contrarietas replicatio, &

& triplicatio ſecundum Cabed.areſt.50.2.par. Quamuis viderim aliquando admiſſis impedimentis, rem ſtatim domino, vel poſſeſſori tradi non expectata alia ſententia ex deciſione Senatus in lite Ioan.de Acuña, Scriba Belchior Correa, Anno 1609. Quæ facilime fulciri poteſt ex ſeriè tex. in d.§.17. ſi bene expendatur. Item amplia in nudo poſſeſſore rem meliorante & reficiente propter ius retentionis ob impenſas, vt infra dicam num.49.

40 Limita primò, ſuperiorẽ concluſionem principalem non procedere quando ſententia quæ executioni mandatur, lata eſt ſuper actione reali alicuius rei, quam tertius dicit eſſe ſuam opponẽs de eius proprietate, nam tũc non ſuſpenditur executio, ſed illi cauetur præſtita indemnitatis cautione, ita probat. l. ſi is à quo fundus 57. verſ. vt poſſeſſoria. ff. de rei vend. & in l.ſequenti verſic. niſi ſatisdatum ſit, & in l. pen. ff. de petit. hæred. vbi Bart. in fin. tradit Felin. in cap. veniens o 2. extra de teſtibus. num.8. Dec. conſil. 187.num.2. Craueta conſil. 12. num. 8. Adde quæ dicta ſunt infra. num.48.

Limita ſecundò, quando tertius poſſeſſor fuit citatus, tunc ſententia lata contra principalem, mittetur executioni contra illum tertiũ, vti colligitur ex ijs quæ tradit Felin. in cap. cum ſuper. num.13. extra de re iud. Vnde ſi agas pro debito contra hæredem, caute facies. notificari legatario, vt poſtea ab eo repetas ſolutũ, & executionem facias in re legata iuxta l.fin. §. ſin vero creditores. C. de iure delib. & tenet expreſſe Gregor. in l.20. verb. *ſupieſſe*. titul.22. par.3. vide infra. num.79. 41

Limita tertiò in poſſeſſore ex clauſula conſtituti, ſecundum Vallaſc. conſul.55. lib. 1. vbi dicit ita á Senatu fuiſſe iudicatum, ſcilicet nõ ſuſpendi executionem. Nam licet ex conſtituto naturalis & ciuilis poſſeſſio acquira-

tur tamen adhuc pro reali, & actuali interdictum adipiſcendæ ſolet proponi, vt per Tira 3. de conſtit. 1.par. num.10. Molina de primog. lib.3.cap.13.num.3.

Limita quartò, quando reus conuentus dolo deſijt poſſidere rem ſuper qua lis eſt, & alius tertius poſſidet ad contradicendum. Nam contra iſtũ tertium fiet executio, diſputat Bart. in l.creditores. num. 23. C. de pignor. & in d. § ſi ſuper rebus. num. 7. facit Ordinat. lib.3. titul.86.§.16.

Limita quintò, quando poſſidens confitetur debitorem eſſe verum dominum, nam in illo iure dominij fiet executio, quod eſt penes debitorem, quanuis ius poſſeſſionis remaneat penes tertiũ contradictorem, ita Bart. in dict. §. ſi ſuper rebus, in fin. quod eſt notandum.

42 Vltra quæ alio modo cautè reus intẽdit impedire executionem, ſi de aliquo contractu aut officio reddit rationem coram quæſtore maximo, qui ſolet expedire literas requiſitorias ne executio fiat in illis bonis, donec finiantur calculationes, quæ pendent in ſuo tribunali, ſed Senatus ad id non attendit, & non obſtante prædicta requiſitione iubet vt executio fiat, & pecunia deponatur, & non ſemel, ſed ſæpius vidi id ita iuſtiſſimè obſeruari in lite Ioan. Caldeyra cum Affonſo Bocarro, Scriba Hyeronimo Carualhoſa, Anno 1607. Nam ſolent debitores condemnati malitioſè affectare has literas precatorias ad defraudandam executionem, quam ipſi per ſe non potuerunt impedire, vt affert Cabed. areſt. 26. 2. par. vbi ait á Senatu in ſimili caſu ita etiam fuiſſe deciſum. Sic & affectare ſolent prædicti debitores vt aliquis extrinſecus faciat ſibi iuſſu iudicis deteſtationem, vulgò *embargo*, ne creditori ſoluat, vſquequo cum illo audiatur de iure ſuo, cui parendum eſt. l. fin. ff. de lege commiſſor. Bart. in l. non ſo um.

§ morte

§. morte. num. 35. de nou. oper.nuntiat. Dummodo tamen prædicta deteſtatio ſub ſcripta ſit ab eo, cui deteſtatio fit argum.Ordinat. lib.1. tit.24.§.21. decidit Senatus Anno 1617.Scriba Emanuele Gutierres,ſed talis deteſtatio tollitur data fideiuſſione. l.pen. C.depoſiti. Item ſimiliter executio impediri ſolebat, ſi debitor opponeret de errore calculi in ſumptibus, & litis expenſis, ſed hodie non niſi eas deponendo pars auditur apud Iudicem Chãcellariæ. Imo ſi error proceſſerit, vt ſæpe contigit,ex ignorantia calculatoris, ipſe condemnari debet in expenſis, vt per Rebuff. 3. tom.ad ll.Galliæ. tit.de inquiſitioni. gl.vn. art.17. Et ita deciſum fuit à Senatu in litè Ioan. Gaytan Calderon, Scriba Emanuele Coelho.

§.8.

De impedimentis,quæ aduerſus executionem admittuntur in actu ſeparato.

43 IN primis exceptio nullitatis opponi poteſt aduerſus executionem ſententiæ, & illa recipitur vt per DD. in l. 4.§. condemnatum. ff. de re iud. facit l. ſi cum nulla 58. ff.eodem.l.1.C.de executione rei iud.nam ſententia nulla,non eſt ſententia,cap.fin. de ſententia, & re iud. in 6. Clement. paſtoralis, eodem tit. & quæ nulla ſunt nõ producunt aliquem iuris effectum. l. ſi aut nullum. C. de legit. hæred. l.2. ff. de auct. tut.l.non putauit.§.non quæ uis.ff.de bonorum poſſeſ.cõtra tab. l. ſi expreſſim 19. ff. de appell. Afflict. deciſ.283. Rebuf. ad ll. Galliæ. 1. tom. tit.de ſentent. executorijs artic.7.glo.10. num.4. Couar. pract. cap. 25. num.2. Bantius de nullit proceſſ.cap.13. Licet ſi nullitas ſit notoria, & ex actis ſtatim probetur, executio ſuperſederi debet, vti notatur in cap.de cætero de re iud. vbi Abb. num. 2. & 3.Felin.num.11. & glo.in cap.ſuper eo.verb.tenebitur de officio delegat. gloſ. in l. qui cum natu maior. §. ac-

cuſaſſe de bon.libert.Bartol.
in l.1.C.ſi aduerſus rem iud.
Rom.ſing.51.Gigas de penſ.
quæſt.fin.num.22.Nam cer
ta & legitima dicitur proba
tio,quæ ex actis reſultat ſecũ
dum Angel.in l.fin.ff.de pe-
tit.hæred.Bant.in titulo quis
poſsit dicere de nullitate.
num.52.Gabriel.tit.de exe-
cutione rei iudicatæ, concl.
1.num.8.quanuis eius alle-
gatio ſit denegatiua veluti
reum non fuiſſe citatum Ful
ui.Patian.in tract.cui incum
bat onus probandi. cap.44.
num.11.& 20. Maſcar con-
cluſ.1116.num.4. & 5.de
probat.nam non entis,& nõ
apparentis idem eſt iuditiũ.
l.duo ſunt.Titij.ff.de teſta-
44 men.tutell. Similiter etiam
caſu quo de nullitate princi-
paliter agebatur per libellũ
ad reſciſionem ſententiæ, ſu
perſederi vidi in executione
ex Couar.in pract.cap.24.
num.6.verſ.tandem,vbi in
hanc ſentẽtiam refert alios,
tenuit etiam Gutierres de iu
ram.confirmat.cap.2.n.18.
& alij quos citat Maſc.con-
cluſ.687.ex num.9. Et ratio
eſt,quia maioris efficaciæ eſt
allegatio nullitatis per viam
actionis ad impediendã exe
cutionem,quam per viam ex
ceptionis, vt admonet Paul.
de Caſtro in l.4.§.condem-
natum.num.3.ff.de re iud.
quicquid Angel. & Imol.
aliud velint ex eo, quia tunc
actio per libellum videatur
requirere altiorem indaginẽ
per l.fin.C.de ord.cognit.
Bant.de nullit.rubr.quot,&
quibus mod.nullitas propo-
ni poſsit.num.29.diſtinguit
Canarius in tract.de execu-
tione inſtrum,quæſt.51.&
52.num.90.& ita deciſum
fuit in lite Emanuel.Gomes
Galego, cum Petro de Gou-
uea, Anno 1607. Scriba Mi-
chaele Couceyro. Et idem
dico de exceptione nullita-
tis ratione in competentiæ,
quia per illam executio im-
peditur, vt per Alex.conſil.
77.lib.2.num.12.gloſ.in
Clementina vlt.de ſequeſtr.
poſſeſſ.diſtinguit Couarru.
pract.cap.25.num.4.aliter
etiam diſtinguit, & limitat

Iaſſ.

la ff. in d. §. condemnatum. num. 16. Scilicet caſu quo prædicta ſententia ſit confirmata à ſuperioribus, & ab illis non ſit appellatum docet Cabed. deciſ. 48. 1. par.

45 Præterea exceptio compenſationis admittitur aduerſus executionem ſententiæ. lib. 3. titul. 87. §. 1. in fin. Medices de compenſ. quæſt. 25. 2. par. Sed apud nos non recipitur in eodem actu executionis, quia cum iure Regni, nullum detur tempus ad ſoluendum. lib. 3. titul. 86. & compenſare ſit ſoluere. l. amplius. ff. rem ratam haber. ſequitur, quod nullum etiam tempus dari debeat ad liquidandam compēſationem in eodem actu. Bart. in l. auffertur. §. qui compenſationem. ff. de iure fiſci recept. ab Alexan. conſi. 93. 4. vol. & conſil. 44. & 95. Niſi velis cum alia ſententia liquida compenſare, quæ licet ſit aliena, ſi tamen ſit tibi ceſſa compenſare ex illa non prohiberis. l. in rem. ff. de compenſatio. gloſ. in l. eius. C. eodem. Deciſum fuit in litè Ioann. Nunes Correa cum domina Maria, Scriba Sebaſtiano Paes de Matos, Anno 1608. notauit Medices vbi ſupra, quæſt. 11. & 43.

Item exceptio tranſactionis impeditiua eſt, & recipitur, quod tamen habet difficultatem, quia tranſactio nō datur niſi ſuper re dubia, & ſententia eſt iam res certa, & ſine dubio deciſa, vnde propter hanc difficultatem cautè conſuluit Angel. in l. 1. ff. de tranſact. quem refert Cæpol. caut. 41. vt tranſactio fieret de omnibus, ſcilicet præſentibus, & quæ in futurum fieri poſſent, tunc enim ſuper rebus deciſis valebit tranſactio, nam ſæpe etiam poſt ſententiam progrediuntur lites in executione, quæ fiunt immortales. Non tamē illa extenditur ad actiones futuras de quibus cogitatum non eſt. l. ſi de certa. C. de tranſact. vbi Barto. num. 4. Padilha. num. 9. Et ſimiliter quælibet exceptio nouationis impediet executionem, 46

quia

quia nec ſententia nouata, nec ſtipulatio, vel alius contractus illam nouans executionem meretur. l. ſi cauſam. C. de executione rei iud. l. 4. §. ſi ex conuentione. ff. de re iud. Soar. in l. poſt rem notab. 1. Bar. in l. minor. 25. cui ff. de minor. Et idem dicendum eſt in delegatione, in qua ſine dubio ſit nouatio licet expreſſe non agatur. l. delegare a 1. ff. de nouat. Iaſ. in l. ſingularia. num. 38. ff ſi cert. pet. gloſ. in l. 3. C. de nouat. Maſc. de probat. concl. 1112. num. 21. & 23. Quia per delegationem debitor liberatur ſi delegatus promiſit, & ſe obligauit, quanuis ipſe poſtea fieret non ſoluẽdo, Angel. in §. præterea. num. 5. Inſt. quibus modi tol lit. oblig. vbi allegat. Bartol. idem tenentem in d. l. ſingularia. num. 19. probat Menoch. lib. 3. præſumpt. 134. num. 68. Niſi debitor delegans eſſet etiam obligatus ad intereſſe ſingulis annis, donec debiti ſolutio retardaretur. Nam delegato facto non ſoluendo creditor ad delegantem recurrere poterit tam pro principali quã pro intereſſe, quia acceptans delegationem debiti principalis abſq; vllo ſuo periculo, & ſine inouatione prioris obligationis ad intereſſe, præſumitur noluiſſe debitorem liberare quo vſque integre ſibi ſatisfactum non ſit, ita ſingulariter ſanxijt Senatus in lite Iorgei Roderici da Coſta, cum o Mõteiro mor, Scriba Iorgeo Fernandes. Vel niſi delegans ſciuiſſet delegatum de proximo decocturum, vel eſſe pauperem, & creditor ignorauit, Gabriel in comun. tit. de nouat. concluſ. 1. num. 29. & 30. Vel niſi delegans delegaſſet eum, qui ſibi debitor nõ erat, aut qui aliqua exceptione eſſet tutus, nam tunc debitor principalis nõ liberatur per talem delegationem. l. ſi nomen. 4. cum l. ſequenti. ff. de hæred. vel action. vend. cenſuit Senatus in lite Bernardi Gomes Barahona, cum Diaco Lopes Caminha, Scriba

ba Dominico do B. ſto.

47. Item exceptio in competentiæ Iudicis executoris, an impediat executionem, dubium eſt, nam in cauſa dominæ Elenæ cum matre eius, ſententiam executioni mandari abſq; vlla in competentiæ, vel declinatoriæ fori exceptione, iuſſit Senatus, Scriba Didaco de Faria, & confirmatur ex alia Cabed. deciſ. 210. lib. 1. Imo nec precatoria ad aduocandam executionem conceſſa à Iudice de legato ad illam cauſam adimpleta fuit in lite Petri Gõçalues da Camara cum filio eius, Scriba Michaele Rodrigues, Anno 1611.

48. Item exceptio tertij aduerſus executionem in re à nemine poſſeſſa, admittenda eſt per l. fin. in fin. C. de edict. diui Hadrian. tollend. cap. veniens o 2. vbi Innoc. extra de teſtibus, ſed ſi ſit præſumptio calumniæ contra tertium, ſufficiet cautio de indemnitate, nec ſuſpenditur executio, iuxta cap. ſuſ citata, & ibi Abb. de in integr. reſtit. Et quamuis res ſit poſſeſſa ab alio non obſtante contradictione tertij, fiet executio per l. ſticho. ff. de rei vendicat. l. pen. ff. de petit. hæredit. data tamen cautione. l. is à quo fundus, & l. ſequenti ff. de rei vend. Abb. conſi. 82. col. 4. in fin. lib. 1. Minſing. cent. 3. obſerua. 73. num 5. Gayl. lib. 1. pract. obſerua. 70. num. 21. cum ſeqq. quæ cautio etiam ceſſat, ſi is, à quo ſatis petitur, offerat cognitionem incontinenti. l. ſi is à quo. 3. ff. vt in poſſeſſ. legat.

49. Item impedimenta meliorationum, & expenſarum in re à ſe poſſeſſa, impedient executionem propter ius retentionis ex reg. tex. in l. ſi in area in fin. ff. de condict. indeb. quia non impugnant ſententiam l. Necenius §. fi. ff. de re iud. Bart. in l. in fundo. num. 16. ff. de rei vendicat. Tiraq. lib. 2. retract. §. 7. gloſ. 1. num. 14. datur quidẽ propter illas ius retinendi. l. non ſolum. vbi Bart. ff. de rei vendic. facit Ordinat. lib. 4. tit. 54.

tit. 54. §. 1. reſoluit Vallaſc. de iure emphyt. quæſtio. 25. num. 22. & tenet Ant. Gom. var. 1. tom. cap. 12. num. 40. verſ. intellige. Menoch. recuper. 15. remed. num. 508. Negusantius de pignor. 4. memb. 5. par. num. 10. Limita primo in impenſis factis colligendorum fructuũ gratia, has enim colonus petere non poteſt. l. diuortio. §. fin. ff. ſolut. matrimonio, vbi Alex. num. 3. Bart. in l. impenſæ. num. 4. ff. de impenſ. in reb. l. prædia. §. pen. ff. de fund. inſtruct. etiam ſi præter opinionem facientis locatio non duret vſq; ad tẽpus in quod factæ fuerũt meliorationes. l. ſi quis domum. 9. verſ. idem quærit ibi non recuperaturũ. ff. locati. Barboſa in d. l. diuortio. §. fin. Limita ſecundò in impenſis pro tempore conductionis dumtaxat duraturis, Garcia de expenſ. cap. 14. num. 13. Gomes 2. tom. cap. 3. nu. 2. Limita tertiò niſi impenſæ eſſent adeò magnæ, vt cogatur actor rem relinquere propter earum magnitudinem. l. in fundo. ff. de rei vend. l. 41. tit. 28. par. 3. l. ſed an vltro §. 1. verſic. quid. ff. de neg. geſt. fundat Tiraquel. de retract. conu. §. 7. gloſ. 1. nu. 5. Limita quartò, vt ſi reus impendat 100. fundus autem melior ob id factus eſt 150. Actor tantum centum reddere cogetur, ideſt, tantum quantum impenſum eſt (nõ quanti res melior effecta eſt) Et ſi è diuerſo impenſæ ſunt centum, melioratio autem fundi quinquaginta, ex tantum 50. reddet, ideſt, id ſolùm quo res locupletior facta eſt, non quod impenſum eſt per tex. notab. in d. l. in fundo, in princ. iun. gloſ. verb. plus pretio, & ibi quoque Bart. ff. rei vend. Caſtro conſ. 270. col. 3. lib. 2. Qui valor æſtimandus eſt reſpectu fructuum magis, quã rei ipſius, vt per iura & DD. quos refert Tiraquel. ſup. num. 9. Limita quintò, vt pro expenſis in vna re factis, non poſſit alia retineri. gloſ. in l. plane. verb. deducat. ff. de petit.

hæred.

hæred. Barboſ. in l. diuortio. §. fin. 2. par. num. 41. verſ. 2. ff. ſolut. matrimonio Tiraq. vbi ſup. num. 11. Surdus conſil. 183. num. 21. lib. 2. Limita ſextò, vt tantum poſſeſſor rei poſſit retinere, non vero alius impedire executionem vti colligitur ex mente Bart. in l. in fundo. num. 2. ff. de rei vendicat. Nec enim impedimenta tertij impediunt executionē niſi ſuper re à ſe poſſeſſa.

50 Item exceptio præſcriptionis aduerſus executionē admittitur, vt quia poſt triginta annos ſententia non mandetur executioni ex notab. doctrina Innoc. in cap. fin. de exception. & ibi Bal. & eſt famoſus tex. in l. ſicut. C. de præſcriptione 30. annorum, quem Bald. dicit nō eſſe alibi quoad hoc. Soares. notab. 1. in l. poſt rem. nu. 3.

51 Sic & omnes aliæ exceptiones ſimilis naturæ, & qualitatis opponi poſſunt aduerſus executionem ſententiæ, quæ illam non infringāt nec offendant, ſed quæ illam modificant, & reſtringunt. l. ſi fide iuſſores 42. §. idem reſpōdit. ff. de fideiuſſor. vbi Bal. Alex. in l. ex diuerſo. §. fin. num. 5. ff. ſolut. matrim. Iaſſ. in l. inter eos. num. 10. ff. de re iud. & idem Iaſſ. in l. 1. nu. 15. C. de iur. & fact. ignor. vbi Meneſ. nūm. 36. Quæ autem infringunt ſententiam admitti non debent prout de iure communi, & regio receptum eſſe conſtat ex traditis á Vallaſco de iure emphyteu. quæſt. 25. & 23. Quia etiam ſi dicatur per errorem, vel ambitioſe fuiſſe ſententiam latam, publicé intereſt exequi propter rerū iudicatarum auctoritatem l. ſeruo inuito 65. §. cum prætor. ff. ad Trebelleanum, nec item quæ iam fuerunt allegata recipi debent, pro vt dixi lib. 3. cap. 3. num. 25. Nec item exceptio ſuſpitionis admittenda eſt, quanuis ipſe iudex executor aſſerat ſe eſſe ſuſpectum, pro vt decidit Senatus in litē Petri Barboſa, Anno 1610. Scriba Ruy Caſtanho.

Sed

52 Sed & illud tentari poteſt quod tradit Cæpola pro cautela. cap.8. vt condemnatus iniuſte, poſſit obijcere de cõfeſſione partis vincẽtis, quod dixiſſet ſententiam pro ſe latam eſſe iniuſtam & iniquã, quod tenuit Guido Pap. tractat. de præſumpt. num.84. Felin. in cap. quoniam contra. col.12. verſ. fallit ergo de probat. & ibi Dec. num.30. quod quam verum ſit explicat Menoch. de præſumpt. lib.1. quæſtio.61. numer.4. Couarru. 1. par. de ſponſal. cap.4. §.1. num.1. Maſc. de probat. in proæm. quæſt.10. num. 51. Alciat. in prælud. de præſumpt. 2. par. num.4.

§.9.

De impedimentis an & quãdo cognoſcat Iudex executor, an vero ea debeat remittere ad Iudicem qui ſententiam tulit.

53 Licet omnes iſtas exceptiones impeditiuas indifferenter poſſit executor remittere ad Iudices qui ſententiam tulerunt, vel de illis cognoſcere, iuxta Ordin. lib. 3. tit.87. §.14. Tamen in hoc praxis iſta magis obtinuit, vt ſi cognitio verſatur circa res, in quibus executio faciẽda eſt, tunc de iſtis impedimentis executor cognoſcen di facultatem habebit iuxta l. à diuo Pio. §. in venditione, & §. ſi ſuper rebus cum. §. ſequenti. ff. de re iud. aut verſatur circa exceptiones quæ reſpiciunt merita cauſæ principalis, & non poteſt cognoſcere, nec eas diſcutere, ſed remittere debet ad priorem iudicem. l. pen. ff. de con feſſ. aut ſolum tangunt executionem, nec impugnant ſententiam, vt ſi is contra quem debet fieri executio, obijciat exceptionem incõpetentiæ, vel fideiuſſori opponat exceptionem epiſtolæ dini Hadriani, vel compenſationem, tales exceptiones executor audire, ac de ipſis cognoſcere, pronuntiareque poteſt. Aut vero tales ſunt ex- 54 ceptiones, quæ directo ſententiam impugnent, vt exceptio nullitatis, falſorum inſtru-

inſtrumentorum, & ſimiles, has audire quidem & admittere executor poteſt, non tamen ſuper eis pronuntiare, ſed ſi intellexerit eas eſſe veras, vt quia nullitas euidenter appareat, tunc remittere eam debet ad priorem Iudicem, iuxta cap. de cætero de re iud. l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iudicijs, ſin eas falſas repererit, ijs non attentis exequi poteſt ſentētiam primi Iudicis per tex. in l. ſatis. C. ad l. Cornel. de falſ. reſoluit Minſing. centur. 3. obſeru. 69 Gyyl. lib 1. pract. 55 obſer. 113. num. 8. Similiter etiam ſi Iudex deprecatus ſit, eas remittere debet ad Iudicem deprecantem ſecundum Cabed. qui ita aſſerit fuiſſe ſæpius in Senatu deciſum, deci. 49. 1. par. Quanuis de iure communi iudex deprecatus poſſit de obiectis cognoſcere ſecundum DD. in l. à diuo Pio. ff. de re iud. Couar. in pract. cap. 10. n. 7. Menoch. lib. 1. quæſt. 38. nu. 3. de arbitr. Et aliquando ita receptum eſt apud nos, nam ſi impedimenta ſint huiuſmodi, vt coram executore expediri rectè poſſint, illa non eſſe remittenda cenſuit Senatus in lite Michaelis da praça cum fratre eius, Anno 1611. Scriba Dominico Nogueyra.

§. 10.

De ijs quæ inſtar ſententiæ habent paratam executionem.

In primis pro cenſu (quem vulgo dicimus foro) executio fit captis pignoribus, 56 non ſolùm contra ipſum debitorem, iuxta l. creditores. 8. ff. de diſtract. pignor. pro, vt cenſuit Senatus in lite Emanuel. Gomes da Coſta, cum Daniel da Roſa Scriba Chriſtophoro Ribeyro, Anno 1608. ſed & aduerſus eius hæredem executio fit, vt in l. 1. C. ſi vnus ex pluribus hæredib. creditor, vel debitor, per quem ita tenet Soc. conſil. 75. col. pen. lib. 1. Sed & contra tertios illius rei poſſeſſores praxis admittit etiā pro præteritis penſionibus executiuè agi poſſe vti conſtat

ſtat decretum fuiſſe à Senatu in cauſa Ioannis Carualho munis, contra dominam Felippam Sedenha, Scriba Sebaſtiano Gonçalues de Lima, Anno 1609. Et probari id non dubito in l. Imperatores. ff. de publican. & vectigal. ſecundum Tiraquell. lib. 1. retract. §. 6. gloſ. 1. n. 7. Vallaſcum de iure emphyt. quæſt. 17. num. 17. Adeò vt nec declinatoria fori ipſi ſe defendi nequeant ſi in primæua ſcriptura fori priuilegio renunciatum ſit vti decidit Senatus in lite Didaci Pinto incolæ de Borba, cum Petro Rodrigues bueno, Scriba Dominico de Chaues, ex l. ſi quis in conſcribendo, & ibi communis. C. de pactis, vide infra cap. 22. num. 45. Imò ſi cenſus conſtitutus ſit in pluribus rebus, & hæ ad varios poſſeſſores peruenīāt, qui neq; contraxerunt, neq; hæredes ſunt, aduerſus vnūquenq; in ſolidum agi poſſe ad exactionem redditus decurſi, nec aduerſus omnes ſimul, aut contra quemlibet pro rata compellendum eſſe dominum cenſus actionem exercere tenet Couar. lib. 3. var. cap. 7. num. 7 Rebufus in l. plebs. §. pignus. ff de verbo. ſignif. firmans ita in Senatu Pariſienſi iudicatū fuiſſe, tenuit etiam Vallaſcus de iure emphyt. quæſt. 32. n. 15. quicquid Caſſan. in conſuetud. Burgund. rubric. 5. §. 2. num. 35. Rupellan. lib. 1. forenſ. inſtitut. cap. 10. vide infra. cap. 22. num. 33. verſi. 5. Nec ſi emphyteoſis infructuoſior, & ſterilior reddatur, ob id penſio diminuenda eſt. l. quicumq;. C. de fund. patrim. lib. 11. Vallaſ. de iur. emphyt. quæſt. 27. á num. 3. Molina Theolog. de iuſt. & iur. tract. 2. diſput. 454. quicquid Menoch. qui longè in alijs terminis conſuluit conſil. 855. deciſum fuit à Senatu in lite Antonij Ioannes contra Franciſcum Gomeſium, Scriba Franciſco de Azeuedo.

Praxis etiam admittit a l. 57 uerſus depoſitarium iuditij executiuè procedi argumen

to tex. in Ordin. lib. 4. tit. 49. §. fin. Nec expectandi ſunt nouem dies vt perperam praxis abuſiue huc vſq; admiſit niſi in caſu dumtaxat de qua in prædicta Ordina. quando ſcilicet depoſitarius dicit ſe tradidiſſe iudici. Nec alia vlla exceptio, *ou embargo de terceyro*, admittitur. l. pen. iuncta auth. ibi poſita. C. depoſiti. At vero mortuo depoſitario aduerſus eius vxorem & hæredes, non executiuè, ſed via ordinaria agendum eſſe cenſuit Senatus in lite Vicentij Furtado, cum hæredibus Emanuelis de Palacios, Scriba Petro de Pina, argum. tex. in l. ad probationem. 21. ibi, ſed quem tenor ſcripturæ deſignat. C. de probat.

Item iuramentum deciſorium habet paratam executionem, in l. poſt rem. & ibi Bart. & Ang. ff. re iud. Soar. notab. 1. Cabed. deciſ. 34. lib. 1. & probatur in l. actori. C. de iur. iurand.

Et licet ex inſtrumẽto agatur etiam ſumariè, & executiuè lib. 3. titul. 25. Tamen multum differt hæc executio ab illa, quæ fit ex ſententia, vel ex iuramento litis deciſorio; & ideo de illa ſeparatim dicemus in cap. ſequẽti. Nam conuento ex inſtrumento. aſſignantur decem dies, conuento autem ex ſententia, vel iuramento nulla datur dilatio, Ordinat. lib. 3. titul. 86. in princ. Item poſt ſententiam, vel iuramentum exceptiones non admittuntur. l. peremptorias. C. ſententiam reſcind. non poſſ. Tamen quando agitur executiuè ex inſtrumento omnes exceptiones legitimæ admittuntur, & de illis cognoſcitur, modo ſcilicet præſcripto, vt obſeruat Soares in l. poſt rem iud. 12. limit. ff. de re iud. pag. 625. Et hac ratione poſt ſententiam, vel iuramentum, non poteſt trãſigi, quia res eſt iam deciſa, l. & poſt rem. ff. de tranſaction. Et tamen quando exe cutio fit ex inſtrumento admittitur tranſactio, quia propter exceptiones res adhuc

dubia videtur Paul. in l. ſi cauſa cognita. num.4. & ibi Alex. num. 9. C. de tranſaction. Et hinc etiã eſt, quod in executione inſtrumenti admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ, Gomes. 2. tom.cap.16.num.3. Ita vt ſi opponatur intra decẽ dies, ad executionem non poteſt procedi, quia prædicta exceptio ex ſola propoſitione cẽſetur probata. l.2. cum gloſ. C. non numerat. pecun. Ordin. in 4 tit.51. §.2. & tamẽ ſtante iuramento deciſorio, vel ſentẽtia opponi non poteſt, quia ex illis videtur cõſtare de veritate numerationis, Cremenſ. ſingul. 152. Curt. iun. in l.2. in fin. ff. de iure iurand. Deniq; in iiſdẽ terminis executionis inſtrumenti opponi poteſt exceptio ſimulationis, Ordina. lib. 3. titul. 59. §. fin. Quæ tamen opponi non poteſt ſtante iuramento deciſorio, nam allegando ſimulationem allegat ſe falsò iuraſſe illud eſſe verum, vnde non eſt audiendus, quia allegans propriam turpitudinem non auditur. l. tranſactione.30. C. de tranſaction. & ita Imol. in cap. cum contingat. num.78. ad fin. de iur. iur. Ruyn. conſil. 135. num.3. lib.1.

§.11.

De Præferentia creditorum in executione rei pignoratæ.

IVre Portugaliæ in praxi hæc regula certiſſima eſt, vt qui prior fecit executionem, alijs omnibus licet anterioribus creditoribus etiã habentibus prius ſententiã, vel actionem realem, in illa re ſuper qua fuit facta pignoratio, ſit præferendus, Ordinat. lib.3. titu.91. in princip. & §. 1. Quæ lex non ita alibi reperitur prætérquam in hoc Regno dumtaxat, & ſic omnes auctores exteri, & leges iuris communis, quæ de prælatione creditorũ agunt, parum ad hanc praxim adaptari poſſunt. Sané prædicta lex ob bonum publicum lata fuit, ne aliàs confunderentur, & perturbarentur commertia, vt conſiderauit in 58

ſimili

ſimili Afflict. deciſ. 190. & ne dominia rerum eſſent in incerto, liteſq; maiores ob id excitarentur. Fundatur autem primò hæc lex Regni auctoritate tex. in l.2. & l. cũ rempub. & l. eos. C. qui potiores, quanuis nõnulli hæc iura accipiunt, & intelligũt quando cum debito fuit hypotheca bonorum, vt ex illis ſatis apertè colligitur, ſed facit etiam tex. in l. ſi pignus & l. ſi & iure. 10. ff. qui potiores in pignor.

Secundò fundari poteſt ex eo, quia illud ius poſſeſſionis pignoris, quã quis prius apprehendit per manus iniectionem, iuxta l. non eſt mirum. verſ. ſciendum. ff. de pignor. action. alteri acquiri non poteſt, nec in alium trãſferri l. id quod noſtrum. 11. ff. de reg. iur. l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum, ibi, vel poſſeſſionem. ff. commodat. Cui rationi conuenienter etiam cohærent alia pleraq; iuris exempla vbiq; diſperſa in l. fin. ibi, & ex eius parte auellere. C. depoſiti. l. ſi debitor, ibi poſſidentis melior eſt conditio. ff. de pignor. l. quoties. C. de rei vendicat. cap. quod autem. cap. paſtoralis de iure patro. cap. ſi à ſede de præb. in 6. in quibus iuribus ratione præoccupationis poſſeſſionis vnuſquiſq; præcedit, & alijs præfertur, ſunt & alia in hanc rem plura adducta à Tiraq. de iur. primog. quæſt. 17. opinion. 11. & 12.

Tertiò fundatur lex noſtra auctoritate Bartol. in l. cum vnus in princ. col. vlt. ff. de bon. auct. Iud. poſſid. vbi expreſſè tenet, quod ille qui prius in pignore ex cauſa iudicati præuenit, potior eſt, & alijs præfertur, quanuis ab eo (vt ſolet) diſceſſerit Bald. fragili fundamento, & ibi etiam Salicet. eius Simia in l. fin. C. de bon. auctо. Iud. poſſid. Et inde fit, vt ſi quis prius petat executionẽ, licet poſterius habeat ſententiam, alijs creditoribus præferetur, vti probatur in hac lege. § 1. ibi, *poſto que* & tenuit gloſ. communiter

rec'pta in l. inter eos. verbo occupantis in fine, & ibi Alex. ff. de re iud. nec enim attēditur ſi quis habuit prius ſententiam, vt in l. in iudicati. ff. eodem. Limita primò ſi vnus creditor rem habuit in pignore penes ſe ex conuentione partis, nam licet alius creditor poſtea habuerit ſentētiam, & fecerit prius executionem in illa re non auditur ad perſequēdum rē, niſi oblato ei pretio ſibi debito. l. 1. 2. & 3. C. ſi antiquior creditor pignus vendid., & ratio eſt, quia illi creditori ex pignore conuentionali, non eſt neceſſe facere executionem, & aliam pignorationē, cum ipſe poſſideat, ſed tantum ei addici. l. ſerui nomine in fin. ff. de vſucap. gloſ. in l. ſciendum. §. 1. verb. poſſeſſ. ff. qui ſatisdar. cog. Sufficit, vt præueniat in poſſeſſione pignoris, vt alijs præferatur. l. ſi debitor. 10. ff. de pignor. facit etiam tex. in l. 2. & l. diuerſis. C. qui potiores. l. creditor. 12. ff. eodem. vbi præfertur ſēper qui prius rem habuit in pignore conuentionali, quæ iura non cenſentur immutata de iure regio, & ita cenſeo quicquid aliud Senatui viſum fuit leuioribus, quám vt refutanda ſint, argumentis, in lite Inacij dacunha cum Monaſterio ſanctæ Claræ Colymbricenſis, Anno 1612. Scriba Franciſco d'Azeuedo, nā poſtea idem Senatus ita verum eſſe agnouit. Et idem dico in pignore prætorio, quādo creditor fuit miſſus in poſſeſſionem cauſa rei ſeruādæ, nam iſte præferetur vt in l. ſi poſtquā. C. vt in poſſeſſionem legat.

59 Limita ſecundò prædictā regulam non procedere, ſi creditor antiquior erat abſens à loco vbi lis fuit agitata, nec habuit rationem, aut cauſam ſciendi, quando creditor ſecundus debitorē conuenerat pro ſuo debito, quia tunc ſi debitoris non ſuperſint alia bona, ille erit præferendus ſecundo creditori in illa re ſuper qua executio fit, ita probat Ordi. vbi ſup.

Cæ-

Cæterum ſi alia bona ſuperſint debitori, vel eius fideiuſſori, nõ erit antiquior præferendus in illa re, quia bona fideiuſſoris debitori aggregantur, ſimul, vt cenſeatur vnum patrimonium. l. ſi plures. §. præterea o 2. iuncta gloſ. verb. aggregandæ. ff. de fideiuſſor. Bald. in l. mulier, in fin. 1. lectur. C. de iure dot. Alex. in l. ſi conſtante. col. 2. num. 3. ff. ſolut. matrimonio. Hypol. ſingul. 3. & in rubr. de fideiuſſor. num. 197. Dec. in l. nemo dubitat. nu. 1. ff. de reg. iur. Vnde ad euitandam iſtam limitationem notabilis eſt cautella, quæ deducitur ex Regia Ordina. lib. 4. tit. 6. Quam etiam poſuerunt alij auctores de iure communi in l. ſi eo tempore per tex. ibi. C. de remiſſione pignor.

60 Limita tertiò, quãdo creditor antiquior, qui præſens erat liti motæ, proteſtatus fuit corâm Iudice ſe eſſe præferendum, vt in prædict. Ordin. & probat optimè tex. in l. ſi debitor. 4. §. 1. ibi, niſi ſalua. ff. quibus mod. pign. vel hypotheca ſolu. Quæ tamen proteſtatio fieri debet præſente parte, quia in actibus dependẽtibus à duorum voluntate, proteſtatio abſente parte, (de cuius præiuditio agitur) non valet. l. cum in plures. §. locator horrei. ff. locati, quam ita intellexit Bart. in l. non ſolum. §. morte. num. 21. ff. nou. oper. nunciat. vbi Crotus, num. 85. teſtatur communem, & Curt. iun. in l. pacta nouiſſima. C. de pact. Eo autem præſente, valet proteſtatio, licet ille expreſsè non conſentiat vti, tanquam receptum reſoluit Alciat. in l. deteſtatio. n. 48. ff. de verb. ſign. Rubeus in d. §. morte. num. 259. Iaſ. in §. fuerat. num. 106. de action. & ex profeſſo defendit Cur. iun. vbi ſup. num. vlt. Quicquid alij plures velint quos refert Felin. in cap. cum M. Ferrarienſis. num. 34. de conſtit. & ibi Dec. num. 23.

Limita quartò, in fructibus fundi, vel domus locatæ, in quibus & ſi aliquis debi- 61

tor antiquior fecerit prius pignorationem, præferetur tamen nihilominus dominus fundi propter tacitam hypothecam pro mercede, pro vt dixi in lib. 4. cap. 4. num. 9. & deciſum fuit à Senatu in lite domini Ioan. Ludouici, Scriba Bertolameo Moro, Ann. 1613. Et idem dico in bonis inuectis, & illatis in fundum conductum, quæ domino fundi pro penſione cenſentur obligata, nam in illis etiam præferetur dominus fundi ex prædicta obligatione contra quemlibet tertiū poſſeſſorem, vt in l. 1. in princip. ff. de Saluian. interdict. & voluit gloſ. in l. 1. C. eodē Maſcard. de probat. concluſ. 210. num. 13.

62 Limita quintò in ſpecie tex. in l. verum 64. §. ſi cum tres. ff. pro ſocio, vbi non præcedit is, qui prius partem ſuam fuit conſecutus à ſocio, ſed debet reſtitui, vt alterius tertij ſocij portio exequetur, cum quo concordat. l. 15. tit. 10. pag. 5. vbi Greg. verbo *tornado*, aſſerit ſpetiale eſſe propter ſocietatem.

Limita ſextò prædictam regulam non procedere, ſi creditor habuit prius ſententiam per confeſſionem partis, nam tunc ſi virtute prædictæ ſentētiæ exequitur, nō habebit prælationem, vti deciſum vidi in cauſa Emanuelis Nuñes de Vilaviçoſa, cū Emanuele Rangel, Anno 1607. Scriba Martino Affonſo d'Auiz, vbi etiam alia ſententia fuit adiuncta in eodem caſu inter Felippam Botelha, cum Antonio Pinto Ribeiro, & idem etiam decretum fuit in lite hæredum Bretiz Aluarez, cum Gracia Correa, Scriba Michaele Rodriguez, Anno 1604. Qui omnes Senatores moti ſunt præcipue ex eo, quia ſententia de præcepto non eſt ſententia, ſed tertia ſpecies vltra diffinitiuam, & interlocutoriam, vt per Angel. in l. ſancimus. C. de admin. tut. Felin. in rub. num. 5. ad med. de re iud. Nam ſententia de præcepto non habet ſigillū, & ſic non tranſit per Chan- 63

cel-

lariam, ergo ſententiæ nomē non mereatur, cum ſigillum ſit ſubſtantiale, vt per Afflict deciſ. 253 num. 2. Deinde quia ſententia de præcepto non fuit lata durāte pro ceſſu, vt lex Regia requirit, ibi (*Nem o contrariou per ante o Iuis em quanto o feyto durou*) non potuit ergo proceſſus, & ſententia impediri, cum proceſſus nō durauerit, planè verbum *durou* requirit perſeuerantiam, & exiſtenciam, atq; ideo prædicta verba contradictorio iuditio conueniunt iuxta tradita à Bart. in l. 1. num. 3. C. de confeſſis, pro qua deciſione induci etiam poteſt text.
64 in l. 1. §. vtrum. verſ. quid ſi in lite vinci maluit. ff. ſiquid in fraud. patron. vbi ſententia non præiudicat patrono, in qua libertus in iure fuit confeſſus, nec litem fuit proſecutus, facit etiam tex. in l. 3. ff. quæ in fraud. credit. vbi geſtum fraudationis cauſa, intelligitur ſi reus ad iuditiū non affuerit, vel litem mori patiatur. Iuuat item quod firmat Rebuf. 1. tom. ad ll. Galliæ. titul. de chyrograph. in præfact. num. 81. Quod recognitio ſchædulæ in diſcutione bonorum non præiudicat creditoribus, alioquin eſſet in poteſtate debitoris præiudicare tertio, quod nō eſt dicendum per l. rem alienam. ff. de contrah. empt. & per hoc daretur materia calumniandi contra l. conuenire. ff. de pact. dotal. Conducit etiam, quod tradit Tiraquel. de retract. tit. 2. §. 1. gloſ. 7. num. 43. vbi aſſerit ſcripturam priuatam per cōfeſſionem partis non habere prælationem, & quod etiam docet Pelaes de maior. 4. p. quæſt. 14. numer. 6. vbi ait, quod ſententia lata per confeſſionem partis non præiudicat ſucceſſori in maioratu, quod antea tenuit Pinel. in l. 1. 3. par. num. 50. limit. 9. C. de bon. mater. Et prædicta confirmantur, quia dos confeſſata à marito, non habet ius prælationis, vt per gloſ. in l. aſſiduis. verb. datæ. C. qui potiores in pignor.

quam dicunt receptam plures, quos refert Barboſa in l.1.6.par.num.25.ad fin. ff. ſolut. matrimonio. Vallaſc. conſil.6.num.12.& alij allegati per Maſcard. concluſ. 566.num.1.Gutierres de iurament.confirm.1.par. cap. 15.num.1.

Limita ſeptimò, quando prior ſententia fuerit lata à Iudice incompetenti, nam pignoratio,quáuiseriã prior, eius virtute facta, nulla erit, nec alijs creditoribus nocebit dixi ſup. cap.4. verſ. cæterum, & ſatis probatur in Ordin.lib.3.tit.91.in princ. ibi, *perante o juis a que o conhecimento pertencer.*

65 Limita octauò, quandò debitor ſoluit per gratificationem ſecundo creditori, quia tunc videtur dolum cõmittere, & participare cum eodem, vt reſoluit Angel. in l. pupillus. num.3. ff. quæ in fraud. cred. per l. ſumma cũ ratione. ff. de pecul. optimè Bald. conſi.400. lib.5. nu.8. verſ. 3. Vnde in hoc caſu rectè procedet gloſ. in l. pecuniam. C. de priuilegio fiſci, dum aſſerit priorem creditorem agere poſſe ad pecuniam poſteriori creditori à debitore ſolutam, quam ſequtur plures quos refert Couar.pract.quæſt.cap.29.n.1. Barboſa in l.1.6.par. ff.ſolu. matrimonio, & dicit communiter receptam Afflict. deciſ. 190. eam tamen improbat Fulgoſius in d.l. pecuniam,& in l.ex facto.ff.de pecul. Cuman,in d.l.pupillus. col. 2. ff. quæ in fraud. credit. argu.tex. in l. ſi non expedierit. §. 1. ff. de bon. auct. Iud. poſſ. Concordari tamẽ poſſunt prædictæ opiniones, vt prima procedat, ſi prior creditor fuit impeditus,vel abſens, iuxta Ordin. de qua ſupra, ibi, *poſto que o dito preço,* & in §.1. in fine. eodem titulo.

Limita nonò,non procedere prædictam regulam cõtra dotem, & ratio eſt, quia cum dos ſemper priuilegiata ſit,inde inferri videtur legem iſtam loquentem generaliter non habere locum in 66

cauſa dotis, quia lex generalis non comprehendit illos, qui eo caſu ſunt priuilegiati. l. vnica. § ſi quæ vero C. de Iuſtin. Codice confirm. l. 3. C. de ſilentiarijs. lib. 12. & ibi notat. gloſ. 1. & gloſ. in cap. vnico. verb. conſuetudine extra de Cappellis Monach. lib. 6. latè Felin. in cap. 1. num. 10. de reſcriptis, & in ſpecie, quod lex generalis non comprehendit dotem, videtur probari in l. fin. C. de iure dot. iunctis ibi dictis per Salicet. in 4. notab. & in l. ſi dotare. 12. C. ad Vellean. inducendo vt per Neguzan. de pignor. 1. memb. 8. par. num. 25. qui ex num. 23. latiſſimè hanc ſententiam vti veram & communem defendit. Contrarium tamen imò quod legis generalis determinatio comprehendat etiã caſus priuilegiatos probat tex. l. in fraudem. 16. §. fin. ff. de milit. teſtam. & ibi Bal. & cum pluribus reſoluit vti veriorem Barboſa in l. 1. 1. p. num. 14. vbi reſpondet ad contraria. ff. ſolut. matrimo. & in eodem caſu dotis, circa aliud ſtatutum Franciæ, idẽ tuetur Tiraq. de retract. linag. §. 1. gloſ. 14. num. 96. vbi ad id plura legum exempla, rationes, & auctoritates adducit, & ad contraria etiã reſpondet ex num. 103. Sed nihilominus in propoſito noſtræ conſuetudinis dotem eſſe præferẽdam viris doctis magis placuit, vt colligi poteſt ex ſententia Barboſ. vbi ſup. 6. par. num. 24. verſic. & ideo. Præcipue ſi agatur de reſtituenda dote à marito, non verò procederet prædicta ſentẽtia in dote á debitore promiſſa, argum. l. vnic. §. & vt plenius. ff. de rei vxor. act. l. aſſiduis. C. qui potiores. Nec enim habet eadem priuilegia ex Barboſ. vbi ſup. in 4. par. Atq; ita creditor, qui prius fecit pignorationem in bonis debitoris, præferetur doti ab eodem debitore promiſſæ vti cenſuit Senatus ex eo, quia præſumitur quod debitor promiſit illam dotem iam in fraudem creditorum, in lite Ant. Dias de Lisboa,

cum

cum Didaco de Caſtro, Scriba Belchior d'Azeuedo, Anno 1615. Nec item præferetur mulier durante matrimonio, pro dote in re communi cum marito, eo non vergente ad inopiam, ſic in fortioribus terminis iudicauit etiã Senatus in lite dominæ Ioãnæ d'Almada, contra Ludouicum Pinto, Scriba Iorge de Mendanha.

67 Limita decimò, prædictã regulam, non procedere in vindicationibus. l. ſi ventri. §. in bonis. ff. de priuileg. cred. ex Bald. & alijs citatis per Barboſ. in l. ſi conſtante in prin. num. 63. iuxta fin. ff. ſolut. matrimonio. & in l. 1. 6. par. num. 6. & in l. ſi cum dotem. §. fin. num. 2. & 3. ff. eodem. licet aliàs in actionibus realibus planè procedat vt dixi ſup. num. 58. Et ideo in re illa vendita habita fide de pretio, & tradita emptori, ſi eius creditor licet antiquior pignorationem fecerit, illa pignoratio non nocebit, quin venditor poſſit rem vendicare, ex Ordinat. lib. 4. tit. 5. §. 2. & ſic alijs præfe retur, quicquid Gomes. 2. tomo. cap. 2. num. 30. verſ. itẽ infertur. Parlad. quotid. quæſtio. cap. 8. num. 3. Ex quo ceſſat cautela Bald. in rubr. C. de contrah. empt. quæſt. 13. Scilicet, quod venditor reſeruet ſibi dominium donec pretium ſibi integraliter ſoluatur, quia tunc non præferetur hypothecarius, & ſequitur Greg. in l. 28. gloſ. 1. tit. 13. par. 5. Nam adhuc ſine prædicta cautione præferetur venditor pro re ſua vindicanda, vt dixi, adde l. procuratoris. §. planè. verſ. ſed ſi dedi. ff. de tributor. & l. filius. & l. cum fundum. §. ſeruum ſuum. ff. ſi cert. petat. & tex. in auth. ſiquid tamen. C. qui potior. in pign.

Limita vndecimò, vt ſimiliter prædicta regula non procedat contra deponentẽ, iſte enim præferetur in re depoſita omnibus creditoribus l. ſi hominem. §. quoties. ff. depoſiti. l. ſi ventri. §. in bonis. ff. de priuileg. credit. l. 12. tit. 14. par. 5. vbi Gregor.

in-

intelligit quando res depoſita extat, & eſt communis Doctorum ſententia in l. priuilegia.ff.de priuileg. credit. & in l. 1. vbi Bald. C. de bon. auct. iud. poſſ. adde etiam textũ in auth. ſi quid tamen. C. qui potior, & quod dixi ſup. num. 57. verſ. nec aliqua.

Limita duodecimò, ſi prior pignoratio non fuit ritè facta, nec in forma iuris, vt quia nõ fuerit ventum in poſſeſſionem iuſſu iudicis. l. non eſt mirum. §. 1. ff. de pignor. act. Aut quia illa fieret ex ſententia, à qua erat appellatum, nec finita appellatione, vti iudicatum extat à Senatu. Aut quia pars condemnata, & eius vxor non fuerit citata ex ſententia ad pignorandum iuxta Ordin. lib. 3. tit. 86. §. 27. & dixi infra num. 82. verſ. 1. Nam tũc poſterior pignoratio quæ legitimé facta fuerit cum rei traditione, & poſſeſſione ſeruanda erit argum. text. in l. quoties. C. de rei vendicat. Contrarium tamen cenſuit Senatus in litè do Chantre Varejaõ cum Hector Mẽdes de Brito, Anno 1612. Scriba Dominico de Chaues, ex eo potiſſimum, quia ſecunda pignoratio fuit nulla, vt pote facta ſuper re litigioſa.

68 Limita Decimo tertiò prædictam regulam non procedere cõtra creditorem, qui minor ſit, nam licet ille poſterior pignorationẽ, & executionem fecerit, præferendus erit alijs creditoribus, qui prius executionem fecerunt, & ratio eſt quia ſi prioritas dat prælationem aduerſus minorem, ille contra aſſertam negligentiam ſibi dãnoſam reſtitui debet, vt latè probat Bald. in l. ſi curatorẽ. verb. læſis num. 2. cum ſeqq. C. de in integ. reſtit. minor. Maximè quia vt ex prædicta Ordinatione patet, quando creditor anterior, vel priuilegiatus fuit impeditus, aut fuit proteſtatus, ſemper ille præferendus eſt, planè nullum impedimentum maius conſiderari poteſt, quàm minor ætas ex imbecilitate intellectus, & ita deciſum fuit

Anno

Anno 1608. in cauſa Franciſci Dias Mendes, cum Didaco de Caſtro del rio, Scriba Marco do Quintal, vbi ex perſona filij impuberis patri reſtitutio, quo ad præſlationem conceſſa fuit.

69 In contrarium tamen facit, quia prædicta lex Regia, cum generaliter loquatur, comprehendit etiam minores, vt probatur in l. ſi ſine hærede. §. Lutius. ff. admin. tut. & in cap. conſtitutus de in integ. reſtit. Bart. in l. 2. C. de fund. patrim. lib. 10. Tiraquel. de præſcript. gloſ. 9. Mauritius de reſtitutione in integr. cap. 93. & confirmatur, quia licet lex, quæ loquitur de minoribus, ſit magis ſpetialis quo ad perſonas, & generalis quo ad cauſas, tamen cum iſta noua conſtitutio ſitècontra magis ſpetiales quoad cauſas, & generalis quo ad perſonas, illa reſtringitur per iſtam, nam cũ lex antiqua de minoribus, & conſtitutio iſta ius ſingulare & ſpetiale contineant propter aliquã vtilitatem. l. ius ſingulare. ff. de legibus. Illud ſpetiale conſeruari debet in quo euidentior, & maior vtilitas reperitur, iſta enim eſt benignior interpretatio. l. benignius. ff. de legibus, & quia cauſa magis priuilegiata præfertur. l. 1. C. de priuileg. dotis. l. priuilegia. ff. de priuileg. creditorum. Vnde in propoſito cum ſpetialitas huius conſtitutionis ſit propter vtilitatem vrgentiſſimã vt ſupra vidiſti, dico hanc legem derogare illam, quæ in priuilegium perſonale minorum eſt introducta ita Bart. in extrauag. ad reprimendũ. verb. non obſtantibus. col. 2.

Secundò facit quia contra diem legis Comiſſoriæ, pupilla non reſtituitur. l. Aemilius 39. ff. de minoribus. 1. par. nec contra tempus redimendi pignus. l. 2. C. ſi aduerſus venditionem pignor. nec contra tempus excipiendi de non numerata pecun. l. ſi intra. verſi. fin. C. de non num. pecun. nec contra tempus petendi inueſtituram. cap. 1. §. præterea ſiquis de

pro-

prohibit fæud.alien.per Feder. nec contra tempus conficiendi inuentarium, gloſ. in l. auxilium verb. ceſſabit. ff.de minoribus. Nec contra tempus finiendæ inſtantiæ. l. properandum. § fin. C.de iudit. Vnde ſimiliter nec cōtra tempus prioritatis minor reſtitui debet, pro vt in tempore ad retractum conceſſio reſoluit Tiraquel.de retract. linag. §.37.gloſ.2.3.& 4.vbi plura in idem adducit.

70 Quibus non obſtantibus á priori ſententia non eſt diſcedendum, nam quanuis curratpræſcriptio contra minorem ex generalitate Regiæ conſtitutionis, tamen ei denegari non debet reſtitutio, nec enim cenſetur ſublata per verba quantumcunquè generalia appoſita in legibus Iaſſ.in l.ſi infanti in ſin. C. de iure delib. Roland. á Valle.conſil.68.nu.28.vol.3. niſi in caſibus expreſsim à lege exceptis, de quibus ſupra Et ita in ſimili iudicauit Senatus Caſtellæ in conceſsione reſtitutionis minoris poſt lapſum ſex menſium ad petendam poſſeſsionem maioratus in conſilio Regio, ex l. 45. taur. in lite Marchionis de Vi'amanrique, & Ducis de Bejar, Ann. 1613. Scriba Hieronymo de Leon, licet in hoc caſu dubius exiſteret Molina lib.3. cap.13. nu.60 de primogen.

Limita decimo quartó 71 prædictã Ordinationẽ non procedere contra Regem, & cauſam fiſcalem, nam licet priuatus habeat ſententiam, & faciat prius pignorationem, non erit præferendus, ita Senatus cenſuit in lite hæredum Ferdinandi de Morales cum Ioann. Baptiſta reuelaſca, & Procuratore Regio, Anno 1612. Scriba Ludou. Veloſo, tradidit vnico verbo. Barboſa in l.1.6. par. num.24.ver ſi.& ideo. ff.ſolut.matrim. Contrarium tamen, vt quia executio facta á priuato, & obligatio fuerit antiquior, illum præferri fiſco, melius iudicauit eodem tempore Senatus in lite domini Antonij de Atayde,

Anno 1608. in cauſa Franciſci Dias Mendes, cum Didaco de Caſtro del rio, Scriba Marco do Quintal, vbi ex perſona filij impuberis patri reſtitutio, quo ad præſtationem conceſſa fuit.

69 In contrarium tamen facit, quia prædicta lex Regia, cum generaliter loquatur, comprehendit etiam minores, vt probatur in l. ſi ſine hærede. §. Lutius. ff. admin. tut. & in cap. conſtitutus de in integ. reſtit. Bart. in l. 2. C. de fund. patrim. lib. 10. Tiraquel. de præſcript. gloſ. 9. Mauritius de reſtitutione in integr. cap. 93. & confirmatur, quia licet lex, quæ loquitur de minoribus, ſit magis ſpetialis quo ad perſonas, & generalis quo ad cauſas, tamen cum iſta noua conſtitutio ſit ècontra magis ſpetiales quoad cauſas, & generalis quo ad perſonas, illa reſtringitur per iſtam, nam cũ lex antiqua de minoribus, & conſtitutio iſta ius ſingulare & ſpetiale contineant propter aliquã vtilitatem. l. ius ſingulare. ff. de legibus. Illud ſpetiale conſeruari debet in quo euidentior, & maior vtilitas reperitur, iſta enim eſt benignior interpretatio. l. benignius. ff. de legibus, & quia cauſa magis priuilegiata præfertur. l. 1. C. de priuileg. dotis. l. priuilegia. ff. de priuileg. creditorum. Vnde in propoſito cum ſpetialitas huius conſtitutionis ſit propter vtilitatem vrgentiſſimã vt ſupra vidiſti, dico hanc legem derogare illam, quæ in priuilegium perſonale minorum eſt introducta ita Bart. in extrauag. ad reprimendũ verb. non obſtantibus. col. 2.

Secundò facit quia contra diem legis Comiſſoriæ, pupilla non reſtituitur. l. Aemilius 39. ff. de minoribus. 1. par. nec contra tempus redimendi pignus. l. 2. C. ſi aduerſus venditionem pignor. nec contra tempus excipiendi de non numerata pecun. l. ſi intra. verſi. fin. C. de non num. pecun. nec contra tempus petendi inueſtituram. cap. 1. §. præterea ſiquis de

pro-

prohibit fæud.alien.per Feder. nec contra tempus conficiendi inuentarium, gloſ. in l. auxilium verb. ceſſabit. ff.de minoribus. Nec contra tempus finiendæ inſtantiæ. l. properandum. § fin. C.de iudit. Vnde ſimiliter nec cōtra tempus prioritatis minor reſtitui debet, pro vt in tempore ad retractum conceſſo reſoluit Tiraquel.de retract. linag. §.37.gloſ.2.3.& 4.vbi plura in idem adducit.

70 Quibus non obſtantibus á priori ſententia non eſt diſcedendum, nam quamuis curat præſcriptio contra minorem ex generalitate Regiæ conſtitutionis, tamen ei denegari non debet reſtitutio, nec enim cenſetur ſublata per verba quantumcunquè generalia appoſita in legibus Iaſſ.in l. ſi infanti in ſin. C. de iure delib. Roland. á Valle.conſil.68.nu.28.vol.3. niſi in caſibus expreſsim à lege exceptis, de quibus ſupra Et ita in ſimili iudicauit Senatus Caſtellæ in conceſsione reſtitutionis minoris poſt lapſum ſex menſium ad petendam poſſeſsionem maioratus in conſilio Regio, ex l. 45. taur. in lite Marchionis de Vilamanrique, & Ducis de Bejar, Ann. 1613. Scriba Hieronymo de Leon, licet in hoc caſu dubius exiſteret Molina lib.3. cap.13. nu.60 de primogen.

Limita decimo quartó 71 prædictá Ordinationē non procedere contra Regem, & cauſam fiſcalem, nam licet priuatus habeat ſententiam, & faciat prius pignorationem, non erit præferendus, ita Senatus cenſuit in lite hæredum Ferdinandi de Morales cum Ioann. Baptiſta reuelaſca, & Procuratore Regio, Anno 1612. Scriba Ludou. Veloſo, tradidit vnico verbo. Barboſa in l.1.6. par. num.24. ver ſi.& ideo. ff.ſolut.matrim. Contrarium tamen, vt quia executio facta á priuato, & obligatio fuerit antiquior, illum præferri fiſco, melius iudicauit eodem tempore Senatus in lite domini Antonij de Atayde,

de, Scriba Dominico de Pi-
na, ex tex. in l. ſi fundum, vbi
gloſ. C. qui potior. l. ſi pig-
nus. 8. ff. eodem. Gregor. qui
plures quæſtiones annectit
in l. 27. titul. 13. par. 5. Nam
etiã fiſcus non præfertur an-
teriori creditori in hypothe-
ca, vt in d. l. ſi pignus, & in
l. fin. vbi Bart. ff. qui potior.
Nec enim ius priuati læditur
per obligationem fiſco po-
ſtea factam l. 3. C. de remiſſ.
pignor. niſi fiſcus ſit credi-
tor in debito primipili. l. ſa-
tis notum. C. in quibus cauſ.
pign. l. pen. C. de primipilo.
lib. 12. Capicius deciſ. 129.
vbi dicit intelligi primipi-
lum, ideſt generalem theſau
rarium principis. Vel niſi in
bonis quæſitis poſt obliga-
tionem contractam cum fiſ-
co l. ſi is qui. ff. de iure fiſci.
vbi gloſ. & Bartol. Rebuf. 2.
tom. ad ll. Galliæ tit. de con-
ſtit. redditũum gloſ. 8. nu. 39.
Nam fiſcus non eſt priuile-
giatus, niſi quatenus expreſ-
ſim repiritur gloſ. in l. item
veniunt. §. in priuatorum.
verb. publica ff. de petit. hæ-
red. Fugo ſ. conſi. 127. col. 2.

Limita decimo quintò 72
prædictam regulam non pro
cedere contra creditorem ex
antiquiori hypotheca, ſi alia
bona debitoris non ſuper-
ſint, vt in hac noſtra lege,
ibi, *& o deuedor não tiuer*
outros bens. Nam tunc etiam
facta venditione, & addi-
ctione, creditor antiquior a-
uocabit pecuniam, vt ibi,
poſto que o dito preço, & de-
ciſum ita fuit à Senatu in li-
te Petri Coelho cum Iſabel
Duarte, Anno 1616. Scriba
reſiduorum Franciſco Perey
ra. Cui tamen ſententiæ mul- 73
tum vrget tex. in d. lege Re-
gia ſi bene expendatur, qua-
tenus ibi non ſimpliciter ex
cipit tãtum caſum, quo alia
bona debitoris non extent,
ſed copulatiuè requirit, vt
ſcilicet creditor antiquior ſit
proteſtatus, & ſimul alia bo-
na debitoris non ſuperfue-
rint argum. tex. in l. ſi hæredi
plures. ff. de cond. inſtit. alias
fruſtra lex diceret, quod qui
prius feciſſet executionem
præfereretur etiam habenti

actio-

actionem realem, vt in hac l. §. 1. Nam actio hypothecæ, actio realis eſt, & in rem ſcripta. §. item ſeruiana Inſti. de act.

74 Limita decimoſextò ſi eodem tempore concurrerent in petenda executione habẽtes plures ſententias, ſuper diuerſis debitis non priuilegiatis, vel pariter priuilegiatis, licet diuerſis temporibus latas, omnes concurrent in bonis debitoris, quando bona non eſſent omnibus ſoluẽdo, & pro rata cuiuſcunquè debiti bona diuidentur inter eos l. priuilegia. ff. de priuil. cred. Grego. in l. 11. titul. 14. par. 5. gloſ. 3.

75 Limita decimo ſeptimò ſi debitor habuit plures negotiationes diuerſas, Pannorũ vnam, aliam Piperis, vel alterius negotiationis, tunc in hoc caſu non erit melior cõditio præoccupantis, ſed ille præferetur circa illam rem negotiationis, cuius occaſione ille contraxit, quia non omnes creditores venient communiter ad omnia, ſed quilibet ad ſuam negotiationem tex. eſt notab. in l. procuratoris. 5. § ſi plures. verſ. ſed & ſi duas tabernas. ff. de tribut. vbi hoc declarat Pau. de Caſtro, & Greg. vbi ſup. gloſ. 4. verſ. & nota. vbi dicit hoc eſſe mente tenendum.

Limita decimo octauò ſi res illa, in qua creditor prius fecit executionem fuerit ab alio refecta ex eius pecunia, nam pro illa iſte ſecundus præferetur, quia totam rem ſaluam fecit. l. interdum. ff. qui potior. l. 28. tit. 13. par. 5. Neguſan. de pign. 2. membr. 5. par. num. 15. & ſimiliter quando res pignorata fuit empta ex pecunia alterius creditoris. l. licet. C. qui potior. l. 30. tit. 13. par. 5. 76

Limita decimo nonò ſi creditor fecit pignorationẽ in re peculij pro debito filij fam. præferetur enim pater. l. ex facto. ibi nullum priuilegium præponi patri. ff. de peculio. gloſ. in l. 5. §. mercis, verb. iure pignor. ff. tribut. act. Et ratio eſt, quia peculium non eſt filij, ſed patris, 77

&

&adminiſtratio ſola filij eſt, dominium vero patris, vt dixi in l.cum oportet. C.de bonis quæ lib.

78 Limita vigeſimò in impenſa funeris, quia illa præfertur omni æri alieno. l.fin. §. in computatione. C.de iur. deliber. l. at ſi quis. §.1. ff.de religioſ.& ſumpt.fune. Idq; propter publicam vtilitatem vſu & praxi receptum & iudicatum eſſe conſtat vt per Franch.deciſ 51. & Surd.deciſ.255.Maſtrilho deciſ.10.Ciciliæ.

79 Limita vigeſimo primò in legatarijs, qui ſi fecerint prius executionem in rebus teſtatoris, & eius bona non ſufficiant, creditor præferri debet quocũq; tempore, imò pecuniam eis ſolutam auocare poterit.l.fin.§. & ſi præfatam.verſ.ſin vero creditores; ibi, vel indebiti condictione vti. C.de iur.deliber. l.7.tit.6.par.6. verſ. *pero dezimos.* Et ratio eſt, quia legata non debentur, niſi ex bonis defuncti, quæ non dicuntur, niſi dedũcto ære alieno.l.ſubſignatum.§.bona.ff. de verb.ſignific.

§. 12.
De ſubhaſtatione facienda.

IN ſubhaſtatione ramus licitatori á præcone traditur loco haſtæ, quæ olim de iure antiquo dabatur in ſignum venditionis factæ, nec enim per huiuſmodi rami traditionem dominium aut poſſeſſio transferebatur, vt per Hoſtienſ. titulo de cauſ. poſſeſſ.verſ.ſed quid. Guido deciſ.22. Vallaſc.conſult.37. num.5. Quod ſi pignora capta emptoré non inueniant, poterit tunc creditor licitare, & emere ab executore, vt quilibet alius.l.2.C.ſi in cauſa iudicat. pignus, facta tamen prius, ex licentia Iudicis, ſubhaſtatione in illius licitatione, ex Ordinat. lib. 3. tit. 86. §.30. quæ praxis melior eſt quam quæ alibi de iure communi practicari ſolet per l. á diuo Pio. §. ſi pignora.ff.de re iud. Vel poterit creditor inſtare, vt condemnatus det emptorem, aliàs car- 80

carceri detradatur, ſed nec tunc carcerari iubet Senatus eum, qui bona habet, licet pignora emptorem non inueniant in lite Emanuelis Iorge cum Procuratore da Camara de Caboverde, Scriba Felicio Rodrigues, Anno 1608. & tenuit Rebuf. de liter. oblig. art. 12. gloſ. vnic. num. 9. & iudicatũ fuit Neapolis, deciſ. 358. fundat eleganter Purpuratus in l. 2. §. mutui datio. num. 114. ff. ſi cert. petat. vide ſup. num. 15. Sed an tunc creditor compellatur adhuc emere iuſto pretio à publicis officialibus taxato? videtur quod ſic argumento tex. notab. in l. aliis nus. ff. ad l. falcid. vbi ſi quis damnauerit hæredem emere, etiam cenſetur damnatus iuſto pretio emere. Sed id quod dixi vt creditor teneatur ſibi in licitatione emere, quando bona pignoris emptorem nõ inueniunt, fallit ſi debitor fideiuſſorem haberet, ſanxijt Senatus in grauamine Dominici de Payua, Scriba Frãciſco de Azeuedo.

§. 13.

De impedimentis aduerſus ſubhaſtationem.

81 Subhaſtatio poteſt annullari ſi non ſint ſeruatæ ſolemnitates præconiorum, quæ de communi ſtylo neceſſaria ſunt, vt per gloſ. in l. fin. tit. 27. par. 3. verb. Veynte Dias Iodoch. de ſubhaſtatione. cap. 2. num. 3. & 6. Rebuf. ad ll. Galliæ, rubr. de præconijs. num. 14. col. 2. Idq; propter malam fidem, quæ eo ipſo præſumitur quando non eſt ſeruatus ordo, & ſolemnitas ſubhaſtationis, vt tradit Accurſ. & ibi Bart. & Platea in l. 3. C. de fide inſtrum. Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. num. 45. Inſtituta de action. Boer. deciſio. 1. num. 34. Menoch. de recup. poſſeſ. remed. 15. num. 179. verſ. eſt enim certum. Et iſta præſumpta mala fides præſumitur ab ipſa lege, abſq; vllis alijs probationibus in medium deducendis ſecundum Bart. in l. quod nerua. nu. 14. ff. depoſiti Alex. conſil. 103. num. 13. lib. 1.

82 Item vitiabitur ſubhaſtatio rei immobilis caſu, quo victus dederit præconia pro datis per ſubſcriptionem à ſe factam in actis proceſſus, ſi in eis non apparuerit etiã vxoris conſenſus, quia agitur de venditione. l. à diuo Pio. §. ſi emptor. ff. de re iud. Niſi ſubhaſtatio & executio fieret in re immobili, de qua in litè à principio agebatur, cum enim tunc in initio litis conſenſus vxoris interueniret, poſteà non requiritur in executione, & ſubhaſtatione, iuxta ea quæ tradit gl. in l. 3. §. ſed verum. ff. de minor. verb. patre, ibi, quia in prima cauſa conſenſit, vbi Bald. id notat, & eſt notandum pro declaratione Ordinat. lib. 3. tit. 86. §. 28.

83 Item ſi gabella non fuit ſoluta, nulla erit ſubhaſtatio ex Ordin. lib. 1. tit. 78 §. 14. ad fin. Quanuis acceperim contrarium iudicaſſe Senatũ Portuenſem in lite Emanuel de Freytas cum Marcos Fernandes de Guimaraẽs, Anno 1597. Scriba Gaſpar Soeyro. ex eo quia prædicta Ordinat. non annullat ſubhaſtationem quæ fit ex neceſſitate, ſed tantum contractus, qui ex voluntate partium fiunt. Nec obſtat, verſ. *& iſto meſmo*, quia ille referri debet ad pœnam tabellioni impoſitam, de qua proxime dixerat, vnde licet inſtrumentum addictionis ſit nullum ex defectu certificationis de Gabella ſoluta, vt in prædicta Ordinat. tamen ipſa ſubhaſtatio non erit nulla, quia aliud eſt contractus ſubhaſtationis, qui pertinet ad partes, aliud eſt inſtrumentum, quod eſt de pertinentibus ad notarium, vt inquit Bart. in l. ſi quis legatum. col. 3. ff. de falſis. l. non figura. ff. de act. & obliga. & quia prædicta Ordina. eſt pœnalis, & ideo reſtringenda. l. cum quidam. ff. de lib. & poſthum. tandem pro hac deciſione optimè inducitur dictũ Alexan. in l. ſeruum filij. §. cum qui. ff. de leg. 1. vbi ſcribit, quod ſi ſtatutum annullat inſtrumentum propter Gabel-

lam

ſam non ſolutam, non per hoc videtur annullare obligationem, nec debitum, ſed ſolum inualidare probationem, quæ inducitur ex inſtrumento, & dicit ibi hanc eſſe communem opinionem cõtra Bald. qui contrarium voluit.

84 Item reſcinditur ſubhaſtatio ex læſione vltra dimidiam l. 2. C. de fid. inſtrum. lib. 10. ſiue illa ſit neceſſaria ad inſtantiam creditoris, vt per Pinel. in l. 2. 2. par. cap. 2. num. 18. & 25. Anto. Gomes 2. tom. cap. 2. num. 23. ſiue voluntaria pro vt ex generalitate Ordinat. lib. 4. tit. 13. §. 7. iudicatum extat à Senatu in lite Emanuel da Toguia cõtra Fiſcum, Scriba Iuliano de Goes, quod legis promulgandæ declaratio ne indiget, cum ſæpe licitatio ad æmulationem fiat, quod in præiudicium venditoris verti non debet.

* *
*

CAP. XXII.

De Praxi Proceſſus in actione decem dierum.

Bono publico inductum fuit ſumatim eſſe procedendum per aſſignationẽ decem dierum, vt ſic creditoribus conſulatur, & malitijs obuietur, & prolixitas litium, quantũ poſſibile fuiſſet, euitetur, omiſſis ſolemnitatibus ordinis iuditiarij, inſpecta ſolummodo veritate, & æquitate: idcirco hunc tractatum practicis admodum vtilem, & neceſſarium, & vtiq; in hoc Regno praxi frequẽtiſſimũ, pro mea tenui viriliq; parte elaboratum inſerere curaui. 1 In primis dicã quæ ſint ſcripturæ, in quibus procedatur per aſſignationem decẽ dierum. Item quæ requirantur ad hoc, vt huic ſummariæ actioni locus ſit, deinde quæ illam impediant.

Et obiter prænotandum duxi praxim in hoc Regno diuerſam admodũ eſſe ab il- 2

la, quæ practicatur in Gallia, Italia, & in Regnis Caſtellæ vbi ſcriptura publica habet executionem paratam, non minus, quàm ipſa ſententia, & res iudicata. l. 1. & 2. tit. 21. lib. 4. recopillat. Et ſic au ctores, qui de ea ſcripſerunt Hiſpani, vt fuere Couar. in practic., Gomes, Caſtillo, & alij in l. 64. taur. Roder. Soar. in l. poſt rem iudicatam in declaratione leg. Regn. & al ter Soares in ſua praxi. 1. tomo. 4. par. Rebuf. de literarũ oblig. modicam nobis huius actionis praxis præſtant cognitionem. Nec item iurecõ muni hoc erat notum, vt in l. minor cui fideicõmiſſum. ff. de minoribus, niſi in quibuſdam caſibus enumeratis ab Alex. in l. fin. C. de edict. diu. Hadri. tollend. & in l. ait prætor. §. ſi Iudex. ff. de re iud.

§. 1.

Ex quibus ſcripturis Actio ſummaria competat decem dierum.

1 IN primis oblata ſcriptura publica in iuditio, citato Reo, ſi ille intra decem dies non oſtenderit, & probauerit ſolutionem, aut aliam exceptionem legitimam, condẽnatur per ſententiã, quæ executioni mittitur, non obſtan te aliqua appellatione, ex Regia ſanctione lib. 3. titul. 25. Intellige tamen dummodo talis ſcriptura ſit facta à tabellione creato à Rege, ex Bart. in l. apud proconſulem ff. de man. miſſ. vindict. & facta in Regno, vel extra Re gnum inter regnicolas, ſuper rebus in Regno ſitis, vt per Palat. in rubrica in præfatione. num. 23. in fin. Vallaſc. conſult. 9. lib. 1. Lucas de Pena in l. dum virum. col. 1. in fin. C. de decurion. lib. 10. Maſc de prob. conc. 927.

Intellige etiam, vt talis ſcriptura ſit propria, & non exemplata ſecundum Barto. in l. probatorias. C. de diuer. officijs. lib. 12. Alex. in auth. ſi quis in aliquo. num. 3. C. de edend. nam exemplata non probat Maſc. de prob. concl. 711. & 712. Niſi reus non negauerit in actis obligationẽ ſcrip-

ſcripturæ, ſed tantum oppo-nat contra illam, quia tunc procedendum eſſe per decẽ dies, ex tali exemplato cenſuit Senatus in lite Angeli Abet, cum Iayme Lopes, Scriba Felicio Rodrigues, Anno 1612.

5 Secundò id ipſum receptum eſt apud Luſitanos, vt actione decem dierum procedatur, non executiuè ex ſcriptura publica, quæ in alio Regno ſit confecta, licet ibi fuiſſet executiua: quæ praxis fundatur ex Bald. in l. 1. C. ne filius pro patre, in reſpicientibus nanq; ordinem iuditiorum, attenditur locus vbi cauſa agitur, non vero locus vbi actus celebratus eſt. l. 2. C. quemadmod. teſt. aper. dixi in c. præced. n. 12.

6 Tertiò ſi ſcriptura priuata ſit confecta, & ſimul ſubſcripta per nobilem, etiam in ſumma excedenti aſſignari debent decem dies, nam quanuis de iure communi ſola ſubſignatio ſufficeret. l. fideiuſſor. §. pater. ff. de pig. tamen de conſuetudine vtrũque requiritur, ita vt ſola ſubſignatio etiam per teſtes recognita in excedẽtibus ſummam legis, nihil probet, vt per Gamma deciſ. 238. Quartò id ipſum admitti videtur 7 circa libros campſorum, vt ex eis ſumatim procedatur, nam contra mercatores eorum partitæ probãt non minus, quam ſcripturæ publicæ Maſc. concl. 254. num. 6. & concl. 1477. ex num. 5. de probat. & eorum rationibus fides ſicut & tabellionibus datur l. quædam. §. numularios. ff. de edend. Bartol. in l. admonendi. num. 22. ff. de iure iurand. & ſcripturis priuatis mercatorum creditur ſecundum Vallaſcum. de iur. emphy. quæſt. 7. num. 6. in fin. Menoch. de arbitr. cent. 1. lib. 2. caſu 48. Et ideo in 8 eis procedendum eſſe ſummatim per decem dies, quanuis illæ ſummam legis excedant, cenſuit Senatus in fortioribus terminis in litè Frãciſci Pirez cum Hector Lopes, Scriba Petro Carualho, Anno 1616. Quintò idem 9

dicendum eſt de vnico teſtimonio proxenetæ ſuper venditione facta inter mercatores, nam ex illo procedendum eſſe ſumatim cenſuit Senatus in cauſa Thomæ Broque cum Simone Pirez, Anno 1608. Scriba Ioãne Pinto Lobo, quæ deciſio fundari poteſt ex ijs quæ dixit Maſcard. concl. 1041. nu. 15. iun. Ordin. lib. 3. titul. 59.

10 §. 19. Sextò ſi Actor offerat teſtamentum non vitiatum, non cancellatum pro aliquo legatò, vel petitione hæreditatis aut fideicõmiſsi, actio iſta erit decem dierum per viam ſumariam ſecundum Angel. in auth. de hæred. & falcid. coll. 1. §. illud. iun. gl. verb. decreto, quam recipit Alex. & Iaſſ. in l. fin. C. de edict. diui Hadr. Alexan. in l. ait prætor. §. 1. ff. de re iud. Soar. in l. poſt rem iud. notab. 6. quanuis contrarium tenuit Gomes in l. 45. taur. num. 137. & alij quos refert Soar. in pract. 1. tom. 4. par. cap. 2. num. 19. vbi num. 20. fatetur in Regno Caſtellæ praxi receptum eſſe, vt via executiua in hoc caſu procedatur.

11 Sed dubium eſt, an ex illa ſcriptura in qua promiſſum fuit factum, & non plus, & promiſſor fuerit in mora faciendi, nũquid pro intereſſe agi poſſit via ſummaria decem dierum? nã Roman. in l. certi condictio. ff. ſi cert. pet. tenuit quod ſic, contrarium tamen tenent alij quos refert & ſequitur Iaſſ. in d. l. certi condictio. num. 20. quæ ſententia verior eſt.

§. 2.

De ijs quæ requiruntur ad actionem decem dierum.

12 REquiritur primò, vt ſcriptura virtute cuius procedendum ſit ſumatim per actionem decem dierum, contineat cauſam, aliás non valet confeſſio in ea cõtenta gloſ. in l. cum de indebito. §. 1. verb. ſin autem. ff. de probat. nec actionem producit. cap. ſi cautio de fid. inſtru. vbi Abb. col. 2. & Felin. num. 15. Rebuf. ad ll. Galliæ.

liæ. titul. de chyrograph. in
præfatione.num. 66. Couar.
in cap. quanuis pactum.2.p.
13 §.4. num.14. Et licet in in-
ſtrumentis guarentigijs eam
non requiri dicat Iaſſ. in d.l.
cum de indebito.§. vlt. Segu
ra in l. ſi ex legati cauſa. nu.
105.ff.de verb. oblig. Con-
trarium tamen videtur ve-
rius ex ijs quæ tradit idem
Iaſſ.in l.iuris gentium. §.fe-
rè.num.14.ff.de pact. & te-
nuit Auendan. in cap. præ-
torum.2.par.cap.30.num.5.
verſ.7. requiritur, nam ex ſti
pulatione ſine cauſa non ori
tur actio efficax ad agẽdum,
quia obſtat exceptio. l. 2. §.
circa. ff.de doli mali except.
14 Et ita etiã attenta regia ſan-
ctionè Caſtellæ in l.2. titul.
16.lib.5.compillat. (vbi ex
qualibet promiſſione,& nu-
do, & ſimplici pacto actio
oritur,& ſufficit ſola volun-
tas & intentio partis volen-
tis ſe obligare) conſiderauit
Matienſo ibi gloſ. 1.num.8.
Vnde ſi in inſtrumẽto appo
natur cauſa ſufficiens, & ef-
ficax ad producendam obli-
gationem, licet de ea non cõ
ſtet, nec probetur, ſumatim
ex illo agendũ erit, & ita pra
xis obſeruat quicquid Gom.
2.tom.var. cap.9. num.3. in
fin.

Secundò requiritur quod 15
inſtrumentum ſit liquidum
purum, & non conditiona-
le, vt in l. proinde. §.notan-
dum.ff.ad l. Aquiliam. l.hæc
autem. §.non defendi. ff. ex
quibus cauſ.in poſſ. eatur. l.
hoc iure. ff.de verb. obligat.
l.vltim.C.de compenſat. ex
quibus hanc ſententiam de-
fendit Couar.lib.2.var.cap.
11.num.1. verſ. contraria.
Rebuf. ad ll.Galliæ tit. de li-
ter.oblig. art.1. gloſ.9. nu.8.
Iaſſ.in l.1.nu.31.ff.de edend.
Bald. in l.2. C.de execut.rei
iud. Vallaſc. de iure emphyt.
quæſt.7. num.34. verſ.vnde
Soares in l. poſt rem iud.
lim.4. Minſing. cent.2. ob-
ſeru.6. Vnde in eo chyrogra
pho quo illa conditio conti-
nebatur, *não pagando ſuão,*
pagarey ao tempo como fiador,
& principal pagador, per li-
bellum via ordinaria proce-

di iuſſit Senatus ex l.fideiuſſor.17.§.fin. ff. de fideiuſſoribus, in cauſa Didaci de Pina contra Duardum da Sylua Reum, Anno 1607. Scriba Geronymo de Carualhoſa. Contrarium tamen iudicauit poſtea idem Senatus in ijſdẽ terminis, vt ſcilicet procedatur ſumatim per decem dies in litẽ Emanuelis Ximenes cum Gaſpar homem Gardoſo, Anno 1615. Scriba Chriſtophoro Ribeiro.

16 Cæterum quo ad conditionem fieri liquidũ per cōfeſſionem partis in iuditio docuit Bart.in repetitione.l. creditores.C.de pignor.col. 10.verſ.aduerte tamen, nam in eo chyrographo in quo erat obligatio dandi viginti habita ſententia in tali negotio, quia reus ad inſtantiã actoris interrogatus à Iudice confeſſus fuit ſententiam iam fuiſſe latam, cautè obtinui à Senatu purificatam eſſe conditionem, vt decẽ dies aſſignarentur contra Ioan. Ludou. Limpo, Ann.1607. Scriba Marco do Couto. Similiter ex chyrographo ſalarij aduocati abſq; alia liquidatione procedendum eſſe via ſumaria decem dierum cenſuit Senatus in lite Belchior Febus cum Ioann. de Morales, Scriba Franciſco do Couto, Ann. 1608. & idem in cauſa Gaſpar Soares de Sampayo cum Franciſco de Torres, Scriba Ioanne de Payua. Nam licet iſta promiſſio habeat tacitam cō ditionem imo expreſſam de aduocando, quia tamen præſumitur ex parte aduocati eſſe paratum, & non ſtetiſſe per eum, quominus modum aduocationis adimpleret, habetur pro impleta. l. 3. §. 1. & l.ſi pecuniam. §.fin. ff.de condict. cauſ.dat. & ibi tradunt Alex.& Iaſſ. & eſt bonus tex. in l. quæ ſub conditione. §. quoties. ff. de condit.inſtit.quam rationem poſuit etiã I.C. in l.1. §.diuus. ff. de varijs, & extraordin. cognit. & in l. qui operas. verſ. 1. ff. locati, ideo nihil mirum ſi tanquam purificata conditione procedatur,

deniq;

17 Denique in alijs an ex coniũctione duorum inſtrumentorum fiat liquidum, quod aliter purum non erat? dubium eſt hodie attenta Ordinatio. Regia, quæ tantum admittit id in caſu ſpeciali dotis ex l. cum prætor. ff. de iudit. Sed contrarium tenuit Cabed. deciſ.33.lib.1.num.10. cui fauet Bald. in l. vlt. C. de falſ. cauſa adiecta leg. & indicauit Senatus in lite Emanuel de Payua cũ Franciſco Correa de Meneſes, Scriba Dominico Monteiro, Anno 1610.

18 Tertiò requiritur quod inſtrumentum ſit inter eaſdem perſonas contrahentes, & contentas in ipſo inſtrumento Ordin.lib.3. titul.25. §. 10. Nec enim tertius executionẽ habebit vt per Bald. in l. ſi pro te. C. de dot. promiſſ. vbi inquit, quod ſi per ſtatutum inſtrumenta mandentur executioni, intelligũtur ad petitionem creditoris non tertij, etiam ſi illius interſit, tradit etiam Alex. de Imol. in l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebellean. Dec. conſi.198. col. ant. penul. & confirmat cum alijs ſimilibus Soar. in l. poſt rem iud. declaratione leg. regn. lim.2. Et ex præd. Ord. tollitur hodie cõtrouerſia, quæ olim erat, an perſona hæredis comprehenderetur? de qua Cabed. deciſ.33. lib.1.nu.5. cum per illa verba, ibi, *poſto que ſejam herdeyros*, res maneat clara, & ſine dubio, quod non erat ita expreſſum in Ordin. veteri, nam verba hæc addita ſunt hodie in hac noua legum cõpillatione. Limita tamẽ prædicta Ordin. niſi in inſtrumẽto dicatur pro te, & hæredibus, nam cum ipſi iam ſint nominati in ſcriptura, quibus quis ſtipulari poteſt. l. ſi pactum. 9. ff. de probation. ipſi agere poſſunt ſumatim per viam decem dierum. Sed illud magis dubium eſt, an ex prædictis verbis Ordina. ibi, *ſomente nas proprias peſſoas*, poſſit ceſſionarius petere aſſignationem decẽ dierum? & videtur quod ſic nã ceſſionarius dicitur creditor,

vxoris fuerit factum antequam cum illo nuberet, nã eadem perſona verè dicitur agere, ſed cum auctoritate viri, qui pro illa in iuditio experitur. Limita tamen id nõ procedere á contrario, quando ipſa vxor fuit conuenta ex cõtractu mariti, nam tũc actione ordinaria contra illam agendum fore dixi lib. 3.cap.21.num.57.

20 Item præd. Ordin. declarari debet, vt ſi inſtrumento dicatur, promitto tibi, vel cui iſtud mihi oſtenderit, tertio quocunq; oſtendente decem dies aſſignari iudicauerit Senatus in lite Gaſpar Aluares cũ Ludouico da Guiar Scriba Geronymo de Mendoça, nam in promiſſione dãdi titio, vel adiecto, rectè adiecto ſoluitur. l. cum quis. ff. de ſolut. l. eum qui. §.2. ff. de verb. oblig. Et idem ſi de-

21 bitor hypothecauit rem ſpetialiter cum pacto de nõ alienando, quo caſu alienatio eſt nulla ſecundum Bartol. in l. creditores. num.10. C. de pignor. per aſſignationem decem dierum eſſe procedendum videtur aduerſus ſingularem ſucceſſorem, vt per Soar. in l. poſt rem declaratione l. Regn. lim.1. num.13. Couar. lib.1. var. cap.7. n.6. l. vlt. §. fin. tit.5. par.5. Gutierres in l. nemo poteſt. nu. 18. ff. leg.1. Et idem dico ſi alicui eſt legatum nomen debitoris, iſte poterit agere ſumatim. l. ex legato vbi Bald. C. de legat. Soar. in l. poſt rẽ declaratione l. Regn.1. extenſione. num.12.

§.3.

De impedimentis quæ obijci poſſunt in actione decem dierum.

Exceptio impeditiua erit ſi dicas ſumam, quæ petitur, non eſſe in inſtrumẽto comprehenſã, veluti ſi cõtractus conductionis expiraſſet, & alius tacitus in eius locum ſubrogaretur, & ſic conductor tacitè pro eadem ſumma videretur re conduxiſſe, vt in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati, nam virtute primi contractus cõductionis non poterit proce- 22

di

di ſumariè pro pretio tacitæ reconductionis, quia ſecunda penſio non eſt incluſa in inſtrumento ita Cabed. deciſ.27. lib. 1. qui debuerat citare. Bald. in l. etiam. C. de fideicomiſſ. & Iaſſ. in l. certi conditio. num. 20. ff. ſi cert. petat. Anto. Gom. in l. 64. taur. num. 6. qui omnes prædictam ſententiam tenent.

23 Item exceptio non numeratæ pecuniæ recipi debet ſecundum Iaſſ. in l. qui pecuniam. col. 1. ff. ſi cert. pet. vbi hoc multifariè limitat, Gomes 2. tom. cap. 6. num. 13. Dueñas reg. 26. amp. 7. cuius rei praxim, ac formam articulandi ponit Angel. in § idem iuris. num. 6. & num. 63. Inſtit. de except. & alios modos articulãdi tradit Maſcard. de probat. concl. 1119.

Item exceptio rei non traditæ eſt impedimẽtum, quod admitti debet ſecũdum Bal. in l. ex prædijs. C. de euictio. Dec. conſi. 421. num. 2. Palat. in l. 64. taur. Rebuf. de chyrograph. recog. artic. 2. num. 35.

Item exceptio ſimulationis admitti debet pro vt dixi infra num. 42. Quod primo intellige quando ſimulatio fuit in fraudem alterius, ſecus ſi ex iuſta cauſa, nam prædicta ſimulatio non eſt prohibita gloſ. 1. cap. quod interrogaſti. 27. diſt. Secundò quando aliquid debebatur ex certa cauſa, & partes fingunt deberi ex alia, hæc enim ſimulatio non eſt prohibita, vt inquit Alex. conſi. 198. num. 10. lib. 7. Iaſſ. conſ. 85. col. fin. lib. 1. nam tunc propter conſenſum partium prima cauſa transfunditur in ſecundam, ita vt hæc ſecunda ſolum ſit in conſideratione. l. ſi ex pretio, & ibi Bart. C. ſi cert. pet. Paul. in l. fin. num. 4. C. plus valere. 24

Item exceptio, quod vi metuvè fuerit contractum, recipi debet, vt per Dec. in cap. ex parte o 2. num. 7. ver ſic. 11. fallit de officio de legat. Affinius in praxi. § 31. cap. 3. Etiam ſi ſit exceptio metus reuerẽtialis, nam iſte quoq; ſufficiẽs eſt ad actum 25

reſcindendum, vt tenuit Bartol. in l. qui in aliena, §. Celſus. num. 5. ff. acq. hæred. & in l. metum. 1. ff. quod met. cauſa. Bald. in l. pactum dotale. num. 1. C. de collat. pro qua ſententia eſt tex. in l. 1. §. quæ onerandæ, ibi, vel nimia patroni reuerentia. ff. quarum rerum actio non detur, & in l. fin. §. 1. & 2. ff. quod met. cauſ. vbi Bart. inquit ſolum metum verecundiæ ſufficere, vt actus irritetur, idem etiam probatur in cap. cum virum, ibi coacta patris imperio extra de regular. Sed ab hac ſententia receſſit Angel. vbi dicit ſe ita conſuluiſſe, & obtinuiſſe in §. quadrupl. num. 8. de act. Iaſſ. conſi 3. num. 6. lib. 1. Felin. in cap. cauſam matrimonij. num. 3. & ibi Dec. nu. 5. de officio delegat. plures refert. Couar. 2. par. de ſponſ. cap. 3. §. 6. num. 4. pro quibus eſt tex. iun. gloſ. vlt. in l. ſi patre cogente. 22. ff. de ritu nupt. & cap. quamuis pactū, vbi filia contraxit cum patre, cui debet reuerentiam, & nihilominus requiritur probatio metus. Nec obſtat tex. in d. §. quæ onerandæ, quia loquitur in pacto oneratiuo libertatis, ex quo promittens ænormiter læditur, quia diminuitur eius libertas, & ideo nihil mirum ſi adiuncta patroni reuerentia cum illa ænormi læſione faciat vt contractus reſcindatur quaſi per metum geſtus, vt eleganter tenuit Soc. conſil. 263. num. 4. lib. 2. Ruyn. conſ. 60. num. 19. lib. 3. Curt. iun. in l. interpoſitas. nu. 13. C. de tranſact. Boer. deciſ. 100. num. 12. Nec obſtat tex. in d. l. fin. §. 1. & 2. ff. quod metus cauſa vbi notabat Bar. ſolum metum verecundiæ ſufficere vt actus officio Iudicis reſcindatur, quæ tamē opinio vera non eſt, quia ſi non ſufficit metus infamiæ. l. nec timorem. ff. quod met. cauſa, minus ſufficiet metus verecundiæ. Nequè obſtant prædicta iura quoniā in d. §. timebat quis ne vinctus ad iudicem duceretur ex quo poterat timere cruciatus cor-

po-

poris, & in. §. ſequenti quodammodo adimebatur libertas, qui iuſtus metus cenſetur, iuxta l. 4. ff. quod met. cauſ. Nec vltimo obſtat tex. in d. cap. cum virum. quia loquitur in voto Religionis, quod irritatur propter ſolũ reuerẽtiæ metũm, quia Deus non vult niſi militem voluntarium, & ita intellexit gloſ. in cap. præſens clericus. verſic. patre, in fin. 20. quæſt. 3. & eſt communis opinio ſecundum Meneſ. in d. l. interpoſitas. num. 17. Quæ tamẽ opinio vera non eſt, quia etiã matrimonium carnale irritatur propter metum. cap. cũ locum de ſponſal. & tamen in eo non ſufficit metus reuerentialis, vt in d. l. ſi patre cogente. Neq; obſtat tex. in d. cap cum virum, quia verba illa, coacta patris imperio debent intelligi adiũctis minis, vel verberibus, vt infra dicam, vel quoniam pater erat nimis auſterus, & ſolitus ſæuire in inobedientes, tunc enim imperium inducit iuſtum metum, quia paria ſunt compelli, vel timere vt compellatur. l. nouiſſime. 7. ff. quod falſ. tutor. auct. ita eleganter Aret. in d. l. interpoſitas. num. 4. Soares alleg. 24. in fin. plures allegati á Couar. vbi ſup. num. 7. Vnde ſequitur quod ſi ſimul cũ reuerentia probetur metus ab extrinſeco illatus, ſcilicet minæ, id ſufficiet ad actum reſcindendum ex Bart. recepto in d. §. quæ onerandæ, cuius ſententiã dixit communem Alciat. in d. l. interpoſitas. num. 19. & ibi Padilha. num. 16. Molina de primogen. lib. 2. cap. 3. nu. 9. Et ita iudicatum fuit Caſtellæ ſuper matrimonio á Duce de Alua per metũ patrui cõtracto cum filia Ducis de Alcala, Anno 1594.

Item exceptio illa reſpuẽda non eſt contra ceſſionarium, vt ſcilicet nõ plus exigat á debitore, quám ipſe ſoluit, & verè numerauit cedẽti in actione ſibi vendita. l. per diuerſas cum l. ſequenti. C. mandati, nã emptio actionis pro minori pretio, quàm 26

ſint

ſint iura, prohibetur ob publicam vtilitatem, ne ſcilicet pro modico de præſenti facile quis remittat ius futurũ l. cum hi in princ. & ibi Iaſſ. num. 1. ff. de tranſact. Bart. in l. ſtipulatio hoc modo. nu. 4. ff. de verborum, & ideo nec confeſſioni cedentis ſtatur ſi dicat totum pretium recepiſſe propter fraudis ſuſpitionem. l. ab Anaſtaſio, ibi, quæ præſtitit, & ibi pecunijs receptis, & rurſus, ibi, re ipſa perſoluit, atq; item ibi, quod datum eſſe comprobatur. C. mandati. gloſ. in d. l. per diuerſas. verb. ſolutarum late Menoch. lib. 3. præſump. 129. quod planè procedit quo ad debitorem cõtra quẽ fit ceſſio Bart. in d. l. per diuerſas. nu. 12. vbi dicit ſe ita pluries conſuluiſſe, & communiter receptum dicit Soares alleg. 19. & tenent alij quos citat Tiraq. de retract. linag. §. 1. gloſ. 18. num. 79. Verum tamen quo ad valorem actionis an pretium ſit modicum, vel non? inſpici debet dubius euentus litis, & ratio laboris, & expenſarum ſecundum Syluestr. in ſumma. verb. vſura 2. nu. 14. Bart. ſup. num 6.

Item contra ſcripturã ſideiuſſionis exceptio illa à fideiuſſore propoſita ex Senatusplacito admiſſa fuit, quod ſcilicet fideiuſſio facta fuerit abſenti ſine ſtipulatione, & abſq; perſona publica Notarij ſtipulante, & acceptante in lite Iorgei Fernandes Pereyra contra Rodericum Aluarez, Scriba Dominico Serrano, Anno 1517. idque auctoritate tex. in l. blanditus. C. de fideiuſſ. gloſ. not. in l. ſi procuratorem. §. 1. ff. mandati. Afflict. deciſ. 39. Iaſſ. in l. 5. §. ſatis acceptio. num. 6. ff. de verb. oblig. quæ tamen deciſio difficultatẽ habet, quia de iure canonico ex nudo pacto actio oritur, cap. 1. de pact. quicquid Bal. ibi, col. vlt. & quia in ſcriptura fideiuſſionis ſemper præſumitur ſtipulatio Iaſſ. in l. ſciendum. num. 2. ff. de verb. deinde quia in Regno Caſtellæ, vbi prædicta ſcriptura

facta fideiuſſio inter abſentes, & ſine ſtipulatione valet. l. 2. tit. 16. lib. 5. recopill. vbi Matienſ. & tenet Greg. in l. 6. tit. 12. par. 5. Dueñas reg. 332. Sauallos pract. quæſtio. 646. in fin. Nam conſuetudo illius loci vbi contractus geſtus eſt, inſpiſci debet. l. ſi fundus. ff. de euict. l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. Ordin. lib. 3. titul. 59. §. 1. in fin. Atq; ita ex ijs non obſtante prædicta admiſione idem Senatus in fine prædictam ſcripturam fideiuſſionis validam eſſe pronuntiauit.

27 Item exceptio, quod ſcriptura eſt iurata, admitti debet ex Ordin. lib. 4. titul. 73. quod intellige ſi contractus ſit validus ſecundum Guillerm. in cap. Raynutius, verbo duas habens filias. num. 247. & num. 258. Si verò cõtractus ſit inualidus; poteſt iuramentum apponi, & valebit ſecundum Bart. in l. ſi quis pro eo. num. 15. ff. de fideiuſſor. adde Pmel. in l. 2. 3. par. num. 4. & 12. de reſcind. Vallaſc. conſi. 16. num. 14. & conſi. 99. Intellige etiã præd. Ordinat. in iuramento promiſſorio, ſecus vero in aſſertorio, Imol. in cap. cum contingat. num. 65. ad fin. de iur. iurand. Aret. conſil. 74. num. 7. in terminis Coſta. in l. ſi ex cautione pag. 116. C. non num. pecun. & quia ratio huius prohibitionis eſt ne prætextu iuramenti laici, trahantur ad forum Eccleſiaſticum, cap. fin. de foro cõpet. in 6. quæ ratio ceſſat in iuramento aſſertorio, vnde non obſtante præd. Ordinatione apud nos poterit admitti noua practica Bart. in l. 2. num. 8. ff. de iure iurand. recept. ex Curt. Iun. ibidem. num. 7. quàm defendit Iaſſ. in §. item ſi quis poſtulante. num. 87. Inſt. de action. Matheſ. ſingul. 20. vbi latè additio.

Rurſus exceptio litis pendentiæ admitti debet, & impediet actionem decem dierum, veluti ſi actor in vno iuditio intentauit actionem ordinariam, & in alio actionẽ 28

decẽ

decem dierum, obſtabit ei exceptio, quia dum intentauit ordinariam, viſus fuit renuntiare ſumariæ Marant. in diſput. 6. num. 24. Caualcan. deciſ. 1. Burgos de Pas conſi. 39. núm. 7. & ita fuit deciſum per Senatum in cauſa Ioannis Soeri, contra Ferdinandum de Chaues, Anno 1606. Scriba Michaele Couceyro. Vnde cautè obſeruabit aduocatus, vt prius deſiſtat ab actione ordinaria, & tunc poterit intentare actionem decẽ dierum. Nec enim per actionem ordinariam cenſetur renũtiare priuilegiatæ argumẽto eorum, quæ tradit Bald. in l. 3. ff. de teſtam. milit. via enim ordinaria, & ſummaria decem dierum ſunt diuerſæ, & nõn contrariæ, cum ad eundem finem tendant; & donec ſatisfactum ſit creditori, eligere poterit viam, per quam magis ſibi conſultum ſit, ac ideo per electionem vnius, altera non tollitur iuxta ea quæ tradunt Alexan, Iaſſ. & Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poſſeſſ. & probatur in l. cum quæritur. ff. de except. rei iud. Dec. conſi. 460. à num. 6. vbi multa adducit, Alex. conſi. 130. & ibi additio. nu. 15. & 16. lib. 4. Rebuf. de literar. oblig. artic. 3. gloſ. 6. num. 7.

Item exceptio vſurarum admitti debet, & impediet actionem decẽ dierum, quia vſura facit contractum nullum ex prohibitione legis in lib. 4. tit. 67. iũctâ lege non dubium. C. de ll. l. quemadmodum. C. de agricol. & cẽſitis. lib. 11. cuius probatio fieri poteſt quibuſcunq; argumentis, & præſumptionibus, cum ſit difficilis probationis. cap. dioceſani. verſ. ſi tamen de officio iud. lib. 6. Vallaſc. conſi. 56. num. 2. latè Iaſſ. in l. ſi vnus. §. prætor. num. 27. ff. de edend. Veluti ſi reperiatur conuentum in ſcriptura, vt per modicum tempus duraret venditio, vt in l. 4. §. ab ignoto. ff. de manumiſſ. Bart. conſi. 65. Tiraquel. de retract. linag. §. 1. gloſ. 14. num. 37. Vel quod 29

venditor maneret in poſſeſſione.l.ſicut. §. ſuper vacuũ. ff. quibus mod. pign. vel hypoth.ſolu.Bart.in l. poſt cõtractum. verſ.3.præſumitur. ff. de donat. Tyber. Decian. conſi.62. num.39. lib.3. Tiraq. de iure conſtituti. 9. limit. Maſcar. de probat.concluſ.439. Aut quod emptor reſtituat poſt certum tẽpus rem, reſtituta ei pecunia à venditore vt in cap. ad noſtram vbi Abb. 3.caſu. extra de empt. & vend. Decian. conſi.2. lib.1. Tiraquell. de retract.conuent. §.1. gloſ.2. num.69. Couarru. lib.3.var. cap.8.Vallaſ.conſil.41.1.to. Aut ſi res pro parte vendatur, & pro parte donetur, vt voluit Bald. in l. 1. C.de repud.hæred.explicat Maſcar. concluſ.444. Aut ſi ponatur pactum de retro in venditione facta cum paruo pretio, in lib.4.tit.67.§.2.Ord. quæ lex viget etiam florentiæ ſecundum Ioan Bapt.Lup. in l.1.C.de pact.inter. §.1. ſub num. 29. & ſecundum eam decifum fuiſſe in Neapolitano Concilio teſtatur Gramat.deciſ.66.num.30. & cõmunius receptam reſoluit Viuius.lib.1.commun.verb. vendere, & verb. cõtractus, & multis modis declarat Maſcar. vbi ſup. concl.447. ex num.7. Vallaſc. conſil.70. num.3.1.tom.Menoch.lib.3. præſumpt. 122. vbi etiã alia adiungit ex quibus contractus fæneratitius, & vſurarius præſumatur, & probetur. Sed non erit vſurarius ſi promittatur intereſſe ad rationem de iuro, vt deciſum extat à Senatu in lite Hieronymi Soares cum Alfonſo Bembo, Anno 1612. Scriba Amaro Coelho, quod confirmari poteſt à traditis à Molina de iuſtitia, & iure, diſputatione 418.2.par. Nec ſi promittatur intereſſe pro cambio de Regno ad Regnum, quod eſſe licitum propter reipub. vtilitatem pluribus argumentis, & exemplis probat Soto de iuſt. & iur.lib.6.quæſt.8.art.1. Nauar.cap.fin.de vſuris.nu.28. ſequitur deciſio Genuæ 134.

Erit

Erit autem cambium ſiccũ, & reprobatum, cum qui recipit pecuniam, ſcit, aut ſaltim præſumit literas cambij verè non mitti extra Regnũ in locum deſtinatum, cum ibi debitor pecuniã non habeat ad ſoluendum literas, quæ mittuntur ad nundinas, Sylueſter in Summa, verbo vſura. 4. num. 9. quem ſequitur Soto, vbi ſup. quæſt. 13. art. 1. Nauar. in Manual. reform. cap. 17. num. 233. litera M. ad fin. Item cambium erit ſiccum, ſi conuenerit, vt pecunia retardetur per aliquot nundinas damno accipientis, & quod intereſſe primæ nundinæ ſubrogetur in ſorte principali ad cauſandũ aliud intereſſe in ſecunda, & ex ſecunda in tertia, & ſic in reliquis, pro vt habetur in pragmat. ſanct. legis Caſtellæ lata Anno 1598. Item exceptio tranſactionis admittitur, de qua ſup. cap. 4. nu. 3. & cap. 21. num. 46. Cæterũ quanuis hæ, & aliæ exceptiones admittantur, illæ tamen, quæ friuolæ apparuerint, recipi non debent Bartol. in l. prætor. §. et parui. num. 3. ff. quod vi aut clam, vide ſupra. cap. 3. num. 19. cum ſeq.

§. 4.

De clauſula depoſitaria, & quibus exceptionibus reus audiri, & admitti poſſit ſine eo, quod deponat.

Clauſula iſta, per quam 30 audientia denegatur, omni iuri aduerſari videtur, diuino, naturali, & humano: Diuino, vt in cap. Deus omnipotens. 2. quæſt. 1. Iuditiũ enim, & iuſtitia nunquam denegari debet Iſern. in cap. 1. in princ. de pace tenend. Naturali quoq; iuri reſiſtit, cum agendi poteſtas denegatur, vt in Clementina paſtoralis. §. cæterũ de re iud. Innoc. Bald. & Card. in cap. quæ in Eccleſiarum de conſtit. Humano iuri etiam ipſ. denegatio audientiæ contraria eſt l. reſcripta. C. de precibus imp. offer. & in l. quoties. C. eodem, ibi quod autem totius negotij cognitionem tollit, & vires principa

les negotij exhaurit. Quare partes iuſtitiam auferre, & audientiam denegare minimè valent, quia eſſet tollere ius naturale contra tex. in §. ſed naturalia quidem iura; Inſtituta de iur. nat. gent. & ciuil. Quinimo maximè aduerſatur ius Regium in lib. 4. titul. 72. vt non immerito hanc clauſulam, lege promulgata, relegandam eſſe á Regno exiſtimet doctor Cabedus vnus ex compillatoribus legum Regni deciſ. 37. nu. 2. lib. 1. vbi ob id contra eam ſæpiſſime diſpenſari in tribunali Palatij aſſerit. Licet in illo diplomate ab hoc Senatu iam ſcripto ſuper illius clauſulæ diſpenſatione in fauorem Ferdinandi Roderici Lobrego cũ Gaſpar de mercado noluerit Philippus Rex maximus ſe ſubſcribere dubitans de eius conceſſione, vt quia erat in præiuditium partis, vt in l. nec auus, C. de emancip. liber. anno 1594. Scriba Petro á Coſta. Nec enim par eſt, vt qui ex cauſa tranſactionis aliquid ab aduerſario recepit, ſi tranſactioni ex aliqua cauſa contra ueniat, aliter audiendus ſit, quam reddita ea quantitate, quæ ex cauſa tranſactionis ſibi præſtita eſt, ſi id pars aduerſa oppoſuerit. l. ſi diuerſa, ibi refuſa pecunia. C. de tranſact. l. cum te fundum. C. de pact. inter empt. Afflict. deciſ. 220. num. 4. l. ſi á te. C. de pac. inter. Quo circa hanc clauſulam vti iuſtam defendit Vallaſc. conſult. 85. 1. par. Et eam inueniſſe dicitur auus vxoris meæ Lupus Mendeſius inſignis I.C. ad euitandas lites. Atq; ita exinde illa eſt in vſu apud Luſitanos, & à tebellionibus in omnibus ferè inſtrumentis adeo apponi ſolita, vt licet partes de ea nihil dicant, adhuc tamen ex contrahentium voluntate expreſſa cenſeatur. l. quod ſi nolit. §. quia aſſidua. ff. de ædilict. edict. Euerard. loc. legal. cap. 63. Cotta in memorab. verb. Notarius Couar. in 2. par. rubr. num. 14. de teſtam. Tiraq. de conſtit. lim. 31 num. 7. Vnde

primo

primo licet clauſula nociua & quæ affert damnũ, & præiudicium parti, aliàs non cenſeatur comprehenſa in mandato cum libera, vt dixi lib. 1.cap.3.num.38. Tamen potuiſſe procuratorem per prædictam clauſulam dominum obligare, etiam ſi in mandato non fuiſſet expreſſa, declarauit Senatus in lite Comitis da Vidigueira cum Hector Mendes de Brito, Anno 1608. Scriba Marco do quintal, pro qua deciſione facit, quia procurator etiã ſimpliciter conſtitutus cenſetur habere mandatum ad ea faciendum, quæ ſunt de conſuetudine ita Bart. in l. vlt. in fin. princ. ff. de ijs quæ in fraud. cred. & in l. ſi procurator in princ. ff. de iure fiſci. per multa iura ab eo vtrobiq; allegata, Felin. in cap. ex literis col. 6. de fid. inſtrum. Rom. conſil. 114. col. 2. vbi alia quoq; ad hanc ſententiam pertinẽcia adducunt, Iaſſ. in l. 1. §. ſi procurator col. pen. ff. ſiquis ius dicent non obtemp. nam & procuratorem conſtitutũ ad fideiubendum, potuiſſe renuntiare beneficio de duobus reis, & beneficio de fideiuſſoribus defendit Bart. vbi ſup. Et conſtitutum ad vendendum potuiſſe poſſeſſionẽ transferre per clauſulã conſtituti tuetur Tiraq. de conſtit. 3. par. lim. 13. ex num. 3. facit etiam quod tradit Barbacia conſi. 58. lib. 4. vbi dicit, quod notarius cenſetur rogatus apponere clauſulas ex more regionis. Et quanuis ſint multa quæ ex iuris ſubtilitate in contrarium adduci poſſet, certè Senatus æquiſſimus æquiorem ſententiam ſecutus eſt, vt ſemper aliás ſolet facere, qui omnibus modis veritatem intendit reiectis ſubtilitatibus ſectari.

31 Secundò prædicta clauſula non ſolum operatur effectum contra perſonas in inſtrumento contẽtas, ſed etiã pro hæredibus, & contra hæredes, vt per Gam. deciſ. 369. Nec enim obligatio, & eius qualitas mutatur in perſona hæredum. l. 2. §. ex ijs. ff. de verb. oblig. nam qualis obli-

gatio fuit apud defunctum, talis eſſe debet apud eius hæredes. l. 2. §. incertam verſic. quanuis. ff. de prætor. ſtip. l. poſtulante. ff. ad Trebell. vbi Bart. in princ. ex hoc infert quod quemadmodum clauſula inſtrumenti quarentigij operatur effectum executionis contra defunctum, ita contra eius hæredes, communiter recipitur ex Iaſſ. in l. ſi deceſſerit. ff. qui ſatisdar. cog. Dec. in l. hæredem. ff. de reg. iur. Auend. in cc. prætorum. cap 10, num. 16. Ita tamen vt ſi vnus ex pluribus hæredibus contraueniat ille tantum pro rata hæreditariæ portionis ad depoſitum teneatur, vtí praxi ſæpiſſimè deciſum eſſe conſtat. Hoc tamen fallit ſi filius hæres patris velit infringere promiſſionem dotis factam genero tanquam in officioſſæ vltra tertiam bonorum, nam tunc audietur ſine depoſito, quia in hoc non agit, nec excipit vt hæres, ſed vt filius, quod ius filiationis ſeparatũ eſt à iure ſuccedendi, vt inquit Bartol. in l. is poteſt receptus á Iaſſ. ibi. num. 14. ff. acq. hæred. & ita practicari vidi.

Tertiò prædicta clauſula non ſolum in prima inſtantia, ſed in cauſa appellationis, & ſupplicationis ſuum effectũ ſortitur, nam ſi Reus non fuit auditus in prima inſtãtia propter prædictã clauſulam depoſitariam, & lata fuit ſententia, nec in ſecunda ſine depoſito admittetur, vt deciſum fuit in cauſa Frã ciſci de Barros cum Franciſco Tello, Scriba Bertolameo Mouro, Anno 1607. 32

Quartò prædicta clauſula habet effectũ, etiam ſi reus obijciat exceptionẽ litis pendentiæ, vt qui ipſe prius intentauit actionem ordinariã contra ſcripturam, virtute cuius poſtea actor egit ſummariè contra Reum, nam cum diuerſæ ſint actiones, & diuerſæ qualitatis. l. cũ quæritur cum ſequentibus, ibi alia res eſt. ff. de except. rei iud. Actio ſummaria impediri non debet, vt cenſuit Senatus 33

natus in lite Gim Mendes cum Marcos Luis, Scriba Chriſtophoro Ribeyro, Anno 1609. Nim alias daretur occaſio huic cautellæ ad impediendam actionem ſumariam, quam frequentari vidi in foro Caſtellæ, & fatetur Soares in l.poſt rem, declaratione l.regni. verſ.circa iudicem. num. 17. vide ſupra cap.3.num.13.

Quintò prædicta clauſula habet etiam effectum contra quemcunq; tertium rei poſſeſſorem, qui neq; contraxit, nec ſe obligauit, aduerſus quem tamen executiuè agitur pro ſolutione cenſus, nam idē iuditium debet eſſe de parte, quod de toto, & clauſulæ acceſſoriæ ſecuntur naturam ſui principalis, decidit Senatus in lite Didaci Pinto cum Petro Rodrigues bueno, Scriba Dominico de Chaues.

34 Sextò prædicta clauſula adeò ſuum effectum ſortitur, vt etiam ſi à Senatu Palatij ſuper ea diſpenſetur, ſi tamē in diſpenſatione nulla fiat mētio alterius clauſulæ, quæ etiam in inſtrumento apponi ſolet, qua contrahens promittit ſe prædictam diſpenſationem non impetraturū, nec ea vſurum etiam motuproprio conceſſa, adhuc prædicta clauſula habebit effectum, & talis diſpēſatio ſubreptitia cenſebitur, pro vt iudicauit Senatus in lite hæredum Pauli Gomes, Scriba Duardo Borges, quæ deciſio optimè fundatur ex Afflict. & alijs, quos circa ſimilem clauſulam citauimus ſupra lib.2.cap.4.num.78. in fine. verſ. dummodo tamen, & confirmatur ex notabili Ordin.lib.3.tit.37.§.3.

Cæterum prædicta clauſula in pluribus caſibus fallit, & in primis puto prædictam clauſulam reſtringendam eſſe ad ea dūtaxat, quæ 35 apparuerint ex eodē inſtrumento per fidem tabellionis contrahentem recepiſſe, nō vero procedere in depoſito confeſſionato, nec enim illud habet priuilegium veri depoſiti ſecundum Bald.conſil.

ſil.384.lib.1.Soc.conſil.142. lib.1.num.7. refert Tiraq.de retract. conuent. verſ. quod conſignare.§.4.gloſ.6.n.14. Et non ex alia cauſa, quam quia nihil conſtabat de recepto, credo à ſacro Senatu fuiſſe diſpenſatum de prædicta clauſula Iorgeo Mendes Vilhalobos cum Gaſpar da Sylua ad infringendum contractum ex ænormiſſima læſione, Anno 1584. Scriba Petro de Seixas, nam prædicta clauſula in vim pœnæ tunc videtur eſſe appoſita, vnde ſuccedit, quod pœna ex tranſactione promiſſa, non niſi lite iam definitiuè deciſa, peti poſſit, imo & ab eius ſolutione excuſatur, qui habuit iuſtam cauſam litigandi, vt in l.qui Romæ §.duo fratres vbi Paul.& Alex. num.5. ff. de verb. oblig. facit tex. vbi gloſ.in l.de rebus.ff de arbitris Molina lib.4. cap.9. numer.44.

36 Item & ſecundò ſi ſcriptura nõ eſt liquida, ac propterea debeat procedi per viã libelli, tũc pars audietur ſine depoſito in ijs, quæ non ſunt contra ſubſtantialia contractus, ſed tantum quo ad liquidationem, vt deciſum fuiſſe cõſtat á Senatu in cauſa Barbaræ da Sylua, Scriba Gaſpar de Carualho, Anno 1606. Pro qua ſententia facit, quia licet ſtatuto, vel lege prohibita ſit cõtra inſtrumentum exceptionis obiectio, cum hic contra inſtrumentum nihil opponatur, ſed aduerſus definitionẽ certæ ipſius contractus quantitatis, quæ ex ipſa ſcriptura certa nõ eſt, nõ obſtante præ dicta lege, & ſtatuto talis obiectio admittitur, vt expreſſim aſſeuerat Bald.in l.2.nu. 7. C. de executione rei iud. quem ſequitur Hypol. ſing. 168. fatetur Couarru. lib.2. var. cap. 11. num. 1. col. 5. verſ.primum ex ijs, & magis in terminis Cald. in l. ſi curatorem. verb.vel aduerſarij dolo. num 22. poſt princip.

Item & tertiò clauſula depoſitaria non habet locum in ijs, quæ extra obligationẽ principalem petuntur, nam 37

in illa ſcriptura in qua continebatur clauſula depoſitaria, itẽ & pœna contra impetrantem reſcriptum Palatij aduerſus prædictam clauſulam decreuit Senatus audiẽdum eſſe reum ſine depoſito ſuper pœna, in cauſa Domini Ioann. de Vilaverde cum Domino Hieronymo de Almeyda, Scriba Dominico Dias Murzelo, Anno 1607. non obſtante clauſula depoſitaria, quia non poterat de illa fieri extenſio ad pœnam ex tex. in l. doli clauſula. ff. de verb. oblig. Clement. 2. de procurat. l. ſi ſtipulatus. ff. de verb. oblig. Imol. in capit. ex literis extra, de iure patron. Et idem dico ſi petatur intereſſe propter moram, nec enim prædicta clauſula poteſt extendi ad caſum, de quo non loquitur ex reg. l. ſi vnus. §. ante, ibi in alia re. ff. de pactis, cum prædicta clauſula ſit odioſa iuxta regulã, quæ á iure de reg. iur. in 6.

38 Item & quartò non obſtante prædicta clauſula exceptio falſitatis admittetur, dummodo falſitas ſit contra ſubſtantialia inſtrumenti, ſecus vero ſi contra acceſſoria nempè contra hypothecam, vel pœnam, iuxta tex. in l. ſatis aperte iun. gloſ. verb. obijcitur. C. ad l. Cornel. de falſ. Iaſſ. in l. 4. §. condemnatum. num. 9. ff. de re iud. & dummodo incontinenti offeratur probatio falſitatis, argumento tex. in l. fin. C. ſi ex falſ. inſtrum. Abb. in cap. ſuſcitata de in integ. reſtit. vbi probat ex prædicta exceptione incontinenti probanda ſuſpendi executionem, Couar. in pract. cap. 16. num. 2. Nec enim dicitur inſtrumẽtum illud, quod eſt falſum, etiam ſi ſtatuto reiectæ ſint omnes exceptiones, Menoc. lib. 2. præſumpt. 48. Aſinius in praxi. § 31. cap. 50.

Item quintò exceptio nullitatis inſtrumenti, & obligationis admittetur non obſtãte prædicta clauſula, nam annullato contractu principali, cenſentur clauſulæ in eo contentæ annullatæ. gloſ. in 39

l. 3. §. 1. verb. fauiana. ff. ſi quid in fraud. patron. quam multum comendant plures auctores, quos refert Vallaſ. conſult. 85. num. 3. 1. par. & vltra eos illam valde notat Palat. in repetitione rubricæ. § 76. num. 6. Auiles in cc. prætorum, cap. 10. gloſ. verbo. execucion. num. 61. & firmat Bart. in l. diuus Trajanus. ff. de teſtam. milit. n. 1. & eſt ſimilis gloſ. quæ videtur idem ſentire in l. vendicantem. ff. de euiction. dum allegat tex. in l. quemadmodum. C. de agricol. & cenſit lib. 11. Ex quibus deducitur quod ſi non tenet cõtractus principalis, non incurritur pœna ex contrauentione, comendat Cæpola in caut. 131 Iaſſ. in l. certi condictio. §. ſi numos. num. 36. ff. ſi cert. pet. vbi Dec. col. 2. Pro qua ſententia expẽdi poteſt etiã tex. in Ordin. lib. 1. titul. 62. §. 49. & tex. in lib. 4. tit. 48. §. 1. ibi, *ou prometta pena algũa.* & ibi *todo ſera nenhũ*, nam vbi non tenet principalis diſpoſitio, nec tenent quæcunq; clauſæ in eo contentæ, ad quod etiam alias concordantias adducit Tiraquell. lib. de iur. conſtituti. limi. 7. nu. 24. Vnde in propoſito contra inſtrumentum quod eſt nullũ non obſtante clauſula depoſitaria audietur pars, dummodo ipſa nullitas appareat ex eodem inſtrumento, vt probat Vallaſc. vbi ſup. cui ſubſcribit Cabed. deciſ. 37. num. 4. lib. 1. & conſuluit Ruyn. in ſimili caſu conſ. 78. nu. 8. lib. 4.

40 Vnde ſi contractus ſit nullus, vt quia vſurarius, pro vt ſupradixi num. 29. audietur pars ſine depoſito, quicquid immeritò dubitet Vallaſc. vbi ſupra, & ſic cautè faciet debitor ſi agat de vſura coram Eccleſiaſtico, & petat inhibitoriam cum licentia tamen Senatus maximi, iuxta Ordin. lib. 2. tit. 14. Nam hoc caſu iudex laicus debet ſuperſedere per cap. tuam de ordin. cogn. quod contra Angel. in l. 4. §. condemnatum, quem refert ibi Alex. nu. 17. ff. de re iud. tenent plures

quos

quos refert Barboſa in l. Titia. num.49. ff.ſolut. matrimonio, Gaſpar Rodericus Gallecus de annu. reddit. q. 3. à num.122. cum ſequentibus, Gama deciſ.194. nu.2. Niſi fraudulenter quis mouerit litem nullitatis, vt per Innoc. in cap. cum in iure de officio delegat. Gutierres de iuram. confirm. cap.2. ex nu. 19. & 23. Idcirco pro ſiſtenda executione forte ex præſumpta fraude inhibitoriam huiuſmodi promulgari noluit Senatus maximus permittere in cauſa executiua Ferdinandi de Saldaña cum domina Felipa demello, Scriba Emanuele Fernandez Lamego, Anno 1608. & in cauſa Iorgei Rodriguez á Coſta cum domino Ludouico de Sylueira, anno 1609. Scriba Bertolameo Moro. Aliàs autem ab inhibente poterit ſupplicari ad iudicem coronæ, vt dixi in lib. 1. cap. 2. num.8.

41 Item & ſextò exceptio illa quod dies ſolutionis nondum ceſſit, admitti debet, nō obſtante prædicta clauſula, & ratio eſt quia actioni locus non eſt donec terminus ſoluendi durat, & non eſt elapſus. l. 1. C. de condict. ex lege, vbi Angel. l. ſi mandauero in princ. ff. mandat. l. cum qui calendis. ff. de verb. obligat. Secunda ratio eſt, quia licet hæc exceptio à Reo nō opponatur iudex ex officio poteſt creditorem repellere ante diem agentem ſi ex inſtrumēto ſibi conſtiterit diē nondum veniſſe ſecundum Bart. in l. lecta. col. 4. ff. ſi cert. pet. Tertia ratio eſt, quia ipſo iure non competit potentia agendi ante diem, iuxta tex. in l. 1. C. vt. actiones ab hæred. & contra hæred. quæ reſolutio vera erit niſi debitor ſuſpectus eſſet de fuga, vel alia iuſta cauſa interueniret, nam tunc antè diem agere poterit argum. tex. in l. quæſitum iun. gloſ. verb. quia intereſt. ff. de pignor. & in l. 17. tit. 13. par. 5. explicat Maſc. concluſ. 456. de probat. Soar. in l. poſt rem iud. lim. 7. num. 2.

42 Item ſeptimò, prædicta clauſula fallit, ſi ante aduentum diei perſona obligata intentet actionem ad reſcindendum contractum ratione ſimulationis: quanuis Cabed. areſt. 26. lib. 2. pag. 384. aliud exiſtimet ex eo, quia in effectu per iſtam actionē intendit obligatus impedire ſolutionem, & quod non licet per vnam viam, nec per aliam licere debebit l. oratio ff. de ſponſal. Quæ tamen opinio ſic generaliter intellecta vera non eſt, & aperte cōuincitur ex eo, quia ſi per exceptionem ſimulationis, vtquia illa exactis appareat, vel incontinenti probetur, poteſt quis impedire actionem, non obſtante prædicta clauſula, quia ſimulatio reddit contractum nullum ex Ordin. lib. 4. tit 71. ac propterea clauſula depoſitaria annullatur, pro vt dixi ſup. nu. 39. deducitur ex inde quod á fortiori agi poterit per libellum ad annullandum contractum ex ijs, quæ ſupra probaui cap. 21. num. 44. Neq; obſtat auctoritas Senatus relata á Cabed. vbi ſup. quia ibi tempore actionis iam aduenerat dies ſolutionis, quo caſu calumnia præſumebatur, & ideo rectè iudicauit Senatus reum non audiri, niſi facto depoſito, nam ſi tunc tollebatur exceptio, multo magis & actio. Sed pro eo quod dixi per exceptionem ſimulationis poſſe impediri actionem, non obſtante prædicta clauſula, videndus eſt Bald. in l. cum precibus poſt princip. C. de proba. vbi ait quod ſi ex ſtatuto nulla poſſit opponi exceptio aduerſus inſtrumentum, poteſt tamen opponi, quod eſt ſimulatum, & idem tenent complures, quos latiſſime refert Tiraq. de retract. linag. §. 1. gloſ. 2. num. 13. Nec obſtat ſi obijciatur, quod id faciens videtur allegare ſuam turpitudinem contra l. cum profitearis. C. de reuoc. donat. quia & huic obiectioni facilè reſpondetur, id minimè procedere cum allegatur ſimulatio, vt per Bart. in l. poſt contractum

tractum. col. 3. ff. de donat. Tiraq. vbi ſup. num. 16.

43 Item octauò, prædicta clauſula non habet locum ſi reus excipiat ex remedio. l. 2. C. de reſcind. vend. Nam eadem neceſſitate, qua ad vẽdendum peruenit venditor, videtur iſtam clauſulam adijcere, & ideò qua facilitate circunuenitur vendendo viliori pretio, circumuenitur in adiectione præd. clauſ. argum. l. doli mali. verſ. diuerſum, C. de nouat. vniuſcuiuſq; enim contractus initium ſpectandum eſt, & cauſa. l. ſi procuratorem dedero. ff. mandat. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. l. 3. C. ad Maced. Et quanuis Cabed. deciſ. 37. num. 5. lib. 1. variè in hoc caſu aſſeueret ſe vidiſſe in Senatu iudicari, modo ſic, modo non, & nihilominus affirmet frequentius deciſum fuiſſe prædictã clauſulam ſuum effectũ operari, & reum non eſſe audiẽdum, quia agit de reſcindendo, & non de annullando. Tamen prior ſententia verior eſt ex eo, quia ſi renunciatio. d. l. 2. nihil præſtat ex Regia conſtitutione. lib. 4. tit. 23. §. 9. quicquid aliud velit communis, quam reſoluit Couar. lib. 2. cap. 4. num. 1. Sequitur quod nec etiã prædicta clauſula præſtare debeat, nec per indirectum valeat contra regulam. l. Seius, & Augerius. ff. ad l. falcid.

Item nonò prædicta clauſula non habebit locum, ſi reus excipiat de læſione enormiſſima, cum eo caſu ex dolo præſumpto contractus ſit nullus. l. ſi ſuperſtite vbi gl. C. de dolo. nec. n. vlla renũtiatio illius valet, vti probatur in lib. 4. tit. 13. §. 9. tradit Couar. lib. 2. var. cap. 4. n. 5. Manoc. lib. 1. de arbitr. quæſtio. 71. num. 18. & ſimiliter nec iſta clauſula depoſitaria valere debet. In quam ſentẽtiam ſe inclinat Cabed. deciſ. 37. num. 5. lib. 1. & poſtea ita etiam iudicauit Senatus in cauſa domini Hieronymi d'Almeyda cum domino Ioanne de Noronha, Scriba Vicentio Ribeyro, 44

anno

Anno 1607. & in lite Auguſtini Franco, Anno 1609. Scriba Sebaſtiano Gonçalues de Lima.

45 Itẽ decimò prædicta clauſula non operatur effectum, vbi reus vtitur aliqua exceptione dilatoria, vt quia declinat forum iudicis, corã quo conuenitur ratione incompetentiæ, vel cum recuſat, vt optimè diſſerit Cabed. deciſ. 37. num. 6. 1. par. Imo licet contrahens renũtiauerit ſuo foro cum prædicta clauſula; tamen eius hæres minor intentare poterit declinatoriam, & remittẽdus erit prout decidit Senatus in lite Caterinæ de Moura cum hæredibus Gaſpar Mendes, Scriba Sebaſtiano Gonçalues de Lima, Anno 1607. Nec obſtat tex. in l. hæres abſens. ff. de iudit. quia non intelligitur de priuilegio clauſo in corpore iuris pro vt explicat ibi Bart. & cæteri communiter, & tradit Couar. pract. cap. 8. num. 4. vide ſupra cap. 21. num. 56.

46 Item prædicta clauſula non operatur effectum, donec in conuentione reciproca, & contractu reſpectiuo ex alterutra parte detur implemẽtum, vt actio oriatur, iuxta tex. in l. ex placito. C. de rerum permutatione, & ita iudicauit Senatus in lite Petri Gonçalues da Camarã cum Michaele Aluares, Scriba Hieronymo de Mendoça. Nam in contractu inominato facio vt facias ante implementum, etiam ſi actor præparetur ad faciendũ, poteſt pars altera pœnitere ex l. ſi pecuniam. ff. de condictione cauſa data, vbi Iaſſ. num. 6. & cum facti conditio ſit in eius fauorẽ, nil mirum ſi poſſit ante impletum factum, eirenũtiare ex l. pen. C. de pac. decidit ita ex ijs Senatus in lite Chriſtophori de Iranço cum Hoſpitali Regio, anno 1617. Scriba Simone de Lemos.

47 Item vndecimò prædicta clauſula non habet locum, quando extra perſonas de quibus directè loquitur inſtrumentum, tertius prætendat

tendat pro ſuo intereſſe, pone enim quod pro tali fundo promitto ſoluere centum, ex quibus 50. tibi dabo, & reliqua cuicunq; ea pertineant, & debeantur, proculdubio quoad te operabitur effectũ, quo ad alios non, & ita deciſum extat in litẽ Hieronymi Gomes, Scriba Marcos do Quintal. Et ratio eſt, quia alteri per alterum non quæritur obligatio. l. ſtipulatio iſta §. alteri. ff. de verb. oblig. l. ea quæ ciuiliter. ff. acquir. rerum domin. l. quæcunquè gerimus. ff. de act. & obligat. l. multum intereſt in fi. iun. gloſ. ibi, & Bald. C. ſi quis alteri, vel ſibi, & pro prædicta deciſ. eſt dictum Bald. in l. pro te. C. de dotis promiſſione, Soares in l. poſt rem. limit. 2. vbi hoc alijs rationibus confirmat. Contrarium tamen defendi poteſt ex ijs, quæ tradit Bart. in l. 1. in fin. ff. de ijs quæ in teſtam. delent. vide ſupra. num. 33. verſic. 5.

48 Item decimo tertiò prædicta clauſula ceſſat, ſi conuentus, eſt incarceratus, pro vt deciſum eſſe cõſtat ex decreto Senatus in lite Ioannis Rodrigues cũ Honofre Fernandes, Scriba Vicentio Ribeiro, Anno 1609. Sicut etiã ceſſat ſi Reus dedit pignora in executione, vt per Cabedũ deciſ. 37. 1. par. num. 3.

Item decimo quartò, prædicta clauſula fallit in minore, nam ille aduerſus prædictam clauſulam vti nociuã, pro vt oſtendimus ſup. nu. 30. reſtitui poterit. Nec enim remedium reſtitutionis vllo caſu cenſetur excluſum, vt obſeruat gl. fin. in l. poſtquã liti. C. de pactis. Barboſa in l. quia tale. num. 58. ff. ſolut. matrim. dixi ſup. cap. 21. nu. 70. Idq; ex alia ratione comprobari poteſt, nam quanuis is qui contendit tranſactionem ipſam impugnare, teneatur ſtatim actione propoſita pretium reſtituere. l. ſi diuerſa. C. de tranſact. nec aliter ſuper ea actione audiri poſſit, vt dixi ſup. num. 30. Tamen minor petens contractus reciſſionem non tenetur 49

netur vſq; ad finem litis pretium reſtituere, vt conſtat ex l.vnica.iun.glo. ibi,verb. debet reſtitui. C. de reputationibus, quod vt ſingulare notauit Molina lib.4.de primog.cap.9.num.44.

50 Item decimo quintò prædicta clauſula fallit, ſi debitor agat de nullitate contractus, antequam veniat tempus ſolutionis,quo erat obligatus prædictam ſolutionẽ deponere,vt ibi, *depoſitara o que eſtiuer deuendo por bem do dito contracto*: nam cum dies obligationis non veniſſet,ceſſat obligatio depoſiti; quia qualitas deponendi adiuncta verbo obligationis intelligitur ſecundum tempus obligationis iuxta regulam tex.in l.in delictis.§.ſi extraneus. ff.de noxal.l.Titius. ff. de milit.teſtam. Bart.in l.ex facto. col.1. ff.de hæred. inſtit. Et quanuis adhuc ex ijs noluerit Senatus grauaminis debitorem dominũ Franciſcum Lobo audire ſine depoſito, re tamen maturius conſiderata Senatus maximus per diploma Regium, eum audiri iuſſit abſq; depoſito, non obſtante prædictâ ſententia ſupremi Senatus in contrarium iam in eo caſu lata in lite præd. dom. Franciſci Lobo cum domina Luiſia Pereyra, Scriba Michaele Couceyro, Anno 1610.

Item decimo ſextò prædicta clauſula fallit in ceſſionario, in quem non tranſit ius & effectus prædictæ clauſulæ depoſitariæ, quæ fuerat cum primo creditore, vti cẽſuit Senatus in lite Iorgei Roderici à Coſta, Anno 1615. Scriba Ludouico Gomeſio de Barros. Quæ tamen deciſio difficultatem habet ex eo quia omne ius executionis, & executiuum, imo & clauſulam conſtituti,& ius arbitrij,veluti ſi quis aliquid mihi promiſit facere meo arbitrio,omnia hæc,& alia,cedi, & in ſingularem ſucceſſorẽ ſimpliciter tranſire reſoluit Tiraq.de retract. §.26. gl.3. num.22.31. & 33. Defendi tamen poteſt prædicta deciſio ex traditis ab Alex.in l.1. 51

§.vlt.

§. vlt. ff. nou. oper. nuntiat, vbi ſcribit illud ius cedi non poſſe, quod conceſſum eſt, habendo ſpetialem reſpectũ ad perſonam, & ante eum idem dicit Bald. in cap. de cætero poſt med. extra de re iud. & ideo ſi mulier cedat actionem ad repetendam dotem, is non habebit priuilegiũ tacitæ hypothecæ quod mulier habebat ſecundum Bald. in l. 1. col. 4. verſ. quærunt. C. de priuileg. dot. ſequitur Iaſſ. in l. cum fundus. §. 1. col. pen. ff. ſi cert. petat. in quo tamen vide Bart. in l. poſt dotem. col. vlt. ff. ſolut. matrimon.

52 Item decimoſeptimò fallit, ſi inſtrumentum ſit confectum poſt triginta annos, quo tẽpore omnis actio præſcribitur, imo quanuis aliqua impediant prædictam præſcriptionem, vt in Ordin. lib. 4. titul. 79. Adhuc tamen in via ordinaria abſq; depoſito Reus audiri debet, vt rectè deduci poteſt ex ijs quæ tradit Soares in l. poſt rem. lim. 6. & ex alijs ll. Caſtellæ, quas refert Couar. in reg. poſſeſſor. 2. par. §. 11.

§. 5.

De aſsignatione decem dierum.

HI decem dies aſſignantur in audientia per viam actus ſine aliquo libello ſecundum Bart. in l. intra. ff. de re iud. Rebuf. de liter. oblig. artic. 6. gloſ. 3. num. 5. Et in eis non ſolum tenetur debitor ſuas exceptiones allegare, ſed & probare, aliàs licet exceptiones ſint admiſſæ, Reus non excuſatur à cõdemnatione, & executione, non obſtante appellatione, vti apertiſſimè noſtra conſuetudine cauetur. Quod ſi impedimenta obiecta intra decem dies ſint recepta à Iudice ſine cõdemnatione (vti aliquando contigit) & illis pars aduerſa contrariauerit, & proceſſu concluſo nihilo minus condemnatio fuerit poſtea ſubſecuta, forte ex defectu probationis, vel ex alia cauſa, tunc appellatio admittitur, & executio ſiſtit; idq; praxi receptum eſt ex eo, 53

quia cum impedimenta, vel exceptiones recipiuntur abſque condemnatione, iam ſit via ordinaria. Et cum lex Regia de hoc caſu non diſpoſuerit, remanet ille in diſpoſitione iuris communis per ea quæ dixi lib. 1. c. 2. n. 16. Nec enim lex iſta, quæ loquitur de via ſumaria extendi debet vltra caſum, de quo loquitur, cum ſit exorbitans à iure communi, quo via ſumaria iſta non erat cognita, vt in l. minor 25. annis, cui fideicomiſſum. ff. de minor. & ita deciſum fuit á Senatu anno 1608. in cauſa Benedicti Pauli cum Antonio Cortes, Scriba Simone de Oliueyra.

54 Item hi decem dies ſunt peremptorij à iure conceſſi & pro forma aſſignantur, ita quod nulla ex cauſa abreuiari, vel prologari poſſunt Cabed. deciſ. 28. 1. par. quod procedit etiam ſi pars ſupplicauerit à Iudice aſſignante decendium, & fecerit petitionem grauaminis, decendium curret à die, qua iudex illud à principio præfinierit, vti deciſum fuiſſe teſtatur Cabed. deciſ. 30. nu. 2. 1. par. Quanuis aliud poſtea 55 iudicauerit Senatus in lite Gaſpar homem Cardoſo cũ Feliciano Coelho de Carualho anno 1608. Scriba Emanuele Gutierres, vt donec acta ſunt in Senatu cum petitione grauaminis decẽdiũ nõ currat. Nec item prædicti 56 decem dies iam incæpti ſuſpẽdi poſſunt per ingreſſum feriarum quia ſunt continui Bald. in l. 1. & vlt. C. de ferijs, & ita Senatus admiſit. Cæterum decendium non curret, ſi Scriba nõ miſit proceſſum procuratori rei conuenti ſecundum Cabed. deciſ. 28. 1. par. Nec ſi diſtributio nõ fiat, vel ſi mandatum actoris non appareat, vel ſi culpa Notarij non fuerint teſtes examinati, quia impedito nõ currit tempus argum. l. 1. §. dies autẽ. ff. quãdo appell. ſit l. vnic. ff. libell. dimiſ. vel ſi tempore luctus citatio fiat, vel ſi reus intentauit ex- 57 ceptionem declinatoriam fo

ri

ri, vel in competentiæ iudicis, quicquid Cabed. deciſ. 30.1.par.nam prius debet cõſtare de poteſtate iudicis.

58 Sed & illud opportunè quæri poteſt an ſi tranſacti ſint decem dies, Reus poſſit vti aliquo remedio? Et non nulli exiſtimarunt poſſe Reum ſuas exceptionesprobare per confeſſionem partis aduerſæ elapſo illo termino Vallaſc. de iur.emphy. quæſt.7.n.29. Nam & contra ſententiam tranſactam in rem iudicatã, & quæ exequitur, poteſt obiici de confeſſione actoris, vt per DD. quos ſupra retuli. cap.21. num.52. cum etiam elapſis decem diebus, poſſit actor compelli ad iurandum de calumnia vt per Soar. in l.poſt rem. verſ.ſed pulchrũ. fol.146.ff.de re iud.quicquid Auend.reſponſo 18.aliud velit, & probat Ordinat. lib. 3. tit. 43. §. 1. vbi in quacunq; parte poteſt actor compel-

59 li ad iurandum. Poteſt etiam ſimiliter reus elapſo decendio ſe defendere cum omnibus illis exceptionibus, quæ dictæ ſunt in §. præced. Nam licet non probetur plenè intra decem dies, ſufficit tamen allegare intra illum terminum, dummodo conſtet ex actis de iuſtitia illorum, vt reſoluit Soar. in l. poſt rem iud.2. par. declar. l.Regn. §. ſed pro euidentia. num. 49. & 50. Vel ſi exceptiones à iure inſint, & in iurè conſiſtãt, vt per Bart.in l.ſi vnus. §.pactus. 7.col.verſ.ſi vero apparet. ff. de pact. & in l.lecta.4. col. ff.ſi cert. petat. Ex quo infero quod etiam elapſo decendio poterit filius opponere exceptionem Macedoniani ſi agatur contra illum ex mutuo, & mulier exceptionem Velleani, nec eſt neceſſe probare aliquid infra decẽ dies, cum iſtæ ſint exceptiones iuris, ſi eſt notorium eſſe filium fam. de hoc videtur caſus notabilis in l. tametſi. ff.ad Maced. & quod per illum tenet Bald. in l. ſi filius fam 3.col. C.ad Maced. vbi dicit, quod iſta defenſio po- 60
teſt opponi poſt ſententiam, quinimo iudex, ex officio in-

R 2 ſu-

ſupradictis caſibus poterit repellere actorē abſq; eo quod á debitore requiratur, quia aduerſus agētem abſq; actione Iudex poteſt impartiri officiũ ſuũ ad vtilitatē priuatā ſecundum gloſ. in l. vbi pactum verb. pœna. C. de tranſact. communiter receptā ex Tiraqu. in l. ſi vnq; verb. reuertatur. num. 281. C. de reuoc. Rebuf. de liter. oblig. ar. 1. gloſ. 9. nu. 28. Pro qua ſententia facit & aliud fundamentum efficaciſſimum, nā licet tranſactis decemdiebus ex Ordin. reiectæ remaneāt omnes exceptiones, & non admittantur, illæ tamen opponi poterunt, quæ apparēt ex inſpectione inſtrumenti, aut ſententiæ, vt eſt verum Bald. axioma in l. ſi ex prædijs. C. de euiction. notauit gloſ. in l. 1. §. hoc interdictũ pertinet verſ. ſiue ſupremæ tabulæ verb. imperfectum. ff. de tab. exhib. Maſc. de probat. quæſt. 8. num. 18. lib. 1. Menoch. de adipiſcend. in 4. remed. num. 530. Nec item
61 illa exceptio præſumitur reiecta, quæ ineſt ex ſubiecta materia, ita Felin. & Dec. in cap. ex parte o 2. limit. 10. de officio deleg. & alios recenſet Affinius in praxi. §. 31. cap. 29. exemplum affertur in exceptione cedendarum actionum, quam fideiuſſor opponere poteſt contra creditorem, tametſi ſtatutum reijciat omnes exceptiones, ſic docuit Bald. in auth. præſenti. col. 1. verſ. quæro dicit ſtatutum. C. de fideiuſſor. quem ſequitur Rom. conſil. 344. num. 5. & alia exempla ponit Menoch. lib. 2. præſumpt. 48. num. 14. & 15. Nec item illa quæ reſpiſcit inhabilitatem perſonæ nunquam á ſtatuto cenſetur reiecta Menoch. ſup. num. 6. vbi cumulat alias exceptiones, quæ admitti debent non obſtante ſtatuto omnes exceptiones reijciente.

§. 6.

De quinquennio, quod debitori praſtari ſolet à maiori parte creditorũ.

VT huic beneficio locus eſſe poſſit, omnes 62
cre-

creditores citari debent etiam abſentes Bart. in l. reſcriptum. ff. de pact. vbi Iaſſ. dicit receptum. num. 4. vnde remiſſio per dolum conceſſa non nocet alijs Bart. in l. fin. num. 8. de appell. recip. Et licet ea creditoribus noceat etiam habentibus priui legium vt in d. l. reſcriptum.
63 Tamen creditori habenti fideiuſſorem non obeſt, quinimo fideiuſſor conueniri poteſt. l. ſi præcedente 58. §. Lutius Titius. ff. mandati quem tex. ſumme notat Matheſ. notab. 105. Greg. in l. 6. tit. fin. par. 5. & primò notandus eſt in eo quod exceptio, quæ prodeſt principali non prodeſt fideiuſſori contra. §. 1. Inſt. de replicat. l. exceptiones a 2. ff. de except. Secundo in eo quod habet in verſ. nec enim vt ſi creditor exegerit in ſolidum à fideiuſſore, non habet fideiuſſor actionem mandati contra debitorem in ſolidum, ſed pro rata
64 remiſſionis. Nec item in hoc caſu habet locum reg. l. idéq; 10. §. generaliter. ff. mandati vt conuento fideiuſſore, qui non poteſt vti aliqua exceptione reo competenti, poteſt reus eam proponere ſuſcipiendo iuditium pro fideiuſſore, docet gloſ. pen. in l. fideiuſſor. §. quædam. ff. mand. gloſ. fin. in l. ſi pro ea. C. eodem, eſt recepta ſententia ſecundum Hypolit. in rubr. de fideiuſſor. num. 328. Ang. in §. 1. num. 7. de fideiuſſor. Item prædicta conceſſio, & 65
remiſſio non nocet habenti debitum iuratum, vti ex pluribus reſoluit Gutierr. de iuram. confirm. 1. par. cap. 65. & pro cautela notauit Ferrar. cap. 55. Nec ei ſimiliter qui habet ſententiam, & fecit pignorationem, & executionem, vt decreuit Senatus in lite Iorgei Barreto, cum Iorgeo Roderico Luis, Scriba Dominico de Chaues, Anno 1613. Quanuis antea aliud viſum fuerit Senatui in lite Didaci Duarte cum Aluaro da Coſta, & Ioann. Laurentio, Scriba Marco do Quintal, Ann 1607. & nunc in lite Lupi Rodrigues, cum

Roderico Aluares, Anno 1617. Scriba Simone Soares. Nec etiam in cauſa depoſiti locum habet vt in l. ſi ventri §. in bonis. ff. de priuil. cred. l. 9. tit. 3. par. 5. in fin. l. procuratoris. §. planè. verſ. ſed ſi dedi. ff. de tribut. l. ſi quid tamen. C. qui potior. Nec etiã in cauſa furti argumẽto tex. in Ordinà. lib. 3. titu. 37. §. 6. Nec etiam, ei qui mutuas pecunias credidit, vel merces vendidit habita fide de pretio mercatori biduum, vel triduum ante decoctionem, quia ex breuitate temporis fraus dignoſcitur, & conſilium initum à decoctore præſumitur vt per Bart. & alios quos citat Tiraquel. de retract. §. 1. gloſ. 7. num. 76. nec enim decoctor, qui comittit dolum & fraudem, gaudet quinquenio. l. ſed ſi ex parte. §. interdum. verſ. quanquam ff. quod cum eo, facit Ordin. lib. 5. tit. 66. §. 2. Strach. de mercat. tit. de decoctoribus. 6. par. num. 20. Tiraq. in l. ſi vnquam. verb. bona. num. 5. C. de reuoc. donat. & ideo iſte creditor alijs præferetur, quia non cenſetur tranſtuliſſe dominium mercium, aut pecuniæ, Neguzant. de pignor. 2. memb. 5. par. nu. 9. in fin. Matienſ. in l. 7. gloſ. 5. num. 9. tit. 16. lib. 5. recopill. imo ſi extant, revendicare poterit. l. ſi ventri. §. in bonis. verſ. ſi tamen nummi. ff. de priuil. cred. Ordin. lib. 4. tit. 5. §. 2. & ita conſului.

66 Alio etiam remedio vti poteſt debitor inops incarceratus, qui non habet vnde ſe alat, vt petat ſibi à creditore alimenta præſtari, nã aliàs á carcere ſolui debet, vt ex praxi ſeruari teſtatur Vallaſ. conſil. 1. num. 8. Gama deciſ. 261. qui ampliat in perſona ceſſionarij, & notat etiã Cabed. deciſ. 83. 1. par. & ita eſſe de iure communi Imperatorum probat Matienſ. in l. 4 tit. 16. gloſ. 1. lib. 5. recop. licet Caſtellæ aliud ſit per il lam legem. Item amplia no- 67 tabiliter in praxi quod etiam ante ſententiam ceſſionis bonorum interim dum currit cauſa ſuper ceſſione, incarcerato

cerato alimenta à creditore præſtari iuſſit Senatus in lite Dominici Rodrigues cũ Petro Gonçalues, Scriba Niculao Pereira, Anno 1610. Limita ſi debitum deſcendat ex delicto, vt quia in eo dolum aut fraudem debitor cõmiſiſſet, aut crimen ſtelionatus, aut quia depoſitum negauit, aut eo fuit vſus contra deponentis volũtatem. l.qui depoſitum. C.depoſiti cap.1 eodem tit. idem de pignore. l.ſi pignore.ff.de furtis.

68 Sed & his etiã addes notabiliter vt quãuis debitor per ceſſionem, vel alijs modis, de quibus ſuprá creditoris exactionem effugere poſſit, tamen ſi ille filios diuites habeat, cautè á filijs debitum extorquere poteris, ſi dicas debitum in alimenta filiorũ fuiſſe conuerſum, tentauit Bart. in l. his ſolis. 49. ff.de condict.indeb. Roman.ſing. 213. Cæpol.caut.246. Iaſſ. in d.l. his ſolis, vbi pro hoc allegat tex.in l.ei qui, ad fin. ff. quod cum eo, & in dubio pater accipiens pecuniam, videtur accepiſſe pro familia, ideſt liberis nutriendis, Bart.in l.ſi filius ex num. 37. C. ad Macedon. Quod ſummè notandum eſt contra illos decoctores, qui hodie maioratum, vel hæreditatem aduentitiã doloſè faciunt cum ſuis conſanguineis in perſona filiorum conſtitui; nam quanuis illud tanquã in fraudem cõmiſſum reuocari nõ poſſit. l.qui autem.ff.quæ in fraud.cred.tamen hoc modo recte debitum recuperari poterit.

PRAXIS
DE ACTIONIBVS
ET QVÆ IN VNAQVAQVE EARVM DE STYLO REQVIRANtur, vt Actor concludat intentum, & quibus modis Reus illis per contrariũ reſpõdere & excipere poſſit.

LIB. IIII.

SVMMA EX HOC LIB. IIII.

Præfatio circa formulas actionum.

Cap. 1. De primo genere actionum, ideſt de action. perſonalibus à iure ciuili deſcendentibus.

§. 1. De conditione.

§. 2. De actione furtiua.

Cap. 2. De actionibus realibus à iure ciuili deſcendentibus.

§. 1. De rei vendicatione.

§. 2. De actione confeſſoria, & negatoria.

Cap. 3. De actionibus mixtis.

§. 1. De act. fam. erciſcun.

§. 2. De act. comun. diuid.

§. 3. De actione fin. reg.

Cap. 4. De ſecundo genere actionum, quæ olim prætoria vocabantur.

§. 1. De action. reuocatoria

§. 2. De act. Seruiana hypothecaria pignoratitia.

Cap. 5. De actionibus perſonalibus prætorijs.

§. 1. De cõſtituta pecunia, & de act. de peculio.

§. 2. De Inſtitutoria, & exercitoria actione.

Cap. 6. De tertio genere actionum prætoriarum quæ ad pœnam competunt.

Cap. 7. De action. præiuditialibus.

Cap. 8. De actionib' bonæ fidei.

§. 1.

§. 1. de act. ex empto.
§. 2. de euictionibus.
§. 3. de actione redhibito.
§. 4. de actione quanto minoris.
§. 5. de act. ex vend.
§. 6. de actionibus locati, & conducti.
§. 7. de actione pro ſocio.
§. 8. de actione depoſiti.
§. 9. de actione mutui.
§. 10. de actione cõmodati.
§. 11. de actione mandati.
§. 12. de actio. neg. geſtor.
§. 13. de actione tutelæ.
§. 14. de actione petit. hæred.
§. 15. de actione pro dote.
§. 16. de actione ex l. 2. C. de reſcindend.
Cap. 9. de actionibus arbitrarijs perſonalibus in rem ſcriptis.
§. 1. de actione quod metus cauſa.
§. 2. de actione ex dolo.
§. 3. de actione ad exhibẽdum.
Cap. 10. de Interdictis.
§. 1. de interdicto poſſeſſorio recuperandæ vnde vi.
§. 2. de interdicto retinendæ vti poſſidetis.
§. 3. de interdicto adipiſcendæ.
Cap. 11. de actionibus quæ ex maleficijs deſcendunt.
§. 1. de actione iniuriarũ ciuiliter intentata.
§. 2. de actione legis Aquiliæ.
§. 3. de actione noxali.

PRÆFATIO.

HOc verbũ, Actio, quid ſignificet, & quot ſint actionum genera, quæ ſpecies aut differentiæ cum alijs diſtinctionibus, ſcholis, cum ad eruditionẽ tyronum magis pertineant, libenter, & conſultò dimittimus, eſſet enim puerile in ijs principijs iuniorũ inhærere, cum parum nobis conducant ad praxim, & ideo tantùm de ijs, quæ magis in vſu

vſu frequentantur per ordinẽ Iuſtiniani, quatenus praxis requirit, breuiter nobis differendum erit. Nam licet formulæ actionum, quæolim erant de iure ciuili, ſint ſublatæ Pontificia, Cæſaria, & Regia Ordinatione l. 1. & 2. C. de formul. ſublat. cap. dilecti de iuditijs lib. 3. titul. 63. §. fin. & in l. 40. titul. 2. par. 3. Neceſſariæ tamẽ ſunt vtroq; iure, nullaq; inſtitutio omni iure quoad forenſes exercitationes frequentior excogi
2 tari poteſt. Nam ſine actione nemo hodie experitur in iuditio. l. ſi pupilli. §. videamus ff. de neg. geſt. cap. conſtitutis. 47. iun. gloſ. de electiõ. quanuis proprium actionis nomen in libello exprimi nulla totius iuris neceſſitate aſtringamur, vt in cap. fin. de libell. oblat. cap. 1. de mutuis petit Vallaſc. de iure emphyt. quæſt. 6. num. 9. Auen-
3 dan. reſponſo 1. Quò ſit vt licet nomen actionis non ſit neceſſarium exprimere, nec item attendatur an ſit inepte actio propoſita, tamen factũ aptè & purè proponi debet, & ita in praxi vtroquè foro obſeruatur, quia inutilis expreſſio actionis non debet nocere facto verè & ſimpliciter propoſito, & id apud omnia tribunalia iam vbiq; terrarũ cuſtoditur, nec quidem ex ineptitudine actionis cauſa vitiatur Bart. in l. 1. num. 18. ff. de edend. communis ſecundum Iaſſ. nu. 3. Rip. num. 9. Bolonet. 4. in l. edita. C. de edend. Abb. nu. 19. Felin. 11. in d. cap. dilecti Marant. de ordin. iud. 6. par. cap. de ſententia. num. 69.

Ex qua reſolutione primò infertur intellectus ad l. 1. §. ſi autẽ ex locato. ff. ſi mẽſor, nam ideo ibi cauſa vitiatur, quia ineptitudo conſiſtebat in ipſius facti propoſitione, & ita ſignificant illa verba, ibi intentionem non tenere. Et infertur etiã ad tex. in l. vnica. verſ. eodemq; modo. C. de rei vxoriæ action. vbi ſi facto rectè propoſito actiones conuertantur, non nocebit iuxta ſuperiorem traditionem. Quo ſit falſum eſſe 4

quod

quod vulgò circunfertur ibi dotis cauſa illud ſingulare fore, conſtat enim ex ſuperioribus ſtricta diſputandi ratione poſt Theodoſium in l.2.C.de formul.ſubla.ita ob ſeruandum eſſe.Infertur etiã inde intellectus ad tex. in c. examinata de iuditijs,vbi nõ actionis nomine, ſed in facti propoſitione ineptitudo cõ ſiſtit, cum enim rei vendica tionis proprium ſit agentem eſſe dominum,& aduerſariũ poſſidere. l.officium, & l. in rem.23.l.is qui deſtinauit 24 l.qui petitorio.36.ff.de rei vẽ dicat. In d. cap. examinata agens rei vendicatione propoſuit ſe poſſidere, ex qua ineptitudine in inſtantia cõ
5 dẽnatur. Infertur etiam ad tex.in cap.cum dilecti de em ptione,& vendit.vbi canoni ci ineptè propoſuerunt ven ditionem nullam fuiſſe,cum proponere deberẽt pretium eſſe ſupplendum, vel contra ctum reſcindendum ex reme dio.l.2. C.de reſcind. vend. Ideoq; vitiatur inſtantia iure illis reſeruato. gloſ.ibi, & Beroius.nu.33. in d.cap.examinata.Vnde ex ijs facilè cõ ſequitur quàm ſit tamen neceſſarium proponere hìc ea, quæ aptum ex facto reddant libellum in vnaquaq; actione, & ideo de ijs requiſitis, quibus factum rectè proponatur, nobis agendum erit.

C A P. I.

De actionibus perſonalibus à iure ciuili deſcendentibus.

§.1.

De Condictione, ideſt de actione condictitia.

Appellatione huius actionis perſonalis continetur omnis condictio,per quam ex omni cauſa, contractuvè certũ quid petitur. l. certi condictio.ff.ſi cert.pet.In cuius libello requiritur cauſam pro poni,vt in l. & an eadem. §. actiones.ff.de except. rei iudi.ex qua.A. cõcludat reum condemnari ad dandum,vel 1
ad

2 ad aliquid faciendum; oportet enim vt ſicut partes conuenerunt, eorum placita ſeruentur. l. 1. l. iuris gentium. §. prætor ait. ff. de pact. & ob id contractus ex conuentione legem accipiunt. l. 1. §. ſi conueniat. ff. depoſiti, & ſic paſſim lex appellari ſolet. l. legem. C. de donat. l. ea lege. C. de cond. cauſ. dat. & non poſſunt partes ab illis poſtea reſilere. l. ſicut. C. de act. & obligat. l. in commodato. §. ſicut. ff. comodat. l. 1. C. quãdo liceat ab emptione diſce-
3 dere. Per contrarium autem Reus articulare poterit de modo non adimpleto in forma, qua conuenerat inter partes; nec enim antea oritur actio, vt dixi lib. 3. cap. 22 num. 46. Vel quia creditor ſciens debitori ſoluiſſet aliquod debitum citra compẽſationem concurrẽtibus alijs indicijs, & coniecturis, præſumitur enim ſolutio, Crauetta conſil. 129. num. 9. Secus ſi aliæ coniecturæ non concurrant ita Bartol. in l. ſi quidem. num. 1. C. de tranſactiõn. vbi Bald. & Salicet. Item in hac actione per quã quid faciendũ petitur, Reus excipere poteſt, quod caſus ſuperuenit per quem factum fieri non potuit vt in l. 2. §. ſi quis iuditio, & in l. fin. ff. ſi quis caut. ſentit Bart. in l. ſtipulationes nõ diuiduntur. n. 44. ff. de verb.

Item & appellatione huius actionis cõtinetur condi- 4
ctio ſine cauſa, vt quia promiſſum vel datum ob cauſam reuertatur ad non cauſam. l. 1. in fin. ff. de condict. cauſ. data, & ſic intelligenda eſt deciſio Cabed. areſt. 27. 2. par. nam ſi quis timore gabellæ ſoluendæ in chancellaria ante decendium debitũ cõfiteatur, aut quia nõ habet ſummã petitã ad deponendũ ex vi clauſulæ depoſitariæ, ſi nequo non auditur, illud ſoluat, per cautellam conſuluit Vallaſc. conſi. 56. num. 6. ſolutum ex vi prædictæ ſententiæ, repeti poſſe per conditionem ſine cauſa, vt quia cauſa, propter quam ſoluit, redeat ad non cauſam, vtpo-

te probata, & delecta vſura, vel alio ſecundum Bart. in l. Iulianus verum debitorem. num. 12. & Iaſſ. nu 10. & 16. ff. de condict. indebit.

§. 2.

De actione furtiua.

COmpetit hæc actio nõ ſolum aduerſus furem, ſed etiam contra eius hæredem, tametſi rem ſubreptam non poſſideat. l. ſi pro fure. §. fin. ff. de condict. furt. Deinde quia etiam ſi res furto ſublata pereat ſine culpa furis competit ad æſtimationẽ quanti plurimi & ad fructus ex ea re perceptos, & percipiendos. l. in re furtiua. ff. de condict. furt. & per eam recuperat quis rem à tertio, qui emit nullo ei pretio reſtituto. l. 2. C. de furtis. Requiritur autem in hac actione non ſolum tempus apponi vt in l. libellorum. ff. de accuſat. ſed etiam æſtimationẽ rei furatæ ſecundum Bart. in l. pædius. §. diuus. ff. de incẽdio ruina, & naufr. imo & illud ſi clàm aut palam fuit furtum commiſſum per l. 1. iun. l. ſequenti. ff. de furtis.

Sed Reus excipere poteſt ex qualitate perſonæ quia honeſta, & ex crimine furti nũquam aliàs ſuſpecta vt per Accur. in l. in ciuile. verbo fuiſſe. C. de furtis. gloſ. in l. de minore. §. nam ex ſermone iun. tex. ibi cuius æſtimationis. ff. de quæſtion. Tiraq. de pœnis cauſ. 51. num. 130. & ſequenti.

CAP. II.

De actionibus realibus à iure ciuili deſcendentibus.

§. 1.

De actione rei vendicationis.

IN hac actione duo copulatiuè neceſſario articulari ac probari debent, in quorum altero ſi deficiat. A. ſuccumbet. Primũ eſt vt articuletur & probetur reum poſſidere pro vt dixi in præfatione. num. 4. ad fin. vel dolo deſijſſe poſſidere, l. quod ſi de dolo. ff. de

rei

rei vendicat.l.30.tit.2. par.3. Secundum eſt, vt articulum faciat & probet ſe eſſe dominum, vel quaſi, alioquin non vincet. l. doce ancillam. C. de rei vẽdicat.l.in rem actio ff.eodem.docuit Paul.in l.& non tantum. ff. de petit. hæred. latè Bertrand. conſi.85.
2 num.5.vol.7. Fallit tamen ſi agatur rei vendicatione contra violentum poſſeſſorem, quia A.excuſabitur á probatione dominij probata violẽtia poſſeſſoris, vti colligitur ex Bart.in l.naturaliter. §.nihil commune poſt num. 17. verſ. ſed huic videtur obſtare.ff.acq.poſſeſ. Maſc.conc.
3 537.num.10. Secundo fallit ſi agatur hypothecaria ad vindicandũ á tertio, non enim poteſt referri quæſtio dominij, ſed ſatis eſt articulare rem in bonis eſſe debitoris tempore obligationis vt di-
4 xi infra cap.4.num.11. Tertiò fallit in publiciana, quæ ad reuendicandum competit habenti á non domino ex iuſto titulo rem nõ dum vſucaptam, ſi eius poſſeſſionem aliquo modo amiſit.l.1.ff.de public. in rem act. §. namq; ſi cui Inſt.de action. Quartò fallit in petitione hæreditatis, quando hæres bona defũcti á quocunq; poſſeſſore reuendicare intẽdit, nec enim ei opus eſt dominium probare, ſed tantum defuncti poſſeſſionem vt dixi infra cap. 8.num.53.

Cæterum Reus contra libellum actoris præſcriptione ſe tueri poterit, vel excipiet ſe tenere & poſſidere nomine alicuius, qui ſe offerat liti, tunc enim rei vẽdicatio ceſſat contra detentatorẽ. l. 1. C. vbi in rem actio. cap. quoniam frequenter. §. quod ſi ſuper rebus vt litè non conteſtat. Couar.pract. cap.8. nu.2. Sed ſi appareat reum pro ſe tenere, priuatur poſſeſſione, & omni iure, Bald.in l. 1. C. de iis qui potent.nom.titul. prædijs affig. Ordin. lib.3.titul.39.§.1.tex. notab.in l.fin.ff.de rei vend. 5

6 Item rei vendicatio competit mulieri pro parte fundi, quam maritus vendidit,

vel

vel donauit ſine eius conſenſu Ordin.lib.4.titul.48. Sed ex aduerſo Reus excipere poteſt,ſi ipſa mulier per mortẽ mariti totum fundum lucrata eſt argumento tex.notab. in l. cum vir.42. ff. de vſucap.iun.gloſ.ibi verb.ſi tota. facit etiam tex. in l. fundum dotalem. ff. de fund. dotal. tradit Barboſa in l. 1. 5. par. num.18. ff.ſolut. matrimon. Boer.deciſ.23.num.13. Nec obſtat quod propria perſona quæ alienauit,poterat etiã reuendicare, & venire contra factũ proprium, vt quia ſit contra prohibitionem legis,ita Bart.in l. poſt contractum num.4. ff. de donat. & eo mortuo eius hæres Gabr. lib. 6.de reg.iur.concluſ.11. num.31. Afflict. deciſ. 240. nu.8 Quia reſpõdetur quod cum illa reiuendicatio intentari non poſſet ſine conſenſu hæredum coniugis ex prædicta Ordin.in §.3. & illa ſit hæres mariti in illo fundo propter legẽ, ex qua lucratur dimidietatem bonorum acquiſitorum mortuo viro, nihil mirum ſi repellatur exceptione iuxta d.l. cum vir. & id ipſum confirmatur exẽplo, quod ponit idem I. C. Papin. in d.l.cum vir in fin. de alienatione rei furtiuæ,cuius dominium non tranſit in emptorem, & dominus poteſt reuendicare, & tamen ille qui nülliter vendidit ſi ſuccedat domino, iam non poteſt reuendicare, quanuis á principio venditio fuiſſet nulla,ſic eodem modo quanuis maritus alienaſſet nulliter in præiuditium vxoris, quia tamen illa ſucceſſit marito, ſi agat rei vendicatione,exceptione repelletur,ita in fortioribus terminis iudicatum extat in lite Emanuelis Soares cũ Eleonora Correa, Scriba Bernaldin da Coſta. Nam quanuis cum dominus ſuccedit venditori, non poſſit emptor contra illum agere ad confirmationem nullæ venditionis, tamen ille ſi agat contra emptorem, poterit exceptione repelli, vt in l. cum à matre. C. de rei vendicat. l.venditori. C. de reb.

reb.alien.non alien.l.1. ff.de except. rei vend. & tradit. Scilicet vſq; ad quantitatem quæ ſibi remanſit, gloſ.mag. in l. ſcimus. §. in computatione.C.de iure deliber. tradit Bart.in d. l. cum vir. nu. 14. & facit etiam tex. in l. ſi ab eo. C. de liberal. cauſ. & ſic iſta eſt notab.limitatio ad conſuetudinem noſtram de qua ſupra.

§. 2.

De actione confeſſoria, & negatoria.

IN hac actione, quæ non ſo-
7 lum competit pro ſeruitute, vt in §. æque ſragat. Inſti.de act. Sed etiam pro alijs iuribus in corporalibus veluti ſi A. impediatur iurè eligendi, decimandi, vel præſentandi ſecundum gloſ. in cap. cum Eccleſia de cauſ. poſſeſſ.& propriet.Requiritur vt A. dicat ſe eſſe dominum, vel quaſi, aut habere ius in re.l.ei qui. ff.de ſeruit. l.creditor.ff.nou.oper. & itẽ
8 ſe eſſe in quaſi poſſeſſione, & vſu ſeruitutis de ſcientia, & patiẽtia aduerſarij, vt cautè notauit Bart. in l. 2. nu.9. C.de ſeruit. & aqua, Couar. in cap. poſſeſſor. in initio. 2.par. num. 8. verſ. ſed præter hæc,& multis confirmat Maſc.concl.122.num.38.de probat. & item ab aduerſario impediri iuxta l. ſi quis diuturno. §. fin. ff. ſi ſeruit. vend. Reus excipere poteſt 9
contra Actorẽ de defectu tituli, quia illa quaſi poſſeſſio non releuat ab onere probandi ſeruitutem deberi vt voluit Alex. poſt Bartol. in l. ſi prius. ff. nou. oper. ſequitur Gabriel conſi.145. Alciat.de præſ.reg.2.præſumpt.1.n.2. Vel obijciet quod iurè ami- 10
citiæ, & familiaritatis actor fuerit prædic.ſeruitute vſus, quia tunc nunquam præſcribitur. l. vlt. ff. quemadmod. ſeruit.amitt. l. qui iure. ff. acquir. poſſeſſione, Cæpol. de ſeruit.vrb.cap.20.Vel ex defectu bonæ fidei quæ in incorporalibus non præſumitur,niſi probetur Bald.in l. 2. num.10. C.de ſeruit. & aqu. Maſc.de prob. concl. 1220. num. 15. Vel quia eo inuito,

& non patiente prædicta ſeruitute vſus fuerit, quod quidem ita eſſe præſumitur, quoties A. patientiam rei, & ſcientiam non probauerit; nam illa loco poſſeſſionis habetur, ſinè qua vſucapio nō procedit. l. ſine poſſeſſione. ff. de vſucap. Bart. in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de itin. actuq; priu. Niſi dicatur ſe prædicta ſeruitute vſum fuiſſe tempore immemoriali. ex gloſ. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. aqu. quot. & æſtiu. quæ eſt communis ex multis quos refert Tiraq. de nob. cap. 14. num. 4. Gabriel. in comun. concl. 1. num. 61. tit. de præſcrip. lib. 5. Maſcard. vbi ſup. num. 41.

12 In actione negatoria requiritur articulare rem, pro qua agitur eſſe liberā ſaltim reſpectu aduerſarij, & ſufficit allegare, licet non probetur. l. ſicuti. §. ſi quæratur. ff. ſi ſeruit. vend. quia res præſumitur libera. l. ſi altius. C. de ſeruit. & aqua. Item requiritur quod dicat aduerſarium perturbare, & inquietare eum ratione ſeruitutis ſibi non debitæ. l. ſiquis diuturno. §. fin. ff. ſi ſeruit. vend. Nam ſi ex alia cauſa perturbaretur tūc daretur contra reum actio in iuriarū, vel interdictum vnde vi, vel vti poſſidetis, vt per glo. in l. apud Trebatium §. idem. ff. aqu. plu. ar.

CAP. III.

De Actionibus mixtis.

§. 1.

De Action. famil. erciſcund.

1 Actio fam. erciſcundæ, idem eſt quod actio de hæreditate diuidenda, nomen enim (familiā) licet varias in iure habeat ſignificationes ſecundū Bertrand. conſil. 32. lib. 2. ex quibus octo poſuit Vlpian. in l. pronuntiatio. §. familiæ. ff. de verbor. ſignificatione. hic tamen pro ſubſtantia defuncti, & rebus hæreditarijs accipitur, vt in l. fin. verſic. ſubſtantiam. C. de verborum ſignificatio. Et erciſco idem

eſt quod, diuido, eſtq; actio iſta bonæ fidei, vt in §. actio uũ. de act. atq; ideò in ea Iudex habet facultatem ex bono, & æquo. l. item labeo. §. 1. ff. famil. ercisc. §. ſi familiæ Inſt. de officio iud. Nam ſi res ſit indiuidua, vel indiuiſibilis, vni res tota adiudicatur per æſtimationem, qui partẽ cohæredi in pretio reſtituet l. 1. & ibi gloſ. l. ad officium. C. communi diuid. l. ſi familiæ. ff. fam. ereiſc. §. pen. Inſtit. de officio iud. Quod arbiter faciet, quando alter ex cohæredibus habet maiorem partem, vt in l. ſancimus. §. ne autem. C. de donat. quam ita intelligit gloſ. in l. vlt. C. comuniã delegat. Lucas de Pena in l. 2. col. 4. C. de exactor. lib. 12. & ita iudicauit Senatus in litè Catherinæ de Caruajal cum Chriſtophoro de Iranſo Scriba Emanuele Manhos, Anno 1607. & tenuit Vallaſ. de part. cap. 2. nu. 8. Pro quo etiam inducitur, quia portio maior debet ad ſe trahere minorem. l. quæritur. ff. de ſtat. hom. Quod tamen habet difficultatem ex Ordinat. lib. 4. titul. 96. §. 23. vbi lex aliud pro forma diſponit ſecundum Vallaſcum conſil. 53. num. 6. vbi etiam nu. 12. tenet ad hoc non eſſe attendendam maiorem alterius portionẽ, ſed vota, quæ erunt in capita, & non in ſtirpes. & idem voluit idem Vallaſ. de part. cap. 26. nu. 6. Cald. de nom. quæſt. 24. numer. 14. Sed ſi tres cohæredes fuerint æquales in partibus, illi, qui alterius votum habuerit, rem totam ad iudicandam fore cenſuit Senatus in lite Blaſij Cordeyro, Anno 1610. Scriba Michaele Rodrigues argumẽto tex. in l. duo ex tribus. verſ. 1. ff. de re iud. ſed ſi plures ſint, & omnium paritas fuerit, præferentur ſuffragia conſanguineorum extraneis vt in l. Imperator. ff. de pact. iux. 2. lect. gloſ. ibi, quam approbarunt Bart. Paul. Iaſſ. & alij,

3 Quod ſi hæreditas diuidatur inter extraneos, & conſanguineos, debet dari electio conſanguineis in ijs rebus, quas

quas conuenientius eſt remanere in familia, quam ad extraneos tranſire, puta in domibus, quæ ab antiquo ſunt illius familiæ, pro vt notabiliter ſcribit Florian. in l. 1. ad fin. ff. famil. erciſ. & voluit Franc. Aret. conſi. 157. viſis. col. 2. Et ſimiliter inter 4 fratres in re, quæ commodè diuidi non poteſt, præferetur cæteris maior natu, vt nuncupatim voluit Ceriel. de primog. lib. 2. quæſt. 4. in fin. Tiraq. de iur. primogen. quæſt. 60. in fine. Dando tamen partem alijs in æſtimatione, vt dixi, & ſi non habuerit vnde ſoluat, ſatisfaciet dando fructus per ſingulos annos in re illa pro rata pretij non ſoluti argumento tex. notab. in l. vltima. §. ſi per mulierem. ff. de fund. dotal. Ijs deficientibus ſorte lis dirimi videtur. l. ſi quæ. 5. ff. fam. erciſc. l. vlt. C. communia delegat. l. 2. C. quando, & quibus, Bart. in l. vnic. C. de ijs qui ſe de fer. lib. 10. cuius ſortis iuditium et ex ſacris literis probari aſſerit Tiraq. de iur. primogen. quæſt. 17. prima opinione. num. 2. & 10. Sed quando fiſcus diuidit cum alio, ille alter eliget ſecundum Bart. in l. dicitur. §. Senatus. ff. de iur. fiſci per iura quæ ibi allegat.

5 In hoc libello requiritur vt actor dicat ſe, reumq; eſſe hæredes ſiue ex teſtamento, ſiue abinteſtato. l. 2. ff. famil. erciſ. Gamma deciſ. 103. Vnde per contrarium obijci ſolet, negando actorem eſſe cohæredem, & filium teſtatoris, vt quia natus ſit poſt decem menſes à morte teſtatoris, ſicut modo contigit, nā eo caſu non cenſeri partum legitimum, nec admitti ad patris hæreditatē tenuit glo. in l. ſeptimo menſe. 1. ſchol. ff. de ſtat. hom. quem ſequitur Imol. in l. gallus. num. 9. Alex. 11. Iaſſ. 2. lectur. nu. 63. ff. de lib. & poſth. & communē teſtatur Aret. 5. col. poſt med. Oroſc. in d. l. ſeptimo. num. 6. pro quia eſt tex. expreſſus in l. inteſtato. §. fin. ff. de ſuis, & leg. hær. & hæc ſententia approbata eſt in ll.

4.tit.23.par.4. & multis cõfirmatur á Pineda de rebus Salomonis.cap.10. §.8.& 7. & à Tiraq. in l. ſi vnquam verb. ſuſceperit. num. 210. col.6. Contrarium tamen iudicauit Senatus in lite Caterinæ Mõteira, anno 1608. Scriba Marcos do Quintal, quæ ſententia & in reuiſorio iuditio fuit confirmata, & pro ea maximè vrget tex. in auth. de reſtit. & ea quæ parit.§.vnum.coll.4.per argumentum á contrario ſenſu ibi nondum enim perfecto anno, vndecimo menſe completo peperit, & quod ex medicorum ſententia refert Alciat.lib.3. paradoxor. cap.7. quanuis ad d. §. vnũ. Reſponderi poteſt ſecundũ Alex.vbi ſup. vel ſecundum Soc.ibi ex nu.4. vel ſecundũ Salomonium,& ad dicta medicorum dici poteſt, quod medici enumerant partum à die conceptionis,nos verò à die mortis defuncti.

6 Vel etiam ſi in hoc iuditio aliqui ex liberis dicant tertium hæreditatis iure prælegati ad ſe pertinere virtute teſtamenti, opponet reus teſtamentum non eſſe verũ, nam in illo elogio ab vtroq; coniuge ſubſcripto, quanuis inter liberos,quia tamen matris defunctæ ſubſcriptio nõ fuit iuſtificata, nec vllo teſtimonio munita, declarauit Senatus illud non valere in lite Iorgei Rodrigues, cum Hector Mẽdes de Brito, Scriba Emanuel Manhos, Anno 1617.Pro qua deciſione optimè induci poteſt tex. in l. diuus.ff. de teſtam.mili. verſic.cæterum,ibi alioquin.iuncto princip. illius legis, vbi quoquo modo teſtamentum à milite factum ratum habetur,quem tex. cum alijs ſingulariter refert Menoch. de arbitr.lib.2.cent.5.caſu 496. num 50.

Vel aliter excipere poteſt 7
reus dicens rem talem non eſſe diuidẽdam, vt quia ſunt fructus rei dotatæ, quæ iam non ſit in eius poteſtate iuxta Ordinat.lib.4.titu.97.ibi, *porque não os tendo.* Sed contrarium iudicauit Senatus in

lite

lite Ducis de Alcala, cum Comite de Lumiares, anno 1616. Scriba Antonio Falcaõ, ex eo quia illa res dotalis fuerat donata cum pacto de non alienando, quamuis ex principis gratia fieret alienabilis.

8 Item adhuc excipi poteſt ſi dicas officium publicum, quod pater ex beneficio principis filio renũciauerat, quãuis ſua pecunia illud in vita comparaſſet, non eſſe conferendum argumento tex. in Ordinat.lib.4.titul.97.§.12. & deciſum extat á Senatu in lite Coſme Fernandes cum Ioanne Rodrigues de Vargas, Scriba Ioanne de Palma anno 1572. & iterum in cauſa Emanuelis Fernandes cũ Lupo Ducha, Anno 1608. Scriba Belchior Correa. Cõtrarium tamen in ijſdem terminis iudicauit poſtea Senatus in lite Stephani da Mota cum Ines Antunes, Scriba Antonio de Freytas, Anno 1617. ex l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficioſ. iun. gloſ. ibi, Vallaſc. de partit. cap.13. ex num.70. & latè dixi in l. cum oportet. 4 par. C. de bon. quæ lib.

9 Partitione facta executio nõ retardatur nec etiam prætextu rationum reddendarũ de ijs quæ in adiudicatione incerta poſtea apparuerunt, vti decidit Senatus in lite Antonij Iorge cum Didaco Lopes Galuaõ, Scriba Vicentio de Pina, ann. 1617. Nec item ex reſtitutione iure minoris ſuſpendi poteſt, vt cẽſuit quoq; Senatus in lite das Freyras de Seuilha, com a Miſericordia deſta Cidade, anno 1610. Scriba Dominico da Mota. Ex defectu verò citationis partitio annul- 10 lari poteſt, vt in cauſa Simonis Achiole cum hæredibus Ferdinandi Fauela, Anno 1608. deciſum fuit á Senatu, Scriba Antonio Carualho, Velquia partitio ſit facta per coluſionem, vt in l. cum non iuſto. ff. de coluſ. detegend. l. 1. §. vtrum. verſic. quod ſi in lite. ff. ſi quid in fraud. patron. quæ tamen legitimè probanda erat, aliás

minimè reſcindetur, vt iudicauit Senatus in litè Leonel Cardoſo, cum Beatrice Pereyra, Anno 1597. Scriba Dominico Borges.

§.2.

De Actione communi diuidundo.

11 IN hac actione libellus planus eſt, & facilis reſponſio ab aduerſario, ſi neget actorem poſſidere, vel ſocium eſſe vt per Iaſſ.in §.quædam num.55.de action. Vel poterit reus actorem ſubmouere dicens rationem ſumptuum eſſe habendam, quos in cauſa communi defendenda impendit, & erogauit iuxta l.ex parte.ff.famil.erciſcund. facit tex.in l.1.§.vt autem. C. de bon. auct. Iud. poſſid.l.4. §.1. ff.fin. reg. Replicari tamen
12 poteſt actor illum rem ſuo ſolo nomine defendiſſe, & nihil amplius erogaſſe, quā quod propria eius cauſa poſtulabat; nec plus conſumpſiſſe quám pro ſe conſumpturus eſſet, & ideo non teneri adſumptus, vt docuit
13 expreſſe Bart. in d.l.ex parte num.2. vbi monuit per cautellā quid faciendum, vt ſocium obliget ad refactionē ſumptuum, nec huic ſententiæ contradicit Bald. in d.l. ex parte verſic. certè, & idē firmat Greg. in l. 41. tit. 28. par.3. gloſ. verbo *entregado.* verſic. ſed quid ſi poſſeſſor, Garcia de expenſis. cap. 7. num.22.& cap.19.nu.7.

§.3.

De Actione finium regundorum.

IN hoc libello quando agitur ad conſtitutionem ter 14
minorum, vel reparationem antiquorum, quoniam confinia ſunt mutata, & ad alios nouos dominos prædia vicina peruenerunt, aduocatus articulum faciet, quod fundus olim poſitus iuxta confines tales, & fundus qui hodie eſt poſitus iuſta tales, eſt idem fundus, nam hoc probato habebit intētum, vt monuit Bart. in l. demonſtratio falſa in fin. num. 20. ff. de cond. & dem. Felin. in cap. cum cauſam. num.12. verſi. 3.ſcias extra de probat. deinde

de articulum faciet ſcilicet confines probari poſſe per famam, & per teſtes, vt docuit Hieronymus de Monte in tractatu de finibus reg.
15 cap.47.num.8. Repulſari autem poteſt prædicta actio ex præſcriptione iuxta tex. in cap.ex literis de probat.cap. quia indicante de præſcript. & iudicatum fuit à Senatu Caſtellæ in cauſa Comitis de Caſarubios cum ciuitate Segouienſi.

CAP. IIII.

De ſecundò genere actionum quæ olim prætoria vocabantur.

§.1.

De Actione reuocatoria.

1 Alienatio alia eſt imaginaria, quæ ſimulatè fit, alia quæ fit in fraudem, nam prior eſt ipſo iure nulla. l.nuda. ff.de contrahend.empt.l.emptor.iun. glo.1.ff.de aqua.pluu.arcen.
2 Ordin.lib.4.tit.71. Nec iuramento talis alienatio confirmatur. gloſ. in l.3. C. plus valer. quod agitur, quam dicit communiter receptam, Alciat. in cap. cum contingat de iure iurand. Poſterior 3
vero alienatio, quæ in fraudem fit, valida eſt mero iure, ideoq; per actionem reuocatoriam reſcinditur, quæ actio triplex eſt Pauliana, Clauiſiana, & Fabiana, prima eſt iſta de qua hic agimus, aliæ vero duæ actiones competunt patronis ad reuocãdas res alienatas à libertis ſuis in fraudem eorum, vt in titulo. ff. ſi quid in fraudem patroni. Et præter ſupradicta alijs 4
etiã modis alienatio fit fraudulenter, vt quando in fraudem filij arrogati.l.fin.§.vlt. ff. ſi quid in fraud. patroni. Et in fraudem fiſci, vt in l. poſt contractum, & ibi Bart. ff.de donat. Anton. Gom. 3. tom.cap.14.nu.4. Et in fraudem filiorum, vt in l.1. C.de inofficioſ.dot.& in l.1. C.de inofficioſ. donat. tradit Couar.in cap. Raynutius. §.10. num. 7. de teſtam. Palat. in

cap.per veſtras.not.3.§.22. num.14. Tiraq.in l.ſi vnquã verbo donatione largitus. num.9.

5 Requiritur primò articulare debitum (quia de illo conſtare debet vt per gloſ. verbo creditores.in §.item ſi quis in fraudem de act.) Itẽ & participationem fraudis emptoris, vt in l. ait prætor. ff. quæ in fraud. quæ etiam præſumitur ex multis, quæ tradit Bart.in l.poſt contra-
6 ctum.ff de donat. Item & factam fuiſſe prius excuſſionẽ in bonis debitoris, vt in l.1. & l. penult. C. de ijs quæ in fraud.cred.Item & eius fraudem, quæ facile præſumitur in alienante eo ipſo,quo ſcit ſe habere creditores, & eius bona non ſufficere ad ſolutionem Bart.in l.ſi priuſquã. ex nu.10. C.de iur. fiſci. lib. 10. Maſc. de probat. concl.
7 815. à num. 21. Per contrarium poteſt huic libello reus excipere ex eo, quia poſt annum à tempore venditionis bonorum actor egiſſet, vt in l.1. & in l.qui autem. §. fin. & in l.ait prætor.§.annus.ff. quæ in fraud.cred. Vel quia poſt factam vẽditionẽ actor debitori credidiſſet, vt in l. ait prætor. §.1. verſic. cæterum.ff.quæ in fraud. Vel ex- 8
cipiet dicendo ſe rem tenere â debitore iure pignoris,quæ olim fuerat ei hypothecata, vt in l.illud, & in l. cum vetus. ff. quæ in fraud. credit. Vel debitorem tempore venditionis, & donationis plura alia habuiſſe bona, & poſſediſſe, ex quibus creditori ſatisfacere poſſet, vti deciſum extat à Senatu in lite Chriſtophori de Iranço cũ Ioanne Vaz de Naue, Scriba Franciſco d'Azeuedo, anno 1617. Nam vt fraus præſumatur requiritur omnia bona eſſe alienata, & nihil apud debitorem remanſiſſe. l.omnes. §.Lutius. ff.quæ in 9
fraud.cred. Strach. de decoctoribus 3.par.num. 29. l.7. tit.15.p.5.& ibi gl.2. & 3.

§ 2.

De Actione ſeruiana hypothecaria.

Hy-

Hypotheca propriè dicitur, quando ſolo con ſenſu partium contrahitur abſq; traditione, & ad res immobiles ſpectat, & ex ea oritur actio hypothecaria, quæ quaſi ſeruiana dicitur; hypotheca vero tacita cõtra hitur legis fictione in rebus inuectis, & illatis in fundo, vel domo pro mercede, vel penſione, & idem in fructibus fundi locati. l. in prædijs ff. in quibus cauſ. pign. vel Hypo. tacit. contr. l. quauis. C. eodem. nam poteſt domi nus fundi fructus retinere pro penſione, & prohibere ne Colonus exportet Bald. in l. æde. C. locat. col. 1. Nec conductor facit fructus ſuos niſi ſoluta penſione Bald. in l. 2. C. de rerum permut. Cæpol. caut. 124. num. 2. Neguſan. de pignor. 4. par. memb. vn. nu. 33. Couar. lib. 1. var. cap. 7. num. 3. qui ex eo infe runt ad id quod dixi lib. 3. cap. 21. num. 61.

10 Requiritur primò in hoc libello vt actor doceat de iu re ſuo, ideſt ſe eſſe verum cre ditorem, Marant. in pract. pag. 112. num. 5. verſ. ſed ſi loquimur, Menoch. multis exemplis id planum facit de adipiſcend. rem 3. quæſt. 29. à num. 160. Nec ſufficit in iſto caſu, illud probari per confeſſionem debitoris prin cipalis quando agitur contra tertium, vt tenuit Ioan. Fab. in §. Item Seruiana. 4. col. de act. quæ ſententia fun dari poteſt ex ijs quæ dixi lib. 3. cap. 21. num. 63. Secun 11
dò requiritur vt articuletur, & probetur debitorem tempore obligationis aliquando poſſediſſe bona, quæ prætendũtur obligata, ſic ſenſit Accur. in l. rem alienam. verbo pignoratitia in fin. ff. de pignor. act. Bart. in l. cum res. num. 5. C. ſi res aliena pign. dat. ſit Afflict. deciſ. 183. n. 6. Neguzant. de pign. 3 memb. 8. par. principal. num. 6. Cõtrarium vero ſcilicet quod ſit neceſſe probare debitorẽ fuiſſe dominum tẽpore obli gationis, tenuit idem Accur. ſibimet contrarius in d. §. item Seruiana, verb. quaſi. &

Bart.

Bart.in l.rem alienam.col.2. num.6.ff.de pignor. actione ſequitur Roland. conſil. 14. num. 6. vol.1. Prima tamen ſententia verior eſt, & magis communiter recepta ſecundum Andr. Gayl. lib. 2. pract. obſeru. 27. & de ſtylo Curiæ Delphinatus obſeruari aſſerit Guid. Pap. quæſt. 432.num.5.reſoluit Maſcar. concl.457. & concluſ. 870. num.5.

22 Per contrariū poteſt reus huic libello ex multis excipere. Primò de excuſſione non facta in bonis ipſius debitoris principalis, & eius fideiuſſoris, & minus idoneis repertis iuxta tex. in authen.hoc ſi debitor.C.de pignor. & in auth.ſed hodie. C.de act. & oblig. Ordinat. lib. 4. tit. 3. adeo vt excuſſio fieri debeat citato illo tertio poſſeſſore ſecundum Iaſſ. in §. Item ſi quis in fraudem. num.84.& ibi Gomes. num. 38. de act. Bart. in l. decem. 116. ff.de verb.oblig. & deciſum fuit Caſtellæ in cauſa Simonis manſo, Scriba Petro Enriques, & tenuit idem Iaſſ.in l. is apud quem.num. 23.C.de edend. Maſcar.concluſ. 707. Sed & huic obiectioni replicari poteſt ſi ſit notorium principalem non eſſe ſoluendo.gl.in l.fin. ff.ſi cert.pet.& gloſ.vlt.in d.l.decem, per quæ ita decidit Senatus in lite Eliſabet Duarte contra Petrum Coelho, anno 1616.Scriba Franciſco Pereyra,& tenuit etiam Andr.Gayl.lib.2. obſer.27. nu. 14.Grego.in l.14. tit.13.par. 5.verbo *primeramente*. lim. 14. dicetur autem notorium per librum æſtimi, vel per ceſsionem debitoris, vel per confiſcationem bonorum, vt dicit Neguza. de pignor. 1.memb. 8.par. num.15. vel etiam per ſententiam & executionem, vt inquit Bald. in l.is apud quem. C. de edendo, vel quando excuſsio fuit facta per vnum ex creditoribus quæ prodeſt alijs ita Iaſſ. in §.item ſiquis.num.82.Inſtit.de act. & ad id ponit cautel. Cæpol.cap.137. Item poteſt replicari quod debitor,

vel fideiuſſor ſit abſens in lo co longinquo, vt conueniri non poſſint gloſ. in d. auth. hoc ſi debitor, verb. actum. Alex. conſil. 200. num. 10. col. 5. Bald. in auth. hoc ita num. 2. C. de duobus reis. Vel quia debitor vẽdidit mo ta iam lite, nam tunc poſſeſſor conueniri poteſt ſine vlla excuſſione, vt fuit opinio Ioan. in gloſ. 1. in d. auth. in fin. quæ eſt communiter approbata in l. 14 tit. 13. par. 5. Soci. reg. 177. 2. fallent.

13 Secundò poteſt reus præ dicto libello excipere, quod res erat iſtius modi, quæ non potuit obligari, qualis eſt res dotalis, aut maioratus, & fideicommiſſo perpetuo ſubiecta, aut res minoris, nam in ijs hypotheca non tenet, vt in l. 1. §. eam rem. vbi gloſ. verbo non poteſt. ff. quæ res pign. obligar. poſſ.

14 Tertiò excipere poteſt ex eo, quod debitor qui ſe obligauit, erat minor. 25. ann. vt per Maſcar. conc. 870. nu. 17. Vel quia res fuit vendita, vt ſatisfieret creditoribus, & re uera pretium fuit ſolutum, quia tunc liberaretur pignus vt declarat Salicet. in d. authen. hoc ſi debitor, quanuis gl. aliud explicet.

Quartò excipere poteſt 15 ex eo, quod ius hypothecæ ſit præſcriptum iuxta Ordinat. lib. 4. tit. 3. §. 1. Sed huic exceptioni replicari poteſt, quod cum prius actor debuiſſet facere excuſſionem in bonis debitoris, ante illam non curret præſcriptio, quia non valenti agere, illa non currit. l. 1. in fin. C. de annal. except. præſertim cum ſit impeditus impedimento iuris, vel ab ipſo iure, vnde non currit præſcriptio, vt in l. 1. §. ſiquis autem. ff. de itiner. actuq; priuato. Alex. conſil. 58. vol. 1. quicquid Balb. & Greg. in l. 27. titul. 29. par. 3. verb. annos, vel in replicatione petet reſtitutionem in integrum ex capite ignorantiæ aduerſus præſcriptionem Bart. in l. 1. § ſiquis autem. ff. de itin. actuq; priuato communiter recept. per multos quos refert Roland. à Valle, con-

conſil.68.vol.3.& conſil.72. nu.48. eodem vol.

16 Quintò excipere poteſt, quod illud ius iam erat ſublatum data re aliqua in ſolutum creditori, etiam ſi ipſa poſtea euincatur Cæpo. cautel. 123. cuius contra cautelã poſuit Bar. in l. ſi quis aliam. ff. de ſolut. Sextò excipere poteſt actorem paſſum fuiſſe rem ſibi hypothecatã alij obligari, videtur enim ſuæ hypothecæ renuntiare l. Paulus in princ. ff. quibus modis pign. Batt. in l. fin. C. de remiſſ. pignor. Neguzant. de pign. 3. memb. 6. par. nu. 14.

CAP. V.

De Perſonalibus actionibus prætorijs.

§. I.

De conſtituta pecunia, & de actione de peculio.

1 Has actiones libenter prætermitto, quia omnibus earũ requiſita in aperto ſunt, & de illis, præcipuè de actione de peculio alibi, & infra dicam.

§. 2.

De Inſtitutoria, & de exercitoria actione.

Competit actio iſta inſtitoria contra præponentem inſtitorem alicui tabernæ, vel negotiationi ex contractu cum illo inito. l. ſi inſtitutor vbi Bart. ff. de inſtit. actione. Sed differt ab actione de peculio, quia illa inſolidum competit, hæc vero quatenus eſt de peculio, gloſ. in l. 1. verbo de peculio. ff. de pecul. §. ea ratione Inſtituta quod cum eo, Ordin. lib. 4. tit. 50. §. 3. Item illa habet locum, quando quis præponitur certo generi negotiationis, hæc vero datur, quãuis filius negotietur ſine mãdato patris. Item quando pater, vel dominus conueniũtur de peculio deducũt in primis quod eis debetur, aut illis qui ſunt ſub eius poteſtate, vel gubernatione, vt per gloſ. & Iaſſ. in § actiones autem Inſt. de act. In actio-

ne

ne vero inſtitoria non fit ali qua deductio, imo præponẽs in ſolidum tenetur Iaſſ. vbi
4 ſup. num. 47. Eſt etiam differentia inter inſtitutorem, & procuratorem, nam ille præponitur certæ adminiſtrationi quæſtuariæ, & vniuerſali, hic vero certæ rei, Bart. in d. l. inſtitutor. Iaſſ. vbi ſup. num. 48. & dominus inſtitoris tenetur etiamſi in ſtitutor in ſua perſona contrahat, & ſuo nomine, vt in l. fin. ff. de inſtit. vbi Bart. & Ang. Dec. conſi. 510. Pariſius conſil. 47. num. 2. 1. par. Per quæ ita ego conſului, & obtinui in cauſa Hieronymi Pardo, quæ comiſſa fuit Doctori Cabedo, de qua ipſe fe cit poſtea Areſtum 63. 2 par.
5 Requiritur in hoc libello articulare dominum conſenſiſſe, vel paſſum fuiſſe, vt per Bart. in l. quicunq; ff. de Inſtitut. l. ſed & ſi pupillus. §. 1. eodẽ titulo. l. fin. ff. quod cum eo. Sed Reus per contrarium poteſt articulando dicere inſtitutorem contraxiſſe ad id ad quod non erat præpoſitus, ex quo dominũ non teneri probat l. penult. §. ſeruus vbi Bart. ff. de inſtitutoria actione. Et cum 6
iſta conuenit ſimiliter alia actio exercitoria, quæ datur contra dominum nauis pro mutuo quod magiſter accepit cauſa nauis reficiẽdæ cũ iure hypothecæ. l. huius. ff. qui potior. in pign. l. 26. tit. 13. par. 5. Cui etiam obijci poteſt naui non fuiſſe neceſſariam illam reparationem, & minus ſuffeciſſe, quãtum in dicta reparatione erogari dicitur. l. fin. vbi Bald. ff. de exercitoria actione, Alexan. conſil. 44. volu. 2. Dec. conſil. 510.

CAP. VI. & VII.

De tertio genere actionum prætoriarum, quæ ad pœnam competunt: & de actionibus præiuditialibus.

DE ijs, & de alijs de quibus in §. pœnales. & §. ſequens Inſtituta de act. quia

quia nõ ſatis ad noſtram praxim conducunt, eas conſulto ommitto, & de præiudicialibus dixi in lib.3.cap.3.

CAP. VIII.

1 *De actionibus bonæ fidei.*

§. *1.*

De actione ex empto.

1 IN hac actione, quæ competit aduerſus venditorem, vt rem venditã tradat iuxta l. 1. ff. de contrahend. empt. Requiritur primo in articulis ſpecificè ponere pretium certum rei vẽditæ ex parte emptoris in pecunia numerata cõſiſtens, vel taliter, vt referatur ad aliquid, quod certificari poſſit, vt in l. hæc venditio. §. huiuſmodi. ff. de contrahend. empt. l. ſi quis fundum. ff. eodem. l. ſi pater. §. fin. ff. de
2 pact. dot. Item & rem venditam per ſua confinia declarare oportet iuxta l. forma ff de cẽſibus. In concluſione peti debent fructus rei emptæ, vt in l. Iulianus. §. ſi fructus, cum l. ſequenti, & ibi gloſ. & Bart. ff. de action. empt. Imo ſi fuerit venditor in mora tradendi, & fructus percepti, & qui percipi debuerant Ordin. lib. 4. tit. 67. §. 3. Et ſi venditor non habet facultatem rei præſtandæ, nec dolo deſijt poſſidere, condemnatur in intereſſe, vt notat gloſ. in §. pretium Inſtit. de empt. & vend. Bart. in l. 1. ff. de act. empt. Gregor. in l. 5. gloſ. 3. tit. 27. par. 3.

Per cnntrarium in libello reſpõſorio Reus obijcere poteſt dicendo ab emptore integraliter nõ fuiſſe pretium ſolutum, nec oblatum, ante enim huic actioni locus non eſt. l. Iulianus. §. offerri. ff. de action. empt. Iaſ. in §. actionum. num. 124. Inſtituta de action. Imo tenetur emptor pecuniæ dominium transferre in venditorem, alias ſi pecuniam alienam ſoluerit, & venditor eam nondum conſumpſerit, ad rem venditam tradendam non tenebitur. l. cum ſeruus. ff. mãdat. l. cum fundus. §. ſeruum. ff. ſi cert. 3

pe-

4 petat. Vel etiã excipiet quod conuenit de facienda ſcriptura, quæ non fuit confecta, & ſic ante eius perfectionẽ ei pœnitere licet vt in princ. Inſtit. de emptione, & vend. vbi gloſ. verbo ſcriptura. l. contractus. C. de fid. inſtrumen. Ordin. lib. 4. tit. 19. l. 6. tit. 5. par. 5. Cald. de empt. & vend. cap. 19. num. 10. & 21.

§. 2.

De euictione.

5 IN hoc libello requiritur prius demonſtrare denũtiationem fuiſſe factam legitimo, & congruo tempore, quo reus poſſet rem defendere, vt in l. ſi rem. §. vlt. vbi Bart. ff. de euiction. id eſt ante teſtium publicationẽ prioris inſtantiæ, ſicuti explicat Regia lex in lib. 3. tit. 45. §. 2. & l. 32. tit. 5. par. 5. Quanuis apud plures iuris vtriuſq; interpretes receptum ſit ſufficere iſtam denuntiationem fieri etiam poſt ſententiam in cauſa appellationis, modo eo tempore integra ſint iura defenſionis, poſſitq; venditor ſeipſum & emptorem defendere, quemadmodum tradit Couar. lib. 3. cap. 17. n. 8. Igitur neceſſaria eſt denuntiatio. Niſi tempore venditionis iſta neceſſitas denuntiandi remiſſa foret per venditorem, vt in l. Herennius. ff. de euict. l. quæritur. verſ. ſi venditio. ff. de ædilict. edict. Vel niſi eſſet notoriũ, quod ſiue emptor denuntiaret, ſiue nõ, emptor cauſam amiſiſſet, & nihil prodeſſet talis denuntiatio, ita Gomes 2. tom. var. cap. 2. num. 39. col. 5. Vel niſi emptor ipſe probet iure ab eo rem euictã fuiſſe, onuſq; ſuſcipiat probandi iuſtitiam euincentis vti probatur in l. emptorem in prin. ff. de act. empti. & probarunt plures, quos refert Couar. lib. 3. cap. 17. num. 6. 6 7

Item requiritur in articulis addere, quod res fuerit euicta iuditialiter per ſententiã Iudicis. l. 1. & 2. l. habere licere. ff. de euictio. Imo quod eſſet appellatum á ſententia contra eum lata, & fuerit appellationem proſecutus vſque ad finẽ l. Herennius 63. 8

§. caia

§.*caia*.ff.de euiction. Ordin. vbiſup. §.3. declarat Gomes vbi ſup.col. 8. deciſum fuit á Senatu in litè Catherinæ Gomeſij, contra Claram Nuñes Scriba Ludouico Lopeſio, Anno 1608. & tenuit etiam Cald. de empt. cap. 31. numer. 27.

9 Item in libello peti poteſt æſtimatio rei venditæ cum ſuo intereſſe, & ſumptibus, vel vt ad pretij reſtitutionē reus condēnetur, quod actor maluerit Ordin. lib. 3. tit. 45. §. 3. quàm notabiliter declarabis, vt ad pretij reſtitutionem præciſe teneatur venditor, etiam ſi expreſſe conuentum fuiſſet, vt non teneretur de euictione quemadmodum deciſum extat à Senatu in litè Emanuelis de Goes cum Hector Mēdeſio de Brito, Anno 1609. Scriba Marco do Quintal, quam ſententiam tenuit etiam Anton. Gom. 2. tom. var. cap. 2. nu. 40. & eſt tex. notab. in l. emptorem. §. qui autem. verſicul. ibidem. ff. de action. empti.

Per contrariū poteſt reus huic libello obijcere dicendo emptorem conſenſiſſe in Iudicem non ſuum, & eius iuriſdictionem prorogaſſe nulla vrgente neceſſitate ſecundum Bart. in l. ſi dictum. §. ſi cōpromiſſero ff. de euict. Vel quod non excepit de melioramentis, & ideo quod nō teneatur reus venditor, vt eſt tex. notab. in l. idemq; & Iulianus. §. 1. ff. de act. empt. 10

Vel quia fuit emptor compulſus per principem rem alteri vendere, & ideo non tenetur reus de euictione. l. Lutius. & ibi gloſ. ff. de euictio. l. 37. titul. 5. par. 5. Vel quod propter contumatiam actoris fuit ſententia lata ex cauſa ipſius abſentiæ. l. non ideo in princ. ff. de euiction. l. emptor. C. eodem, quod ab ijſdem legibus, & deciſionibus attenta earum ratione deducitur & probatur in l. 36. tit. 5. par. 5. & tradidit Couar. lib. 3. cap. 17. num. 9. Vnde vt ſemper euictio locum habeat nonnulla aduertit Cæpol. de cautell. cap. 97. 11

§. 3.

§. 3.

De actione Rhedibitoria.

12 REgulariter hæc actio datur pro rebus ſe mouentibus puta quando venditur equus, vel aliud animal, vt l. 1. ff. de ædilic. edict. ſcribit latiſſime Caballin. in lib. de ædilit. action. cap. 2. de rhedibitoria, item pro rebus mobilibus, & immobilibus, vt in l. ſi prædiũ, & ibi Bald. & Salicet. C. de ædilict. action. Ordina. lib. 4. tit. 17. §. 10. Veluti ſi vendatur domus, quæ habet phantaſmata, de quibus Couar.
13 lib. 4. var. cap. 6. & pract. cap. 30. nu. 3. Gomes. 2. tom. cap. 3. num. 3. vel quæ habet malos vicinos, debet enim eos exprimere, aliàs tenetur emptori ad intereſſe. l. quod ſæpe. §. vlt. iun. gl. ff. de contr. empt. Gomes vbi ſup. cap. 20. num. 48.

14 Reus vero per contrariũ in libello reſponſorio articulare poterit vitium fuiſſe manifeſtum, & ideo non teneri vt in l. ea quæ comendandi cauſa. §. 1. ff. de contrahend. empt. l. quæritur. §. fin. ff. de ædilitijs actio. Vel illud emptorem ſciuiſſe. l. 1. §. ſi intelligitur, & l. ſi tamen. §. in ædilitio. ff. de ædilit actio. vel 15
excipiet morbum poſtea eueniſſe facta iam venditione, quo caſu actor excluditur, vt in l. actioni. ff. de ædilict. edict. l. ſi apud priorem. C. eodem, Caballin. de ædilit. act. cap. 2. nu. 25. vnde actor articulare debet ante venditionem fuiſſe equum morbo affectũ, vt in l. quæro. §. vlt. ff. eodem. l. 2. ff. de probat. Quod ex eo facile præſumi poteſt ſi intra breue tempus 16
à venditione moriatur, vt tenet Ioan. Andr. in addit. ad Specul. tit. de empt. num. 44. Alciat. de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 26. Bald. conſilio 499. vel ex alijs articulari poteſt equum venditũ fuiſſe morboſum, de quibus Maſcar. cõcl. 92. & 633. de prob.

§. 4.

De actione quanto minoris.

17 ILlud notum eſt quod licet venditor dicat ſe vendere

T cum

cum omnibus vitijs non ſufficit, ſed debet exprimere vitium latens, & intrinſecum, quod reſidet in animo Bald. & Salic. in l. 1. C. de ædilit. action. Gomes 2. tom. cap. 2. num. 49. quoniam licet propter vitiũ animi ſeruus redhiberi non poſſit, poteſt tamen emptor hanc actionem quanto minoris intentare intra annum. l. 1. l. ſciendum. §. tempus. ff. de ædilict. edict. Ordinat. lib. 4. titul. 17. §. 2. quod tempus currit à tempore ſcientiæ, & non antea. l. cum ſex. ff. de ædilict. edict. & ibi gloſ.

18 Huic libello ſimiliter reſponderi poteſt à contrario, vitium illud fuiſſe manifeſtum tempore venditionis. l. 1. §. ſi intelligitur. ff. de ædilict. edict. l. quæritur. §. fin. eodem titulo. Vel prædictum vitium poſt venditionem ei ſuperueniſſe. l. 1. §. ſi quid autem. ff. de ædilict. edict. Bald. in l. 1. col. penul. C. eodem.

§. 5.

De actione ex vendito.

HAEc actio competit venditori ad conſequenda ea, quæ emptor præſtare debeat, & ſic in ea venit pretium quanti res vendita eſt. §. pretium. Inſtituta de empt. & vend. Ordinatio. lib. 4. tit. 5. §. vlt. l. 9. titul. 5. par. 5. quod ſi aliquis tertius mouerit litem emptori ſuper re vendita, excuſabitur ille á pretij ſolutione, donec venditor det ſatiſdationem. Quã caut. poſuit Bart. in l. 1. §. ſtipulationum. nu. 2. ff. de præt. ſtipul. Cæpol. caut. 27. cuius tamen contra cautella erit, vt venditor obijciat de calũnia, ſi veriſimiliter illa appareat argum. tex. iun. gloſ. in l. fideiuſſor. ff. qui ſatiſd. cogã. 19

20 Poteſt etiam venditor reuendicare rem venditam, ſi pretium non fuerit ſolutum tẽpore cõſtituto, & ob id alijs creditoribus præferetur in re vendita dixi in lib. 3. cap. 21. num. 67. Vel aget ad fructuum valorem, quos potuit ex re vendita percipere poſt diem traditionis. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act. empt.

Per

21 Per contrarium reus actorem repellere poteſt, dicendo venditorem nõ tradidiſſe rem cum fructibus ſtãtibus, vel fætibus tempore contractus celebrati. l. Iulianus. §. ſi fructibus. ff. de act. empt. l. fructus. C. eodem. ſecuntur enim fructus rem ipſam, vt per Couar. lib. 2. var. cap. 15. à num. 1.

§. 6.

De actionibus locati, & conducti.

22 Actio locati competit locatori, qui prædium vrbanum, vel ruſticum, rem mobilem, operamve ſuam locauit, aduerſus conductorem pro re locata deteriori facta. l. ſi vulneraueris 46. ff. locati. l. Pomponius à 1. ff. in quibus cauſis pign. Vel pro reſtituenda ſibi poſſeſſione rei locatæ finito tempore locationis. l. videamus. §. qui vim. ff. locati. Quanuis de nouo ſuperueniſſet cauſa conductori ad acquirendum eius rei dominium. Nec enim
23 audietur dicẽs rem ad ſe pertinere. l. ſiquis conductionis. C. locati. l. 18. tit. 8. p. 5. quicquid perperam violando mẽtem Ordinat. lib. 4. titul. 54. exiſtimauerit Vallaſc. conſil. 42. num. 4. & aliter declaret Menoch. 1 1. recup. ex nu. 15. cum præcedẽt. Daturq; præ- 24 dicta actio ad expellendum conductorem, vel emphyteutum ob non ſolutam canonẽ intra triennium iuxta l. 2. C. de iur. emphyt. & praxi vbiquè ita receptum eſſe conſtat ex deciſione Senatus in lite Didaci Gomes Ribeiro cum Antonio Babo, Scriba Damiano da Veiga, Anno *1609.* Qui tamen excuſari 25 poterit, ſi propter abſentiam directi dominij canonẽ, vel laudemium depoſuerit, vt iudicatum extat à Senatu in lite Iorgei de Aldana cum Simone Rodriguez, Scriba Frãciſco de Azeuedo, ann. 1611. Rurſus actio conducti, vel 26 exceptio conductori competit aduerſus locatorẽ, ad hoc vt res ſibi conducta tradatur, & vt ſibi liceat vti, vel frui re conducta. Vel vt locator præſtet id, quod in contractu

locationis conuenit.l.ex cō-
ducto.ff.locati. nam ſi perē-
pta res ſit caſu fortuito, vel
abſq; culpa locatoris ea vti
non potuit conductor prop-
ter impedimentum tertij, vel
naturæ, tunc nec locator te-
nebitur ad intereſſe, nec cō-
ductor ad penſionem.l.ſi fun
dus.l.ſi vno.§.item cum qui
dam.l.ſi merces. §.vicino.l.
item quæritur. §.exercitu.l.
habitatores. §.vlt. ff. locati.

27 Quod ſi conductor re locata
frui non potuit facto locato
ris, vt quia ea locator non
præſtitit, quæ ex conditione
contractus ad vſum præſta-
re tenebatur, tunc non ſolũ
ad remiſſionem mercedis,
ſed ad totale intereſſe loca-
tor tenebitur. l.ſi merces.l.ſi
quis domum. §.pen. ff.loca-
ti.Bart.in l.ſi vno. §.item cũ
quidam.verſ.3.caſu.ff.locati
l.21.tit.8.par.5. vbi Gregor.
verb.vender. Rolan. à Valle
conſi.69.num.22.lib.4. Ro-
man.conſi.178. num.1. Bel-
lon. conſi.22. num.1. Natta
conſi.261.lib.2. Tyber. De-
cian.conſil.108.lib.2. nu.2.
& 3.Minſing.in §.2. num.4.
Inſt. locat. Boſſius titulo de
remiſſ. merced. num. 108.
Qui omnes locuntur in im- 28
pedimento à tertio præſtito,
quod ipſe locator diligentiã
adhibendo remouere pote-
rat, idem Canalc. deciſ. 44.
num.50.lib.1.& ita fuiſſe de-
ciſum in Rota Romana te-
ſtatur Paul.Aemil.deciſ.183.
num.2. & 3. par. 1. Et quod 29
in hoc caſu locator teneatur
in conſcientia, reſoluit inter
Theologos Conrad.de con-
tract. tract.5. quæſt.87. con-
cluſ.4.verſi.2.videndum eſt
Sylueſter in Summa, verbo
locatio. num. 12. Molina de
Iuſt.& iur.2.tom. diſp.493.
num.5.

§.7.

De actione pro ſocio.

EX contractu ſocietatis 30
oritur actio iſta, quæ ſo
cijs inuicem competit, quo-
ties oportuerit alterum alte-
ri aliquid ex bono, & æquo
præſtare, eſtquè directa ex
vtraq; parte, vt in §. ex qui-
buſdam Inſtituta de pæn. te
mer.litig. & datur ad diuer-
ſos

ſos effectus. Aliquando ad ſocietatem contractam ad implendam & conficiẽdam, veluti vt fiat ceſſio iurium, & collatio rerum in communi ſecundum conuentionẽ ſocietatis, quo caſu intentari illico ſocietate inita poterit. Aliquãdo vero datur ad perſonales præſtationes puta ad fructus, & redditus perceptos in communi diuidẽdos,
31 & ad lucra, impenſas, & dãna communicanda, quo etiã caſu durante ſocietate poterit intentari. l. pro ſocio. l. ſi Titium. l. cum duobus. §. itẽ reſpondit. ff. pro ſocio. Aliquando etiam datur pro habenda vtili ratione lucri, & damni inter ſocios diuidendi finita ſocietate. l. verum. §. fin. cum l. ſequenti. l. tandiu, & ibi gloſ. verbo datam. ff. pro ſocio, & tunc in libello exprimenda eſt cauſa per quam fuit ſocietas finita, & forma ſocietatis, ideſt partiũ lucri, & dãni, quæ vnicuiq; ex ſocijs euenire debebant.
32 In libello reſponſorio poteſt dici ſocietatem fuiſſe ſtatim á principio ſolutam per cõtrarium cõſenſum partium, quod ex eo elici poteſt, quod ſocij ſeparatim negotia ſua tractare cæperunt, ita notatur in l. Titium, & mæuium. §. altero. ff. admin. tut. Vel poterit Reus excipere ex eo quod actor neglexit rem cõmunem reficere, vulgo (*fornecer o cõtracto*) & ipſe reus ſolus refecit, nam ſi ſocius negligens non ſoluat partem impenſarum ad eum pro ſua rata portione pertinentium intra 4. menſes, perdit dominium ſuæ partis, & illud acquiritur, & applicatur ſocio refacienti, de hoc ſunt in terminis tex. notab. & expreſſi vnus in l. 4. §. ſi vt proponis. C. de ædificijs priuat. alius in l. cum duobus. 53. §. idem reſpondit ſocius qui ceſſantis. ff. pro ſocio. quod vt ſingulare, & menti tenendum dixerunt Angel. & Iaſſ. in §. ſequens. nu. 48. Inſt. de actio. Item poteſt reus in diuiſione ſocietatis excipere dicens, prius debita quæ contraxit in cauſa ſocietatis, & quæ

ſoluit ex ſua pecunia, prius è cumulo bonorum eſſe deducenda.l.Mutius ff. pro ſocio.ſed non poterit deducere pecuniam, quam debet in diem creditoribus, quia ſufficiet, vt ei præſtetur cautio ſoluendi, cum dies ceſſerit. l.omne.& l.ſi ſocij ſumus. ff. pro ſocio.l.cum ſocij.ff.com muni diuid. l.16. tit.10. p.5.

§.8.

De actione depoſiti.

33 Datur directa actio iſta aduerſus depoſitarium ad perſequendam rem depo ſitam cum fructibus, & omni cauſa.l. 1. §.hanc actionẽ. ff.depoſit.l.5.& 8. tit.3. p.5. etiã ſi res ſit depoſita á prædone, vel ſeruo.l.1. §.ſi prædo.& l.quod ſeruus.ff. depoſiti. Per contrariũ vero exce ptio, vel actio cõpetit depoſi tario, & eius hæredi aduerſus deponentem, & eius hæredẽ, vt ſibi reſtituatur id, quod neceſſario, & vtiliter impen ſum fuerit in re depoſita.l.ei apud. ff.depoſiti, & interim habet retentionem, ſecundũ gloſ.in l.pen. C. eodem verbo exceptionem, contra quã tamen eſt.l.10.titul.3. par.5. Vel illa contraria reſponſione ſe tueri poterit reus dicẽs res depoſitas perdidiſſe ſine dolo, articulando caſum for tuitum, vel alias præſumptiones, & coniecturas, quibus dolus præſumptus exclu datur Abb. in cap. bona fides.num.2.depoſiti, & quan uis culpa præcedat, ſi tamen omni modo talis caſus contingere debuerat etiam nulla culpa interueniente reus non tenebitur. l. fin. §.ſi ea. ff.ad l.Rhod.de iactu.verſic. ſi modo.l. ſi alius. § eſt & alia, ibi æquè perituris. ff. quod vi aut clam. l.is qui ex ſtipulatu 44.ff.de act.& obli ga. Palat.in cap. per veſtras. §.21. num. 11. de donat.

Item depoſitarius rectè 34
excipiet ſi princeps pecuniã conſignatam, & depoſitam exegit à depoſitario, veluti in vſum reipub. vti ſæpe contigit Bald.in l.2. C.quod met. cauſ.Bart.in l.creditor. ff.ſolut. Iaſſ.conſil.26.lib.3. Sed quid in ijs caſibus an periculum

lum

lum ſit debitoris qui eam cõ ſignauit, an creditoris qui eã renuit accipere? admittenda videtur diſtinctio Bart. in l. qui decem, & in l. creditor. oblatam. ff. ſolut. & in l. 1. C. de ſuſcept. & archar. lib. 10. & tenent alij relati à Tiraq. de retract. conu. §. 4. gloſ. 6. num. 34. Sed non poterit depoſitarius excipere de interdictione, vulgo *embargo*, alicuius tertiæ perſonæ ſibi facta auth., ſed iam. C. depoſiti, nec de compenſatione. l. 5. tit. 3. par. 5.

35 Requiritur ſingulas res nominatim in libello exprimere, ſi ſpecificê, & nominatim fuerunt conſignatæ tempore depoſitionis, ſi minus tunc eſt in arbitrio libellantis exprimere res exiſtentes in fardelo, vt eſt caſus notab. in l. 1. §. ſi ciſta. ff. depoſiti, & ibi Bart. nam deficientibus probationibus prædictis res fuiſſe in fardello probari poteſt per iuramentum partis, vt per Bart. in l. in actionibus. num. 23. vbi Alexan. num. 18. ff. de in litem iurand. contra quod tale iuramentum, ſcilicet tot, & tales res non fuiſſe in tali fardelo, nec eſſe talis valoris, & pretij, admiſſa fuit probatio in contrarium in lite Antonij de Bulhaõ cum Stephano Curado, Scriba Dominico de Chaues, Anno 1613. quam deciſionem probauit Plotus in l. ſi quando. num. 405. & 415. C. vnde vi, conſuluit Pariſius conſil. 74. nu. 5. lib. 1. tenuit latè Menoch. de arbitrarijs. lib. 2. cent. 3. caſu 208. num. 26. cum ſeqq. Tiraq. de retract. linag. §. 4. gloſ. 1. num. 3.

Requiritur etiam in libello dici quod res depoſita ſuſcepta fuerit à depoſitario tacite, vel expreſſe eo conſentiente. §. præterea Inſtituta quibus mod. re contr. oblig. Gomes 2. tom. var. cap. 7. num. 2.

§. 9.

De actione mutui.

Principaliter in huius actionis libello articulari debet de numeratione l. cum ſeruus. ff. de condict. indeb. 36

Speculat. tit. de teſte. verſic. ſed pone. num. 66. l. teſtium. C. de teſtibus. l. ſi ex cautione. C. de non num. pecun. l. 1. C. de ſolut. Abb. in cap. ſi cautio. col. 3. de fid. inſtrum.
37 verſi. 2. gloſ. quærit. Cæterū ſi confeſſio ſit de recepto, & tranſacti ſint 60. dies in terminis Ordinat. tunc ſufficiet articulare tantum de confeſſione vt per Bald. in d. l. ſi ex cautione 10. quæſt. Bart. in l. certi condictio. §. ſi nummos col. 2. ff. ſi cert. petat. Maſc. de probat. concl. 1085. nu. 4. Per contrarium reus excipere poteſt ex ijs quæ dixi. lib. 3. cap. 22. num. 23.

§. 10.

De actione commodati.

38 REquiritur in libello dici ad rogatum comodatarij rē fuiſſe comodatā, quia aliás ille non teneretur de culpa, ſed tantum de dolo, vt eſt notab. gloſ. in l. ſi vt certo. § interdum. verb. quis
39 vltro. ff. commod. vbi Bart. dicit quod ſemper ſis cautus de his facere poſitionē Iaſſ. in §. ſequens. Inſt. de act. Vnde éconuerſo comodatarius debet facere articulos, quod ſponte res commodata fuit ſibi oblata, quanuis in dubio eius rogatu præſumitur, ita Paul. in d. §. interdum.

§. 11.

De actione mandati.

SImiliter actio iſta eſt duplex, vna directa datur 40
mādatori, & eius hæredi aduerſus eum, qui mandatum ſuſcepit, & non expleuit. l. ſi mandauero. §. fin. l. inter cauſas. §. qui ſuſcepit. ff. mādat. videtur enim in dolo eſſe nō adimplendo, quod ſibi commiſſum eſt. l. dolum. 44. ff. mand. vel illud expleuit doloſe, vel negligenter cum dāno mandantis. l. præterea. l. ſi procuratorem. §. 1. ff. mand. §. is qui Inſtitut. eod. Vel vt mādatarius reſtituat quicquid ad eum ex mādato peruenit, ſi res tradita ſibi fuit, aliás cedat actionem. d. l. ſi procuratorem. §. dolo. Vnde 41
ſi tibi mandaui, vt meo, & tuo nomine vectigal regiū conduceres, tuq; ſimpliciter conduxiſti, quia præſumitur etiam

etiam meo nomine facta cõ ductio, mihi competit actio mandati, vt partem mihi tradas. l. ſi ſeruum. 21. verſic. idẽ eſt in eo. ff. interrog. act. Bar. in l. qui in aliena. §. ſi is qui. ff. acq. hær. fundat Menoch. de præſump. lib. 3. cap. 49. & eſt cõmunis ex multis quos refert Tiraq. de retract. conuet. circa fin. nu. 115. quam communem ampliat Bar. in l. 4. §. ſi ab ignoto. verſ. vnde quæri. ff. de manumiſſion. per tex. ibi quod ſi tibi mandaui vt mea pecunia fundũ emeres, tuq; ſimpliciter emiſti, præſumitur nõ ſolũ quod ratione mandati, verum etiã quod mea pecunia emeris, & conſequẽter actione mandati compelleris mihi fundũ tradere, oblata tamen tibi pecunia, & etiam cum fructibus rei emptæ Bald. in rub. quæſt. 15. C. contr. empt. quẽ ſecuntur plures quos refert Couar. lib. 3. var. cap. 4. n. 7.
42 ad fin. Reus vero in hoc caſu excipiet ſe mandatum nõ ſuſcepiſſe imo recuſaſſe, & ideo actus ſimpliciter geſtus non videtur geſtus ratione mandati, ita Paul. Alex. & Aret. in d. §. ſi is qui. col. fin. Niſi negotiũ eſſet tale quod omnino pertineret ad ipſum mandantem Maſc. de prob. concl. 1239. num. 21. Barboſa in l. poſt dotem. ff. ſolut. matrim. Item reus per contrarium excipere poteſt ad reſtitutionem expenſarum, quas neceſſario, & vtiliter fecit, licet negotium infeliciter ſucceſſerit abſq; ſua culpa. l. qui mutuam. §. vlt. ff. mandat.

§. 12.

De actione neg. geſt.

Actio iſta directa competit aduerſus eum, qui ſponte negotia abſentis geſſit, ad hoc vt rationem reddat, & condemnetur in id, quod non oportuit eſſe geſtum, & in id quod ex geſtione retinet. l. 2. ff. neg. geſt. vel vt ſoluat vſuras pecuniæ quæ dẽptis neceſſarijs ſumptibus ſupereſt. l. qui in aliena princip. ff. de neg. geſt. 43
Daturq; prædicta actio ne dũ domino, cuius negotia geſta ſunt, 44

ſunt, ſed etiam cuilibet cuius intereſt iſto iuditio experiri, vt in l. actio. ff. de neg.
45 geſt. Requiritur igitur articulare de abſentia, vel ignorantia eius, cuius negotia geſta ſunt, vt in §. 1. Inſtitu. de obligat. quæ ex quaſi contract. l. 2. ff. de neg. geſt. alioquin ſi dominus præſens eſſet, & taceret, mandatum induceretur. l. qui patitur. l. ſi remunerandi. §. ſi paſſus. ff. mandat. & tunc ceſſat actio iſta. §. 1. de obligat. quæ ex
46 quaſi contractu. Reus item per contrarium excipere poteſt pro eo, quod neceſſario, vel vtiliter in rebus geſtis impendit. l. quæ vtiliter. 47. ff. de neg. geſt. & etiam ad hoc, vt liberetur ab obligatione pro domino negotiorũ ſuſcepta, & vt indemnitas rerum geſtarum ſibi præſtetur iuxta l. ſiquis mandatu. 29. ff. eodem. l. 2. C. de ſent. quæ ſine certa quantit. ſufficietq; negotium à principio vtiliter cæptum eſſe, licet proſpere euentus non fuerit ſecutus, vt in l. ſed an vltro. §. 1. ff. de negot. geſt.

§. 13.

De actione tutellæ.

Actio iſta directa competit pupillo contra tutorem, vt rationem ſuæ administrationis reddat. l. 1. C. arbitrium tutell. & l. 1. §. officio. ff. de tutell. & rat. diſtrah. nec antea datur quàm ſit finita tutella. l. tutor. 9. §. ſi teſtamẽto. l. niſi finita. ff. de tutell. & ration. diſtrah. l. aduerſus. & l. rationes. C. admin. tut. Quam rationem tutor reddere debet per inuentarium, quod in principio adminiſtrationis facere tenetur. l. fin. in fin. C. arbitr. tutell. optimè Caſtillo in l. 27. taur. num. 28. verſi. ad quartum. Garcia de expenſ. cap. 20. num. 22. vbi etiam agunt qualiter, & quomodo per inuentarium ratio ſit reddenda. Vnde ſi tutor inuentariũ 48 non confecerit, iuratur in litem cõtra eum, in id, quod pupilli intereſt. l. tutor. qui repertorium. ff. admin. tut. quod in ſuos hæredes tranſmittit, vt per Paul. in l. ſi per alium.

alium. §.fin. ff. ne quis eum qui in ius vocatus, licet aduerſus hæredes tutoris non detur hoc iuramẽtum. l.vlt. C. de in litem iurand. teneturq; tutor de leui culpa. l.1. in princ.ff.de tutell.& ratio.
49 diſtrah. Tutor vero per cõtrarium aduerſus pupillum excipere poteſt, vt reſtituat ſibi, quod impendit in adminiſtratione, & liberet eum ab obligatione quam pro eo contraxit.l.1.ff.de contraria actione tutellæ. Et quinque modos contrariandi, vt tutor abſolui poſſit de tutellæ adminiſtratione, ponit Cæpola, cautela 221.

§.14.

De actione petitionis hæreditatis.

50 Actio iſta competit hæredi, qui hæreditatem adijt, & poſſeſſionem non fuit adeptus aduerſus poſſidentem pro hærede, vel pro poſſeſſore ad hoc, vt actor hæreditatem totam, vel partem cum acceſsionibus conſequatur ita Iaſſ. in §. actionum à num. 186. vbi Minſing.n.104.de action. ideoq; vniuerſalis dicitur. l.1.ff.de rei vend. mixtaq;, quia perſonalis, & realis vt in §.quædam Inſtit.de action. l.hæreditatis petitionem. C.de petit.hæredit. l.ſed etſi. §.petitio. ff. eod.

Requiritur vt in libello 51
oſtendat actor ſe eſſe hæredẽ ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato, ſiue per ſe, ſiue per interpoſitam perſonam etiã extraneam. l.1.2.& 3. ff.de petit.hæred. quod etiam procedit non facta mentione illorum, qui medij fuerunt in ſucceſſionè, quia qui eſt hæres hæredis, primi teſtatoris eſt hæres.l.pater familias.ff. de vulgar. Nec opus eſt ex- 52
primere an ſit hæres ex teſtamento, ſed ſufficit dicere ſe hæredem ita Bar.in l.3. ff.de petit. hæred. Nec item eſt neceſſe dicere ſe adiuiſſe, quia eo ipſo quod quis agit iſta actione, tanquam hæres cenſetur adiuiſſe hæreditatem Bar.in l.is poteſt. ff.acq. hæred.imo ſi filius agat in iuditio, & petat aliqua bona patris,

tris, cenſetur ſe immiſcuiſſe. l. 1. C. de repud. hæred. l. ſi auia. C. de iure delib. conſuluit Aret. conſ. 136. & Alcia. conſ. 574.

53 Requiritur etiam articulare defunctum poſſediſſe, licet dominium nõ probetur, ita Bar. in l. ita videndum. §. vlt. cum l. ſequenti. ff. de petit. hæred. Nec eſt neceſſe ſpecificè enarrare res hæreditarias in libello, Bart. & gl. in l. 1. ff. de edẽdo. Abb. in cap. 2. de libelli oblatione. Item
54 peti poteſt vt reus condemnetur ad fructuum reſtitutionem, quia ipſi in hac actione veniunt, etiam ſi expreſſe non petantur Bart. in l. 2. ff. de petit. hæred. & à tempore occupationis, vſq; ad realem traditionem iuxta deciſionẽ Senatus in lite Antonij de Bulhaõ cum Stephano Curado, Anno 1610. Scriba Dominico de Chaues. Per con-
55 trarium vero huic libello reſponderi poteſt reum poſſediſſe prædicta bona, titulo donationis, vel quouis alio titulo ſingulari, vnde prædicta actio excluditur. l. regulariter. ff. de petit. hæred. cuius interpretationem ita poſuit Iaſſ. in l. 1. col. 4. C. de in officioſ. teſtam. Couar. practic. cap. 12. num. 2. Soc. reg. 364. Parlador. quotid. quæſt. cap. 5.

§. 15.

De actione pro dote.

Dos licet non ſit promiſſa, adhuc tamen à ſocero eã gener exigere poteſt ſecundum gloſ. in l. obligamur. verb. lege. ff. de act. & oblig. quam dicit communem Alex. conſi. 160. nu. 2. lib. 7. Iaſſ. in auth. præterea. num. 8. C. vnde vir, & vxor, Gregor. in l. 8. titu. 11. par. 4. verb. *el padre*, & veriorem dicit Couar. in 4. 2. par. cap. 3. §. 8. num. 7. Per contrariũ 56
reus in repulſione articulare poterit ſe inſcio, & ſine eius conſenſu filiam matrimonium contraxiſſe, ac ideo ad dotem non teneri Bald. recept. in l. vlt. num. 11. C. de dot. promiſſ. probat Palat. rub. in cap. per veſtras, notab. 3. §. 3. num. 1. & 7. & 57

§. 4.

Digitized by Google

§. 4. num. 5. & §. 7. ad fin.
58 Nec enim bono publico conuenire videtur vt filia intra 25. annum impune nubat abſq; conſenſu patris, quamuis aliud ſit dicendum de iure canonico vt per glo. in cap. fin. 32. quæſt. 2. gloſ. verbo excuſata in cap. de raptoribus 26. quæſt. 1. reſoluit Alex. in l. 1. num. 32. & ibi Claudius col. 4. ff. ſolut. matrimonio, quorum opiniones cum diſtinctione nititur ad cōcordiam reducere Barboſa in d. l. 1. 4. par. & aliter Molina lib. 2. de primogen. cap. 16. nu. 8. verſi. cæterum.
59 Sed prior opinio adeo apud nos ita procedit vt etiam ſi filia iam attigiſſet 25. annū, adhuc tamen remaneat excluſa vt ex Ordinatio. lib. 4. tit. 88. §. 1. decreuit Senatus in lite Emanuel. d'Almeyda da Sylua cum Emanuel Correa de la cerda, Scriba Franciſco d'Azeuedo, ann. 1611. Nam illud verbum (*antes de ter*) quod in prædicta Ordinatione habetur, intelligitur ante finitum tempus. gloſ. in l. eum qui ita. §. qui ita ſtipulatur in fin. ff. de verb. oblig. Alex. & Aret. in l. qui ante Calendas. ff. eod. tit.

Vel excipiet ſocer quod non teneatur vltra quam facere poſſit attenta qualitate ſuæ perſonæ. l. ſicut cum l. ſequenti. ff. de re iud. l. ex diuerſo. ff. ſolut. matrim. l pen. ff. de iur. dot. 60

§. 16.

De actione ex l. 2. C. de reſcindenda.

HAEc actio non ſolum habet locum in emptione, & venditione, ſed etiā in alijs pro vt explicat Cald. verbo læſis. num. 153. l. 56. tit. 5. par. 5. gloſ. 9. & etiam ſi deceptio excedat dimidiū iuſti pretij in vno numo ſecundum Bald. in d. l. 2. quæſ. 12. quem ſequitur Iaſſ. in auth. qui rem. num. 16. C. de ſacr. Eccleſ. Vallaſc. conſil. 44. num. 3. tom. 1. Sed cum hæc actio ſit perſonalis non datur contra tertium poſſeſſorem, Bald. vbi ſup. nu. 16. Couar. lib. 2 var. cap. 3. n. 10. Pinel. hic 2. par. cap. 1. nu. 3. 61

bene

bene tamen tranſit ad fideiuſſores, vt per Paul. in l. 1. C. de fideiuſſor. minorum. Requiritur in hoc libello articulari de communi pretio in tempore cõtractus, quod iuſtum eſſe dicitur Vallaſc. conſi. 43. lib. 1. & ita articulus concipiendus eſt ſecundum Aret. in §. ſi quis agens. Inſt. de action. Maſc. concl. 657. num. 5. vbi num. 4. po-
62 nit etiam alium modum articulandi. Vnde cautus rei aduocatus per contrarium articulos faciet in libello reſponſorio de qualitatibus pretium rei emptæ attenuantibus, ac dimiẽnutibus, veluti ſi res ſit emphyteutica, vel affecta pacto de retro vendẽdo, aut aliud onus annexum habens, vt per Angel. in d. §. ſi quis agens. col. 4. verſic. ex ijs. ſequũtur relati per Panth. in l. 2. num. 275. & nu. 286.
63 Vel quia perſona venditoris erat implicita pluribus debitis, nam ex hoc poteſt concludi, quod talis res exiſtens hominis ſic impliciti debitis non reperiſſet emptorem tãtæ quantitatis, vt cautè monuit Bart. in l. 1. §. ſi hæres. num. 3. ff. ad Trebell. Vel quia res vendita haberet malos vicinos, nam ex eo res minoris valet, minoriſq; emitur, & venditur. l. quod ſæpe. §. vlt. ff. de contrah. empt. Tiraq. de pœnis. cauſ. 23. nu. 6.

Requiritur in concluſione electiuè peti, pro vt dixi in præfatione. num. 5. & tradidit etiam Pinel. hic. 3. par. cap. 3. num. 12.

CAP. IX.

De actionibus perſonalibus, in rem ſcriptis, & arbitrarijs.

§. 1.

De actione quod metus cauſa.

Qvanuis in libello nõ ſit neceſſe exprimere certam perſonam in ſpecie, per quam metus ſit illatus. l. ſi cum exceptione 14. §. in hac. & ibi gloſ. ff. quod met cauſa. Tamẽ cautè faciet aduocatus, ſi in articulis deducat

ducat qualitatem metum inferentis, vt quia erat potentior, ſeuerus, & qui quod minatus erat, re ipſa præſtare conſueuerat. Item, & qualitatem eius, cui metus infertur, vt quia erat fæmina, ſiue mas, ſed timidus, & mitis, cui facilè terror incuti poterat Burſat. conſi.72. num.15. lib.1. Maſc.concluſ.1055. num.7. vnde ad tollendum metum, quid faciendum, cautè monuit Bar. in l. tranſactione. num.2. C.de tranſact.

2 Requiritur articulare de metu, qui cadat in conſtantem virum, puta mortis, vel cruciatus corporis, vel quid ſimile. l. interpoſitas. C. de tranſact. Et quibus ex cauſis illum Iudex arbitrari poſſit, docuit optime Menoch. de arbitra. caſu 135. & 136. lib. 2. cēt.2. Nec enim ſufficit articulari metum in genere ſecund. Bar. in d. l. interpoſitas. ſed in ſpetie, & vt ſimul articuletur, & probetur cōmodum ad inferentem metum perueniſſe, ita Dec. conſil.42. num.6. Soci. conſil.37. num.3. lib.2. Reus tamen excipere poteſt de libera voluntate articulando aliquas circumſtantias, ex quibus deprehendi poſſit actum fuiſſe liberæ volūtatis, & nō per metum, ita Butrius in capite ſuper hoc de renuntiatione, quem ſequitur Cæpo. conſi.2. ciuili. col.3. Quanuis regulariter in hac ſpetie plus creditur duobus teſtibus deponentibus de metu, quám mille deponentibus de ſpontanea voluntate, Innoc. in d. cap. ſuper hoc. nu.2. Alciat. de præſump. regul.3. præſ.7. num.5. & de communi teſtatur Dec. in cap. fin. de appel. Couar. de ſponſal.2. par. cap. 3. §.5. num. 10. Item poteſt 4 reus excipere ex eo, quod A. ſumpſit metum á ſe ipſo, vel à caſu, & non extrinſecus, vt quia non fuit illatus metus ab homine, & per iniuriam. l. mulier.21. quod met. cauſa. cap. ſiquis.17. de regular. Soto lib.7. de iuſt. & iur. quæſt.2. artic. 1. Sed Actor adhuc replicare poteſt ſe clam proteſtatum fuiſſe per me-

metum contrahere,nam licet illa proteſtatio non ſufficiat ad probandum metum. l.metum.C.de ijs quæ vi metusvè cauſa,tamen ex eo plurimum coadiuuatur probatio metus,ita vt præcedente proteſtatione ad metus probationem ſufficiant præſumptiones, & inditia vt poſt alios tradit Peralta in l. ſi quis in principio teſtamenti num.124 de leg.3. Nec obſtat quod vt proteſtatio valeat in actibus á duorum voluntate dependentibus neceſſe eſt vt fiat parte præſente provt dixi ſupra. lib.3.
5 cap.21. num. 60. Quia reſpondetur quod quando quis iuſtè timet coràm parte proteſtare, valet proteſtatio clam facta, & habetur perinde ac ſi præſente parte, vel conſentiente facta fuiſſet, vt contra Bart.tenuerunt Bald. Ang.& Iaſſ.num.41.in l.qui in aliena.§.celſus. ff.acquir. hær. Peralta ſup. num. 124. & eſt vera ſententia pro qua facit tex.in l.fin.C.de ijs qui per met. Iud.cap. fin. extra de appell. Nec item obſtat 6 quod per contrarium actum videtur receſſum à proteſtatione, quia illud procedit vbi actus,qui fit poſt proteſtationem fit ſponte,vt eſt tex. opti.in cap.1.iun. gl. de ijs quæ vi metuſue cauſa, vbi Abb. 1.notab. Couar. ſup.nu.12. Nam ſi quis per metum promiſerit, & poſteá ſoluerit,licet videatur á cauſa metus recedere vt in l. 2. C. de ijs quæ vi metuſue cauſa, tamē ſi durat eadem cauſa metus, videtur etiam per metum ſol 7 uiſſe, vti colligitur ex d.l.2. in fin. docuit Bart. in l. pen. nu.6. C.de condict. obturp. Dec. in l. pacta nouiſſima. num.12.C.de pact.Boer.deciſ.100.num.15.

§. 2.

De actione de dolo.

DOlus cum in animo cōſiſtat,nō poſſunt ita articuli ſuper eius actione fieri, vt verè probatio fiat, vti 8 coligitur ex l.dolum. C. de dolo.ita Iaſſ.conſil.131. col. 3. lib. 4. Ideòq; ſufficiet ita articulum fieri, vt præſumptiuè

ptiuè probatio fiat, vt inquit Paul. in l.quod Nerua nu. 3. ff.depoſiti. Maſc.concl.532.

9 Cuius rei exemplum poſuit glo.in d.l.dolum. verb. conuenit. Nam inditia, & coniecturæ, ex quibus velis dolum præſumere, debent eſſe ita perſpicua, vt non poſſint accipi, niſi in malam partem, vt in prædicto exéplo. Quæ

10 autem ſint illa ius non declarat, idcirco iudicis arbitrio relinquitur, ad quod pertinẽt plura quæ affert Menoch.de arbitr.Iud.cent.2. caſu 116.

11 Ad reſpondẽdum vero huic libello articulare poteris ex præſumptionibus excludentibus dolum, quales ſunt illæ, quæ ſumi poſſunt ex qualitate perſonarum, & alijs de quibus Menoch. lib.5. præſumptione 3.

§.3.

De Actione ad exhibendum.

12 HAec actio arbitraria eſt & non ſolum datur domino, vel quaſi, ſed etiam olim poſſeſſori, vel qui prætendit aliquod intereſſe. l.3. §.eſt autem.verſi.ſciendum, cum l.ſequenti. ff. ad exhib. & eſt ſumaria in qua non admittitur exceptio altiorẽ indaginem requirens.l.3. §.ibidem. ff. eod. tantum Iudex ſumatim examinare debet an actor habeat iuſtam cauſam exhibitionis petendæ. l. 3.§. ſi mecum. verſi. eleganter. ff.eodem. Daturq; prædicta actio etiam contra nudũ detentatorem, vel cuſtodem rei, & contra illum, qui quoquo modo habet facultatem rei exhibendæ. l.celſus. ff.ad exhibend. aliás vel proceditur ad capturam, vel iuratur in litẽ contra eum. l.non ignorabit, & gloſ.etiam ibi. C. ad exhibend. Bart.in l.3. §.fi. 1.col.ff.de tab.exhibend. Iudicauit Senatus in lite Antonij de Bulhaõ cum Stephano Curado, Scriba Michaele Rodrigues, Anno 1611. Quod tamen iuramentũ impediri poteſt, quando factĩ, & perſonarum qualitas aliter ſuadeat, vt placuit Ploto in l.ſi quando. num.412. C. vnde vi. Tiraquel. de pænis

cauſ. 13. in fin. & cauſ. 51.
13 num. 69. In libello autem reſponſorio reus ſe tueri poteſt ex eo, quod dicat ſe non habere rationes, vel eas perdidiſſe probata ammiſſione, vt in l. ſiquis ex argentarijs, iun. gl. verb. in longinquo. ff. de edend. Vel quod ſit hæres, & ſtatur eius iuramento iuxta gl. in Clem. 2. de vſuris, vel quod actoris non interſit exhiberi, Bart. in l. vlt. num. 3. ff. de tab. exhibend. adde gloſ. in l. 3. §. ſciendum. verb. ſumatim. ff. ad exhibẽ.

CAP. X.

De Interdictis.

§. 1.

De Interdicto poſſeſſorio vndeni.

1 IN hoc interdicto duo ſunt articulãda ab actore ſcilicet poſſeſsio ſua, & noua poſſeſsio conuenti, Gabriel lib. 5. comun. tit. de reſtit. ſpoliat. conc. 5. num. 7. verſi. 2. concluſio. Menoch. de recuperand. remed. 15. quæſt. 31. num. 385. Nam probando antiquiorem poſſeſſionẽ, noua præſumitur clandeſtina & vitioſa, cap. licet cauſam extra de proba. cum duo in ſolidum poſsidere nõ poſsint. l. 3. §. ex contrario. ff. acq. poſſeſsione. Bart. in l. ſi duo. nu. 4. ff. vti poſsidet.
2 Dixi quod actor debet articulare de ſua poſſeſsione, quæ etiam intelligitur, ſiue ipſe poſsideat per ſe, ſiue per factorem, vel colonum, qui ſi fuerint deiecti, domino cõpetit hoc interdictum. l. 1. §. quod ſeruus. & §. non autẽ ff. de vi armat. Bart. in l. 1. §. ſiue autem. ff. eodem. Requiritur autem tẽpus deiectionis apponi in libello, vt cautè aduertit Bart. vbi ſup. ex ratione de qua ipſe in l. denuntiaſſe. §. quid tamen. ff. de adulterijs.

3 Requiritur etiam vt in cõcluſione dicatur, petit reſtitui, & reintegrari, ſecundum Affl. dec. deciſ. 77. Speculat. de reſtit. ſpoliat. §. 1. num. 7. nã verbum reſtitui, ſolum ad dominij, non poſſeſsionis reſti-

tu-

tutionem pertinere poteſt. l. qui reſtituere. ff. de rei vendicat. §. ſed & ſi rem. Inſt. de officio Iud.

4 Cæterum quanuis in hoc interdicto exceptio de dominio non admittatur, adhuc tamen Reus per contrarium obijcere poterit articulando ſpoliatum paſſum fuiſſe probationem fieri ſuper dominio, nam tunc reſtituendus non eſt ſpoliatus ex communi interpretatum ſententia in cap. 1. per tex. ibi de reſtit. ſpol. Bart. in l. ſiquis ad ſe fundum. ſub num. 2. de vi pub. cum alijs adductis à

5 Maſcard. concl. 1331. Vel ex confeſsione ſpoliati, per quã cõſtet de dominio ipſius ſpoliatoris, vt tenuerunt plures relati à Menoch. de recup. remed. 1. quæſt. 16. nu. 215. nam illa confeſsio eſt probatio probata, quæ notãda ſunt pro intellectu Ordina. lib. 4. titul. 58. in fin. verſ. *& poſto que*.

6 Vel etiam excipere poteſt quod actor non habebat poſſeſsionem, ſed rem depoſitã à vero domino vt in l. licet. §. fin. ff. depoſi Nec enim ſequeſter poſsidet. l. intereſſe. ff. acq. poſſ. Menoch. de retinend. remed. 3. à num. 86. Reus vero habuerit poſſeſsionẽ à vero domino, & ideo non dicitur comittere ſpolium ſequeſtro, vel depoſitario. Vnde ſi quis faciat executionẽ in ædibus titij, quæ erant depoſitæ penes alium creditorem, qui tempore licitationis executionem impedire voluit pro ſuo debito, ſi nihilominus creditor qui fecerat executionẽ, poſſeſsionẽ fuerit adeptus, quod non dicatur vim, & ſpolium committere depoſitario, cen- 7 ſuit Senatus in lite Anrique Teles de la cerda cum Antonio Soares, Scriba Dominico de Chaues, Anno 1612. 8

§. 2.

De Interdicto vti poſsidetis.

Requiritur in hoc, vt Actor articulum faciat de ſua poſſeſsione per actus poſitiuos, quales ſunt qui fiunt in cultura agrorũ,

iuxta gl. in l. 3. verb. finiatur. C. fin. reg. vbi Bald. num. 4. Aret. in §. ſic itaq; num. 7. de act. vel qui fiunt in perceptione fructuum vti colligitur ex l. Titia. ff. de ſolut. & in l. 2. vbi Bart. C. de acq. poſſeſsione Menoch. retinẽdæ. remed. 3. quæſt. 72. num. 564. Maſcard. concl. 1188.

10 Nec enim hæc actio competit niſi poſsidenti ſecundum Fab. in §. retinendæ. nu. 16. Inſtit. de interd. quem ſequitur Menoch. d. remed. 3. q. 1. num. 18. vbi alios citat. Requiritur etiam articulare à reo conuento fuiſſe turbatũ eo tempore, quo actor poſsidebat vt tradit Menoch. vbi ſup. quæſt. 71. nu. 559. Maſc. concluſ. 1196. ex num. 25.

11 Item modum, & qualitatem ipſius turbationis, veluti quia non ſinebat eum arare, ſic docuit Bar. in l. 1. §. interdictum. num. 8. ff. vti poſsidet. Menoch. ſup. quæſt. 61. num. 462. Angel. in §. quadupli. col. pen. num. 49. verſ. item dixit in libello quod non permittit me arare. de act. Maſcard. concl. 1396. ex num. 5. Reus vero ad obti- 12 nendum articulare debet de anteriori, & antiquiori poſſeſſione, vt in cap. licet cauſam vbi Felin. ex num. 8. de probat. Bart. in l. ſi duo. nu. 4. ff. vti poſſid. & alios ad id citat Menoch. ſup. quæſt. 87. num. 225. verſ. ſeptimus eſt caſus. Maſcard. concl. 1199. Vel plures teſtes pro ſe ad- 13 ducat, nam licet arbitrio Iudicis relinquatur, quæ ſint probationes meliores. l. ob carmen. §. vlt. ff. de teſtibus. Tamen ille melius poſſeſſionem probare dicitur, qui per plures teſtes intentionẽ probat Beroius in cap. licet cauſam. num. 56. verſ. quarta cõcluſio, & Butrio. num. 35. de probat. Vel etiam articulum 14 faciat de dominio vt eſt tex. & gl. in cap. licet cauſam de probat. Et ratio eſt quia ſi probemus æqualiter de poſſeſſione, tunc apparebit iuſtior poſſeſſio illius, qui eſt dominus, vnde ſi tu ſuſpicaris aduerſarium probare de proprietate, hac cautela vti debes

debes, vt ſcilicet facias articulos, quod ipſe poſſidet clã à te reſpectu poſſeſſionis, vt per cautellã monuit Bart.
15 in l. ſi de eo. §. fin. ff. acq. poſſeſſione. quam refert Hieronym. de Monte in tractatu de finibus regend. cap. 47. num. 8.

§. 3.

De Interdicto adipiſcendæ.

16 HOc Interdictum competit tam hæredi venienti ab inteſtato, quàm ex teſtamento. l. 1. vbi Salicet. C. quorum bonorum. Bart. in l. fin. C. de edict. diu. Had. toll. Nec eſt neceſſe probare ſe aduiſſe ſecundum Doctores quos refert Menoch. de adipiſcend. remed. 4. quæſt. 78. num. 676. ex eo quod ſatis ſit oſtendere teſtamentũ, in quo ſcriptus eſt hæres, & petat hãc miſſionem, quoniã ex ipſa petitione declarat ſe hæredem iuxta l. gerit. ff. de acq. hæred. conſuluit Aret. conſil. 136. & Alciat. conſil.
17 574. Nec quæſtio dominij in hoc interdicto refricari poteſt, vt notat gl. in l. 1. verb. reſtituas. ff. quorum bonorũ & hoc patet cum ſit interdictum ſumarium, in quo non poteſt opponi vlla exceptio requirens altiorem indaginẽ vt in l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad Trebell. Vnde in hoc interdicto ſufficit 18
ſũmaria, & præſumpta probatio, vt per Bart. gloſ. & DD. in l. 2. C. quorum bonorum, nam ſatis eſt, quod ſummatim doceat ſe hæredem, vel ex teſtamento, vel quod ſit de liberis, vel de agnatis. Et quamuis ſi res ſit vaccans 19
& à nemine poſſeſſa, poſſit actor mitti in poſſeſſionem virtute teſtamenti per tabellionem de conſuetudine regni. Tamen ſi res ab aliquo detineatur, talis miſſio in poſſeſſionem, etiam cum mandato Iudicis, ſpolium potius dicetur, vt cenſuit Senatus in cauſa Emanuelis de Souſa Mexia cum Ines de Faria Borges, Anno 1608. Scriba Aluaro Pereira. Nam ad adi 20
piſcendam huiuſmodi poſſeſſionem cauſæ cognitio præ-

mittenda eſt, vt eſt tex. ſingul. in l. 1. §. neceſſario. ff. ſi ventris nom. Etiam ſi lege, pacto, aut ſtatuto, poſſeſſio tranſiret in hæredem ipſo iure mortuo vltimo poſſeſſore, vt per Cyn. in l. 3. C. de condict. ob cauſam, vbi ſtante conſuetudine (qualis eſt apud Gallos) quod in hæredem tranſeat non ſolum dominium, ſed etiam poſſeſſio,
21 hæres non poterit propria auctoritate occupare dictam poſſeſſionem, ſi penes alium reperiatur. Ad idem Abb. in cap. verum in fin. de foro cõpet. vbi dicit quod licet ex pacto poſſit donator intrare poſſeſſionem propria auctoritate rei donatæ non ſeruata conditione, tamẽ debet præcedere declaratio, & cauſæ cognitio. Ad idem Oldrad.
22 conſil. 223. vbi dicit quod mortuo vltimo poſſeſſore alicuius Comitatus, non poterit propria auctoritate detentatorem expellere ſequẽs ad quẽ verè Comitatus pertinebat. Ad idem Palat. rub.
23 in l. 45. taur. num. 13. vbi dicit, quod ſtante illa lege Caſtellæ, per quam poſſeſſio Maioratus ſine alia aprehenſione tranſit in ſequentem, quanuis alius eam occupauerit. Tamen ſi aliquis ex cõ 24
tendentibus præcurrat, & poſſeſſionem apprehẽderit, ille tuebitur in poſſeſſione, donec cauſa finem debitum ſuſcipiat, nec diſſentit Molina de primog. lib. 3. cap. 12. & 13. num. 3. Auendan. in d. l. 45. taur. gl. 9. num. 2. Matienſo in l. 8. titul. 7. gloſ. 5. 25
num. 4. & gloſ. 2. num. 3. lib. 5. recopill. Vnde ſi ita etiam cum mandato Iudicis de facto quis ſpolietur, de facto quoq; à Senatu reſtitui ſolet per petitionem grauaminis in lite Barbaræ Godinha, cũ ſuis priuignis, Scriba Bel- 26
chior Correa, Anno 1609. Quod confirmari poteſt ex ijs, quæ tradit Gabriel de reſtitutione ſpoliat. concluſ. 1. num. 109. & eſt tex. intimis memoriæ theſauris recondẽdus in l. 1. §. & hoc edictũ. verſ. debet. ff. ſi mulier ventr. nom. & gl. etiam not. & omnibus

nibus nota in l.minor.39. in princ.ff.de euictionibus.verbo Seius.

27 Sed quia lis à detentatore plerunq; longius protrahitur, optimè facies ſi petas diploma regium, vt ſequeſtrũ fiat, vti contigit in cauſa Petri de Barros cum Petro de Gouea, in qua prædictũ diploma non obſtantibus quibuſcunq; impedimentis á Senatu fuit ſeruatum, Anno 1608. Scriba Geronymo de Mendoça, & rectè, quia regulariter ſtante dubio res, ſuper qua litigatur, ſequeſtrari debet, vt per Maſuerum in praxi. tit.de poſſeſſione. §.item in omni poſſeſſorio, Rebuf. 3.tom.ad conſtitutiones Regias.tit.de mat.poſſeſſ.art.7.

28 glo.1.num.8. Præcipuè quia ſequeſtratio neminem ſpoliat. l. ſequeſter. ff. de verb. ſignif.l. propriè, & l.licet.ff. depoſiti, & eſt optima cautela in propoſito ad effugiendum litium anfractus, & dilationes, pro vt conſiderauit Pelaes de maiorit.3.p.quæſt. 7.num.3.in fin.

Ad reſponſionem huius 29 libelli reus articulare poterit, ſe viuente teſtatore cum titulo poſſidere cæpiſſe, quo caſu ceſſat prædicta actio, vt tradunt ſcribentes in l. vlt. vbi Bald. nu.28. C.de edict. diu.Had.tollend. Vel non eſ- 30 ſe eadem bona, quæ defunctus poſſedit, quia identitas non præſumitur niſi illa probetur per confinia ſecundũ Bart.in l.demonſtratiô falſa. ff.de condit.& demonſt.Vel 31 etiam obijcere poteſt exceptiones cauſam proprietatis attinentes, quæ ſunt admittēdæ, ſi incontinenti probentur, ideſt intra terminum ad probandum conceſſum, vt reſoluit Molina lib.3. de primogen.cap.13. nu.12. & 18. tenuit Bald. in l. naturaliter. §.nihil commune. ff.de acq. poſſeſſ. Gregor.in l.7.titu.4. par. 5. verb. poſſeſſion. Vel 32 etiam obijcere poterit de nullitate teſtamenti, virtute cuius prætendit actor hæreditatem, & poſſeſſionem, vt quia approbatio teſtamenti in ſcriptis facta fuerit extra

folium, & paginam vltimã ipſius teſtamenti, pro vt de iure Regni in lib. 4. titul. 80. §. 2. requiritur, nam tale teſtamentum nullum iudicauit Senatus in lite Franciſci Nuñes Freyre ex oppido de Mõte mor. Scriba Emanuel.
33 Manhos, Anno 1611. Quan uis eodem tempore contrarium cenſuerit idem Senatus in cauſa Ludouici de Matos Fragoſo cum Dominico Fernandes, Scriba Ludouico Lopes, eo potiſſimum fundamento, quia prædicta Ordinat. non ideo annullat teſtamentum, ſed dumtaxat imponit pœnam tabellioni, qui aliter approbationem confe
34 cerit. Vel etiam cautè opponat proximior teſtatorẽ fuiſſe ab actore circumuentum, vt in ſpecie cap. conſtituit. 20. quæſt. 3. Cæpo. caut. 201. & quando dicatur circunuẽtus, colligitur ex l. 1. ff. ſiquis ommiſſ. cauſa teſtam. & l. 1. C. ſi ex falſ. alleg. & l. 1. §. dolum. ff. de dolo. c. pen. extra quod met. cauſa. cap. cum olim. extra de re iud.

CAP. XI.

De actionibus quæ ex maleficijs deſcendunt.

§. I.

De actione iniuriarum.

IN hoc libello poni debet tempus, & locus commiſſæ iniuriæ ſecũdum Bald. in l. edita. C. de edend. Item & ſpecies iniuriæ, & qualitas perſonæ iniuriatæ. l. prætor edixit vbi gl. ff. de iniur. l. atrocem. C. eodem, & animus iniuriantis, l. illud. §. ſane autem. ff. de iniur. qui depræhendi poteſt ex multis, quæ affert Maſc. concl. 913. num. 7. Item peti debet certa æſtimatio iniuriæ ſecundũ Ang. in prin. Inſti. de act. quæ taxationi Iudicis ſubijcitur cõſideratis circunſtãtijs; quæ poſſunt eam augere, vel minuere. Reus vero excipere poterit nõ animo iniuriam inferendi, ſed per iocum feciſſe. gloſ. in l. ſi non conuitij. C. de iniur. nã ex qualitate perſonæ, veluti ſi 1
2

ſi ſit conſanguineus, non præſumitur iniuria Farinac. in pract.quæſt.105. ex nu.127.
3 Aut quia ſtatim in eodem loco ſe retractauit, & emendauit in eodem loco reuocando dicta verba, ſecundum Angel.in d.l.ſi non conuitij.
3 Ferrara caut.39. Vel obijciet iniuriã iam fuiſſe remiſſam, quod præſumiturex gratis ſeruitijs ſibi inuicẽ factis Bald. in l.in ipſius. C. fam.ercisc. & ex alijs multis modis, quos refert Farinac. vbi ſup. ex
4 num.339. Vel etiam excipiet de ſimili iniuria, qua fuit antea ab actore laceſſitus, nam tunc erit ignoſcendum.l.qui cum natu. §.ſi libertus. ff. bon. lib. Parlad. quotid.cap.17. num.12. Tiraq. de pœn. cauſ. 1. nu. 12. Aut ſi nõ appàret quis prior mouerit, neuter tenetur de iniuria Bar.in l.1.§.cum arietes. ff. ſi quadrupes pauper. ſed cautè faciet, qui in accu
5 ſatione præuenerit. Vel etiã obijciet vera eſſe crimina, quæ actori palàm indixit, nã ſi reipub. conueniat ea pandere, excuſabitur à pæna pro vt eſt recepta Bar. diſtinctio in l.eum qui nocentem.ff.de iniur. communem teſtantur Alex.& Iaſſ. in l.3. ff.de lib. & poſth. Gomes.3.tom.cap. 6.num.2. Vel etiam excipiẽt 6
ſe ignoranter ex aliquo errore ductum illa verba protuliſſe, qui error & ignorantia ex iuſta cauſa proceſſit tex. eſt ſingul. in l.igitur. verſ.& generaliter. ff. de lib.cauſa.

§.2.

De actione leg. Aquil.

PRimũ caput legis Aquiliæ habet locum, quãdo 7
mors ſubſecuta eſt, vt reus teneatur quantum res valuit infra annum & retrò. Secundum vero quando quis non occidit, ſed vulnerauit, vel aliter læſerit, vt teneatur quanti plurimi valuit intra 30. dies proximè præteritos in Princip. Inſtit.hoc titulo. Reus per contrarium poteſt 8
obijcere articulando nõ ſua culpa, ſed caſu, quo euitari nõ potuit, læſionem, vel vulnus accidiſſe in re, vel animali actoris, quo caſu non

teg

tenetur. l.ſi putator. ff. ad l. Aquil.§.2.Inſt.eod.

§.3.

De Actione noxali.

9 IN libello iſto peti ſolet dãni emendatio aut ſeruus pro noxa. l.miles. §. decem. & ibi DD.ff.de re iud. contra dominum, vel quẽlibet ſerui poſſeſſorem. l. non ſolum.l.quoties.l. noxali. ff.de noxal. Quanuis ſi ille fuerit ſciens,& valuerit prohibere, & non prohibuit teneatur in ſolidum, nec liberatur dando ſeruum.l.1.& 2. ff.de noxal. Bar. in l. in illa ſtipulatione per te. ff.de verb.obli.

10 Excipere poteſt reus articulando ſeruum ſuum aliud dãnum feciſſe titio, qui prius habuit ſententiam, cui deditus ſit pro noxa, iuxta. l. ſi quis á multis 14. ff.de noxal. act. Vel poteſt ſe opponere ipſe ſeruus proclamando ad libertatem, quo caſu remanet inutile noxale iuditium. l. pen. ff. eodem.

PRAXIS
DE MODO, ET
FORMA PROCEDENDI IN CAVSIS CRIminalibus.

LIB. V.

SVMMA EORVM QVAE IN hoc Lib. V. continentur.

CAP. 1. De modo, quo procedi debet per viam accuſationis.

§. 1. De captura reorum et quibus modis in hoc Regno ſe defendunt rei ſoluti à carcere.

Appendix 1. de homagio

Appendix 2. de chartis aſſecurationis.

Appendix 3. de reo qui ſe defendit ſub fideiuſſoribus per reſcriptum principis.

§. 2. De Reo ad Eccleſiam confugiente.

§. 3. De interrogationibus Reo faciendis.

§. 4. De libello accuſationis.

§. 5. De exceptionibus, & de libello reſponſorio.

§. 6. Acta quomodo fieri debeant iuditiaria.

§. 7. De probatione.

§. 8. De tortura reorum.

§. 9. De ſententia, appellatione, & executione.

Cap. 2. De modo, quo proceditur per viam denuntiationis.

Cap. 3. De modo procedendi per viam Inquiſitionis.

Cap. 4. De modo procedendi contra Reum abſentem.

Cap. 5. De forma procedendi à Iudicibus in Syndicatu.

CAP. I.

De modo, quo procedi debet per viam accuſationis in cauſis criminalibus.

1 PER viã accuſationis procedit Iudex ad inſtãtiam alicuius accuſatoris iure ordinario. Accuſare autem (ſecundũ Azõ in Summa titul. C.qui accuſare non poſſunt) eſt reũ criminis deferre ad vindictã probat l. 1. titul. 1. par.7. Et inde accuſatio dicitur delatio criminis ad vindictam publicam in iuditio, legitima interueniente ſubſcriptione, quamuis propriè deferre reum criminis non eſt accuſare, ſed præparare accuſationem. Antequam enim quis accuſet, nomen Rei defert, & crimen probaturum profitetur, inſcribitq; & ſubſcribit propter pœnam calũniæ, ſi delictum non probauerit, vt in l. libellorum, & in l.ſi cui. ff.de accuſat. l. 1. ff. ad Turpillianũ, & in c. tuæ de procurat. & in cap. licet de Symon. 2 Et tunc dicitur nomen Rei receptum inter reos, quod fit antequam proponatur accuſatio, quidquid aliter doceat Bartol. & alij quos refert Alexand. in l.cũ mulier. num.6. ff.ſolut. matrimon. Alciat. lib. 2. parerg. cap. 9. Quoniam antequam reus compareat corám Iudice allegaturus ſuas defenſiones dicitur receptus inter reos, vt in l. adulteram vbi gl. id nõ percepit. C.de adulterijs. Quod enim dicitur in l.ſi marito. §.præſcriptiones. ff.de adulterijs, non poſſe admitti exceptiones poſtquam quis fuit receptus inter reos, referendus eſt ad exceptiones, quæ accuſatori opponuntur, de quibus loquitur tex. in §.præced. non vero ad exceptiones, quæ iudici aut ipſi accuſationi poſſunt opponi, de quibus tex. non loquitur. Antequã enim reus recipiatur inter reos, accuſator ipſe debet ſolemnia

quæ-

quædam adimplere. l. Titia. ff. de accuſat. l. miles. §. cum quidam. ff. de adulterijs, de quibus agitur in l. libellorum l. ſi cui. ff. de accuſ. & alibi ſæpe, quæ preparatoria ſunt accuſationis, differuntq; ab ipſa accuſatione, quemadmodum, & alia præparatoria differunt ab actione principali, vt in l. ordinarij. C. de rei vendicat. Vnde tenendum eſt quod poſtquã quis receptus eſt inter reos, incipit propriè, & verè accuſatio, quanquam per interpretationem quãdam poſſit appellari accuſator is qui nomẽ rei defert etiam antequã accuſet, vt in l. eum patronum. §. 1. ff. de iure patronat. Re-
3 ſolutiuè igitur dicendũ eſt, quod alia eſt accuſatio ciuilis, alia criminalis, vt notat. in rubrica extra de accuſat. aliud eſt iuditium ciuile, & aliud criminale notat Bart. in l. 3. ff. de ſepulchr. violat. tradunt omnes in rubrica extra de iudit. Alex. & Iaſſ. in rubr. ff. eodem. Licet enim vtrunque ius deſcendat ex delicto, ſi tamen principaliter agitur de delicto, criminale eſt iuditium; ſi vero de damno aut pæna pecuniaria dicitur ciuile iuditium l. prætor ait. §. ſi dicatur. & §. poſſe. & in l. item apud labeonem. §. ſi ſeruo. & in l. conſtitutionibus. 2. par. & l. fin. ff. de iniurijs. & in §. in ſumma Inſtituta eodem. & in l. fin. ff. de priuat. delict. l. fin. ff. de furtis. cap. per tuas de Symo. cap. tuæ de procurat. cap. ſu per ijs. in fin. de accuſat. explicat Bart. in l. 1. num. 6. & in l. pen. §. ad crimen. nu. 3. ff. de publicis iudit. in quibus locis ſatis conſtat, quod ex eodem crimine poteſt agi ad diuerſos effectus, vt ſi agatur ad commodum pecuniarium, vel ſimile, ciuile ſit iuditium, ſi vero ad punitiõnẽ, tunc ſit criminale, & vtrobiq; conuenit verbũ accuſatio, & verbũ actio, quicquid aliter doceat Bart. in l. agraria. ff. de termino moto receptus communiter ſecundum Felin. & alios in rubr. extra de iudit. & ſecundum

Alex.

Alexand. in l. ſiquis id quod. num. 19 ff. de iuriſdict. omn. Iud. nam contra Bar. eſt tex. in l. 1. C. quādo ciuilis actio. & in d. l. agraria. & in l. 3. ff. de ſepulchr. violat. vbi & actio, & accuſatio promiſcuè appellatur; propriè igitur, & in potiori ſignificatu ſtat verbum accuſatio, quando eſt criminalis, & agitur principaliter de crimine puniendo, cum tunc accuſatio nihil aliud ſit, quàm perſecutio criminalis, ad differētiā actionis, in qua petitur pecuniariū intereſſe, quæ eſt perſecutio ciuilis pro vt ex prædictis ſatis colligitur.

4 Dixi autem, legitima interueniente ſubſcriptione, quia in accuſatione eſt neceſſaria inſcriptio, & ſubcriptio propter pœnam talionis, vel calumniæ, aut etiam Senat. Conſ. Turpillia. adeo vt etiā fideiuſſores deberent interueniri, vt in l. 3. C. qui accuſar. nō poſſunt. l. 1. ff. ad Turpillian. Ordin. lib. 5. tit. 117. §. 6. In quo tamen dubitari poteſt an idem ius ſit? Quando crimen obijcitur per viā exceptionis, & cum ſit receptum, quod eo caſu pœna extraordinaria imponatur ſecū dum Bald. in l. 2. nu. 5. ad fin. de Senatoribus. Alex. alios referens in l. 1. §. editiones. num. 11. vbi Iaſſ. 10. de edēdo. videtur dicendum, quod inſcriptio locum habet, quando exceptio habet effectum punitiuum, & requirit inſcriptionem & ſubſcriptionē, veluti vera & formalis accuſatio ſecundum Bar. in l. ſi cui. num. 3. de accuſat. & facit in argumen. Ordinat. in lib. 3. tit. 60. §. 5. Quod ſi exceptio ſolum proponatur ad repellendum aduerſarium, vel teſtem, non habet effectum punitiuum, vt in l. Lutius. ff. de ijs qui notantur infam. cap. 2. de ord. cognit. Et licet in hoc ſecundo caſu de iure cōmuni nō fiat inſcriptio, aut ſubſcriptio ad pœnam talionis, quia non eſt formalis accuſatio, tamen is qui obijcit crimē, benè obligatur ad pœnam arbitrariā, vt in d. cap. ſuper ijs de accuſat. quia talis

5

lis

lis obiectio habetur pro accuſatione, vt in l. 2. §. ſi publico. ff. de adulterijs. Quæ
6 omnia ſine dubio recipienda ſunt generaliter, prætereà; in exceptione calumniæ, quæ quamuis habeat effectum punitiuum vt in l. 1. C. de calumniat. principaliter tamẽ opponitur ad repellendam criminis exceptionem, & infirmandam accuſatoris intentionem, adeò vt in eodẽ iuditio tractari debeat, an iudicis officio calumniator ſit puniendus, vt in eadem l. 1. & l. & in priuatis, & in l. ſiquis repetere. §. 1. ff. ad Turpillian. l. 28. titul. 1. par. 7. Præterquam ſi calumnia detegatur in accuſatione criminis publici, tunc enim finito primo iuditio, de calumnia tractari poteſt vt in l. 1. §. 1. ff. ad Turpillia. & l. qui calũniatores. C. de calumniatoribus, & ratio eſt quoniam accuſatio criminis publici non impeditur alio iuditio, vt in l. neganda. C. qui accuſare non poſſ. Quæ reſolutio vera eſt, & tollit difficultatem, quicquid aliter alij doceant. Quod ſi crimen opponatur per viam reconuentionis, tam in publicis criminibus, quàm in priuatis delictis inſcriptio neceſſaria eſt, quia vera, & formalis accuſatio eſt, vt in cap. 2. de ordi. cognit. 7

8 Dixi etiam ſupra, (legitima interueniente), quia accuſator debet eſſe legitimus. cap. 1. de accuſat. Ideſt qui lege aliqua non ſit prohibitus accuſare. Nec enim reipub. ſalutare eſt ab omnibus accuſationem proponi, ne priuato odio, & calumnia innocentes iniqua accuſatione fatigari contingat, & aliquando nocentes pœnã euadere præuaricatione, & tergiuerſatione accuſatoris; Perſonæ tamen prohibitæ legibus accuſare, benè admittuntur ad accuſandum perſequendo ſuam vel ſuorum iniuriam. l. Ni tamen omnes. ff. de accuſat. l. non prohibentur. C. qui accuſar. non poſſunt. Et ſuorum iniuriam perſequi dicitur conſangui- 9

neus

neus vſq; ad quartum gradũ Ordinat.lib.5.titu.124. §.9. in fin. Quanuis de hoc in iure communi variæ eſſent opiniones, vt per Petrum á Plaça in epitom.de delictis. lib. 1.cap.39.num.13. Farinaceũ de accuſat. quæſt.12. nu.58. & praxis eſt vt prius admittantur coniuges ad accuſandum, & poſteà deſcendentes, & poſt hos aſcendentes, & deinceps cognati vſq; ad quartum gradum, proximior namq; ſemper admittendus eſt.l.ſi plures.ff.de accuſ.l.2. §.ſi ſimul.ff.ad l.Iul.de adul. te.Si vero ſint in eodem gradu, & ſimul cōcurrerint, omnes ſimul erunt admittendi. l.3.§.ſi plures. ff.de ſepulch. viol.vbi gloſ. Bart. & alij. & idem ius erit obſeruandum circa remiſſionem delicti faciendam ex Ordin.lib.5 tit. 131.§.3.explicat Farinaceus vbi ſup.quæſt.14.Sed ſi pro-
10 ximus fecerit pacem cum accuſato, non præcludit viam ſequentibus conſanguineis ad accuſandum, vt in præd. Ordinat.§.1.quanuis de iure communi contrarium ſit dicendum ſecundum Boer. deciſ.120.num.7.Couar.lib.2. var.cap.10. num.1. Padilha in l. tranſigere. num.52. C. de tranſact. vnde ad accuſationem citari debent omnes qui ius habent accuſandi.l.ſi maritus de adulter.l.ſi accuſatoribus.C.de accuſat. glo. in l.17.tit.1. par.1. dummodo morentur in Regno iuxta Ordin.lib.5. tit.124. §.9. Vnde qui abſens ſit in Inſulis Regno adiacentibus per inde eſt ac ſi extra Regnũ ſit, & citari non debet, vti deciſum extat Areſt.23. Cabed.1.par. Quod ſi nullus ſit 15
qui velit accuſare, vel accuſans pacem faciat aut tranſactionem cũ accuſato, tunc promottor Iuſtitiæ ius habet accuſandi, vel proſequendi accuſationem propoſitã ex ratione tex. in l.congruit, & ibi Bart. ff.de officio præſid. Ant.Gom.3.tom.c.1.nu.10.

§. 1.

De captura reorũ, & quibus modis rei ſoluti à carcere ſe defendant.

12 RECEPTA ſuper delicto ſummaria inquiritione, praxis eſt vt ſi ex ea apparuerit aliquem eſſe culpabilem, vel contra eum reſultauerit aliquod inditium, vel præſumptio, illum Iudex in carcerem detrudi iubet, nec enim Iudex ad capturam poteſt deueniſſe, niſi prius examinatis teſtibus ſuper inditijs, communiter ita ſeruari teſtatur Hypol.in pract. crimin. §. conſtanti. num. 11. vbi optimè ponit practicam examinandi dictos teſtes, & recipiendi talia indicia, tradit etiam Farinaceus in practi.quæſt.27.nu.113. & 130. aliàs Iudex indebite aliquē incarcerari mādans tenetur in ſyndicatu, vt per Parid.de puteo in tractatu Syndicat. verb. captura.cap.1.nu.14. & cap.2.num.3.& 4. Clarus in pract.quæſ.28. Et actione iniuriarum contra eum agi poterit, vt in l.nec magiſtratibus.ff.de iniurijs, & tenent plures quos refert Farinac. vbi ſup.num.136. Imo ad dāna, & intereſſe ſecundū glo. in l.3. §. ſimili modo. verbo retentus.ff.ſi quis caut. Aſſinius in praxi.§.32.in 39.ampli. Nam in iniuriarum actione veniunt etiam damna, & intereſſe, vt in l. item apud labeonem. §. ſiquis ſeruo liberato.ff.de iniurijs. Ex quo non ritè, & de facto captus debet ſtatim, & ſine dilatione etiam parua, ac etiam ſine aliqua impenſa pariter de facto relaxari, vt poſt Bald. in l.ſi pacto quo pœnam. C. de pact.tenet Paris de puteo vbi ſup. verb.captura.cap.3. Gabriel.alios referens in tit. de reſtit. ſpoliat. concluſ. 1. num.19. in 4.ampliat. princip. Nec Reus capi poteſt 13 abſq; mādato iudicis in ſcriptis ex Regia Conſtitutione lib.5.titul.119.§.1.rationem poſuit I.C.in l.non eſt ſingulis.176. ff.de reg. iur. Niſi in fraganti delicto quis capiatur, quia tunc abſq; mandato Iudicis capi poterit argumento tex.in auth.de defenſoribus ciuit.§.audiens. col. 3. & firmat Puteus vbi ſup. fol.188.num.15. Iul.Clar.in

pract. crim. §. vlt. quæſt. 28. num. 7. Ordin. lib. 1. titul. 65.
14 § 37. ibi, *& moſtrando*: Vnde quæri poteſt ſi delinquens aufugerit à cõflictu, dictũq; ſit miniſtro iuſtitiæ arripuiſſe iter per talem viam, ſi eũ inſecutus fuerit non ad alia ſe diuertendo, eumq; aprehenderit, an in conflictu eũ aprehendiſſe videatur, ſitq; locus huic ordinationi? & videtur quod ſic ex l. 3. §. cum igitur. ff. de vi. & vi arm. vbi gloſ. verbo continenti, facit tex. in ratione. l. naturaliter. § 1. ff. acquir. rerum dom. & quæ notantur per tex. ibi, in l. 1. §. præſes, iun. l. cõtinuus. ff. de verb. oblig. l. qui duo de duob. reis, facit tex. notab. in l. patri. iun. l. quod ait lex. ff. de adulter. vbi Bar. hoc adnotauit, & eſt tex. expreſſus. in l. quod ait lex. §. 1. ad fin. ad l. Iul. de adulter. Couar. 2. par. de ſponſ. cap. 7. nu. 3.
15 Item in alieno territorio Iudex delinquẽtem capere nõ poterit, vt probat tex. in authen. vt nulli iudicum. §. ſi vero quis. coll. 9. Bart. in d. §. ſi cui. §. cum ſacrilegium. nu. 4. de accuſat. & in l. 1. §. præſides. num. 3. ff. de requir. reis Puteus vbi ſup. verb. captura. cap. 4. num. 1. Qua propter literæ requiſitoriæ mitti debent, vt in l. ſolent de cuſtod. reorum, in quibus ſummatim relatio probationis fieri debet, ex qua oriatur ſumaria cognitio apud Iudicẽ requiſitum de delicto, & de poteſtate iudicis requirẽtis vt eſt communis practica ſecũdum Couar. pract. cap. 11. num. 5. quem refert Clarus in pract. crimin. quæſt. 38. Pegueyra deciſ. crim. 2. num. 5. ſubſcribit Farinaceus de Inquiſitione. quæſtio. 7. num. 35.

APPENDIX I. de homagio.

Poteſt autem reus aliquando ſe defendere ſolutus à carcere præſertim ſi ſit nobilis dato ei homagio, quia talis in leuibus non eſt incarcerãdus in cuſtodia publica, vt per Tiraq. de nob. cap. 20. ex num. 30. Azeued. in l. 4. & 5. tit. 2. lib 7. recopill. 16

pill.

pill. Menoch. lib. 1. de arbitr. caſu 3 5. Nam de iure Regni habet domum pro carcere præſtito homagio, iuxta Ordin. lib. 5. tit. 120. Quod nihil aliud eſt quam quædã promiſſio l. 4. titu. 25. par. 4. & eſt veluti iuramentum, vt ſenſit gl. verb. ſalutis in cap. ex diligẽti, & ibi quoq; Abb. num. 4. de ſymon. Prateius in lexico iuris, verb. homagium. vbi ponit formam faciendi homagium, & in cap. 1. de nou. fidelit. form. in vſi-
17 bus feudorum. Vnde ſi homagium negetur, poterit appellari, aut ſupplicari argu. eorum, quæ docet Bart. in l. 2. C. de Epiſc. aud. quæſt. 2. & in l. 1. in fin. C. ſententiã reſcind. non poſſ. Paul. in l. eum qui. §. in popularibus. col. vlt. ff. de iur. iurand. & alij quos refert Gomes. 3. to. cap. 9. nu. 10. Item homagiũ datur etiam nobili pro cauſa
18 ciuili, quod fallit niſi ipſe fuerit cõductor tributorum Regis, quia tunc incarcerari debet vt per Auendan dictionario, verb. *Cauallero.* verſi. tertium priuilegium, vel ſi ipſe obligetur pro debito cõtracto pro redemptione ſua, parentis, aut fratris á captiuitate, ſecundum Pelaes de maiorat. 4. par. quæſt. 1. lim. 4. nu. 1. cum ſeqq. Vel ſi tempore cõtractus neget ſe eſſe nobilem vt per Ant. Gomes. in l. 74. taur. nu. 4. & 2. tom. cap. 11. num. 54. Gutierr. de iuramen. confirmat. 1. par. cap. 16. num. 25. Baeça de inop. deb. cap. 16. num. 93. Vel ſi ipſe non alleget de ſua nobilitate ex dictis ab Hypolit. in pract. §. ſequitur. num. 11. vbi à num. 8. plura ſimilia adducit. Si autem nobilis homagium non ſeruauerit, punitur pœna periurij ſecũdum Iſern. in cap. 1. de nou. fidelit. form. in vſibus fæud. num. 6. idemq; teſtatur Bal. conſil. 291. lib. 2. col. fin. Contrarium tamen exiſtimat Auendan. in cap. prætorum. cap. 27. num. 7. 2. par.

Sed ex praxi in carcerem detruditur fracto homagio.

APPENDIX II.
De chartis aſſecurationis.

19 PEr chartam aſſecurationis, quæ vel eſt confeſſatiua ad ſui defenſionẽ, vel negatiua, Reus liber, & ſolutus, ſecurus ſine eo quod capiatur cauſam proſequitur, de qua fuerit accuſatus, & idem eſt in caſu quo inquiſitio fiat ex particulari regis diplomate, vt per Cabed. de
20 ciſ. 52. num. 3. lib. 1. Adeo vt etiam ſi in prædicta inquiritione pronuntiatio capturæ fiat per Senatores Regios, charta ſeruanda erit vti deciſum extat in cauſa Martini Alfonſi dauis, Ann. 1609. Scriba Franciſco d,Almeyda, & ratio eſt, quia iam iſta inquiritio eſt extraordinaria ad quam lex pænalis extendi non debet, & idem etiã cenſuit poſtea Senatus in officialibus ideſt theſaurarijs, & quæſtoribus patrimonij Regij in lite Ludouici Aluares de Acoſta, Ann. 1612. Scriba Dominico de Pina.
21 Similiter etiam charta aſſecurationis confeſſatiua ſeruanda erit de vulnere illato, ſine eo quod præcedat examen, ſi aliqualiter appareat illud non eſſe læthale, ita viſum fuit Senatui in lite Dominici Gonçalues cum Sebaſtiano Gõçal., Scriba Bernardo Bulhaõ, Anno 1611.
Verum an iſtud aſſecuratio- 22
nis diploma ſit de iure communi? An tãtum inductum ex lege huius Regni? Tu dic non alibi eſſe in vſu præterquam in hoc Regno, quanuis huic conſuetudini Luſitaniæ aliquantulum alucinare videatur Barr. in l. is qui reus. col. pen. num. 12. ff. de pub. iudit. & in l. relegati. num. 4. ff. de pæn. Ganzinus de cautione de non offend. ſentit Gregor. in l. 1. verbo *tiene pro.* titul. 11. par. 7. & inclinat ſe Boſſius in titu. de captura. num. 33. & in tit. de citat. circa fin. verſ. ſed an Iudex. & in titul. de remedio ex ſola clementia Principis. Farinaceus lib. 1. titul. 4. de carceribus. quæſt. 29. vbi materiam ſalui conducti latè explicat.

23 plicat. Et fortè ex eo prædictæ Chartæ á principio introductæ eſſe videntur in hoc Regno, ne rei criminis præ carceris timore transfugarent ad exercitum Regis Caſtellæ, cum quo Luſitani tunc bella gerebant, reipublicæq; hoſtes & prædones, ſeu ſtratores viarum, aut pyratæ maris fierent, & ideo in carcerato iam pro alio crimine, ei non proderat prædicta charta ſecũdum Gabed. deciſ. 65. 1. par. Vnde etiam hodie an bono publico conueniat eas ita facilè cõcedi? alij videant. Quamuis ſi meũ iuditium valeret melius putarem eas fore omnino abrogandas, ſi alia fierent, quæ
24 infra annotabo. Item dubitari poteſt, an ſi in petitione confiteatur quis delictum, (de quo quæſtio fit) ad impetrandam chartam confeſſariuã aſſecurationis, ei præiudicet talis confeſſio, ſi de eo non inueniatur culpa ſufficiens ad capturam? & videtur quod non, quia confeſſio emanata de crimine ad alium finem non ſufficit ad condenãdum, vt docet Bart. in l. 2. §. ſi publico. num. 20. ff. de adulterijs. & in l. ſi confeſſus. num. 3. ff. de cuſtod. reorum, imo ſponté, & liberè confeſſus delictum præſumitur ſine dolo deliquiſſe, 25
vt benê comprobat Franc. Becchius conſi. 96. num. 15. quem refert Bertazol. conſi. 193. num. 14. Quæ tamẽ ſententia dubia videtur ex adductis. num. 44. & ideo cum moderamine á viris doctis accipienda eſt.

APPENDIX III.
De Reo ſoluto ſub fideiuſſoribus.

Poteſt etiã reus, & alio 26
modo, ſolutus à carcere ſe defendere ſcilicet per diploma Regium data fideiuſſione, Ordina. lib. 5. titul. 137. Quod non niſi in Senatu Palatij impetrari ſolet, quando aliud remedium ordinarium nõ competit. Nec ſine cauſa expediri ſolet, ne ſic defraudetur iuſtitia. Vnde quoties ex delicto venit imponenda tantum pœna pe

cuniaria, & non corporalis, reus ſolet relaxari à carcere
27 ſub fideiuſſoribus, quia ita etiam eſt de iure communi, vt in l. 1. vbi gl. & in l. diuus. ff. de cuſtod. reorum. & ibi communiter DD. & in l. eos a 1. §. ſuper his. C. de appellat. & eſt communis vt teſtatur Gomes qui plura adducit. 3. tom. cap. 9. num. 8. Boſſius in titulo de carcerato fideiuſſori committend. num. 1. & 2. Et ratio eſt quia pœna non minus ſatisfieri poteſt fiſco per fideiuſſorẽ, quam per principalem argumento tex. in l. deniq; & ſequenti. ff. de iur. fiſci. At ve-
28 ro ſi pæna corporalis imponenda ſit, tunc ſub fideiuſſoribus relaxari non poteſt, vt in l. 3. ff. de cuſtod. reorum re ſoluit Soar. allegatione de fideiuſſor. in cauſa criminali. num. 13. Hypol. in pract. crim. §. attingam. Menoch. de arbitrarijs. lib. 2. caſu 303. num. 15. Greg. in l. 16. titu. 1.
29 par. 7. verb. *ſobre fiador*. Fallit tamen quotieſcunq; conſtiterit de innocentia rei, poterit nanq; ſub fideiuſſoribus relaxari per diploma Regium, & de ea conſtare poterit viſa prius ſumaria teſtium informatione, pro quo eſt tex. in l. nullus in fin. ibi 30 donec repererit. C. de exhib. reis. quem ad id notauit Bal. in l. ſed etſi is in fin. ff. de in ius vocand. Paul. Chirl. in tract. de relaxatio. carcer. tit. de fideiuſſoribus reorũ. q. 1. ſub num. 4. & 8. Bertazol. conſ. crim. 367. num. 1. lib. 2. Et quanuis iure communi 31 iudex poterat facere hanc relaxationem, vt per Soar. in præd. allegat. num. 26. Hypol. & Gomes vbi ſup. ita vt iudex eam denegans, cum ſubſit iuſta cauſa, videatur iniuriam reo irrogare, & teneatur in ſyndicatu actione iniuriarum iuxta tex. in l. ſi vero pro condemnato. §. 1. ff. qui ſatisdat. cogant. ſecũn dum Angel. in tracta. de maleficijs. verb. pro quibus Antonius fideiuſſit. verſ. & nota quod ſi aliquis, quem ſequitur Hypol. in d. §. attingam. num. 17. Tamen de iure

re huius Regni nullus Iudex hoc facere poteſt ex Ordin. lib. 5. titu. 135. Quam ita generaliter practicari an reipublicæ conueniens ſit? alij videant, cum de iure communi, aliud ſit inductum, vt dixi, & lites in hoc Regno per malitiam valde protrahantur. Imo propter hæc viſitationem carceratorum magis frequenter fieri, ideſt ſingulis ſabatis, & modo Caſtellæ Regni præſcripto conuenientius, & bono publico ſalutarius putarem, oportet enim vt reorum cauſa celerius expediatur. l. fin. C. de cuſtod. reorum.

§. 2.

De reo ad Eccleſiam confugiente.

32 IN primis delinquens ad Eccleſiam confugiens, nec in ea capi, nec ab ea extrahi poteſt. cap. inter alia. cap. pen. cap. fin. de immunitate Eccleſ. cap. minor. cap. reus. cap. conſtituit. cap. definiuit. 14. quæſt. 7. l. 2. & 3. C. de his qui ad Eccleſ. l. 4. tit. 11. par. 1. Ordinat. lib. 2. tit. 5. Intellige tamen ſi reus 33 ſua voluntate confugiat ad Eccleſiam, ſecus ſi aprehenſus á Iudice, vel eius miniſtro per eam, vel eius cæmeterium tranſeat, vt argumento tex. in l. ſiquis poſt hanc. C. de ædificijs priuat. iun. gl. ibi notat Bart. in l. cætera. §. ſed & ſiquis. ff. de leg. 1. & alij quos refert Gomes 3. to. cap. 9. Cæterum ille qui cõ- 34 mittit homicidium, mutilationem membrorũ, vel aliud quodcunq; crimen intra ipſam Eccleſiam, eius immunitate non gaudet ex prædicta Regia conſtitutione in §. 2. cui conſonat tex. in cap. fin. de immun. Eccleſ. & idem 35 dicendum eſt in eo, qui exiſtens in Eccleſia mandauit extra Eccleſiam delictũ cõmitti Remig. de immunit. Eccleſ. fallent. 5. Nauar. in Manual. cap. 25. num. 21. Et ita fuit iudicatum in Senatu *no feyto de Luis Aluarez de Pedroſa pela cutilada de Ruĩ Pereyra de Setuual, Scriba Ludouico Aluarenga.* Nam 36 mandans etſi verè & pro-

 priè

priè non occidat, verè tamē commiſſit delictum homicidij ex Bar. in l.ſed ſi vnius. §.1. ff. de iniurijs. Et facit quia mandans committi delictū, obligatur ex delicto propter mandatum ſecundum Bart. recept. in l.non ſolum.§.mā dato. ff.de iniurijs.

§.3.

De interrogationibus Reo faciendis.

37 SOlet aliquando, & non ſemper in hoc Regno Iudex interrogationem facere Reo accuſato ſuper aliquibus circunſtantijs, quæ pertinent ad magis eruendam veritatem de criminine: & eius reſponſionem ſeu confeſſionem redigit tabellio in ſcriptis.l.1. in principio. ff. de cuſtod.reorum. Ordinat. lib.3.tit.32.§.1. Sed eam fa-
38 cit reus ex praxi huius regni abſq; aliquo iuramennto, ne detur occaſio periurij, quod olim ſtatuerat Plato in dialog. 12. de legibus, licet de iure communi iuramentum reo deferebatur ſecundum Bar.in l.inter omnes.§.rectè in fin. ff.de furtis cuius opinionem magis communem eſſe dixit Iul.Clar.lib.5.ſententiarum. §. fin. quæſt.45. num.9.& eam in Regno Caſtellæ ſeruari plerunq; vidi. Si autem reus ex aſpectu apparuerit eſſe minorem iuxta tex.in l.minor.25.ann.33. ff. de minor. Tunc iudex ante 39
omnia curatorem ei dabit, quia minor non habet perſonam legitimam ſtandi in iuditio criminali, vt probat. l.clarum.C.de auct.præſtād. aliàs iuditium, proceſſus, & ſententia cōtra minorem in defenſum ſine curatore ei dato eſt ipſo iure nulla. l.4. C. ſi aduerſus rem iud. Ordin. lib.3. tit. 41. §. 8. reſoluit in praxi Ant.Gom. 3. tom.var. cap.1.num.64. Iul.Clar.vbi ſup.quæſt.50.num.2. Niſi illa ſit lata in eius fauorem. l. non eo minus.14.C. de procurat. Et ſimiliter confeſſio abſq; curatore facta à minore, etiam ſi ſponte eam fecerit, erit nulla, & ei non nocebit,notat Bart. in l. fin. §. pupillus. col. 2. ff. de verb. oblig.

oblig. Hypol. in pract. crim. §. nunc videndum. num. 31. Iul. Clar. vbi ſup. quæſt. 55. num. 12. quod non eſt ita in cauſa ciuili, pro vt dixi ſup.
40 lib. 3. cap. 12. num. 11. Item ſi minor, cui datus fuit curator, paratus ſit probare errorem, vel rem aliter ſe habere, reſtituendus erit ex l. ait prætor. §. non ſolum o 1. ff. de minor. vel ſi in proceſſu nulla alia ſit probatio præter eius confeſſionem, tunc eo
41 ipſo, quod confeſſus eſt, videtur læſus, & concedi debet reſtitutio argumento l. certum. §. in pupillo. verſ. mino rem de confeſſ. Dec. in l. nihil conſenſui de regul. iur. Alexand. conſil. 116. vol. 3. Sfortia oddi de reſtitutione in integr. 2. par. quæſt. 65. artic. 7. ex num. 15. & num. 37. artic. 4. Cald. in l. ſi curatorem. verb. vel aduerſarij dolo. num. 9. & 39. C. de in integr. reſtit. minorum. reſoluunt communem Anto. Gomez ſup. num. 66. & Iulius Clar. in d. §. fin. quæſt. 60. num. 4. Quanuis ipſi à communi diſcedant, & contrarium defendat Sarmiēto lib. 3. ſelectarum. cap. 13. num. 3. vbi tamen in fin. & in nu. 6. eorum opiniones cum diſtinctione nititur conciliare.
Illud autem ſcire debes Iudices non poſſe ad hanc interrogationē procedere, niſi reus de crimine infamatus ſit, vel ſaltim per vnum teſtē in ſummaria de eo conſtet, aliàs non tenetur veritatem fateri, nec ſe ipſum prodere, vt reſoluit Iul. Clar. in d. q. 51. num. 7. Imo confeſſio facta non præcedentibus legitimis inditijs, nihil probat Maſcard. de probat. concluſ. 351. Nec etiam confeſſio facta coràm iudice incompetenti, vt in cap. at ſi clerici, vbi DD. præſertim Bald. de iudit. Bar. in l. magiſtratibus num. 3. vbi etiam Alber. ff. de iuriſdict. omn. iud. Farinac. in praxi crimin quæſt. 81. ex num. 188. cum ſeqq. Maſcar. concl. 352. Item licet reus in 43
iuditio confeſſus inciuilibus pro iudicato habeatur, vt in l. vnica. C. de confeſſ. gloſ. verb.

verb. confeſſus. in l. 1. & ibi Bart. ff. de confeſſ. In criminalibus tamen non ſtatim pro iudicato haberi debet, ſed dilationes ei cōcedendæ ſunt ad alegandas, & probādas ſuas exceptiones. Poſſūt enim multa interuenire, quæ vel minuant delicti pœnas, vel eas omnino tollant, vt quia per errorem fuerit facta confeſſio, quæ non præiudicat docto poſtea errore, & reuocari poteſt vt tradit Francus in cap. 1. 3. notab. de accuſat. in 6. Farinaceus in pract. criminal. quæſt. 81. num. 315. dixi ſup. lib. 3. cap. 12. num. 13. Aut quia fuerit emanata calore iracundiæ, quæ pariter ad condemnandum non ſufficit Alber. in l. 1. num. 3. C. de confeſſ. Mantua in cap. at ſi clerici. num. 27. de iudit. Abb. in cap. fin. num. 11. in fin. de confeſſ. Vel quia præſcripta ſit accuſatio lapſu temporis, vt infra num. 60. aut delictum cō miſſum ad ſui defenſionem pro vt conſiderat Gomeſius 3. tom. cap. 1. num. 3. & infra dixi num. 69. Vel quia confeſſio fuerit de eo, quod eſt contra naturam, vt ſi quis impubes, vel virilibus carens accuſatus de adulterio fuerit, idq; ſe perpatraſſe confiteatur, nullius momenti erit confeſſio. cap. qui ſedem extra de frigid. cap. 1. de delict. puerorum. l. & ſi minor 25. ann. ff. de adulter.

44 Item licet in ciuilibus cōfeſſio non poſſit proparte acceptari, & pro parte repudiari, vt dixi lib. 3. cap. 12. n. 15. Tamen in criminalibus indiſtinctè verum eſt pro parte acceptari poſſe, ita vt ſi quis confiteatur ſe hominem occidiſſe ad ſui defenſionem, damnari poſſit ex illa confeſſione, niſi probet qualitatem illam, vt docet Bart. in l. Aurelius. §. idem quæſij. ff. deliberat. leg. & eſt communis ſecundum Iaſſ. in §. item ſi quis poſtulante. num. 16 de action. Dec. in l. nemo ex ijs. ff. de reg. iuris. Paul. in l. 2. ff. ne quis eum qui in ius vocatus. Et eſt ratio quia in delictis eſt præſumptio contra delin-

delinquentem, quod fuerit animo nocendi, & vindicandi ſe.l.1. C.de ſiccarijs. cap. 1.de præſumpt.reſoluit Ant. Gomes.3.tom.var.cap.3. nu. 26.Alciat.tract.de præſumptio. reg. 3. præſumptio.39. num 7. Boſſius in prax. crimin.titu.de confeſſione. nu. 19. Iul.Clar.in d. §.fin.quæſtio.55. num. 15. Menoch. lib.2 de arbitr.caſu 93.num. 37. Farinaceus in praxi crimin.quæſt.81. num.110. cũ
45 ſequentibus. Quanuis per talem confeſſionẽ non ſit quis capitaliter damnãdus vt per allegatos á Ferratio caut. 5. num. 2. Imò mitius agitur cum ſponte confeſſo vt per Tiraquell.de pænis cauſ. 27. num.7.& cauſa 30.quicquid Socin.contra quem, & alios aliter reſoluit Sarmiẽto. lib. 1.ſelectarum.cap.1.num.11.
46 & 12. Vnde qui excuſationẽ delicti allegat in ſua confeſſione, illam probare debet Maſc. de probat. concl.706. vbi plures auctores ad id refert.

§.4. *De libello accuſationis.*

Libellus accuſationis proponendus eſt in ſcriptis continens perſonam accuſatoris,& accuſati,diem, menſem, & locum comiſsi delicti, & ipſum delictũ, de quo accuſatio fit,pro vt ſtatim dicam. Deinde in accuſatione eſt neceſſaria inſcriptio, & ſubſcriptio, vt habes ſup. num. 4. Vnde accuſatio ijs non ſeruatis tanquam ineptè propoſita erit nulla argum. tex. in l. non putauit. §. non quæuis. ff. de contra tabul. nec iudex poterit procedere ſuper eo, Bart. in extrauag. ad reprimendum. num. 27. C.quomod.in crim.læſ.maieſt. Quanuis ſi iudex deceptus,& imperitus proceſſerit, ac teſtes receperit ſuper crimine, dicendum eſt quod poterit ex eodem proceſſu delinquentes punire, quomodocunq; enim detegatur crimen,ſatis eſt ad pænam imponendam, quoniam licet accuſatio nõ valuerit in vim accuſationis, nec debeat, aut poſsit iudex procedere tanquam 47 48

quam contra Reum accuſatum, negari non poteſt, quin valuerit in vim denuntiationis, vt receptio teſtium valuerit rectè, & inquiſitio facta proceſſerit de iure, præſertim cum lex non ſit impoſita verbis, ſed rebus, ideoq; magis veritatem rei inſpicimus, quam iuris ſolemnitatẽ, qua ratione idipſum manifeſtum eſt ex Ordin. lib. 1. tit. 5. §. 12.

Diz ſ. A. morador neſta cidade contra ſ. R. preſo, & ſe comprir.

49 P. *Que tendo antes o R. certas palauras cõ ſ. A. ſobre jogo em caſa de ſ. em tantos de tal mes, eſtando deſpois diſto elle ſ. deſcuydado & ſeguro do que lhe auia de ſoceder em o ſegũdo dia de Paſcoa deſte anno na Rua noua deſta cidade às dez horas do dia ſaltou cõ o dito ſ. o R. accuſado armado cõ armas offenſiuas & defenſiuas, & acompanhado cõ outros de propoſito & reixa velha, cõ eſpada nua na maõ, lhe deu hũa eſtocada penetrante pelo peyto eſquerdo de que logo o dito ſ. cayo morto.*

P. *Que o R. he vſeyro, & viſeyro acoſtumado a fazer ſemelhãtes delictos. &c.*

50 Dicitur ſ. A. quia in accuſatione nomen accuſatoris contineri debet. l. libellorum ff. de accuſat. cap. fin. verſic. libellorum 2. quæſ. 8. & quia abſq; accuſatore nemo damnatur. l. eſcripto. §. ſiquis accuſatorem. ff. de muner. & hon. notat Boſsius in pract. crim. tit. de accuſat. num. 1. Item & illud poſitum eſt adde notandum, quod in propria perſona, & non per procuratorem accuſator comparere debet in iuditio, iuxta tex. in l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iudit. & l. tunc conuenit. C. de accuſat. aliàs proceſſus geſtus cum procuratore erit nullus, etiã ſi à parte non opponatur exceptio nullitatis ſecundum Bart. in d. l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iudit. quem dicit com- 51

mūniter receptum Ant. Gomes 3. tom. var. cap. 1. nu. 16. Iulius Clar. lib. 5. recept. §. fin. quæſt. 32. num. 24. Niſi habita licentia á Senatu maximo, quæ etiam proderit Reo ſecundum Vallaſc. conſil. 25. num. 7.

52 Item dicitur *no ſegundo dia de Paſcoa na Rua noua,* ad denotandum quod accuſatio continere debet annū, menſem, diem, & locum cōmiſsi delicti, vt ſup. dixi nu. 47. Alioquin libellus nō erit admittendus ſecundū Alex. in l. 1. num. 31. ff. de edend. Roman. conſi. 191. Iul. Clar. in pract. §. fin. quæſt. 12. n. 9. Idq; ex eo, quia ſi accuſator dicat in libello delictum fuiſſe commiſſum tali menſe, anno, & loco, & poſteà nō probet tempore illo, & loco, ſed alijs fuiſſe perpatratū, Reus erit abſoluendus ſecundum Bald. & alios quos refert Anto. Gomes in 3. tom. cap. 11. num. 2. & ob id vſu receptū eſt ponere & illud in libello ſcilicet, *anno & dia que na*
53 *verdade ſe achar.* Nam tunc libellus procedit ex ijs, quæ tradit Clarus vbi ſup. n. 14. Quāuis dies & hora non ſit de ſubſtantia vt apponatur in libello, vt l. libellorum de accuſat. & in d. cap. fin. verſ. libellorum. Tamen ad requiſitionem partis, vt melius poſsit coartare negatiuam, exprimi ſolet dies & hora ſecundum Boſsium in pract. crimin. titul. de inquiſitione. num. 92. Notabis etiam hìc locum, & tempus poni aliquando, vt grauius delictum exiſtimetur, vt quia ſit delictum commiſſum in loco inſueto, & deſerto, vel in nocte, nàm tunc animus occidendi magis deliberatus præſumitur ſecundum Menoc. lib. 2. de arbitr. cent. 4. caſu 361. num. 38. & 36.

Item dicitur *deſcuydado,* 54
ad denotandum reum accuſatum fuiſſe aggreſſorem ex l. 1. §. diuus. ff. ad l. Cornel. de ſiccarijs Bellovíſu in pract. crim. tit de inuaſore. verſ. & ipſum interfecit. num. 4. Et quia aggreſſor grauius puniri debet, quam ille qui

in ipſa rixa deliquit iuxta l. quoniam. C. ad l. Iul. de vi publ. & in l. 1. §. cum Arietes. ff. ſi quadupes pauper. feciſſ. dicat.

Item dicitur, *armado, & acompanhado*, vt conſtet delinquentem paratum acceſſiſſe, & prius delictum excogitaſſe iuxta gloſ. in l. licet. verb. per gentes. vbi Bal. C. de pact. Et ex genere armorum præſumptio augetur vt per Bald. in cap. 1. de præſumpt. Felin. in cap. ſignificaſti. 2. de homicid. nu. 81. Et ex modo percutiendi elicitur animus delinquendi, vt per Nouell. in pract. fol. 13 num. 15. Carrer. in pract. §. homicidium. 1 num. 30.

55 Item dicitur, *tendo antes palauras ſobre jogo*, ad concludendum illud homicidiũ fuiſſe perpatratum ex propoſito, & cum deliberatione, vt tradit Blanc. in l. fin. num. 189. ff. de quæſtion. Menoc. lib. 2. de arbitr. cent. 4. caſu 361. Maſcard. de probat. con

56 clu. 97. & 98. vbi alios modos adiungit. Nam iſtud grauius punitur, quã illud quod repentè, & ſub orta rixa calore iracundiæ, atq; impetu repentino fuit commiſſum, vt per Couar. lib. 1. var. cap. 20. nu. 7. Nam mens, & animus diſtingunt maleficia. l. qui iniuriæ. verſ. nam maleficia. ff. de furtis.

Item dicitur, *pelo peyto* 57 *eſquerdo*, quia ex vulnere illato in illa corporis parte, vnde certa mors facilè ſperanda ſit, præſumi ſolet maior animus occidendi, vt per Bar. in l. 1. §. diuus. vbi Hypol. num. 13. ff. de ſiccarijs. Afflict. in conſtit. tit. de pœna eius qui contra aliquem arma extraxit lib. 1. num. 7. Iul. Clar. in pract. crim. §. homicidiũ. verſ. ex propoſito. In quo etiam notabis, quod 58 quanuis dictum ſit, *hũa eſtocada*, non per hoc excluditur, quin ſi plura vulnera illata ſint, ea omnia debeas articulare, quia ex multiplici vulnere maior animus delicti conſideratur, vt per Boſſ. in pract. crim. titu. de homicid. num. 64. Menoch. lib. 2.

cent.

cent.4. caſu 361. num.33. cũ ſeqq.

59 Item dicitur in ſecundo articulo, *que he vſero, & vi ſero,* quia ſcilicet delinquen di conſuetudo facit, vt reus grauius puniatur. l. 3. C. de Epiſcop.aud. l. capitalium. §.ſolent.& in §.graſſatores. ff.de pœn. l.3. §.ſi plures. ff. de re militar. l.ſeruos. C.ad l.Iul.de vi.l.quicunq; verſ.1. C.de ſeru. fugit. Bart. in l. ſi cui.§.fin.ff.de accuſat. expli cat Farinaceus in pract. crimin.quæſt.23.per tot. Quod adeo procedit, vt etiam ſi de primis delictis fuerit iam pu nitus, adhuc augentur pœnæ Menoch. de arbitr. lib.2. centur.3. caſu 295. num.19. Couar.lib.2.var.cap.9.nu.7. Carrer.in pract. tit.de homi cid. §.circa igitur tertium, quibus ex cauſ.pœna augea tur. Et binus actus faciet cõ ſuetudinem ad augmentum pœnæ vt per Bald. & Paul. in l. 3. C.de Epiſcop.aud. Lucas de Pena in l.1. C. de-ſuper ex actoribus, lib. 10. Et ideo in hoc Regno ab om nibus ſcribis illius oppidi, & ciuitatis cauſarum criminalium ratio ſumitur cum nomine accuſati de eius culpis, & reatu, quod non eſt ita in vſu apud alia Regna, idq; ex eo apud nos fit, vt ſciri poſsit de delictorum ac cuſati frequentia, quæ incor regibilitatem denotat ſecun dum Brunum. conſil. 115. Nam lex multum præſumit contra eum, qui cõſuetus eſt delinquere, vt in l.ſi cui.§ 1. ff. de accuſat.l. non omnes. §.à Barbaris. ff.de re milit.

§.5.

De Exceptionibus Rei & de libello reſponſorio, negatiuo, aut confeſſatiuo.

Antequam Reus accuſatus veniat cum ſuo libello reſponſorio in contrariũ poteſt proponere omnes exceptiones dilatorias, vel præiuditiales, veluti exceptionem de ordinibus, vel de imunitate Eccleſiæ, vel etiam peremptorias, veluti præſcriptionis ex l. querella. C.de fal. cuius rationem po nit. 60

nit Tiraq. de pœn. cauſ. 29. Anton. Gom. 3. tom. cap. 1. num. 5. Bart. in l. naturaliter in fine. ff. de vſucapion. vbi id declarat Boer. deciſ. 26.

LIBELLVS RESPONSORIVS.

Contrariando dis f. R. que ſe comprir.

61 P. *Que elle R. em o ſegundo dia de Paſcoa deſte preſente anno, que ſe contarão tantos de tal mes às dez horas do dia eſtaua em Alenquer tratando & conuerſando com muytas peſſoas, pelo que era impoſſiuel que ao tempo que dis o accuſador em ſeu libello, eſtiuera elle R. em Lisboa.*

P. *Que o R. he bom Chriſtão fidalgo, temeroſo de Deos, & de ſua conſciencia, por onde delle não ſe pode preſumir tal couſa &c.*

62 Ponitur in primo articulo exceptio negatiua loco, & tempore coarctata, iuxta tex. in cap. tertio loco, de probat. de qua Boſsius in tit. de defenſoribus reorum. nu. 8. Ita tamen vt ſi ſecundum facti naturam vnum, & aliud ſtare poſsit, illa non admittatur in lite Simon. Ferreyra cum Dominico Fernandes, decreuit Senatus ann. 1617. Scriba Didaco de Carualho, docuit gloſ. in cap. bonæ verb. facti extra de electione. Igitur licet negatiua ſit improbabilis, modo tamen de quo hîc probari poteſt, Ordinat. lib. 5. titul. 124. §. 1. Vel quando negatiua continet in ſe affirmatiuã, vt quia dico titium non eſſe mortuum, reſoluitur enim illa negatiua in affirmatiuam, ſcilicet, quod ſit viuus, Ordin. lib. 3. titul. 53. §. 10. verſic. *poſto que.* De cuius negatiuæ probatione poſt Marcũ de Fano cõpoſuit copioſum tractatum Herculan. Peruſin. vbi quatuor & quinquaginta modos probandæ negatiuæ tradidit, & octo antea recitauit Ripa in cap. cũ Eccleſia, num. 79. verſ. plures poſſunt de cauſa poſſeſſ. & prop. nouiſſimè Fuluius Pacian. ſeparatim duodecim 63 modos

modos ſtatuit, ex quibus negatiua probari poſſit in lib. 1. de probat. & cui incumbat onus probandi. cap. 38. cum ſeqq. & latè explicuit Maſc. de probat. concl. 1092. Gabr. lib. 1. comu. titul. de probat. concl. 6.

64 In ſecund. artic. dictum eſt de bonitate Rei, quia ſi contra eum inſurgant aliqua inditia, & præſumptiones minus idoneæ ad torturam, per eam purgentur. l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re militar. Quia ſemel bonus ſemper præſumitur bonus. cap. fin. de præſumpt. quam concluſionem explicat, & 12. modis ampliat Card. Albanus in addit. ad Bart. in l. merito. ff. pro ſocio. Tiraq. de pœn. cauſ. 51. num. 23. Et ſanè quilibet præſumitur bonus, niſi dilucidè aliud conſtet. cap. dudū extra de præſumpt. l. cum pater. §. rogo. vbi DD. ff. de leg. 2. Alciat. in tract. de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 2. num. 1. & reg. 2. præſump. 8. nu. 1. Menoc. item de præſumpt. lib. 5. præ ſumpt. 1. num. 33. & multis modis ampliat ac declarat Maſca. de probat. conc. 221.

65 Et ſimiliter nobilis honoratus non præſumitur aliquid malifacere, argumento tex. in l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re milit. Grego. in l. 2. titul. 9. par. 2. notant DD. in cap. de multa, de præben. & in l. nobiliores. C. de comm. & mercat. Menoc. lib. 5. præſump. 4. nu. 6. & alios refert Maſcard. concl. 1006. num. 68. de probat. Item & quia nobilis mitius puniri debet, vt per Tiraq. de pœn. cauſ. 31. & pœnam infamiæ non incurrit Bart. in l. capitalium. §. ſerui cæſi. ff. de pœnis. Farinaceus in pract. crimin. quæſt. 98. nu. 93. & nu. 98. Couar. lib. 2. var. cap. 9. poſt num. 4. In tantum vt etiā filius naturalis, qui aliás de iure communi non gaudet priuilegio paterno ſecūdum Tiraquel. de nobilita. cap. 15. ex num. 10. Eximatur à pœna vili, quia attenta conſuetudine Hiſpaniæ ille patris nobilitate fruitur,

ſecundum Gregor. in l. 1. titul. 12. verb. *amiga:* col. vlt. verſ. dicendũ eſt ergo. p. 7. Placuit ita Senatui in lite Ioſephi Pereyra, Scriba Ioanne Leal.

LIBELLVS RESPONSORIVS REI per confeſſionem delictijad ſui tamen defenſionem.

66 P. *Que ſendo f. ſeu imigo, per palauras & differenças que tiuerão em caſa de f. em tantos de tal mes ſobre jogo, o dito f. de propoſito armado com hũa eſpada na mão fora da cinta foy aguardar ao R. na Rua noua, & em paſſando arremeteo contra elle com a eſpada nua, tirandolhe grandes & mortaes cutiladas.*

P. *Que vendoſe o R. aſſi perſeguido delle f. lhe foy forçoſo deytar mão de ſua eſpada, & ſe amparou cõ ella das cutiladas & reueſes que lhe daua o dito f. porque o não mataſſe, & em aſſi ſe defendendo acertou a darlhe hũa eſtocada pelos peytos, ſendo en ſua neceſſaria defenſão, ſendo o dito f. o aggreſſor.*

P. *Que a ferida não foy mortal, & deſpois diſſo eſteue muito tempo doente, mas por elle ſe deſregrar, & não obedecer aos medicos, & fazer muytos exceſſos, veo a morrer.*

P. *Que elle R. tem perdão da parte, como conſta da eſcritura que offerece.*

67 In hac reſponſione, duo ſunt notabilia in praxi prænotanda pro explicatione Ordination. lib. 5. titul. 134. §. 8. Primum vt quocunq; tempore etiam poſt publicationem teſtium admittatur talis defenſio, de qua per Bart. in l. cum de indebito. ff. de probat. recept. ex Socin. in l. nemo. num. 7. ff. de exception. & Dec. in l. nemo ex ijs. num. 1. de reg. iur. Boer. deciſ. 164. nu. 15. Boſſ. in titul. de defenſion. reorum. num. 4. Secundum quod licet Reus à principio negaſſet delictum, tamen poſtea

ſteá poterit admitti ad huiuſmodi defenſionem, imo Doctores conſulunt, vt reus accuſatus ſemper neget delictum; & dicat, caſu non cõceſſo, quod ipſe taledelictum feciſſet, fuiſſe tamen commiſſum ad ſui defenſionem ita conſuluit Dec. in cap. cũ venerabilis. num. 20. de exception. & eſt cõmunis opinio recepta per Boſſium in pract. crim. titul. de confeſſ. num. 36. Iul. Clar. lib. 5. ſententiarum. §. fin. quæſt. 55. num. 17. & refert Menoch. lib. 2. de arbitr. caſu 279. n. 7.

68 Et èconuerſo etiã ſi à principio confiteatur delictum per petitionem ad impetrãdam chartam aſſecurationis, adhuc tamen potuiſſe contrariari per negatiuam tenuit Cabed. Areſt. 59. 1. par. ex quo idem poſtea iudicatum fuit in cauſa propria eius hæredum ſcilicet Michaelis Cabedo cum Michaele Leytã de Andrade Ann. 1608. Scriba Hieronymo Freyre. Quæ tamen ſententia, licet ſuſtineri poſſe videatur ex traditis num. 24. Dubia tamen ſemper mihi viſa fuit ex ijs, quæ notaui ſup. num. 44. Et id circo, poſteaquã hæc ſcripſimus, inouata fuit ex Nouella Philippica lata anno 1613. In ſecundo artic. 69
agitur de defenſione neceſſaria. Nec enim eſt ſatis probare homicidium feciſſe ad ſui defenſionem, niſi & illud adijciat ad neceſſariam defenſionem Bald. in l. 1. col. 11. verſ. item. C. de confeſſ. Bar. in l. ſcientiam. §. qui cũ aliter. ff. ad l. Aquil. hoc idẽ cenſuit Iaſſ. in §. ſi quis. nu. 19. de action. Contrarium tamen tenuit idem Bald. in l. ſolam. col. vlt. verſ. 2. quæro. C. de teſtibus, vbi monuit teſtes deponentes ſimpliciter homicidium fuiſſe commiſſum ad defenſionem probare, quam opinionem communiter eſſe receptam aſſerit Dec. in d. l. vt vim poſt num. 17. quorum opiniones in concordiam reducere conatur per diſtinctionẽ Maſc. de probation. concluſ. 867. num. 18. Defenſio autem re- 70

ctè probatur eo ipſo, quod appareat quem fuiſſe vim paſſum; nam quicquid fecerit, præſumitur geſtum vt á violentia tueretur conſtat ex multis relatis à Gramat. conſil. 18. & ſequenti. & conſil. 56. num. 15. Bertrand. conſi. 290. vol. 3. Alexan. conſi. 76. lib. 1. Dec. in d. l. vt vim. nu. 10. Hypolit. ſingular 100. Quam concluſionem multis modis ampliat, & confirmat Maſc. concl. 490. Nam ſi articuletur, & probetur quod Reus videns venientem contra ſe ſtricto gladio illũ percuſſerit, antequam ipſe eſſet perculſus, præſumitur ad ſui defenſionem feciſſe, Bar. in l. ſed & ſi quenquam. 2. not. ff. ad l. Aquil. Bald. in l. in multis, in fin. ff. de lib. cauſa.

71 In eodem articul. *ſendo o dito ſ. aggreſſor*, quod articulari poteſt multis modis, quos tradit Carrer. in pract. crim. §. circa. 3. num. 146. vt quia erat ſui natura litigioſus, vel aliqua iniuria affectus, vel eſſet minatus ſecundum Blancum in praxi crimi. 3. par. defenſor. num. 14. Maſcar. de prob. concl. 72. ex num. 3.

De 3. artic. quod non præſumatur quis ex illato vulnere mortuus.

72 Iſte 3. artic. poſitus fuit ad denotandum quod occidens poterit pœnam mortis euadere, quando in ipſum vulneratũ, vel eius cuſtodes medicoſve aliqua culpa, negligentiavè conferri poteſt, quia tunc non præſumitur mors ex illato vulnere ſubſecuta, vt multis exemplis declarat Boer. deciſ. 323. nu. 20. Bald. conſi. 328. volu. 2. col. 1. & conſuluit Cæphal. conſil. 28. col. pen. Plaça de delictis cap. 13. num. 27. Menoch. de arb. iud. caſu 275. nu. 10. & alios refert Maſc. conc. 1078. num. 14. vbi alia ad propoſitum adiungit, iudicauit Senatus in cauſa Pauli de Carualhal, Scriba Thome de Andrade. Nec enim omnis qui mortifere vulneratus eſt, moritur. l. 1. §. vlt. ff. ad Syllan. l. qua actione.

§.

§. ſed & ſi quis. ff. ad l. Aquil.

De 4 art. Quando venia delicti Reo conceſſa eſt.

73 Iſte etiam 4. artic. poſitus fuit ad excuſandum reum à pœna delicti, vel ad eam mitigãdam, quia iniuria priuata per pactum remittitur iuxta tex. in l. ſi tibi decem. §. 1. ff. de pactis. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. eodem. l. non ſolum. §. 1. ff. de iniurijs. Sed dubium eſt an ſi offenſus faciat pacem, & dederit veniã, an videatur etiã remiſiſſe damna, & expenſas? Bald. tenuit quod non in d. l. ſi tibi decem. §. 1. & ibi Alex. num. 2. Iaſſ. in l. 1. nu. 16. ff. de pact. Et quia ex tranſactione facta, delictum probari aſſeruit I. C. l. quoniam. 5. ff. de ijs qui not. infam. & l. non damnatos. C. ex quibus cauſ. infam. irroget. & l. in fiſci cauſis. ff. de iure fiſci. Sicut & ſimiliter illud præſumitur ex petitione veniæ, vt tenuit gloſ. in cap. exhibita. verb. poſtulauit de homicidio, Felin. in cap. literis. col. 4. num. 19. de præſumpt. Menoch. de arbit. iud. lib. 1. quæſtio. 8. num. 37. Boſſius in tractatu de remedio ex ſola clementia Principis. num. 29. Caute faciet Reus ſi proteſtetur tranſactionem facere cauſa redimendi ſe à vexatione, vt conſuluit Paul. de Caſtro. conſi. 348. in fin. nu. 16. vol. 1. & cauit Cæpola, caut. 158. verſ. ſecunda eſt. Nam adhuc pace facta Promottor habet ius accuſandi, vt dixi ſup. num. 11. Quia ex quolibet delicto etiam priuato duplex offenſa oritur, vna parti, & alia reipublicæ, & quanuis illa per pacem cenſeatur ſopita, remanet tamen offenſa, quæ fit bono publico, cuius intereſt ciues eſſe paccatos. l. ita vulneratus in fin. ff. ad l. Aquil. l. licitatio. §. ſed quod illicitè. ff. de public. & vect.

APPENDIX

Quando Reus dicit ſe velle ſtare pro actis.

Licet Reus in cauſis criminalibus non poſſit renuntiare ſuis defenſionibus, & termino probatorio fecundum 74

dum gl.ſing. in l.pactum inter hæredem.47. verb. cum liceat ad fin. ff. de pact. quia talis renuntiatio eſt in præiuditium ſuæ perſonæ, vel ſtatus, quoniam nemo eſt dominus membrorum ſuorum. l. liber homo.13.ff.ad l.Aquil. & in l.lege Cornelia. §. fin. ff.de ſiccarijs. Auendan.reſponſo 11. num.5. Hypol. in pract.criminal.§.examinando. Tamen praxi receptum eſt poſſe hoc facere reum in delicto, ex quo pœna capitis vel infamiæ non veniret imponenda ſecundum Imol. in l.cuſtodias. ff. de pub. iudit. quem ſequitur Anto. Gom. 3. tom.cap.13.num.33. verſ. quod intelligo. Sed alij abuſiuè & ineptè hanc praxĩ ad capitale iuditium, & ad cauſã ſtatus etiã extendũt, quod non conuenit, nam in ijs etiam inuitus Reus defendi debet, vt eſt tex.notab.in l.3. ad med. ibi, vt cauſa cognita, etiam inuito ſuccurratur. ff.de lib.cauſa. & in l.non tã tum, ibi, & ſi ipſe acquieſcit ſententiæ. ff. de appellat.

§.6.

Acta quomodo fieri debeant iuditiaria.

Qvanuis regulariter teſtes in ſumaria inquiritione recepti ſine citatione partis fidem non faciant, vt in cap. 2. de teſtibus, & debeãt denuo examinari parte citata, & ratificari in iuditio plenario intra tempora ad probandum conceſſa, vt fidem faciant; prout notat Bar. in l.vlt. in fin. ff. de quæſt. & fundat Dueñas regul. 23. lim. 1. refert plures Natta conſil. 394. num. 20. vol.2.Bertazol. conſil.crim. 15. num.15. volu. 1. Tamen ſufficiet ſi conſenſu, & approbatione partis delinquentis teſtes in ſumario iuditio recepti habeantur pro productis in plenario ex praxĩ huius Regni, quam intelligo in terminis de quibus ſupra. num.74. Quibus addes iſtum conſenſum conſtare debere in actis per ſubſcriptionem propriam rei, aut cũ teſtibus munitam, & nõ erit ſatis fidem ſolum tabellionis 75.

vt

vt in Ordinat. lib. 1. titu. 24.
76 §. 20. Ex qua ſententiam capitis annullari feci in quodã famulo domini Belchior de Teues. In Regno vero Caſtellæ preciſè requiritur teſtes in ſumaria receptos poſtea ratificari debere, ſi minus nihil probant ex l. 15.
77 tit. 7. lib. 2. recopillat. Et ita conueniret in cauſa capitis, & ſtatus. Cæterum teſtis examinatus in ſumario, ſi poſtea in plenario variet, aut vacillet, poterit puniri, vt falſarius, l. eos qui. ff. ad l. Cornel. de falſis, propter quod ibi Bar. nu. 6. ponit cautellam, quem ſequitur Menoc. lib. 2. de arbitr. cent. 2. caſu 109. num. 13.

§. 7.

De Probatione.

78 Illud ſpetialiter in cauſis criminalibus obſeruandũ eſt, ſcilicet teſtes produci, & examinari poſſe diebus feriatis, vt declarat Roman. ſing. 144. & facit l. 3. C. de Epiſc. aud. quanuis alias, teſtis die feriato receptus, non probet. ſecundum Paul. in l. ſi quando. num. 4. C. de teſtibus. Deinde in criminalibus tantum credi duobus negantibus, quantum alijs affirmantibus ſecundum Maſc. de probat. concl. 70. num. 10. & 11. quãuis regulariter aliud ſit ſecũdum gl. ord. in l. diem proferre. §. ſi plures. ff. de arbitr. Præterea probationes contra reum apertiſſimas eſſe debere. l. fin. C. de probat. l. ſinguli. C. de accuſat. l. qui ſententiam. C. de pœnis. Vlterius adde quod licet in 79
ciuilibus duæ ſemiplenæ probationes coniungantur, & plenè probent, veluti ſi vnus teſtis exceptione maior deponat de ſcientia, duo vel plures de fama publica, vt per gl. verb. legitimis in l. 2. §. ita. ff. de excuſat. tut. Gabriel. lib. 1. comun. concl. 1. de probat. Molina lib. 2. de primog. cap. 6. num. 34. In criminalibus tamen quia exiguntur liquidiſſimæ probationes, duæ ſemiplenæ non probant plenè, obſeruat gl. 2. in cap. veniens de teſtibus,

ſequitur Anchar. in cap. 1. de confeſſ. Imol. in l. intereſſe puto. col. fin. de acq. poſſeſ. Angel. tracta. de maleficijs. verb. fama publica. col. 5. verſ. & an fama. Nec item teſtes ſingulares probant, vti explicatum habes. lib. 3. cap. 15. num. 7. nam tantum probant mille ſingulares, quantum vnus Bald. in l. iuris iurandi. num. 4. C. de teſtibus. Roland. conſil. 50. num. 5. vol. 4. Symanc. de cathol. inſtit. tit. 64. num. 61. Rojas de hæreticis. 2. par. aſſertion. 6. num. 12. Dicitur autem teſtis ſingularis, qui non habet conteſtem. Ferrara in pract. in forma opponendi contra teſtes. verſ. ſunt etiam ſingulares Abb. omnino videndus. conſi. 42. num. 2. ad fin. 1. par. Afflict. deciſ. 364. nu. 3. D. Thomas 2. 2. quæſt. 70. artic. 2. ad 2. Et dicuntur conteſtes qui re, loco, & tempore conteſtantur. cap. licet cauſam de probat. c. cũ dilecti. cap. bonæ de electione. l. iuris iurandi. C. de teſtibus.

80 Rurſus ſciendum eſt, quod licet teſtes contra reum debeant eſſe omni exceptione maiores, & non debeat pati aliquem defectũ ex ijs, quos congerit Gomes. 3. tom. cap. 12. num. 13. Maſcard. concl. 1363. & ſequenti. Ad probandas tamen inocentias rei, teſtes minus idonei admittuntur, & plenè probant, vt cũ communi obſeruat Gomes, ſup. num. 23. cui addo Alex. conſi. 5. num. 6. & 7. volu. 1. Roland. conſi. 7. num. 24. dicentem patrem admitti ad probandam inocentiam filij, & Hypol. ſingul. 19. aſſerentem teſtes de credulitate facere plenam probationem ad abſoluendum reum, & alios plures in eandem ſententiam refert Maſcard. de probat. concl. 1369. num. 13. Tandem inocentiam probari per teſtes inhabiles affirmant plures, quos citat idem Maſc. concl. 1365. num. 16. & per teſtes domeſticos & coniunctos, & alijs modis, vt per eundem Maſc. concl. 1405. Sed & ſi teſtes plures ſint numero, ſupplent defe-

ctum

ctum qualitatis, ſecundum Alexand. conſil. 5. num. 6. vol. 2.

81 Deniq; ſciẽdum eſt, quod licet in ciuilibus poſt lapſũ terminum probatorium, & publicatas atteſtationes, & multo minus poſt concluſionem in cauſa teſtes recipiendi non ſint vt declarat Soc. reg. 498. Matienſo in dialog. relatorum. 3. par. cap. 46. In criminalibus tamen Iudex ad eruendam veritatem, & probationem delicti, poteſt vſq; ad ſententiam teſtes recipere, & quaſcunq; alias probationes, Bar. in l. 1. §. ſi quis vltro. ff. de quæſt. Imo

82 & poſt definitiuam ſententiam, Bart. in l. vnius. §. cogniturus de quæſtion. dummodo per euidentiam facti probare paratus ſit Reus ſuã inocentiam, veluti quod tẽpore commiſſi delicti, longe abfuerit ab eo loco, in quo cõmiſſum dicitur, vel quod viuat aut ſanus ſit is, qui mortuus, aut vulneratus dicebatur iuxta tex. in d. l. 1. §. ſi quis vltro, quem ſic interpretatur Gomes 3. tom. cap. 13. num. 35.

Item obſerua, quod nõ in 83 ducitur probatio ex violentis præſumptionibus, & indubitatis indicijs ad pœnã capitalem infligendam, vt per DD. quos refert Iul. Clarus lib. 5. ſentẽtiarum. §. fin. quæſt. 20. num. 6. Farinaceus in pract. crim. quæſt. 86. nu. 110. Maſc. de probat. concl. 865. num. 5. Quæ ſententia placuit ſemper vbiq; viris ſapientiſſimis in multis caſibus quos refert Tiraquel. de pœnis. caſu 27. & multis allegationibus eam probat Gomes 3. tom. var. cap. 12. num. 25. qui tantum limitat quãdo præſumptio eſt à lege determinata, & approbata, vt in l. ſi qui. C. de adulterijs, & facit Ordinat. Regia, lib. 5. tit. 134. §. 1. vbi propter vehemens inditium non datur condemnatio capitalis, ſed repetitio tormenti. Vnde ali 84 ter diſtinguit Menoch. lib. 1. præſumpt. quæſt. 97. Aliter etiam Sarmientus ſelectarũ. lib. 1. cap. 1. Barboſa in l. 2. 2. par.

2.par. num.97. ff.ſolut. matrim. Et ita eſt confuſa opinio Doctorum, vt mirari nõ liceat, ſi Senatus grauiſſimus capitè damnaret Franciſcũ de Sylua ex indubitatis indi-
85 cijs de homicidio vxoris, Anno 1615. ad cuius etiam rei inueſtigationem corpus prædict. vxoris fuit poſt multos dies exhumatũ á ſepulchro, vt fieret examen per oculorum inſpectionem.

86 Item repulſa falſitatis teſtium ſemper & vbiq; admittitur, pro vt habes in lib. 3.cap.13.num.3. vbi cap.20. num.2. diximus eam ex multis cauſis probari poſſe, præſumi etiam plerunq; ex eorũ contrarietate, vel diuerſitate l.eos. ff.ad l.Cornel. de falſ. l.qui falſo, vel variè. ff.de teſtibus, differit Menoch. lib. 5.præſump.22.& 23. Pro cu-
87 ius rei veritate eruenda, ac rectè examinãda optima eſt praxis Caſtellæ ex officio iuſtitiæ, vt teſtes cõtrarij ambo ſtent in conſpectu Iudicis, & vnus contra alium arguat, vel teſtis contra partẽ, facie ad faciem, quod ideò fortè vulgò ibi dicitur, Carear.l.57.tit.5.lib.2.recopillat. quæ rariſſimè admittitur in hoc Regno, debuerat quidem frequentius. Nam in inueſtigando crimen præſentia perſonæ multũ facit, qua trepidatione, quo vultu loquatur.l.de minore.§.tormẽta.ff.de quæſtion. & probat. in Ordinat.lib.1.tit.85. §.1. Et vt inquit Eccleſ. cap. 13. Cor hominis immutat faciẽ illius. Et Prouerb.10. Pauor ijs, qui operantur malum. Et Sapient.17. Cum ſit timida nequitia, teſtimoniũ dat condemnationis. Et Iuuenal Satyr. 13. Quos diri conſcia facti mens habet attonitos. Vnde Cicero, ſi is eſt. lib. 2. Rhetoricæ ad Herẽnium, in cauſa cõiecturali inſtruit accuſatorem, vt dicat aduerſarium, cum ad eum ventum fuit, erubuiſſe, expaluiſſe, titubaſſe, inconſtanter locutũ eſſe, concidiſſe, pollicitum eſſe aliquid, quæ ſigna (inquit) conſcientiæ ſunt. Et ſi reus horum nil fecerit, ac-

cuſator

Digitized by Google

cuſator dicet eum vſq; adeò præmeditatum fuiſſe, quid ſibi eſſet vſu euenturum, vt confidentiſſimè conſiſteret, & reſponderet, quæ ſigna ſunt confidentiæ, non innocentiæ, hactenus ille, quãuis prædicta ſigna interdum cõtingunt propter puſillanimitatem, & periculi magnitudinem, quod non latuit Ciceronem, qui loco proximè relato defenſorem inſtruit inquiens; defenſor, ſi pertimuerit Reus, magnitudine periculi non conſciẽtia peccati commotum eſſe dicet, ſi non pertimuerit, fretum innocentia negabit eſſe co-
88 motum. Vel ſolet Iudex in hoc caſu quando viderit teſtes contrariari, aut variari, eos ſeparatim interrogare de aliquibus qualitatibus, vt illi in verbis capi poſſint, pro vt inſtruit Gomeſius per exẽplum Danielis 3. tom. var. cap. 12. num. 11. Sed ſi teſtis dicat non eſſe ſic, vt notarius ſcripſit, cui magis credendum ſit, tradit Foller. in pract. crimin. 2. par. nu. vlt. Couarru. lib. 2. var. cap. 13. num. 10. Et quomodo per hoc euadat teſtis pœnã falſi tradit per cautellam Ferrara cap. 2. cui aſſentitur Auendanus. cap. 27. prætorũ 2. par. num. 27. cuius tamen contra cautellam videbis per Boerium, deciſ. 1. num. 51.

§. 8.

De Tortura Reorum.

Qvam fragile, incertũ, fallaxq; ſit torturæ iuditium ſatis oſtendunt elegantia verba Vlpiani I. C. in l. 1. §. quæſtioni. ff. de quæſtion. & eius rei plura extant exempla apud Valer. Maximũ. lib. 8. cap. 4. vbi refert quæſtiones, quibus aut creditum non eſt, aut temerè fuit eis habita fides, & illud quidem memorabile eſt, quod in ciuitate Beja contigit, vbi mulier ex vehementibus inditijs de homicido coniugis quæſtioni ſubiecta potius mẽtiri quam pati tormẽtum voluit, & ob id capite damnata, ſubitò maritus ſoſpes, & viuus apparuit, vt non immeritò, ſed piè, & eleganter 89

con-

contra tormentorum vſum multa ſcripſerit D. Auguſtinus. lib. 19. de Ciuitate Dei. cap. 6. & Ludouic. Viues idipſum latè proſequitur, nec minus Franciſcus Galindus in Apologia, & inuectiua plura notanda collegit nã nihil aliud auctores noſtri, qui hac de re ſcripſerunt, magis Iudices monendos eſſe exiſtimarunt, quàm ne leuiter, ſed ex iuſtis inditijs, & quæ iure probentur, ad torquendum moueantur, quod, ſi ſecus factum fuerit (inquiũt) & Iudex in Syndicatu tenebitur, & confeſſio illicitè extorta, quanuis ratificata nihil Reo nocebit, gl. & communiter ibi DD. in l. pen. de quæſtion. Canoniſtæ in cap. cum in contemplatione de regul. iur. Quod ampliatur, vt procedat. etiam in grauioribus criminibus, gloſ. & interpretes in l. ſiquis alicui. C. ad l. Iul. maieſt. notat Symanch. Catho!. inſtit. cap. 63. nu. 34. Ampliatur quoq; alijs modis per Carrer. in pract. num. 181. Maſcard. de probat. concl. 353. Et vnumquodq; inditium plene probari debet, ſaltim per duos teſtes docet gloſ. in l. fin. C. fam. erciſcundæ. Symanch. vbi ſup. num. 11. Farinaceus in praxi crimin. quæſt. 37. & 40. vbi alios refert. Sed quia, inter alia inditia ad torturã, Illud plerunq; ab omnibus recipitur, quod inſurgit ex confeſſione extraiuditiali, 90 notabilis cautela eſt ad euitandam torturam, vt ille ductus, & conſtitutus in iuditio, reuocet ipſam confeſſionem extraiuditialem, etiam ſi non doceat de errore, ſed ſufficiat, quod dicat erraſſe in eo dum confeſſus eſt delictũ extraiuditialiter ita Bal. monuit in l. 1. C. de confeſſus, cui adhæſit Iaſſ. in l. magiſtratibus. 2. col. ff. de iuriſdict. omn. iud. Ferrara caut. 27. Arnald. caut. 19. & Blãc. in pract. crim. caut. 5. eandẽ cautellã ponit Felin. in cap. de hoc extra de Symonia. Bern Dias. reg. 125. fallẽt. 1. Maſcar. de probat. cõcl. 350. num. 61.

§. 9.

De ſententia, appellatione, & executione.

91 IVdex ſententiam proferet condemnatoriam probato plenè delicto. Intereſt enim Reipublicæ nonniſi ex legitimis, & integris probationibus à Iudicibus ſententias ferri Bar. in l. 4. §. hoc autem iuditium. num. 8. ad fin. ff. de damn. infect. & conſonat id iuri diuino vti refertur in cap. licet vniuerſis extra de teſtibus. Quod in criminalibus quo ad pœnã capitalem nunquam fallit. cap. in dicas. 7. quæſt. 9. verſ. non poſſumus. l. qui ſententiam. C. de pœnis. Et in præ
92 dicta ſententia exprimet Iudex pœnam, quam Reus pati debet, ſiue ſit arbitraria,
93 ſiue à iure impoſita. Quam tamen poterit temperare ex cauſis congeſtis à Parid. de Puteo de ſyndic. cap. quæ ſint cauſæ. fol. 201. Auend. in cap. prætorum. 1. par. cap. 7. num. 7. & 2. par. cap. 16. à n. 11. Tiraq. in tract. de pœnis. temper. à num. 16. Et attendet ad illa omnia quæ conti- 94 nentur in cap. 1. de ſententia & re iud. lib. 6. & quæ notat Hypol. in pract. crim. §. occurrunt. Debetquè eſſe magis pronus ad lenitatem, quã ad ſeueritatem, iuxta l. Arrianus. ff. de action. & oblig. l. reſpiciendum. ff. de pœnis cap. fin. de tranſact. Nam melius eſt peccare in miſericordia, quàm in ſeueritate. cap. alligant. 26. quæſt. 7. & facit tex. in cap. vera iuſtitia. 45. diſtinct. vbi dicitur quod vera iuſtitia eſt miſereri delinquentibus. Vnde quia ſæpè 95 attigit, vt medium in iuſtitia non teneamus, & dum cupimus eſſe iuſti, efficiamur truci, ſeueri, & crudeles, (ſunt enim quædam vitia virtutibus ſimilia, & valde illis vicina, vt religioni vicina eſt ſuperſtitio, & liberalitati prodigalitas, & iuſtitiæ acerbitas & crudelitas;) idcirco admonet Salomon Eccleſ. cap. 7. dicens noli eſſe iuſtus multum, quo loco D. Hyero. Olympiod. atq; Auguſtinus in quæſtion. noui, & veteris teſta-

teſtamenti.quæſt.15. & glo. interlinealis, atq; Lyra accipiunt iuſtitiam, pro iuſtitia vindicatrice, & dicunt nimium iuſtum, ibi appellari eum, qui in vindicando, & pœnas de nocentibus ſumendo nimius eſt, ideſt qui verba legum anxié, & ſcrupuloſè nimis ſectatur, de quo genere eſt illud Poetæ, ius ſummũ, ſumma iniuria eſt, quo etiam ſenſu Salomonis accipitur ſententia in cap. plerunq;.2.quæſt.7. & in c. non poteſt.23.quæſt.4. Quo fit, vt etiam ad abſoluendum reum propius accedet Iudex ſi delictum probatum non fuerit, vulgaris enim regula eſt, actore non probante reũ etiamſi nihil probet, fore abſoluendum. l. qui accuſare. C. de edendo. l. actor quod aſſeuerat. C. de probat. Quæ obtinet etiam in criminalibus, vt cum communi reſoluit Iaſſ. in l. non eſt nouum. num.5.C.de edend. Maſcar.
96 de probat.concl.36. Ita tamẽ vt repertis nouis probationibus, non poſſit non de nouo de eodem crimine accuſari, & puniri, vt reſoluit Iul. Clar.lib.5. receptarũ.quæſt. 62.num.2. Quæ practica originem traxit tum ex generali ratione, qua intereſt reipublicæ ne delicta maneant impunita, ne aliàs daretur occaſio accuſatoribus colludẽdi cum reis deficiẽdo in probatione, tum etiam ſpetialius ex Epiſtola diui Gregorij relata á Couar. lib.1.var. cap.1.num.8. tradit Barb. in l.2. in princ. num.109. cum ſequentibus. ff. ſolut. matrimonio. Et quanuis ex vſu foro 97
renſi apud Hiſpanos receptum ſit, vt quoties corporalis pœna eſt infligenda, appellatio minimè admittatur ad executionem impediendam, ſiue quis damnetur ex propria confeſſione, ſiue teſtibus fuerit conuictus, quã praxim improbat Couar. & eam iure non probari exiſtimat. pract. cap.23.num.5. ad fin. Tamen melior eſt praxis Luſitaniæ, vt á ſententia diffinitiua in cauſa criminali, appellatio vbiq; admittatur

ſem-

ſemper ex parte dãnati, imò omni tempore, & ab vno quoq; etiam extraneo, & nõ coniuncto, ſine mandato ad appellandum, etiam inuito condemnato. l. non tantum, vbi omnes. ff. de appellat. quod non eſt ita in cauſa ciuili, & quod magis eſt Iudex tenetur appellare pro officio iuſtitiæ ex praxi, & conſuetudine huius Regni, quæ optima eſt in cauſa capitali, quod nõ eſt ita in vſu apud alias nationes. Imo nec Promottor poteſt appellere Neapolis in iuditio criminali, ſi credimus Gramatico deciſ. 14. num. 2. Nec etiam de iure communi ita reperitur ſecundum Inocentiũ in cap. cum clamor, de teſtibus. Rotta deciſ. 306. in antiquis, ſequitur Gabriel licet cum diſtinctione. lib. 7. de criminalibus. concl. 14. n. 6.

98 Vnde illa praxis, quæ apud nos eſt, minimé conueniens videtur, vt ſcilicet in cauſis leuioribus veluti exilij, ſententia, à qua á neutra parte ſit appellatum, ex propria iudicis tantum appellatione ſuſpendatur, interimquè reus in carcere detineatur. Executio autem pœnæ capi- 99 talis impediri, vel ſuſpendi poteſt in multis caſibus, quorũ duodecim enumerat Ant. Gomes 3. tom. var. cap. 13. ex num. 36. Iulius Clar. lib. 5. 100 recept. quæſ. 97. & 98. & cõgerit 50. Rebufus in repit. l. prægnantis. ff. de pœnis.

CAP. II.

De modo quo proceditur per viam denuntiationis.

PER viam denuntiationis proceditur, quoties delatio alicuius criminis fit apud iudicẽ competentem ad pœnam, vel correctionem inferendã delinquenti ſecundum Præpoſit. in ſumma. 2. quæſt. 8. Bernard. Diaz in pract. crimin. cap. 6. explicat Nauar. qui aliter definit in cap. nouit. notab. 5. num. 2. de iudic. tradit

trad t de ea aliqua Symanc. in cathol.inſtit.tit.19. multa Boſſius in pract. crimin. tit. de denuntiat.

2 Quæ denuntiatio duplici ter fit. Aut ratione publici delicti, quo caſu quilibet de po pulo denunciare poterit, ſicut & accuſare, ſi prohibitus non inueniatur. Aut ratione alicuius muneris, & officij peculiaris, vt puta quando cuſtos agrorum denũciat de damnis in agro comiſſis, vel quando ædilis denuntiat de his, qui tranſgrediuntur ordinationes ciuitatis, tradit Bart. in extrauag. ad reprimendum. verb. denuntiationem per tex. in l. diuus. ff. de cuſtod. reorum. l. ea quidem. C. de accuſat. de iure canonico á quocunq; fiat etiam priuato, vt in cap. inquiſitionis de accuſat. cap. licet heli de ſymonia.

3 Eſt & alia denuntiatio, quæ fit per modũ querellæ, de qua agit tex. in l. 2. ff. de ijs qui ſunt ſui, vel alien. iur. & in l. 1. §. quod autem. ff. de officio præfect. vrb. vbi cognitio eſt quædã extraordinaria facta ſine accuſatione, ſine inquiſitione, & ſine denuntiatione, conuenit enim vt iudex animaduertat aliquando contra inſolentes dominos, & parentes, cum interſit Reipublicæ ne humiliores à potentioribus opprimantur vt in l. illicitas. § ne potentiores. ff. de officio præſid. quod & ad obſequium libertorum, & filiorum traditur rectè in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de officio proconſulis. & in l. 3. C. de patria poteſtate. Hæc autem cognitio fit ſine ordine iudiciario de plano, vt in l. leuia. ff. de accuſat. & in d. §. de plano. Illud autem 4 ſummè notandum eſt denũtiatorem eo ſolo, quod denũtiauit, á teſtimonio non repelli, vt docent Abb. & Felin. in cap. in omni negotio de teſtibus, Albertinus in lib. de ſecreto. nu. 177. quod praxis obſeruat ſecundũ Symanch. vbi ſup. num. fin. Etiam ſi ipſe teſtificetur de facto proprio, vt voluit Soc. reg. 515. in fin. quem ſequitur

Digitized by Google

tur Maſcard. de prob. concl. 5 1363. num. 62. Vlterius notandum eſt quod ſi facta denuntiatione procedat iudex ad inquiſitionem ſpetialem, & deinde ſuperueniat accuſator, ſuperſedendum eſſe inquiſitioni, ſuperueniente remedio ordinario, ſecundum Bart. in extrauag. ad reprimẽdum, num. 4. & in l. ſi maritus. §. ſi ante. ff. de adulterijs. vbi ſequitur opinionẽ Dyn. quem refert & tenuit etiam Inoc. in cap. ſuper literis, de reſcript. tradit Felin. in cap. qualiter, & quãdo. num. 14. de accuſat. quod tamen verum intelligo, quando ſuper uenit accuſator priuati criminis agens ad intereſſe proprium, aut vindictam, tunc enim admittitur accuſator, cui ius ſuum auferri non potuit per tex. in l. ſi cui. §. iiſdẽ criminibus. ff. de accuſat. quod ſi accuſator publici criminis accedat tãquam vnus de populo, non video cur ſit ſuperſedendum inquiſitioni, in qua agitur de publica vindicta, tunc enim vtrunq; remedium accuſationis, & inquiſitionis tendit ad vnum finem, tam origine quàm effectu, & executione, quicquid Barto. dicat in d. §. ſi ante.

6 Præterea notandum eſt denuntiationem redigi debere in ſcriptis à tabellione per viam actus, nec eſt neceſſarius libellus, vt tenent plures quos refert Soc. in d. cap. qualiter, & quando o 2. num. 731. de accuſat. quanuis Speculat. velit contrariũ in tit. de inquiſitione. §. viſo igitur. num. 6. Nec item denuntians tenetur ſe inſcribere vt per Salicet. in d. l. ea quidem. num. 17. C. de accuſat. & Socin. in cap. ſuper his. num. 1. de accuſat. quanuis ſi calumniam in denuntiatione comiſerit puniẽdus erit, vt per DD. in cap. 1. de calumniatoribus. Bernard. Diaz in pract. crimin. cap 6.

7 Et oblata denuntiatione coràm iudice, iubet iudex vt ſibi detur informatio, & recipiuntur teſtes, ex quibus ſi reus reperiatur culpatus, vel

aliqua inditia emerſerint cõtra eum, præcipit illum citari, vel perſonaliter capi ſecũdum qualitatem negotij, delicti, perſonæ, & probationis, nam citatio etiam in de-
3 nuntiatione neceſſaria eſt, vt in d. cap. qualiter & quando o 2. & in auth. vt nulli iudicum. §. ſi vero quis collat. 9. & cætera omnia deinceps ſeruantur quæ dicta ſunt in cap. præcedenti.

CAP. III.

De modo procedendi per viam inquiſitionis.

4 PEr viam inquiſitionis proceditur quando ex officio iudicis, præcedente aliqua infamia, præſumptione, aut inditio agitur, vt declarat Bar. in l. 2. §. ſi publi-
5 co ad l. Iul. maieſt. Boſſius in pract. crimin. tit. de inquiſit. num. 2. Forner. in eadem pract. 1. par. 3. partis. num. 9. Nam licet iure ciuili & canonico recepta ſit regula generalis, neminem ſine accuſatore damnari. l. 3. §. ſi quis accuſatorem. ff. de mun. & honor. l. 2. §. ſi publico. ff. de adulterijs vbi notat. cap. vnico in princ. vt Eccleſiaſtica beneficia. cap. de manifeſta, 2. quæſt. 1. tamen infamia loco accuſatoris habetur, vt per Alciat. in cap. 1. de officio ordinar. & DD. de quibus ſup. In quo etiam adnotabis quod altera eſt inquiſitio generalis, & altera ſpetialis, & per inquiſitionẽ ſpetialem proceditur præcedente infamia, quæ ſuccedit loco accuſatoris, vt dixi, & probat tex. in d. cap. qualiter & quando, o 2. de accuſat. cap. licet Hely de ſymon. explicat Nauar. in cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concl. 6. corolar. 62. quod verum eſt vtroq; iure ſecundum Salicet. in l. ea quidem. C. de accuſat. Aret. in d. cap. qualiter & quando. num. 67. Cæterũ ad inquiſitionem generalem recepta eſt ſententia quod poteſt procedi ſine infamia

per

per tex. in l. congruit. ff. de officio præſid. & cap. 1. de officio ordin. & in cap. 1. §.
3 ſanè de cenſibus.lib.6. Scies tamen quod non præcedente infamia ſolus Princeps generaliter inquirit, vel eius delegatus vt cõſtat ex Greg. in l.2.tit.17. par.3. & Præſes prouinciæ d.l.congruit, cum habeat in ea pleniſſimam poteſtatem, & merum imperium.l.illicitas.§.qui vniuerſas. ff. de officio præſid. & probat Ordin. lib.1. titu.58. §.31. aut etiam Epiſcopus, vt in d. cap. 1. de officio ordin. Alij vero Iudices inferiores non poſſunt per inquiſitionem generalem procedere ſine infamia, prætterquam ſi inquiſitio ſit generalis quo ad perſonas, ſpetialis vero quo ad delicta, veluti ſi fama ſit delictum eſſe commiſſum, tunc enim ad inueſtigationem delinquẽtis procedit Iudex per inquiſitionẽ generalem, nec requiritur infamia in perſona, & ita debet intelligi prædicta Doctorum traditio pro vt docet Bart.in l. fin. ff. de quæſtion. Abb.in cap. bonæ o 1. nu.5. de electiõ. Salicet. vbi ſup. num.46. Alciat. in d.cap.1. num. 40. de officio ordinar.
4 Vnde poſt formatam inquiſitionem generalem poterit iudex procedere ad inquiſitionem ſpetialem, nam inquiſitio generalis non fit niſi ad inueniendos delinquentes, contra quos poſtea poteſt formari ſpetialis inquiſitio, vt tenet Bart.in l.fin.in fin.de quæſtion.& in l.2.§.ſi publico. num.9. ff. ad l.Iul. de adulterijs, & eſt communis opinio ſecundum Præpoſit. in cap.de accuſatione. 2. quæſt.8.num.40. Quò ſit vt quando inquiritur de crimine ſpetialiter debet præcedere inditium ſuper infamia, & teſtes ſunt recipiendi, vt in cap. cum oporteat de accuſat. tradit Fulgoſ. conſil. 136.Dec.conſi.170. Alciat. in d.cap.1. num. 61. de officio ordin. vbi agit de modo probandi talem infamiam. 5

Ad impediẽdam vero inquiſitionem quãdo fit de ali

quo crimine, vt in ea ſuperſedeatur, cautela erit opponendo iudici, vt moneat perſonam offenſam, vel aliam cuius intereſt ad deliberan-
5 dum ſtatuendo ſibi terminũ ſi velit accuſationem proſequi, ita Rom. ſing. incip. de doctrina, Cæpola caut. 25. probat Auiles in cap. prætorum. cap. 1. gloſ. verbo fiel. num. 34. Iul. Clar. lib. 5. ſententiarum. §. fin. quæſ. 3. n. 4.

6 Sed ad annullandam inquiſitionem iam factam, & eius proceſſum, & omnia inde ſecuta ſequentia impedimenta adnotari debẽt, de quibus opponi poterit. Primò quod illa facta fuerit ſine eo quod prius conſtaret de corpore delicti ſaltim in genere, vt in l. 1. §. item illud, & ibi DD. communiter. ff. ad Syllan. l. 1. §. ſiquis vltro. ff. de quæſ. Iodocus in pract. crim. cap. 8. num. 11. verſ. 5. neceſſum eſt, Conradus tit. de inquiſitione. num. 23. explicat Farinaceus in pract. crim. tit. 1. quæſt. 1. ex num. 6. & quæſt. 2. per totam. Secundò quod facta fuerit ſine eo quod præcederet infamia, præſumptio aut inditia, vt per DD. quos citat Farinaceus. quæſt. 1. de inquiſitione. num. 40. & 50. & quæſt. 9. per totam. Iul. Clar. in pract. quæſt. 6. in princ. Bonacoſſa in comunibus opinion. 1. par. verſ. inquiſitio eſt nulla. Menoch. conſil. 100. num. 58. lib. 1.
Tertiò quod in illa inquiſi- 7
tione non fuerit expreſſus locus, & tempus commiſſi delicti ſecundum Bar. in l. 2. §. ſi publico. num. 12. ff. de adulter. Boſſius in tit. de inquiſitione. num. 90. Clarus in pract. quæſt. 12. declarat Farinaceus de inquiſitione, ex num. 12. quæſt. 1. Quartò quod ille contra quem fuit facta inquiſitio fuerit iam abſolutus de eodem delicto Gãdinus in tit. verum ille contra quem fuit per inquiſitionem proceſſum poſſit iterũ accuſari Farinaceus latè de inquiſitione quæſt. 4. Quinto quod fuerit facta à iudice incompetenti. Conrad. tit. de inquiſitione. num. 6. & 7.

Oſalc.

Oſaſcus conſil. 64. num. 7. Farinaceus vbi ſup. quæſt. 7. Sextò quod fuerit facta iam tranſactis 20. annis á die cõmiſſi delicti Iodoc. in pract. crim. titul. de inquiſitione. num. 27. Farinac. vbi ſup. quæſt. 10. Clarus in pract. quæſt. 51. Septimò quod poſt inquiſitionem factam ſuperuenerit aliqua qualitas aggrauans delictum principale Anton. Gom. 3. tom. var. tit. de homicidio. num. 31. Farinac. de inquiſitione. quæſtio. 1. num. 70. Et prædicta impedimenta nullitatis quãdocunq; etiam poſt ſententiam opponi poſſunt Tyber. Decian. conſil. 25. num. 11. lib. 2. & conſil. 18. num. 41. vol. 1. Iul. Clar. in pract. quæſtio. 20. Socin. iun. conſi. 37. volu. 2. Hypol. in pract. § 1. quæſt. 2. num. 87. Gomes in 3. tom. var. qualiter formetur accuſatio. num. 1.

CAP. IIII.

De modo procedendi contra Reum abſentem.

QVanuis de iure communi contra abſentem, nec accuſatio proponi, nec contra eum procedi poſſit, vt in l. abſentem. ff. de pœnis. l. abſentem. C. de accuſat. cap. 1. & in cap. præſcripti. 2. quæſt. 8. Tamen de iure huius Regni, & de generali conſuetudine indiſtinctè procedi ſolet, nec pro illo admittitur Procurator, aut defenſor, niſi tantum excuſator de abſentia iuxta Ordina. lib. 3. tit. 7. § 7. quam optimè declarant Farinaceus in pract. crim. 2. par. quæſt. 99. ex num. 276. Boſſius in tit. an liceat in iuditio criminali pro abſente procurare. Et cauſas excuſatationis refert Bart. in d. l. abſentẽ. ff. de pœn. Anto. Canar. in tractatu de excuſatione. num. 9. In quo ſummè notãdum eſt quod poterit iſte oſtendere inocentiam Rei abſentis producendo teſtes, & alias probationes, vt in l. ſeruum. §. publicè. & ibi Bart. ff. de Procurat. quod communiter receptum aſſerit Iaſſon. in l. is 1 2 3 4

 qui

qui.num.7.C.qui teſtam.facer.poſſ.& tenet Marant. in pract. pag.93. num.42. Menoch. lib.1. de arbitr.quæſt. 80.num.58. quicquid aliter. Auend.in reſponſ.15. Et eo-
5 dem modo poterit admitti aliquis pro ſuo intereſſe,veluti pater pro filio,dominus pro ſeruo,maritus pro vxore pro vt tradit Gabriel. lib.7. concl.9.num.47. Mar. Soc. in c.veniēs.n.229.de accuſa.

6 Lata ſententia contra abſentes de vltimo ſupplicio, ſi fuerint damnati pæna capitali, iudicantur vt banniti, quos Cicero pluribus in locis vocat interdictos aqua, & igni.

7 Cæterum contra prædictam ſententiam & executionem ex ſequentibus opponi poterit, vt illa impediatur. Primò ſi bannitus impetret prouiſionem à Senatu maximo ſub fundamento iuſtitiæ ex clementia Principis, vt iterum de cauſa cognoſcatur iuxta tex. in l. diui fratres. ff.de pænis. l. 1. §. ſi quis vltrò. ff. de quæſtion. Boſſius in tit.banniti qui admittantur.num.20. & tit. de remedio contra bannum. Et certè Princeps hanc prouiſionem denegare nō debet, nec ſolet, vt per eūdem Boſſium in titul.de literis Princip. Nam tunc virtute prædictæ prouiſionis Regiæ contra prædictam ſententiam per nouas exceptiones, & defenſiones audiri, & admitti debet.

Secundò contra prædictā ſententiam opponi, & admitti poteſt ex probatione in contrarium, vt per Hypol.in d.§.ſi quis vltro.num. 93. Conrad. tract.de contumatia,& bannit. in fin. Menoch. de arbitr. caſu 416. num.39. Roland. conſil.60. lib.2. Gayl.tract.de pace public.lib.2.cap.8. Nam exceptio inocentiæ adeo eſt priuilegiata, vt nunquam ſtatuto alias exceptiones tollēte ſublata cenſeatur.l.quoniam.C. de adulter. Felin. in cap. ex parte. fallent.13. & ibi Dec. de officio delegat. Bald. in l. edita. col.pen. C. de edend. 8

imo

Digitized by Google

imo lex, vel ordinatio tollẽs defenſiones non intelligitur de iuſtis, & quæ reſpiſciunt illius innocentiam Hypolit. conſi.64. num. 5. plures refert in propoſito Flaminius Cartarius in tract.de executione ſententiæ. cap.fin. nu. 46.& cap.3. num.27.

9 Tertiò opponi poterit ex reſtitutione in integrum, ſi ſit minor. Nam prædicta ſententia contra minorem exequi non poteſt ſecundum Alber. in l.cum & minores. num. 7. C. ſi aduerſus rem iud. Bertazol. conſil. criminal.380. nu.3.lib.2. Quanuis cõtrarium tenuerit Menoc. conſil. 100. num. 120. lib.1. vbi num. 149. plures alios adducit concordantes, & idem conſuluit Cæphalus conſi.304.num.126. lib.3. & Tyber. Decian. conſil. 18. num.176. lib.1.

10 Quartò opponi poteſt ex nullitate inquiſitionis, nam ſi inquiſitio eſt nulla & inualida, pro vt contingere poteſt ex ijs, quæ dixi ſup. cap. 3. in fin. ſententia etiam in vim contumatiæ & fictæ cõfeſſionis lata ex ea reſultantis, pariter quoq; vti nulla & inualida exequi non poterit. l.ſi filius a 2.& ibi Bart. ff.de interrogat. act. Bal.in l.2. §. quod ſi actor, ad fin.ff.de iurament. calumn. Carrer. in pract.crim. titul.de appellat. §. ſeptimus caſus. num. 11. Roland. conſil. 94. num.31. & conſil.57. num.30. vol.4. & conſi.31.num.17. vol.1.

Quintò prædicta annul- 11
lari poſſunt, ſi in eis non ſint ſeruati illi termini, qui de ſtylo, ordinatione, vel conſuetudine ſoliti ſunt ſeruari Bal. in addit.ad Specul.tit.de execut. ſententiæ.col.pen.verb. bannum. Nellus de bannitis. 2.par. 2.temp. quæſt.35. Surdus conſil. 99. num. 21. cum alijs, quos refert Farinaceus in pract. criminal. titul. de inquiſition. quæſt.11. nu. 36.cum ſeqq.

Sextò prædicta annullari 12
poſſunt, ſi Reus citatus non potuiſſet ex aliqua iuſta cauſa impeditus comparere, nã generaliter proceſſus factus

contra impeditum comparere eſt ipſo iure nullus ex Iaſſ.in l.2.ff.ſi quis caution. dixit communem Vantius de nullitat. ex defectu iuriſdictionis. num. 161. Flaminius Cartarius de executione ſententiæ capto bannito. cap. fin. num.262. Farinaceus in pract.crim.tit.de inquiſitione. quæſt.11. nu.50. vbi ex num.52. recenſet plures cauſas impedimenti, quibus bannitus excuſari poterit, vltra alias,quas antea retulit Menoch. de arbitrarijs caſu 153. num.4. & 5. lib.2.

13 Septimò prædicta acta & ſententia annullari poſſunt ex ſuſpitione,& recuſatione iudicis probata iuxta optim. tex.in Ordina.lib.3. titu.21. §.5.verſ. *porem.* nam quãuis hæc lex dificeret, ratio ipſa facilime oſtendit eorum iuditia eſſe fugienda omnibuſq; modis auertenda, qui propterodium,inimicitiam, aliàve cauſam ſuſpecti habentur, ſed adhuc in iſto caſu annulata inquiſitionẽ ijdẽ teſtes poſtea ex ſuis nominibus iterum de nouo examinari poſſunt, ac debent, ne per hanc cautelam Reus pænam euadat, & crimen maneat inpunitum.

C A P. V.

De forma procedendi à Iudicibus in Syndicatu.

1 SYndicatus idem eſt, quod ſermo de querellis ſingulorum ſecundum antiquos relatos à glo.in l.1.§.1.verb.Syndicũ. ff. quod cuiuſquè vniuerſ. nomin. & ſyndicatores ſunt iudices coràm quibus magiſtratus rationem ſuæ adminiſtrationis reddunt, & ideó ſic nuncupantur quaſi ſyndici vniuerſitatis ad defendendas omnium,& ſingulorum cauſas,nàm cum durante tempore adminiſtrationis Iudices conueniri non poſſint ſuper rebus á ſe malè geſtis. l.Senatus conſulto.ff.de officio præſidis. l.hos accuſare.

ſare.ff.de accuſat. Ordin.lib.
3.titul.9. Et ſecundum illud
Euangelij de quo in cap.qua
liter, & quando, o 2. verſic.
legitur. de accuſat. teneatur
ynuſquiſq; reddere rationē
ſuæ villicationis, meritò cau
tum eſt magiſtratus omnes,
& iudices teneri rationē red
dere ſuæ adminiſtrationis,
poſt depoſitum officium, vt
in l.vnica. C.vt omnes Iudi
ces, & in auth. vt iudices ſi-
ne quoquo ſuffragio. §. ne-
ceſſitate, & in §. interdici-
mus.verſ.oportebit.collat.2.
2 l.6. tit.4. par.3. Ex quo ob-
ſerua primo teneri iudices
ſyndicatui aſſiſtere per inte-
grum, ſpatium 30. dierum.
Ordin.lib.1.tit.60.§.1.quod
tempus continuum eſt, cum
de intereſſe Reipubl. agatur
argum.tex.in cap.fin. de fe-
rijs, & ita cauſas officialium
die feriato agitari poſſe te-
nuerunt Paris de Puteo de
ſyndicat.verb.feria.nu.123.
& Amodeus in eodem tra-
ctatu in parte inchoata, &
formata.num.182.ac proin-
de propter breuitatem inſtā
tiæ omnes termini videlicet
ad excipiendum, probandū,
& ad alia ſimilia cumulan-
tur ſecundum Bald.in l.pro-
perandum, vbi Iaſſ.num.14.
C.de iudicijs.tradit Chatal-
din. in tract. ſyndic. quæſt.
76.num.4.& 6.

Quod ſi Iudex ſyndica- 3
tus aufugerit, omnia crimi-
na ei obiecta perinde haben
tur, ac ſi probata fuiſſent.
Ordin.lib.1.tit.60. §.3. tra-
didit antea Bar.in l.conſilia-
rios per tex. ibi. C. de aſſeſ-
ſor. cui ſubſcribit Felin. in
cap. nullus. num. 2. de præ-
ſumptio. & alij quos refert
Maſcard.de probat.concluſ.
499.num.8.cuius dicta tranſ
cripſit Farinaceus in pract.
criminal.quæſt.48. á nu.81.
Quod tamen declara primò
vt iſta probatio ſit ficta ſe-
cundum Bart. in l.ſi confeſ-
ſus.num.2. C.de cuſtod.reo
rum. Puteus de ſyndic. fol.
123. Guilherm. in cap.Ray-
nutius. verb. mortuo itaquè
teſtatore, o 1. num.175. ad-
de.l.1.§.ipſe autē. C.vt om-
nes Iudices tam ciuiles, &c.

Secundò

Secundò declara præd. Ordinat. non procedere, ſi magiſtratus á ſyndicatu fugeret timore alicuius inimici, qui ei minatus fuerat, tunc enim fuga non faceret aliquam præſumptionem argumento tex. in l. quod ſi fugitiuus. §. apud labeonem. ff. de ædilict. edict. Amod. de ſyndic. in parte, item in eo quod dict. poteſt. verſic. 3. Auiles in cc prætorum. cap. 1. glo. verbo dadiuas. nu. 24.

4 Nec ſolum magiſtratus tenetur reſpondere de ſe querelantibus, ſed etiam de ſuis officialibus vxore, & familia, vt in l. agentes. C. de agent. in rebus. lib. 12. l. neminem. C. de decur. lib. 10. l. obſeruare. §. proficiſci, & ibi glo. ff. de officio pro conſul. Nã officialis ſubſtitutus gerit periculo ſubſtituentis. l. nullus qui nexu. C. de decur. lib. 10. & probari videtur in Ordina. lib. 1. titu. 96. verſ. *& quando*. Quod nonnulli intelligunt quando ciuiliter ad intereſſe agitur, vt reſoluit Auiles in cap. prætorum. cap. 4. gloſ. verbo *ſer obligado*. num. 13. Auend. de mand. 1. par. cap. 3. num. 5. in fin. Vel vt prius ſubſtitutus conueniatur, nam eo excuſo tenebitur magiſtratus, gloſ. in l. ſiquis ex corpore. C. de muri leg. lib. 11. & ibi notat Platea. Aut ſatisfaciet ſi eum exhibeat, vt in l. poſt depoſitam, & ibi Bart. C. de aſſeſſoribus. l. 1. §. familiæ, & ibi Paul. ff. de publ. & vectig. Auiles in d. cap. 4. verb. entregare. Auend. de exeq. manda. 1. par. cap. 3. num. 6.

5 Nec item tenetur ſolum de delictis in faciendo, ſed & de ijs quæ in negligendo conſiſtunt, nam Iudicum negligentia dolus eſt. l. dolus. ff. mandat. l. magna. ff. de verbor. ſignific. Bar. in l. Titium aut Mæuium. ff. adminiſtratut. Ordin. lib. 1. tit. 60. §. 20. & propter negligentiam iudex ab officio repellitur l. 1. §. quis. ff. de officio præfect. vrb. & talis culpa puniri debet, ac ſi in faciendo conſiſteret. l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. l. mancipia.

C. de

C.de ſeru. fug. Paris de Puteo de ſynd. in parte negligentia.

6 Obſerua etiam quod ſi in ſyndicatu apparuerit Iudicē aut officialem accepiſſe munera, amittet officiū, & alijs pœnis plectetur Ordi. lib. 5. titul.71. & §.1. Quæ tamen Ordina. limitatur in multis, quæ circa ſimile ſtatutum tradit Farinaceus in pract. crimin.quæſt.111. à num. 239.

7 Ad cuius rei probationē an ſufficiant tres teſtes ſingulares vti in Regno Caſtellæ ex l.6.titul.9.lib.3.recop. dubium eſt? quia iure noſtro probatio ſufficiens requiritur Ordin. lib.5. tit.71. §.7. Et de iure communi quando agitur criminaliter ad pœnam tripli, vel exilij probatio idonea eſſe debet Amodeus de ſyndic. num. 168. Boſſius in tit. de officio corrupt. num. 14. Farinaceus vbi ſup. ex num. 261. Nec enim teſtes debent eſſe ſuſpecti, vt in cap. licet Hely, & in cap.per tuas de ſymon. gloſ. in cap. tertio loco de proba. Admittitur tamen ad probandum tale delictum ille; qui fuit ſequeſter, ſicut dicitur de ſymonia. cap. 1. de teſtibus in 6. Paris de Puteo de ſyndicatu. verb. teſtis.

FINIS.

DVCENTÆ ET QVADRAGINTA Deciſiones nouiſsimæ ampliſsimi Senatus non dum typis excuſę, quæ in hoc volumine continentur.

1 SEntentiam, in qua quidā incola Caſtellæ, quaſi vnus ex Senatoribus votum dederat, nullam poſtea iudicauit Senatus.lib.1.cap.2.num.23.

2 Auditor Militiæ Caſtellanæ ſi monitus, & requiſitus, adhuc tamen proceſſerit in cauſa, quæ ad eum non pertinet, capi poterit.lib.1.cap.2.num.4.verſ.cognoſcunt etiam.

3 Creditor non reuocat alienata in eius fraudem, ſi alia bona penes debitorem remanſerant tempore alienationis, ex quibus creditori ſatisfieri poſſet.lib.4.cap.4.num.8.

4 Executio facta pro modico ære alieno in re magna, an ideo reſcindatur, & annulletur. lib.3.cap.21.num.16.

5 Habita ſententia cum procuratore legitimo, vt poſtea eius executio fieri poſſit, non ſufficit ex illa procuratori citationem fieri abſente parte ab hoc Regno, & eſt alia deciſio in contrarium. ibi num.2.

6 Quanuis Auditor emporij publici poſſit cognoſcere de Scriptura, in qua pars foro ſuo renuntiauerat, quia tamen in prædicta renuntiatione ſe foro præſidis curiæ ſubmiſerat, & via ordinaria ex ſcriptura agebatur, cauſam ad illum eſſe remittendam declarauit Senatus. lib.1.cap.2. nu.16.

7 Partitione facta ex iuditio familiæ erciſcundæ, eius executio à condemnato retardari minimè poteſt prætextu rationum reddendarum de ijs, quæ in eius ad iudicatione incerta poſtea apparuerunt. lib.4.cap.3.nu.9.

8 Exceptio fideiuſſoris, quod ſcilicet fideiuſſio fuerit facta inter abſentes ſine ſtipulatione admiſſa fuit. pag.237.verſi. item.

In

9 In cauſa criminali contrarietas non fuit admiſſa de negatiua coartata, quia ſecundum facti naturam, vnum & aliud ſtare poterat. lib. 5. cap. 1. num. 62.

10 Officium publicum filio à patre ex Regis beneplacito renũtiatum, quod pater in vita emerat, poſt eius mortem per æſtimationem eſſe conferendum cenſuit Senatus, & eſt alia deciſio in contrarium. lib. 4. cap. 3. num. 8.

11 Propter æs alienum mariti in fructibus, & redditibus dotis vxoris executio fieri non potuit. lib. 3. cap. 21. num. 25.

12 Quando teſtator vocauit expreſſe maſculos agnatos, & voluit quod non ſuccederet fœmina, niſi quando non reperiretur maſculus, vir cognatus contra fœminam agnatam fuit admiſſus. lib. 3. cap. 9. num. 11.

13 Quamuis aliàs filia fœmina patrem repræſentet cum prærogatiua viri, tamen ſi conditor maioratus maſculos agnatos expreſſè vocauerit, neptis ex filio primogenito prædefuncto patruũ non excludet. lib. 3 cap. 11. num. 15.

14 Quod Actor poſſit in ſuo libello duas actiones cumulare, nec compellatur vnam ex illis eligere, & aliam dimittere lib. 3. cap. 2. num. 6.

15 Teſtator poſt vocationem filiorum maſculorum, eis deficiẽtibus vocauit filias fœminas, ſubſtituendo vni aliam ſub conditione ſi ſine liberis, & alij aliam ſub conditione ſi ſine liberis maſculis, dubitatum fuit an ex hoc maſculi in præcedenti ſubſtitutione vocati eſſe cenſerentur. lib. 3. cap. 15. num. 13.

16 Mulier durante matrimonio non poteſt pro dote præferri creditori facienti executionem in re communi cum marito, eo non vergente ad inopiam, ſi alia bona ſuperſint, ex quibus ſibi ſatisfieri poſſit. pag. 216. col. 1. verſ. nec item.

17 Executio non fit in hoc Regno ex requiſitoria Caſtellæ, quamuis in illa veniat iam inſerta ſententia, ex qua executio

cutio procedat. lib.3.cap.21.num.13.verſ.imo.

18 Ius executiuum ſententiæ tranſit in ceſſionarium exequentis, non minus quam in eius hæredem. ibi. num.4.

19 Ortus in Regno extero à patre huius Regni originario, qui propter homicidium illuc ſe contulit, tanquam incola, & naturalis ad officium admittetur. lib.1. cap.2. n. 24.

20 Relaxatio iuramenti ſola non ſufficit ad reſcindendum contractum, ſed adhuc neceſſaria eſt ænormiſſimæ læſionis probatio. lib.2. cap. 4. num.9. verſ. praxis.

21 Officium quod pater emit, & poſtea ex Principis beneficio in filium renuntiauit, eius æſtimationem non eſſe conferendam poſt eius mortem cenſuit Senatus; & eſt alia deciſio in contrarium. lib.4. cap.3. num.8.

22 Scripturam fideiuſſionis in fauorem abſentis factam abſq; vlla ſtipulatione Senatus validam eſſe in fine declarauit. lib.3. cap.22. num.26. in fin.

23 Quamuis in confeſſione cum iuraméto indiſtincte fides etiã adhibeatur qualitati licet ex poſt facto interueniſſet, tamen ſi qualitas ſit omnino ſeparata à cauſa principali, ita vt non habeat aliquam conexitatem, & dependentiam ab illa, ei fides non adhibetur. lib.3. cap.12. num.15.

24 In contractu innominato, facio vt facias, ante implementum facti, etiam ſi actor præparetur ad faciendum, poteſt Reus pænitere, & reſilire ab ipſo contractu. lib.3. cap.22. num.46.

25 Creditor qui feſtinanter pignorationẽ prius fecerit ex ſententia, á qua ſit appellatum, alijs creditoribus poſterioribus in pignoratione non præferetur. pag. 217. verſic. limita 12.

26 Quod condemnatus ad abciſionem manus, eius pœnam euaſerit ſi ius naturalis ex nobili. lib.5. cap.1. num.65.

27 Si debitor delegaſſet creditori nomen ſui debitoris, qui debitor

bitor non erat, vel aliqua exceptione tutus, delegans nõ liberatur. pag. 200. in fin.

28 Quod Prætor curialis cognoſcat de renouatione emphyteuſis Eccleſiæ alicuius Ordinis, ſeu perſonæ exemptæ. lib. 2. cap. 1. num. 12.

29 Quod exceptio ſubreptionis faciat ſtatim ſuperſedere executionem. lib. 2. cap. 3. num. 12.

30 Quod in ijs bonis defuncti, quæ ad vnum tantum hæredem ſunt tranſmiſſibilia, ille ſolus citandus ſit, & in eum ſolùm tranſeat inſtantia cum defuncto cæpta, quia hæres eſt eius quod intereſt in iudicium deduci. lib. 1. cap. 3. num. 16.

31 Quod res fiſcalis vendita in publica ſubhaſtatione voluntaria abſq; vlla inſtantia creditoris reſcindi poſſit ex remedio. l. 2. C. de reſcindend. contra fiſcum. lib. 3. cap. 21. num. 84.

32 Quod grauamen à ſentẽtia liquidationis, eius executionem non ſuſpendat. lib. 3. cap. 21. num. 6.

33 Quod panes ciuiles, quos vulgo dicimus tenças, bona immobilia cenſeantur, vt ſuper eis maritus ſine vxoris conſenſu litigare non poſſit. lib. 1. cap. 3. num. 9.

34 Quod Officia parentum, etiam extantibus eorum filijs, poſſint extraneis ad libitum Principis dari. lib. 1. cap. 2. n. 10.

35 Quod cauſa agitata cum procuratore ſufficienti, habita ſententia poſſit exequi parte originaria abſente ſine eius citatione, citato tamen prædicto procuratore legitimo, & eſt alia deciſio in contrarium. lib. 3. cap. 21. num. 2.

36 Quod Reus incarceratus pro debito audiri poſſit ſine depoſito, non obſtante clauſula depoſitaria poſita in inſtrumento debiti. lib. 3. cap. 22. num. 48.

37 Quod clauſula depoſitaria habet effectum, licet Reus obijciat exceptionem litis pendentiæ, vt quia ipſe prius egerat

Ccc 7 rat

rat per libellum contra actorem, & eſt alia deciſio in contrarium. lib. 3. cap. 22. num. 33.

38 Quod executio fiat in bonis condemnati non obſtante requiſitoria quæſtoris maximi, per quam requirit ne executio fiat, donec eius finiãtur calculationes, quæ pendent in ſuo tribunali. lib. 3. cap. 21. num. 42.

39 Quod ſi per libellum agatur de nullitate ſcripturæ, ſuperſederi debeat in alio iuditio in executione. lib. 3. c. 21. n. 44.

40 Quod in eo chyrographo, quo illa conditio continebatur, *naõ pagando ſuaõ pagarey ao tempo como fiador, & principal pagador*, per libellum via ordinaria agendũ ſit, & eſt alia deciſio Senatus in contrarium. lib. 3. cap. 22. num. 15.

41 In illo chyrographo quo cõtinebatur, dabo tibi aut cui iſtud mihi dederit, tertio quocunq; illud oſtendente, decem dies aſſignari debere. lib. 3. cap. 22. num. 20.

42 Quod exceptio litis pendentiæ impediat actionem decem dierum. lib. 3. cap. 22. num. 28.

43 Quod contra ſcripturam non liquidam pars audiatur, non obſtante clauſula depoſitaria, in ijs quæ non ſunt contra ſubſtantialia contractus. lib. 3. cap. 22. num. 36.

44 In ijs quæ extra obligationem principalem petuntur, audiẽdum eſſe Reum non obſtante clauſula depoſitaria iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 37.

45 Quod nec in cauſa ſupplicationis Reus admittatur ad allegandum de iure ſine depoſito, propter clauſulam depoſitariam. lib. 3. cap. 22. num. 32.

46 Filius licet iure cæſareo ſit ſuus hæres, tamen vt à paternis creditoribus conueniatur, opus eſt probare patris hæreditati ſe imiſcuiſſe. lib. 1. cap. 4. num. 4.

47 Quod Comendatarius Ordinis Sancti Ioannis Ieroſolymitani trahi poſſit ad ſeculare iuditium ſuper vi noua. lib. 2. cap. 1. num. 19.

48 Quod poſſit articulari de ſcriptura ſine eo quod offeratur, ſi fuerit facta inter alias perſonas. lib.3.cap.9.num.2.

49 Quod ſcholaris Colymbricæ non potuerit declinare forum iudicis Indiæ & Minæ ſi conueniatur ſuper rebus Indicis. lib.1.cap.2.num.14.

50 Quod ſententia Iudicis Indiæ & Minæ, non poſsit in alio iuditio executioni mandari. ibi. num.14.

51 Quod Iudex Indiæ & Minæ poſſit trahere Reum incolā in prouincia Braſilenſi, qui merces creditas aſportauit, & promiſit in hoc Regno reſtituere. ibi. num.13.

52 Si Reus laicus corám Eccleſiaſtico conuentus ſuper rei vēdicatione aut ſpolio neget rem eſſe Eccleſiaſticā, ad ſeculare iuditium ſit remittendus. lib.2.cap.4.num.2.

53 Quod qui tenetur deponere mercedem vecturæ nauis, à depoſito excuſatur dando pignora, quæ tamen ſtatim vendī poſſunt non expectata ſententia, ſi pars inſtet. lib.1.cap. 2. num.13.

54 Si actor interpellat Reum ſuper re & cauſa, de qua iam alius cohæres eum conuenerat in alio iuditio, exceptio litis pendentiæ admittenda eſt. lib.3.cap.3.num.13.

55 Vt ſi pars confiteatur in iuditio conditionem chyrographi adimpletam, ſumariè ſit agendum non per viam libelli. lib.3.cap.22. num.16.

56 Conceſsio quinquenij à maiori parte creditorum debitori factā non nocet creditori qui fecit pignorationem, & executionem. lib.3.cap.22.num.65. & eſt alia deciſio in contrarium.

57 Teſtamentum viri & vxoris manu mariti factū, & ab vtroq; coniuge ſubſcriptum, quamuis inter liberos cum prælegato tertiæ vnis ex illis, quia tamen matris defunctæ ſubſcriptio non fuit iuſtificata nullum declarauit Senatus. lib.4. cap.3.num.6.

Aa 58 Quod

58 Quod Senator non poſsit declinare forum iudicis Indiæ ſuper rebus Indicis. lib.1.cap.2. num.14.

59 Quod mandans in Eccleſia delictum committi nõ gaudeat eius immunitate. lib.5.cap.1.num.35. verſ. & idem dicendum eſt.

60 Quod patruus excludat nepotem ex filio primogenito ſemota repreſentatione quia proximior vocatus fuit à teſtatore ad ſucceſsionem maioratus. lib.3.cap.11.nu.14.

61 Quod Conſiliarij Portugaliæ Senatus, qui in Curia Madrid lateri Regio aſsiſtunt recuſari poſsint. lib.3.cap.19.n.22.

62 Quod qui declinat forum non teneatur deponere mercedem vecturæ nauis interim dum pendet quæſtio incompetentiæ. lib.1.cap.2. num.15.

63 Quod qui eſt ſubſtitutus in aliquo officio, non ſit ei neceſſe ducere vxorem. lib.1.cap.2. num.25.

64 Quod Capellanus Capellæ Regiæ in minoribus conſtitutus, non poſsit iuriſdictionem Regiam effugere. lib. 2. cap.1. num. 9.

65 Quod non audiatur pars etiam via ordinaria per libellum in cauſa, quæ excedit ſummam Ord. agens virtute ſcripturæ priuatæ. lib.3.cap.12. num.7.

66 Quod minor in petitione reuiſionis reſtituatur aduerſus lapſum temporis duorum menſium. lib.3.cap.20.num.5.

67 Quod iudex Eccleſiaſticus ſi contumax fuerit in ceſſatione violentiæ poſtquam per literas Regias tertio rogatus, & monitus fuerit, eius bona temporalia capiantur, & ſeruitores ei miniſterium præſtare ſub pæna carceris prohibeantur. lib.1.cap.2. num.8.

68 Quod ceſsionarius via ſumaria agere poſsit vti poterat cedens, à quo ceſsionarius ius habuit, & eſt alia contraria deciſio. lib.3. cap.22. nu.18.

69 Quod natus in alio Regno extero á iudicandi munere arceri

non

non debet ſi ex originario ibi ſit procreatus qui Regis ſeruitio fuerat aſtrictus. lib. 1. cap. 2. num. 24.

70 Quod in illa exceptione quam reus obiecit aduerſus actorē de tituli vel cognominis vſurpatione, ſit eodem modo procedendum vti in exceptione peremptoria. lib. 3. cap. 4. num. 4. verſ. & aliud eſſe poteſt ex ord. remiſsiuè.

71 Quod vt locus eſſet euictioni, neceſſe ſit poſſeſſorem etiam appellare á ſententia contra eum lata & appellationem fuiſſe proſecutum. lib. 4. cap. 8. num. 8.

72 Quod decendium Ordin. in lite ſumaria currat, interim dū acta ſunt in Senatu cum petitione grauaminis, & eſt contraria deciſio Cabed. lib. 3. cap. 22. num. 55.

73 Quod cum certitudine proxenetæ publici de venditione facta inter duos mercatores ſit procedendum ſumatim per 10. dies. lib. 3. cap. 22. num. 9.

74 Quod beneficium reſtitutionis competit etiam hæredibus minoris, atq; ideo executio ex eorum perſona ſuperſederē debeat. lib. 3. cap. 21. num. 35.

75 Quod ex chyrographo ſalarij aduocati ſummariè procedatur abſq; alia liquidatione de modo adimpleto. lib. 3. cap. 22. num. 16. verſ. ſimiliter.

76 Quod vidua non potuerit declinare ad curiam quando ipſa conſenſit in iudice ſuo ordinario. lib. 1. cap. 3. num. 6. verſ. non tamen puto.

77 Quod ex requiſitoria & executoria Caſtellæ in qua non ſit inſerta ſententia, non poſsit executiue procedi. lib. 3. cap. 21. num. 12.

78 Quod in recuſatione licet facto aduerſarij & non ſua culpa terminus 45. dierum ſit elapſus, non poſsit prorogari niſi in Senatu maximo. lib. 3. cap. 3. num. 2.

79 Quod Iudex Indiæ non ſit competens in cauſa alicuius perſonæ ex India Occidentali, quæ eſt in ditione Regni Caſtellæ

ſtellæ quanuis ille promiſiſſet ſe corâm quouis iudice reſ ponſurum.lib.1.cap.2.num.14.in fin.

80 Quod laicus ſit relaxandus à carcere Epiſcopali, quia non apparuerat contra eum iuditialiter fuiſſe proceſſum, & ſententiam fuiſſe latam.lib.2. cap.4.num.21.

81 Quod ſententia Senatus contra quam impedimenta nullitatis,& incõpetentiæ fuere obiecta,& non recepta, ideoq; gloſſata à Cancellario, iterumq; viſa per alios Senatores fuit reuocata.lib.3.cap.19.num.40.

82 Quod lata ſententia in cauſa principali per appellationem, non potuerit iàm tractari ſeparatim de grauamine per petitionem, aut per inſtrumẽtum ab aliquo incidenti pro lato ante ſententiam.lib.3.cap.19.num.19.verſ.contigit.

83 Quod licet contrahens renuntiet ſuo foro, eius hæres minor poterit declinare, & erit remittendus. lib.3. cap.22. num.45. & eſt alia deciſio in contrarium.

84 Quod ſequeſtrum ex diplomate Regio factum, vt quia detentator litem diſtulerat, ſeruari debeat, non obſtantibus impedimentis.lib.4. cap.10. num.27.

85 Quod ſi impedimenta intra decendium obiecta fuerint recepta à Iudice abſq; condemnatione, licet poſtea in eis condemnatio ſubſequatur, appellatio admittatur, & executio ſubſiſtat.lib.3.cap.22.num.53.

86 Quod decima Chancellariæ non debeatur de ſententia à Iudice comiſſario lâta in eo proceſſu, de quo agi debuerat corâm Iudice, de cuius ſententia decima non exigitur.lib.3.cap.18.num.7.in fin.

87 Quod intrans in poſſeſsionem virtute teſtamenti etiam cũ auctoritate Iudicis ſi penes alium detentatorem illa reperiatur, dicitur ſpolium committere.lib.4.cap.10.num.19.

88 Quod ceſſionarius, vel procurator in cauſam propriam poteſt compenſare cum debito, quod ipſe debet ex ſententia lib.

Digitized by Google

lib.3. cap.21. num.45.

89 Quod reus qui habuit chartam aſſecurationis confeſſatiuã, poterit adhuc non obſtante prædicta confeſſione contrariare per negatiuam vltra Cabed. Areſtum ſed hoc poſtea fuit inouatum.lib.5.cap. 1.nu.67.verſ.& èconuerſo.

90 Quod vidua pro ſua dimidietate obligationis factæ in fauorem mariti agere poteſt per actionem 10. dierum. lib. 3. cap.22.num.19.

91 Quod ceſſionarius nõ poſſit agere ex ſcriptura publica per actionem 10.dierum, ſed per viam libelli & eſt alia contraria deciſio.lib.3.cap.22.num.18. verſ. ſed illud magis.

92 Quod creditor qui prius habuit ſententiam de præcepto,& prius fecit executionem non habeat prælationem. lib. 3. cap.21.num.63.

93 Quod minor licet poſterior fecerit executionem, præferatur anteriori creditori qui prius fecit pignorationem.ibi. num.68. & 70.

94 Quod pro cenſu quem vulgò dicimus foro, executiue procedatur ſtatim captis pignoribus.lib.3.cap.21.num.56.

95 Quod incarcerari non debeat debitor qui dedit pignora,etiã ſi illa emptorem non inueniant. lib.3.cap.21.num.80.

96 Quod impedimenta aduerſus procedimentum ſuſpitionis poſt terminum 30. dierum obiecta & iam lata ſententia ſuper ſuſpitione nihil præſtent.lib.3.cap.3.num.4.

97 Quod impedimenta aduerſus executionem, quæ fit in hoc Regno ex requiſitoria Caſtellæ,in qua non ſit inſerta ſententia,recipiantur in ijſdem actis.lib.3.cap.21.num. 12.

98 Quod audiatur reus cum exceptione ænormiſſimæ læſionis, quæ ex ipſo inſtrumento appareat,non obſtante clauſula depoſitaria.lib.3.cap.22.num.44.

99 Quod partitio rerum hæreditariarum facta in iuditio familiæ erciſcũdæ reſcindatur ex defectu citationis. lib.4. c.3. n.10.

100 Quod executio fieri poſſit contra quemlibet tertium poſſeſſorem pro redditibus cenſus iam decurſis. lib. 3. cap. 21. num. 56.

101 Quod auocatoria emanata à Conſeruatore Colymbricæ non ſit adimplenda, vt quia notoriè erat iniuſta, nec impedimenta aduerſus illam obiecta remitti debeant, ſed quod Iudex deprecatus de illis cognoſcere poſſit. lib. 3. cap. 3. num. 10.

102 Quod omnia acta quæ nulla in Senatu iudicata fuerunt ex defectu citationis vxoris ſuper re immobili, poſtea per nouam eius citationem fuerunt reconualidata, & ad priorem iudicati modum res deuenit. lib. 3. cap. 19. num. 36.

103 Quod Philippus Rex noſter noluerit ſe ſubſcribere in diplomate Regio ſuper diſpenſatione clauſulæ depoſitariæ dubitans de eius conceſſione, vt quia erat in præiuditium partis. pag. 242. col. 1. verſ. licet.

104 Quod noluerit Senatus maximus licentiam concedere ad promulgandam inhibitoriam Eccleſiaſticam pro ſiſtenda executione in ſeculari iuditio. pag. 249. col. 1.

105 Quod fratri inopi litiganti ſumptus litis adminiſtrentur lite pendente. lib. 1. cap. 4.

106 Quod ſententia ab alio Iudice quam á Iudice Indiæ ſuper rebus Indicis quanuis ex conſenſu partium lata, ſit nulla. lib. 1. cap. 2. num. 14. verſ. vnde in eis.

107 Quod in citatione per edicta non referatur iuramentum in animam actori. lib. 3. cap. 1. num. 8. verſ. item limita.

108 Quod exceptio incompetentiæ vel declinatoria fori Iudicis exequētis non impediat executionē. lib. 3. c. 21. nu. 47.

109 Quod admiſſis impedimentis à tertio poſſeſſore ſuper re pignorata ſtatim illi res tradatur abſq; alia ſententia. lib. 3. cap. 21. num. 39.

110 Quod ſi ex mandato Iudicis quis ſpolietur de facto ſine ali

qua

quã cauſæ cognitione, aut citatione, de facto quoq; á Senatu reſtitui ſolet per petitionem grauaminis. lib. 4. cap. 10. num. 25.

111 Quod donec in conuentione reciproca non datur ad implementum ex alterutra parte, actio non oriatur nec clauſula depoſitaria ſuum ſortiatur effectum. lib. 3. cap. 22. num. 46.

112 Quod arbiter in iuditio famil. erciſcundæ alteri ex cohæredibus qui maiorem partem habet, poſſit totam rem adiudicare quæ ſit indiuidua. lib. 4 cap. 3. num. 2.

113 Quod petens terminum vltramarinum iurare teneatur ſine eo quod notificetur vt iuret ita vt eo non iurante á prædicta dilatione reijciatur. lib. 3. cap. 12. num. 4.

114 Quod in cauſis ſumarijs veluti poſſeſſorij iuditij detur replicatio, & triplicatio. lib. 3. cap. 11.

115 Quod quanuis conuentum ſit in emptione, quod venditor non teneatur de euictione, adhuc tamen ſi res ſit euicta compellatur venditor pretium reſtituere. pag. 286. num. 9.

116 Quod clauſula depoſitaria non habeat effectum pro tertio cum quo directè inſtrumentum non loquitur, quanuis ex eo prætendat intereſſe, & rem ad ſe pertinere dicat lib. 3. cap. 22. num. 47.

117 Quod ſi inter partes ſit plus dictum, & minus reperiatur ſcriptum à tabellione; illa ommiſſio probari poſſit per teſtes, quanuis aliás ſcriptura publica requireretur. lib. 3. cap. 12. num. 8.

118 Quod Iudex pupillorum poſſit trahere ad ſuum forum, pupilli debitorem qui in Caſtellæ Regno moratur. lib. 1. cap. 2. num. 22.

119 Quod non obſtante clauſula depoſitaria fuerit quis admiſſus ad reſcindendum contractum, quia nihil conſta-

bat de recepto depoſito.lib.3.cap.22.num.35.

120 Quod auocatoria Conſeruatoris Religionis Ieroſolymitanæ non fuerit adimpleta in cauſa profana, & inter laicos. lib.2.cap.1.num.20.

121 Quod ſubreptitia dicetur diſpēſatio clauſulæ depoſitariæ, vt quia in ea non fuiſſet facta mentio alterius clauſulæ, qua contrahens promiſit ſe prædictam diſpenſationem non impetraturum, nec ea vſurum, etiam ſi motuproprio fuiſſet conceſſa. lib.3.cap.22. num.34.

122 Quod priuilegium reuocandi forum competat etiam colonis, & emphyteutis Religionis Ieroſolymitanæ. lib. 2. cap.1.num.20.

123 Quod citatio à nuncio facta intra domum non ideo irritari debeat ſi reus compareat.lib.2.cap.5.num.2.

124 Quod ſericæ veſtis vſus, qui etiam equiti nobili permittitur aduocato curiæ non interdicatur.lib.1.cap.3.nu.27.

125 Quod filius conceptus, vel natus ante hæreſim patris non excludatur á ſucceſſione á vita maioratus. lib. 1. cap. 2. num.11. verſ. ſi autem iſte ſequens.

126 Quod incarcerato, qui vult facere ceſſionem bonorum interim á creditore alimēta præſtari debeāt.lib.3.c.22.n.67.

127 Quod in condemnatione, quæ fit à litis conteſtatione intelligatur de vera & propria illa, quæ de iure comuni inducitur per reſponſionem contrariam ad libellum actoris lib.3.cap.6. & eſt alia deciſio in contrarium.

128 Quod dilatio quinquenij conceſſa debitori noceat etiam creditori habenti ſententiā, & facienti executionem. lib. 3.cap.22.num.65. verſ.nec ei ſimiliter. Et eſt alia deciſio in contrarium.

129 Contra ſententiam finalem iudicum ciuitatis impedimenta admittuntur in iiſdem actis, ſine eo quod ponātur in Chancellaria.lib.1.cap.2. num.21.

130 Quod

130 Quod omnia acta, & ſentētiæ ſuper re immobili, in qua vxoris conſenſus nō interuenit, ſint irritādæ. lib. 3. c. 19. n. 36.

131 Quod inſtrumentum conditionale fieri poſſit purum & liquidum ex coniunctione alterius inſtrumenti, vt via ſumaria in eo procedatur, vltra aliam Cabed. deciſionem. lib. 3. cap. 22. num. 17.

132 Quod debitor agens de nullitate contractus admiſſus fuit ſine depoſito ante tempus illud fiendi, non obſtante clauſula depoſitaria. lib. 3. cap. 22. num. 56.

133 Quod ſubhaſtatio rei immobilis non vitietur ob non ſolutam gabellam. lib. 3. cap. 21. num. 83.

134 Quod ex reſtitutione iure minoris non ſuſpendatur executio eius ſententiæ, quæ fuit lata in iuditio famil. erciſcundæ. pag. 275. num. 9.

135 Quod ſi actor petat cētum, quorum nonaginta reus ſtatim fuerat confeſſus, & in reliquis decem iuditium fiat, quæ ſubſunt iuriſdictioni iudicis, adhuc tamē poſſit ab eo ſupplicari. lib. 3. cap. 19. num. 3.

136 Quod dilatio decem dierum, qui in actione ſummaria aſſignari ſolent, die feriato finiatur. lib. 3. cap. 22. num. 56.

137 Quod appellatio à Iudice inferiori in executione liquidationis eius ſentētiæ quæ fuit lata à prætore curiali, ad ipſum prætorem vadet. lib. 3. cap. 21. num. 30.

138 Quod Prouiſor reſiduorum poſſit cognoſcere incidēter de dubio ſuper legato, vel fideicommiſſo alicui relicto. lib. 1. cap. 2. num. 12.

139 Quoties conditor maioratus vocauerit ad ſucceſſionē filiū maiorē, vnum poſt aliū, filius ex filio maiori primogenito prædefuncto patruū non excludet. lib. 3. cap. 11. nu. 10.

140 Debitor qui vltra debitum principale obligatus erat ſingulis annis aliquod intereſſe ſoluere, donec retardaretur ſolutio, ſi delegauerit, delegato facto non ſoluēdo, non liberatur. pag. 200. col. 1.

141 Quanuis creditor teneatur ſibi emere in licitatione quando bona pignorata emptorem non inueniunt, tamen ſi debitor fideiuſſorem habuerit, poterit creditor ijs relictis exequi bona fideiuſſoris.lib.3.cap.21.num.80.

142 Inſtantia cæpta cum defuncto tranſit in fiſcum bonorum ſucceſſorem, quanuis proceſſus in ijſdem terminis ad iudicem fiſci remittendus ſit. lib.1.cap.3.num.17.in fin.

143 Legatum & fideicomiſſum in arbitrio hæredis poſitum, illud deberi iudicauit Senatus.pag.148.col.1.

144 Mulier ſi agat rei vendicatione pro fundo vendito à marito ſine eius conſenſu, exceptione repelletur ſi marito hæres extiterit, aut ex pacto per eius mortem totum fundum fuerit lucrata.lib.4.cap.2.num.6.

145 Creditor qui prius fecit pignorationem in bonis debitoris præferetur doti ab eodem debitore promiſſæ. pag. 215. col.2.verſ.atq; ita.

146 Si filia renuntiaſſet paternæ hæreditati certa quadam portione contenta nomine dotis adhuc tamen in lite cum patre defuncto cæpta pro rata portionis quæ ei remanſit conueniri poteſt. lib.1.cap.3.num.19.

147 Pars quæ aliquid vitiauerit, vel falſum comiſſerit in actis, cadit à tota cauſa. lib.3.cap.19. num.37.

148 Si emphyteuſis infructuoſior, & ſterilior reddatur, non ob id penſio diminuenda eſt, ſed integram penſionem emphyteuta ſoluere compelletur.pag.206.col.2. verſ.nec.

149 Licet cauſa remittatur ad iudicem competentem, acta tamen coràm incompetenti non annullantur. lib.3. cap.3. num. 8.

150 Si penſio domus locatæ addicatur in foro victori pro ſuo debito per licitationem, & capta poſſeſſione domus diruatur, victus alia pignora victori dare tenetur. lib.3.cap. 21.num.16.

113 Quod

151 Quod Precatoria Iudicis delegati non fuit adimpleta ad auocandam executionem eius ſententiæ, quæ lata fuit à Senatu.lib.3.cap.21.num.47.

152 Quod nemo priuilegiatus quantumuis ſit clericus poſſit declinare iuriſdictionem prouiſoris reſiduorum ſuper ratiociniis teſtamenti.lib.primo.cap.2.num.12.

153 Quod quamuis Iudex executionis aſſerat ſe eſſe ſuſpectũ, talis recuſatio non admittatur.lib.3.cap.21.num.51.verſ. nec item.

154 Quod impedimẽta quæ iuſta, & iuridica eſſe apparuerint, & quæ ex actis ſunt probata ſtatim recipiantur, & habeã tur pro probatis ſine alia præuia pronunciatione ſuper eorum receptione.lib.3 cap.3.num.33.

155 Quod tertius aſsiſtens qui venit ad defendendum ſeipſum & rem quam dicit eſſe ſuam poſsit declinare forum, & exceptio admittenda ſit.lib.3.cap.5.in fine.verſ.4.limita.

156 Quod laicus propter crimen ex viſitatione captus ab Eccleſiaſtico ſine eo quod prius per ſententiam conuinceretur iudicialiter, ſtatim ſit à carcere relaxandus. lib. 2. cap.4. num. 23.

157 Quod in petitione hæreditatis teneatur etiam reus ad reſtitutionem fructuum, quos ipſe percepit, vel percipere potuit à tempore occupationis bonorum vſq; ad realem traditionem.lib.4. cap.8. num.54.

158 Quod ad hoc vt petens id quod in ſe habet condemnetur in pœna dupli, neceſſaria eſt vera litis conteſtatio per cõtrariam partis reſponſionem, & non ſufficit illa quæ à lege inducitur cauſa breuitatis. lib.3. cap.6.

159 Quod quamuis prior pignoratio nõ ſit rite facta nec in forma iuris, poſterior vero ſit cum rei poſſeſsione, adhuc prior præferenda ſit, quia ſecunda dicitur litigioſa. lib. 3. cap.21. num.67. limitatione 12.

122 Quod

160 Quod teſtamentum in ſcriptis, cuius approbatio á tabellione fuit facta extra vltimam eius paginam, nullum iudicetur, & eſt alia deciſio in contrarium. lib. 4. cap. 10. n. 32.

161 Quod ordinaria præſcriptio ſufficiat in ijs bonis, ad quorũ titulum clericus ſacris ordinibus fuit inſignitus. lib. 2. cap. 4. num. 12.

162 Quod non ideo nullum & irritum exiſtimetur teſtamentũ illud, cuius approbatio fuit facta, & cæpta á tabellione in alia noua pagina, & eſt alia deciſio contraria. lib. 4. cap. 10. num. 33.

163 Partum legitimum iudicauit Senatus illum, qui natus eſt poſt decem menſes à morte parentis, & tanquam filium legitimũ admiſsit ad patris hæreditaté. lib. 4. cap. 3. nu. 5.

164 Quod ille qui ab ipſa natiuitate Chriſtianus eſt, licet â genere Hæbreorum deſcendat, non ob id à iudicandi munere arceri debeat. lib. 1. cap. 2. num. 26.

165 Quod cognouerit Senatus de grauamine, vi, & violentia Luſitano illata ab Auditore militiæ Caſtellanæ. lib. 1. cap. 2. num. 4. verſ. cognoſcunt etiam.

166 Quod in carrucis & quadrigis nobilium pro debito ciuili executio fieri poſſit pleriſq; Senatus deciſionibus receptum eſſe conſtat. lib. 3. cap. 21. num. 17.

167 Quod Procurator cum libera potuerit dominum obligare per clauſulam depoſitariam, quãuis in mandato illo prædicta clauſula non fuiſſet expreſſa declarauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 30. verſ. vnde primo.

168 Quod quanuis hæres habeat ſententiam legitimationis in vna cauſa, in alia tamen & cum alijs iterum per articulos ſe legitimare debeat. lib. 3. cap. 21. num. 3.

169 Quod abſq; vlla reſtitutione in integrum iure minoris ex diplomate Regio fuerit pars admiſſa ad petendam reuiſionem etiam poſt lapſos duos menſes, & quatuor annos. lib. 3. cap. 20. num. 6.

170 Quod impedimēta aduerſus executionem, ſi ſint huiuſmodi vt coram executore expediri poſsint, non ſint remittenda ad iudicem deprecantem cenſuit Senatus, & eſt contraria deciſio Cabed.lib.3.cap.21.num.55.

171 Quod mutato Scriba propter ſuſpitionem, ſi iterum fiat diſtributio in alio Scriba alterius virgæ, non ideo mutatur iudex originarius.lib.1.cap.2.num.35.

172 Quod ob non ſolutam canonem intra triennium emphyteuta cadens in commiſſum ſit expellendus. lib.4.cap.8. num.24.

173 Quod actor poſt libellum oblatum, antequam reus per cō trarium reſpondeat, licet alijs exceptionibus dilatorijs vtatur, poſsit ab inſtantia deſiſtere, ſine eo quod teneatur deſiſtere ab omni cauſa cēſuit Senatus. lib.3.cap.6.in fin.

174 Quod alterum occidens, pænam capitalem euadet, ſi ex ipſius vulnerati, medicivè culpa aut negligentia mortem fuiſſe ſubſecutam probetur.lib.5.cap.1.num.72.

175 Quod ſi propter abſentiam directi dominij emphyteuta canonis, vel laudemij fecerit depoſitum, non ideo cadat in commiſſum ob non ſolutam penſionem, vel ex defectu ſolutionis laudemij. lib.4. cap.8. num.25.

176 Quod charta aſſecurationis confeſſatiua de vulnere illato ſeruanda ſit ſine eo quod prius fiat examen, ſi aliqualiter appareat vulnus non fuiſſe lethale. lib.5.cap.1.num.21.

177 Quod poſt oblatum libellum triplicationis non potuerit actor mutare, vel addere libello replicationis quaſi res nō dicatur integra poſt terminū elapſum.lib.3.cap.11.nū.1.

178 Quod minor non reſtituatur poſt dicta & publicata ad probandum idem ſuper quo iam teſtes produxerat. lib.3. cap.14.num.12.

179 Quod decreta pro Regis (vulgò portarias) ſoleat Senatus irritare ſi ſint non iuſta nec ſecundum ll. prolata aut in præ-

præiuditium partis videantur. lib.1.cap.2.num.4. verſic. ſolent item.

180 Quod generalitas mandati non extendatur ad exorbitantem, & incogitatum caſum ſi ex eo notabile damnum mandanti poſſet euenire. lib. 1.cap.3.num.40.

181 Quod cauſa dependens ab inuentario & iuditio vniuerſali famil. erciſcundæ quanuis ſit nouiter intentata à priuilegiato, remittenda ſit ad priorem iudicem. lib. 3. cap.3. num.12. ad fin.

182 Quod charta aſſecurationis ſeruari debeat quæſtoribus,& theſaurarijs Regijs pro crimine in officio commiſſo, quãuis inquiſitio fiat ex diplomate Regio. lib.5.cap.1.nu.20.

183 Quod faciens executionem contra titium in eius ædibus, quæ erant depoſitæ penes alium creditorem,qui tempore licitationis illum impedire tentauit, non dicatur ſpolium nec vim committere præd.depoſitariode, creuit Senatus. lib.4.cap.10. num.7.& 8. verſ.vnde.

184 Quod quanuis à menſa magiſtrali Ordinum militarium poſſit eques inſignitus ſupplicare ad Regem, non tamen id promottori iuſtitiæ permittitur contra equitem. lib.2. cap:1.num.12. in fin.

185 Quod à ſententia lata ſuper actione, vel exceptione nullitatis non admittatur ſecunda ſupplicatio quæ ex gratia concedi ſolet.lib.3.cap.20.num. 13.

186 Quod quanuis priuatus fecerit prius pignorationem in rebus debitoris ſui, qui etiam debitor erat Regis, cauſam Regis eſſe præferendam Senatus cenſuit, & eſt alia deciſio in contrarium. lib.3.cap.21.num.71.

187 Quod intereſſe illud mercatori promiſſum (*à razaõ de iuro*) propter lucrum ceſſans,non ſit contractus vſurarius, ſed licitus, approbauit Senatus. lib.3.cap.22.nu.29. verſi. ſed non erit.

188 Quod

188 Quod ſi ſupplicatio ab executione reuertatur ad quinq; iudices, qui fuerunt in expeditione ſententiæ, ſi tres Senatores fuerint concordes in inſtrumento grauaminis, quãuis poſteriores plures numero votum dederint in contrarium, priorum ſententia ſeruanda erit. lib.3.cap.21.n.29. verſ.cæterum.

189 Si vnus creditor rem habuit in pignore conuentionali, & alius in eadem re executionem fecerit, illum eſſe præferendum, & non iſtum Senatui magis placuit. lib. 3. cap. 21.num.58.verſ.limita 1.

190 Quod ex tranſumpta, vel exemplata ſcriptura ſi reus non negauerit obligationem, ſit procedendum per aſſignationem decem dierum iudicauit Senatus. lib.3. cap. 22. num.4.

191 Licet aduerſus depoſitarium inditij executiuè agi ſoleat, non tamen eo mortuo aduerſus eius hæredem, & vxorẽ, cenſuit Senatus. lib.3.cap.21.num.57.

192 Si reus non exhibeat ad mãdatum iudicis iuratur in litem contra eum. lib.4.cap.9. num.13.

193 Quod executio à priuato facta, cuius prior fuerat obligatio, & antiquior præcedere debeat fiſco cenſuit Senatus. lib.3.cap.21.num.71.

194 Inter cognatos collaterales præferri cognatum ad ſucceſſionem maioratus, qui ex matre agnata tantum deſcendit, non vero illum qui ex matre, & auia ortus ſit, quanuis in proximiori linea exiſtat decreuit Senatus.lib.3.cap.11. num.7.

195 Quod ſententia habita ex actione ad exhibendum exequi non poſſit aduerſus eius hæredem, ſi dicat ſe non habere, ſed ſtatur eius iuramento.lib.3.cap.21.nu.10.verſ.4.

196 Quod minor ad petendam poſſeſſionem maioratus ex remedio. l.45. taur. in conſilio Regio Caſtellæ admittatur

per

per reſtitutionē poſt lapſum ſemeſtre. lib.3. cap.21.n.70.

197 Quod excuſsio in bonis debitoris principalis fieri debeat cum citatione fideiuſſoris vt poſtea ad eum deueniri poſſit. lib.4.cap.4.num.12.

198 Quod in cauſa finium regundorum pro illo ſententia lata fuit qui ſe legitima præſcriptione tuebatur. lib. 4. cap. 3. num.15.

199 Quod quamuis inter partes conuenerat, vt citatio fieret in perſona do diſtribuydor, adhuc tamen Reo morante, & præſenti in eodē loco, talis citatio non admittitur. lib. 3. cap.1. num.6.

200 Executio ita demũ impeditur & ſuſpenditur per contradictionem tertij poſſeſſoris in re pignorata, ſi executio fiat in illa re pro pecunia debita exactione perſonali, non vero ſi executio fiat in re petita per actionem realem. lib. 3. cap.21.num.38.

201 Quod conceſſa fuit prouiſio vt iterum reuideretur proceſſus, & ſententia ab ijſdem iudicibus, eo quod apparuerat per confeſsionem vnius ex Senatoribus eius votum fuiſſe ex falſa cauſa & fundamēto erroneo datum, voluiſſeq; ſe retractare. lib.3.cap.19.num.35.

202 Executionem fieri poſſe in Capella Eccleſiæ conſtructa, propter debita fundatoris, ideſt in eo iure ſepeliendi in Capella quia temporale eſt proconſtanti habuit Senatus. lib.3.cap.21.num.20.

203 Quod clauſula depoſitaria non habeat locum in ceſsionario, quamuis cedens ea vti potuiſſet, deciſum extat à Senatu. lib.3.cap.22. num.51.

204 Ex indubitatis inditijs & præſumptionibus de homicidio vxoris fuit pæna capitalis marito impoſita à Senatu. lib. 5.cap. 1. num.84.

205 Corpus occiſsi fuit à ſepulchro poſt multos dies exhumatum

tum vt de eius occiſione examen fieret á medicis per ocu lorum inſpectionem ibi.

206 Matrimonium per metum reuerentialem contractum adiunctis alijs minis nullum iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 25.

207 Quod Iudex Eccleſiaſticus non potuerit propria auctoritate capere perſonam ſecularem, & illum in carcerem mittere pro executione ſuæ ſententiæ decreuit Senatus. lib. 2. cap. 4. num. 19.

208 In fructibus fundi locati licet alius prius faciat pignorationem pro ſuo debito, præferetur tamē dominus fundi pro mercede rei locatæ. lib. 3. cap. 21. num. 61.

209 Vt in ea ſchædula qua fideiuſſor titij vt principalis ſe obligauit, titio non ſoluente, procedendum ſit ſumatim, & per decem dies iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 15. & eſt alia deciſio in contrarium.

210 Si in ſcriptura cenſus renunciatum ſit fori priuilegio, quilibet rei poſſeſſor in qua cenſus fuit impoſitus, declinatoria fori ſe tueri non poterit, quanuis oſtendat rem emiſſe ſine vllo cenſus onere, & videtur alia deciſio in contrarium. lib. 3. cap. 21. num. 56.

211 Clauſula depoſitaria viget, & habet effectum contra quencunq; tertium rei poſſeſſorem, qui neq; contraxit, nec ſe obligauit, contra quem executiuè agitur pro ſolutione cenſus. lib. 3. cap. 22. num. 33. verſ. 5. præd. clauſula.

212 Moratoria rei cunctatio habetur pro litis conteſtatione ad effectum vt fructus reſtituantur à tempore oblati libelli. lib. 3. cap. 6. & eſt alia deciſio in contrarium.

213 Filia nubens ante 25. annum completum ſine conſenſu parentum, quanuis attigiſſet iam 25. annum, ipſo iure remanet ex hæredata, & excluſa ab eorum hæreditate. lib. 4. cap. 8. num. 59.

214 Secularem hæredem eius qui fideiuſſit apud acta cum iura mento, non potuiſſe trahi ad Eccleſiaſticum ratione iura menti decidit Senatus. lib. 2. cap. 4. num. 9. verſ. ſed hoc.

215 Liquidatio per arbitros facta cum per articulos formatos fieri deberet, reuocata fuit. lib. 3. cap. 21. num. 7.

216 Si reus prius intentauit actionem contra actorem, qui poſtea eum citauit ſuper eadem re, & cauſa in alio iuditio, exceptio litis pendentiæ admittenda ſit, & eſt alia contraria deciſio. lib. 3. cap. 3. num. 13. verſ. imò.

217 Contra iuramentum in litem iam præſtitum ſuper re, & valore rei, in contrarium ſcilicet non eſſe tot & tales res, nec talis valoris & pretij, admiſſa fuit probatio. lib. 4. cap. 8. num. 35.

218 Si deteſtatio (vulgo embargo) fiat alicui debitori iuſſu iudicis ne creditori ſoluat vſq; quo tertius audiatur cum illo de iure ſuo, ita demum procedit, ſi deteſtatio ab eo ſubſcripta ſit. lib. 3. cap. 21. num. 42.

219 Partitio hæreditatis non ex eo reſcinditur, quod dicatur illam fuiſſe factam per coluſionem, ſi legitimè colluſio nō probetur per teſtes idoneos, & ſine ſuſpitione. lib. 4. cap. 3. num. 10.

220 Si actio iudicati intentata ſit ex ſententia lata in Senatu, & in ea actione pars ſuccumbat, & appellet, an appellatio
221 vadat iure communi ad ſuperiores per diſtributionem, an vero ad Iudices certos, qui fuerunt in ſententia, cuius virtute fuit actio intentata. lib. 3. cap. 21. num. 30. verſ. ſed.

222 Reo citato & parato ad iurandum in animam, ſi procurator actoris dicat ſe pænitere, & velle reuocare prædictam actionem, non audietur ſi ſpeciale mandatum ad reuoca-
223 tionem delationis iuramenti non oſtenderit. lib. 3. cap. 1. num. 9. verſ. 2.

224 Si error calculi proceſſerit ex ignorantia, aut malitia calculatoris,

culatoris,ipſe in expenſis condemnandus erit. lib. 3. cap. 21.num.42.verſ.item.

225 Quanuis á receptione impedimentorum non admittatur ſupplicatio per petitionem grauaminis,tamẽ ſi pars ab ali

226 qua requiſitione grauamen interpoſuerit, & petitione cu mulatiuè de vtroq; agat; Senatus vtriq; prouidendum cenſuit. lib.3.cap.3.num.18.

227 Sententiam latam in reuiſorio iuditio,mortuo tunc actore ſine hæredum habilitatione Senatus nullam pronuntiauit contra Areſtum Gabed. lib. 3.cap.20. num.14.

228 Licet de iure non admittatur vlla allegatio, probatio, & ſcriptura in reuiſorio iuditio tamen contigit vt ex diplomate Regio illa reciperetur. lib.3.cap.20.num.7.

229 Finita dilatione *da terra* abſq; vlla proteſtatione, vti moris erat,dilationem fore concedendam *para fora*, cenſuit Senatus. lib.3. cap.12. num.4.

230 Ex ſcriptura priuata quæ excedit ſumam Ordin.procedendum eſſe ſumatim per decem dies inter mercatores, iudicauit Senatus.lib.3.cap.22. num.8.

231 Dotis promiſſio ſi á fratre fiat marito ſororis ſuæ iam conſtante matrimonio,etiam ſi illa excedat ſumam ordinationis,eius probationem admitti per teſtes decreuit Senatus lib.3.cap.12. num.9.

232 In re indiuidua hæreditaria, quæ venit ad collationem diuidenda per æſtimationem inter tres cohæredes, quorum alter alterius votum habuerit, ei totam rem fore ad iudicandam probauit Senatus.lib.4.cap.3. num.2.

233 Fructus rei in dotem datæ,quæ non ſit iam in poteſtate donatarij vt quia eam vendiderat,venire in collationem, &

234 non obſtante Ordinatione Regia inter hæredes eſſe diuidendos iudicauit Senatus,quia fuerat donata cum pacto de non alienando quanuis poſtea fieret alienabilis ex gra

tia Principis.lib.4.cap.3.num.7.

235 In cauſa ſumaria do juyzo dos reſiduos tertius oppoſitor fuit admiſſus in eodem proceſſu quo vtrunq; tam reum & actorem excludere conabatur.lib.3.cap.5.nu.3. in fin.

236 A ſententia habilitationis hæredum ſupplicari debere per petitionem non per viam grauaminis ordinarij pluribus Senatus placitis deciſum eſſe conſtat. lib.3. cap.21. nu.3.

237 In lite habilitationis hæredum triplicationem admitti à Senatu obtentum fuit per petitionem grauaminis. lib. 3. cap. 11.

238 In caſu violentiæ nouæ vnicam tantum dilationem etiam *para fora*, concedi tam ex deciſione Senatus quam praxi & vſu quotidiano receptum eſſe omnibus planum eſt. lib.3.cap.12.

239 Creditor qui prius fecit executionem & pignorationem in bonis debitoris non præfertur antiquiori creditori hypothecario, ſi alia bona debitoris non ſuperſint ex quibus illi antiquiori creditori ſatis fieri poſſit. lib. 3. cap. 21. num. 72.

240 In actione hypothecaria non eſt neceſſaria excuſſio debitoris principalis, ſi notorium ſit illum non eſſe ſoluendo. lib.4.cap.4.num.12.

Finis Summa Deciſionum.

DE AVCTORITATE DECISIONVM *Senatus, & quanta & qualis illa eſſe debeat.*

QVoniam, vt dicit Philoſophus, plus monent exempla, quam verba, & pariter Seneca inquit longum eſſe iter per præcepta, ac infirmum, breue autem, & efficax per exempla, idcirco hanc noſtram praxim ijs optimis deciſionibus fulcire volui, quia illa plerunq; poſſunt, & ſolent in argumentum adduci, vt fecere Iuri Conſulti in l. filius emancipatus, ibi, *ſic enim inueni Senatum cenſuiſſe.* ff. ad l. Cornel. de falſis, & in l. 1. ibi, *extarentq́; exempla.* ff. de officio præfect. prætor. & tenuit doctiſſimus Gamma deciſione 228. & idem firmat Doctor Cabedus. deciſ. 212. num. 5. Quod ſi dicatur non eſſe exemplis iudicandum, ſed legibus. Reſponderi poteſt illud verum eſſe quando exempla abſq; legum ſeu rationum fundamentis adducuntur: ſed quando exempla cum iuris principijs, atquè legibus, rationibus, & Regni conſuetudine conueniunt, ſummè erunt conſideranda ad ſimilium cauſarum deciſionem. Vnde eleganter Alber. in l. nemo. num. 1. C. de ſententijs, & interlocut. omn. Iud. ſcribit quod bonis exemplis, & iuri congruentibus vtẽdum eſt, malis autem, & quæ iuri ſunt cõtraria, minimè. L. 1. §. *ſecundo loco verſic. quamuis autem.* ff. de poſtulan. ibi, *& extat quidem exemplum eius qui geſſit.* l. an mamumittere. ff. de man. miſſ. vindict. addit Bald. ibi. num. 3. in dubio. ſequenda eſſe exempla magnæ auctoritatis ex tex. quem ipſe Bald. allegat. in princ. Inſtit. de Codicillis.

SVMMA ORDINATIONVM, quæ in hoc volumine explicantur.

Ex Lib. 1.

TIt.50.§.1. pag.13.n.12.
Tit.52.§.12. ibi. n.15.
Tit.60. §.3. lib.5. c.5. nu.3.
Tit.65.§.37.ibi. c.1.nu.14.
Tit.68.§.22. lib.1.c.2.n.22.
Tit.93. §.1. pag.20.nu.25.
Tit.93.pag.21.verſ.præterea
Tit.96.lib.5. cap.5. nu.4.

Ex Lib. 2.

Tit.1. vid.pag.60.nu.11.
Tit.9.§.1. pag.62.nu.20.
Tit.9. pag.58.nu.4.
Tit.1.§.13. pag.62.nu.21.
Tit.1.§.1. pag.107.col.2.
Tit.5.§ 2. pag.325.nu.34.
Tit.55. §.3. pag.20.n.24.

Ex Lib. 3.

Tit. 5. pag.26.num.4.
Tit.5.§.3. pag.27.
Tit.6.§.2. pag.26.nu.2.
Tit.11.§.5. ibi. num.3.
Tit.9.§.13.pag.63.col.1.n.2.
Tit.26.§.1. pag.38.nu.42.
Tit.27.§.vlt. lib.1.c.3.n.16.
& lib.3.c.21.n.4.& 9.
Tit.36. lib.3.cap.6.& cap.8.
Tit.47. lib.1. cap.3. nu.9.
Tit.63. lib.3.c.19.num.38.
& cap.14.nu.4. & cap.7.
Tit.63.§ 2. lib.3.c.19.n.36.
Tit.63.§.vlt. lib.3. c.2. n.9.
Tit.50. ibi cap.4.
Tit.20. § 31. ibi cap.5.
Tit.20.§.32. ibi nu. 4.
Tit.45. §.11. pag. 103.
verſ. verum.lib.3.
Tit.51. ibi.cap.6.
Tit.33.§.5. & §.vlt. ibi c.8.
Tit.20. §.25. ibi c.9. n.2.
Tit.20.§ 19. ibi c.10.n.2.
Tit.58.§.2. ibi c. 13. n. 3.
Tit.55.§.vlt. ibi num.9.
Tit.63. ibi cap.14. nu.4.
Tit.66. § 7. ibi cap.17.
Tit.84.§.4.ibi. cap.18 n.6.
Tit.79.ibi. cap.19.nu.2.
Tit.83. ibid. num.12.
Tit.88. ibid. num.25.
Tit.95. ibi.cap.20.nu.2.
Tit.95. §.3. ibi. nu.5.
Tit.95.§.8. ibi.num.11.
Tit.95. §.12. ibi.num.12.
Tit.86.§.17. ibi c.21.n.37.
Tit.93.§.1. ibi. num.18.
Tit.93. §.3. ibi. nu.22.

Tit.41. §.4. ibi. nu.31.
Tit.45. §.2. & 3. lib.4.cap.8. num.5. & 8.
Tit.87. §.14. lib.3. cap.21. num.29. & 53.
Tit.91. §.1. ibi. num.58.
Tit.25. ibi. c. 22. nu. 3. 12. & 53.
Tit.25. § 10. ibi. num.18.
Tit.59. §.15. pag.227.n.6.
Tit.59. §.3. lib.3.c.12.n.8.
Tit.59. §.11. ibid. num.9.

Ex Lib. 4.

Tit.48. pag. 269.
Tit.39. §.2. lib.3.c.6.in fin.
Tit.76. §.1. lib.3.c.21. n.15. & 80.
Tit.73. ibi. num. 27.
Tit.67. & §.2. ibi. nu. 29.
Tit.96. §.23. lib.4. c.3.n. 2.
Tit.3. lib.4. cap.4. nu.12.
Tit.50. §.3. ibi. cap.5.n.2.
Tit.54. ibi. cap.8. nu.22.
Tit.13. §.10. lib. 3. cap.6. pag.105.
Tit.52. lib.3. c.12. nu.15.
Tit.73. §.1. pag.59. nu.9.
Tit.100. §.3. lib.3.c.11.n.8.
Tit.49. §.1. ibi.c.21.n.57.

Ex Lib. 5.

Tit.66. §.2. pag. 260. n.65.
Tit.117. §.6. lib.5.c.1.n.4.
Tit.124. §.9. ibi.num.9.
Tit.120. ibi.num.16.
Tit.138. §.2. ibi. num.98.

ANTINOMIAE
Ordinationum, quæ hic declarã- tur.

Lib.2. tit.1. §.13. cum lib.2. tit.9. §.1. pag.62. n.21.
Lib.3. tit.33. §.5. cum lib.2. tit.1. §.1. pag. 107.
Lib.3. titul. 47. remiſſiuè. pag.28. num.10.
Lib.3. tit.45. §.10. cum §.11. pag. 104. verſ. 4.
Lib.3. tit.20. §. 19. cum §. 44. pag.113. num.2.
Lib.3. titul.5. §.3. cum lib.2. tit.1. §.8. pag.27. verſ. in tantum.

Finis Summæ Ordinationum.

DE INTERPRETATIONE LEGUM Regni, & qualis illa eſſe debeat.

QVanuis lex Regni prohibeat interpretationem ad leges Regias, niſi modo præſcripto in lib. 1. tit. 5. §. 5. Hoc tamen intelligitur de interpretatione hominis captioſa, & friuola, non vero de interpretatione iuris, vti notatur in cap. cum in iure de officio deleg. Cald. de nom. quæſt. 8. nu. 34. Nec enim excluditur earum declaratio ſecundum verum ſenſum, & iuri conſonum, ex Bart. in l. omnes populi. num. 65. ff. de iuſt. & iure. Nam leges Regiæ recipiunt interpretationem, quam recipit ius cõmune in tali caſu Vallaſc. conſult. 42. in fin. Quanuis, ſi fieri poſſit, lex Regni potius à ſe ipſis interpretationem aſſumere debet, quam à legibus Imperatorum, vt per Dec. conſi. 301. num. 8. Cabed. decis. 211. num. 2. Nam vna conſuetudo intelligitur ſecundum aliam. Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 15. gloſ. 2. num. 21.

SVMMA EX IIS QVÆ PRO BONO publico ad meliorem praxim in hoc Regno redigi, ac fieri conuenirent.

BOno pub. ad eruendam veritatem, quando adeſt præſumptio falſitatis teſtium, conueniens videtur praxis Caſtellæ. lib. 5. cap. 1. num. 87.

Bon. pub. inconueniens videtur praxis illa & conſuetudo, vt in leuioribus cauſis criminalibus ſententia, á qua á neutra parte ſit appellatum, ex iudicis tantum appellatione ſuſpendatur, vbi ſup. num. 98.

Bon.

Bon. pub. non conuenit vt diſtributio cauſarum, quæ definitiuè per Senatores expediri debent, ab aliquo fiat niſi ab ipſo præſide. pag. 22. num. 33.

Bon. pub. conuenire videtur vt in cauſis, quæ in Senatu expediuntur per Relationem, non niſi partibus præſentibus Relatio fiat. pag. 161. num. 16.

Bon. pub. conueniret viſitationem incarceratorum magis frequenter fieri modo Caſtellæ præſcripto. lib. 5. cap. 1. num. 31.

Bon. pub. conueniret non facilè concedi chartas aſſecurationis, ſiquidem nulıbi hoc reperitur. lib. 5. cap. 1. num. 23.

Bon. pub. conueniens videtur, vt non ſolum per Senatores Palatij, ſed per iudices alios, reus ſub fideiuſſoribus relaxari poſſit, quando conſtat de innocentia rei, vel quando venit ſola imponenda pœna pecuniaria. lib. 5. cap. 1. num. 31.

Bon. pub. conueniret vt ad recuſationem iudicum inferiorum non ſit neceſſaria cauſa, ſed vt ſtatim propoſita ſuſpitione cum iuramento, proceſſus tranſeat ad collegam, nec ob id cauſa ſiſtat. lib. 3. cap. 3.

Bon. pub. non conuenit, vt in vnoquoq; incidenti proceſſus ordinarius fiat, ſed illa praxis admittatur, quæ in Regno Caſtellæ. ibi. num. 22.

Bon. pub. conueniret, vt Senatores nouiores in Senatu Relationis votum prius præberent, ne reſpectu Seniorum votum ſuum dare libere reuereantur. pag. 161. num. 17.

Bon. pub. non conuenit vt teſtis abſq; expreſſa ratificatione in cauſa capitis fidem faciat. lib. 5. cap. 1. num. 76.

Bon. pub. non eſt inconueniens vt interrogatoria admittantur, ad quæ teſtes contrarij reſpondere teneantur ſuper articulis ſecundum circunſtantias cauſæ, & perſonarum ad faciendum eos variari. pag. 135. num. 26.

CAV-

CAVTELLÆ, ET SIMVL CONtra cautellæ, quibus tutò ex conſcientia aduocati in praxi vti poſſunt, quæ in ijs quinq; libris continentur.

CAVT. vt poſſis probare debitum pecuniæ, quam mutuò dediſti amico ſemotis arbitris, & quam ille debitor confiteri renuit deducta ex Accurſ. lib 3. cap. 12. num. 16.

Caut. Bart. ad excuſandum emptorem à ſolutione pretij rei ſibi traditæ, & venditæ, & contra caut. lib. 4. cap. 8. num. 19.

Caut. ad faciendam executionem in bonis tertij poſſeſſoris. lib. 3. cap. 21. num. 41.

Caut. Felini pro retractanda ſententia, quæ iam tranſiuit in rem iud. ibi. num. 52.

Caut. pro defraudanda, vel differenda executione debiti, & ibi contra cautel. ibi. num. 42.

Caut. quomodo per impedimenta in Chancellaria omnia acta irritentur ex defectu citationis vxoris ſuper re immobili, & ibi contra caut. pag. 169. num. 36.

Caut. Romani, & aliorum ad impediendum iudicem, ne inquirat de certo crimine contra aliquem. lib. 5. cap. 3. nu. 3.

Caut. Angeli vt fieri poſſit tranſactio ſuper re iam deciſa. pag. 199. num. 46.

Caut. in articulando de metu ad reſcindendum cõtractum. pag. 301. num. 2.

Caut. in articulando de tempore deiectionis á poſſeſſione remiſſiuè. pag. 304. num. 2.

Caut. Bal. ad dandum teſtes in ſecunda inſtantia ſuper eiſdẽ

articulis

articulis, vel poſt didicita, & publicata. pag. 159. nu. 12.
Caut. in concedenda dilatione extra Regnum, quando malitia præſumitur. lib. 3. cap. 12. num. 3.
Caut. ad euitanda vaga impedimenta proceſſus, quibus ciuſidici vtuntur ad litem protrahendam. ibi. cap. 3. nu. 22.
Caut. ad liberandam rem ab hypothecæ obligatione, & ibi contra cautela. pag. 282. num. 16.
Caut. Bar. quid faciet teſtis, cuius dictum repetitur, ne variet. pag. 341. num. 77.
Caut. Arnaldi, & aliorum ad euitandam torturam quando ex confeſſione extraiudiciali inſurgit præſumptio contra reum. pag. 346. num. 90.
Caut. ad allegandum contra libellum. lib. 2. cap. 6. num. 1.
Caut. ad dilationem habendum in cauſa ſuſpitionis elapſo termino. pag. 88. num. 3.
Caut. vt ſi hæres vel ſucceſſor maioratus non potuerit poſſeſſionem tam cito adipiſci, vt quia ſit à reo occupata, petat diploma Regium, vt ſequeſtrum fiat. pag. 309. num. 27.
Caut. Antonij Gomes per quam poſſit euitari pœna impoſita aduerſus eos, qui declinant iuriſdictionem Regiam remiſiuè. pag. 60. num. 15.
Caut. per quam differri poteſt fieri depoſitum vecturæ nauis. pag. 16. num. 15.
Caut. Abbatis per quam remoueatur ſcriptura abraſa à ſuſpitione falſi. pag. 13. num. 9.
Caut. Bar. ad tollendum metum quando vxor, vel filia facit aliquem contractum. lib. 4. cap. 9. num. 1.
Caut. Ferrarij per quam teſtis qui depoſuit falſum, poſſit euadere pœnam falſi, & ibi contra cautel. lib. 5. cap. 1. num. 88.
Caut. vt falſitas teſtium rectè examinari ac erui poſſit de-

per reſtitutionē poſt lapſum ſemeſtre. lib. 3. cap. 21. n. 70.
197 Quod excuſsio in bonis debitoris principalis fieri debeat cum citatione fideiuſſoris vt poſtea ad eum deueniri poſſit. lib. 4. cap. 4. num. 12.
198 Quod in cauſa finium regundorum pro illo ſententia lata fuit qui ſe legitima præſcriptione tuebatur. lib. 4. cap. 3. num. 15.
199 Quod quamuis inter partes conuenerat, vt citatio fieret in perſona do diſtribuydor, adhuc tamen Reo morante, & præſenti in eodē loco, talis citatio non admittitur. lib. 3. cap. 1. num. 6.
200 Executio ita demū impeditur & ſuſpenditur per contradictionem tertij poſſeſſoris in re pignorata, ſi executio fiat in illa re pro pecunia debita exactione perſonali, non vero ſi executio fiat in re petita per actionem realem. lib. 3. cap. 21. num. 38.
201 Quod conceſſa fuit prouiſio vt iterum reuideretur proceſſus, & ſententia ab iiſdem iudicibus, eo quod apparuerat per confeſsionem vnius ex Senatoribus eius votum fuiſſe ex falſa cauſa & fundamēto erroneo datum, voluiſſeq; ſe retractare. lib. 3. cap. 19. num. 35.
202 Executionem fieri poſſe in Capella Eccleſiæ conſtructa, propter debita fundatoris, ideſt in eo iure ſepeliendi in Capella quia temporale eſt proconſtanti habuit Senatus lib. 3. cap. 21. num. 20.
203 Quod clauſula depoſitaria non habeat locum in ceſsionario, quanuis cedens ea vti potuiſſet, deciſum extat à Senatu. lib. 3. cap. 22. num. 51.
204 Ex indubitatis inditijs & præſumptionibus de homicidio vxoris fuit pæna capitalis marito impoſita à Senatu. lib. 5. cap. 1. num. 84.
205 Corpus occiſsi fuit à ſepulchro poſt multos dies exhumatum

tum vt de eius occiſione examen fieret á medicis per oculorum inſpectionem ibi.

206 Matrimonium per metum reuerentialem contractum adiunctis alijs minis nullum iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 25.

207 Quod Iudex Eccleſiaſticus non potuerit propria auctoritate capere perſonam ſecularem, & illum in carcerem mittere pro executione ſuæ ſententiæ decreuit Senatus. lib. 2. cap. 4. num. 19.

208 In fructibus fundi locati licet alius prius faciat pignorationem pro ſuo debito, præferetur tamē dominus fundi pro mercede rei locatæ. lib. 3. cap. 21. num. 61.

209 Vt in ea ſchædula qua fideiuſſor titij vt principalis ſe obligauit, titio non ſoluente, procedendum ſit ſumatim, & per decem dies iudicauit Senatus. lib. 3. cap. 22. num. 15. & eſt alia deciſio in contrarium.

210 Si in ſcriptura cenſus renunciatum ſit fori priuilegio, quilibet rei poſſeſſor in qua cenſus fuit impoſitus, declinatoria fori ſe tueri non poterit, quanuis oſtendat rem emiſſe ſine vllo cenſus onere, & videtur alia deciſio in contrarium. lib. 3. cap. 21. num. 56.

211 Clauſula depoſitaria viget, & habet effectum contra quencunq; tertium rei poſſeſſorem, qui neq; contraxit, nec ſe obligauit, contra quem executiuè agitur pro ſolutione cenſus. lib. 3. cap. 22. num. 33. verſ. 5. præd. clauſula.

212 Moratoria rei cunctatio habetur pro litis conteſtatione ad effectum vt fructus reſtituantur à tempore oblati libelli. lib. 3. cap. 6. & eſt alia deciſio in contrarium.

213 Filia nubens ante 25. annum completum ſine conſenſu parentum, quanuis attigiſſet iam 25. annum, ipſo iure remanet ex hæredata, & excluſa ab eorum hæreditate. lib. 4. cap. 8. num. 59.

214 Secularem hæredem eius qui fideiuſſit apud acta cum iuramento, non potuiſſe trahi ad Eccleſiaſticum ratione iuramenti decidit Senatus. lib. 2. cap. 4. num. 9. verſ. ſed hoc.

215 Liquidatio per arbitros facta cum per articulos formatos fieri deberet, reuocata fuit. lib. 3. cap. 21. num. 7.

216 Si reus prius intentauit actionem contra actorem, qui poſtea eum citauit ſuper eadem re, & cauſa in alio iuditio, exceptio litis pendentiæ admittenda ſit, & eſt alia contraria deciſio. lib. 3. cap. 3. num. 13. verſ. imò.

217 Contra iuramentum in litem iam præſtitum ſuper re, & valore rei, in contrarium ſcilicet non eſſe tot & tales res, nec talis valoris & pretij, admiſſa fuit probatio. lib. 4. cap. 8. num. 35.

218 Si deteſtatio (vulgo embargo) fiat alicui debitori iuſſu iudicis ne creditori ſoluat vſq; quo tertius audiatur cum illo de iure ſuo, ita demum procedit, ſi deteſtatio ab eo ſubſcripta ſit. lib. 3. cap. 21. num. 42.

219 Partitio hæreditatis non ex eo reſcinditur, quod dicatur illam fuiſſe factam per coluſionem, ſi legitimè colluſio nõ probetur per teſtes idoneos, & ſine ſuſpitione. lib. 4. cap. 3. num. 10.

220 Si actio iudicati intentata ſit ex ſententia lata in Senatu, & in ea actione pars ſuccumbat, & appellet, an appellatio
221 vadat iure communi ad ſuperiores per diſtributionem, an vero ad Iudices certos, qui fuerunt in ſententia, cuius virtute fuit actio intentata. lib. 3. cap. 21. num. 30. verſ. ſed.

222 Reo citato & parato ad iurandum in animam, ſi procurator actoris dicat ſe pænitere, & velle reuocare prædictam actionem, non audietur ſi ſpeciale mandatum ad reuoca-
223 tionem delationis iuramenti non oſtenderit. lib. 3. cap. 1. num. 9. verſ. a.

224 Si error calculi proceſſerit ex ignorantia, aut malitia calculatoris,

culatoris,ipſe in expenſis condemnandus erit. lib. 3. cap. 21.num.42.verſ.item.

225 Quanuis á receptione impedimentorum non admittatur ſupplicatio per petitionem grauaminis,tamẽ ſi pars ab ali

226 qua requiſitione grauamen interpoſuerit, & petitione cumulatiuè de vtroq; agat ; Senatus vtriq; prouidendum cenſuit. lib.3.cap.3.num.18.

227 Sententiam latam in reuiſorio iuditio,mortuo tunc actore ſine hæredum habilitatione Senatus nullam pronuntiauit contra Areſtum Gabed. lib. 3.cap.20. num.14.

228 Licet de iure non admittatur vlla allegatio , probatio, & ſcriptura in reuiſorio iuditio tamen contigit vt ex diplomate Regio illa reciperetur. lib. 3.cap.20.num.7.

229 Finita dilatione *da terra* abſq; vlla proteſtatione, vti moris erat,dilationem fore concedendam *para fora*, cenſuit Senatus. lib.3. cap.12. num.4.

230 Ex ſcriptura priuata quæ excedit ſumam Ordin.procedendum eſſe ſumatim per decem dies inter mercatores, iudicauit Senatus.lib.3.cap.22. num.8.

231 Dotis promiſſio ſi á fratre fiat marito ſororis ſuæ iam conſtante matrimonio,etiam ſi illa excedat ſumam ordinationis,eius probationem admitti per teſtes decreuit Senatus lib.3.cap.12. num.9.

232 In re indiuidua hæreditaria , quæ venit ad collationem diuidenda per æſtimationem inter tres cohæredes, quorum alter alterius votum habuerit, ei totam rem fore ad iudicandam probauit Senatus.lib.4.cap.3. num.2.

233 Fructus rei in dotem datæ,quæ non ſit iam in poteſtate donatarij vt quia eam vendiderat,venire in collationem, &

234 non obſtante Ordinatione Regia inter hæredes eſſe diuidendos iudicauit Senatus,quia fuerat donata cum pacto de non alienando quanuis poſtea fieret alienabilis ex gra

tia Principis.lib.4.cap.3.num.7.

235 In cauſa ſumaria do juyzo dos reſiduos tertius oppoſitor fuit admiſſus in eodem proceſſu quo vtrunq; tam reum & actorem excludere conabatur.lib.3.cap.5.nu.3. in fin.

236 A ſententia habilitationis hæredum ſupplicari debere per petitionem non per viam grauaminis ordinarij pluribus Senatus placitis deciſum eſſe conſtat. lib.3. cap.21. nu.3.

237 In lite habilitationis hæredum triplicationem admitti à Senatu obtentum fuit per petitionem grauaminis. lib. 3. cap. 11.

238 In caſu violentiæ nouæ vnicam tantum dilationem etiam *para fora*, concedi tam ex deciſione Senatus quam praxi & vſu quotidiano receptum eſſe omnibus planum eſt. lib.3.cap.12.

239 Creditor qui prius fecit executionem & pignorationem in bonis debitoris non præfertur antiquiori creditori hypothecario, ſi alia bona debitoris non ſuperſint ex quibus illi antiquiori creditori ſatis fieri poſſit. lib. 3. cap. 21. num. 72.

240 In actione hypothecaria non eſt neceſſaria excuſſio debitoris principalis, ſi notorium ſit illum non eſſe ſoluendo. lib.4.cap.4.num.12.

Finis Summa Deciſionum.

Digitized by Google

DE AVCTORITATE DECISIONVM *Senatus, & quanta & qualis illa eſſe debeat.*

QVoniam, vt dicit Philoſophus, plus monent exempla, quam verba, & pariter Seneca inquit longum eſſe iter per præcepta, ac infirmum, breue autem, & efficax per exempla, idcirco hanc noſtram praxim ijs optimis deciſionibus fulcire volui, quia illa plerunq; poſſunt, & ſolent in argumentum adduci, vt fecere Iuri Conſulti in l. filius emancipatus, ibi, *ſic enim inueni Senatum cenſuiſſe.* ff. ad l. Cornel. de falſis, & in l. 1. ibi, *extarentq́; exempla.* ff. de officio præfect. prætor. & tenuit doctiſſimus Gamma deciſione 228. & idem firmat Doctor Cabedus. deciſ. 212. num. 5. Quod ſi dicatur non eſſe exemplis iudicandum, ſed legibus. Reſponderi poteſt illud verum eſſe quando exempla abſq; legum ſeu rationum fundamentis adducuntur: ſed quando exempla cum iuris principijs, atquè legibus, rationibus, & Regni conſuetudine conueniunt, ſummè erunt conſideranda ad ſimilium cauſarum deciſionem. Vnde eleganter Alber. in l. nemo. num. 1. C. de ſententijs, & interlocut. omn. Iud. ſcribit quod bonis exemplis, & iuri congruentibus vtẽdum eſt, malis autem, & quæ iuri ſunt cõtraria, minimè. l. 1. §. *ſecundo loco verſic. quamuis autem.* ff. de poſtulan. ibi, *& extat quidem exemplum eius, qui geſſit.* l. an manumittere. ff. de man. miſſ. vindict. addit Bald. ibi. num. 3. in dubio. ſequenda eſſe exempla magnæ auctoritatis ex tex. quem ipſe Bald. allegat. in princ. Inſtit. de Codicillis.

SVMMA ORDINATIONVM, quæ in hoc volumine explicantur.

Ex Lib. 1.

Tit.50.§.1. pag.13.n.12.
Tit.52.§.12. ibi. n.15.
Tit.60. §.3. lib.5. c.5. nu.3.
Tit.65.§.37.ibi. c.1.nu.14.
Tit.68.§.22. lib.1.c.2.n.22.
Tit.93. §.1. pag.20.nu.25.
Tit.93.pag.21.verſ.præterea.
Tit.96.lib.5. cap.5. nu.4.

Ex Lib. 2.

Tit.1. vid. pag.60. nu.11.
Tit.9.§.1. pag.62. nu.20.
Tit. 9. pag. 58. nu.4.
Tit.1.§.13. pag.62.nu.21.
Tit.1.§.1. pag.107. col.2.
Tit.5.§ 2. pag.325.nu.34.
Tit.55. §.3. pag.20. n.24.

Ex Lib. 3.

Tit. 5. pag. 26. num.4.
Tit.5.§.3. pag.27.
Tit. 6. §.2. pag. 26. nu.2.
Tit.11.§.5. ibi. num.3.
Tit.9.§.13.pag.63.col.1.n.2.
Tit.26.§.1. pag.38.nu.42.
Tit.27.§.vlt. lib.1.c.3.n.16. & lib.3. c.21. n.4.& 9.
Tit.36. lib.3.cap.6.& cap.8.
Tit.47. lib.1. cap.3. nu.9.
Tit.63. lib.3.c.19.num.38. & cap.14.nu.4. & cap.7.
Tit.63.§ 2. lib.3.c.19.n.36.
Tit.63.§.vlt. lib.3. c.2. n.9.
Tit.50. ibi cap.4.
Tit.20. § 31. ibi cap.5.
Tit.20.§. 32. ibi nu. 4.
Tit.45. §.11. pag. 103. verſ. verum.lib.3.
Tit.51. ibi cap.6.
Tit.33.§.5. & §.vlt. ibi c.8.
Tit.20. §. 25. ibi c.9. n.2.
Tit.20.§ 19. ibi c.10.n.2.
Tit.58.§.2. ibi c. 13. n. 3.
Tit.55.§.vlt. ibi num.9.
Tit.63. ibi cap.14. nu.4.
Tit.66. §.7. ibi cap.17.
Tit.84.§.4.ibi. cap.18 n.6.
Tit.79.ibi. cap.19.nu.2.
Tit.83. ibid. num.12.
Tit.88. ibid. num.25.
Tit.95. ibi.cap.20.nu.2.
Tit.95. §.3. ibi. nu.5.
Tit.95.§.8. ibi.num.11.
Tit.95. §.12. ibi.num.12.
Tit.86.§.17. ibi c.21.n.37.
Tit.93.§.1. ibi. num.18.
Tit.93. §.3. ibi. nu.22.

Tit.

Tit.41. §.4. ibi. nu.31.
Tit.45 §.2. & 3. lib.4.cap.8. num.5.& 8.
Tit.87. §.14. lib.3.cap.21. num.29. & 53.
Tit.91.§.1. ibi.num.58.
Tit.25.ibi. c.22.nu.3.12. & 53.
Tit.25.§ 10. ibi.num.18.
Tit.59.§.15. pag.227.n.6.
Tit.59.§.3. lib.3.c.12.n.8.
Tit.59.§.11. ibid.num.9.

Ex Lib. 4.

Tit.48. pag. 269.
Tit.39.§.2. lib.3.c.6.in fin.
Tit.76.§.1. lib.3.c.21.n.15. & 80.
Tit.73. ibi.num.27.
Tit.67.& §.2. ibi.nu.29.
Tit.96 §.23. lib.4. c.3.n.2.
Tit.3. lib.4.cap.4.nu.12.
Tit.50.§.3. ibi.cap.5.n.2.
Tit.54. ibi.cap.8.nu.22.
Tit.13. §.10. lib.3.cap.6. pag.105.
Tit.52. lib.3.c.12.nu.15.
Tit.73.§.1. pag.59.nu.9.
Tit.100.§.3. lib.3.c.11.n.8.
Tit.49.§.1. ibi.c.21.n.57.

Ex Lib. 5.

Tit.66.§.2. pag.260.n.65.
Tit.117.§.6. lib.5.c.1.n.4.
Tit.124.§.9. ibi.num.9.
Tit.120. ibi.num.16.
Tit.138.§.2. ibi.num.98.

ANTINOMIAE.

Ordinationum, quæ hic declarā-tur.

Lib.2.tit.1.§.13. cum lib.2. tit.9.§.1.pag.62.n.21.

Lib.3.tit.33. §.5. cum lib.2. tit.1.§.1. pag.107.

Lib.3. titul.47. remiſſiuè. pag.28. num.10.

Lib.3.tit.45.§.10.cum §.11. pag.104. verſ. 4.

Lib.3.tit.20.§.19.cum§.44. pag.113. num.2.

Lib.3.titul.5. §.3.cum lib.2. tit.1.§.8.pag.27. verſ. in tantum.

Finis Summæ Ordinationum.

DE INTERPRETATIONE LEGVM Regni, & qualis illa eſſe debeat.

QVanuis lex Regni prohibeat interpretationem ad leges Regias, niſi modo præſcripto in lib. 1. tit. 5. §. 5. Hoc tamen intelligitur de interpretatione hominis captioſa, & friuola, non vero de interpretatione iuris, vti notatur in cap. cum in iure de officio deleg. Cald. de nom. quæſt. 8. nu. 34. Nec enim excluditur earum declaratio ſecundum verum ſenſum, & iuri conſonum, ex Bart. in l. omnes populi. num. 65. ff. de iuſt. & iure. Nam leges Regiæ recipiunt interpretationem, quam recipit ius cōmune in tali caſu Vallaſc. conſult. 42. in fin. Quanuis, ſi fieri poſſit, lex Regni potius à ſe ipſis interpretationem aſſumere debet, quam à legibus Imperatorum, vt per Dec. conſi. 301. num. 8. Cabed. deciſ. 211. num. 2. Nam vna conſuetudo intelligitur ſecundum aliam. Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 15. gloſ. 2. num. 21.

SVMMA EX IIS QVÆ PRO BONO publico ad meliorem praxim in hoc Regno redigi, ac fieri conuenirent.

BOno pub. ad eruendam veritatem, quando adeſt præſumptio falſitatis teſtium, conueniens videtur praxis Caſtellæ. lib. 5. cap. 1. num. 87.

Bon. pub. inconueniens videtur praxis illa & conſuetūdo, vt in leuioribus cauſis criminalibus ſententia, á qua á neutra parte ſit appellatum, ex iudicis tantum appellatione ſuſpendatur, vbi ſup. num. 98.

Bon.

Bon. pub. non conuenit vt diſtributio cauſarum, quæ definitiuè per Senatores expediri debent, ab aliquo fiat niſi ab ipſo præſide. pag. 22. num. 33.

Bon. pub. conuenire videtur vt in cauſis, quæ in Senatu expediuntur per Relationem, non niſi partibus præſentibus Relatio fiat. pag. 161. num. 16.

Bon. pub. conueniret viſitationem incarceratorum magis frequenter fieri modo Caſtellæ præſcripto. lib. 5. cap. 1. num. 31.

Bon. pub. conueniret non facilè concedi chartas aſſecurationis, ſiquidem nulibi hoc reperitur. lib. 5. cap. 1. num. 23.

Bon. pub. conueniens videtur, vt non ſolum per Senatores Palatij, ſed per iudices alios, reus ſub fideiuſſoribus relaxari poſſit, quando conſtat de innocentia rei, vel quando venit ſola imponenda pœna pecuniaria. lib. 5. cap. 1. num. 31.

Bon. pub. conueniret vt ad recuſationem iudicum inferiorum non ſit neceſſaria cauſa, ſed vt ſtatim propoſita ſuſpitione cum iuramento, proceſſus tranſeat ad collegam, nec ob id cauſa ſiſtat. lib. 3. cap. 3.

Bon. pub. non conuenit, vt in vnoquoq; incidenti proceſſus ordinarius fiat, ſed illa praxis admittatur, quæ in Regno Caſtellæ. ibi. num. 22.

Bon. pub. conueniret, vt Senatores nouiores in Senatu Relationis votum prius præberent, ne reſpectu Seniorum votum ſuum dare libere reuereantur. pag. 161. num. 17.

Bon. pub. non conuenit vt teſtis abſq; expreſſa ratificatione in cauſa capitis fidem faciat. lib. 5. cap. 1. num. 76.

Bon. pub. non eſt inconueniens vt interrogatoria admittantur, ad quæ teſtes contrarij reſpondere teneantur ſuper articulis ſecundum circunſtantias cauſæ, & perſonarum ad faciendum eos variari. pag. 135. num. 26.

CAV-

articulis, vel poſt didicita, & publicata. pag. 159. nu. 12.
Caut. in concedenda dilatione extra Regnum, quando malitia præſumitur. lib. 3. cap. 12. num. 3.
Caut. ad euitanda vaga impedimenta proceſſus, quibus ciu fidici vtuntur ad litem protrahendam. ibi. cap. 3. nu. 22.
Caut. ad liberandam rem ab hypothecæ obligatione, & ibi contra cautela. pag. 282. num. 16.
Caut. Bar. quid faciet teſtis, cuius dictum repetitur, ne variet. pag. 341. num. 77.
Caut. Arnaldi, & aliorum ad euitandam torturam quando ex confeſſione extraiudiciali inſurgit præſumptio contra reum. pag. 346. num. 90.
Caut. ad allegandum contra libellum. lib. 2. cap. 6. num. 1.
Caut. ad dilationem habendum in cauſa ſuſpitionis elapſo termino. pag. 88. num. 3.
Caut. vt ſi hæres vel ſucceſſor maioratus non potuerit poſſeſſionem tam cito adipiſci, vt quia ſit à reo occupata, petat diploma Regium, vt ſequeſtrum fiat. pag. 309. num. 27.
Caut. Antonij Gomes per quam poſſit euitari pœna impoſita aduerſus eos, qui declinant iuriſdictionem Regiam remiſiuè. pag. 60. num. 15.
Caut. per quam differri poteſt fieri depoſitum vecturæ nauis. pag. 16. num. 15.
Caut. Abbatis per quam remoueatur ſcriptura abraſa à ſuſpitione falſi. pag. 13. num. 9.
Caut. Bar. ad tollendum metum quando vxor, vel filia facit aliquem contractum. lib. 4. cap. 9. num. 1.
Caut. Ferrarij per quam teſtis qui depoſuit falſum, poſſit euadere pœnam falſi, & ibi contra cautel. lib. 5. cap. 1. num. 88.
Caut. vt falſitas teſtium rectè examinari ac erui poſſit deducta

ducta ex praxi Caſtellæ. ibi. num.87.
Caut. Couar. in articulando, vt reus poſitioni reſpondens excuſari non poſſit à periurio. pag.135. num.25.
Caut. vt rem poſſis vendicare ſine eo quod aſtringaris ad probationem dominij. pag.268. num.2.
Caut. Pauli in facienda tranſactione cum offenſo ſuper delicto. pag.339. num.73.
Caut. Qua debitor opponens de errore calculi in ſumptibus litis ad executionem retardandam, hodie euitatur. pag.197. col.1. verſ. item.
Caut. ad euitandam condemnationem iniuriæ. lib.4. cap.11.
Caut. ad annullandam teſtium inquiritionem, & ibi contra cautella. lib.5. cap.4. num.16.
Caut. ne poſſit iudex delegatus in totum recuſari. pag.165. num.23.
Caut. quomodo teſtis dictum, quod aliàs erat inſufficiens, poſt publicationem reddatur ſufficiens. pag.24. num.40.
Caut. Hieronymi de montes in articulandis confinibus. pag.276. num.14.
Caut. Bart. in articulando ſuper interdicto retinendæ. pag. 306. num.14.
Caut. vt affinis, & conſanguineus alias inhabilis à teſtimonio non repellatur in cauſa ciuili. pag.145. col.2. verſ. vel ſi.
Caut. vt executio mortis ſuſpendi, & impediri poſſit remiſſiuè. pag.349. num.99.
Caut. vt tutor abſolui poſſit de tutellæ adminiſtratione. pag.297. num.49.
Caut. quomodo proximior poſſit contra hæredem inſtitutū ſuper hæreditate ſe opponere. pag.310. num.34.
Caut. quomodo poſſit quis conuenire poſſeſſorem hypothecæ, etiam principali debitore non excuſſo. pag.280. num.12.

Caut.

Caut. quomodo venditor teneatur de euictione etiam in caſibus, in quibus ille non tenebatur remiſſiuè. pag. 286. num. 11. in fin.

Caut. quomodo compenſatio fiat de liquido ad non liquidũ remiſſiuè. lib. 3. cap. 8.

Caut. quomodo confeſſio prætextu erroris minimè reuocari poſſit, & ibi contra cautela ex Bar. lib. 3. cap. 12. nu. 13.

Caut. quomodo ab executione ſententiæ appellari poſſit. pag. 157. num. 8.

Caut. Ferraræ ad opponendum aduerſus perſonas teſtium. pag. 137. num. 10.

Caut. Maſcardi ne iudex ex officio deferat reo iuramentum ſuppletorium. pag. 134. num. 22.

Caut. Matheſalani ad probandum debitum quando de eo teſtes non habes, nec ſcripturam. pag. 532. num. 16.

Caut. Angel. ad euitandam pœnam iniuriæ. pag. 311. nu. 2.

Caut. Bart. vt teſtis dictum non tibi noceat, & facias eum puniri de falſo, & ibi contra caut. ex Gregorio Lopes. pag. 144. col. 2. verſ. vnde.

Caut. Socini, & aliorum ad faciendum, quod teſtis ſit idoneus in cauſa, ex qua reſultat ſibi commodum. pag. 145. col. 2. ver. niſi.

Caut. quando teſtes plures ſunt inter ſe contrarij quid faciet iudex. pag. 144. col. 2. verſ. vel quia.

Caut. quomodo petitio grauaminis admittatur caſu, quo pars grauamen interponere non poſſit, niſi in actu proceſſus. pag. 94. num. 18.

Caut. vt dilatio quinquenij conceſſa debitori; non præiudicet creditori. pag. 259. num. 65.

Caut. qua decoctor creditoris exactionem defraudat, & ibi contra cautell. pag. 261. num. 68.

Caut. Bar. vt quis obliget ſocium ad expenſas ſuper lite cõ-

muni

muni factas remiſſ.pag.276. num.13.

Caut. quomodo locator pro penſione rei locatæ, in ea alijs creditoribus præferatur. pag.279. col.1.

Caut.ad reijciendum reum contumacem, vt de cætero non audiatur ex Angel. Aret.pag.113. num.2.

Caut.Bar.ad articulandum in actione commodati, ad hoc vt commodatarius teneatur de culpa.pag.294. num.38.

Caut. Marantæ, vt ſi dilatio probationis impediatur facto aduerſarij, quid faciet, vt iterum reformetur. pag. 125. num.2.

Caut.quando reus per iuramentum in animam velit negare debitum, & ibi contra cautel.pag.82.num.9.

Caut.Bald.ſuper intentanda declinatoria iuditij à vidua, vt totus proceſſus poſtea infringatur. pag.27.col.1.

Caut.vt ex chyrographo non liquido, ſed conditionali decem dies aſſignentur. pag.230.num.16.

Caut.Iaſſonis,vt poſſit appellari ad ſuperiorem à ſententia Iudicis lata intra ſummam ſuæ iuriſdictionis. pag.18. num.21.

Caut. vt aduocatus potius appellationem, vel ſupplicationem interponat, quam impedimenta in chancellaria. pag.155. num.5.

Caut.ad reſcindendum contractum ratione metus,quando eius metus probatio non eſt ſufficiens. pag.301.num.4.

Caut.Alex.quomodo impediri poſsit á reo,vt iuramentum ſupplectorium actori non deferatur.pag.133.num.20.

Caut. Bart. quomodo ille,cui defertur iuramentum nolens ſtatim iurare,reſpondere debeat, ne reſoluatur delatio iuramenti. pag.82. num. 10.

Caut. Pinels vt ſi actor mutauerit actionem in replicatione,reus nõ admittat,ſed petat abſolui, & ibi contra caut. lib.3.cap.10. num.1.

Caut.

Caut. Aluari Valaſci ad repetendum ſolutum ex vi clauſulæ depoſitariæ, vel ex ſententia de præcepto. lib. 4. cap. 1. num. 4.

Caut. qua nonnulli vtuntur ad litem in infinitum pro trahendam poſt impedimentorum receptionem; & contra cautela ex praxi Caſtellæ. lib. 3. cap. 3. num. 27.

Caut. in offerendo ſcripturam, ne aliqua eius capitula producenti noceant, & ibi contra cautella ex Butrio & alijs. lib. 3. cap. 9. num. 3.

Caut. vt reus agat prius contra actorem ſuper reſciſione ſcripturæ, vt poſtea actio impediatur propter præuentionem iuditij lib. 3. cap. 22. num. 33.

Caut. ad hoc vt non ſuperſedeatur in cauſa propter defectũ citationis, quæ fieri debuerat vni ex hæredibus, qui erat abſens apud Indos. lib. 1. cap. 3. num. 17.

Caut. quomodo creditor, cui res in licitatione addicta eſt, ſecurus maneat ab hypotheca, & prælatione aliorum creditorum antiquiorum. lib. 3. cap. 21. num. 59.

Caut. Bar. ad probandum rem eſſe minoris pretij, & valoris. lib. 4. cap. 8. num. 64. verſ. vel quia.

Caut. Cæpolæ vt probatio per teſtes valida ſit in ijs, quæ excedunt ſummam Ordinat. & ibi contra cautella remiſſiuè. lib. 3. cap. 12. num. 8.

Caut. Bart. in articulando contra ſcripturam, & ibi contra cautella. lib. 3. cap. 12. num. 9.

Caut. qua vti debet aduocatus partis contra quam teſtis aliquid falſo dixiſſe reperiatur apertis atteſtationibus, & ibi contra cautella ad præcauendum ſibi. lib. 3. cap. 15. num. 7. verſ. cæterum.

Caut. pro iudice vt tempore ſyndicatus poſſit euadere graues petitiones, ſi male iudicauerat, remiſſiuè ex Bart. in in lib. 1. cap. 2. num. 25. verſ. deinde.

Caut.

Caut. quomodo in iuribus in corporalibus aduocatus faciat articulum vt concludat intẽtum ex Bar. lib. 4. cap. 2. n. 8.

Caut. Angel. in articulando per reum, quando contra illum agitur ex læſione vltra dimidiam. lib. 4. cap. 8. num. 64.

Caut. quomodo reus ſubterfugiat litem, quam aliquis intentat tanquam coniuncta perſona ſine mandato cum cautione de rato. lib. 1. cap. 3. num. 37.

Caut. ſi procurator actoris poſt terminum à ſe ſubſcriptum de deferendo iuramentum reo deciſorium velit talem delationem reuocare, vt nihilominus iuramentũ reo deferatur. lib. 3. cap. 1. num. 15. verſ. at contra.

Caut. per quam venditor qui rem vẽdidit habita fide de pretio, ſecurus maneat ne in illa alius creditor hypothecarius vel priuilegiatus ſibi præferatur. lib. 3. cap. 21. num. 67.

Caut. Cæpolæ, vt impediri poſſit teſtis ne deponat in cauſa, & ibi contra cautella ex Bar. lib. 3. cap. 13. num. 3.

Caut. Bart. ad Ordinat. lib. 3. titul. 59. inutilis redditur. lib. 3. cap. 12. num. 8.

Caut. Hipolyti ad probandum per teſtes vltra ſummã Ord. remiſſiuè. lib. 3. cap. 12. num. 8. in fin.

Caut. quæ olim erat ex defectu iuramenti calumniæ quomodo hodie ſit ſublata. lib. 3. cap. 7.

Caut. quæ olim erat in litis conteſtatione quomodo hodie euitatur. lib. 3. cap. 6. remiſſiuè.

Caut. quomodo interrogatoria fiant ad indaguandam veritatem, & ad faciendum teſtes variari. lib. 3. cap. 12. nu. 26.

Finis Summæ Cautellarum.

Digitized by Google

DE RATIONE QVA QVIS CAVTELLIS vel contra cautellis vti poſſit.

CVm ſæpe ij, qui circa lites morantur, legum pias & ſalubres diſpoſitiones in ſua natura minime remanere velint, machinationeſq; quærant, quibus iuris placita ſubuert n: vt dicitur in l. ab Anaſtaſio. C. mandati, & omnia mala excogitãt vt in auth. de exhibend. reis. §. illud. collat. 5. Cumq; nec plura ſufficiant, quæ contra has cautiones ſapiẽter noſtrarum legum conditores ad inuenerunt vt patet ex ijs quæ notauimus. lib. 3. cap. 7. & cap. 14. num. 4. & alibi ſæpe, nam quotidie in dies magis malitia hominum in litibus pullulat, ideò ſimiliter, & ijs quæ nouiter ſunt adinuentæ, vt ingenioſè aduerſari poſſit: has cautiones in noſtra praxi inſerere curauimus. Nam cautellis obuiari etiam per alias cautiones potius prudentiæ quam dolo tribuendum eſt, vt in l. cum pater. §. titio. ff. deleg. 2. nec videtur (inquit I.C.) dolo feciſſe qui fraudem excluſerit, quo loco Accurtius ſimiles, & huic rei conuenientes auctoritates adducit, nam aduocatus qui iuſtam cauſam habet, vt poſſit aduerſarium decipere dicit gl. in cap. dominus 24. quæſt. 2. vbi eſt bonus tex. ex auctoritate D. Auguſtini, facit tex. in cap. 1. 3. quæſt. 4. ex quo & gl. in cap. cupientes. verb. malignantium. de electio. lib. 6. afferit quod qui habet ius in cauſa, poteſt malitias, & cauillationes aduerſarij per alias repellere, nec id faciens videtur fraudem facere, ſed potius excludere ſubſcribit Tiraq. plura in id adducens de vtroq; retractu in præfat. num. 71. Nec minus diſſentit Couar. qui id late explicat. lib. 1. var. cap. 2. dũ tamen mendatium, & falſitas abſint, quæ omni iure reſpuẽda ſunt.

INDEX EORVM
QVÆ IN IIS QVINQVE LIBRIS CONTINENTVR
copioſiſſimus.

ABBAS eſt inferior Epiſcopo, & habet iuriſdictionem ordinariam cumulatiuam, nõ priuatiuam pag.43.nu.7.
Abbas non poteſt iuriſdictionẽ exercere circa cauſas matrimoniales, & criminales ibi.num.6.
Acta faciunt rem notoriam. pag.142. num.4.
Acta ordinatoria inditij pereunt per empta inſtãtia, non vero deciſoria. lib.1. cap.3.num 25.
Acta coràm Iudice incompetenti facta ſuſtinẽtur. lib. 3.cap.3. nu.8.
Actio ex læſione vltra dimidiam non datur contra tertium poſſeſſorem, tranſit tamen ad fideiuſſores. lib.4. cap.8. num.61.
Actio ordinaria, & ſumaria non ſunt contraria, ſed diuerſa.lib.3.cap.22. nu.28.
Actio ineptè compoſita ſuſtinetur.pag.264.num.3.
Actione vna electa non tollitur altera. lib. 3.cap.22. num 27.
Actor ſi deficiat in probatione reus abſoluitur. lib. 5. cap 1.num.95.
Actor ſi fuerit priuilegiatus ita demum trahit reum ad curiam ſi ipſe etiam ſit in curia.lib 1.cap.3.nu.4.
Actor poteſt conuenire executores teſtamẽtarios pro obligatione defũcti, ſi ipſi ab eo nominati ſint nullo herede inſtituto.ibi.n.21.
Actor per rei vendicationem trahit reum ad iudicem loci vbi res quæ vendicatur ſita eſt. ibi.num.3.
Actus qui ſequitur declarat voluntatem in actu præcedenti.lib.3 cap.15.n.13.
Act' ſimpliciter à procuratore geſtus, quando mandantis

nomine

nomine cenſeatur geſtus. lib.4.cap.8.num.41.
Accuſatio ſpatio 20.annorum præſcribitur.li.5.c.1.n.60.
Accuſatio ineptè propoſita eſt nulla lib.5.cap.1.num.48.
Adiectus ſolutioni agere poteſt per aſsignationem decem dierū.lib.3.c.22.n.20.
Aduocati officium dicitur laudabile, & reipub. neceſſarium.lib.1.cap.3.n.27
Aduocatus debet deſiſtere à lite, quando perpenderit clientulum iniuſtam habere cauſam. ibi.
Aduocatus nō tenetur de malo conſilio, niſi fuerit in dolo. ibi.
Aduocatus ſi ſua culpa, vel imperitia ſuccumbat, tenetur ad dāna, & intereſſe.ibi
Affinis teſtimonium quando valeat.lib.3.cap.15.nu.8.verſ.& niſi.
Affinis à teſtimonio repellitur.lib.1.cap.2.num.42.
Agnatio non cenſetur conſiderata quoties fœmina eſt vocata.lib.3.cap.9.nu.9.
Aggreſſor quibus modis probetur.lib.5.cap.1.nu71.
Aggreſſor grauius punitur. ibi.num.54.
Alienatio eſt nulla eius rei, quæ hypothecata fuit cum pacto de nō vendendo.lib.3.cap.22.n.21.
Alimenta quando teneatur reus ſubminiſtrare inopi litiganti. lib.1.cap.4.
Alimenta poteſt petere debitor inops incarceratus. pa.260.nu.66.
Annona ciuiles dicuntur bona immobilia.lib.1.c 3.n.9
Animus delinquentis magis deliberatus præſumitur ratione loci, in quo fuit commiſſum.lib.5.cap.1.nu.53.
Animus occidendi ex propoſito, & deliberatus, ex quibus colligatur.ibi.nu.54.
Appellatio quibus caſibus admittitur quo ad cauſæ deuolutionem, non verò quo ad eius ſuſpenſionem. lib.3 cap.19.nu.9.
Appellatio in cauſa criminali omni tempore admittitur. lib.5.cap.1.nu.97.
Appellatio ab executore, qui exequitur per literas requiſitorias vadit ad ſuperiorem

riorem requiſiti, & non ad ſuperiorem deprecantis. pag.74. num.11.
Appellatio confirmat ſententiam nullam ratione conſenſus. pag.67. num.3.
Appellans quando in ſecunda inſtãtia poſſit articulare de nouo li.3.c.19.n.12.
Appellare qui non poteſt, poterit dicere de nullitate coràm ſuperiori. lib.1. cap. 2. num 21.
Appellari poteſt ab executore ſi excedat modum executionis. lib.3 cap 19. n.8.
Appellare an poſſit promottor à ſentẽtia lata in fauorem rei lib.5 cap.1. num 97.
Archiepiſcopus non cognoſcit in prima inſtantia contra ſubditos Epiſcoporum ſuffraganeorum lib.2 cap. 1. num.13.
Archiepiſcopus non poteſt conferre ordines ſubditis ſui ſuffraganei ibi.
Argumentum valet de feudo ad maioratum. lib. 3. cap. 10. num. 5.
Articuli impertinentes non admittũtur. lib.3. c 9. n.4.
Articuli pertinẽtes qui dicãtur. lib.3. c.3. n.19. & 24.
Aſſecurationis diploma an ſit de iure communi, vel Regio lib.5. cap.1. num.22.
Attentatum per Eccleſiaſticum pendente quæſtione violentiæ in iuditio Coronæ Regiæ, etiam ſi poſtea Eccleſiaſtico remittatur, reuocari debet. lib.1. c.2. n.8.
Attentatum reuocatur per ſuperiorem, vel nullum iudicatur. pag.70. num.16.
Auctor nominatus non poteſt allegare priuilegiũ ſui fori. pag.103. col.2.
Auctor nominatus poteſt allegare incompetentiam iudĩcis inter partes collitigãtes & ſuſpitionẽ pa 104. col.1
Auocatoria quando adimpleri debeat. pag.89. num.10.
Auxilium brachij ſecularis tenetur Iudex exhibere, nullo alio requiſito pa.74. n 9.

B

BAnniti quib' modis etiã poſt ſẽtẽtiã ad defenſionẽ admitti poſſint. li 5 c.4
Bonitas præſumitur in eo, qui ſemel eſt bonus lib.5. c. 1. n 64.

Bona

Bona fideiuſſoris, & debitoris aggregantur ſimul, vt cenſeatur vnum patrimonium. lib. 3. cap. 21. n. 59.

C

Calumnia ſi detegatur in accuſatione publici criminis finito primo iuditio peti poteſt. lib. 5. cap. 1. num. 6.

Calumniæ præſumptio tollit reſtitutionem. pag. 193. num. 36.

Calumnia denuntiantis punitur lib. 5. cap. 2. num. 6.

Calumnia ſi præſumatur in tertio ſe opponente executioni, illa non ſuſpenditur. lib. 3. cap. 21. num. 48.

Calumnia ſi præſumatur in excipiente, eius impedimenta non admittuntur. ibi cap. 3. num 24.

Calumnia quando præſumitur. pag. 193, num 30.

Calumniator Iudicis officio puniendus erit. lib. 5. cap. 1. num. 6.

Cambium ſiccum, & reprobatum quid dicatur. pag. 241. col 1.

Capellanus maior Capellæ Regiæ quam iuriſdictionem habeat. lib. 2. cap. 1. num. 8.

Capellanus in minoribus conſtitutus iuriſdictionē Regiam nō effugiet. ibi. n. 9.

Capere in conflictu fugientē quando dicatur. lib. 5. cap. 1. num. 14.

Caſus, qui ſi contineatur in lege vniuerſali redderet eam iniquam, & duram, ſubducitur de lege accedēte ſuperioris auctoritate. lib. 3. cap. 3. num. 3.

Caſus fortuitus qui releuat. lib. 4 cap. 8. num. 33.

Cauſa naturalis præfertur accidentali. pag. 56. num. 20.

Cauſa requiritur in ſcriptura vt procedatur per aſſignationem 10 dierum. lib. 3. cap. 22. num. 12.

Cauſæ ad excuſandum abſentem. lib. 5. cap. 4.

Cautio quæ datur pró ſuſpitione, quibus caſibus non amittitur. pag. 165. n. 24.

Cenſus obligatio tranſit ad eius rei poſſeſſores. lib. 3. cap. 21. num. 56.

Cedi non poteſt vide verbo priuilegium.

Ceſſionarius an agere poſſit per aſſignationem decem dierum lib. 3. cap. 22 n. 18.
Ceſſionarius nõ exiget à debitore pluſquam ipſe ſoluit in actione ſibi data. lib. 3. cap. 22. num. 26.
Citatio inualida pro comparationem rei conualidatur lib. 2. cap. 5. num. 2.
Citari debent omnes creditores, vt remiſſio debiti fieri poſſit. lib. 3. cap. 22. nu. 62.
Clauſula (ſe comprir) declaratur, lib. 3. cap. 2. nu. 3.
Clauſula petit iuſtitiã, quos effectus habeat. ibi. nu. 4.
Clauſula omni meliori modo ibi. nu. 6.
Clauſula cũ expenſis ad quid põnatur. ibi. nu. 10.
Clauſula, he fama publica. ibi num. 11.
Clauſula, ſi & in quantum explicatur. pag. 109. nu. 4.
Clauſula cum libera de ſtyllo & abuſu tabellionis ſapè ponitur. lib. 1. cap. 3. nu. 38
Clauſula in fine poſita quantumuis generalis reſtringitur ad ſpetialiter diſpoſita. ibi. nu. 39.
Clauſula generalis in fine poſita declarat omnia præcedentia. lib. 3. cap. 15. n. 15.
Clauſula, perinde valere, declaratur. lib. 2. cap. 3. n. 14.
Clauſula de non petenda relaxatione iuramenti. lib. 2. cap. 4. nu. 7.
Clauſula appellatione remota tollit effectum ſuſpenſiuum. lib. 2. cap. 12. nu. 18.
Clauſula appellatione remota operatur effectum quo ad partes, non quo ad tertiũ. ibi. num 19.
Clauſula appellatione remota non tollit appellationẽ quam appellans ſe offert in continenti iuſtificaturum ibi.
Clauſula appellatione remota non tollit querelam nec ſupplicationem. ibi.
Clauſula, ſola veritate facti inſpecta, quid importet. lib. 3. cap. 19 nu. 38.
Clauſula depoſitaria ex vſu cenſetur iam poſita ex partium conſenſu. lib. 3. cap. 22. num. 30.
Clauſula depoſitaria non procedit in depoſito confeſſionato.

nato.ibi.num.35.
Clauſula depoſitaria non habet locum in ijs quæ extra obligationem principalem petuntur. ibi. nu.37.
Clauſula depoſitaria non habet locum in actione, vel exceptione de falſitate.lib. 3.cap.22.num.38.
Clauſula depoſitaria annullatur à nullato cōtractu principali. ibi.39.
Clauſula depoſitaria non habet locum in cōtractu uſurario. ibi. nu.40.
Clauſula depoſitaria non habet locum in illa exceptione quod dies ſolutionis nō dum ceſſit. 41.
Clauſula depoſitaria non habet locum in exceptione læſionis vltra dimidiam. 43.
Clauſula depoſitaria non habet locum in exceptione de læſione enormiſſima. 44.
Clauſula depoſitaria non habet locum in exceptione declinatoria ratione incōpetentia.45.
Clauſula depoſitaria non habet locum in recuſatione. ibi.
Clauſula depoſitaria habet locum in cauſa appellationis vel ſupplicationis. 32.
Clauſula depoſitaria habet effectum contra quenquam poſſeſſorē.ibi n.33. verſ.5.
Clauſula depoſitaria non habet locum in actione ſimulationis. pag.250.col.1.
Clauſula depoſitaria ceſſat ſi reus dedit pignora, vel ſit incarceratus.ibi. num.48. pag. 253.
Clauſula depoſitaria habet etiam locum contra hæredes,& pro hæredibus.pag. 243. col. 2.
Comendatores Ordinum Militarium ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ.lib.2.c.1.nu.10.
Comodatarius quando tenetur de culpa. lib. 4. cap. 8. num. 38.
Cōpenſare poteſt ceſſionarius lib.3.cap.21.num 45.
Comunis vſus loquendi ante omnia attendendus eſt.pa. 147.num.10.
Concluſio proceſſus quibus ex cauſis aperiri poſſit per

Iudicem. lib. 3. cap. 16. num. 2.
Confeſſio per errorem facta non praiudicat. lib. 5. cap. 1. num. 43.
Confeſſio cum qualitate, quando qualitati fides adhibeatur. lib. 3 cap. 12 num. 15.
Confeſſio dicentis ſentētiam pro ſe latam eſſe iniquam, & iniuſtam impediet executionem. lib. 3. cap. 21. num. 52.
Confeſſio extraiuditialis quibus caſibus probet, vel non remiſſiue. ibi. cap. 12. n. 16.
Confeſſio de eo, quod eſt contra naturam non valet. lib. 5. cap. 1. num. 43.
Confeſſio debitoris non ſufficit ad hypothecariam actionem intentandam. lib. 4. cap. 4. num. 10.
Confeſſio debitoris in ſcriptura priuata non praiudicat creditoribus. lib. 3. cap. 21 num 63.
Confeſſio, quam quis facit vt teſtis, non ei praiudicat vt ex illa condemnetur. ibi. cap. 12. num. 14.
Confeſſio pupilli ei non praiudicat. ibi. num. 11.
Confeſſio minoris abſq; curatore facta in cauſa criminali eſt nulla. lib. 5. cap. 1. num. 39.
Cōfeſſio per vim, vel metum, dolove facta non praiudicat. lib. 3. cap. 12 num. 12.
Confeſſio delicti in charta aſſecurationis, ſi illud aliàs non probetur, non praiudicat. pag. 323. num. 24.
Confeſſio nullis praecedētibus legitimis inditijs, nihil probat. pag. 327. num. 42.
Confeſſio facta coràm Iudice incompetenti non praiudicat. ibi.
Confeſſio in ciuilibus non poteſt pro parte acceptari; ſecus in criminalibus. ibi. num. 44 pag. 328.
Confitens delictū, quod aliàs non probatur, pœna ordinaria puniendus non eſt. ibi. num. 45. pag. 329.
Confitens delictum non habetur pro condemnato. ibi. num. 43. pag. 327.
Confitens delictum ſua ſponte mitius punitur. pag. 329. num. 45.

Con-

Confirmatio non trahitur retrò in praeiuditium alterius. pag. 55. num. 16.
Conſanguineus vſq; ad quartum gradum dicitur ſuas vel ſuorum iniurias proſequi. lib. 5. cap. 1. num. 9.
Conſenſus vxoris an ſufficiat tacitus in lite agitata per maritum ſuper re immobili. lib. 1. cap. 3. num. 11.
Conſenſus vxoris quocunq; tempore interueniens facit conualidari omnia antea geſta. ibi. num. 14.
Conſuetudo quae antea fuit, deinceps ſeruari debet. ibi cap. 2. num. 9.
Conſuetudo delinquendi fit ex bino actu delicti, & facit vt reus grauius puniatur. lib. 5. cap. 1. num. 59.
Conſuetudo eſt optima legũ interpres. lib. 2. cap. 1. n. 12
Conſuetudo loci, in quo petitur in reſpicientibus ordinem iuditiarium, attendi debet. lib. 3. cap. 21. nu. 12.
Continentia cauſae diuidi nõ debet. pag. 91 col. 2.
Creditor, qui habuit ſententiam per confeſſionem partis non habet praelationẽ. pag. 212. num. 63.
Creditor qui probat debitum per confeſſionẽ ſui debitoris non habet hypothecariam contra tertium. lib. 4. cap. 4. num. 10.

D

Debitor incarcerari nõ poteſt ſi habeat bona. lib. 3. cap. 21. nu. 80.
Debitor poteſt excipere in via ſumaria de confeſſione partis etiam tranſactis x. diebus. ibi. cap. 22. n. 58.
Debitor in actione x. dierum poteſt compellere actorem ad iurandum de calumnia ibi.
Decendium non currit donec reo proceſſus copia detur. ibi. num. 56.
Decendium non currit, donec acta ſunt in Senatu cum petitione grauaminis. ibi. num. 55.
Decem dies in via ſummaria ſunt peremptorij, & non poſſunt abreuiari, vel ſuſpendi per ingreſſum feriarum. ibi. num 56.
Decem dies quando non currant

rant. ibi. num. 56.
Declaratio ſententiæ quomodo ſiet. pag 154. num. 3.
Delegatus nihil pro ſua auctoritate agit, ſed eius qui mandauit, poteſtate vitur. lib. 2 cap. 3. num. 3.
Delegatus non poteſt extendere ſuam iuriſdictionem vltra tenorem comiſsionis ibi. num. 5.
Delictum ſi dicatur in libello fuiſſe commiſſum tali die, & menſe, & probetur poſtea alijs fuiſſe perpatratũ, reus abſoluetur. lib. 5. cap. 1 num. 52.
Delictorum frequentia incorregibilitatem denotat. ibi num. 59.
Denuntiatio quotuplex ſit. lib. 5. cap. 2.
Denuntians non repellitur à teſtimonio ibi num. 4.
Denuntians non tenetur ſe inſcribere, ſed ſi commiſſerit calumniam puniendus erit. ibi.
Denũtiationi ſuperſedendũ eſt accuſatore ſuperueniẽti. ibi. num. 5.
Deponere mercedem vecturæ nauis non tenetur, qui declinat iuriſdictionem. lib. 1. cap 2. num. 15.
Deponens in depoſito præfertur alijs creditoribus etiã priuilegiatis. pag. 216. col. 2. verſ. limita. 11.
Depoſitum per confeſsionem partis non habet priuilegium veri depoſiti. ibi. cap. 22. num. 35.
Dictio (tanquam) quid denotet. lib. 2. cap. 1. nu. 11.
Dictio (perinde) denotat omnimodam ſimilitudinem. ibi. cap 3. num. 15.
Dictio, ita, prout & ſemper, declaratur. lib. 3. cap. 11. num. 2.
Differentiæ plures inter appellationem & ſupplicationẽ. lib. 3. cap. 19 nu. 10.
Diſpoſitum id dicitur quod ex verbis diſpoſitionis euidẽter conſtat & nõ ex coniecturis tantum deducitur. pag. 120 num. 8.
Dolus inditijs & coniecturis probatur. lib. 4 cap 9. n. 8.
Domus vendita, quæ habet phantaſmata redhiberi poteſt. lib. 4. cap. 8. num 12.

Domus ſi habet malos vicinos debet ita exprimi in venditione. ibi. num. 13.
Dos præfertur alijs creditoribus. lib. 3. cap. 21. num. 66.

E

EMphyteuta expelletur ob non ſolutũ canonem lib. 4. cap. 8. num. 24.
Emphyteuſi accepta pro ſe, & liberis maſculis, nepos ex fœmina non poteſt admitti. lib. 3. cap. 10. num. 4.
Emptor qui contrahit ſine ſolemnitatibus à iure requiſitis eſt in præſumpta mala fide. ibi. cap. 21. num. 81.
Emptor tenetur trãsferre dominium pecuniæ in venditorem. lib. 4. cap. 8. nu. 3.
Epiſcopus laicorum perſonas, & bona quãdo capere poſſit. lib. 2. cap. 4. num. 19.
Æſtimatio creſcit, aut minuitur inſpecta qualitate rei emptæ. pag. 300. num. 62.
Exceptio litis pendentiæ impedit actionem x. dierum. pag. 238. nu. 28.
Exceptio incontinenti probari dicitur ſi probetur inter terminum ad probandum conceſſum. lib. 4. cap. 10. num. 31.
Exceptio vſurarum impedit actionem x. dierum. pag. 239. num. 29.
Exceptio compenſationis impedit executionem. lib. 3. cap. 21. nu. 45.
Exceptio friuola in actione x. dierum non admittitur ibi. cap. 22. num. 29. in fin.
Exceptio ſubreptionis facit ſuperſedere in executione pag. 54. num. 12.
Exceptio non numeratæ pecuniæ recipitur aduerſus actionem decem dierum. lib. 3. cap. 22. nu. 23.
Exceptio quod ſcriptura eſt iurata impedit actionem x. dierum. ibi cap 22. n. 27.
Exceptio tertij impedit executionem in re à nemine poſſeſſa. ibi cap. 21. nu. 48.
Exceptio tranſactionis impedit executionẽ. ibi. nu. 46.
Exceptio incompetentiæ impedit executionẽ. ibi. n. 47
Exceptio incidens ſi non eſt præiuditialis cẽſetur vna & eadẽ cũ negocio principali. ibi. cap. 3. num. 15.

Ex-

Exceptio ſimulationis. lib.3. cap.22.num.24.
Exceptio tranſactionis impedit executionem. pag.199 num.46.
Exceptio ſi eſt notoria ſatis eſt quod allegetur, & non eſt opus, vt probetur. lib. 3.cap.3 num 33.
Exceptio præiuditialis incidens in negotio principali facit illud ſuperſedere. pag.92 num.14.
Exceptio præiuditialis principaliter tractanda eſt. ibi. num.15.
Exceptio nullitatis quando impedit executionem ſententiæ.lib.3.cap.21.n.43.
Exceptio Macedoniani etiã elapſo decendio opponi poteſt.lib.3 cap.22.num 59.
Exceptio falſitatis poſt ſententiam in cauſa matrimoniali obijci poteſt. lib.2. cap.9.num 7.
Exceptio falſitatis executionem impedit. lib.3.cap.22 num 38.
Exceptio non præſumitur reiecta, quæ ineſt ex ſubiecta materia. lib.3. cap.22. num.61.
Exceptio quæ prodeſt principali, non prodeſt fideiuſſori.ibi.num 64.
Exceptio quæ ex inſpectione inſtrumenti, aut ſententiæ apparet, opponi poteſt. ibi.num.60.
Exceptiones licet omnes ſint reiectæ à lege, tamen admittũtur illæ, quæ ex actis apparent. ibi. num.61.
Excuſsio quomodo fiet in bonis debitoris. lib.4.cap.4. num.12.
Executio non ſuſpẽditur per appellatiõnẽ à ſententia liquidationis.lib.3.c.21.n.6
Executio fit in loco, & domicilio cõdemnati. ibi. n.11.
Executio non fit in Regno Luſitaniæ ex Requiſitoria Caſtellæ.ibi. num.12.
Executio non fit in bonis maioratus, ſed in vſufructu. ibi. num 18.
Executio non fit in bonis maioratus etiam ex cauſa dotis. ibi. num 19.
Executio fit in re maioratus propter debita fundatoris. ibi. num.20. & 21.
Executio non fit propter debita

bita

bita patris in emphyteuſi conceſſa pro filio.ibi. n.22.

Executio non fit in peculio profecti io filij pro debitis patris.ibi.cap 21 num 23.

Executio nō fit in vſufructu aduentitiorum pro debitis filij ibi nu.24.

Executio nō fit in redditibus dotis propter ęs alienū mariti num.25.

Executio etiā ex tribus ſententijs conformibus ſuſpenditur per reſtitutionem in integrum ibi. num 32.

Executio fit pro cenſu abſq; vlla ſententia contra debitorem, & eius hæredes, vel tertios poſſeſſores in ſolidum.ibi nu. 56.

Executio nō ſuſpenditur per impedimenta tertij, quando ſententia lata eſt ſuper actione reali. ibi.num.40.

Executio fieri poteſt in bonis ſecundi mariti pro debito tutellari vxoris quæ tranſit ad ſecunda vota, non petito tutore.ibi num. 28.

Executio eius ſententiæ ſuſpenditur, contra quam agitur de nullitate.ibi n. 44.

Executio fit ex teſtamēto pro legato, vel fideicommiſſo. lib.3 cap.22.nu.10.

Executio quoad pœnam capitalem quibus modis ſuſpēdatur.lib. 5 cap 1 nu 99.

Executio teſtamenti in loco, originis teſtatoris, vel domicilij petēda eſt. lib. 1. cap 2.nu 12.

Executio retratabilis nō ſuſpenditur per exceptionem nullitatis. lib.2 c.12.n.2.

Executor an poſſit procedere abſq; ordine iuditiario. lib.2. cap.12.nu.6.

Exemplata non adhibito originali non probant. lib. 3. cap.22.num 4.

Exemplata ſcriptura an ſit x.dierum. ibi.

Expenſæ quæ fiunt in re communi vide verb ſumptuū ratio.

Expenſas quas colonus repetet.lib 3 cap.21 num 49.

Expenſæ vide verb. meliorationes.

Expenſus litis an debeat ſoluere promotor lib.2. c.12. num 13.

Expreſſio vnius defectus nō ſup-

Exceptio ſimulationis. lib.3. cap.22.num 24.
Exceptio tranſactionis impedit executionem. pag.199 num.46.
Exceptio ſi eſt notoria ſatis eſt quod allegetur, & non eſt opus, vt probetur. lib. 3.cap.3. num 33.
Exceptio præiuditialis incidens in negotio principali facit illud ſuperſedere. pag.92 num.14.
Exceptio præiuditialis principaliter tractanda eſt. ibi. num.15.
Exceptio nullitatis quando impedit executionem ſententiæ.lib.3. cap.21.n.43.
Exceptio Macedoniani etiã elapſo decendio opponi poteſt.lib.3 cap.22.num 59.
Exceptio falſitatis poſt ſententiam in cauſa matrimoniali obijci poteſt. lib. 2. cap.9.num.7.
Exceptio falſitatis executionem impedit. lib.3.cap.22 num 38.
Exceptio non præſumitur reiecta, quæ ineſt ex ſubiecta materia. lib.3. cap.22. num.61.
Exceptio quæ prodeſt principali, non prodeſt fideiuſſori.ibi.num 64.
Exceptio quæ ex inſpectione inſtrumenti, aut ſententiæ apparet, opponi poteſt. ibi.num.60.
Exceptiones licet omnes ſint reiectæ à lege, tamen admittũtur illæ, quæ ex actis apparent. ibi. num.61.
Excuſſio quomodo fiet in bonis debitoris. lib.4.cap.4. num. 12.
Executio non ſuſpẽditur per appellationẽ à ſententia liquidationis.lib.3.c.21 n.6
Executio fit in loco, & domicilio cõdemnati. ibi. n.11.
Executio non fit in Regno Luſitaniæ ex Requiſitoria Caſtellæ.ibi. num.12.
Executio non fit in bonis maioratus, ſed in vſufructu. ibi. num 18.
Executio non fit in bonis maioratus etiam ex cauſa dotis. ibi. num 19.
Executio fit in re maioratus propter debita fundatoris. ibi. num.20. & 21.
Executio non fit propter debita

bita patris in emphyteuſi conceſſa pro filio.ibi n.22.
Executio non fit in peculio profectitio filij pro debitis patris.ibi.cap 21 num 23.
Executio nõ fit in vſufructu aduentitiorum pro debitis filij ibi nu.24.
Executio nõ fit in redditibus dotis propter æs alienũ mariti num.25.
Executio etiã ex tribus ſententijs conformibus ſuſpenditur per reſtitutionem in integrum ibi. num 32.
Executio fit pro cenſu abſq; vlla ſententia contra debitorem, & eius hæredes, vel tertios poſſeſſores in ſolidum.ibi nu.56.
Executio nõ ſuſpenditur per impedimenta tertij, quando ſententia lata eſt ſuper actione reali. ibi.num.40.
Executio fieri poteſt in bonis ſecundi mariti pro debito tutellari vxoris quæ tranſit ad ſecunda vota, non petito tutore.ibi num.18.
Executio eius ſententiæ ſuſpenditur, contra quam agitur de nullitate.ibi n.44.
Executio fit ex teſtamẽto pro legato, vel fideicommiſſo. lib.3 cap.22.nu.10.
Executio quoad pœnam capitalem quibus modis ſuſpẽdatur.lib.5 cap 1 nũ 99.
Executio teſtamenti in loco, originis teſtatoris, vel domicilij petenda eſt. lib. 1. cap.2.nu 12.
Executio retratabilis nõ ſuſpenditur per exceptionem nullitatis. lib.2 c.12.n.2.
Executor an poſſit procedere abſq; ordine iuditiario. lib.2.cap.12.nu.6.
Exemplata non adhibito originali non probant. lib.3. cap.22.num 4.
Exemplata ſcriptura an ſit x.dierum.ibi.
Expenſæ quæ fiunt in re communi vide verb ſumpſuũ ratio.
Expenſas quas colonus repetet.lib 3 cap.21 num 49.
Expenſa vide verb. meliorationes.
Expenſæ litis an debeat ſoluere promotor.lib.2. c.12. num 13.
Expreſſio vnius defectus nõ ſup-

ſupplet alios non expreſſos. lib. 2 cap. 3 num. 17.

Expreſſum eſt illud quod ex verbis infertur, licet illud non exprimatur. lib. 3. cap. 11. nu 8.

Extenſio non fit de perſona ad perſonam. lib. 3. cap. 9. num. 11. & cap. 15. nu 11. col. 2.

Euictio vt locum habeat, quæ requiratur. lib. 4. c. 8. n. 8.

F

FAlſitatis exceptio quando admittatur ad impediendam actionem decem dierum. lib. 3. cap. 22. nu. 38.

Falſitas teſtium præſumitur ex eorum cõtrarietate, vel diuerſitate. lib. 5. cap. 1. num. 86.

Falſitas teſtium ſemper admittitur etiam apertis teſtibus. lib. 3. cap. 13. nu. 3.

Falſitas in actis facit cadere à cauſa. lib. 3. cap. 19. nu. 37.

Falſitas teſtiũ ex quibus probetur lib. 3. cap. 20. num. 3.

Falſitas teſtiũ quomodo examinari poſſit. lib 5. cap. 1. num. 87.

Feriæ non ſuſpẽdunt tempus ſyndicatus. lib. 5. cap. 5. num. 2.

Feriæ non ſuſpendunt decem dies iam inceptos in cauſa ſumaria. lib. 3. cap. 22. nu. 56.

Fideiuſſor ſoluens pro reo nõ habet actionem mandati inſolidum contra debitorem cui remiſſio facta eſt. lib 3. cap 22. nu. 63.

Fideiuſſore conuento qui nõ poteſt vti aliqua exceptione reo competenti, poteſt reus eam proponere ſuſcipiendo iuditium pro fideiuſſore. ibi. num. 64.

Filius non repræſentat patrẽ vbi proximior vocatur. pag. 123. num. 14.

Filius officialis in conceſſione officij, extraneis præfertur. lib. 1. cap. 2. num. 9.

Filius maior ſecundum naturalem, & non fictam ſignificationẽ intelligendus eſt. lib 3. cap. 11. nu. 10.

Filius non tenetur creditoribus patris niſi oſtendatur ſe hæreditati patris imiſcuiſſe. lib. 1. cap. 4. num. 4.

Filius

Filius maior eligit in iuditio familiæ erciſcundæ. lib.4. cap.3.num.4.

Filij in conditione poſiti cenſentur vocati,ſi fuerint grauati.lib.3.cap.15. num 17.

Filius naturalis ex nobili gaudet priuilegio paterno.lib.5.cap.1. nu.65.

Fiſcus non præfertur anteriori creditori. lib. 3. cap.21. num.71.

Fiſcus non cenſetur priuilegiatus, niſi expreſſum ſit. ibi.

Fiſcus vt auctor vocatus trahit cauſam ad ſuum iudicem. pag.104.col.1.

Fiſcus ſuccedit in omnia iura condemnati. pag. 12. col. 1.

Fiſcus in iuditio famil.erciſcundæ diuidit, ſed alter eligit lib.4.cap.3.num 4.

Fiſcus qui habet certos iudices, non tranſit in eum inſtantia. lib.1.cap.3. nu.17.

H

HÆreditatem cenſetur adire eo ipſo qui agit petitione hæreditatis pag. 307.num.16.

Hæres ſi velit deliberare, quid tempus ſit ei aſsignãdum. lib.1.cap 4.num.2.

Hæredis habilitatio an ſit neceſſaria in cauſa reuiſionis lib.3.cap.20.nu.14.

Hæres eius contra quẽ ſit executio, habilitari debet in cauſa executionis. ibi.cap. 21.num.9.

Homagium ſi negetur appellari poteſt. lib. 5. cap. 1. num. 17.

Homagium quando non conceditur nobili.ibi.nu.18.

I

IMpedimenta quæ obijci poſſunt aduerſus mandatũ Iudicis de deferendo iuramento.lib 3.cap.12.nu.20.

Impedimenta aduerſus ſcripturam in actione decem dierum. lib. 3 cap. 22. num. 22.

Impedimenta tertij poſſeſſoris quando faciunt executionem ſiſtere. ibi. cap.21. num.37.

Impedimenta reſtitutionis quomodo faciant ſuperſedere in executione. ibi. num. 32.

Im-

Impedimēta meliorationum impediunt executionem propter ius retētionis. ibi. num.49.

Impedimenta quæ aduerſus reſcriptum opponi poſſunt lib 2.cap.3 nu 6.

Impedimenta aduerſus ſubhaſtationem. lib 3.cap.21. num.81.

Impedimenta contra brachij inuocationem. lib. 2. cap. 12.num.9.

Impedimenta aduerſus procedimentum ſuſpitionis, quando ſint obijciēda. lib. 3.cap.3. num 4.

Impedimenta ſi non fuerint releuantia recipi non debent.lib 3.cap.3. num.19.

Impedimenta recepta ſi probentur victoriam certam promittunt.ibi.num.32.

Impedimenta in dubio recipi ſolent.ibi.num.31.

Impedimenta de materia veteri quādo admitti debeāt ibi. num.25.

Impedimenta aduerſus publicationem teſtium remiſſiuè.lib.3.cap.14. num.6.

Impedimēta ſecunda in Chācellaria quando ſunt admittenda. lib.3.c.19.n.32.

Impedimenta in Chancellaria qualia eſſe debeant ibi.

Impedimēta ſubreptionis faciunt ſuperſedere in executione.lib.2. cap.3 n 12.

Impenſa, vide verb. expenſa & verb. meliorationes.

Incontinenti intelligitur intra terminum ad probandum conceſſum. lib.4. cap. 10. num. 31.

Iniuria priuata per pactum remittitur.lib.5 c.1.n.73.

Inquiſitio iam formata quibus caſibus annullari poſſit lib.5.cap.3. num 9.

Inquiſitionis iuditio, fama, vel notorietas loco accuſatoris habentur. lib.5. cap. 3. num.1.

Inquiſitores ſolum, & nō alij cognoſcere poterunt de crimine hæreſeos. pag. 49. vol.2.

Inquiſitores ſi aliquem grauauerint, ab eis reccurrī debet ad ſupremum Senatum Inquiſitionis. ibi.

Inquiſitorum mandata exequi debent per Iudices ſeculares

culares

culares, nulla de eorum iuſtitia, cognitione facta. ibi.

Inſpectio oculorum etiã poſt concluſum in cauſa, admittitur, & ſuperat omnem ſpetiem probationis. lib. 3. cap. 12. nu. 17.

Inſtantia perempta non pereunt effectus producti ex actis ordinatorijs iuditij. lib 1. cap. 3. nu. 25.

Inſtantia capta cum defuncto tranſit ad hæredem in iiſdem terminis. lib. 1. cap. 3. nu. 16.

Inſtantia tranſit in fiſcum. ibi. nu. 17.

Inſtitutoria actio in quo differat ab actione de peculio lib 4. cap. 5. nu. 4.

Inſtitutor non tenetur etiam ſi ſua perſona contrahat. ibi. nu 5.

Interdictum quorum bonorum eſt ſumarium, & in eo non poteſt opponi vlla exceptio requirens altiorem indaginem. lib. 4. cap. 10. nu. 17.

Inuentarium ſi non fecit tutor, iuratur in litem. lib. 4. cap. 8. nu. 48.

Iudex Coronæ cognoſcit de vi, quæ fit à Iudicibus Eccleſiaſticis ex generali cõſuetudine Hiſpaniæ. pag. 7. nu. 7.

Iudex ſyndicatus ſi aufugerit, eius crimina habentur pro probatis lib. 5. c. 5. n. 3.

Iudex tenetur de culpa ſuorum officialium, & familiarium. ibi. nu. 4.

Iudex reſiduum non cognoſcit de dubijs incidentibus in maioratibus. lib. 1. cap. 2. num. 12.

Iudex Eccleſiaſticus non ſolum poteſt relaxare iuramentum, ſed annullare, & reſcindere ipſum contractum. pag. 59. nu. 8.

Iudex Eccleſiaſticus non poteſt propria auctoritate capere bona, & perſonas laicorum, ſed per cenſuras procedit. pag. 62. nu. 22.

Iudex ſecularis quibus caſibus cognoſcat contra clericum pag. 60. nu. 11.

Iudex poteſt temperare pœnam ordinariam à lege impoſitam ex aliquibus cauſis. lib. 5. cap. 1. nu. 93.

Dd Iu-

Iudex Ordinum militarium an ſit ordinarius, vel delegatus. lib 2.cap.1.num.10.
Iudex cauſarum criminaliũ quando poßit cognoſcere incidenter de negotio ciuili pag.92.nu.14.
Iudex executor quando remittere, vel cognoſcere debeat de impedimentis obiectis aduerſus executionem. pag.204. nu.53.
Iudex requiſitus remittere debet exceptiones ad iudicem requirentẽ.ibi nu.55.
Iudex requiſitus ſi excedat, ad quem appellandum ſit. pag.74.nu.11.
Iudex ex officio publicatis atteſtationibus poteſt iterũ teſtem examinare. lib. 3. cap.14. nu.2.
Iudex ex officio poteſt repellere actorem, licet à reo nõ requiratur.li.3.c.22.n.60.
Iudicare nõ licet de lege, ſed ſecundum legem. lib. 3.c. 3. num.2.
Iuriſdictio praeuenta dicitur per ſolam citationem. lib. 3.cap.3.nu.12.
Iuramentum ſuppletoriũ quo modo impediri poßit. lib. 3.cap.12.nu.20.
Iuriſdictio quae alicui conceſſa eſt reſpectu certarũ perſonarum, vel rerum, quando videatur adempta ordinarijs. lib.1.cap.2. nu.14.
Iuriſdictio limitata, an ex partium cõſenſu poßit prorogari.ibi. nu.22.
Iuriſdictio Abbatis eſt cumulatiua.lib.2.cap.1.nu.7.
Iuramentum aſſertorium opponi poteſt in quolibet cõtractu.lib.3 cap.22 nu.27.
Iuramentum in litem non datur contra haeredem tutoris, qui inuentarium non fecit.lib.4.cap.8. num.48.
Iuramentum neceſſariũ quãdo reo, vel actori ſit deferendum.li.3.cap.12. n.20.
Iuramẽtum appoſitum de nõ petenda relaxatione, vel de ea non vtendo, etiam ſi fuerit conceſſa motu proprio, cenſetur temerarium lib.2.cap.4. nu.7.
Iuramenti relaxatio non ſolet negari etiã inuita parte. ibi nu.6.
Iuramentum quibus caſibus

non

non refertur actori. lib. 3. cap. 1. nu. 7.
Ius hypothecæ quomodo tollatur. lib. 4. cap. 4. nu. 16.

L

LEgatus Sedis Apoſtolicæ non poteſt iuriſdictionem ordinariam impedire, nec cauſam in prima inſtantia agitandam præripere. lib. 2. cap. 1. nu. 15.
Legatum in arbitrio hæredis poſitum debetur. lib. 3. cap. 15. nu. 11.
Leges vniuerſaliter ferri oportet, nec ſolent ſinguli articuli explicari. lib. 3. cap. 3. nu. 3.
Legis diſpoſitio ad excludendam fortior eſt, quam diſpoſitio hominis. ibi. cap. 10. num. 2. in fin.
Legis prouiſio ceſſat per prouiſionem hominis. ibi. cap. 11. nu. 8.
Lex correctoria, & contra ius commune non extenditur ad caſum, in quo non loquitur. lib. 1. cap. 2. nu. 16.
Lex generalis quando comprehendit priuilegiatos. lib. 3. cap. 21. nu. 66.
Libellus quando dicitur ineptus. lib. 2. cap. 6.
Libellus ineptus quomodo ſuſtinetur. lib. 3. cap. 2. nu. 7.
Litis pendentia quibus modis introducatur. lib. 3. cap. 3. nu. 12.
Lites ſunt fugiendæ propter multa incommoda. ibi. cap. 3. nu. 18.
Locator tenetur præſtare intereſſe ſi res tradita non fuit, vel fuit vſus impedit facto tertij. lib. 4. c. 8. n. 26.
Locus, vbi cauſa agitur, attenditur in reſpicientibus ordinem iuditiarium. lib. 3. cap. 21. num. 12.

M

MAgiſtratus tenetur pro culpa, & crimine ſuorum familiarium, illis tamen prius excuſſis. lib. 5. cap. 5. nu. 4.
Magiſtratus tenetur de delictis in negligẽdo. ibi. n. 5.
Mãdatarius qui expleuit mãdatũ, vel illud fecit doloſe aut negligẽter cũ dãno domini tenetur. li. 4. c. 8. n. 40
Mandatarius recuperat expẽſas. ibi. nu. 42.

Mandatum ſpetiale quando requiritur. lib. 1. cap. 3. num. 38.

Mandatum cum libera idem eſt, ac ſi eſſet ſpetiale. ibi.

Mandatum ſpetiale ad aliquam litem, licet poſtea dicatur, & ad reliquas lites, non comprehendit maiora, vel grauiora. ibi. num. 39.

Mandatum in dubio potius pronuntiandum eſt non valere, quoties mandanti damnum ex mandato poſſet euenire ibi. nu. 40.

Mandati forma ſtrictè ſeruãda eſt. ibi nu. 41.

Mandati diſpoſitio inextendibilis eſt. ibi.

Mandato quãdo præſumatur aliquid factum. lib. 4. cap. 8. nu 41.

Mandans committi delictum verè delictum committit. lib. 5. cap 1. nu. 35.

Maioritas ſecundum naturalem, & non fictam ſignificationem intelligenda eſt. pag. 121. nu. 10.

Maioratus ſucceßione non excluditur filius hæretici, qui natus eſt ante hæreſim patris. lib. 1. cap. 2. nu. 11. ad fin.

Maioratus bona nec ex cauſa dotis alienari poßunt. li. 3. cap. 21. nu. 19.

Maioratus bona in quibus nõ ſunt fœminæ inuitatæ, nec ſubſtitutæ, poteſt vltimus maſculus alienare ibi. cap. 11. nu. 6.

Maioratus ſucceßio fit perpetua per ſubrogationem eorum, qui ſunt de genere. ibi. nu. 7.

Maioratus bona hypothecari poſſunt per inſtituentem. ibi. cap. 21. nu. 21.

Maioratus bona alienari prohibita, per hæreſim vltimi poſſeſſoris, etiam durante eius vita, nõ pertinent ad fiſcum, ſed ad ſequentem in gradu. lib. 1. cap. 2. nu. 11.

Maioratus petitio ibi fieri debet, vbi ſit caput maioratus, licet alibi maior pars bonorum ſit. lib. 1. cap. 3. num. 8.

Maioratus bona legitimus ſucceſſor propria auctoritate oc-

occupare non poteſt, ſi ab alio detineantur. lib. 4. cap. 10. num. 23.
Maioratus bonis quomodo executio fiet pro debitis poſſeſſoris. lib. 3. cap. 21. n. 18.
Maioratus ſucceſſori quando ſententia lata cum defuncto noceat ibi. num 9.
Maſculus cognatus appellatione maſculorum comprehẽditur. lib. 3. cap. 9. num. 5.
Maſculus quibus ex cauſis praeferatur fœminis. ibi. nu. 8.
Materia vetus quae dicatur. lib. 3. cap 3. num. 28.
Materia noua quae dicatur. lib 3. cap. 19. nu, 12.
Meliorationum exceptio impedit executionem. lib. 3. cop. 21 nu 49.
Metus reuerentialis facit contractum reſcindi. lib. 3. cap. 22. nu. 25.
Minor in quibus non reſtituatur. lib 3. cap. 21. num 69.
Minor reſtituitur aduerſus clauſulam depoſitariam. lib. 3. cap 22 num. 49.
Minor qui poſterior fecit executionem an alijs anterioribus creditoribus praeferatur. ibi. nu. 68. cap 21.
Minor reſtituitur aduerſus lapſum temporis cõceſſi ad obijciendum contra teſtes. lib. 3 cap 13. num. 4.
Minor cenſetur laeſus eo ipſo quo ommiſſa eſt probatio. ibi cap. 13. nu. 7.
Minor qui veniam aetatis impetrauit non poteſt eſſe iudex. pag 21. col. 2.
Minor reſtituitur aduerſus ommiſſam probationem, & lapſum termini probatorij lib 3 cap. 14. num. 7.
Minor ab omnibus officijs publicis abſtinere debet. pag. 21. col 2.
Minor non reſtituitur in cauſa criminali aduerſus ommiſſam allegationem, & probationẽ. lib. 3. cap. 14. num 8.
Minor iuriſperitus non reſtituitur. ibi.
Minor nõ reſtituitur ad probandam aliquam exceptionem dilatoriam poſt publicatas atteſtationes. ibi.
Minor poteſt intentare declinatoriam, licet eius praedeceſſor renuntiaret foro. ibi

cap.22.num.45.

Minor petens reſciſsionem cõtractus, pretium non tenetur reſtituere vſq; ad finẽ litis.ibi.num 49.

Minor eo ipſo quo conſitetur delictum, nulla alia interueniente probatione, cenſetur læſus, & eſt reſtituẽdus.lib 5.cap.1.nu.40.

Mora purgari poteſt ſi ius aduerſarij non efficiatur deterius.lib.3.cap.10.nu.3.

Mulieris conſenſus quãdo nõ requiritur in lite mota ſuper re immobili. lib.1.cap.3.num.11.

Mulier ſi cedat actionem ad repetendam dotem an cedat priuilegium? li.3.cap.22.num.51. in fin.

N

Naturalis cauſa præfertur accidentali.lib.2.cap.3.num.20.

Negatiua quomodo probari poſsit.lib.5 cap.1.num.62.

Nepos ex filio primogenito mortuo in vita patris cenſetur admiſsus per ſubſtitutionem vulgarem.num.25.pag.122.

Nepos ex natura maioratũ admiſsus, non cenſetur excluſus per verba generalia ibi.

Nobilis honoratus non præſumitur aliquid malifacere, & mitius punitur, & pœnam infamiæ non incurrit.lib.5.cap.1.num.65.

Notorium quando dicatur in excuſsione bonorum.lib.4.cap.4.num.12.

Notorium dicitur quod ex actis conſtat. lib.3.cap.15.num.4.

Nouatio quomodo impedit executionem lib 3.cap.21 num.46.

Nullitas quæ conſtat ex inſpectione actorum, non cenſetur excluſa, quanuis ſtatuto caueatur nè poſsit de illa opponi.ibi.cap.12.nu.18.

Nullitatis probatio nulla maior eſſe poteſt, quam quæ ex ipſis actis reſultat. ibi.cap.21.nu.43.

Nullitas impedit executionem.ibi.

Nullitatis cauſa nõ remanet deſerta, licet ſit deſerta appellatio.lib.3.c.18.n.5.ad fin.

Nullitas poteſt allegari in cauſa appellationis. ibi.
Nullitatem nudam ſine adminiculo iuſtitia Senatus non admittit. ibi. cap. 19. n. 38.

O

Officia parentum concedi eorum filijs vſu conſueuit. lib. 1. cap. 2. num. 9.
Officialis ſubſtitutus gerit periculo ſubſtituentis. lib. 5. cap. 5. nu. 4.
Ommiſſum habetur pro omiſſo. pag. 148. col. 2.
Ommiſſum in ſcriptura contractus probari poteſt per teſtes. lib. 3. cap. 12. num. 8.
Oppoſitor quomodo admittatur in cauſa ordinaria. lib. 3. cap. 5.
Oppoſitor admittitur aduerſus ſecundum ſententiam contra alium latã per ſuo intereſſe. ibi. cap. 19. n. 27.

P

Papa in beneficialibus procedere poteſt ſine citatione. lib. 3. cap. 1. num. 3.
Pater admittitur pro filio delinquente abſenti. lib. 5. cap. 4. num. 5.
Pater tenetur de peculio ex contractu, vel delicto filij. lib. 4. cap. 5. nu. 2.
Pater conuentus de peculio deducit illud quod ſibi debetur. ibi. nu. 3.
Pœna ex tranſactione promiſſa quando peti poſſit. lib. 3. cap. 22. nu. 35.
Pignus tacite contrahitur in fructibus fundi locati. pag. 279. col. 1.
Pignora capta, ſi emptorem non inueniant, poteſt creditor licitare, & emere. lib. 3. cap. 21. nu. 80.
Poſſeſſionis turbatio qualiter probetur. lib. 4. cap. 10. num. 12.
Poſſeſſorem clandeſtinum poteſt quis repellere à domo ſua ſine Iudice. lib. 3. cap. 1. num. 3.
Poſſeſſor antiquior præfertur. lib. 4. cap. 10. nu. 12.
Poſſeſſor in dubio præſumitur eſſe dominus. lib. 3. cap. 21. num. 38.
Poſſeſſio noua præſumitur clãdeſtina, & vitioſa probando antiquiorẽ. lib. 4. c. 10.
Poſſeſſio quibus modis probatur. ibi. nu. 9.

bet parte præſente. lib. 3. cap. 21. num. 60. & lib. 4. cap 9. ex nu. 4.

Prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis. lib. 3. cap. 11. nu 8.

R

Ratio quando nulla alia reddi poteſt, habetur pro expreſſa lib. 3. cap. 11. num. 17.

Recuſari poſſunt cõſiliarij Regis, & totum conſilium. pag 164. num. 21.

Regis voluntas lex animata cenſetur, & ſuper omnes leges eſt. lib. 1 cap. 2 n. 10.

Regulam qui habet pro ſe potior eſt lib 3. cap. 15. nu. 9.

Remiſſio debiti per dolum facta non nocet alijs creditoribus. lib 3. cap. 22. nu. 62.

Remiſſio quibus creditoribus non noceat. ibi. nu. 63.

Replicatio datur in cauſis ſumarijs. lib. 3 cap. 11.

Repræſentatio, quando eſt excluſa in linea deſcendentium, cenſetur etiam excluſa in tranſuerſali. pag. 124. nu 16.

Repræſentatio ceſſat ſi filius maior vocetur, vel qui ſupernixerit, aut ſuperſtes extiterit. pag. 121. num. 10.

Repræſentatio ceſſat ſi proximior teſtatoris vocetur. pag. 123. nu. 14.

Repulſæ in foro Eccleſiaſtico quocunq; tempore ante publicationem ponũtur. pag. 66. num. 6.

Repulſæ poſita in prima inſtantia non poſſunt poni poſtea in ſecunda lib. 3. cap. 13.

Requiſitus Iudex ſi excedat ad quem appellari debeat. lib 2. cap. 12 nu. 11.

Requiſitoria quando adimpleri nõ debeat. lib 3. cap. 3. num. 10.

Requiſitoria Caſtellæ. lib. 3. cap. 21. nu. 12.

Requiſitoriæ, vide verbo Iudex requiſitus.

Res integra, quando dicatur. lib. 3 cap 11. & c. 10 nu. 3.

Reſcriptum, quibus modis annullari poſſ.t. lib. 2 cap. 3. num 6,

Reſtitui non debet clandeſtinus poſſeſſor, ſi expellatur

ſupplet alios non expreſſos. lib. 2 cap. 3 num. 17.
Expreſſum eſt illud quod ex verbis infertur, licet illud non exprimatur. lib. 3. cap. 11. nu 8.
Extenſio non fit de perſona ad perſonam. lib. 3. cap. 9. num. 11. & cap. 15. nu 11. col. 2.
Euictio vt locum habeat, quæ requirãtur. lib. 4. c. 8. n. 8.

F

Falſitatis exceptio quando admittatur ad impediendam actionem decem dierum. lib. 3. cap. 22. nu. 38.
Falſitas teſtium præſumitur ex eorum cõtrarietate, vel diuerſitate. lib. 5. cap. 1. num. 86.
Falſitas teſtium ſemper admittitur etiam apertis teſtibus. lib. 3. cap. 13. nu. 3.
Falſitas in actis facit cadere à cauſa. lib. 3. cap. 19. nu. 37.
Falſitas teſtiũ ex quibus probetur lib. 3. cap. 20. num. 3.
Falſitas teſtiũ quomodo examinari poßit. lib 5. cap. 1. num. 87.
Feriæ non ſuſpẽdunt tempus ſyndicatus. lib. 5. cap. 5. num. 2.
Feriæ non ſuſpendunt decem dies iam incæptos in cauſa ſumaria. lib. 3. cap. 22. nu. 56.
Fideiuſſor ſoluens pro reo nõ habet actionem mandati inſolidum contra debitorem cui remißio facta eſt. lib 3. cap 22. nu. 63.
Fideiuſſore conuento qui nõ poteſt vti aliqua exceptione reo competenti, poteſt reus eam proponere ſuſcipiendo iuditium pro fideiuſſore. ibi. num. 64.
Filius non repræſentat patrẽ vbi proximior vocatur. pag. 123. num. 14.
Filius officialis in conceßione officij, extraneis præfertur. lib. 1. cap. 2. num. 9.
Filius maior ſecundum naturalem, & non fictam ſignificationẽ intelligendus eſt. lib 3. cap. 11. nu. 10.
Filius non tenetur creditoribus patris niſi oſtendatur ſe hæreditati patris imiſcuiſſe. lib. 1. cap. 4. num. 4.

Filius maior eligit in iuditio familiæ erciſcundæ. lib.4. cap.3. num.4.

Filij in conditione poſiti cenſentur vocati, ſi fuerint grauati. lib.3. cap.15. num 17.

Filius naturalis ex nobili gaudet priuilegio paterno. lib.5. cap.1. nu.65.

Fiſcus non præfertur anteriori creditori. lib.3. cap.21. num.71.

Fiſcus non cenſetur priuilegiatus, niſi expreſſum ſit. ibi.

Fiſcus vt auctor vocatus trahit cauſam ad ſuum iudicem. pag.104. col.1.

Fiſcus ſuccedit in omnia iura condemnati. pag. 12. col. 1.

Fiſcus in iuditio famil. erciſcundæ diuidit, ſed alter eligit lib.4. cap.3. num.4.

Fiſcus qui habet certos iudices, non tranſit in eum inſtantia. lib.1. cap.3. nu.17.

H

Hæreditatem cenſetur adire eo ipſo qui agit petitione hæreditatis pag. 307. num.16.

Hæres ſi velit deliberare, quid tempus ſit ei aſſignandum. lib.1. cap 4. num.2.

Hæredis habilitatio an ſit neceſſaria in cauſa reuiſionis lib.3. cap.20. nu.14.

Hæres eius contra quē ſit executio, habilitari debet in cauſa executionis. ibi. cap. 21. num.9.

Homagium ſi negetur appellari poteſt. lib. 5. cap. 1. num. 17.

Homagium quando non conceditur nobili. ibi. nu.18.

I

Impedimenta quæ obijci poſſunt aduerſus mandatū Iudicis de deferendo iuramento. lib 3. cap.12. nu.20.

Impedimenta aduerſus ſcripturam in actione decem dierum. lib. 3 cap. 22. num. 22.

Impedimenta tertij poſſeſſoris quando faciunt executionem ſiſtere. ibi. cap.21. num.37.

Impedimenta reſtitutionis quomodo faciant ſuperſedere in executione. ibi. num. 32.

Impedimēta meliorationum impediunt executionem propter ius retētionis. ibi. num.49.

Impedimenta quæ aduerſus reſcriptum opponi poſſunt lib 2 cap.3 nu 6.

Impedimenta aduerſus ſubhaſtationem. lib 3.cap.21. num.81.

Impedimenta contra brachij inuocationem. lib. 2. cap. 12.num.9.

Impedimenta aduerſus procedimentum ſuſpitionis, quando ſint obijciēda. lib. 3.cap.3. num 4.

Impedimenta ſi non fuerint releuantia recipi non debent.lib 3.cap.3. num.19.

Impedimenta recepta ſi probentur victoriam certam promittunt.ibi.num.32.

Impedimenta in dubio recipi ſolent. ibi.num.31.

Impedimenta de materia veteri quādo admitti debeāt ibi. num.25.

Impedimenta aduerſus publicationem teſtium remiſſiuè.lib.3 cap.14. num.6.

Impedimēta ſecunda in Chācellaria quando ſunt admittenda. lib.3.c.19.n.32.

Impedimenta in Chancellaria qualia eſſe debeant ibi.

Impedimēta ſubreptionis faciunt ſuperſedere in executione.lib.2. cap.3 n 12.

Impenſa, vide verb.expenſa & verb. meliorationes.

Incontinenti intelligitur intra terminum ad probandum conceſſum. lib.4. cap. 10. num. 31.

Iniuria priuata per pactum remittitur.lib.5 c.1.n.73.

Inquiſitio iam formata quibus caſibus annullari poſſit lib.5.cap.3. num 9.

Inquiſitionis iuditio, fama, vel notorietas loco accuſatoris habentur. lib. 5. cap. 3. num.1.

Inquiſitores ſolum, & nō alij cognoſcere poterunt de crimine hæreſeos. pag. 49. vol.2.

Inquiſitores ſi aliquem grauauerint, ab eis reccurrī debet ad ſupremum Senatum Inquiſitionis. ibi.

Inquiſitorum mandata exequi debent per Iudices ſeculares

cularis, nulla de eorum iuſtitia, cognitione facta. ibi.
Inſpectio oculorum etiã poſt concluſum in cauſa, admittitur, & ſuperat omnem ſpetiem probationis. lib. 3. cap. 12 nu. 17.
Inſtantia perempta non pereunt effectus producti ex actis ordinatorijs iuditij. lib 1. cap. 3. nu. 25.
Inſtantia capta cum defuncto tranſit ad hæredem in iiſdem terminis. lib. 1. cap. 3. nu. 16.
Inſtantia tranſit in fiſcum. ibi. nu. 17.
Inſtitutoria actio in quo differat ab actione de peculio lib 4. cap. 5. nu. 4.
Inſtitutor non tenetur etiam ſi ſua perſona contrahat. ibi. nu 5.
Interdictum quorum bonorum eſt ſumarium, & in eo non poteſt opponi vlla exceptio requirens altiorem indaginem. lib. 4. cap. 10. nu. 17.
Inuentarium ſi non fecit tutor, iuratur in litem. lib. 4. cap. 8. nu. 48.
Iudex Coronæ cognoſcit de vi, quæ fit à Iudicibus Eccleſiaſticis ex generali cõſuetudine Hiſpaniæ. pag. 7. nu. 7.
Iudex ſyndicatus ſi aufugerit, eius crimina habentur pro probatis lib. 5. c. 5. n. 3.
Iudex tenetur de culpa ſuorum officialium, & familiarium. ibi. nu. 4.
Iudex reſiduum non cognoſcit de dubijs incidentibus in maioratibus. lib. 1. cap. 2. num. 12.
Iudex Eccleſiaſticus non ſolum poteſt relaxare iuramentum, ſed annullare, & reſcindere ipſum contractum. pag. 59. nu. 8.
Iudex Eccleſiaſticus non poteſt propria auctoritate capere bona, & perſonas laicorum, ſed per cenſuras procedit. pag. 62. nu. 22.
Iudex ſecularis quibus caſibus cognoſcat contra clericum pag. 60. nu. 11.
Iudex poteſt temperare pœnam ordinariam à lege impoſitam ex aliquibus cauſis. lib. 5. cap. 1. nu. 93.

Iudex Ordinum militarium an ſit ordinarius, vel delegatus. lib 2.cap.1.num.10.

Iudex cauſarum criminaliũ quando poſſit cognoſcere incidenter de negotio ciuili pag.92.nu.14.

Iudex executor quando remittere, vel cognoſcere debeat de impedimentis obiectis aduerſus executionem. pag.204.nu.53.

Iudex requiſitus remittere debet exceptiones ad iudicem requirentẽ.ibi nu.55.

Iudex requiſitus ſi excedat, ad quem appellandum ſit. pag.74.nu.11.

Iudex ex officio publicatis atteſtationibus poteſt iterũ teſtem examinare. lib. 3. cap.14. nu.2.

Iudex ex officio poteſt repellere actorem, licet à reo nõ requiratur.li.3.c.22.n.60.

Iudicare nõ licet de lege, ſed ſecundum legem. lib. 3.c. 3.num.2.

Iuriſdictio præuenta dicitur per ſolam citationem. lib. 3.cap.3.nu.12.

Iuramentum ſuppletoriũ quo modo impediri poſſit. lib. 3.cap.12.nu.20.

Iuriſdictio quæ alicui conceſſa eſt reſpectu certarũ perſonarum, vel rerum, quando videatur adempta ordinarijs. lib.1.cap.2. nu.14.

Iuriſdictio limitata, an ex partium cõſenſu poſſit prorogari.ibi. nu.22.

Iuriſdictio Abbatis eſt cumulatiua.lib.2.cap.1.nu.7.

Iuramentum aſſertorium opponi poteſt in quolibet cõtractu.lib.3 cap.22 nu.27.

Iuramentum in litem non datur contra hæredem tutoris, qui inuentarium non fecit.lib.4.cap.8. num.48.

Iuramentum neceſſariũ quãdo reo, vel actori ſit deferendum.li.3.cap.12. n.20.

Iuramẽtum appoſitum de nõ petenda relaxatione, vel de ea non vtendo, etiam ſi fuerit conceſſa motu proprio, cenſetur temerarium lib.2.cap.4. nu.7.

Iuramenti relaxatio non ſolet negari etiã inuita parte. ibi nu.6.

Iuramentum quibus caſibus

non refertur actori. lib. 3. cap. 1. nu. 7.

Ius hypotheca quomodo tolla tur. lib. 4. cap. 4. nu. 16.

L

Legatus Sedis Apoſtolica non poteſt iuriſdictionem ordinariam impedire, nec cauſam in prima inſtantia agitandam præripere. lib. 2. cap. 1. nu. 15.

Legatum in arbitrio hæredis poſitum debetur. lib. 3. cap. 15 nu. 11.

Leges vniuerſaliter ferri oportet, nec ſolent ſinguli articuli explicari. lib. 3. cap. 3. nu. 3.

Legis diſpoſitio ad excludendum fortior eſt, quam diſpoſitio hominis. ibi. cap. 10. num. 2. in fin.

Legis prouiſio ceſſat per prouiſionem hominis. ibi. cap. 11. nu. 8.

Lex correctoria, & contra ius commune non extenditur ad caſum, in quo non loquitur. lib. 1. cap. 2. nu. 16.

Lex generalis quando comprehendit priuilegiatos. lib. 3. cap. 21 nu. 66.

Libellus quando dicitur ineptus. lib 2. cap. 6.

Libellus ineptus quomodo ſuſtinetur. lib. 3. cap. 2. nu. 7.

Litis pendentia quibus modis introducatur. lib. 3. cap. 3. nu. 12.

Lites ſunt fugiendæ propter multa incommoda. ibi. cap. 3. nu. 18.

Locator tenetur præſtare intereſſe ſi res tradita non fuit, vel fuit vſus impeditꝰ facto tertij. lib 4. c. 8. n. 26.

Locus, vbi cauſa agitur, attenditur in reſpicientibus ordinem iuditiarium. lib. 3. cap. 21. num. 12.

M

Magiſtratus tenetur pro culpa, & crimine ſuorum familiarium, illis tamen prius excuſſis. lib. 5. cap. 5. nu. 4.

Magiſtratus tenetur de delictis in negligẽdo. ibi. n. 5.

Mãdatarius qui expleuit mãdatũ, vel illud fecit doloſe aut negligẽter cũ dãno domini tenetur. li. 4. c. 8. n. 40

Mandatarius recuperat expẽſas. ibi. nu. 42.

Mandatum ſpetiale quando requiritur. lib. 1. cap. 3. num. 38.

Mandatum cum libera idem eſt, ac ſi eſſet ſpetiale. ibi.

Mandatum ſpetiale ad aliquam litem, licet poſtea dicatur, & ad reliquas lites, non comprehendit maiora, vel grauiora. ibi. num. 39.

Mandatum in dubio potius pronuntiandum eſt non valere, quoties mandanti damnum ex mandato poſſet euenire ibi. nu. 40.

Mandati forma ſtrictè ſeruãda eſt. ibi nu. 41.

Mandati diſpoſitio in extendibilis eſt. ibi.

Mandato quãdo præſumatur aliquid factum. lib. 4. cap. 8. nu 41.

Mandans committi delictum verè delictum committit. lib. 5. cap 1. nu. 35.

Maioritas ſecundum naturalem, & non fictam ſignificationem intelligenda eſt. pag. 121. nu. 10.

Maioratus ſucceſſione non excluditur filius heretici, qui natus eſt ante hæreſim patris. lib. 1. cap. 2. nu. 11. ad fin.

Maioratus bona nec ex cauſa dotis alienari poſſunt. li. 3. cap. 21. nu. 19.

Maioratus bona in quibus nõ ſunt fœmina inuitata, nec ſubſtituta, poteſt vltimus maſculus alienare ibi. cap. 11. nu. 6.

Maioratus ſucceſſio fit perpetua per ſubrogationem eorum, qui ſunt de genere. ibi. nu. 7.

Maioratus bona hypothecari poſſunt per inſtituentem. ibi. cap. 21. nu. 21.

Maioratus bona alienari prohibita, per hæreſim vltimi poſſeſſoris, etiam durante eius vita, nõ pertinent ad fiſcum, ſed ad ſequentem in gradu. lib. 1. cap. 2. nu. 11.

Maioratus petitio ibi fieri debet, vbi ſit caput maioratus, licet alibi maior pars bonorum ſit. lib. 1. cap. 3. num. 8.

Maioratus bona legitimus ſucceſſor propria auctoritate

oc-

occupare non poteſt, ſi ab alio detineantur. lib. 4. cap. 10. num. 23.
Maioratus bonis quomodo executio fiet pro debitis poſſeſſoris. lib. 3. cap. 21 n. 18.
Maioratus ſucceſſori quando ſententia lata cum defuncto noceat ibi. num 9.
Maſculus cognatus appellatione maſculorum comprehẽditur. lib. 3 cap. 9. num. 5.
Maſculus quibus ex cauſis præferatur fœminis. ibi nu. 8.
Materia vetus quæ dicatur. lib. 3. cap 3. num. 28.
Materia noua quæ dicatur. lib 3. cap. 19. nu. 12.
Meliorationum exceptio impedit executionem. lib. 3. cap. 21 nu 49.
Metus reuerentialis facit contractum reſcindi. lib. 3. cap. 22. nu. 25.
Minor in quibus non reſtituatur. lib 3. cap. 21. num 69.
Minor reſtituitur aduerſus clauſulam depoſitariam. lib. 3. cap 22 num. 49.
Minor qui poſterior fecit executionem an alijs anterioribus creditoribus præferatur. ibi. nu. 68 cap 21.
Minor reſtituitur aduerſus lapſum temporis cõceſſi ad obijciendum contra teſtes. lib. 3 cap 13. num. 4.
Minor cenſetur læſus eo ipſo quo ommiſſa eſt probatio. ibi cap. 13. nu. 7.
Minor qui veniam ætatis impetrauit non poteſt eſſe iudex. pag 21. col. 2.
Minor reſtituitur aduerſus ommiſſam probationem, & lapſum termini probatorij lib 3 cap. 14. num. 7.
Minor ab omnibus officijs publicis abſtinere debet. pag. 21. col 2.
Minor non reſtituitur in cauſa criminali aduerſus ommiſſam allegationem, & probationẽ. lib. 3. cap. 14. num 8.
Minor iuriſperitus non reſtituitur. ibi.
Minor nõ reſtituitur ad probandam aliquam exceptionem dilatoriam poſt publicatas atteſtationes. ibi.
Minor poteſt intentare declinatoriam, licet eius prædeceſſor renuntiaret foro. ibi cap.

cap.22.num.45.
Minor petens reſciſsionem cõtractus, pretium non tenetur reſtituere vſq; ad finẽ litis.ibi.num 49.
Minor eo ipſo quo confitetur delictum, nulla alia interueniente probatione, cenſetur læſus, & eſt reſtituẽdus.lib 5.cap.1.nu.40.
Mora purgari poteſt ſi ius aduerſarij non efficiatur deterius.lib.3.cap.10.nu.3.
Mulieris conſenſus quãdo nõ requiritur in lite mota ſuper re immobili. lib.1.cap.3.num.11.
Mulier ſi cedat actionem ad repetendam dotem an cedat priuilegium? li.3.cap.22.num.51.in fin.

N

Naturalis cauſa prefertur accidentali.lib.2.cap.3.num.20.
Negatiua quomodo probari poſsit.lib.5 cap.1.num.62.
Nepos ex filio primogenito mortuo in vita patris cenſetur admiſsus per ſubſtitutionem vulgarem.num.25.pag.122.
Nepos ex natura maioratuũ admiſſus, non cenſetur excluſus per verba generalia ibi.
Nobilis honoratus non præſumitur aliquid malifacere, & mitius punitur, & pœnam infamiæ non incurrit.lib.5.cap.1.num.65.
Notorium quando dicatur in excuſsione bonorum.lib.4.cap.4.num.12.
Notorium dicitur quod ex actis conſtat. lib.3.cap.15.num.4.
Nouatio quomodo impedit executionem lib 3.cap.21 num.46.
Nullitas quæ conſtat ex inſpectione actorum, non cenſetur excluſa, quanuis ſtatuto caueatur nè poſsit de illa opponi.ibi.cap.12.nu.18.
Nullitatis probatio nulla maior eſſe poteſt, quam quæ ex ipſis actis reſultat. ibi.cap.21.nu.43.
Nullitas impedit executionem.ibi.
Nullitatis cauſa nõ remanet deſerta, licet ſit deſerta appellatio.lib.3.c.18.n.5.ad fin.

Nul-

Nullitas poteſt allegari in cauſa appellationis. ibi.

Nullitatem nudam ſine adminiculo iuſtitia Senatus non admittit. ibi. cap. 19. n. 38.

O

OFficia parentum concedi eorum filijs vſu conſueuit lib. 1. cap. 2. num. 9.

Officialis ſubſtitutus gerit periculo ſubſtituentis. lib. 5. cap. 5. nu. 4.

Ommiſſum habetur pro omiſſo. pag. 148. col. 2.

Ommiſſum in ſcriptura contractus probari poteſt per teſtes. lib. 3. cap. 12. num. 8.

Oppoſitor quomodo admittatur in cauſa ordinaria. lib. 3. cap. 5.

Oppoſitor admittitur aduerſus ſecundum ſententiam contra alium latã per ſuo intereſſe. ibi. cap. 19. n. 27.

P

PApa in beneficialibus procedere poteſt ſine citatione lib 3. cap. 1. num. 3.

Pater admittitur pro filio delinquente abſenti. lib. 5. cap. 4. num. 5.

Pater tenetur de peculio ex contractu, vel delicto filij. lib. 4. cap. 5. nu. 2.

Pater conuentus de peculio deducit illud quod ſibi debetur. ibi. nu. 3.

Pœna ex tranſactione promiſſa quando peti poſſit. lib. 3. cap. 22. nu. 35.

Pignus tacite contrahitur in fructibus fundi locati. pag. 279. col. 1.

Pignora capta, ſi emptorem non inueniant, poteſt creditor licitare, & emere. lib. 3. cap. 21. nu. 80.

Poſſeſſionis turbatio qualiter probetur. lib. 4. cap. 10. num. 12.

Poſſeſſorem clandeſtinum poteſt quis repellere à domo ſua ſine Iudice. lib. 3. cap. 1. num. 3.

Poſſeſſor antiquior præfertur. lib. 4. cap. 10. nu. 12.

Poſſeſſor in dubio præſumitur eſſe dominus. lib. 3. cap. 21. num. 38.

Poſſeſſio noua præſumitur clãdeſtina, & vitioſa probando antiquiorẽ. lib. 4. c. 10.

Poſſeſſio quibus modis probatur. ibi. nu. 9.

Dd 4 Poſ-

bet parte præſente. lib. 3. cap.21. num. 60. & lib.4. cap 9.ex nu.4.

Prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis. lib. 3. cap.11.nu 8.

R

R*Atio quando nulla alia reddi poteſt, habetur pro expreſſa lib.3. cap.11. num 17.*

Recuſari poſſunt cõſiliarij Regis, & totum conſilium. pag 164.num.21.

Regis voluntas lex animata cenſetur, & ſuper omnes leges eſt. lib.1 cap.2 n.10.

Regulam qui habet pro ſe potior eſt lib 3.cap.15.nu.9.

Remiſſio debiti per dolum facta non nocet alijs creditoribus.lib 3.cap.22. nu.62.

Remiſſio quibus creditoribus non noceat. ibi. nu. 63.

Replicatio datur in cauſis ſumarijs.lib.3.cap.11.

Repræſentatio, quando eſt exclusa in linea deſcendentium, cenſetur etiam excluſa in tranſuerſali. pag. 124.nu 16.

Repræſentatio ceſſat ſi filius maior vocetur, vel qui ſuperuixerit, aut ſuperſtes extiterit. pag. 121. num. 10.

Repræſentatio ceſſat ſi proximior teſtatoris vocetur. pag.123. nu.14.

Repulſæ in foro Eccleſiaſtico quocunq; tempore ante publicationem ponũtur. pag. 66. num. 6.

Repulſæ poſita in prima inſtantia non poſſunt poni poſtea in ſecunda lib. 3. cap 13.

Requiſitus Iudex ſi excedat ad quem appellari debeat. lib 2.cap.12 nu.11.

Requiſitoria quando adimpleri nõ debeat. lib 3. cap. 3. num.10.

Requiſitoria Caſtellæ. lib. 3. cap. 21. nu. 12.

Requiſitoriæ, vide verbo Iudex requiſitus.

Res integra, quando dicatur. lib.3 cap 11. & c.10 nu.3.

Reſcriptum, quibus modis annullari poſſit. lib. 2 cap 3. num 6,

Reſtitui non debet clandeſtinus poſſeſſor, ſi expellatur

tur à domino. lib. 3. cap. 1. num. 3.

Reſtitutio ſemel conceſſa non reiteratur. lib. 3. cap. 14. num. 13.

Reſtitutio admittitur etiam aduerſus ſententiam principis, & per eam executio ſuſpenditur. lib. 3. cap. 21. num. 34.

Reſtitutio minoris, prodeſt etiam ceſſionario. ibi. n. 35

Reſtitutionis remedium nullo caſu cenſetur excluſum. lib. 3. cap. 22. nu. 49.

Reſtitutio non cenſetur ſublata per verba quantumcunq; generalia appoſita in legibus. lib. 3. cap. 21. n. 70.

Reſtitutio facit ſuperſedere in executione ſententiæ. ibi. nu. 32.

Reſtitutio etiam competit hæredibus minoris. ibi. n. 35.

Reſtitutio quando præſumatur doloſe petita. ibi n. 35.

Reſtitutio ex capite vxoris minoris, marito non prodeſt ad executionem retardandam. ibi. nu. 36.

Retenſio datur pro expenſis. lib. 3. cap. 21. num. 49.

Reuiſio quomodo fiat, & quibus caſibus non admittitur lib. 3. cap. 20.

Reus etiam ſi confiteatur delictum per petitionem ad impetrandam chartam aſſecurationis, adhuc poterit cōtrariare per negatiuam lib. 5. cap. 1. nu. 68.

Reus laicus ſi neget rem eſſe Eccleſiaſticā ſuper qua cōuenitur, remittēdus eſt ad iudicem Secularem. lib. 2. cap. 4. num. 42.

Reus in cauſis criminalibus non poteſt renuntiare ſuis defenſionibus. lib. 5. cap. 1. num. 74.

Reus quando poſſit ſub fideiuſſoribus relaxari. lib. 5. cap 1. num. 16.

Reus quando tenetur alimenta inopi litiganti ſubminiſtrare. lib. 1. cap. 4. in fine.

S

Scriptum dicitur, quod ex ſcriptis colligitur. lib. 3 cap. 11. nu 9.

Scriptura vt ex eo procedatur ſumariè debet eſſe facta à tabellione creato à

Rege lib.3.cap.22.num 3.
Scriptura ſi non cōtineat cauſam non valet. ibi.nu.12.
Scriptura facta in alio Regnō eſt decem dierum. lib.3.cap.22.nu.5.
Senatores quādo poſſint trāſgredi leges.lib.1.c.2. n 4.
Sententia à Iudice incompetenti lata quando valeat. lib.3.cap.21.nu.44. in fin.
Sententia habita cum procuratore ſufficienti poteſt poſtea executioni mandari parte abſente ſine alia eius citatione.lib.3.cap.21.n.2.
Sentētia inter alios lata quādo praiudicet.lib.3.cap.4.
Sententia in cauſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatam.lib.2 cap.9 n.7 in fin.
Sententia in cauſa beneficiali quo ad praiuditium ſuperioris non tranſit in rem iudicatam,nec item in cauſa ſuſpenſionis,excommunicationis, vel interdicti. lib.2.cap.10.nu.2.
Sententia ſecunda quando dicetur cōformis priori. lib.3.cap.19.nu.16.
Sententia lata ex falſis teſtibus, vel inſtrumentis quo modo retractabitur. lib.3. cap.20.nu.2.
Sententia nulla ratione conſenſus per appellationem cōfirmatur quo ad nullitatem. lib 2. cap.11. nu.3.
Sententia quæ dicitur interlocutoria.li.3.cap.20.n.12
Sententia eſt ſtricti iuris.lib.3.cap.21.nu.5.
Sententia lata ſuper exceptione peremptoria non nocet, ſi noua cauſa ſuperueniat.lib.3.cap.4.nu.5.
Sententia lata contra banitū, quibus modis infringi poſſit.lib.5. cap.4. nu.7.
Sententia lata ex falſa cauſa, eſt nulla.pag.168.nu.35.
Sententia diffinitiua declarari poteſt.lib.3.c.18 num.3.
Sententia nulla executionī mandari non debet. lib.3. cap.21.nu.43.
Sententia lata cum poſſeſſore maioratus quando noceat eius ſucceſſori.li 3 c.21.n.9
Sententia liquidari debet in loco domicilij rei condēnati. ibi. nu.8.

Sen-

Sententia mero iure ſine teſtibus & probationibus tenet lib. 1. cap. 1. nu. 4.

Sententia contra minorem lata abſq; tutore, eſt nulla. lib 5. cap. 1 nu 39.

Sententia Iudicis rerum Indiarum non poteſt in alio iudicio exequi. lib. 1. cap. 2 nu 14.

Sequeſtratio fit contra contumacem de iure canonico. pag. 66. nu. 6.

Sequeſtrari quãdo poßint fructus appellatione pendente pag. 71. nu 17.

Sequeſtrum bonorum peti poteſt in Senatu Regio, contra eum qui longius litem differre conatur. lib. 4. cap 10 nu. 27.

Seruus redhiberi non poteſt propter vitium animi latens. lib. 4. cap. 8. nu 17.

Simulatio quæ non ſit prohibita lib 3 cap 22 nu. 24.

Syndicatus tempus continuũ eſt. lib. 5. cap. 5.

Socius deducit expenſas in re communi factas. lib. 4. cap 3 num 11.

Spoliatus à Iudice de facto, de facto quoq; reſtitui debet. lib 4. cap 10 nu 25.

Sabbaſtatio quibus modis annullari poßit. lib. 3. cap. 21. num. 81.

Subrepticium, quando actor, vel reus probare debeat, & quibus probetur remiſſiuè. lib. 2. cap. 3. nu. 13.

Subreptionis exceptio ante litis conteſtationem proponenda eſt ibi. nu. 10.

Subreptionis exceptio facit ſuperſedere executionem. ibi.

Subſcriptio eſt neceſſaria etiã ſi per viam reconuẽtionis crimen opponatur. lib. 5. cap. 1. nu. 7.

Subſcriptio fit propter pœnã talionis ibi. nu 4.

Subſcriptio an ſit neceſſaria, quando crimen obijcitur per viam exceptionis. ibi. num. 5.

Subſtitutio habet locum in legatis, & fideicommiſſis. lib 3. cap. 11. nu. 11.

Sumptuum ratio in re communi facta quãdo ſocium obliget lib. 4. cap. 3. nu. 1.

Suppleri quando poteſt defe-

ctus naturalis.lib.2.cap.3. num.18.
Suppleri non poteſt id quod in ſupplicatione nõ ſit expreſſum. ibi. nu 17.
Supplicatio in quibus differat ab appellatione. lib. 3. cap.19. nu.10.
Suſpitionis exceptio non impedit executionem, etiam ſi ipſe iudex dicat eſſe ſuſpectum.lib.3.cap.21.n.51.

T

Tempus ad appellandum non currit, interim quo agitur de nullitate. pag. 155.num.6.
Termini omnes accumulantur in cauſa ſyndicatus. lib.5 cap.5.nu.2.
Termini lapſus non nocet re integra.lib.3.cap.10.nu.2.
Terminus legalis prorogari non poteſt. ibi.
Tertius poſſeſſor quando poſſit conueniri.lib.3.cap.21. nu. 41.
Tertius oppoſitor quando admittatur.lib. 3. cap. 5.
Tertius poſſeſſor quando impedit executionem. ibi. num. 37. cap.21.
Teſtamentarij loco hæredum ſunt. lib.1.cap.3.nu.21.
Teſtamenti executio in loco originis, vel domicilij teſtatoris petenda eſt. lib. 1. cap.2.nu.12.
Teſtator in dubio videtur ſe conformare cum diſpoſitione legis.lib 3. cap.11.n.8.
Teſtator deficientibus maſculis, ſolet coactus vocare fœminas ad maioratum, ne bona maneant libera. ibi. num.6.
Teſtator præferens maſculos in ſucceſſione maioratus, in quo ſunt villæ, caſtra, & iuriſdictio videtur conſiderare fragilitatem mulierum, quibus dominari non conuenit. lib.3.cap.9. num 6.
Teſtamentum, cuius approbatio fit extra folium, non valet. lib.4.cap.10.nu.32.
Teſtes etiam poſt concluſionẽ in criminalibus admittuntur.lib.5.cap.1. num.81.
Teſtes inhabiles probant innocentiam.lib.5.cap.1. n.80.
Teſtis de credulitate pro Reo plenè probat. ibi.

Teſtes

Teſtes plures numero ſupplent defectum qualitatis. ibi.

Teſtes in criminalibus, diebus feriatis examinari poſſunt. ibi. nu. 78.

Teſtes ſuper articulis de nouo in ſecunda inſtantia recipi debent. lib. 3. cap. 19. num. 12.

Teſtis ſi dicat non eſſe ſic, vt notarius ſcripſit cui magis credendum ſit. lib. 5. cap. 1. nu. 88.

Teſtis contra reum non debet pati aliquem defectum lib. 5 cap. 1. nu. 80.

Teſtes plures præualent. lib. 4. cap. 10. nu. 13.

Teſtes duo deponentes de metu magis probant, quàm mille deponentes de ſpontanea volũtate. lib. 4. cap. 9. nu. 3.

Teſtes qui deponunt pignus eſſe debitoris, perinde habentur ac ſi eſſent fideiuſſores. lib. 3. cap. 21. nu. 14.

Teſtes ſingulares non probãt lib. 5 cap. 1. nu. 79 & quãdo. lib. 3. cap. 15. nu. 7.

Teſtis de facto proprio admittitur. lib. 5. cap. 2. num. 4. & quando probet. lib. 3. cap. 15. num. 8.

Teſtis dictum intelligitur ſecundũ li. 3. c. 15. nu. 5.

Teſtis in parte verus, & in parte falſus, in totum reputatur falſus. lib. 1. cap. 2. num. 43.

Teſtis vnus qui de facto proprio deponit ad vtilitatẽ alterius probat. lib. 3. cap. 12. num. 5.

Teſtis vnus qui deponit ex conuentione partium probat. ibi. num. 6.

Teſtis vnus exceptione maior ſi concordet cum alio, qui patitur defectum: fides illius tollit defectum alterius. lib. 3. cap. 13. nu. 7.

Teſtis quia non veriſimilia, vel de credulitate, aut iuditio ſuo, vel extra capitulum deponit non probat lib. 3. cap. 15. nu 8.

Teſtis qui dat alium in conteſtem, qui interrogatus negat, neutris eorum creditur. ibi.

Teſtis qui non reddit rationẽ ſui dicti, nõ probat. ibi.

Teſtes ſi contrarientur, quibus magis ſit credendum. lib.3.cap.15.nu.6.

Teſtes affines, & conſanguinei non admittuntur. lib. 1.cap.2.nu.42.

Teſtium dicta ad concordiam ſunt reducenda. lib.3.cap. 15.nu.5.

Teſtium depoſitio abſq; citatione partis non valet. lib. 5.cap 1.nu.75.

Teſtes in iuditio non ſunt neceſſarij præciſe, ſed cauſatiuè.lib.1.cap.1.num.3.

Teſtis qui deponit falſum in articulo de conſuetudine, non ideo eius dictum annulatur, nec teſtis tenetur de falſo lib 1.cap.2.num. 43.

Teſtis per hoſtij rimulam videns, & vocem audiens probat. lib.3.cap.12. num. 16.

Teſtes ſingulares an probent contra Iudicem de accepto munere.lib.5.cap.5.nu.7.

Teſtis poteſt eſſe ſequeſter in cauſa muneris accepti à Iudice. ibi.

Teſtes qui deponunt homicidium ſimpliciter fuiſſe commiſſum ad defenſionē probant lib.5.cap.1.n 69.

Tranſactio generalis quomodo reſtringitur. lib.3. cap. 4.num.3.

Tranſactio quando impedit executionem,& actionem. lib.3.cap.21.nu.46.

Tranſactionis cauſa aliquid acceptum reſtitui debet ab eo, qui tranſactionem impugnare vult. pag. 242. col. 1. in fin.

Tranſactio etiam confirmata per principem infringi poteſt lib.3 cap.4.nu.3.

Tranſactio non extēditur ad actiones, futuras de quibus cogitatum non fuit. lib. 3. cap.21.nu.46.

Tuitiua reſtitutoria an concedatur ante appellationē. lib.2.cap.11.nu 5.

Tutor tenetur reddere rationem ſuæ adminiſtrationis per inuentarium. lib. 4. cap.8.nu.47.

Tutor ſi inuentarium non fecerit iuratur in litem contra eum, in id quod pupilli intereſt. ibi.

Ven:

V

Venditio actionis pro minori pretio prohibita eſt. lib. 3. cap. 22. nu. 26.
Venditor tenetur exprimere vitiũ latens quod reſidet in animo lib. 4. cap. 8. n. 17
Venditor qui non habet facultatem rei præſtandæ, nec dolo deſijt poſſidere, condẽnatur in intereſſe. ibi. n. 2.
Venditor non tenetur exprimere vitium manifeſtum rei venditæ. ibi num 18.
Verba ambigua in mandatis contra conſtituentem, interpretationem accipiunt. lib. 1. cap. 3. n. 41.
Verba dubia intelliguntur cõtra producentem, & fundantem ſe in eis. ibi.
Verba illa, pola verdade ſabida, quid importent. pag. 169. nu. 38.
Veritas prefertur opinioni. lib. 2. cap. 3. nu. 19.
Vidua ſi cõſenſit in Iudicem ordinariũ non poteſt declinare ad curiã. pa. 27 col. 2.
Viduæ priuilegiũ an cõpetat alijs litis cõſortibus. ibi. n 7
Viduæ priuilegium non competit ijs quibus actio fuit ceſſa ibi.
Voluntas non tantum dicitur quæ expreſſa, ſed quæ tacitè, & per coniecturas ex verbis deducitur. lib. 3. cap. 11. nu. 9.
Voluntas ex verbis connexis vel admixtis elicitur. lib. 3 cap 15. nu. 11. col. 2.
Voluntas præferenda eſt verbis. ibi.
Voluntas elicitur ex vicinitate ſcripturæ. ibi. nu 12.
Voluntas quod fuerit talis in præcedenti probatur ex ſequentibus. ibi. nu. 13.
Volũtas prima declaratur ex poſteriori. ibi.
Voluntas elicitur ex relatione, ex repetitione, vel præfatione, & declaratur ex cauſa & ratione. ibi n. 15.
Voluntas elicitur ex grauamine alicui iniuncto. ibi. num. 17.
Vſura ex quibus præſumatur & probetur. li. 3. c. 22. n 29
Vxor mortuo marito an poſſit debitores mariti conuenire per aſſignationem decẽ dierum. ibi. nu. 19.

Finis.

BIBLIOT. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google